

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 900.

זה השער ליי

ספר
תולדות יצחק

פרוש על התורה להחכם הכולל במהרר יצחק
קארני זצ"ל זקנו אל בחכמי השלם והחסידי
במהרר יוסף קארני יצ"ו מנפת שבגליל
העלוון הונכ"ו והוא ספר יקר
הערך לא יערכנו זהב וזכוכית
כולו סולת נקיה ממדושים
לא קדמוהו זולתו
וזמנות ערכים על
העצומים כדפס

פה מנטובה

עמית ממעלת מעלת ארוכנו הדוכום גולילמו נוכאגס
יר"ם והדרו שכת וישב עליו באמת לאלף הששי

בבית האומן מי וויכטורין רופיכילג

מי השותפים הם הסופר כמר מאיר יצ"ו בכ"ל
אפרים זצ"ל מפרובה

ויעקב בכבר יצתלי הכהן זל מגאזולר

אמר

ינחם בן המכס הענו המאושר בכל ענינו ר' יוסף קארו זל הספרדו משור
 טוליסולה כל ימי גדלתי בין החכמים הרמים והנשאים המה הנכורים קדושים
 אשר בארץ המה קבורים מלאכי אלהים עלוים ויורדים ושם בקשטילוא רבתי
 המהוללה הרבצתי תורה ונשיבה והלכנו אחרי ממלכות פורטוגאל קריאי עדה נשיאי מטות אבותם
 ראשי אלפי ישראל הם ארבוץ תורה בניהם ושכנתי בתוכם וכאספו שמה כל העדרים ובללו את
 האבן מעל פי הבאר אבן השתיה שממכה הושתת העולם לשמוע ללמוד וללמד הדכה תורה מחברו
 ומתלמידו יותר מכלם תלמידים לרואיהם כמו האור לשכים והם נראים עלי ארץ ככבדי בשמים
 ובהיותנו שמה שמה החזיקתנו שמועה שמענו מאת מלך ספרד זכר בגוים שולח כלה גרם יגרם
 כל היהודי הנמאלי במלכותו וכל מקום אשר דבר המלך ודתי מגויי אכל גדול ליהודי ורבי מעמי
 הארץ ממרים דתם וגם מלך פורטוגאל אחר שש שנים שש הכה שאי' פשעו ויאמר השמך להשמיד
 ולאכד ואומר מויתן לי אכר כיונה אעופה ואשכוכה ברוך יי' כי הפליח חסדו לי ועבר כיה נרה
 כי מעבר לים הוא וברחתי לארץ תורגמה לעזרה בשעותי וברו ראשי הלכו לבית עולמם כל
 בני הזכרים גדולים וקטנים תוארם כבדי המלכים ומשכתי אחר שיעקר תולדות האכשי מעיניהם
 הטובי ואין מעשה טוב כי אם היות האדם עוסק בתורה ושמירתה ותלמוד תורה כנגד כלם אמרתי
 כלבי לשום ברטום פירוש התורה שמברתי וחלשתי בו מדושים מתוקים מדכש וכפת' נופים לזכות
 בו את הרבים וכו' פשטום גם מדרשים נעימים ונשכים לבו של אדם

ועוד

לסכה אחרת יותר עצמית עשיתי את המעשה הזה והוא לידבק בשכיל שתורתנו
 הקדושה נותנת לנו שלימות בעולם הזה ובעולם הבא שאמר לטוב לנו כל הימים
 לחיותנו כהיום הזה לטוב לנו כל הימים הוא הטוב האמתי הנפון לנדיקי' בעולם הנשמות ובעולם
 התמויה לחיותנו כהיום הזה הוא חיי העולם הזה וזה שהתורה היתה כלי אומנותו של הקב"ה
 ואולם היא אחת משבעה דברי שכבראו קודם שכברא העולם וזהו שאמר שימו לבכם לכל הדברי
 אשר אכבו מעיד בכם היום וכו' לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת כי לא דבר רק הוא מכס
 ויש לתמוה וכי מה צורך לומר שהתורה והמצוה אינו דבר רק ידוע שהיא משל יי' לנו שלימות אחרת
 והשלימות הזה אינו דבר רק אלא הכוונה לפי שהדתות שלמה טבעות כמוסות אלדית הטבעית
 והמוסות הם לקיום הגוף ולתקון הקבוץ המדיני וכשהאדם כפטר מן העולם הזה כשאררה כפש
 האדם רקה מהם שאין בהם תועלת לנפש כלל אלא לגוף והגוף הלך לדרכו אבל תורתנו הקדושה
 כותנת שלימות לנפש והנפש אינה רקה ממנו אדרבה אז כדכקה דבקות גדולה כנפש ויש לנו
 השארות נכחי וכהדבקנו בה כדבק ביו אלדינו ואחד הוא אלדי האלדים האל הגדול הגבור
 והנורא ועוד שלימות תורתנו גדול וחזק שבה ככללות כל החכמות וזה שאמר שלמה ע"ה
 כפת תטפה שפתותיך בלה דבש ומלכ תמת לשונך המשיל התורה לכלה כמו שאמרו רז"ל ויהי
 ביום כלות משה כלת כתיב כיום שככסה כלה לחופה ואמר שכל החכמות מן מתורתנו הקדושה
 יש בהם תערוכת וסוי כנפת הזה שכולל הדבש והאשפה אבל חסמת תורתנו הטעורה היא הדבש
 הגמור הנקי מן האשפה ומכל פסולת זהו אמרו דבש ומלכ תמת לשונך שהדבש והמלכ
 בקיים ואין בהם סוג ודוד המלך ע"ה המשיל התורה לכסף כרוף שאין בו סוג
 וזהו שאמר אמרות יי' אמרות טהורות כסף כרוף בעליל לארץ מזוקק
 שבעתים ולכן אשאל עור מהעזר האמתי להתחיל ולסיים
 המלאכה הזאת שהיא מלאכת התורה לעבוד את יי'
 ולדבקה בו שאמר את יי' אלדיך תירא אותו
 תעבוד וכו' תדבק ברוך יי' לעולם
 אמן ואמן וכן יהי רצון אמן

לזכות רבים	ספרי חובר	חן לי ער	נאמן בשחק
גם לראותי	כי הבנים	חס כדק וכ	מר וכשחק
מתו בני	איך אוכר	עוד וזמן ח	בניש שחק
ואעש לי שם	אחרי מות	טוב מבנים	הוא לא נמחק
בפשט ודרש	על התורה	בו יוכירו	ני במרחק
עיקר תולדו	תי הוא ספרי	על כן נקרא	תולדות יצחק

אשר יאמר אליו ואלה שמות המלאכים אשר יקראו בשמותיהם

א

בראשית

פרשת

וישע נר אענב בארץ

פני תהוה ורוח אלוים מרחפת על פני המים. לו הפסוקים הם קשי ההכנה שאין אנו יודעים מה הוא תהו ובהו ומה הוא חשך על פני תהום וגם אומרו היתה כראי שהיתה ארץ קודם שברא הקב"ה העולם ושהיתה הרוח מרחפת על המי ואם כן קודם הרוח העולם היו כמציאות ארץ ורוח ומים אם כך העולם קדמון חלילה וגם לו הדברי סותרין אולי. והרמב"ן כתב הקב"ה ברא כל הכבדאים מאפסיה מוחלטת ואין אצלנו בלשון הקדש בהוצא יש מאין לא לשון ברא וזה הכבדא שברא מאפסיה מוחלטת הוא החומר הראשוני נקרא ליוני היוני הוא יסוד דק אין בו ממש אבל הוא כח מוכן לקבל הצורה ולנצח מן הכח אל הפועל ואחר ההיוני לא ברא דבר אבל יצר ועשה ממנו כי ממנו המציא הכל והלביש הצור ותקן אותם. ודעי כי השמים וכל אשר בהם מומר א' וכל הארץ וכל אשר בה מומ' אחר והקב"ה ברא אלו השמים מאין ושכיהם לכדס ככדאים והכל כעשים מהם והחומר הזה שנקרא היוני נקרא בלשון הקדש תהו והמלה כגזרת מלשונם בתורה על הראשונות מפני שאם בא אדם לגזור בו שם תהיה ונמלך לקראו בשם אחר כי לא תפס צורה שיתפס בה השם כלל והצורה הכלבשת לחומר הזה נקראת בלשון הקדש בהו והמלה מורכבת כלומר בו הוא כמלת לא תוכל עשוהו א"ל יהיה פשט הכתובי בתמלה ברא אלדים את השמים כי הוציא חומר שלהם מאין ואת הארץ שהוציא החומר שלה מאין והארץ תכלול ד' היסודות כלם שהיא כל הכדור התחתון והנה כדריאה הזאת שהיא ככדורה קטנה דקה ואין בה ממש ככדראו כל הכדראים בשמי ובארץ ומלת את דרשו בה שהיא לרבות שהיא כגזר' מן אתא בקר וכן ארז"ל את השמי לרבו חמה ולככה ככב' ומזלות ואת הארץ לרבות אילנות דשאים גן עדן ואלו כלל כל הכדראים בעלי הנוף ואחר שאמ' כי בתמלה במאמר אחר ברא אלדים השמים והארץ וכל כבאם חזר ופירש כי הארץ היתה תהו כלומר חומר אין בו ממש והיתה בהו כי הלביש אותה צורה ופירש שבצורה הזו נורת ד' היסודות שהם האש והמים והעפר והאוויר. ומלת הארץ תכלול ארבעת אלה. והאש נקרא חשך מפני שהאש היסודית חשובה ואלו היתה אדומה היתה מאדומה לנו הלילה. והמים שנכלל בהם העפר וקרא תהום ולכן וקראו מי הים תהומות כדכתיב קפאו תהומות כלב ים ויקרא קרקע הים תהוה והאוויר וקרא רוח וכבר נודע כי היסודות הארבעה מקשה אחת והיסוד התחתון הארץ והמים מקופים על הארץ והאוויר מקיף על המים והאש מקיף על האוויר ואמ' הכתיב כי הארץ לכסה נורה והיה האש מקיף למעלה על המים והעפר המעורבי והרוח מכשבת ותכנס בין האש והמים ותרחק על המים ויראה לי שהנקוד' הזאת כלבשה הצורה והיתה בהו היא שחכמים קורין אותה אבן שתיה שממנה הונת העולם. והנה שיעור הכתובים בתמלה ברא אלדים מאין את השמי וברא מאין את הארץ והארץ כהכראה היתה תהו והיתה בהו ובהם חושך ומים ועפר ורוח נושבת על המים וסמך הרוח לאלדים בעבור שהיא דקה מכלם עד כאן דבריו. ואם תאמר למה אמר הכתיב כיסוד הארץ שברא חומר ונתן בו צורה בשאמר והארץ היתה תהו ובהו ולא אמר כן בשאר היסודות. התשובה שמה שאמר הרמב"ן שהארץ ארבע יסודות אינו לכד כמה שאמר הכתיב בראשית ברא אלדי את השמים ואת הארץ אלא גם כמה שאמר הכתיב והארץ היתה תהו

בל

חכמה יש לה נושא שעליו תסוב כל אותה החכמה כמו שחכמת הרפואה נושא שלה האיברים והרוחות. וחכמת הטבע נושאה כמציא משתכח חזר שהיא משתכח. וחכמת האל' נושאה שלה הוא המציא ביה שהיא כמציא במוחלט. וראוי שתורתנו הקדושה יהיה לה נושא שעליו תסוב ונריך לדעת מה הוא. התשובה הוא חדוש העולם והטעם שמי שחמין בחדוש העולם ואמין בכל התורה כלה ובכל האותות והמופת' וכל הנסים שהם הפך הטבע הנס' שנעשו במצרי' וקריע' הים וכמו המדבר והמכחיש החדוש וכחוס כל התורה והנסי' שבה וכמו שכתב הרב המור' ולפי שהחדוש הוא נושא לכל התור' וכל התורה נשוא והנושא קודם. לנשוא לכן התמילה התורה בפסוק בראשית ברא לדים ובה הותרה קושית ר' יצחק שהקשה לא היה נריך להתמיל התורה אלא מהחדש הזה לכם ראש חדשים שראוי שקודם שחדש התור' נדע נושא שלה ואם כן נודך גדול להתמיל התורה בפסוק בראשית והנמשך אליו שכל הפרשה עד ויכלו הוא חדוש העולם וגם הנמשך לזה כל עניניו כח כאלו הוא אדם הראשון אחר שמתו כלם במבול ואבותינו הקדושים הם אבות העולם ומהם התמיל העולם וכל עניניו פרעה להודיעו שהקב"ה ברא העולם שהיה כופר בכדראשית וכמו שאמר למען תדע כי לוי הארץ ולזה הטעם סוימה התורה לכל האתות והמופתים אשר שלחונו לעשות בארץ מצרי' ולכל היר' המזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לפני כל ישראל לכו שכל התורה כחלקה לשני חלקים הא' שהקב"ה ברא העולם והב' עשה כל הנסים הכתובים בתורה והאחד נושא והשני נשוא ולפי שהמאמין בחדוש יוכל להאמין בתורה ובנסים שבה ואם לא ואמין בחדוש לא ואמין בנסים לכן התמילה התורה בחדוש וסוימה בנסים וגם כל התורה נסים שגם המצות שבהם דרך כס שדרך כס הוא אם במקו תלכו ונתתי בשמים בעתם. ולכן רבילון כשסוימו לעיני כל ישראל להתמיל מיד בראשית ביום שמחת תורה זה מסויס וזה מתמיל לפי שזה תלוי בזה וזה הוא השטן שמקטרב לומר כבר סוימה התורה ואי' רונים לקרות עוד לומר שהתורה סוימה בנסים ואי אפשר להאמין בה אלא אם ואמינו בכדראשית ופתחון פה השטן הוא שאינו רוצי להכיר ראה לנסים ואין רונים להאמין בה שהסבה שואמינו בנסים פסוימה תורה לכל האותות היא בראשית ברא אלדים שאמ' שבראו ויכל לבטלו ולעשו הנסים שהם הפך הטבע:

סדר בראשית

ברא לדים את השמים ואת הארץ והארץ היתה תהו ובהו וחשך על

א א א א

בראשית פרשת

וכהו שהיה חומר שאין בו ממש והיתה בהו שהלבוש אותה
 נורה ואחר כך חזר ופירש הכתוב ומה היא הנורה הזאת
 שהלבוש בחומר הזה חשך שהוא האש מים ועפר ואויר
 שהחומר חלק אותו לארבעה חלקים וכתן לאחד נורת אש
 ולאחד נורת אויר ולאחד נורת מים ולאחד נורת ארץ
 הכלל לו השני פסוקים אמרו ארבע דברי האחד שהקב"ה
 ברא חומר אחד לשמים וחומר אחד לארץ וזהו בראשית
 ברא אלדים את השמים ואת הארץ. השני שאמר שכרא
 החומר כתן בו הנור וזהו והארץ היתה תהו ובהו השלישי
 שפירש הכתוב ואמר איך כתן הנורה בחומר הזה שהוא
 חומר לארבע יסודות שחלקו לארבעה חלקים ובכל אחד
 מהם כתן לו נורה מחולפת מהנורות האחרות הרביעי
 שכתן גדר לאלו הארבע יסודות מנד מקומם והוא שהאש
 כתן על המים והעפר שהוא תהום והרוח תכנס בין האש
 והמים ואלו השתיים אחרונות פירש הכתוב באמרו וחשך
 על פני תהום ורוח אלדים מרחפת על פני המים שהרוח
 ככנס בין האש והמי ובהו ויכן כונת הראב"ן היטב ואחר
 שכתברר לנו כונתו בשני הפסוקים האלה אומר שיש לי
 ספקות על דבריו

הספק הא' כמה שאמר שיהיה התחלה הוציאה מן האפס
 הגמור והוא יסוד דק שאין בו ממש אבל
 הוא כח מוכן לקבל הנורה ולנאת מן הכח אל הפועל ולא
 תפס נורה שיתפס בה השם כלל ואם כן לפי דבריו כמציא
 היולי ראשון בלי נורה ואחר כך כתן בו הנורה ואינו כן
 שהיולי אש אין בו נורה הוא העדר שהיולי מנכיל אותו
 הנורה ואם אין בו נורה אינו כמציא ועוד שאמר שהוא כח
 מוכן לקבל הנורה ולנאת מן הכח אל הפועל והנה הכח
 בעדו כח הוא העדר כמו שכתבאר כל זה במקומו ואם
 הוא העדר מה זה שאמר בראשית ברא ועדין אין שם כריאה
 ואם בראו מאין עדין הוא אין ועוד שכל כח צריך כושר
 שבו והיה הכח ואם כן אותו הכושר הוא היולי ראשון ולא
 הכח וגם אותו היולי ראשון אש הוא כח צריך כושר וכן
 לבלתי תכלו וזה בטל ולכן כראיה לי שפירו הפסוק בראשונה
 ברא הבה מאפס הגמור חומר השמי וחומר הארץ והפסוק
 הבא אחריו כושר איך ברא חומר לבדו שא"ל חומר בלא
 נורה ואי אפשר לנייר אותו לזה אמר והארץ היתה תהו
 ובהו כלומר ברא תהו שהוא חומר ראשון וברא בו הנורה
 וזהו בהו ולא ברא החומר לבדו אלא זה עם זה ואחר שעשה
 נורה בחומר מזה עשה כל הכבד ארבעה יסודות
 כפירוש הרמב"ן במ"ש וחשך על פני תהום וגו' ואם תאמר
 הוא הנורה שברא הבה באותו החומר הראשון התשובה
 אמר שהיסודות מתהווים אלו מאלו כאמר שכרא הקב"ה
 אחד מהם היות מוכן לשתהו ממנו שאר היסודות וכתיב
 שהוא המים שממנו מתהווה הרוח שאינם הפכיל לא באיכו
 איכן מן הרוח אש וכן הארץ כתהוה מן המי שאינם הפכו
 אלא באיכותאחד וזהו שאמר ורוח אלדים מרחפת על פני
 המים כהא הידיע לפי שהמים בראש הבה מאפס המוחלט
 וממנו עשה היסודות האחרים ולפי שהוא היסוד שהכה
 עשה מאין אמר יהי רקיע בתוך המים ויהי מדליל בין מים
 עליונים למים התחתונים ומהם עשה השמים כמו שאמרו
 כבר או כאמר שבתחלה ברא השמי מאפס המוחלט יסוד
 אחד שברא היולי ראשון ובו נורה גרועה ויותר מכל נורת
 היסודות ואחר כך עשה ממנו ד' יסודות וכשארם אותה
 הנורה אחר כך במדרגת החומר לנורת ד' יסודות כמו

שנפש הנמוחת כשארם במדרגת החומר לכפש המרגשת
 כנעל מי וכמו שכשארם כפש המרגשת במדרגת החומר
 לכפש המשכלת באדם או שפשוט היולי הראשון אותה
 הנורה הגרועה ולכש נורת כל אחד מהד' יסודות זה דעתי
 בפירוש אלו הפסוקים בהקדמת הרמב"ן בפירוש תהו ובהו
 ובפירוש וחשך על פני תהום ואולי כונת הרב זואף על
 פי שאין משמע כן מדבריו: **הספק השני** שיש לי
 בדברי הרמב"ן אם אמת היה הדבר הזה שיפכש בראשית
 ברא אלדים את השמים ואת הארץ הוא שהקב"ה הוציא
 חומר השמים מאין והוציא חומר הארץ מאין כמו שאמר
 הכתוב שאמר זה הלבוש חומר הארץ בנורה בשאמר
 והארץ היתה תהו ובהו למה לא אמר גם כן והשמים היו
 תהו ובהו לומר שהלבוש חומר השמי בנורה וכראש שהרב
 הרגיש זה במה שאמר יהי רקיע בתוך המים החומר שהוא
 שכראו בתחלה מאין אמר שיהיה רקיע מתוח כאהל בתוך
 המים ויהי מדליל בין מים למים ע"כ ועדין הקושיא
 במקומה עומדת שכמו שאמר בארץ תהו ובהו היה ראוי
 יותר שיאמר כן בשמים בפירוש שזורתם משלה מזורת
 הארץ ועוד שכמו שאמר בשמים יהי רקיע בתוך המים
 גם כן אמר בארץ יקונו המים מתחת השמים אל מקום אחד
 ויתראה היבשה וכמו שאמר ויקרא אלדים לרקיע שמים
 גם כן אמר ויקרא אלדים ליבשה ארץ אש כן אין אמרו יהי
 רקיע לומר שיעשה נורת השמים לא שהרקיע שעשה כבר
 יהיה בתוך המים כמו שיקווה המים הכונה בו המים שעשה
 כבר וקונו אל מקום אחד ואפשר לרחוק ולומר שבעבור
 שהיולי של ארבע יסודות פושט צור ולבוש צור וכל היולי
 ונורתו הם שני דברים כפרדים זה מזה לכן הוצרך לברא
 שהלבוש זה החומר בנורה אבל חומר השמים הוא כל כך
 דבק ומחובר עם נורתו והיו לאחד וכאלו כלו נורה שאין
 היולי השמים פושט נורה ולבוש נורה לכן יספיק באמרו
 ברא אלדים את השמים שבהו ככלל הנורה שעשה אחר כך
 בהיולי שלהם:

הספק הב' שיש לי בדבריו איך אמר שהאש כקר' חשך
 מפני שהאש חשך שדבר ידוע שהיסודות
 כל מה שיתקרבו יותר לשמים הם יותר כהירים וספיריים
 וכשיתרחקו יותר מן השמים ויסיכו עוביו ולכן הארץ עבה
 ומשוכה לפי שהיא רחוקה מאד מן השמים והמים ספיריים
 לפי שאינם כל כך רחוקים מן השמים והאוויר יותר ספיריים
 לפי שמתקרב לשמים והאש ספיריים ובהיר וכן יותר מכלם
 ואם כן איך אמר שהוא חשך ואולי הכונה בחשך שאינו
 מאיר וזהו שאמר אלו היתה אדומה היתה מאדומה לנו
 הלילה ועם כל זה קשה למה קראו חשך שם המים והאוויר
 אינם מאירים ולא קראם חשך:

הספק הד' שיש לי בדבריו שכתב וסמך הרוח
 לאלדים בעבור שהיא דקה מכלם
 שהרי היסודות כל מה שמתקרבים יותר לשמים הם יותר
 דקים וכן הארץ גסה והמים אינם כל כך גסים והאוויר דק
 אש כן האש דקה מן האוויר וכן כתבאר במקומו וגם לזה
 הפירוש צריך לרחוק ולפרש שמה שאמר בסמוך ויכרל
 אלדים בין האור ובין החשך שמה שאמר בסמוך ויכרל
 עליו וחשך על פני תהום אלא הוא העדר האור וכן ולחשך
 קרא לילה ויש מי שפירש באלו הפסוקים פירוש אחר
 ואין בו קושיא מלא הקושיא וכתבאר דעתי שדבריו שתומי
 ומכונני ואיני מוכני והו' שהקב"ה ברא בראשון מאין חומר
 אחד

אחד כולל לשמים ולאֶרֶץ לא חומר אחד לשמים וחומר אחד לאֶרֶץ ומהו זה החומר הוא חומר עם נורת כל היסודות לא שלא היו כל יסוד מאלו הארבע יסודות כפרד בפני עצמו אלא היו כלם מעורבים אלו עם אלו כעיסה שמערבות בה מינים רבים מקמח חטים ומקמח שעורים ומקמח פולס ועד ש' כלם מעורבים עם מים ועשוי עיסה מכלם וגם חומר השמים ונורתם גם כן היו מעורבים עם זה החומר ועשוי מן הכל עיסה אחת ואחר כך הכין הק"ה זאת העיסה בכללה להבדיל נורות מוחלפות זו מזו עם חומר לכל אחד ואחד כמו העוף שמרפפת על כינור להכניס לשינאו לפועל אפרחים וזאת העיסה שהיו בה כל הדברים בכח היה לה יותר כטיה להיותה ארץ מלהיותה שמי לפי שמש' בראשית היו מוסיפים שלימות כל מה שהזמן כמשך יותר שהרי ביום ראשון אמר והארץ היתה תהו ובהו ביום שבי אמר יהי רקיע לפי שהמתהוה מזה החומר קבל שלימות ביום שבי ויותר ממה שכתהווה ממנו יום ראשון והבונה שביום השבי הבדיל הק"ה קצת מזאת העיסה ועשה ממנה שמים ואלו השמי' אחר שהיו בשלימות' היו טבה להכין שארית העיסה לשוודלו היסודות ונורתם כל אחד בפני עצמו שהארץ ושאר היסודות לא קבלו שלימות' עד יום השבי שאז קבלו שלימותם באמצע' הרקיע זה הוא ענין זה הפירוש ועכשו נריך לישב כל זה בפסוקים אמר בראשית ברא אלדים את השמי' והארץ רוצה לומר אלו השמים והארץ שאתה רואה בעיניך עכשו בשלימות' דע לך שלא היו כן בראשית' הכריא' אלא מעט מעט נעשו כן והוא שבראשית הזמן ברא הק"ה בריא אדם מאין וזה ככלל בלשון ברא שלשון ברא ענינו יש מאין ומזה יש מאין עשה הק"ה אלה השמים והארץ שאתה רואה או ככלל במלת את שמרבה לזה החומר ועם היות שמוה החומר כהוון כל הכמנאי' כלם בכ' אבל השמים והארץ כהוון ראשונה מזה החומר ובאמצע' השמי' כהוון כל הכמנאי' ואמר והארץ היתה תהו ובהו רצוני לומר חרבן ושמוון וכן תרגם אלקלום וארעא הות נדיא ורקניא לפי שהיה ערבוביא רבה ותערובת גמור ומנד זה היה חשך על פני תהום שהוא עפר ומים מעורבים שהדברי' המעורבים זה עם זה אין נורת כל אחת כיכרת והם כמו חשך שבחשך אין אדם מבדיל בין התמוכות והבנוכים ולזה המשיל זאת העיסה לחשך לפי שזה הכמנאי' לא כפרדו חלקיו עדיו אבל היה מעורב מוכלל והיה חשך על פניו שכל פרטי' ההיות שכתהוון אחר כך היו מעורבות בזה החומר בלתי כבדלת וכפרדת אחת מזולתה ולפי האמ' גם כן עדיו לא היה אור בעולם אלא חשך שגם כן זה עזר לשלא יבדלו הדברים והאור באופן מה מבדיל הדברים וזאת הערבוביא מכל היסודות והשמים הו מים עליה ורצון אלדי היה מכין זאת הערבוביא ככפ' מרחף על כינור להכין אות' וזה הוא שאמ' ורוח אלדים מרחפת על פני המים שרצון אלדים היה מכין זה החומר להוציאו לפועל ולפי שצפו מים על הערבוביא הזאת אמר שרוח אלדים מרחפ' על המים אבל הכונה שרוח אלדים מרחפ' על הערבוביא שהיא תחת המים ומה שאמר רוח רוצה לומר רצון ומרחפת רוצה לומר מכין ואמר בזה הלשון לפי שהוא משל להמשילו לנפר שמרחפת על הכינים להכניס להנזול לפועל האפרוחים שהיו בכח בביצים וביום השבי הבדיל הק"ה חומר הרקיע מן העיסה הזאת ואותו הרקיע אחר שכדל מן העיסה הזאת כשלא נכתחזק וקבל שלימותו ואז הרקיע עצמו הבדיל המ' מעל הרקיע והמים שתחת

שתח' הרקיע רצוני לומר הבדיל בעצ' ונורה ועשה היסודות למטה וכתן שלימות' למים של מעלה וזהו שאמר ויבדל ואינו הבדלה במקו' שודוע הוא שאמר שיהיה רקיע בתוך המים שיבדיל בין מים למים אלא גם כנורה הבדיל הרקיע בין מים עליונים למים תחתונים שהנורה שכתן רקיע במים העליונים אינה כנורה שכתן במים התחתונים שהרקיע כתן שלימות' לארבע יסודות של מטה שכתן להם נורת ארבע יסודות וכתן שלימות' למים העליוני' וכתן להם נורה שטבע זה הרקיע חדש והבדיל בעצם ונורה בין המים שתחתיו למים שעליו והק"ה לכל אחד מהם נורה מיוחדת ואמנם הנורה שהקנה למים אשר תחתיו ידענו והוא שהלבוש לקצת זה החומר נורת אש ולקצתו נורת אור ולקצתו נורת מים ולקצתו נורת ארץ וכל זה חייב הגבל כפי קרבתו ורחוקו וכן אמרו חכמי הטבע שהגבל עושה היסודות בתכונותיו ואמנם אשר חייב למים שעליו נודע לשם ות' ואינם כמים היסודיים אלא כבדלים מהם אבל דומים להם בתכונה מה ואלו המים שאמר עליהם ורוח אלדים מרחפת על פני המים שהיו מקיפין לאותו החומר והעיסה עליהם אמר יהי רקיע בתוך אלו המים ועשה מאמצעים שמים ואלו השמים אחר שצפשו כתנו שלימות' לחלק המים שכפרדו למעלה ושלימות' לחלק המים שכפרדו למטה וזהו אמרם בבראשית רבה בשעה שאמר הק"ה יהי רקיע בתוך המים גלדיה טופה האמצעים וצפשו השמים התחתונים ושמי השמים העליונים רב אמר למים היו שמים ביום ראשון וכשבי נקראו יהי רקיע ויחזק הרקיע ר' יוחנן אמר ועשה מטלית הרקיע כמה דאית אמר וירקע את פתי הזהב הכה מבואר שבנסתם שמחלק האמצעי מן המים המקיפים בערבוביא הכברא מאין ביום הראשון כהוון בשמי השמים עד כאן ודע שאלו הפירושים הם על הנחה שמלת בראשית הוא מוכרת והוא כמו בראשונה אבל לדעת האומרים שהוא סמוך כרטי ומפרשים אחרים יהיה פירוש אלו הפסוקים באופן אחר והוא שרטי' כתב ואם באת לדרשו כפשוטו כך דרשו בראשית בריאת שמי' וארץ והארץ היתה תהו ויאימר אלדים יהי אור ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאינו קדמו שאם כן היה לו לומר בראשונה שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתוכה של אחריו ואם תאמ' להורו' בא שאלו בתחלה כבראו ופירושו בראשית הכל ברא אלו אם כן תומה על ענמך שהרי המים קדמו שהרי כתוב ורוח אלדים מרחפת על פני המים ועדין לא בלה בריאת המים מתי הא למדת שהמים קדמו לארץ ועוד שהשמים מאש ומים כבראו לא על כרחק לא למד הכתוב על סדר הקודמים והמאוחרים כלום עד כאן וכתב הרמב"ן ולדעתו לא כברא ביום ראשון רק האור ויש ספק על זה איך פירש הרמב"ן על רטי' כך שהרי רטי' אמר בפירוש שהמים קדמו לבריאת שמים וארץ ואם כן על כרחק כבראו ביום ראשון שהרי לא כברא שום דבר קודם יום הראשון ואם תאמר שכבראו ביום שבי אינו כן שהרי ביום שבי אמר יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים אם כן קודם יום שבי כבראו ועוד שרטי' כתב זה לשונו יהי מאורות מיום ראשון כבראו וברכיעי' נזה עליהם להתלות ברקיע וכן כל תולדות השמי' והארץ כבראו ביום ראשון וכל אחד ואחד נקבע ביום שגזר עליו הוא שכתוב את השמים ואת הארץ את השמים לרבות תולדותיהן ואת הארץ לרבות תולדותיהן ולכן אנו

פרשת

בראשית

תמיה על הרמב"ן איך פירש על רש"י שלא ככר' ביום ראשון
 רק האור ואם תאמר הרי רש"י אמר כן באמרו שגזר הכתוב
 ויאמר אלהים יהי אור ואינו כן שגזרת הכתוב לרש"י אינה לא
 בזה הארץ היתה תהו ובהו כלומר בראשית שמי וארץ
 ותולדותיה בזה השלימות שאתה רואה עתה דע שבתחלת
 בראשית הארץ היתה תהו ובהו שמונן וריקות וגם השמים
 בתחלת בראשית לא היו עדין מאירי וזה הוא חשך על פני
 תהום ואח"כ שהיו השמים והארץ חסרי היצירה שכל הדברים
 נבראו בערבוביא אז קוד' שכללו הדברים לו מלאו אמר לרש"י
 והו' אור להכדיל הדברים כל אח' בפני עצמו ולעשו' ימים וכל
 לו הדברים נבראו ביום ראשון בזה הסדר בתחלה ערבובי'
 השמי' והיסודות ואחר כך האור ואח"כ הכדיל הערבובי'
 הזאת ועשה את השמים ותולדותיהם בשלימותם והארץ
 ותולדותיה בשלימותה שכללו היסודות כל אחד ואחד בפני
 עצמו ויאמר עוד שאלו הוכח של רש"י והיה הגזרה לויאמר
 אלהים יהי אור עם כל זה לא ימשך מזה שלא נברא ביום
 ראשון אלא האור שכונת הכתוב הוא קודם שברא הקב"ה
 השמים והארץ בשלימותם כמו שהם עתה וגם קודם שהיו
 בערבוביא שהארץ היתה שמונן וריקות וקודם שיהיה
 השמים בשלימותם שלא היו מאירים לא חשך על פני תהום
 וקודם שהרוח מרחפת על פני המים שלא היו עדין שלימות
 לרוח ולמים קודם כל אלו הדברים אמר אלהים יהי אור
 ויהי אור ואמר האור ברא הכריאה חסרה ואחר כך ברא
 השלימה ולזה הפירוש סדר הכריאה בראשונה ברא
 האור ואחר כך בריאה חסרה ואחר כך בריאה שלמה וכל
 זה נברא ביום ראשון שאם נאמר ראובן בא ביום הזה
 לבית הכנסת קודם שבא שמעון לא יוכן מזה שלא בא
 שמעון לבית הכנסת היום אבל אדרבה יוכן שבא לא שבה
 ראובן ואחר כך בא שמעון זה דעתו ככונת רש"י אל והוא
 אמת: **ברא** אלהים ראוי היה שבתחלת התורה
 וזכיר ש' ו' ואמר אלהים לפי ששם העצם של הקב"ה הוא
 יו' אבל אלהים הוא שם התאור לפי שהוא תקיף ובעל היכולת
 כמו ואת אלו הארץ לקח ולפי שהקב"ה ברא העולם אחר
 האפס המוחלט וזה מנצ' וכלתו הגדולה לזה הזכיר שם
 אלהים והיה ראוי שיתחיל התורה בשם אלהים ושיאמר
 אלהים ברא בראשית אחר שבה הפסוק כזכר שם הקב"ה
 והוא ברא העולם והוא נורת העולם ותכלית העולם וסבת
 התורה הוא אלו האלהים ואדני האדנים האל הגדול
 הגבור והנורא לכן יש אומרים שהכונה בראשית ברא
 הבורא לאלהים שהוא עלם המלאכים את השמים הוא
 עלם הנבלים ואת הארץ הוא עלם השפל ואינו ככון
 שבפסוק הראשון והיה חסר ממנו שם הבורא וכראה לי
 שהטעם לפי שלא ידענו מציאות השם מנצ' מהותו לא מנצ'
 פעולותיו והוא העולם שבר' לפיכך התחיל בבראשית ברא
 שמונצ' שברא העולם ודענו שיש אלהים ואיך יתחיל אלהים
 ברא בראשית ועדין לא ידענו אלהים אלהים לשון
 רבים שהרי מצינו אל שהוא לשון יחיד ואם כן הכונה
 בעל הכמות כלם ואלהים לל' אלוה' שלהם יש ספק בזה
 מי שאמר זה הפסוק והכמו שם אחריו הקב"ה אמר למשה
 ואם כן היה ראוי שיאמר וידבר ו' אל משה בראשית ברא
 אלהים ועוד במצות שאומר בהם וידבר ו' אל משה היה
 ראוי שיאמר בהם ויהי דבר ו' אלי לאמר וכתב הרמב"ם
 היה זה מפני שלא כתב מרעה התורה ככמואים שמוזכרים
 ענמם והיה דבר ו' אלי לאמר כן אדם אבל משה רבינו ע"ה

כתב

כתב תולדות כל הדורות הראשונים ויחס עצמו ותולד וית'
 ומקרויו בשלישי המדבר ולכן יאמר וידבר אלהים אל משה
 ויאמר אליו אנו ו' כמדבר בעד שנים אחר' ולכן לא נזכר
 משה בתורה עד שנוכל ונזכר כאלו אחר מספר עליו
 ואל יקשה עליך ואתחנן אל ו' כי תחלת הספר ההוא אלה
 הדברים אשר דבר משה והטעם בכתובת התורה בלשון
 הזה מפני שקדמ' לברואת עולם כמו שבא בקבלה שהיתה
 כתובה באש שמורה על בני אש לככה וכמדורש כאן
 רמז על כפי' בית ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים
 וזהו בראשית והוא שתי מל' בראשית ולפי שבית המקדש
 נברא קודם שנברא שמים וארץ אמר בראשית ברא לומר
 בראש ברא הקב"ה בית המקדש שעמד ת' שנה ואח"כ ברא
 את השמי' ואת הארץ וזה כמכ"י בואת שעלה תי' מנין בואת
 ובא אהרן אל הקדש ואחר כך לא יבא שיחבר ולפי שעתיד
 ליחבר אמר והארץ היתה תהו ובהו ורוח אלהים מרחפת
 זו תורה שלא תשכח מפי זרענו אע"פ שאנו בגלות ויאמר
 אלהים יהי אור רמז על ימות המשיח שאמר בנאומי אורי
 ויכדל אלהים בין האור ובין החשך שבו וכדיל הקדוש ברוך
 הוא בין ישראל שקונו לטוועה ובין האמות השנויים בחשך
 ועוד אמרו והארץ היתה תהו זו מלכות בכל ובהו זו
 מלכות מדי ומשך זו מלכות וי' **היום** ו' **היום**
 ורוח אלהים זה רוחו של משיח פירוש שהקדוש ברוך
 הוא מגיד מראשית אחרית שתכלית הברואה הוא לימות
 המשיח ועוד אמרו בראשית אלו השינוי שנבראו
 מששת ימי בראשית עד רמז בראשית בתשרי שבתשרי
 נברא העולם כרבי אלשר וכמו שתקנו זה היום תחלת
 מעשיך לאפוקי מדר' והטעם שאמר בסימן נברא העולם
 ותמנא בפסוק בראשית טסה אלפי' דשיתא אלפי' שנין
 היו עלמא ובפסוק והארץ היתה תהו ובהו שכי אלפי'ן
 לרמוז על שני אלפי'ן תהו ובפסוק למען תהיה תורת ו'
 בפך שני אלפי'ן לרמוז לשני אלפי' תורה ובפסוק עד
 כויבא שילה שני אלפי'ן לרמוז לשני אלפי'ן משיח
 והתחיל באמת ברא אלהים את סופו תיבות אמת וסוים
 באמת ברא אלהים לעשות סופי תיבות אמת לפי שהקב"ה
 אמת שכאמר וי' אלהים אמת והתורה כקראת אמת
 שכאמר תורת אמת שבזכות התורה ברא הקב"ה את העולם
 ורוח אלהים הזכיר ברוח שם אלהים לפי שהקב"ה שלחו
 ליוכב המוס לעשות הובשה: ויאמר אלהים יהי אור
 אמירה בכאן הוא חפץ כמו מה תאמר כפסך: **וירא**
 אלהים את האור כי טוב כריך שנדע זה האור מה הוא
 ואם תאמ' שהוא שמש וירח לא נבראו עד ווס רביעי שביום
 רביעי נאמר יהי מאורות התשובה ביום ראשון נבראו
 וכרביעי בזה עליהם להתלות ברקיע כמו שכתב רש"י זל'
 ויותר ככון שכאמר שהקב"ה כתיב בשמים גשם ומאיר ואותו
 האור שמש שלשה ימים בזה האופן שביום כתיבו בגלגל ירח
 וכיוצא בו וכלילה העלהו לגלגל ערבות וכיוצ' בו והיה חשך
 על פני הארץ שאע"פ שהשמים ספיריים היה זה אור מועט
 לפי שלא עשאו הקב"ה לא לעשו' יום ולילה ובינו רביעי עשה
 שמש וירח ולזה לא אמר ביום ראשון איהו אור ולזה אמר
 וירא אלהים את האור כי טוב ויכדל אלהים בין האור ובין
 החושך וידוע שאם האור טוב הפכו דע ואם כן היה ראוי
 שלא יהיה חשך אבל כונת הכתוב שהאור הראשון לא
 עשאו הקדוש ברוך הוא אלא לעשות ימים לנד ולזה אמר
 וירא לדי את האור כי טוב לעשות יום ולזה הוצרך שימנא

חשך

מסך נאור שכזולת מסך או אופטר שומנא ינס וזהו ויבדל אלדים בין האור ובין המסך והיו ערב ויהי בקר ויום אחד שאם לא היה מדליל אותו לא היה ערב ולא יקרא יום שלעולם יהיה כמנא אורה שכמו שלא ויבדל הזמן אם יהיה מסך תמיד כך לא ויבדל אם יהיה אור תמיד אבל כיו רביעי שעשה המאורות לא כעשו לעשות יום כלבד אלא לרברים רבים וזהו שאמר והיו מאורות ברקיע השמים להכדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותו ולמועד וליומים ושנים ולהאיר על הארץ והטעם שלא עשה הקב"ה המאורות יום ראשון לפי שכל מעשה בראשי כל זמן שמשכו יותר עליו ביתרון ומעלה ולזה עש' אור חסר יום ראשון ועשאו שלם יום רביעי ואולי הגשם המאיר שעשה היום הראשון עשה ממנו יום רביעי שמש וירח וכן כראה לו שכל מעשה בראשי היו כן ולזה תמנא שביום שלישו כתהו העשבים והאילנו' שיש להם כפס הזומחת ובוים החמושי כהו כפס חיה ועף ועפף שיש להם כפס המרגש ובוים השישי עשה הקב"ה את האדם ובו כפס המשכלת והטעם לפי שהקב"ה ברא בראשונה היסודו כמו שפירשתי בפסוק והארץ היתה ובהו לרעת הארץ והיסודות הם גופים מתים וזה בעבור ההפכוות שבהם ולכן כשמתברר יחד כל היסודות עוב כל אחד מהם איכויותיו הנדול' בהתבררו עם אותו שהוא הפכו לו שהמו' עובו קצת מקורם ולמותם והאש עוב קצת מחמו ויבשותו הנדול' והארץ קצת מקורה ויבשותה והאוויר קצת מחמו ולמותו ובאו לשווי ולפי שהיסודות גופים מתים לסבת הפכוותם זה לזה כשמתבררו ובאו לשווי כהנה באותו החבור כפס והיא כפס הזומח וכשעבר זמן על אותו המכו' וכשפתרו עוד איכותם ובאו ליותר שווי קבו יותר שלימות וכתפדש שם כפס המרגשת וכשמתבררו עוד איכותם זה עם זה ובאו ליותר שווי קנה שלימו' העושה ההיא וכתפדש בה כפס המשכלת ולכן אמר בוים השלישי תרשא הארץ דשא עשב ובחמושי כפס המרגשת וכששי כפס המשכלת' ולפירוש השני בוים הראשון ברא כל היסודות בערבוביא ובוים השני הבדילם סקנו שלימות בו ובשלישי וותר שלימו' שנעשה כפס הגמחת ובחמושי מרגשת ובששי משכלת כמו שפירשתי ולכן גם כאור היה כן שביום ראשון עשה הש"ת אור חסר וכרביעי אור שלם וכן בראשית ברא אלדים את השמים שהוא חומר השמים והוא היולי ראשון ובוים השני אמר לחומר ההוא שיהיה רקיע מתוח כאלה בתוך המי ויהיה מדליל בין מים למים ולפירו' השני בוים ראשון ברא הערבוביא שמי ויסודו הכל מערב ובוים השני אמר לערבוביא והוא יהו רקיע שיבדל קצת מאות העים ויעשה ממנה רקיע ואחר שיהיה הרקיע שלם יתן הרקיע שלימות לעושה הכשארית ויעשה נורה למים העליוכו' וארבע נורות למים התחתוכו' וכמו שפירשתי למעלה וכן המי היו חסרים עדין בשמי וקבלו שלימות בשלישי שבשמי לא כבמרה מלאכת המים שהתחיל בה ובשלישי כבמרה שאמר בו יקונו המים הכלל העולה שאם יהו אור איכו המאורות הנדול' לא חסר מהם ומדרשו יהו אור ויהו אור מלך בשר ודם מדלוק כר מחר דלוק שמה וכול להדלוק כר מתוך המסך והקב"ה מתוך המסך מוכיא אורה שכאמ' ומסך על פני תהו' וכת' בתריה ויאמר אלדים יהו אור וזהו שאמר מגלה עיניקות מני מסך ויוכיא לאור גלמות והכוכה שכרא יש מאין והאין כקרא מסך' וזמשה פעמים כתוב אור בלג הפסקו והיה מספק פעם אחד שאמר ויאמר לדים יהו אור ויהו כן וירא לדים

אותו כי טוב ויבדל לדים בונו ובין המסך ויקראו אלדים יום ולזה אמר רבי סומון זמשה פעמים כתוב כאן אורה כנגד זמשה חומשי תורה יהו אור כנגד ספר בראשית שכונת עסק הקב"ה וברא עולמו ויהו אור כנגד ספר ואלה שמות שבו כנאלו ישראל ממזרים וינאו מאפלה לאורה וכתוב ביה ולכל בני ישראל היה אור כמושכותם וירא אלדים את האור כנגד ספר ויקרא שהוא מלא הלכו הרבה ויבדל אלדים בין האור כנגד ספר במדבר שבו כנאלו ישראל בין ונאי מזרים לבאי הארץ ויקרא לדים לאור יום כנגד משנה תורה שהוא מלא מזנת הרבה פי המדרש הזה בזמשה אורים הללו האחד אור בריות העולם השני אור הנאולה הגאור התשובה שהמביא קרבן שב כתשובה ומתודה עליו הרביעי אור בית המקדש החמושי אור התורה והמזנות ונראה לי שמה שאמר יהו אור כנגד ספר בראשית לפי שבו בריות העולם ולזה אמר יהו לשון הויה ומה שאמר בשני ויהו אור כנגד הנאולה לפי שאמר אם בן הוא והמתן אותו ואמר כל הבן היולד היאורה תשליכוהו ולזה אמר כנגדו גם כן ויהו אור לשון הויה שהיו מתים והקב"ה החיה אותם בגאולה ועשה בהם הויה ומ' וירא אלדים את האור כי טוב כנגד ויקרא לפי שעל עבוד בית המקדש אמרו העולם עומד וכבריות העולם כאמר וירא אלדים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ומ' ויבדל לדים בין האור ובין המסך כנגד במדבר סוכי לפי שמתו מדבר נשארו במסך וכמד' כפלו פבריהם ומה שאמר ויקרא אלדים לאור יום כנגד משנה תורה לפי שבו מזנות מבוארות שמבאר מזנת שבספרים שלפניו והוא כמו היום המאיר וגם לפי שכראה זמשה מעצמו אמר אותו הספר שאמר אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל לז' ויקרא אלדים לאור יום לומר שברשות הקב"ה אמר אותו ויהו ערב ויהו בקר ויום אחד ערב הוא העדר האור והוא המסך והנה לא קדם אור ואך אמר ויהו ערב בלא שקדם אור וי' מהאור שאמר עליו ויהו אור ככרא לפניו כאלו במערב ושקעו מיד כדי מדת לילה ואחר כך האור כמדת יום והראב"ן הקשה עליהם כי יוספו על ששת ימי בראשית יום קצר אבל יתכן שהאור ככרא לפניו ולא כתפסט ביסודות ועמד לפניו כמדת לילה ואחר כך הזרית אותו על היסודות והנה קדם הערב לכקר עד כאן וכראה לי שהקדוש ברוך הוא ברא חומר השמים או הערבוביא ובאותה עתה ענמה ברא שמש וירח וכתנס כפסט השמים בעתה ההיא ענמה והוא שכרא השמש במערב בשעה ענמה שכפסעה החמה בימים אחרים והתבועע השמש כשיעור לילה אחת תחת הארץ או הערבוביא כלפי מזרח וזמשה השמש כמזרח וכל זה כדרך שאר יומים ולילות וכפירוש הזה איכו מוסף על ששת ימי בראשית יום קצר וגם לא ככטרך לומר שהאור לא כתפסט ביסודות אלא שהלך השמש תחת הארץ לילה אחת ולרעת האומרים שלא ככראו המאורות עד יום רביעי גם כן כאמר שהאור הוא שאמרו שבראו הקב"ה בוים ראשון בראו במערב בשעת שקיעת החמה בימים אחרים בעתה ענמה שדרך לישקע החמה בימים אחרים והעתה איכו חלק זמן אלא הוא תכלית הזמן העבר ותחלת זמן העתיד והתבועע תחת הארץ כלפי מזרח ואחר שעבר זמן לילה אחת זרם האור הוא כמזרח וכבר יהו ערב אין בתיב כאן אלא ויהו ערב מכאן שהיה סדר זמנים קודם

פרשת בראשית

לכן עב' ואם כן קודם בריאת העולם היה עולם וזה נוטה לקדמות חלילה והתשובה שלפי שביום ד' כבראיו המאורות אכ' קודם שכברא המאור' לא היה זמן כי כשהיו מאורות התנועעו השמים לא קודם לכן לדעת כר' לזה אמר שאמר ויהי יורה שגם המאורות שמשו שלשה ימים וכברא במאמר יהי אור אלא שלא נקבע בשמים עד יום ד' ומה שאמר קודם לכן ר"ל מיום ראשון יום אחד היה ראוי שיאמר יום ראשון כמו שאמר יום שני יום שלישי ולמה כתב אחד לפני שהיה הק"ה יחדיו בעולמו שלא כברא המלאכים עד יום שני כר' וכתב הרמב"ן לא יתכן לומר יום ראשון בעבור שעדין לא נעשה השכי כי הראשון קודם לשני במזון או במעלה אבל שניהם נמצאים עב' ויתכן לפרש שיום אחד כתנועת הגלגל הוא סבה ליום שני שאמר שמתנועע תמיד ואינו נח יום אחד סבה ליום שני וכו' ויכול גם ראשון שאמר שעבר יום אחד ודאי יבא יום אחד אבל האור שכברא הק"ה ביום ראשון אינו מזה המי שהק"ה ברא אותו הגש' בפני עצמו לא שקבע בגלגל עד יום רביעי וכו' והנוניאו וכלילה שקע אותו ואם כן אין ראוי לומר יום ראשון שהיום הראשון לא היה סבה לשני ולא לא אמ' יום ראשון אבל אמר שעבר יום אחד ככונ לומר יום שני אמר שכבר עבר יום אחד וכן יום שלישי: יהי רקיע בתוך המים יש מפרשים שרקיע הוא המקום אשר יתהווה בו הענן לפי שהוא זר אלגל המצא מים למעלה מהגרים השממיים ולמ"ל רקיע הוא הגרם השממיים וכן אמר הכתוב הללוהו שמי השממיים והמים אשר מעל השמיים: יקוץ המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה היו שטומים על כל הארץ והקום באוקיינוס הוא הים הגדול שכלל הימים או כאמר שלפי שהיה התהום שהיה מים ועפר כמו מים עפורים גזר הש"ת שיקוץ המים שהם נבזהים ל מקום שפל למט' ושיעלה העפר למעלה וסביבה הפך טבעם זה עולה וזה יורד: ויקרא לדי ליבשה ארץ ולמקוה המי קרא ימי שמתחלה היו המים והעפר נקראים תהום שהיו מעורבים זה עם זה והיו כמים עכורים וכשהפריד זה מזה קרא ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים ולא נקרא ים המים לא החפירה וזה אומרו ומקום שנקוו המים בו קרא ימים וכן אמר כמים לים מכסים וקראו ימים כלומר ים מים והק"ה עשה היבשה ביום שלישי וכו' ורביעי המאורות לפי שהחוקר אומר שסבת היבשה הוא השמש המכה במים ומיבש' בחומו הגדול לכן קודם שכברא השמש או קודם שכתבו ברקיע עשה היבשה לעקור סברת המיכו ולומר שלא נעשת היבשה אלא ברצון הק"ה כי הוא אמר ויהי ולזה גזר בו גם כן תדשא הארץ דשא קודם יום רביעי שבו כברא המאורות לומר שלא מכח המאורות כתהוו אילנות ועשבים כדעת הטבעיים וכמו שהוא עבשו שכאמר וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירמים אבל בתחלת הבריאה לא היה כן אלא במאמרו של הק"ה היו האילנות והעשבים ופירותיהם: תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי גזר הק"ה באילני סרק אלא עץ פריהם גם כן ונרם הק"ה ואינו מקשה גם כן למה לא גזר הק"ה בעשבים שאינם מזריעים זרע לא עשב מזריע זרע לכן כראה שדשא רל צמח ואמר תדשא הארץ דשא תנמיח הארץ צמח והכוונה כל צמח שאין בו אלא כפח הצומחת לומר שאין עושה פרי שאין לו לא גידול ונמיחה לכד וזה כלל לעשבי השדה שאינם מזריעים זרע ולאילני

ולאילני סרק ואחר כך אמר וגם כן עשב מזריע זרע עץ פרי שאמר שאמר עשב מזריע זרע כראה שדשא הוא עשב סרק שאין מזריע זרע ואחר שאמר עץ עושה פרי כראה שדשא הוא עץ שאינו עושה פרי: או כאמר שכשכתב הק"ה כח לארץ להניח עץ פרי כש' שיהיה לה כח להניח עץ סרק שאילן שיוניא פירות כמו גדול מאילן שאינו עושה פירות: ומכמים אל אמרו אף אילני סרק עשו פירות ואם תאמר מדוע אינם עושים עתה פירות לא שמקללת ארורה האדמ' כתקללו אבל לימות המשיח שימזרו הדברי לאותכם הראשון ומזרו לעשות פירות שכאמר ולשורקה כני אתנו שאילני סרק ועשו פירות כמו שעושה הגפן: עץ פרי עושה פרי למיכו אשר זרעו בו על הארץ היה ראוי שיאמר עץ פרי למיכו אשר זרעו בו על הארץ או שיאמר עץ עושה פרי למיכו אשר זרעו בו על הארץ: ומכמים אל אמרו עץ פרי שטעם העץ כטעם הפרי והוא לא עשתה כן לא ותונא הארץ עץ עושה פרי ולא העץ פרי לפיכך כשכתקלל האדם על עונו כפקדה גם הוא על עונו וכתקללה: וגם אינו וזה דרך דרש שנאמר שהעץ עצמו יהיה כאכל: וגם אינו מכין מה שאמרו והיא לא עשתה כן איך אפשר שהארץ לא עשתה כו' הק"ה שאין הדבר תלוי ברצונה אלא ברצון הק"ה שהק"ה ברא העולם וכרא הטבע ברצונו בראו ולא כתן רשות לטבע שיעשה מה שרצה אלא במאמרו כברא הטבע וטבע כל הדברים חוץ וזמן כתן להם שלא יאנו את תפקידם ששים ושמיים לעשות רצון קונסה: ועוד שאין לארץ בחירה ורצון לעשות ושלא לעשות אלא מה שהק"ה כתן בטבעה תעשה: וגם אינו מכין מה שאמרו שלכן כתקללה בקללת ארורה האדמה וכי הארץ בעלת שכללת לה שכל וענש לכן אמרתי שהיא דרש ואי משיכו על הדרש או יש לזה המאמר נור' והנראה לי בזה שהאילנות הם שני מיכו יש אילנות שתוך הפרי שלו הזרע לקיים המין והוא הגרעין כמו פרי עץ הדד ותמרים וכו' ונא בהם ויש אילנות שאין תוך הפרי זרע כמו לוזים וערמונים כטנים ושקדים וכאן רצה לכלול סביבה כנגד האילני שאין בתוך הפרי גרעין אמר עץ פרי שאין בו אלא הפרי לכד וכנגד האילנות שהזרע תוך הפרי אמר עושה פרי למיכו אשר זרעו בו ועץ מושך עצמו ואחר עמו עץ פרי עץ עושה פרי למיכו אשר זרעו בו: ומה שאמר בזה המין עושה לפי שזה עושה ויתר מן הראשון שזה עושה שני דברים עושה הפרי ועושה זרעו אבל הראשון אין עושה אלא הפרי לכד וזה הפירוש ככונ מאד: ולא מנאתי בפירושים אחרים טעם וריח: ואחשוב עוד באמרו עץ פרי שהוא מיותר שכאן גזר באילני בן עדן ולפי שאילני בן עדן קיימים באיש שאין בהם זרע לשיהיו קיימים במין שהדברים שהם קיימים באיש אין נדק שיהיו קיימים במין כמו הככבים והמזלו לזה אמר עליהם עץ פרי ולא אמר בהם למיכו ולא אמר אשר זרעו בו אלא על אילני האדמה אמר בהם עץ עושה פרי למיכו אשר זרעו בו וזה טעם על הארץ כלומר על שאר הארץ להניח אילני בן עדן וכמו שאבאר בפסוק ויטעו' לדים בן בעדן: ולכן נדקו חכמי' אל שאמרו שאם לא היה אוכל לא היה מת לפי שמוזכו משאר אילני בן עדן וכמו שהמוזן קיים באיש כן הכוון וזהו אמרו מכל עץ הגן תאכל אבל מעץ הדעת לא תאכל שהוא הפך משאר אילנות סביבה תמות שכן טבעו: ומה שאמר תמות אינו עונש שאם כן לא היה כותן לו עונשים אחרים שאמר ולאדם אמר וגו' שאין דרך המלך שגזר משפט

משפט ועונש לעובר על דברו שיענישנו ויתר עליו ולזה אמר ותכח הארץ עץ עשה פרו והיה ראוי שיאמר ותכח הארץ עץ פרי עשה פרי כמו שבזר לא כאן אמר שהנזיחה עץ קיים במין ואף למיכה ולא אף שהנזיח עני בן עדן ועצב אותו לאמרו בפסוק ויטעו יי ארדיס בן בעדן ועשה כן לומר ויטעם שם את האדם להודיע שכונת השית שלא יאכל מפרי האדמה אלא מפירות בן עדן לשיהיה קיום באיש כמותם זה דעתי והוא ענין חשוב מאד יהי מאור ברקיע השמי' הכונה שהיו קבועי' ולא יתנועעו כי הגלגל הוא המתנועע והמאורות הקבועים בו מתנועעם בתנועתו כמסמרות הקבועי' בדופן הספיכה ולא שגלגל קבוע והמאורות מתנועעו וזה הוא שאמר ויתן אותם לדי' ברקיע השמי' ורצה באמרו ברקיע השמי' שכל עובי גוף הגלגל מתמלא בגוף המאורות ואי' להאיר על הארץ לומר שאין עובי הגלגלי' מפסיק האור עם היות עובי כל גלגל ה' מאות שנה והשמש בגלגל רביעי ועובר אורו שלש גלגלי' ומאיר על הארץ : אף שכי המאורות הגדולים קרא ללככה מאור גדול ומאור קטן מאור גדול כנגד שאר הככבים מאור קטן כנגד השמש ויתכן לפרש שהקטן המתחבר לגדול כקרא גדול עבד מלך מלך אכל כשמתפרד ממנו וכמכה לעצמו אינו בערך אלא לפי חשיבותו בלבד : ואת הככבי' אמרו במדרש בשעה שכזף הקצה בלככה כפלה וכפלו כינונות ממכה על פני כל הרקיע ומזה נעשו הככבים ולפי שפגלו מאוריה כשחרה חסוכה וגם הכינונות שהם הככבים אינם מאירים כמו כשהיו חלק לככה מאירה כשמש ולכן כקראו ככבים לפי שכבו מלשון לא תכבה עב' ומה שאמ' יהי מאורות כתב הרן כי בו ככללו הככבים כמו שאמר בשעת מעשה ויעש ארדיס את שכי המאורות הגדולי' ואת הככבים וארזל אור ככבים כמי אור הוא אם כן מה שאמר ולהכדיל בין האור ובין החשך ישוב אל השמש והככבי' כי על בעת שואיר השמש על הארץ והיה אור יום וכשיעדר אורו לגמרי והיה לילה אמנם לא יוגבל זמן אורו לא מנד הככבים שהיום והלילה אצל התור' לא יוגבלו כמו שהבבולוס חכמי הככבי' שאמ' יום הוא כל זמן שהשמש על הארץ וכשאין השמש על הארץ לילה ולתורתנו הקדושה אינו כן שהיום לנו הוא כל זמן שתאיר הארץ בסבת השמש אעפ' שלא יהיה על האופק שחומר ויקרא ארדיס לאור יום ואמר את המאור הגדול לממשלת היום כי כל זמן שתאיר על הארץ באורו הוא יום והוא גם כן מה שאמר הכתוב למטה ולהכדיל בין האור ובין החשך שזה הוא ענינו מה שאמר ולהכדיל בין היום ובין הלילה שהורה בזה שכל זמן הראות אור השמש אף על פי שלא יהיה שמש על האופק הוא יום אבל לא יודע זה אלא מנד הככבים כי כאשר יראו הככבים וירו שכבר סר אור השמש מעל הארץ והוא התמלת הלילה ולזה אמרו חכמים אל שאור התורה וכל דוכיה הוא מעלות השחר עד זאת הככבים כי הראיות יגבול תמלת הלילה וכאמר גם כן כי כמו שהראות הככבי' תמלת הלילה כן הסתרים יגבול תמלת היום והוא אז עליית עמוד השחר שהסבה בשתי התמלות אחת והיא התמלת עת הראו' אור השמש יום והתמלת עת העדרו לילה ומה שאמר להכדיל בין היום ובין הלילה ושוב אל השמש ואל הככבים על הדרך הזכר אבל לא ישוב אל הירח שהירח לא תראה בתמלת הלילה אלא ביום אחד מן המדש בלבד וכתב ר' אלמסול יום התורה משעת זאת השמש עד בואה הלילה משע' זאת הככבי' ונדקו האומרי' על פי

על פי שלשה עדי' ודע כי עת שתחשך השמש והיה ערב עד שעה ושליש שעה שיראה כמו אור בעבים וכן הבקר אור קודם זרוח השמש וזכא' אור השמש ביום ואור הלכך כלילה וכדילו בין האור ובין החשך ער כאן והו' תועלת אחד מן המאורות להכדיל בין היום ובין הלילה תועלת שכי והיו לאותות שכתוב' המאור' וכמהלכ' וכשנויים כעשים אותו ויופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן וגם קתם וכיעו האש וקת' המי' וכו' ככללו משפטי הככבי' כמו שידוע לחכמי משפט הככבים ולזה אמר ומאורות השמי' לתחתו תועלת שלישי ולמעו' זרע וקטיר יקור ומום וקין ומורף תועלת רביעי מן המאורות ולמים ושמים ויום הוא הקף וים שלם עשרו' וארבעה שעות ושמים הוא שיטמו מהלכס ויוסיפו שכית לשוכ בדרך שהלכו בה שנת החמה שם היום ושנת הלככה שם יום וכן לכל ככב תהיה שנתו כפי מהלכו תועלת חמישי במאורות והיו למאור' ברקיע השמי' להאיר על הארץ שהיה איפשר שהיה מהמאור' אור בשמי' ויעשו כל המעשים הזכורים מבלי שיאירו בארץ והאורה הכרחי' לבעלי חיי' שבזולתו לא יראו מוחסיה שמנדו יבקשו המועיל ויברחו מן המזיק וגם האנשי' יתבוכו ככפלאו השם ואמר בשע' המעשה להאיר על הארץ ולמשול ביום וכלילה והכונה שעשאים בשוער הגדול שיש בהם ובמרחק שהם מהארץ וכשיעור התנועה מהמהירות והאיחור שבה יגיע תועלת מהם שאם היה מתמלק היה בהפך שאם השמש הית' גדולה ממה שהיא או קרובה אל הארץ ממה שהיא היתה מאירה יותר מדי ויהיה אורו מפור הראות וגם היה כפסד הישוב בקיץ מחוזק החום ואם היה יותר קטן ממה שהוא או יותר רחוק מהארץ ממה שהוא לא היה מאיר הצורך והיה כפסד הישוב מחוזק הקור וזהו שאמר להאיר על הארץ ולמשול ביום וכלילה ויש להקשו איך יתכן שיהיו לו יוקרי' ככראי' לצורך הפמותי' בערכם ויש אומרי' שה גלגל לא כבדא לצורך האדם אמנם לפי שהוא מחק השלם להקנות שלימות לזולתו השמשו אלו המאור' בגלגלו ואין זה מסרון בחקו לא מעלה וכראה שאין צריך לזה לפי שאינו מן התימה שיעשה הצורך כלי כסף וכלי זהב לעשות מחטים בלתי בעל תכלית מכרזל שהבלתי בעל תכלית מיותר מעלה מן הבעל תכלי' ואין יחס לבעל תכלית עם הבלתי ב'ת ולפי שהשמים והמאורות בעלי תכלית ואישי' האדם והבעלי חיים וכל הנמצאים שיש ויהיו בעולם השפל בלתי בעלי תכלית ראוי שיהיו ככראים שמים וארץ בעבורם ואחשוב עוד שהמאורות בראש השם ית' להאיר לשמי' גם כן ולכן הוקבע השמש בגלגל רביעי שהוא אמצעי בין הז' גלגלים שבהם שבעה ככבי' לכת לפי שאורו לשמים ולארץ ולזה גזר השית באור קודם שבזר יהי רקיע שלא היה שלימות לרקיע עד שכא האור אלא שהכתוב לא הזכיר להאיר לשמי' שאין לנו תועלת בו לא הזכיר התועלת שהוא לנו והוא להאיר על הארץ עוד אחשוב שאמר שאי אפשר מקיף בלא מרכז כמו שכתבאר במקומו ראוי לתת כבוד למרכז וזה שאם לא היו המאורות או לא היו בשוער' ובריוחוס וכמהירות תנועת' כמו שהן היתה הארץ כפסד' ואם תהיה הארץ כפסדת יהיו כל הגלגלים כפסדים אם כן מה שעשה המאור' להאיר על הארץ היה לקי' השמי' ושמי' השמים שבזולתם יפסדו זה דעתי על זאת ההקדמה אבל לרזל והוא אמת שבדולים נדקיים מן המאורות אינוקסה שאמרו אמר יהושע לגלגל חמה עבדא כושא לית זכי' יתך בכספיה דאכא לא כך ראה אכא יתך כחלום והכה השמש

748

פרשת

בראשית

והירח ואחד עשר ככבים משתמנים לו ואם אין סכרתם
 שיהושע מופלג במעלה ממנו לא היו אומרי שאמר לו עבדא
 בישא : ויאמר אלדים ישראלו כענין תבוע שתרב בשרץ ובדמש
 דעת אקלום שעבין ישראלו כענין תבוע שתרב בשרץ ובדמש
 רחשא ויקראו השרצ' כן להיו תבועתם תמידית לא יוכחו
 ולא יסקוטו וזהו שרץ שהוא רץ ודמש שהוא רומם בארץ לא
 יכוח וכן הדגים ואם תאמר אם כן למה אמר ויבוע כל בשר
 הרומם על הארץ בעוף ובבהמת ובחיה ואמר ורדו בדגת
 הים ובעוף השמים ובכל חיה הרוממת על הארץ התשובה
 ראוי שדקדק שכלו כאמר על וכלו לא כאמר על כשרטים
 ורמשים הקטנים לא אמר על אלא אמר רמש האדמה לפי
 שרמיות' בכל גופם באדמה אבל בחיו ועופו שאין רומס'
 באדמה בכל גופם אמר על שאמר ויבוע כל בשר הרומם על
 הארץ וגו' ורדו בדגת הים וגו' ובכל חיה הרומם על הארץ
 ודע שכל עוף שיש לו ד' רגלי' כקרא שרץ העוף לפי שברגליו
 יסמוך ויתבוע כשרצו' ואם יש לו ב' כקרא עוף כקשעוקר
 תבועתו לעופף שרץ' כפש חיה בעבור שיש לעשבו' ולאיכנו'
 כפש שהרוי יש להם כפש הנוממת לזה אמר בדגים ובעופות
 שרץ כפש חיה כפש שיש בה חיות שכפש הנוממת אין בה
 חיות ואעפ' שהטבעי קרא לנומת חיו לא קראו כח' ועוף
 ועופף על הארץ כרא' מזה שהעופות נעשו מן המים ופסוק
 אחר אומר ויבר' וי' לדי' מן הארץ כל חית השדה ואת כל עוף
 השמי' אב' ככראו מוסוד הארץ לזה אמר מן הרקק ככראו
 פי מים ועפר מערב' ואת אב' למה ככראו ביו' החמישי ולא
 ככראו ביו' הששי שכו ככראו בעלי כפש חיה מן העפ' שאב'
 בו תוצא הארץ כפש חיה התשובה בעבור שהרקק בקרקע
 הים והעופות נעשו מן הרקק לכן היה המאמר בהם ביום
 חמושי שכו אמר ישראלו המים אבל בדרך הפשט מן המים
 לכד ככראו ומה שאמר ויבר' מן האדמה כל חית השדה
 ואת כל עוף השמים אין מה שאמר ואת כל עוף השמי' חוזר
 למה שאמר מן האדמ' לא כלו אמר ויבר' וי' לדים את כל חית
 השדה מן האדמ' ויבר' את כל עוף השמי' כלומ' מן המי' כמש'
 למעלה וכראה לי לזאת הסברה שלזה אמר ואת כל עוף
 השמי' שהיה ראוי שיאמר ויבר' וי' לדים מן האדמה כל חית
 השדה וכל עוף השמים למה אמר ואת אלא כראה שהכונה
 ויבר' את כל עוף השמים וכן דעת ר' אליעזר הגדול שאמר
 בחמישי השרין מן המי' כל עוף ככף וכבמ' יש אומרי זאת
 הסבר' וכראה שהסברא הראשונ' יש לה סמך שאם ככראו
 מן המים והיו דגים ואם מן העפר והיו בהמות ואם כן הם
 משכיה ולכן יש להם קשקשי' ברגליהם כדגים וכולד' בארץ
 ככהמו' ולכן יספיק בשחיתתן סימן אח' שיצד שהם מן המי'
 כדגים לא היו כריכים שחיותה ומצד שהם מן העפר כבהמו'
 חיים היו כריכים שמי סימני' לכן אמר שהוא מורכב משניה'
 שחיותתן סימן אחד תוצא הארץ כפש חיה רבי אומר
 אלו המריאים ברא הקב"ה כשמתן וכשבא לכרוח גופן קדש
 היו' ולא בראו' ללמד' דרך ארץ שאם יהיה ביד אדם מהרגל'
 ערב שבת אומרו' לו השלך מידך דיו לעבד להיו' כרבו' פי'
 מריאי' שדו' בהמה הם האוכלי' עשב כיון ישנו' בין מדכרו'
 וחיו' הם אוכלי' הבשר וכלם וטרופו' נעשה אדם היה ראוי
 שיאמר' אעשה אדם אבל בכל לשון יש דרך כבוד וכבו' לשון
 לועז שאמר' הקטן לגדול לשון רבו' ובלשון ישמעל' דרך כבוד
 שידבר המלך בלשון רבים ובלשון הקד' דרך כבוד לומר על
 הגדול לשון רבים כמו בעלים ואדונים אדונים קשה ולקח
 בעליו' ולישב היטב לשון כעשה הוא לפי שהיה כרא' יש

מאין כיום הראשון לכדו היסודות ואח"כ מן היסודות ההם
 בור' על המי' ושרצו המי' וגזר על הארץ תוצ' הארץ כפש חיה
 ואמר זה אמר ה"ה לארץ עד עתה עשיתו אני לכדי ועשית
 אתה לכדך שכן בורתי אני עליך ועת' אני רוצ' לעשו' מין אח'
 שכשתתק' אני ואתה אתה תשוי' הגוף מן יסודך כמו שעשית
 לבעלי חיים ואני אשים הנשמה וזהו שאמר ויבר' וי' לדים
 את האד' עפר מן האדמ' וכתן הוא יתעלה הרוח מפיו עליון
 וזהו שאמר ופח' באפיו נשם' חיים ואמר בכלמנו כדמתנו
 שודמה לשכיה' כגופו לארץ אשר לוקח ממנה וידמה כנשמה
 לעליונים שאיכה גוף ולא תמות ואם תאמר אם כן מה זה
 שאמר כיו' בכלם לדים עשה את האד' והלא גם בכלם העפר
 עשה את האד' התשובה שבכלם העפר אינו מן הפלא שגם
 כן עשה לבעלי חיים אבל הפלא הוא שיהיה האדם למטה
 בכלם בורא העולם כך כתב הרמב"ן בשם הר' יוסף קמחי
 ובמדרש התירו' זה הספק בענין נאה והוא כי כאשר ברא
 הקב"ה בעלי חיים כתבאו המלאכי' שהם מיותר מעלה אמר
 הקב"ה להשפילם כעשה כל אחד ואחד ממנו אדם אני אעש'
 אדם אחד וכל אחד מכס ועשה אדם אחד והם לא יכלו
 לעשות וזה הוא שאמר ויברא אלדים את האדם בכלמו
 כי הם לא יכלו לברוא אדם בצלמנו הוא הסגה שכלית
 זכר' ונקב' ברא אות' ואמר כך אמר ויקח אשת מלעשתיו
 ואגדה שכבראו שתי פרצופיו ואמר כך חלקן ופאטו כאן
 הדויעך שכבראו שניהם כששי ואמר כך פי' כיצד בריאתן
 לשון רש"י וכל' שהאגדה הוא פשט גמור שאמר אעשה לו עור
 כגדו' לפי שלא היה כגדו' שהיו דבוקין זה לזה באמוריהם
 וזה שאמר אחר כך זה ספר תולדות אדם וגו' זכר ונקבה
 בראם ויברך אות' אמר ר' אבהו כתיב זכר ונקבה בראם
 וכתיב ברא אותנו אלא בתמלה עלה במחשבה לברא שנים
 ולכסוף לא ככרא אלא אחד ויש להקשו' כי שנים בראם ויש
 אומרים שהכונה עלה במחשבה לברוא שנים כענין יצירת
 שאר בעלי חיים זכר בפני עצמו ונקבה בפני עצמה ולכסוף
 ככרא זכר לכדו בעבור שהנכב' תהיה לקומה מלעשתיו לפי
 שתשמש לו כאחד מאבריו והוא ישתדל בתועלתה כמו
 שישתדל כגופו: זכר ונקבה ברא אותם יש לשאול למה
 לא אמר באדם למיניהו כמו שאמר בבעלי חיים התשובה
 לפי שאמר המוכי' לא ככראו לקיום האיש אלא לקיום המין
 אבל האד' ככראו לקיום האיש: ויברך אותם לדי' ויאמר
 להם אלדים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת
 הים ובעוף השמי' ויאמר להם לדים הכה כתתו לכם את כל
 עשב זרע זרע ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם
 יהיה לאכלה ולכל חית הארץ את כל ירק עשב לאכלה ויהי
 כן מה שאמר ויהי כן אינו כופל על הכה כתתו לכם את כל
 עשב ואת כל העץ לאכלה שאם האדם והבעלי חיים אינם
 אוכלים וימותו והכרח הרעב יביא להם לאכלה ועוד דבר
 שהוא תלוי בבחירה אינו כופל בו ויהי כן אבל חוזר למה
 שאמר קוד' ורדו בדגו' הים ובעוף השמים שאם לא הטביעם
 ה"ה בזה הטבע לא היה האד' רודה בהם ולא יהיה לו יכולת
 עלוהם לפי שיש מהם חזקי ההרכב' מן האדם כאריו רוב
 וכמר' ואת אב' למה הפסוק בתי' עם הכה כתתו לכם את
 כל עשב והטע' שהוכרח לומר בסמוך למה שאמר ורדו הכה
 כתתו לכם שלפי שאמר ורדו יראה שיוכל האד' לאכול מהם
 לזה אמר שעם היות שורדה בהם לא הורשה לאכול מהם
 אלא כל עשב זרע זרע וכל פרוי העץ אבל לבעלי חיים אף
 זה לא כתן להם לאכול אלא ירק עשב ואיכסר שיחזור ויהי

בכחמי ככראו ה'ד ועוף ועופק וכתוב וצטתים ועופק
 ובמדרש ועוף זה מוכל שנאמר ועוף אלו יעופק זה גבריל
 שנאמר מועף בעוף על הארץ זה רפא על פני רקיע השמי
 זה כוראל והרמבן כתב וכל נבאם וכלל המלאכים כענין
 ראיתי את יי' וישב על כסאו וכל נבא השמים עומדים עליו
 מימינו ומשמאלו ויאמר יי' מי ופתה את אחאב וכן יפקוד
 יי' על נבא המרום במרום ובכאן רמז על יצירת המלאכים
 במעשה בראשית וכן כפשות האדם נבא השמים הם עד
 כאן והכונן בעיני שאמר שהקב"ה ברא רקיע ביוצאיו ומיד
 התנועע בהכרם צריך שנאמר שברא המכועים חמר שאי
 אופשר מתנועע בלא מכוע אבל כפש האדם בפירוט חמר
 כעשה אדם בלמונו ויברא אלדים את האדם בלמונו בנלם
 אלדים ברא אתו ויזר יי' לדים את האדם עפר מן האדמה
 ויפח באינו נשמת חיים והיה האדם לכפש חיה ותרג' אנקלוס
 לרוח ממלאא ואם כן מה זה שכת' הרמבן וכן כפשות האדם
 נבא השמים הם לא כוונתו על מה שאמרו רבותינו ז"ל שכל
 הכפשו ככראו בשעת ימי בראשית ויש אומרי שמה שאמרו
 וירא לדים את האור בא את לרבות הכשמות שככראו עם
 האור ולכן אמרו שהכפ' גדולה מן המלאכי שהכפש נכראת
 ביום ראשון והמלאכי ביום שני וידוע שהככראו העלוונים
 מעלתם ודקוהם לפי קדומתם בככראוהו וכן אמרו גדולים
 בדקוים יותר ממלאכי השרת ואמר החכס דע כפשך ותדע
 בוראך ויאמר לדים נעשה אדם בענין בריאת אדם
 הראשון יש ארבע ספקו הספק הראשון למה אמרו
 הקב"ה בככראו האדם נעשה אדם בלמונו כדמותו ויברא
 אלדים את האדם בלמונו בנלם אלדים ברא אותו שמד
 הסכה כל העולם ככראו בנלם לדים כמו שרצה לעשות צית
 בתמלה מנייר נורת הבות ואמר כך בונה אותו כן הקב"ה
 מנד שומר כל העולם בראו ואכ כל העולם בכללו בנלם
 לדים ולמה אמר באד לבדו נעשה אדם בלמונו ואם מנד
 המסובב ידוע הוא שהגוף היותר שלם שהקב"ה ברא בכל
 העולם הוא גוף השמש שהוא מאיר לכל העולם והוא מועיל
 לכל העולם ויותר מכל הגופים שבשמי והארץ וכל שכן שהוא
 שלם יותר מגוף האד וזאינו מת ואד מת וכל פעולה שדומה
 יותר לפעולה יש בה יותר קורבה והדמו לפועל מהאחרות
 ואם כן השמש בנלם אלדים יותר מן האדם ועוד שלשמש
 יש שכל גדול מאד משכל האדם כמו שביאר החכס במקומו
 ויש השמים מספרים כבוד אל פי שהשמים מניירים השית
 מה שאפס להם לניירו ומספרו בניורם כבוד השית ומעלתו
 ואם כן למה אמר באדם נעשה אדם בלמונו שכפי מה
 שפירשו כל המפרשים לל כפש השכלית ויש להקשות ויותר
 היה ראוי שאמר בככראו השמש את השמש בלמונו שפירוט
 כדמותו ויברא אלדים את השמש בלמונו השכי למה אמרו
 ז"ל שככראו הקב"ה לאד הראשון בקשו מלאכי השר לעבדו
 וכן בכ' אמרו בכ' שאמרו שם אר' הושעיא בשעה שבר' ה'ה
 את אדם הראשון טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו
 קדוש מה עשה הקב"ה הפיל עליו תרדמ' וידעו הכל שהוא
 אדם הרא הוא דכתיב חלו לכם מן האדם אשר נשמה
 באפו כי כמה נחשב הוא ויש להקשות למה בקשו לעבדו
 ולומר לפניו קדוש שבמלאכים שכל כפועל והאדם שכל בכח
 עד שיוציאו שכלו מן הכח אל הפועל והאדם בעל חומר
 והמלאך ככדל מחומר והמלאך חי לעד לעולם והאדם מת
 והרבה חסרונות יש באדם שאינו במלאך

כן למה שאמ' בסמוך אליו הכה כתתי לכם את כל עשב ופרי
 העץ לפי שהנחת רחוק מטבע החי ולזה ילאה החי לשכותו
 לדמיון הכזו לזה אמר שהש' ית' הטבעי על זה הטבע שזונו
 כל הבעלי חיים מהנמח וירא לדים את כל אשר עשה
 והכה טוב מאד יש להקשות חמר שאמר בכל אחד ואחד
 ממעשה בראשית וירא אלדים כי טוב ידוע שכל אשר עשה
 טוב ומה נורך לומר בכופו וירא אלדים את כל אשר עשה
 והכה טוב ועוד למה חמר כאן מאד ולא אמר כן בכל מעש'
 בראשי' שידוע שכל מעשה יי' טוב מאד התשובה לראשונה
 טעם היות שראובן עניו ואזינו וקוטמו וכל איברי פניו כל
 אחד בפני עצמו ופה אבל איפשר שכל פניו בכללות אינו
 ופה שאין איבריו מיוחדים זה עם זה בשיעור ובמרחק
 הראוי זה עם זה והמשל ענינו רחוקות מן החוטם יותר מן
 הראוי או פניו קטנה בערך העניו אעפ' שפניו יפוס בכפי
 עצמם וכן כל איברי הראש ופוס וכל הראש בכללו אבל גופו
 קצר בערך ראשו והגוף ופה בפני עצמו אבל אין הגוף
 מיוחד עם הראש היחם הראוי ולזה אעפ' שכשכח כל איבריו
 כל אחד ואחד צריך לשבח כל גופו בכלל לומר ראובן ופה
 מאד וכן כל העולמות הם עולם אחד אלא שחלקק לשלשה
 חלקים וחלק כל אחד מהם נחלק לחלקים אחרים ואעפ'
 שיאמר בכל אחד מן החלקים בפני עצמו כי טוב צריך לומר
 בכלו בכלל כי טוב שזה העולם בכללו קשור כלו זה עם זה
 בגוף אחד ולשאלה הטכית למה אמר מאד התשובה לפי
 שאמר שכל חלקיו כל אחד בפני עצמו טוב וגם כלו בכללו
 טוב אם כן הוא טוב מאד או יהיה הכונה שכל הדברים
 הטובים על הרוב הם טוב ועל המעט אינם טובים המשל
 הקב"ה ברא האש להטיב לבני אדם ואם שרף מדיכה אחת
 לא נאמר שהאש הוא רע שעל המעט נעשה הרע וכן המים
 עשאם הקב"ה להטיב לעולם ואי אפשר קיום העולם זולתו
 ואם טבעו אכזבי בים או כחל הטבע מדיכה אחת לא נאמר
 שהמים רעים אלא טובים לפי שעל הרוב פועלי טובה ועל
 המעט רעה וזה הוא שאמר והכה טוב מאד המאורוי ועל
 הרוב הוא טוב ויא שבעבור שבו ששי ככראו האדם חמר
 בו טוב מאד וכראו שבעבור שהאד לא ככראו בשלימותו
 שאם ירצה יהיה שלם ויותר מ"ב בבחירתו ואם ירצה יהיה
 פחות מ"ב ולפי שאולי יהיה פחות מ"ב לכן אמר ביצירת
 הכ"ח וירא לדי כי טוב ולא נאמר כן ביצירת אדם אבל אם
 יהיה שלם ומעשיו טובים והניחא שכלו מן הכח אל הפועל
 הוא טוב מאד ויש לו שלימות גדולה שאיכה בכ"ח לזה אמר
 בזה היום וירא אלדים את כל אשר עשה והכה טוב מאד
 ויהי ערב ויהי בקר ויש הששו הוסוף בזה היום הא מה
 שלא עשה כן בכל שאר הימי ואמרו רז"ל שכל מעשה בראשי'
 ככראו בשביל וצמיון שבו קבלו ישראל את התורה ויא
 שכשביל שככראו בו אדם חמר השמי כה"ה הידועה בעבור
 כבודו ושמעתי בשם הזוהר שאר"ל לא ינא החיים במחטו
 ולא הלבבל בקולמוסו ערב שבת סמוך למשיכ' שחא וכניסנו
 מרשות הרבים לרשות היחיד או יוצאינו ולכן ראוי לעוב
 כלו בבית ביום הששי ולרמוז לזה עזב הקב"ה אות הא ביום
 הששי שהוא ערב שבת לפי שכלו הקב"ה לברוא את העולם
 הוא אות הא שנאמ' אלא תולדות השמים והארץ בהכראם
 בה בראש ויש לחקור מדוע לא אמר בכל ששת ימי
 בראשית בריאת המלאכים ועוד אומתי ככראו המלאכים
 וככראשית רבה ר' יוחנן אמר בשכי ככראו ה'ה המקרה
 ביום עליותו וכתוב עשה מלאכי רוחות ר' חכוכא אמר

הספק השלישי שחכמינו זל סתרו דבריהם שאמרו שמלאכי השרת אמרו שאין האד' כראוי ליבראו ולמה רונה הקבה לברוא אותו וכן בבראשית רבה דאיתא התם אמרו מלאכי השר לפני הקבה רבונו של עולם מה אנו כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו אמ' להון אכ' נכא ולפי כלם למה נבראו צפור שמים ודגי הים למה נבראו משל למלך שהיה לו מגדל מלא כל טוב ואין לו אורחים מה הנאה יש למלך שמלאו עד כאן **הספק הרביעי** לרזל שאמרו במסכת אבות פרק שלוש חכמי אדם שנברא בגלם חכה ויתיר' כודע לו שנברא בגלם שנאמר כי בגלם אלדים עשה את האדם למה הביא ראיה מזה הפסוק שהוא בפרש' כח ולא הביא ראיה מפסוק וברא לדים את האד' בגלמו שהוא קודם לוי שהוא בפרשת בראשית **והתשובה** לכל אלו הספקות לפי דעת: הוא בשקדים הקדמה אחת והיא שהאד' כשתבה בריאתו מכל מה שברא הקבה במעשה בראשית שלא יש בכל מה שברא הקבה כמנא שיהיה מחלוקת במעשיו אלא האדם שהאדם יש מחלוק' במעשיו וכל שאר הככראי' אין מחלוק' במעשיהם והוא שהיסודות לאיש מחלוקת במעשיהם שהארץ והמים וירדו למטה ואין שום חולק עליה והאוויר והאש עליו למעלה ואין חולק עליה הרוי עולם התחתון ובעולם האמצעי והוא עולם הגלגלי' אין יש חולק במעשיו שעושים תמועה סבובית ואין יש חולק עליהם בתנועתיהם וזהו שאמר עשה שלום במדמויו ואם יש חולק עליה' אין החולק תוך גופם וגם אינו בבחירתם אותו המחלוקת וגם מכיעו הגלגלים אין יש חולק עליהם בהנעתם והאדם יש מחלוקת במעשיו שאם רונה לעשו מנוה החומר מנגד לו ואם רונה לעשות עבירה השכל מנגד לו למה עשה הקבה זאת הרעה לאדם שכל מעשיו או רובם יהיו במחלוקת' התשובה שהוא לעשות לו כבוד גדול והוא שרצה לתת לו בחיר' ולפי שהוא בעל בחיר' יש מחלוקת במעשיו שהבעלי חיי' אין להם בחיר' לא רצון כמו שכתבאר במקומו והמלאכים אינם בעלי בחירה לא כלו בטבע עושים פעולתיהם ולפי שאין יש בעל בחירה לא הקבה רצה לעשות כבוד למין האנושי עשהו בעל בחירה כמהו ולכן יש לו יצר טוב ויצר רע שמו שאין לו בחירה אין לו יצר טוב ויצר רע שהמלאך כלו יצר טוב והבעל חי כלו יצר רע פירוש שהמלאך כלו שכלי והבעל חי כלו חומרי והרמבז כתב בעץ הדעת זה לשונו היפה בעיני כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי התולד' כאשר יעשו השמי' וכל נבאם פועלי אמת שפעולת' אמת ולא ישנו את תפקידם ואין להם במעשיהם אהב' או שנאה ופרי האילן הזה היה מוליד הרצון והחפץ שובחרו אוכלו בדבר או בהפכו לטוב או לרע ולכן כקרא עץ הדעת טוב ורע כי הדע' ואמר בלשוננו על הרצון בלשונם לא שנו אלא שדעתו לחזור ובלשון הכתוב מה אדם ותדעו תחפזו בו ותרצה בו ודעתך בהם בחרתך מכל האדם והנה בעת הזאת לא היה בין האד' ואשתו התשמיש לתאוה אבל בעת ההולד' ותחברו ויולדו ולכן היו האיברים כלם בעיניהם כפנים וידים ולא יתבוששו בהם והנה אחרי אכלם מן העץ היתה בידו הבחור' וברצונו להרע או להטיב עד כאן דבריו' ואינו ככון שאם כן איך איפשר שחטא שכל חטא בא מנד' הרע ואם אינו בעל בחירה לא היה לו יצר הרע ולא היה חוטא' ועוד שא"כ מינו חוטא כשכר שקודם שחטא לא היה דומה לשית' ואחר שחטא היה לו הדמות בשית' כשהיה בעל בחירה כמהו ולכן כראה לו שהיה קודם שחטא בעל בחירה לא שהיה נטיותו לעולם לטובה כאברה'

ונחם ויעקב וזולתם וחסדיו התלמוד שהיו בעלי בחירה ואפילו הכי לעולם נטוים לטובה ואיפשר שחטאו לעתים רחוקו ואחר שאכל' מעץ הדע' כוטע בוועשיו גם כן לרעה ולפעמים עושה פעולות טובות ולפעמים עושה הפכס ולזה כקרא עץ הדע' טוב ורע שאכילתו עושה שיטה גם כן לרעה ובה הותרו כל הספקות' אם הספק הראשון שהוא למה לא אמר הקבה כשברא השמש כעשה שמש בגלמו שהוא השכל כמו שאמר בבריא' האד' אחר שיש לשמש שכל ומניור כבוד השית' התשובה שלפי שהשמש אינו בעל בחירה ואין לו דמיון עם השית' בזה והאדם הוא בעל בחירה ודומה בזה לשית' לכן לא אמר הקבה בברואת השמש כעשה שמש בגלמו אע"פ שפירוש בגלמו הוא השכל אשר בו ישכיל כמו שפירשו כל המפרשי' אבל בגלגל' במלת בגלמו הבחירה ואם כן מלת בגלמו כוללת שני דברים שכל ובחירה ולפי שלא כחשוב שאלת בגלמו אינו כולל אלא לשכל לבד לכך פיר' הכתוב ואמר כדמותנו שהוא הבחירה וכעבור הכבוד הגדול הזה שכבר השם ית' לאד' ולא נתנו לשמש ולא לשום ככרא כמו שעשה לאדם אמר בו וברא לדים את האדם בגלמו בגלם לדים ברא אותו והאדם לא כקרא גלם לדים אלא בבחינת הככרא שהוא האדם שהוא בגלם לדים ויתר מכל הככראים ולכן אמר בכל הככראים מן מאדם אלה תולדת השמים והארץ בהכראם ואמרו זל בה' בראש שמי שאומר הא אינו אומר אותה בכח ולא ביגיעה וכן הקבה עשה כל הככראי' מן מאדם בלא טורח כמוניא הכל מפני ובאדם אמר ויצר יו' אלדים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו כשמת חיים אמר ויפח שכל נופח הוא ביגיעה וכן הקבה כאלו טרח ויתר בבריא' האדם ויתר מכל שאר הככראים פירוש שאמר ויפח באפיו לפי שעשאו ויתר שלם מכל הככראי' וזה שאמר הן לוי' אלדיך השמים ושמי השמים וגו' רק באכותך חשק יי' וכו' ובה הותר הספק הראשון ובה הותר גם כן השני למה אמרו זל שנקשו לומר לפני אדם הראשון קדוש ונקשו לעבדו' התשובה לפי שהוא בעל בחירה והקבה בעל בחירה ודומה להקבה אבל המלאכים אינם בעלי בחירה' והותר גם כן הספק השלישי שאמרו מלאכי השרת לפני הקבה מה אנו כי תזכרנו וזה סותר למה שאמרו בקצו לעבדו' התשובה שמה שאמרו מה אנו הוא לפי שהמלאך הוא שכל בפועל והאדם אינו שכל בפועל לא בכח אס כן מה שאמרו המלאכים מה אנו הוא מנד' השכל ומה שנקשו לעבדו' הוא מנד' הבחיר' וזה הוא מה שאמרו מה עשה הקבה הפיל עליו תרדמה פירוש אע"פ שיש לאדם גדולה וכבוד יותר ממה שיש לכם שהוא בעל בחירה ואין אתם בעלי בחירה יש לכם יותר גדולה וכבוד מן האדם בשאתם שכל בפועל והאדם שכל בכח וזאת הוא התרדמה ואחר שהקיץ משנתו הוא שכל בפועל והוא אחר שעיין במושכלו והשיב אותם שהאד' לוקח המושכל מהדמיון והדמיון מהחושים ולכן האדם שכל בכח לפי שצריך ליקח המושכל מהדמיון והדמיון מהחוש' אבל המלאך אינו צריך לא לדמיון ולא לחוש' וזהו שאמר מה עשה הקבה הפיל עליו תרדמה שכשעת השינה אין החושים פועלים ואינו עושה מושכל וזה פירוש המאמ' שאמר הקבה מדלו לכם מן האדם אשר כשמה באפו כי כמה כחש הוא פירוש כעבור דבר מה יש לו חשבו' והוא הדמיון והחוש' שמשם מוניא האדם מושכלו שזולתם לא ישיב המושכל וצריך סדע שמה שהאד' הוא שכל בכח הוא קודם שעיין אכל אס' שעיין והשיב הוא

שכל בפועל ולזה אמר הטול עליו תרדמ' שכמו שהיו מקיץ
 אחר כך כן האדם אחר שעיון והשיג הוא שכל בפועל לכוזה
 הותר ספק שיש ביצירת אדם ובעלי חיים שביצירת אדם
 כאמר ויזכר בשני וידין וביצירת בעלי חיים כאמר ויזכר כיווד
 אחר ואמרו במסכת ברכות פרק הרוואה דרש רב נחמן
 בר רב חסדא מאי דכתיב ויזכר וי אלדים את האדם בשני
 וידין שני וזכר ברא הבה אחר יזכר טוב ואחר יזכר רע
 מתקיף לה רב נחמן בר יצחק לא מעתה בהמה ולא כתיב
 בה ויזכר לית לה יזכר והא קא חזינן דמזוק וכשכח וכעטא
 אלא כדר' שמעון בן פזי דאמר אנו לי מוזכרי אנו לי מוזכרי
 עד כאן ועוד אמר ויזכר שתי יצירות וזכרה לעולם הזה
 ויצירה לתחיית המתים אבל בהמה שאינה עומדת לכן
 לא כתיב ביצירתה שני וידין עד כאן הרי שרבותינו ע"ה
 הרגישו זאת הקושיא וזוה שכתבנו הותר' שכשבר' הק"ה
 לאדם בראו שכל בכח וזאת היצירה הראשונה שזרמיה
 ביווד הראשון ואחר שעיון והשיג במוטבול התורה וסודותי'
 היה לו שכל בפועל ולזה כתיבה ווד שניה ולכן אין ביצירת
 בעלי חיים אלא יוד אחד לפי שאין לה אלא שלימות ראשון
 ואין לה שלימות אחרון אבל באדם שיש לו שלימות ראשון
 ושלימות אחרון כתיב ביצירתו שני וידין ויש להקשות אם
 כן שיש לאדם יתרון גדול על בעלי חיים למה כאמר ביצור'
 אדם ויהי האדם לכפש חיה כמו שאמר בבעלי חיים תנזא
 הארץ כפש חיה וכתב ר"י וטעם לכפש חיה שהלך מיד כמו
 החיות ולא כתיבוקות ע"כ ונכלל לומ' שהכונה שהק"ה כפח
 באפיו כשמת חיים פי' כשמה לשיהיה חי וקיים לעד והוא
 שנפשו תחיה לעד והא"ל בבחירתו הרעה מאם בטוב ובאחר
 ברע ורבה להיות כפש חיה באמת מחיות השדה ולזה אמר
 בסמוך לזה וישעו ואלדים גן בעדן מקדם וישם שם את
 האדם אשר יזכר ואמ' שגויה הש"ת מננה אמת ועבר עליה
 והק"ה גירס אותו מנן ערן וכשאל' כמו בעל חי בעברו מנות
 הש"ת ונראה שכוכל לפרש שהכונה באדם כפש חיה כפש
 שהיא כחיה ומיה לעד ומה שכתב ב"ח כפש חיה ר"ל מרגש'
 ולכן יש שלשה חלוקים במה שכתב כפש חיה ב"ח מכפש
 חיה שכתב באדם שב"ח אמ' תנזא הארץ ולא כאמר בהם
 וישח באפיו כשמת חיים ובאדם כאמר וישח באפיו כשמת
 חיים ואם כן מה שאמר ביצירת אדם כפש חיה ר"ל חיה
 ונכמת מאמר שהכופח שהיא הק"ה כנחמי החילוק ה"ה הוא
 שבכפש חיה שאמר ביצירת בעלי חיים אמר למיכה שאמר
 תנזא הארץ כפש חיה למיכה פי' לשיהיה המין קיים לא
 שיהיה קיים באדם וביצירת אדם לא אמר למיכהו אלא ויהי
 האדם לכפש חיה פי' חי וקיים באדם החילוק השלישי שכל
 מעשה בראשית כאמר ויהי כן חוץ מהאור והאדם שבאור
 אמר ויהי אור ולא אמר ויהי כן ובאדם אמר ויהי האדם
 ולא אמר ויהי כן ואמרו ז"ל שהכפשות ביום ראשון כבראו
 לומר שמה שאמ' ויהי אור כלל בו אור הכרגש בחוש הראות
 ואור הכפשות שהארתם לעד והם כנחיות כש"ת שנקרא
 אור שנאמר וי אורי וישע ואם כן כאמר שיש חילוק שלישי
 בין כפש חיה לכפש חיה שבכפש ב"ח אמר ויהי כן ובכפש
 ה' אדם לא אמר ויהי כן אלא אמר ויהי האדם ולזה אמר
 אכקלו ויהי האד לכפש חיה לרוב ממללא ולזה אמר כעשה
 אדם בגלמנו שהוא השכל וזוה הותר הספק הד' והוא
 שלמה הביא התנא ראיה למה שכתב אדם שבכרא בגלם
 מפסוק כי בגלם אלדים עשה את האדם שהוא כפרש' כח
 לא הביא ראיה מפסוק ויברא אלדים את האדם בגלמו

בגלם לדי' ברא אותו כל לפי שיש מפרש' עשה אדם בגלמו
 בדפוסו והדפוס הוא השלשה עלמות הראש שעליו השכל
 כנגד עולם המלאכי והלב כנגד עולם הגלגלים שמתנועע
 תמיד כמו השמים והכבר כנגד עולם השכל ששם יתהו
 ארבע לימות כנגד ארבע יסודות ולפי שכונת התבוא
 בפסוק כעשה אדם בגלמו הוא שהוא השכל כמו שהק"ה
 שכל ושארין הכונה דפוס וכן בפסוק ויברא אלדים את
 האדם בגלמו בגלם אלדים ברא אותו שהכונה בו השכל
 ומאלו הפסוקים אין ראיה לכטל פירוש הדפוס לזה הותרך
 התנא להביא ראיה לפירושו מפסוק כי בגלם אלדים עשה
 את האדם שבפסוק ההוא אי אפשר לפרש פירוש הדפוס
 לפי שהתורה בא להגדיל עון הרועה במאד מאד ולא יכופר
 לו העון הגדול הזה כי אם בדם שפכו ולמה זה כי בגלם
 לדים ברא אותו וכלו חס ושלום הרב ללוד אחד ואם הכונה
 דפוס אינם מעלה לרצח ולא הגדלת עון לרועה זה דעתי
 בהיתר כל לו הספקי' ואח' שפירשתי כל הפסוקי' שמכראשי'
 עד יום הששי וכל הדברים שנעשו בכל יום ויום משעת ימי
 בראשי' כלל' בפני עצמו והקשיתי קושיו' בברוא' אד' והשכחי
 דעתי בהם רצוני להקשו' קושיו' בששת ימי בראשי' מאלו
 והוא שיש חילוקים רבים במה שבכרא בששת ימי בראשית
 מקצת הימים לקצתם החילוק הראשון שיש ימים שאומר
 בהם שני דברי האחד ויהי כן והשני וירא לדים כי טוב ויש
 ימים שאומר בהם ויהי כן ואין אומר בהם וירא אלדים כי
 טוב ויש ימים הפך זה שאין אומר בהם ויהי כן ואומר בהם
 וירא לדים כי טוב החילוק השני יש ימים שנעש' בהם דבר
 אחד ויש ימים שנעשו בהם יותר מדבר א' החילוק השלישי
 יש ימים שיוחס העשייה שנעשה בהם לאלדים ויש ימים שלא
 יוחס העשייה לאלדים החילוק הרביעי יש דברים שהזכיר
 בהם ברכה ויש דברים שלא הזכיר בהם ברכה החילוק
 החמישי יש ימים שאומר בהם לשון בריאה ויש ימים שלא
 אמר בהם לשון בריאה החילוק הראשון הוא שביור הראשון
 ובשלישי וברביעי אמר בהם שני דברים והם ויהי כן וירא
 אלדים כי טוב וכן בשני בבריאת בעלי חיים ובשני אומר
 ויהי כן ולא אמר וירא אלדים כי טוב וכן בבריאת האדם
 ביום הששי אמר ויהי כן ולא אמר וירא לדים כי טוב וביום
 החמישי בבריאת הדגים והעופות אמר הפך זה שלא אמר
 ויהי כן ואמ' וירא אלדים כי טוב ראוי שנדע טעם לכל אלו
 השנויי' ולהבין זה נרו' שנדע בראשונ' מה היא הכוונ' באותו
 ויהי כן וכן מה הכונה בוירא לדים כי טוב ואומר שהטעם
 בוויה כן לומר שהק"ה אדון הטבע והוא בראו ולכן בזר
 אומ' ויקם לו ומה שבזר היה כן וכן כר' מן המפרשי' וכן כתב
 הרמ"בן שכת' מה שכתב ויהי אור יפרש שיצא ל הפועל והיה
 כאש' כגזר הכה דעתו שויהו כן הכוונ' בו שהיה כאש' כגזר
 שויהו אור שם הוא במקו' ויהי כן וכת' עוד בשאר הימי' כתי'
 אחר האמיר' ויהי כן לומ' שכהיה כן מיד תבך את האמירה
 והכונה בוירא לדי' כי טוב הקיו' וכן כתב הרמ"בן וזה לשונו
 וירא לדים כי טוב הסדר כמעש' בראשי' כי הוצאת הדברי'
 ל הפועל יקרא אמירה ויאמר לדים יהי וקיע ויאמר לדים
 תדשא הארץ דשא וקיומם יקרא ראיה כענין וראית' אני
 דקהלת וכאשר אמר בכל מעשה יום ויום וירא אלדים כי
 טוב כן אמ' כיום הראשון בהיות האור וירא אלדים כי טוב
 שרצה בקיומו לעד וכתב וירא אלדים כי טוב קיום המוכיח
 לעד ע"כ הכה לך טעם ביום ראשון וב' ובד' וב' בבריאת
 ב"ח למה אמר בהם שני דברים ויהי כן וירא לדים כי טוב

ויהי

ויהי כן שהיה כאשר כנזר וירא אלדים כי טוב שנתקיים כן לעולם. ואחר שהוא כן צריך שדעלמה שנתנו שאר ימים מאלו שנקתתם אמר ויהי כן ולא אמר כי טוב ונקתתם כי טוב ולא ויהי כן. בשני ימים אמר ויהי כן ולא כי טוב והם יום ב' שאמ' בו יהי רקיע בתוך המים ויום ו' כבריאת אדם והטעם שביום ב' לא אמר כי טוב אמרו במדרש לפי שכן כבדא גהינס שכאמר כי ערוך מאתמול תפתה יום שיש לו אתמול ואין לו שלשום. ועוד דרשו לפי שכן כבד' המלוקת שכאמר ויהי מכדול בין מים למים ומה מלוקת שהוא לתקן העולם אין כתוב בו כי טוב מלוק' שהוא לערבובו של עולם לכ' והכוונ' שהמערר מלוקת כדון בהינס ולפי שהמלוקת גהינס ככראו בשני למדנו שהוא יום מוזק ולזה אמרו אל יאכל אדם תרוי ואל ישתה תרוי ולזה אמרו אין מתחילים ב' ולא אמרו כן מפני שהכבדים ששולטין בו רעים שהיו ליל שני שולט עליו נדק ויום שני שולט עליו לככה ושניהם כוכבי האור והיושר ועוד אמרו שלא אמר בשני כי טוב לפי שלא כגמרה מלאכת המים עד יום ב' והרי התחיל בה בשני ודבר שלא כגמר אינו במלואו וטובו ובשלושי שנגמרה מלאכת המים והתחיל וגמר בו מלאכה אחרת כפל בו כי טוב אחר לגמור מלאכת השני ואל' לגמור מלאכת היום עב'. וכיום שאי' כבריאת אדם לא אמר כי טוב כי אולי הוא רע ששאר הדברים ככראו בשלימותם אבל האדם לא ככרא בשלימותו ואיך יאמר כי טוב שהוא בכח להיונו טוב או רע אבל אמר בהם ויהי כן שבעשה כמו שהקב' גזר. והכה צריך לתת טעם למה אמר ביום ה' וירא אלדים כי טוב ולא אמר ויהי כן וכתב הרמב"ן ורבו אמרו כי התכוין' הגדולי הוא לזיתן וכת' זוגו והרב הנקבה ומלמה לנדיקים לעתיד לכא' ואיפשר כי מפני זה לא היה ראוי שיאמ' בהם ויהי כן כי לא עמדו עוד עבד'. ואפי' תמה עליו שזה הפך הנחתו שכתב שכשאומר וירא אלדים כי טוב הוא הקיום וכשאומ' ויהי כן הוא שיכא' אל הפועל והיה כאשר כנזר. ואל' היה ראוי שיאמ' בכאן ויהי כן אחר שיכא' לזיתן וכת' זוגו לפועל ושלא יאמר כי טוב אחר שלא כתקני' אבל לפי דעתו הטעם שלא אמר ויהי כן לפי שלא היה כן שאחר שאמר ויברא אלדים את התככים הגדולים שאמר לשון בריאה בהם כעבור גדול גופם והוא כאלו בראם יש מאין איך יאמר ויהי כן שירה שהיה כאשר כנזר על המים שיוציאום ואינו כן שהב' בראם מאין ולא מן המי' במאמר ישרנו המים. ולחילוק השני שיש ימים שבעשה בהם דבר אחר ויש ימים שבעשו בהם שני דברים יום ראשון בעשה הערבוביא וכעש' האור ויום ב' בעשית היבשה ובעשו עשבי' ואילנות. ויום ג' בעשו הכ' והאדם ושאר הימים בעש' בהם דבר אחד. והטע' שביום הראשון ככראו כ' דברים שאחר שברא הכ' מאין אותה הערבובי' אמר אלדים הערבוביא הזאת צריך אור להכדילה ולעשותה ד' יסודות כפרדים לו מאלו ואל' ראוי שאמר הערבוביא והיה אור ביום ההוא וכיום ג' שבעשו כ' דברים כתב הרמב"ן לא כתיבד יום למאמר תדשא הארץ לברו כי הארץ כאשר תגמית או שתהיה ארץ מלמה אחת היא עבד'. והכחן בעיני שבעבור שהיבשה עשאה הקבה לתכלית שהיה אדם על הארץ והאדם בלא מזון ומות ותכלית היבשה לאין לכן צריך שהיה המאמר ביו' ההוא תדשא הארץ ויש מיד שכבר את האדם הכה כתתי לכם את כל עשב זורע זרע ואת כל העץ אשר טופרי עץ זורע זרע לכם והיה לאכלה הכה פירש שמאמר תדשא

הארץ תכליתו למאכל האדם ואל' ראוי שהיבשה והדשאים יהיה המאמר בהם ביום אחד. ומה שכבראנו הכ' ביום השני והאדם הטעם שאם ויניא האדם שכלו מן הכח אל הפועל ויהיו מעשו טובים יש בו שלמות גדול שאינו בכח ואם לא הניא שכלו מן הכח אל הפועל או אין מעשו טובים אין הפרש בינו לכ' ולא עוד אלא שהוא גרוע יותר מכל הכ' אחר שהיו לו כלים למושכלות התורה ולא עשה לכן ככראו הכ' ביום שכברא האדם ולזה אמרו בעשה אדם כגלמנו וירדו כדגת הים וכעוף השמים וכבהמה שאם לא ישתמש בכלם ההוא הוא ב' ולא ירדו ש' אין ראוי שירדה ב' ולא זכה רודה בהם לא זכה כעשה ירוד לפניהם שלשון ירדו כולל למעלה ולירדה ואפשר לפרש עוד שבעבור שהאדם קודם שכתב באפיו נשמת חיים היה כאחד משאר ב' לאז בו תנא הארץ כפש חיה שזה כלל גם לאדם ואחר שהיה לו כפש המרגשת ככח בו נשמה ואי' ויברא אלדים את האדם כגלמו ויש בכ' כפש חיה זה רוחו של אדם הראשון ואל' אין הפרש בינו לב' אלא הכונה מה שפירשתי. ולחילוק השלישי שיש דברים שהזכיר בעשיותם לדים ויש דברים שלא הזכיר בעשיותם אלדים הוא שביום שלישי בראשית אדם ותנא הארץ דשא והיה ראוי שיאמר כמש' בכל הימים אלדים והכחן בעיני שברקיע ומאורות למעלתם אמר בהם ויעש אלדים וכן ב' יש מעלה שבהם כפש המרגשת אבל הנזמח אין בו רק כפש הנזמחת לאז בו ותנא הארץ כאלו הארץ הספיקה לזה אחר שגזר השם תדשא הארץ ועוד שהשרטים והכ' בעשה ענמה שהשי' גזר בהם שיתהוו כתהוו ונגמרו אבל העשבים והאילנות לא נזמחו על פני הארץ עד שבערו ב' ימים אחר שנתהוו תחת הארץ כמו שאמר וכל שיה' השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם ינמח ובו' שהכונה שהעשבי' והאילני' עדין לא נזמחו לפי שאדם אין לעבוד את האדמה אל' לא נזמחו עד שכברא אדם והמטור שזה היה ביום ה' ואל' הארץ הוניאה הדשא והעץ אחר שהיו ב' ימים תחת הארץ וכתה העבכה וגם בגממים שאוד עלה מן הארץ והסקה את כל פני האדמה הספיקה הארץ ענמה להניאם וכן אל' שעמדו על פתח הקרקע שלא ינאו מונה לארץ עד שברא אדם ביום ו' אבל כבעלי כפש המרגשת שרבי' ומיות לא היה כן שבעשה בראשית בקומתן ככראו כדאית' פרק אלו טריפות וכתבו התוספו' שנגמרה כל קומתן מתחלתן הרי שעשאה הכ' שלמים וגדולים בשאמר ישרנו המים וכשאמר תנא הארץ כפש חיה למיכה ולא כתעבכו תחת המי' ותחת הארץ להתגדל עם כעבור כמש' אמו וכאדם אמר ויברא אלדים את האדם למעלתו הזכיר בו אלדים ועוד לפי שבוה ישתתף אדם לאלדים שב' שותפין יש באדם הכ' ואדם ואמו. וזהו קניתי איש את יו' עם יו' ולחילוק הרביעי שיש דברים שכאמר בהם ברכה ויש דברים שלא כאמר בהם ברכה הוא שבדג' ועפ'ו שכברא בה' אחר ברכה שכאמר ויברך אותם לדים לאמר פרו ורבו ומלאו את המים בימים. וכן בשני שכאמר ברכה לאדם שכאמר ויברך אותם אלדים ויאמר להם אלדים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה וככל שאר הימים לא מנזבו ברכ' והטעם כתב הרמב"ן לא כאמר כן בשלושי שהכבראים ככל בעלי כפש היו שכי' בלכד זכר וכקבה למיכהם כענין באדם והונזכו לכרכה שירכו מאד אבל כגמחים נזמחו על פני כל האדמה רבים מאד כאשר הם היום ולא אמר בכמהות

ובמה ברכה שזאת הגזרה שגזר בעלי כפש התנועה
 שבאו כתברכו בעלי כפש התנועה שבראש כי בעלי כפש היה
 שאיכה מדברת כלם עמין אחד בבריותם ורכו אמרו כי
 בעבור היות בני אדם גדון ואוכלין אותם הוצרכו לברכה
 עבד וכלי שבעבור שהגדים אינם כראים אין עין הרע
 שולטת בהן וזאת היא הברכה שאמר שאין העין שולטת
 בהם לא יחסרו כל טוב ולא ימותו בשון הרע אפילו שידגו
 לרוב וז' ש' ויברך אותם אלדים לאמפרו ורכו ואלעפ שתפרו
 ותרבו ומן הראוי שיהיה העין מכלה אתכם לא תתמעטו
 וז' ש' ומלאו את המים ביומים שבימים לסבת ריבוי המים לא
 יראו אות בני אדם עם וזאת היא ענין הברכה הזאת שנתן
 אותם במקום שאין בני אדם רואין אותם וגם העופות אין
 העין שולטת בהם כל כך שיגביהו עוף והטעם שבירך לאד
 הוא לפי שהוא תכלי העולם השפל ובברכות עמין שבירך
 לאדם ולרגים יש שמו בין זה לזה שדגים אמ' ויברך אותם
 אלדים לאמר ובאדם אמר ויברך אותם אלדו ויאמר להם
 אלדים שבדגים נתן להם ברכה שיפרו וירבו אבל לא נזהר
 להם כפרויה ורבים שאינם בעלי שכל אבל באדם עשה שני
 דברים שבירך אותם ושניהם אותם ועל שניהם אמר פרו
 ורבו ולחלוק החמישי שיש דברים שאמר בהם לשון
 בריאה ויש דברים שלא אמר בהם לשון בריאה והוא ביום
 האסון ובתנינים ובאדם לבד אמר לשון בריאה הטעם
 לפי שכרא לדעת המפרשים הכונה בו יש מאין ואין
 בלשון הקדש לשון שירה כן אלא זה לכן ביום הראשון אמר
 ברא שמה שברא בראשונה והיה חומר ראשו או ערבוניא
 בראו מאין ואלו בתנינים לשון בריאה לפי שיש מהם גדולי
 מאד והפלוסופי כתבו שיש מהם ארוכי תק פרסה ובמס'
 פתרא העיר רבה בר רב חנה הוא כוונת דשדויה מיה
 אבוד' פי יבשה אכלו מיוכה שיתין מחומו ומלחו מיוכה שיתין
 מחומו ומחד גבלה דעפיה עבדו תלת מאה גרבי דמשמא
 לפנה כי הדריקן חזינן דהנו מכסרנו כשורו מברמיה למוכני
 בהק מחומו ובמדרש הוא לוויתן ונת וזוג ובפרק המוכר חף
 לוויתן זכר ונקבה בראין ואלמלא כזקקין זה לזה מחריבין
 את העולם מה עשה הקבה סרם את הזכר והרג את הנקבה
 ומלחה לנדיקוס לעתיד לבא וכת' הרש אין להרחיק להיות
 לנדיקוס לעה סעודה כפשטי הדברים שארזל וכמו שדרשו
 עתיד הקבה לעשות סעודה גדולה לנדיקוס וכל מי שלא
 אכל כבולות וטריות בעולם הוה זוכה לאכול ממנו לעה
 גם כפ' המוכר עתיד הקבה לעשות סעודה לנדיקוי מבשרו
 של לוויתן לא אמרו מלויתן אלא מבשרו ואין הכונה באותן
 הקשדות להכאת הגרון שאין עמין זה העה אלא שלסבת
 המאכל והמשתה יתעוררו כחות הגוף וזוה יתחזקו
 גם כן כחות הכפש שהמאכל והמשתה משמחים הלב
 וכעמון אלישע קחו לי חפני וגו' וארזל אין השכיכה שורה
 אלא מתוך שמחה ובעמין מטעמים ששאל יתחזק ואמר למען
 תברכך כפשי לא אמר בעבור אברכך וכשעודת אהרן וכל
 זקני ישראל עם חותין משה לפני האלדי וכן הסעודות ההם
 לנדיקוס כבשר ודגים כמאנו מששת ימי בראשית לתכלית
 הוה שאין העולם הזה ראוי זולתי לעולם הבא ואותן שהם
 מונומים לאותה הסעודה שהן תכלית המין האנושי ואפשר
 שאותן המזונות וכו' הטבע מאד הוכחו מתחלת הבריאה
 להרכות השכל כעמין וכחמד העץ להשכיל גם ידוע היום
 בקצת הזסעדים והסמים שמועילים בטבע לזה וכש אותן
 הסעודות וכעמין המן שהוא מאכל גופי והיה ככלע כאברי

ולא היה מטרוד השכל וכבר שמוהו רזל רמוז למוון הנדיקוי
 בעה אמרו כמנונה הקבה טומן מן ברקיע לנדיקוס ואולי
 הסעודה הזאת המעות' לנדיקוי' תהיה בסוף הזמן שסונו
 כנפעולות גופניות במאכל ומשתה ואחרים יתבטל הכהוב
 ההוא ויהו יושבין ועטרותיהן בראשיהן ומתערכין מזון
 השכיכה ותהיה להם הסעודה ההוא כעמין ענרת לא שזה
 תשלום זמן החול וזה תשלום זמן הקדש עכ' ואלו באדם לשון
 בריאה לפי שהשם שכתן בו לא עשאה מהחמר ראשון ולא
 מהערבוביא אלא יש אחר האין והוא כאלו מעצמותיו של
 הקבה ככת בו השמה כי הכותב באפי אחד מנסמתי יתן
 בו שלא באה מן המלאכים ואלו נכשמת שזי תביכס אבל
 בגוף האדם לא אמר בו לשון בריאה אלא תוכא הארץ כפש
 מיה שהו הרומ החיוני וגוף האדם והוא יש מוש' והנה כך
 דרוש כאה בעמין השכויים שיש בו ימי בראשית בין קצת
 הוים לקצתם וזה יקרא דרוש השכויים:
 ויכלו השמים והארץ וגו' ויכל לדים וגו' כאלו הפסוקי'
 יש ד' ספקי' הספק הא' שאמר ויכל
 אלדים ביום ה' מלאכתו אשר עשה כראש שעשה הנה
 מלאכה בשבת הספק הב' שאמר ויכלו השמים
 והארץ אחר שאמר ביום ה' ויהי ערב ויהי בקר שזה
 הפסוק ראוי היה לאמרו ביום ה' שבו בלה לעשות שמים
 וארץ ולא בלה אותו בשבת שאמר שלא פתרהו שום דבר
 בז' אלקודס ויום ה' כבמר הכל הספק הג' שאמר
 וישבות ביום ה' וגו' והוא מיותר שאמר שכלה מלאכתו
 אין ספק ששבת ביום ה' הספק הד' מהו ויברך
 אלדים את יום ה' ויקדש אותו מהו עמין זאת הברכה שלא
 ראינו ברכה וקדוש כומשאר הוים באותו השבת ופרסי'
 ברכו כמן שכל ימי השבוע ורד להם עמר לבולגולת וכו' לחם
 משנה וקדשו כמן שלא ורד כלל והמקרה מדבר על העתיד
 לשון רש' מבר' וזה דרך דרש כי רחוק הוא שידבר על
 העתיד והתשובה לפסוק הא' שהוא גדול מכלם שאמר
 ויכל אלדים ביום ה' מלאכתו שכראה מזה שהנה עשה
 מלאכה בשבת כתב ר' בלוי מעשה אינו מעשה כאלו אמר
 לא עשה מעשה וכן וישבות וימי כו ויכל הכונה בו חמדה
 כמו ככספה וגם בלתי כפשי ואמר שמלאכתו שעשה בו'
 ימים חשק בה ביום ה' וכן תרגום ירוש' ויכל אלדים וחמיד
 וינמנה אמר חמדת ימים אותו קראת וזכה במאכל בכל
 התורה שנקרא השבת חמדה לא כאן והכונה שאמר שעשה
 המלאכה רנה בקוומה והוצאו בלשון ויכל שהוא חמדה
 לפי שהחומד הדבר אינו חפץ בבטולו אבל מבקש קיימו
 עכ' וכאם שהתשוב' בזה כשכסים משל כבויות האפרות
 מן הבית' שעובדת ההוילי נורת בינה ולבושתו נורת אפרות
 לא ימלט או הוא בעתה אחד או כשמי עתות שבעתה א'
 כפשט ממנו נורת בינה ובעתה אחר לכש נורת אפרות
 וכמעט שיהיה כשמי עתות שאי אויב' עתות סמוכות זולו
 אלא שיהיה זמן כתיסאסאס אין זמן ביניהם אלק עתות
 יהיו כלם עתה א' ואכ' היה ההוילי בזמן מה בזולת נורה
 כלל לא בינוית ולא אכרוחיות וזה כמעט ושכאמר שבעתה
 א' כעדרה נורת בינה וכתהוה בו נורת אפרות זכ' או אויב'
 שנורה אחת אי אויפשר שנתהוה בעת אלא בזמן כש העדר
 נורה א' והיות נור' אחרת כמו שכתבארו כל שו' ההקדמות
 במקומן והתשובה שהעתה אינו זמן אלא תכלית זמן והוא
 עצמו התחלת הזמן העתיד והתחלת הזמן ותכלית הזמן
 אינו זמן שהזמן מתחלק והעתה אינו מתחלק והנורה היא

46

תכלית ההויה ונתהוה בזולת זמן והעדר הנורה הראשונה
 והוית הנורה שלכם הכל הוא בעתה אחד ואינו בזמן ולא
 החוקר שאי איפ' להתהוות שום הויה בזולת זמן אמת הוא
 שאי איפ' הויה נורה בלי זמן שיקדם קודם מנאו' הנורה
 שנתהוה שהכונה נרוי' שתכין חמרה מעט מעט לשינתהוה
 בזולת זמן אפרוח וזה נעשה בזמן שאע"פ שהויה הנורה היא
 בזולת זמן אבל כמאכה לזמן אבל העדר הנורה הראשונה
 והוית הנורה שלכם לא היה בזמן אלא בעתה וזוה הותר
 הספק שהכונה כיוכל אלדים ביום ה' היא העתה שהיתה
 תכלית ויום ה' והתחלת ויום ה' ותכלית ה' התחלת ה'
 אינו זמן וא"ל לא עשה מלאכה בשבת שהשבת הוא זמן וזהו
 מ"ל ל"א אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו נרוי'
 להוסיף מחול על הקדש אבל ה"כ שידע עתיו ורגעיו
 כככם בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום מה
 שאמרו חוט השערה הוא העתה שאינו זמן וזהו שאמרו
 עתיו ורגעיו וזוה הותר ל"כ הספק ה"ב שאמר ויכלו אחר
 ויהי ערב ויהי בקר שאמר שכלה מלאכתו באותו העתה
 ואותו העתה הוא התחלת השבת א"ל במקומו הוא פסוק
 ויכלו שהוא בתחלת השב' וזוה הותר ל"כ הספק ה"ב אמיתור
 וישכות ביום ה' שבעבור שאמר ויכל אלדים ביום ה' עליה
 על הדעת שעשה מלאכה בשבת ל"א וישבות כלומר מה
 שאמרתיו ויכל אינו שעשה מלאכה בשבת אלא הוא העתה
 שהרי ל"ב שבת ביום ה' והוא העתה עצמו שאותו העתה
 כאמר שעשה בו מלאכה וכאמר ששבת בו שמנד שהעתה
 שהוא הוא תכלית העבר כאמר שעשה בו מלאכה ומנד
 שזאת העתה עצמה היא התחלת העתיד כאמר ששבת בו
 אחר שהעתה הוא תכלית הזמן העבר והתחלת הזמן
 העתיד כך ל"ל כהיתר אלו הספקות והוא ענין חשוב
 ולספק ה"ד שהוא בלש' ויברך ויקדש מהו ענין הכרעה
 והקדוש כתב ל"א פיר' ברכה תוספת טובה שביום הזה
 תתחדש כבודות יתרון כח בתולדת וכנשמות יתרון השכל
 ויקדש אותו שלא עשה בו מלאכה כשאר הימים וכתב
 עליו ה"מ"ב ודברו זה ככונן למאמינים בו כי אין זה מושג
 בהרגש לאנשים ע"כ ונראה שהכונה לפי שמכחי המזלות
 אומ' שהמשרת ביום ה' הוא שבתו ושיש לו בזה כח שיחדש
 כבודות מזוה הטבע על שאר הימים וכפעה ראשונה מיום
 השבת שולט שבתאי ולכך יחסו לו כל היום וכחלקו כח
 המחשבה והכונה ודיעות הסודות ועבודת ה' והוא ככב
 ושראל כמו שאומרי' כל האנטגוני' וכחלקי כפש המדברת
 ומחלקי הארץ בית המקד' ומהלשונ' לשון עברי ומהתורות
 תורת ישראל וזהו כונת ר"א באמרו כי ביום השבת יתחדש
 כבודות כח בתולדת וכנשמו' יתרון השכל ואין בזה אמונה
 אלא ודיעה ויתכן להשיב לכל אלו הד' ספקי' בתשוב' א' והוא
 שבעבור שא"ל ה' ביום ה' תנ' הארץ כפש חיה התנועעה
 לקבל קצתה נורת החי וידוע שכל מתפעל שמתנועע
 ומשתנה מנד הפועל שפעל בו ומשך ההשתנות ההוא גם
 אחר שיוסר הפועל מהמתפעל המשל תרכובות רוכנת על
 הכינים לשנות חמרה עד שולכם נורת אפרוח אין ספק
 שאע"פ שסרה מעל הכיני' עדין ותנועע החומר תנועה מה
 לקבל נורת אפרוח אמת הוא שתהיה אותה התנוע' חסרה
 לפי שהתרכובות הפועלת השיכוו ההוא סרה מעל הכינים
 וזאת התנועה תלך הלך וחסר לפי שאין הפועל שם עד
 שיכטל רישומה לגמרי כן הענין כמעשה בראשית כי לפי
 שאמר ה' ביום ו' תנא' הארץ התנועעה לסיקבלו חלקיה

נורת החי ועם הוית שהיא הפועל לא היע לארץ
 כזה רק יום הששי אמנם ראוי שתנועע לסיקבלו עדין
 חלקיה כיו' ה' נורת החי אע"פ שתהיה תנועתה חסרה לפי
 שתנועתה מעצמה לא מהנעת פועל חזק ממנה והוא ה' ש'
 סגור עליה שכל יום ה' תקבל נורת החי ולא בזר כן רק
 ביום ו' לכד אבל אחר יום ה' לא נזה עליה שתקבל נור' החי
 אלא על יד זכר ונקבה שיפרו וירבו על הארץ כמנהגו של
 עולם לא שיקבלו אחר יום ה' חלקיה נורת החי וכן הארץ
 במאמר תדשא הארץ וכן המים במאמר ישרנו המים ולכן
 אע"פ שתנועתם חסרה אחר יום ה' ע"כ היו הארץ והמים
 מתנועעי' מעצמם תנוע' מה וכדלוי ינערך לשיכוח תנועת'
 זמן מה וזה כד' אנה' ימים אחר ה' אבל ה' הקנה לכל
 מעשה בראשית טבע נח ביום השבת וזה במה שהפסיק
 בסוף יום ה' תנועתה המתמייכת מעצמם ולא יתנועעו עוד
 וז' ויכלו השמים והארץ פי' ששכלם ענין התהוותם אבל
 עדין היו מתנועעים לטבה שזכרתי אבל ה' הקנה לארץ
 ולמים ולכל מעשה בראשית טבע נח והשקית תנועתם והוא
 אמרו ויכל ל' ביום ה' מלאכתו אשר עשה והוא כי בעבור
 שהשקית תנועתם ביום ה' לכן כלה מלאכתו ביום ה' לא
 ביו' הששי אלא בשביעי עצמו בהיה ראוי כשכביעי ותנועע
 וזר שלא יתנועעו ולפי שוכן מאמרו ויכל אלדים ביום
 השביעי שעשה ביום ה' דבר לכן אמר עוד וישבות ביום
 השביעי מכל מלאכתו אשר עשה ור' שהגמר שכוון באמרו
 ויכל הוא כמה ששבת מכל מלאכתו רנה לומר שלא כמאכה
 מכל מלאכתו תנועה כלל ביום ה' ולזה אמר מכל מלאכתו
 לכלול כי לא שבת ה' לכד מהניע התנועה שהניע ביום ה'
 אבל גם מהתנועה שתנועע הארץ מעצמה כמאכה למח
 שהניעה ה' שבת ומ' וישבות לפי שהסבה לתנועת יום
 הששי שממנה ראוי שתימסך תנועה כז' הוא השבת לכן יומם
 השבתית לש' ומה שאמר ויברך אלדים את יום ה' ויקדש
 אותו הכרעה והקדושה ענין אחד הוא והוא שברכו כמה
 שקדש אותו כמו וימשחם ויקדש אותם פענינו וימשח' וזוה
 קדש אותם ואמנם הקדושה היא שכל הימים שיהיו לעד
 קנו טבע כל יום ויום מש' ימי בראש' כפי הדבר שנתהוה
 בו וזה רמוזהו ר"ל במ' תעבות אמ' אכסי מעמד ככסול' לבית
 הכנסת וגזרון ד' תעבויות בשבת כ' בשבת על יורדי הים
 כ' על הלכוי מדברות כד' על אזכרה שלא תפול בתיכונות
 כ' על עובדו' שלא תפילכה ומיכיו' כדי שיגדלו את בנייהם
 פי' כ' על יורדי הים דכתי' ביה יהי רקיע בתוך המים שלא
 יזיקו ליורדי הים כ' על הלכוי מדברות דכתיב ביה ותראה
 היבשה כלומר שימא'ו הדרכים כקיים כד' על אזכרה
 דכתיב ביה יהי מאורות מארת כתיב כ' על עובדות
 ומיכיות דבה' כתיב ישרנו המים שרץ כפש חיה ולכן לפי
 שכיום השבת הכיח הקנה תנועת הכמא'ו הטבעיות כלם
 קנה השבת טבע משקיות כל תנועות גופניות וזוה תגבר
 הכפש ויתחזק השכל כי אי' ספק שהשכל יתחזק כשתשקוט
 התנועות הגופניות וזהו שא"ל שיש בשבת נשמה יתירה
 ולזה אמר מזמור שיר ליום השבת טוב וכו' כי יום השבת
 באה לזה מכל ימות השבוע והכה הותרו כל הספקות
 בטעם לשבת כי בו שבת מכל מלאכתו אשר
 ברא אלדים לעשות מלת לעשות מיותרת ואינו מוכן ופי'
 רש' המלאכה שהויה ראויה לעשו' בשבת כפל ועשה בשמי
 ולפי דעתי שהכונה שהקנה פועל שני מיכיו פעולות האמת
 שעשה הטבעי ה' ששונה נשים שהם הפך הטבע והקנה
 שבת

שבת מן הפועל הראשון והוא הטבע שהקדוש ברוך הוא כלה כל הטבע שרצה לכרוח ולא ברא עוד דבר טבעי אבל מן הפעולה האחרת שהוא מעשה הנסים לא שבת שכל יום שיהיה נרוך ועשה הקב"ה נסים וזוהי אמר שבת מכל מלאכתו שברא הקב"ה לשימשכו משם והלאה הדברים הטבעיים שלא חדם עוד דברים טבעיים שהקב"ה ברא אדם לשיוליד אדם וסומו לשיוליד סומו וכן כל הדברים הטבעיים מזה שבת אבל מהמלאכה שברא הקב"ה שלא לעשות לא שבת שהנכס כשעשה אותו הקב"ה אינו עושה אותו לשמותו הנכס ומשך ממנו כס אחר ומה לא שבת שלעולם ועשה נסים ששקדוים סוף לא עשאו לשמותיה הקדושה יוליד קדושות אחרות והרמב"ן כתב כי ככלל במלת לעשות כי ששת ימי בראשית הם כל ימי העולם כי קיומו והיה ששת אלפים שנה ביום ראשון האור כנגד חלק ימות אדם שהוא אור העולם מכיר בוראו בשמימי רוקיע בתוך המימימי ומדול בין מים למים כנגד האלף השני שבו נבדלו כח וכוונת הנדוקים מן הרשע ונדונו במים ולזה לא אמר בו כי טוב שבו חזר העולם תהו בלשון נראה היבשה ועשתה פירות הוא האלף השלישי שבו מולד אברהם וקבלו זרע התורה ואז נתקיימו המצוות שהם פירות העולם בד' כבדו המאורו מאור גדול ומאור קטן שאלף הד' כבדו בית ראשון ושי ויהי אור לישראל בה' שרצו המים כפש חיה ועוף שאלף החמישי משלג אומות העולם ותעשה אדם כדני הים כששי כבדו אדם ככלל אלדים שבו הבגול הכעשה ככלל אלדים שחאמר וארו עם עכמי שמוי כבדו אינם אלה היה וליה יבד שלטון ויקר ומלכו ולזה אמר ויהי השמי ברא הידועה למעלת היום לומר שהבאולה שיהיה באלף השמי תהיה מפורסמת ככל העולם יום שביעי שבת שכלו שבת ומנוחה והוא אחר ימות המנוחה ובני תחית המתים יזכו ליו ויתענגו בנוף וכפש תענגו שאין לו סוף וזהו שאמר רבותינו אל מחד שביך לשבתך ששששת אלפים ועשה מעשים טובים לשיהיה לו תמיה לאלף ה' :

אלה תולדות השמים במדרש למה כל תולדות האמור' לנבי פרץ מלאו וכל תולדו שבמקרא חסרים מפני כי כשהקב"ה ברא עולמו לא היה מלאך המות וכיון שחטא אדם השליט הקדוש ברוך הוא המות בעולם וחסר כל תולדות שבמקרא וכיון שבא פרץ כעשו תולדו שלו מלאים שהמשיח עומד ממנו והקב"ה מכליע המות שחאמר בלע המות לנכח שכל מקום שחאמר אלה פסל את הראשונים בהבראם כהא בראש פי שכל האותיות נרוך אדם בהם לקפון את פיו חוץ מאות הא' כן הקב"ה ברא עולמו בלא עמל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו מה שלא חנע ממנו עץ החיים שקודם שחטא ולא יחיה אלא אח שחטא ראוי שלא יחיה או כאמר שהתרופה אינה מועילה לכריא אלא לחולה ועץ החיים לא יחיה אלא למי שחיוב מיתה או שימות בטבע וקודם שחטא לא היה חיוב מיתה וגם לא היה מת בטבע שבת הכפש המשכלת שהיה בו והיא נצחית היה לו לעולם ועץ הדע' טוב ורע נרוך לקוד מה היתה סגולתו וכפי משמעות טוב ורע כראה שקודם שחטא לא היה מבחין בין טוב לרע ואם כן תכלית בריאת אדם לא היה אלא שיהיה כנהמה שאינה יודעת בין טוב לרע וזהו אי אפש' מפני כמה דברים אמ' שאם כן מנינו חוטא כשכר שהיה כמיות השד' וכשחטא כהפך לאיש בעל שכל' הכ' שאמר ויברא אדם את האדם בגלמו ככלל אלדים ברא אותו הג' וזוהי אלדים על

האדם ואין דבור השם ומצותו לכהמות' הד' שבחמתו הגדולה קרא שמות לכל הבהמות והעופות ולכן אמרו המפרשים שהיה פרוי מוליד תמות המשגל ולכן כסו מערומיהם אחרי אכלם ממנו וזהו מאמר ברזלי האדע בין טוב לרע כי בטלה ממנו התאווה ההיא' וכתב הרמב"ן ואינו ככון בעבור שאמר והייתם כאלדים וודעי טוב ורע הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ואמרו רבותינו אל ב' אמרו אמת ואבדו מן העולם כחש ומרגלים ודואב והיפה בעיניו כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כאשר יעשו השמים וכל נבאם פועלי אמת ולא יסנו את תפקידם ואין להם כמעשהיכ אהבה ושנאה ופרי האילן הזה היה מוליד הרצון והמפץ שיכמרו אוכליו בדבר או בהפכו לטוב או לרע ולכן נקרא עץ הדעת טוב ורע כי הדעת יאמר על הרצון כלשונם לא שחכו לא שדעתו לחזור וכלשון הכתוב מה אדם ותדעהו תמפון ומרגה בו וכן מאמר ברזלי האדע בין טוב לרע שלא היה כומר בדבר ולא קץ בו והיה אוכל מכלו שיטעם וסומע מכלי שיתענג בשיר ובעת שהיא לא היה באדם התשמיש למאווה אבל בעת ההולד' יתמכרו ויולדו ולכן היו האבר' כלם בעיניהם כפנים והידים ולא יתבטשו בהם והנה אחרי אכלו מן העץ היתה בודו הבחירה וברצונו להרע או להטיב בין לו בין לאחרים וזה מדה לדית מצד אחד ורעה לאדם בהיות לו כה יצר ותאווה עב' דבריו' ולי יוש קושיא על זאת הסברא והיא שהשכל אינו חוטא והחטא לא בא אלא מצד יצר הרע ואחר שלא היה לו יצר הרע איך איפשר שחטא והאומרים שגם במלאכים כמאז כן שיש מלאכים חוטאים חשבו לתרץ הקושיא ועשאוה כעבות העגלה ומה שאמרו אל יש לו סוד אבל האמת בזה הוא שהקדוש ברוך הוא בראו כיצר הרע וכיצר הטוב אבל היתה כטיותו גדולה מאד לומר הטוב ככנאיאם וקדושים אשר בארץ המה וחסידו התלמוד שהיה לכם חלל בקרבם וכשאלו מאותו העץ כטה מאד לומר הרע כרוב בני אדם היום ולזה נקרא עץ הדעת טוב ורע שהיום כוטה לרעה וזה שאמר והייתם כאלדים יודעי טוב ורע ותרגם אכקלום כרכרביא שהגדולים והסגרים כוטים מאד לומר הרע ולתענוגי העולם ומה שאמר ויהיו שכינים ערומים האדם ואשתו ולא יתבטשו שכל כך היה שכלו בעליונים שלא שמש כלל למבטש ולא היה כוש מאיברי ההולדה אלא כפנים או ידים וזה שאמר מי הגיד לך כי עירום אתה שלא ידע בכל אלה כל כך היתה כטיותו לומר הטוב ככל' ואת' אכ' מה זה שחאמר ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכחמד העץ להשכיל ומלת להשכיל הוא הפך המכוון התשוב' שאמר ותרא האשה שחטבה כן וכן אמר וראיתי אני בלבי' או הכונה שיש שכל מעשיו ושכל שונוי וכבאן פירושו שכל מעשיו ויהיה וכחמד העץ כמו לא תחמוד: כי ביום אכלך ממנו מות תמות והנה לא מת באותו יום וימ תהיה בן מות ויא' כי וימו של הקב"ה אף שכי' ויח' כי ביום ששי חטא וכיום ששי מת' וכל' שאיכה קושיא שכן אמר ע'ד מ'ים וכיכנה כהפכת וכששבו בתשובה לא מתו וחדם חזר בתשובה כאמרם אל' ולדעת הטבעיים היה אדם מעותד למיתה מיום הכריאה מפני שהוא מורכב וגזר שאם יחטא ימות בחטאו כחייבי מיתה בידי שמים שהכונה שימותו בחטאם טרם בא וימם וכן מתמלה היה אוכל אכ' היה בו התכה' ולר' אל' אם לא חטא לא היה מת לעולם שהכשמה העליונה כותבת חיוב והמפץ האדי אשר בו בעת היצירה והיה דכך בו תמיד והוא יקיים אותנו

75

לעד ודע שאין ההרכבה מורה הפסד אלא לדעת המינים
האומרים כי הכריאה בחיוב אבל לדת משה שהעולם ממודש
במפץ פשוט גם הקיום יהיה בו לעד כל ימיו החפץ אך כיום
אבלך ממנו מות תמות שלא תתקיים לעד במפני והאכילה
היתה לו מתחלה לעונב ויתכן שפירו' בן עדן ככלעו באכרים
כמן ומקיימו' אוכליהן וכסגור עליו ואכלת את עשב השדה
וכזעת אפך תאכל לחם האדמה היה ז' סבה להפסד כי עפר
הוא ועפר יאכל ואל עפר ישוב הר' כן: לא טוב היות
האד' לבדו אמר כן לפי שבמעשה בראש' אומר וירא אלדים
כי טוב לפי שהטוב הוא הקיום בכל המינים אבל בכריאת
אדם אם הוא לבדו לא יתקיי' כמון: וכל אשר יקרא לו
האדם נפש חיה הוא שמו כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם
שם הוא שמו לעולם: ואמרנו במדרש העביר הקבה לפכמו כל
הבהמות והחיו' ואמר לזה באה לקרות אריות ולזה חמור ולזה
סוס וכן כל דבר: פירוש שהכיר בכמותו שהחמור חומרי
מאד ולזה קראו חמור והסוס ששמת לקראת המלחמה
וקראו כן מלשון שוט תשיש והכאר שכפיו כזשדים כי כזיש
לו עזרה שמים וגבוה עוף עד שמתקרב לגבל האש וכמרע
ונפל לים ויעלה אבר ככתחילה וכן מכהנו כל עזר שמי' עד
מאה וכזאת המאה מתקרב ויתר לגבל האש ונפל בים ומת
וכן כתב רב סעדיה גאון: ומסייב המדרש אמר כך אל ואכי
מה שמי אמר לו וי' למה שאתה אדון לכל הכריות זה הוא
שאמר אכי וי' הוא שמי הוא שמי שקרא לי אדם הראשון:

ויפל וי' אלדים תרדמה רמז שהאדם יעשה עצמו כרדם
כביתו ולא יהיה קפדן עב אשתו וכבו ביתו:

ויבן וי' את הנלע כבנין רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה
לקבל הולד כאונר חטים:

זאת הפעם פירש רש"י מלמד שהאדם ילד ביום
ולא כתקרה דעתו בהם: חס ושלום שבא בפועל
אלא אמר שקרא לכל הבהמות וחיות האמות הראויות להם
במחמתו ראה שאין שום נקבה שלהם מסכים עמו ועל דרך
הפזש זאת הפעם לכד כלקחה עמו מעצמו אבל מכאן ואילך
אין צורך לוקח אישה מנלע אלא כמכהנו של עלם:

עצם מעצמו ובמדרש האזה קצה בטבעה לפי שבכראת
מן העצם והאדם הוא כוח שבכרא מן העפר כטיט
שהוא כח ביד הונר ובאשה כאמר ויבן כאדם שבונה בכין
באכרים:

לזאת יקרא אשה וגו' מכאן שבכרא העולם בלשון
הקדש: שאין לשון שיהיה כגזר שם האשה
מן האיש אלא בלשון הקודש: וכראה מן הפרשה שהאדם
כברא מן לנן והאשה בנן כי שם כלקחה מכלשתיו:

על כן יעוב איש את אביו ואת אמו וגו' טעם על כן
לפי שאמר זאת הפעם עמו מעצמו וכבר מבשרי אמי'
מאמר שאשתי בשרי היא וכל אשה היא כאלו היא חיה וכל
איש הוא כאלו הוא אדם הראשון אם כן ראוי הוא שיעוב
את אביו ואת אמו ודבק באשתו לפי שאשתו היא כשרו אבל
האב אינו כשר הכן וראוי שיעוב למו שאינו כשרו וידבק
בכשרו:

כי טוב העץ למאכל יש אומרים תאנה היתה בדבר
שקלקלו בו כתקנו שבאמר ויתפרו עליה תאנה
ויש אמרים גפן וזה הוא שאר אל סחטה עובדים והביאה לו
ולפי שזמרהו אדום כשפך דמה ודם כל העולם וגם כשפך
להדם כדות: ויש אומרים ארתנו היה שבאמר וכחמד העץ
להשכיל ותרגס אכקלום ומרגג כי הוא פרי נחמד ומיהודר

וטבעו חס וממדד השכל וכן תרגום הדר ארתנוים:
והייתם כאלדים כתב ר'א כמלאכים: לרוח
היום כשכחה הכנזאה לכניא תבא רוח גדולה
ומזק מפרק הרוים ומשכר שלעו וכשמה לא כשירה בו ואמר
שלא כתגלה אליהם אלא ברוח הימים לא גדולה שלא יבהלו
ויאמר וי' אל הנמש כי עשית זאת הנמש לא עשה
אלא שיעץ ענה רעה וקללו קללה כמרצת ויתר
ממה שקלל לאד' ולמה על האכילה ומכאן שעונש המטויא
גדול מעונש החוטא: ולא תבעו בו פן תמותון
במטא אדם ומה יש שתי קוסיות:

הקושיא האמת למה הנואפה חוה שקר מפיה באמרה
אל הנמש ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר
אלדים לא תאכלו ממנו ולא תבעו בו פן תמותון שהקבה לא
זיה שלא יגעו בעץ הדעת טוב ורע אלא לא תאכל ממנו:
ואמר רבותינו אל הוסיפה על הזונו לכוכך באת לירי גרוע
הוא שכאמ' ל' תוסף על דבריו שדחפה עד שנגעה בו ואמר
לה כשם שאין מיתה בגישה כך אין מיתה באכילה עכ'
וסוף סוף למה הנואפה שקר מפיה: ועוד שהיה לה לומר
ועבור היום וזרעה אם אמות שהשם ית' אמר ביום אבלך
ממנו מות תמות ולא באותה שעה: ועוד הפרש יש בין היות
המטא באונם להיותו ברזון והוא דרך דרש:

הקושיא השנית כשאמר הקדוש ברוך הוא לאדם
מדוע אכל מן העץ והשיב האשה אשר
כתת עמדי היא כתכה לו מן העץ ואוכל מה תשובה השיב
שמזה עצמו התרעם הקדוש ברוך הוא עליו למה אכל מן
העץ אשר כתכה לו אשתו: והר' מכן אל השיב שכונת אדם
לומר האשה אשר כתת עמדי לעזר ולהועיל היא כתכה לו
מן העץ ואוכל ומשכתי שכל אשר תאמר אלו יהיה לו לעזר
ולהועיל עד כאן: ואכי תמה עליו שכשלמא בכל הדברים
שהקדוש ברוך הוא לא זיה עליהם לאדם כפרט והקט'ה
יהיה מתרעם כגדו למה עשה הדבר הזה היה מופל בהם
תשובה ככונה האשה אשר כתת לילעזר אמרה לו עשה כך
ועשיתי: אבל בדבר שזיה הקדוש ברוך הוא כפרט ואמר
ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו אך איפשר שיטעה
בו האדם לומר שמה שכתכה לו יהיה טוב לו כעשותו אחת
ממנות וי' אשר לא תעשינה בעבור שהקדוש ברוך הוא
כתנה לו האשה לעזר ולהועיל שידוע שלעבור על המצוה
לא יהיה לו לעזר אלא לפקה ול'מכשול עון ויתר טוב היה לו
שיודה על פשעו לוי' ויאמר מטאתי עייתי פשעתי משיאמר
דבר שהיותר פתו שבעולם לא יאמר כך: ולתרץ לקושיא
הראשונה וממנו כבוא לתרץ הקושיא השנית: כקדום
הקדמה אחת וכוללת שלשה הקדמות:

ההקדמה האמת היא שאלה אחת: והוא שאמר
שהקדוש ברוך הוא זיה לאדם שלא
ואכל מעץ הדעת טוב ורע וקנס עליו מיתה אך בעבור
הכאה מועטת רנה לקבל עונש גדול והוא היה חכם גדול
ויזר כפיו של הקדוש ברוך הוא ודבר הקדוש ברוך הוא
בעצמו ובכבודו עמו כאחד מן הכבואים ואיך ככל בסכלות
גדולה וכיום עצמו שזיה עבר על מצותו: ועוד
שדעתן של נשים קלה וזיה המטא דעתו קלה ממנה שחוס
הפגורה עה הנמש שלא לעבור על מצות השם יתברך
ואדם לא הפגור עם חוה כלל אלא ויתן גם לאשה עמה
ויאכל:

ההקדמה השנית שהקדוש ברוך הוא היתה שכינתו

בגן עדן וכן אמרו בכראשית רבה על פסוק וישמעו את קול יי' אלדים מתהלך בגן לרוח היום אמר רבי אבהו הולך בגן אין כתיב כאן אלא מתהלך מקפץ ועולה וכתב הרמב"ן ז"ל על זה שר' אבהו פתר הכתוב להסתלקות והשכינה שהיתה שורה בגן עדן ונסתלקה ממנו כחטאו של אדם כענין שאמר אלך אשובה אל מקומי עד כאן ועתה ראוי להקור ולדעת איזה מקום שכינתו שמה ויתר ביחוד שדרך הקב"ה להיות מיוחדת שכינתו במקום אחד יותר מבשאר המקומות שידוע ששכינתו בכל העולם אבל יותר בארץ ישראל מבחוץ לארץ ויותר בירושלם ויותר בבית המקד' ויותר לפני לפני' ונראה לי שהקב"ה ששכינתו היתה בגן עדן ויתר ביחוד היה בעץ הדעת טוב ורע מפני שני דברים אחד שבאין זה מקום משרה שכינתו לא במקום הדעת והתבונה ועוד שעץ הדעת טוב ורע היה באמצע הגן כמו שאמרה חוה ומפרי העץ אשר בתוך הגן וכתב הרמב"ן שהוא באמצע הגן וכן תרגם אקלום דבמנועות גופתא' והראוי למלך שיהיה באמצע מלכותו לפי שיהיה קרוב לכל הנדדים ולכן היתה השכינה בירושלם וכן הקדוש ברוך הוא היה באמצע הגן כמלך

ההקדמה הג' שאדם וחוה חשבו שכל כונת השם ית' בשאמר להם האכילה לא היה בעבור האכילה והטעם שכיון שהקב"ה טוב ומטיב ולא ימנע טוב להולכים בתמים חשבו שאין כונת האיסור בעבור האכילה שלא ידעו טוב ורע אלא בעבור שלא יגעו בו כשביל שהוא מקום קדוש ולכן אין ראוי לגעת בו כמו שהיה אסור לזכרם לפני לפני' אפילו לכהני בעבור שהיתה שם השכינה מיוחדת ומה שאמר הקדוש ברוך הוא האכילה אין הכונה בעבור האכילה ואם יקרה שתהיינה כושרות פירות מן העץ אין כונת השם ית' שיהיו חייבין מיתה באכילתן ומה שאמר האכילה הוא לגדר שאם יאכלו יבא ליגע בו והם חייבים מיתה בהגיעם לדבר קדוש ומה שזוה הקדוש ברוך הוא ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות' הכונה אם יגע בו וזה יורה מלת ממנו שאם לא כן היה לו לומר ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל מה נורד לומר ממנו וכן תמצא לר' אברהם עזרא שהקשה אחר שאמר ומעץ הדעת לא תאכל מה נורד למלת ממנו רק להוסיף לבאר וכן ותפתח ותראה את הילד עד כאן ונראה לי שמזאת המלה טעה אדם שחשב שהמיתה לא נבזרה עליו רק כנגיעה והאכילה בלא נגיעה שאמר הקב"ה ולא בזר עליה מיתה שאם היה אסור כנגיעה לבדה היה לו להקדוש ברוך הוא לטוות לא תגע אליו ולא שאמר האכילה אלא חשב שאמרה למוגדר מולתא וזה הוא ממנו כלומר כשתגיע בל'זה שאמ' הקדוש ברוך הוא לאדם ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו כלומר כשתגיע בעץ מות תמות אבל אם תאכל פירותיו ולא ממנו כגון שפסרו פירותיו בארץ וכתבגלו חוץ לעץ ולא נבעת בעץ לא תמות אלא איסור בעלמא וזהו שאמרה האשה אל הכחש ומפרי העץ אשר בתוך הגן שוט להקשות למה קראו עתה עץ אשר בתוך הגן ולא מנאכו כן בכל שאר המקומות לא עץ הדעת טוב ורע וזה השיכוני אינו לא לסבה גדולה אלא ראוי כונתה שאמרה לכחש מה שזוה הקדוש ברוך הוא שלא כאלו ממנו הוא לפי שהוא בתוך הגן שרונה לומר באמצע הגן וכן תרגם אקלום במנועות גופתא' שהקדוש ברוך הוא באמצע הגן כמלך שעומד באמצע

מלכותו ולזה אמרה ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלדים לא תאכלו ממנו כלומר לא תאכל מפירותיו אפילו בהיותם תלושים וזהו איסור בעלמא למוגדר מולתא' ומה שאמר בכאן ממנו רונה לומר מפירותיו אבל אמר השם יתברך ולא תגעו בו כן תמותו כלומר המיתה לא בזר אלא כנגיעה אבל אכילה בלא נגיעה אם איפשר לא בזר מיתה עליה ואמר ויאמר הכחש אל האשה לא מות תמותו כי יודע אלדים כו' כלומר את דעת לכך זכות לשם ית' שאמרת שאין כונתו בעבור שאינו רונה למנוע טוב מכס אלא בעבור שלא תגעו אל דבר קדוש דע שלתכלית רע עשה למנוע טוב מכס כי יודע אלדים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והיותם כאלדים יודעו טוב ורע כאמרה זל בונה עלמות וזהו שאמר ותרא האשה כי טוב העץ כלומר ראתה האשה שזווי השם יתברך אינו לתכלית טוב אלא כי טוב העץ למאכל שידע הקדוש ברוך הוא שכהיה כאלדים ובני עלמות אבל אדם לא חשב זאת הכונה על השם יתברך כמו שדייק ותרא האשה אבל חשב שהתכלית בעבור שלא יגע לדבר קדוש כמו שאמרנו וזוה הותר הספק הראשון למה חוה הוטיאה שקר מפיה כאמרה ולא תגע בו וגם הותר הספק השני מה תשובה השיב באמרו האשה אשר נתת עמדי הוא כתנה לי מן העץ ואוכל שמה עצמו הים הקדוש ברוך הוא מאשים לו וזוה שאמרנו התכלית אדם התכלית גדולה בשאמר האשה אשר נתת עמדי כלומ' אני לא הגעתי לעץ ולא תלשתי פירותיו לא היא כגעה ותלשה פירותיו ונתתם לי ללפיכך לא הפצתי בה ולא חייבת מיתה על האכילה אלא על הנגיעה זה דעתי ולא ראיתי עד עתה תשובה שיתיישב על הדעת בזה הספק אלא זו וזוה הותר ספק שלישי למה לא מת ביום ההוא כמו שזוה הקב"ה כרבנים אכלך ממנו מות תמות' התשובה לפי שהיה בשוגג כמו שאמרתי וכיון שהוא לא מת גם כן הוא לא מתה כי לא טוב היות האדם לבדו

ואם תקשה עלי אם כן לפי דעתם של אדם וחוה שבעבור שהוא באמצע הגן לכך נזה אותם לא תאכלו לפי שהשכינה באמצע הגן אם כן גם כן עץ החיים היה בתוך הגן ויתרגם אקלום במנועות גופתא' ואם כן לפי דעת אדם וחוה למה לא נזה אותם גם כן ומעץ החיים לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות' התשובה שרבינו ועקב זל אומר שעץ החיים היה באמצע הגן ועץ הדעת היה קרוב לו כשיב עץ החיים וכל פירותיו וענפיו של עץ הדעת מכסין לעץ החיים והיה כל עץ החיים מכוסה בעץ הדעת מוסף עליו ואי אפשר להגיע לעץ החיים עד שיגיע לעץ הדעת טוב ורע ואם כן בהיותו מנוה מעץ הדעת היה מנוה מעץ החיים כך נראה לי בתשובת אלו הקושיות

ודעתי עוד להשיב לקושיות האשה אשר נתת עמדי על הכמת המפרשים שפירשו בעץ הדעת שפירו מולד תאות המשגל שלה אמ' כשזיכתי שלא אוכל מעץ הדע לא היה לי איזה ולכן חשבתו שזוית לי שאם שאר לי איזה למה לי תאות המשגל שתאות המשגל בלא איזה אזלי היה מחטוא לי חטא גדול לבא על א'מכהמו' וחיות אז להתאו' איה' אבל אחר שכתת לי איזה חשבתו שהיה מות אז מנוה שזוית פרו ורבו וכמנע פרוה ורבו בלא תאות המשגל ואי אפשר תאות המשגל לא באכילת עץ הדעת וזהו שאמר האשה אשר נתת עמדי כשכתנה לי מן העץ אכלתי

אמר שלא תהו בראה לשבת יצרה . וגם זה ככון על הכתם
 עוד בראה לי תשוב שירוע שהאשה עשה הש' לטוב לאדה
 לפי שהיא יעמוק במושכלות התורה שאם האדם יבטל
 ויאפה ויעשה כל כרכי הבית לא ישאר לו זמן לעסוק בתורה
 וזה שאמר לא טוב היות האדם לבדו וירוע שהאשה
 האפטרופ' על הבית ומבשלת ואופה לבעלה וכל עניני הבית
 עליה אין ראוי שתשאל לה בעלה ככל שעה מה התבטיל הזה
 שאת כותבת לי לאכול אלא יאכל יהיה התבטיל אי זה שיהיה
 וכן אינו חייב לשאול לה אם הוא אסור או מותר ולזה אמר
 האש' אשר כתת עמדי לשתתקן המאכל ותתן לי לאכול היא
 כתבה לי מן העץ ואוכל שאין ראוי שאשאל זה הפרי שאת
 כותבת לי לאכול מאיזה אילן הוא ומשכתי שהיה מאחד
 משאר אילנות שבגן וכל שכן שאתה כתת אותה עמדי לעזר
 וירוע שאיכה כותבת לי דבר אסור ולזה אכלתי ממנו וגם
 זה ככון :

ויאמר אלדים לאשה מה זאת עשית הקדוש ברוך הוא
 לא נזה לאשה ומען הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו ואם
 כן למה העניש אותה . והתשובה כי כשגרה הקב"ה מען
 הדעת היתה חלק מנושאו שאמר הנני הזה אמר לא טוב
 היות האדם לבדו ויקח אשת מזלעותיו : **ויאמר** יי
 אלדים אל הכמש כי עשית זאת ארור אתה כמו שאמ' הקב"ה
 לאדם מי הגיד לך כי ערומים אתה ששאל לו למה עשה כן
 והשיב האשה אשר כתת עמדי וגו' וגם לאשה שאל מה זאת
 ולא העניש להם עד שזעמו טענותיהם כן היה ראוי שזעמו
 טענת הכמש ולא עשה כן אלא כי עשית זאת ארור : ור"ל
 אמרו מכאן שאין מהפכין בזכותו של מסית שאלו שאל אותה
 למה עשית זאת היה לו להשיב דברי הרב ודברי התלמיד
 דברי מי שזעמו ומכאן תדע ששון המחטיא גדול מן החוטא
 שלחוטא שזע טענתו ולמחטיא לא שזע :

ארור אתה מכל הבהמה פילופוס אחד בקט
 לידע לכמה הכמש מוליד כיון שראה
 אותם מתעסקים זה עם זה כטלן וכתבן בחבית והיה
 מספיק להם מזונות עד שילדו כיון שעלו הזקנים לרומי
 שאל את רבן גמליאל לכמה הכמש מוליד ולא ידע וכתב רבנו
 פכיו פבע בור' והושע ואמר לו למה פניך חולניות אמר לו
 שאלה אמת בשאלתי ולא יכולתי להשיבה והוא לכמה כמש
 מוליד אמר לשבע שנים אמר ליה מכאן לך אמר ליה הכלב
 חיה טמאה ומוליד לחמשים יום ובהמה טמאה יולדת לז' וכמש
 חדש וכתוב ארור אתה מכל הבהמה ומכל חיה השד' וכמש
 שהבהמה ארור' מן החיה שבעה כך כמש ארור מן הבהמה
 שבע' עלה רבן גמליאל ואמר לפילופוס התחיל מטיח ראשו
 לכותל אמ' כל מה שעמלתו שבע שנים בא זה והושוט' בקנה
 אחד בראשות רבה וכן במסכת בכורות דאיתא התם אם
 מכהמה נתקלל מחיה לא כל שכן אלא ללמד שימי עבדו של
 כמש שבעה שנים :

על גמוךך תלך בבראשית רבה כשאמר הקב"ה על
 גמוךך תלך ירדו מלאכים וקצו ידיו ורגליו
 ולפי שהסתת הכמש נתקלל אדם באל עבר תשוב לכן קלל
 אותו בעבר תאכל כל ימי חייך ולפי שגבר מיתה על אדם
 בסבת הכמש והמת אינו עומד בוקופה לכן קלל אותו על
 גמוךך תלך . ויש להקשות למה לא הזכיר בקללתו שיהיה
 אלא שזאת היתה קללה גדולה וכראה לי שאמר שקלל
 אותו בשואכל עפר כל ימיו בכלל זה האלמות שמי שואכל
 עפר ולאנוני לועם לעולם עפר אי אפשר שידבר שלשנו

תהיה עבה וגם ועפרוויית ומה אומרים חכמים זל על
 האומר דבר שאינו הגון עפרא בפומיה שאמרו עפרא
 בפומיה דאיוב שמי שפיו מלאה עפר לא יוכל לדבר ולא
 ראיתי בכל המפרשים תשובה כלל לזאת הקושיא . ואמר
 כל ימי חייך לכלול לזמן המשיח שאפילו אז יסיתלק האיבה
 בין הכמש לזרע האשה שכאמר ושעשע יונק על חור פתן
 מאכל עפר לא יסור ממנו שכאמר וכמש עפר לחמו וכך
 אמר' אל כינאית מכרים ימי חייך העולם הזה כל ימי חייך
 להביא למוות המשיח :

ואיבה אשית אין לנו איבה עם הכמש יותר מבשאר
 שרצים גם בזה לא מצאתי תשובה במפרשים
 והככון בעיני כי הכמש היה אויב לאשה מאד והיה עסקו
 עמה תמיד וכן האשה היתה מדברת עמו תמיד לכן אמר
 אני אסיר מכם זאת האהבה ואשים איכה תחתיה כשנאת
 כל השרצים עם בני אדם וראויה לזה שכתב' ויאיבה אשית
 אתה לא כתוכנות לא שומות אדם ויאכל הוא תמלה ותשא
 את חוה ולא באת לדבר את חוה תמלה אלא מפני שהכשים
 קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן לפיכך ואיבה
 אשית : הרבה ארבה עבדוכ וסרוךך בעצב תלדי
 במים הם שלשה דברים עבדוכ הוא דם הכדית שאין אשה
 רואה דם שאין ראשה ואיכריה ככדים עליה . וסרוךך הוא
 נער ההריון . בעצב תלדי כמים הוא נער הלודה או עבדוכ
 הוא דם בתולים :

בעצב תלדי כמים זאת הגורה ככל הפסוק לפי
 שחטא והחטיאה אבל בזעת אפך מתקיימ'
 בעובדי אדמה ולא במלכים ושרים שלא חטאו :

ואל איסך תשוקתך שאעפ' שהיא משועבדת לבעל
 ודרך העבד לברוח מן האדון שלא להשתעבד
 גור בה שתחפץ להשתעבד לו . וקוץ ודרדר כתב
 רבי אברהם קוץ גדול וקטן ממנו דרדר והוא לבדו דר כי
 אחיו נעדר אין כוונתו שאין לו חבר שכספר הושע כתוב
 וקוץ ודרדר ועלה על מזכותם רק הכונה שהקוץ יש לו
 אחים עמו כלומר כשפוס והדרדר לבדו גדל :

ואבלת את עשב השדה כתב רש"י מה קללה היא זאת
 והלא בכרחה כאמר לו הנה כתתי לכם את כל
 עשב לא כשתזרענה ורקות גבה תצמיח קונים ושאר עשבו'
 ועל כרחק תאכלם . וכראה לי לפרש שקודם שחטא היה
 אוכל עשבי גן עדן ופרי עץ גן עדן כי שם היה ואמר שחטא
 לא ואכל עשבי גן עדן ופרי עשבו לא עשב השדה . או ואמר
 קודם שחטא כתן לו עשב שיהיה בו זרע ולבעלי חיים כתן
 עשב שאין לו זרע ואמר שחטא השוה אותו לבעלי חיים
 שיהכל עשב השדה שכאמר ויאמר אלדים הנה כתתי לכם
 את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ולמית השדה
 את כל ירק עשב לאכלה . בזעת אפך אמר ר"א שנירך
 לזרות ולטחון ולגוש ולכשל ולא כמאכל בעלי חיים שירוש
 שזולת כל אלו המלאכות היה בחטה טעם לחם גמור :

ויקרא האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל מי
 כבר קרא לה אשה ולמה קרא לה עוד שם
 אחר אלא שקודם שחטא כתן לו הקדוש ברוך הוא האשה
 לשייתקיים באים שאם יבטל ויאפה ושאר מלאכות לא
 יעמוק במושכלות התורה ובסודות אלדיות וכשחטא ומכד
 החטא אין האדם קיים באים אם כן אי האשה לקיים האים
 רק לקיים המין קרא לה חוה כי היא היתה אם כל מי :

כתונת עור מלכוסים משולים ואמרו רבותינו זל שהיו
 מנווירין

מיוון כהם כל עופות מצעולם ואלים הורישם לקין וכשהרג באו לידו של כמרוד הוא שאמ' הוא היה גבור נזר וכשהרג עמו למרוד כטלן עשו וזהו שאמר את בגדי עשו החמודות שמדן מכמרוד :

וילבישם היה ראוי לומר ללבוש ואמר וילבישם שאף על פי שחטאו הלביש' וכן אמר עזרא ומנך לא מנעת מפיהם מכאן שהיו ראויים למנוע מהם :

הו האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע בכראשית רבה כאח' ממלאכי השרת ואם כן היה ראוי שואמר כאחד מהם אלא ללמד מוסר לכני אדם שהגדול יכבד לקטן . ולדעת הרמב"ם שפרש בעץ הדעת טוב ורע שעם השכל יבחין האדם בין האמת והשקר אבל הידיעה בין טוב ורע אין זה במושכלות כי לא ואמר אדם השמים כדוריים נאים והארץ פשוטה מכוערת אבל ואמר בהם אמת ושקר ואכ' איך אמר הן האדם היה כאח' מן המלאכים לדעת טוב ורע שהמלאכים אין ידיעתם אלא באמת ושקר ולכן כפרש שהאדם יש בו שני חלקי' בוף וכפש וקודם שחטא היה כלו שכלי' ואמר שחטא הוא כאחד מחלקיו והוא הבוף להתעסק בעניני העולם שהם טוב ורע שקדם שחטא היה כלו שכלי' ואמר שחטא היה כלו בופני לדעת טוב ורע שהוא במפורסמות ויהיה ממנו כמו וירק ממנו . ולדעת המפרשי' בעץ הדעת שקודם שחטא לא היה לו בחירה ואמר שחטא היה לו בחיר' ואמ' הן האד' הוא יחודי בעולם שמכאן ואילך ממנו ומבחירתו ידע טוב ורע שאר הכבדאים אין להם בחירה . וכן כראה דעת אבן קלוס שתרגם הא אדם הוה יחודי בעלמא מוכיה למידע טוב וזכיש' או יהיה הן האדם בתמיהה וכי אשפ' שאכל עץ הדעת שחשב באכילתו שיהיה כמוני הוא כמוני לברוא עולמות . ומדרשו הן האדם היה אדם הראשון ככן עשרים כבדא וזהו מנין היה' שאין בית דין של מעלה מענישין עד עשרים שנה :

וישלחהו וי' אלדים מוגן עדן לעבוד את האדמה אשר לוקח משם ויגרש את האדם . כראה מלשון וישלחהו שלא גירש אותו לא כמי ששלח שליח לעשות איזה שליחות וכן וישלחהו מוגן עדן לעבוד את האדמה . ואם כן איך אמר ויגרש את האדם' ואחשוב שהכונה בזה שאמר הקב"ה אם אני אומר לו אני מגרש אותך מן הגן על אשר מעלת בי לא ירעה לנאת ממנו ויבחר מות מחיים ולא ינא מן הגן אף אם ימותו בארבע מיתות בית דין' ולא רצה הקב"ה שימות ביום שנוול שיהיה נריך לברוא עולם חדש ולעשות אדם בכלמו . מה עשה הקב"ה לקח דרך לשונא מן הגן שלא אמר לו לך מגן עדן אלא לך חוץ לגן לעבוד את האדמה כי מחוץ לגן לוקח עפר שממנו כוננת ואם אתה עובד הגן שחאמר ויכיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה גם כן ראוי הוא שתעבוד את האדמה אשר לוקחת משם והוא ונא משם לעבוד את האדמה . ואמר שינא סגר לו הדלת וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט המרוב המתהפכת שלא יכנס עוד בו . וכתב ר' אברהם אן עזרא כל שלוח ואחריו אם כמו גירוש :

וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים למזרח הגן השכון הכרובים והם מלאכי חבלה ובידם חרבו יש לה להט ולה שתי פיות וזהו פירוש מתהפכת :

ודע שכל מה שכתוב בפרשת בראשית הוא אמת כפשוטו 'גן עדן' עץ הדעת' ועץ החיים' והנחש' וכל הענין הנאמר בהם' וכן כתב ר' אברהם אן

עזרא שכתב הוסר בעינו שהדברים כששמעם והנחש הוא מדבר והולך בקומה זקופה והשם דעת באדם גם כן דעת' וכתב עוד ודע כי כל מה שמנאנו כתוב הוא אמת וכן היה ואין בו ספק' גם יש לו סוד עב' . וכן כתב ר' לוי בן גרסון וכת' הרמב"ן ודע והאמן כי בן עדן בארץ וכן עץ החיים ועץ הדעת ומשם נא הכהר ויפרדו לארבעה ראשים הכראים לנו כי פרט בארצנו ופיסון כילום' וכן יש בשמים' והנהרות כנגד ארבעה מחנות שבמרום' (בהרמב"ן יותר באורך עיין סס) **והאדם** ידע את מות אשתו פרש' כבר ידע קודם שחטא וכן ההריון והלידה שאם כתב וידע אדם כשמע שלאחר שנטרד היו לו כניס' . והתשמיש כקרא ידועה לפי שהזרע בא מן המוח וגם שתאות המשגל סבתה עץ הדעת' **והוסיף** ללדת את אחיו את הכל שלשה אחין רבויין הם תאומה נולדה עם קין ועם הכל נולדו שתיים בראשית רבה : **בפרי** האדמה מן הגרוע ומדרש אגדה ורע פשתן היה : **והבל** הביא גם הוא הכינוי קין והכל כבוד הקרבנות והמנחות ואדם הקריב פר זה וחסם פי האומרים שהקרבנות על הכונה השנית : **וישע** וי' ירדה אש ולמכה מנחתו : **למה** חרה לך ולמה כפלו פניך' ראוי שמו שאינו מרונה לשי' והיה ככלם כאיל העושה דבר ומתבייש ממנו מוחלין לו כל עובותיו ולכן כאמר שחשב קין שמנחתו היתה טובה ורצויה אלא לפי שהבל הביא מנחה יותר טובה להבאישו בעינו וי' לזה אמ' לו הקב"ה אינו כן למה חרה לך כח' כך שהכל הגורם שאם תטיב אשאי פניך ולא תתבייש ואם לא תטיב וגר' והכונה שמה שלא שיש אל מנחתך היה בעבור שמנחתו פחותה ולכן תשוקת המטאת לך אכל אם תרצה אתה תמשל בו אחר שהדבר תלוי בך לא בזולתך כמו שחשבת וכראה שלא האמין קין להקב"ה לא חשב שעשאו הכל להבאישו ושלכן לא שעה למנחתו ואולי זהו מש' ויאמר קין אל הכל אחיו שאמר לו שכונתו היתה להבאישו ולכן הרגו' עוד כל להשוב לזה וגם לדיוק מה טעם אמר שני פעמים למה שהכונה שאם במשל ראובן יש לו חרון אף על שמעון כראה ששמעון עשה לו מעשי' אשר לא יעשו ולכן חרה אפו עליו ופכו אדומו' בכעס גדול שיש לו עליו ופכו למעלה כנגד העושה לו הרעה להנקם ממנו ושמעון ראוי שיהיה לו בנשה ממה שעשה לראובן ושיהיו פניו כלפי מטה' .

ולקין היו לו שני הפכים הוה לו חרון אף על הכל ומן הראוי שיהיו פניו אדומים כלפי מעלה ולא היו אלא כפולים ולזה אמר למה חרה לך כאלו הכל עשה לך הכעסה ולמה כפלו פניך כלא אתה עשית הכעס להכל ואתה בוש ממה שעשית לו ופניך כפולים כלפי מטה והכונה לומר לו אחר שחרה אכך על אחיך בקבא'ה ואפילו הכי פניך כלפי מטה זה וורה שאתה מושב מחשבה רעה על אחיך ולכן אם פניך כלפי מטה למשוב מחשבות רעות עליו אני מתרה בך שלא תעש' הלא אם תטיב שאת' עוד כראה לפרש שדרך טובע כששמעון מכלים פני ראובן שראובן פניו אדומים וגם פניו לכבים בזה אחר זה וזה הרבה פעמים אדומים ולכני' אדומים לכבים . והטעם לפי שיש לראובן שתי הפכים כלבו מצד ההכלמה שעשו לו ככנס הדם לנד פנים וכשאר לבן שמצד הכלומה הלב כופל והולכי' הרומות והדם לחוקו ולכן כשאר לבן ולזה קראו חזל' למי שמכויש פניו חבירו מלבין שאמרו המלבין פני חבירו שמצד שכנסם הדם והרוח לנד פנים כשאריו פניו לכביס ולזה אמרו המלבין פני חבירו כרבים כלא שופך דמים דאזיל סומקא ואתי מורא פי' הדם שהיה

פרשת

לנד חוץ שפך אותו לנד פנים ומד שרונה להקנס משמעון
פניו אדומים לפי שהרמות והדם יונאי לחון להקנס וכמו
שאמרו חכמי הטבע ואולי זהו אולי סומקא ואתי חוורא
שמתאדם ומתלבן הרב פעמי כזה אח זה מתאדם ומתלבן
ועוד לפעמים ברנע ענמו שפניו אדומים קנת פניו לכנים
כמו שכראה לעין ולכן הקורה אם היא במקו גבוה ההולך
בה ופול ואם היא בארץ אעפ שילכו בה הרבה פעמים לא
יפול לפי שכשהוא במקום גבוה הלב נופל מנד פחד הכפילה
והדם והרמות הולכים לחזקו וכשארזו חיונכי הגוף הידים
והרגלים בלא כח ונפול לא מנד דמיון הכפילה כאשר חשבו
קנת ולזה אמר וימר לקין מאד ופניו אדומים ויפלו פניו
שרוש פניו לכנים או ירוקים ואמר לו הקב"ה לפני דברים
למה חרה לך להקנס ופניך אדומים ולמה כפלו פניך מנד
כלומה ופניך לכנים וזה הוא מה שאמר רבותינו ז"ל פרק אי
זהו כשך מנין לנפסה בחכירו מנה ויודע שאין לו שאסור
לעבור לפניו שכאמר לא תהיה לו כנושה רב כיכי אמר
כאלו רנו בשני דיוני שכאמר הרבכת אנוס לראשינו באנו
כאם וכמים פירוש שהלוח כשעובר המלה לפניו ואין לו יש
לו כלומה וגם הכעס לפי שעבר לפניו להכלימו ח"ה הכעס
פניו אדומות וזהו דין אם שונא הדם לחון ופניו אדומות
ומד הכלומה פניו לכנות וזהו דין מים שמי שכנס במים
קרים כלו הפך לכן שקרירות המים סבה שכורח הדם מנד
חוץ לנד פניו זה דעתי כזה המאמר ובה הפסוק והוא
פירוש נאה: הלא אם תטיב שאת אשתי עונך
מעליך כמו כושא עין או יהיה לך יתר שאת: ואם
לא תטיב לפתח ביהכס תמצא העון והעונש: ואליך
תשוקתו שהמורגל למטוא יש לו תשוקה למטוא ויהיה לך
יותר עונש שמי שעשה עברה וסנה בה נעשית לו כהיתר
ואם תרצה אתה תמשל בו: ולאנקלום פי הפסוק ליום
הדין מטאך שמור: או יהיה כוכת הפסוק ואם לא תטיב
אעפ שתביא קרבן מטאת לכית המקדש וכיונא בו או
שתשחוט כנפון וקכול דמה בכלי שרת כנפון לפתח בית
המקדש ושאר או לפתח ביתך לא יכנס לפניו וכאלו לא
הקרכת קרבן: ויתכן לפרש שואמר אם לא קבלתי מנחתך
לא היה כעבור מנחת אחיך שהית טובה ממנחתך וחשבת
שעשה הכל כן להבאישך בעיני ולהתגדל עליך אינו כן
שתשוקת אחיך הכל היא לעשות רעונך וזה הוא אליך
תשוקתו ועוד שרנונו לעבוד אותך ושאת תמשול בו כדרך
הכבוד שמושל על אחיו ואתה הכבוד והוא מודה בכבודתך
וכממשלתך עליו: ויאמר קין ל הכל אחיו ויהי בהיותם
בשדה וגו' לא פי' הפסוק מה אמר לו ותרב' ורשמי לית דין
ולית דיון ולית עלם אחרן: ועד הפשט ויאמר קין אל הכל
כל מה שאמר לו ה"ה למה חרה לך ולמה כפלו פניך הלא
אם תטיב וגו' ועשה כן להורגו בערמה ולא ישמר ממנו
אמר שאמר לו כל דברי ה"ה ושמודה בתשובה:

בראשית

סיגורש ממלכותו אבל כשהרב קין לאחיו לא כמנא מלכות
בעולם ולא עיר א"כ הגירוש לא היה באותה שעה אלא שילך
מן המקום ההוא למקום אחר ואמר שהלך למקום אחר
וחזור למקומו הראשון וכיונא בו ולכן אמר כע ונר תהיה
בארץ: גדול עוני מכסוף ראוי שהמלך שגזר עונש
על הרשע שלא יענש עונש אחר על הגזר לזה אמר הן
גרשת אותי היום והייתי כע וכד ויכא לי עונש יות' מגזרתך
והיא ההריגה וזש גדול עוני שעין הכוכ בו עונש לפי שהעין
סבת העונש ואמר לא אוכל לטבול עונש ויתר ממה שגזרת
ולא לכן כל הורג קין: לכן כל הורג קין שבעתים
יקם היה ראוי שיאמר כל הורג קין יהרג למה שבעתים וכי
לא יספיק שיהרג אחר שהוא הרב לאחיו לזה פירשו שמה
שאמר לכן כל הורג קין אינו מחובר עם שבעתים יקם אלא
הם שני דברים נפרדים לכן כל הורג קין אינו אפרע ממנו
שרנוכי הוא שלא יהרג עתה עד ז' דורות וזהו שבעתים
יקם גזם ולא פי' עונש ההורג לקין וג"כ הכריחם לפרש כן
שאמר למך כי שבעתים יקם קין ולמך עז או הכונה שכל
הורג הוא ע"ד הקריאה ויאמר כל הורג שזעו דברי כי קין
לשבעתים יקם ממנו: וישם י' לקין אות וגו' מקק לו אות
משמו וכ"כ כלב מסר לו ואמרו כלב שכלב ראוי לו לפי
מעשיו או לפי שהוא מוכן להיטיב הסומים שקסור כחבל
ביד הסומא: וישב בארץ נד כעבור שהודה על
חטאו הסיר ממנו חמי ענשו שגזר עליו כע וכד וישב כנוד
לנד ולא כע וכד והיה לו קנת יסוב בקדמת ערן וזהו וישב
בארץ נוד: ויהי בוכה עיר היה ראוי שיאמר ויבן
עיר ואמר בוכה שהיה בוכה מעט וא"כ הולך נד וחזור
ובוכה מעט והולך נד וכן תמיד ולכן לא קרא העיר על
שמו לפי שתפול כל הבנין לא קרא שם העיר כשם כנומך
וגלל שלפי שהיה אמר לו כע וכד תהיה בארץ בכה עיר דרך
תשובה שהכונה עיר הוא כע וכד שהולך למקום אחר לבקש
אכנים וא"כ הולך למקום אחר לבקש סוד ולמקום אחר
לבקש עגום לבנין ולמקום אחר לבקש מסמרים וכן הולך
למקומות רבים לכל הדברים הנריכי לבנין העיר אינו יושב
במקום מיוחד וכ"כ אם הוא לבדו ואין עורר לו כמו שהיה
קין ולפי שהיה הבוכה הראשון לא מנא כל הדברים במקום
א' כמו שזמנאם עכשו הדר במד' ולא בוכה עיר שנתעכב
ימים רבים בבנין העיר: ונכתבו תולדות קין להודיע כי
השי' ארך אפים והאריך לו כי הוליד בנים ובני והזכי'
כי פקד עון אבות על בנים ונכרת זרעו ואר"ל שמים שנים
רבות נמת במבול וראה בהכרת כל זרעו אתו: לוטש
כל חרש כחשת זה דבק עם מ"ש הוא היה אבי ואמר שתובל
קין היה אבי כל לוטש ומורש כחשת וכן תר' אכס' ואמר
שפירשתי כל זה הענין דרך הפשט אקשה בענין קין והכל
ב'קושי' הקושי' ה' מה מטא קין בהביאו מפרי האדמה
שלא שעה לו ולמנחתו אם כעבור שלא הביא באן ובקד
ומרוא לא היה לו ואין אדם חייב להביא לפי אלא מהמנא
אתו וקמת מועט מן הענין נראה לו יותר מקרבן העשיר
אעפ שיביא לו שור או כשב או עז וכן אר"ל ונפש כי תקריב
לא כאמר כפש ככל הקרבנות אלא במחמה מן דרכו להביא
המחמה עני אמר ה"ה מעלה אבי עליו כאלו הקריב כשמו
ע"כ וא"כ לא מטא קין בהביאו מפרי האדמה מחמה לוי אחר
שקין היה עובד אדמה ולמה לא שעה אל מנחתו:

הקושיא ה"ב אחר ששעה ה"ה למנחת הכל למה לא
הטילו מיד אחיו קין שהרגו והחכם ר' יוסף
אלכו

לכּו זל הסיב שהיה אחר אכילת כח לאדם הראשון וכתן לו
 מזונו חטה ושעורה וכל שיש בו זרע שראוי להזרע וכל פרי
 העץ ולשאר כח נתן לאכילה ורקן שאין בהן זרע וזה להעיר
 על יתרון מין האדם על כח וכפונולדו קין והכל וראו לאביהם
 עוסק בעבודת האדמה וזרע חטה ושעורה וכוון מזמנים
 חשב כל א' דרך לעצמו וכונת כל א' כיכרת ממעטיו שקין
 לקח אומכו לעבוד האדמה שחשב שאין יתרון לאדם על כח
 לא בשוודע לעבוד האדמה לשיוון ממבחר הזמנים שאחר
 פראה האדם כוון מזמח כחח חשב שרוח א' לכל כמות זה
 כן מות זה ולזה הביא מנחה מפרי האדמה לשבח השמים על
 היתרו שנתן לו על הזמנים ולא קרבן מנח שחשב שאסור
 בהריג' כח שמוס להם והכל חשב שיש לו יתרון על כח אכל
 היתרון הוא שמוסול עליהם וכבשם לעשות מלאכתו ולא
 שיהיה מות כהריגותו שלא חשב שהיה לו יתרון על כח בזה
 וזש והכל הביא גם הוא פי בכונת קין ושאסור להרגם אלא
 לנורך בכוח ולקרבן להורות שיש לו יתרון על אדם ובהמה
 שכלם יאכרו והוא ועמוד ולזה נהרג הכל להיות זה הדעת
 קרוב מאד מדעת קין ויותר מוכן לשיטעו בו האנשים אכל
 לפי שדע הכל שיש לו יתרון על כח ויוכל להרגם לנורך גבו'
 וקרוב זה לשיכור על ידו יתרון אדם על כח שעה השמים
 שהוא קרו לשלימות מדעת קין ולא שעה לקין להיותו רחוק
 מהאח ולזה קח קין והרג להכל ככונתו הראשון שאי לאדם
 יתרון על כח ואמר שאחר ששעה הקם להכל כראה שמותר
 להרוג כח וחשב שאין בהריג' הכל אסור יותר מהריגה כח
 ולפי שאין כוח הכל ראוי לא השוגח עד שנוולד שת שהכיר
 היתרו שיש למין האדם על כח כמו שהכירו אדם אכיו ולא
 ניוולד בדמותו ככלמו ששת הכור שאדם בכלם לדים וכפשו
 כשארה לעד ואכיו תמה עליו שאך עלה על הדעת שלפי
 שהכל לקח אומנות רועה לפיכך היה לו אומנה רעה ומנאנו
 האכיו רועה נאן ומשה היה רועה ודוד עליו השלום היה רועה
 והשכמים רועה נאן ויוסף הנדיק היה רועה את אחיו כנאך
 וכן כל עובד אדמה לפי דבריו יש לו אומנה רעה וישראל היו
 מקריבים שור או כשב או עז והיו מקריבים סלת ושמן ויון
 לגמכות ועוד שאומנת הכל טובה כפי מה שתרם בירושלמי
 שאמר לקין אית דין ואית דיון ואית עלם אחרן ויתכן
 להשיב הב ספקות הללו באופן אחר והוא כשנקדים שקין
 מטא בשני דברים הא' בשלקח אומנות עבודת האדמה
 שהקבה קלל אותה כמטא אדם ואמ' ארורה האדמה בעבודך
 חשב אכיו אעבוד את האדמה ותהיה מבורכת בעבודתי
 החטא השני שאחר ששבע מהפירות הביא מנחה לוי וזש
 ויהי מקץ וימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לוי שהיה ראוי
 לו שיביא בכורים ולא יאכל מן הפירות עד שיביא מנחה
 לוי ולא עשה כן אלא מקץ וימים והכל עשה הפך קין בשני
 הדברים האחד שלא לקח אומנות עבודת האדמה בעבור
 שאררה ו' אלא אומנות רעה וגם בקרבן שהביא הביא
 בכורים שנאמר והכל הביא גם הוא מבכורות נאנו וזהו
 בכורים ולא וישע' ו' אל הכל ואל מנחתו ולא אחר וישע' ו'
 אל מנחת הכל אלא אל הכל ואל מנחתו שהם שני דברים אל
 הכל באומנות שלקח שהוא אומנות רעה ולא רצה לתקן
 האדמה שאררה ו' אלא שתשאר ארורה ואל מנחתו שהביא
 מבכורות נאנו ואל קין ואל מנחתו לא עשה גם כן הם שני
 דברים כי שתים רעות עשה א' שלקח אומנות עבודת האדמה
 והב' שהביא מנחה אחר ששבע מן הפירות ולזה לא אמר
 ומנחת הכל לא עשה אלא אל קין ואל מנחתו ולפי שחטא

קין בשלקח אומנות עבודת האדמה ולכרך את אשר קלל
 לכן חזר הקב"ה וקללו מן האדמה וזש ועתה ארור אתה מן
 האדמה אשר פנתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך כי
 תעבוד את האדמה לא תוסף תת כמה לך וכן כתב רמ"י
 שכתב אכל ויהי הכל רועה נאן לפי שנתקללה האדמה פירש
 לו מעבודתה ואת אכל למה לא הנול להכל מיד אחיו
 תשוב' שלא היתה כוונת הכל להביא מנחה לוי כלל עד שראה
 שהביא קין וזש והכל הביא גם הוא וכזה מטא שהיה כפוי
 טובה שלא הביא המנח' לא מנד קנאה שקנא באחיו שהביא
 מנחה ולכן הביא מנחה חשובה מאחיו לומר שהוא חשוב
 מאחיו ולזה נהרג מנד קנאה שקנא קין להכל והרגו מדה
 כנגד מדה הוא מטא בקנאה ונהרג בקנאה ונראה לי
 שלא וישע' ו' אל הכל ולא אמ' ו' את רוח הנימוח וכונת
 בו ולא מצונו בכל הקרבנות זה הלשון אלא לומר שאעפ
 שקבל הקבה מנחתו לא קבלה בסדר פנים ופות כל כך
 מלשון השעו ממני ואכליגה שהוא ענין רפיון לומר שקבל
 מנחתו ברפיון לא בשמחה ואל קין ואל מנחתו לא קבל כלל
 אפילו ברפיון אבל במדרש הזוהר הסיב לאלו הכ' ספקות
 בשכתב שהכל היה מנד הטהרה והקדושה והוא רמז ליון
 המשומר בעבדיו מששת ומו בראשית ולפיכך הביא קרבנו
 מנד הטהרה מבכורות נאנו שהקבה כעומר כפי ולפיכך עשה
 אל מנחתו אכל קין היה מנד הטומאה והיה כשמרו היון
 ולפיכך הביא זרע פשתן שהוא מנד הטומאה וזהו סוד
 ששטנו ולכן לא עשה למנחתו ולזה הרגו קין וכשאל לג
 הקבה או הכל אחיך כלומ' למה הרגת אותי הסיב השומר
 אחי אכיו והוא מלשון שמרים כלומר וכי שמרים של אחי
 הייתי שיהיה הוא כיון הטוב ואכיו כשמרי היון לזה הרגתני
 והכל גכ נהרג כמטאו שכשע' השם למנחתו הנין בשכינה
 כאמרס אל כן עזאו הנין וכפגע ולכן ווסתר משה פנו כי
 ורא מהביט אל האלדים מוסכס לזה אספק עוד ספקות
 עוד יש שתי ספקות בענין קין והכל האחת
 למה קרא אדם לכנו הראשון קין לאמר קניתי איש
 את ו' שמשמע שהכונה לשיעבוד קין את ו' והנה אין ראוי
 שהבן האחד יהיה לעבוד את ו' והבן השני שלא לעבוד את
 ו' אלא למי יעבוד הספק הב' למה קרא לכן
 השני הכל הנה שלא קראו קין וכונתו בו שם שירמוז לטובה
 אכל למה קראו שם רע והוא הכל שדרך האנשים לקרוא
 לכניהם השם הטוב שאופשר התשובה לפי שאדם
 מטא לשית ונתמרט אמ' בלבו הכן הראשון שיהיה לוי היה
 לעבוד את ו' ולא קניתי איש את ו' שיעבוד את ו' במקומו
 ודרך הוא כשיש ליהודי שני כניס האחד מלמדו תורה
 לטויה חכם וטויה תורתו אומנותו לשומר דרך ו' לעשות
 נדקה ומשפט והשני שיעסוק בעניני הבית שהם הכלי
 העולם ולכן קראו הכל ולזה נתן אדם סבה לכן הראשון
 לאמר קניתי איש את ו' שזהו כבוד לוי וכן השני לא נתן
 סבה למה קראו הכל שאיכו כבוד לאדם שיוולד בן לעסוק
 בענינים של הכל וכעבור שכשאלם חוטא לוי כל מעשיו
 הפוכים וכשע' הפך מחשבתו לכן קין שכונת אדם הראשון
 שיעבוד הש' היה רונח ובמקו' שראוי לפי כונת אדם שיהיה
 עובד ו' היה עובד אדמה וזה מוסכס עם מה שכתבתי
 למעלה שלקח אומנות עבודת האדמה לכרך את האדמה
 אשר אררה ו' והיה אפיקורוס שאמר לאחיו לית דין ולית
 דיון ולית עלם אחרן והכל שכונת אכיו שיעסוק בעניני
 הבית ובענינים של הכל היה נדוק ומאמין בשית שאמר

פרשת

בראשית

אית דין ואית דיון ואית עלם אחרן ולקח אומנות רועה
 שהיא אומנות נקיה שהנדקיים מתעסקין בו ועקב ומשה
 ודוד והשכטים לפי שמתבודדים בשדה להבין בסודות
 אלדיות ובה שכתבי לשתי קושיות או הטעם שקראוהו
 הכל לפי שאל תאומה אחת נולדה עם קין ושתי תאומות
 עם הכל שכתב את קין ובהכל אמר את אחיו את הכל שני
 ריבויים ולכן היה נעור הגוף וקראוהו הכל או שידע
 ברוח הקדש שיהיה מעט שאמר לו לא עשה קיימא בעולם
 אלא ככ"ו: ובפניך אסתר יא שאדם נתישב בהר
 המוריה ושם היו תולדותיו ולזה אמר ומפניך אסתר שכל
 המגורש ממנה נקרא נסתר מפניו שהוא ברשות אלדים
 אחרים שכתב ברשומי היום מהסתפח בכחלת יו לאמר לך
 עבוד אלדים אחרים: ויקח לו למך שתי נשים
 פרשי לא בא לפרש כל זה אלא ללמדנו מסוף הענין שקיים
 הכל הכתמתו שאמר שבעתי יקם ועמד למך לאחר שהוליד
 כמים ועשה דור שביעי והרב את קין ואם כי איש הרגתי:
 שתי נשים כך היה דרכו של דור המבול: הוא
 היה אבי יושב אהל ומקנה הוא אבי כל תופש כנור
 ועובד מה שכתבה התורה כן לקיים מדוש העולם שאם
 השולט קדמון אין יש אומן ראשון בשום אומנות שלעולם
 היה כן ולא יומצא ראשון ופרשי הוא היה ראשון לרועי בהמו'
 במדברות ויושב באהלו יחדש כאן ומדש כאן בשביל מרעה
 באנו כשכלה המרעה במקום זה הולך ותוקע במקום אחר:
 וצלה ילדה גם היא טעם גם היא למר שאעפ שהשקה
 לה כום של עיקרים ילדה על כרחו: לוטש
 כל מרש נחשת לוטש ומורש כל נחשת וברזל כמו כל תשא
 עין או מורז לאש אבי כל תופש ומושך אחר עמו אבי כל
 לוטש וכל מורש נחשת: ואחרות תוכל קין נעמה
 דרזל היא אשתו של נח ונקראת כן לפי שהיו מעשים כאים
 בונתם לומר שהיה לה שם בדורות ההם שהיתה נדקת
 והולידה נדקיה ולכן וזכירה הכתי ואם כן נשאר לקין זכר
 מעט בעולם ואם נאמר שאינה האשה שהוליד נח ממנה
 שלשת בניו אין טעם להזכירה ועל דרך הפשט בעבור
 שלמד היו לו בניו שהמציאו מלאכות ויובל המציאו מלאכת
 הכנף ותוכל מלאכת המלחמה שהיה לוטש ומרש כל נחשת
 וברזל אי שאלות תוכל המציאה מלאכת השיר כפה שהיתה
 משוררת ולוטשת ומבשמת הקול בשיר וכעמה מלשון נשים
 זמירות ולא הזכיר אלא שמה המורה על מלאכתה ולא פירש
 הטעם לפי שקול באשה ערוה וכן בתרגום ירושלמי ולפי זה
 אעפ שאינה האשה שהוליד ממנה ג' בניו יש טעם להזכירה
 כמו שהזכיר באחיה ויבל שהיה אבי כל תופש כנור ועובד
 וזה יותר כגון משכאמר שכתב לקין זכר בעולם ומדרשו
 שהיתה יפה מאד וטעו בה בני האלדים ויא שהיא היתה
 אשת אשמדון אם אשמדאי והשדדים נולדו ממנה וארבעה
 כמים היו אמות השדדים לילית ונעמה ואברת ומחלת ויש לכל
 א' מהן ממנו של רוח טומאה אין מספר ואומרים שכל אחת
 מושלת בתקופה אחת שבשנה ומתקבנו בהר כשפה קרוב
 להרי חשך וכל אחת מושלת בתקופתה מעט שקיעת החמה
 עד חצות לילה הן ושל מחמתיהם ועל כלם משל שלמה שם
 וקרא אותם עבדים ושפחות שהיה משתמש בהן כרנונו
 וארבעה נשים לו כשיו של שרו של עשו הן ודגמתו כשו עשו
 ארבעה נשים כמפורש בתורה ואמר ששאר הראשון כל
 אותן קל שיהיה כוף כחטא הוליד רומין ושדין ולילין:
 ואמר עו אונתם קל שיהיה שפירש אדם מן האשה רומות

נקבות היו מתחממות מאדם ונולדות זכרים ורומות זכרים
 היו מתחממין מן האשה ונולדים נקבות: נשי למך
 האויבה אמרתי שנסאו פורשות ממנו משקיימו פריה ורביה
 לפי שגברה בזירה לבלות זרעו של קין לאחר ז' דורות וכני
 למך היו שביעיה לקין ולמך כחם את כסיו ואמר וכי הרבתי
 אני את הכל שהיה איש בקומה וילד בשנים לשהיה זרעי
 כלה באותו עין ומה קין שהרג כתלו לו ז' דורות אני שלא
 הרבתי לכש שיתלו לי שביעות הרבה וזהו קו של שנות אב
 אין הבה גובה חובו או כונת למך שיתפלל וירחם עליו
 ויתכחם על הרעה: וכל שלמד היה אומר לכסיו שלא יהיו בניו
 דור ז' אלא דור ח' שמש השי' שבעתים יוקם אין הז' דורות
 כמנס מקין אלא מאדם הראשון ולמך ענמו הוא השביעי
 והם אדם קין חנוך עירד מחויאל מתושלח למך הרי ז' ועלי
 כגזר הבזירה לא על בניו ואם יאמרו כסיו ג' אין אנו רוצים
 לבדל כמים יתומי אמר גם אני לא יתרגי שום אדם שבזרת
 פוקד עין אבות על במים הוא כשאומין מעשי אבותיהם
 בידיהם ואמר למך אני לא אחזתי מעשו קין בידי וכי איש
 הרבתי בקין לשאיה כפנע בעבורו או ילד הרבתי לשיעשו
 לי חבורה או ירצה אני אהרוב איש אם יבוא לפנע לי וילד
 אהרוב אם יבא לעשות לי חבורה אחר שלא אחזתי מעשי
 קין בידי: וכתב ר"א בני למך וכל זרעו מתו במבול ולא
 כשאר לקין עם מחמם אחיו: ויא שלמד למך את תוכל בנו
 ללוטש ולעשות חרבות וכלי מלחמה ופחדו כסיו שיעש
 שהביא רמיחה בעולם ועושה מעשי אביו הרומח ואמר להן
 אני לא הרבתי לפנע וחבורה כמו קין לומר כי לא במרד לבד
 וכל להרוב כוונת בפנעים וחבורות שהיא מיתה רעה יותר
 מחרב: וידע אדם עוד טעם עוד לפי שאמר שגבר
 עליו מיתה והוליד לקין והכל ותאומותיהן הסכים בדעתו
 שלא יוליד עוד כי אמר דיו לעולם אלו אבל אחר שראה
 שהכל מת וסקין כגזר עליו ועל זרעו להמחו מן הארץ והיה
 זה מפורסם עד שלאות הסבה רצו להפרד כפי למך ממנו
 כתן דעתו להוליד כי לא תהיה בראה ומדרשו בא למך אכל
 אדם וכתרעם על כסיו אמ' להן וכי עליוס לדקדק על גזרת
 המקום אתם עשו מנותכם והוא יעשה לנו אמרו לו קשט
 עינך תחלה והלא פרש מאשתך קל שכה משכנסה מיתה
 על ידך מיד וידע אדם עוד: אז הומל לקרוא בשם
 יו לקרוא את שמות העצבים בשמו של הקדש ולעשותן עץ:
 זה ספר תולדות אדם היה ראוי שיאמר אלה תולדות
 אדם כמו שאמר אלה תולדות יצחק אלה תולדות
 ישמעאל אלא בא לומר שכל התורה כלה תולדות אדם
 והכנו שלפי שעקרי הדת שלטה מציאות האל תורה מן
 השמים שבר ועובד ואלו הם הקדמות לכל התורה ומי שלא
 יאמין בהם אינו בעל דת משה ולכן אמר אלו השלטה
 עיקרים בראשונה קודם שיאמר התורה מציאות האל
 מבראשית עד ויבולו שמורה מציאות אל בורא עולם שאי
 איפשר כבדא בזולת בורא: תורה מן השמי' ויו' יאדים על
 האדם לאמר: סכר ועונש הרבה ארבה ענכוכך ארורה
 האדמה בעבורך ולא הב' הם הקדמת הספר לזה אמר אחר
 אלו הב' זה ספר תולדות אדם לומר מכאן ואילך הוא הספר
 שכל מה שאמר קודם זה הם הקדמות הספר: (והוא דעת
 החכם רבי יוסף אלבו במאמר ראשון בפרק יא ויבש) ודע שבכלל
 מדוש העולם שהוא בראשית מציאות האל שמדשו והמציאו
 שלא ידענו מציאות האל אלא מחד שמדש העולם ובה לא
 יסתור זה למה שכתבתי למעלה: וגם מי שאמר קדמות
 העולם

עומד

העולם כפר בתורה מן השמים וכפרכו ועונש שאלו בך דרך
 כס שהנבואה אינה בטבע וכס נבואת משה ומתן תורה
 לכל ישראל ששמעו כל ישראל מפי ה' ואכזבו ולא יהיה לך
 וגם סכר ועונש אינו טבעי שבעבור אס בחקותי תלכו אינו
 בטבע וכתתי בשמים ביום ברא אלדים
 אדם בדמות אלדים עשה אותנו זהו על דרך מה שאמרו
 נקומתן ככראו בכבוכם ככראו שביום בראו אלדים אותו
 בעשם היום ההוא עשאו שלם כיצירתו ומכלו לא כתינוק
 שמינע מעט הולך וגדל במכלו וגידול גופו וזהו שרמזו
 במדרש שאמרו זה ספר תולדות אדם ביום בראו אלדים
 אדם למדך שביום שברא אדם הוליד תולדות ואמר זכר
 ונקבה בראש לומר שלא נחשוב שברא בתמלה אדם ואמר
 כך מנלע אחד נקבה ככראה מפשט הפסוק לא דו פרטופין
 ככראו ואמר שאמר סני דברי אחד שבראו בקומתן ושני
 דו פרטופין ככראו חזר לשניהם כנגד הראשונה שבראן
 ונקומתן ושכלן אח' ויברך אותם פירוש שדבר להם וברכס
 כמו שאמר למעלה ויברך אותם אלדים ויאמר להם אלדים
 ואין הדבור והכרעה לבהמות אלא לאותם שהיו בשכלם
 וכנגד השמים שאמר זכר ונקבה בראש חזר ואמר ויקרא
 את שמם אדם ביום הבראש שלא נחשוב שמה שאמר זכר
 ונקבה בראש שבראש וס' כרא הזכר ואמר כך ברא הנקבה
 אלא ויקרא את שמם אדם ביום הבראש שלא קרא אדם לו
 לבדו אלא לשניהם כי שברא איש ברא נקבה עמו ובוה
 וכן היטב פירוש לו הפסוקים וקיסורם שהיו קשי ההכנה
 ויולד בדמותו ככלו ידוע שכל המולידים באלדים
 ובקמה ובחיה מולידו בדמותם ככלם אבל
 לפי שיעלה על הדעת שבעבור אדם הראשון ככרא ככלם
 אלדים שאי איפשר להעשות דבר כל כך נעלה על יד אדם
 אלא עי' ה' בעצמו לא ויולד בדמותו ככלו ולפי שקין
 והבל ככרתו לא הזכיר כן בהם אלא בשם שממנו הושאת
 העולם ויהיו כל ימי חנוך חמש וששים שנה ושלא
 מאות שנה הם שנה כמנין ומות המ' שהשיג מהלך השמש
 וכמותו העצמום והכיר שיש אלה על הכל וכדבק בה ולא
 כולשון ויהי וכדורות הראשונים לא הזכיר אלא ויהיו לרמוז
 שכתעלה באור העליון שכתוב בו יהי אור ויהי אור וגם
 במלעה כאמר ויהי משה בהר ומוזה זכה לתורה ולקירון
 פנים וזהו אמר ויתהלך חנוך את האלדים ולא כזכר לשון
 הליכה אלא כדקוקים כמא את האלדים התהלך כמ' ובאברהם
 התהלך לפניו וכלם השעו מהלך השמש וכמותו הגדולים
 המורים על שלטנות ארון הכל רוממותו ית' וחנוך דבק
 באור עליון שממנו ככראו וכמשכו המאורות ביום ה'
 ויתהלך חנוך פרסי' דקוק היה וקבל בדעתו להרשיע
 לפיכך מהר הק' והמיתו קודם זמנו וזהו
 ששיטה הכתוב בדמותו לכתו ואיכנו בעולם למלאות שנותיו
 כי לקח אותו לפני זמנו כמו הכני לוקח ממך את ממד
 עיניך וי' ויתהלך חנוך את האלדים שהיה עובד את
 הש' כמו את האלדים התהלך כמ' ולכן לקח אותו אלדים
 כמו שלקח לאליהו כמו שאמר בו אס תראה אותי לוקח
 מאתך ואיכנו הוא מלשון אין הכי כמו וכן תרגם אכ' והלך
 חנוך בדמלתא דיו ואיתיה חרי לא אמית ותי' וי'
 זה וכמנו ממשעונו ומעבדו ודיכנו וגו' פרסי' שער שלא
 בא כמ' לא היה להם כלי מחרישה והוא הכון להם וגם
 היתה מוציאה קנאים כשזרעו אותה מקללת אדם הראשון
 בימי כמ' עכ' וי' שכלל כזה גם כן שידעו מאדם כי

כניא היה שעל ידו יהיה שארית בארץ אחר המבול :
 ויחי נח בן ת' שנה הר' יודן מה טעם כל הדורות הללו
 הולידו לך שנה ונח לת' שנה אמר ה' אס רשעי'
 הם יאכדו במים ואס דקוקים הם אטרוח עליו לעשו' תיכנ'
 הרבה כבש את מעיניו ולא הוליד עד ת' שנה :
 ויולד נח את שם את חם ואת יפת והלא יפת הוא
 הגדול אלא לפי ששם דקוק ונולד מהול ושינא
 ממנו אברהם בר' : וירא בני האלדים בני השמים
 והשופטים שהיה ראוי שיעשו דין ומשפט ראו את כנות
 האדם שהיו יפות ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו לומר
 שלא היו גזולים ממון לבד אלא גם הכנות התולות בבית
 אביהם גזולים אותם ולוקחים להם לנשים וגם הנשואות
 ד'אר יודן טבת כתיב כשהיו מטיבין ומקסטין אותה לחופה
 היה גדול ככנס וכועלה תמלה : ויאמר וי' לא יודן
 רוחו באדם לעולם לא יהיה נפשו המשכלת שנתתי בהם
 שנים רבות כגוף האדם וידון מלשון דכה :
 בשם הוא כשר יש מפרשים בעבור שם האדם כשר
 ככל כשר הרומש על הארץ ויתכן שהכונה לפי
 שם נפשו הפך בהם להיותה חומרית וזהו בשם הוא כשר
 שם הנפש ישוב כשר ולא יהיה האריות לכפש לכן יהיו ימיו
 מאה ועשרים שנה וזה לא היה שאמר המבול חיו ארבע
 מאות שנה ויותר ואס הכונה לדורות הבאים אחר הדורות
 ההם ימיו שנותינו בהם שבעים שנה לא הכונה אמתין להם
 מאה ועשרים שנה ואראה אס ישונו בתשובה לפני ואס לא
 ישונו אביא המבול וכן תרגם אכ' ארבע ויהיכאל להון :
 הנפילים היו בארץ הם ענקים שאותם בני השמים
 היו גבורים גדולי הקומה : וגם
 אחריו כן אשר יכאו בני האלדים אל כנות האדם וילדו להם
 הכונה שכתמלה הרשיעו כשהיו גזולים הכנות בעודם בבית
 אביהם ולוקחים אותן לנשים אבל אחר התראת המבול לא
 הרשיעו כל כך לבזול אותן אבל היו באים דרך זנות לכנות
 האדם ולא היו יודעי' מי היה אביהם עד שגדלו אותם הבני'
 וידעו בני מי הם במקומתן שהיו רמי הקומה וגבורים וזהו
 המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם ולא כנטרף לראבע
 שפרש אחריו כן אחר המבול : וירא וי' כי רבה רעת
 האדם בארץ וגו' הכונה שמשפכות בני אדם כלם היו רעות
 לא היה מחשבה טובה בהם אבל המעשים לא היו כלם רעים
 לא רובם וזה הוא רבה רעת האדם וזה לא היה בעבור שהיו
 מתחרטין ממחשבתם הרעה אלא לפי שהרשיעו אינו יונא
 לטובל כל מחשבתן לפי שיש רשעים כמותם ומתקוממים
 כנגדם או לסכות אחרות וזה טעם רק : וינחם יי'
 ויתעב אל לבו הכונה בכחוס ועצבון שלא רצה בקיומם
 כמו ישמח וי' במעשיו ש'ל רצה בקיומם שנחמו ועצבון בבני
 אדם הם הפעליות כפשויות ואין בש'ית הפעלות ומש' לבו לפי
 שהלב הוא כלי המחשב' הבא מן המוח ובלב הכח המתעורר
 ולכן כשהק' חושב לעשות דבר אומר ויאמר יי' אל לבו
 כמו שאמר ויאמר יי' אל לבו לא אוסיף לקלל ואמר ויתעב
 אל לבו שנתעבב במחשבתו וכשעושה דבר על פי שליח
 אומר בו שאר האיברים שבאדם ומיחסם לש'ית כגון עיני
 וי' אזינוי' פי יוד' וי' רגלי וי' שאס השליח השלוח מאתו ית'
 הוא לדבר דבר בשמו נקרא פי וי' כמו שאמר כי פי הוא צוה
 כלומר מלאכו ורוחו הוא קבכם כלומר רוחו של המלאך
 הנקרא פי וכן תרגם יונתן ומלאכה גם הכניאים נקראים
 פי וי' גם אורים ותמים וכן אר' לואת פי וי' לא שאלו אל

בארץ ולהחיות להם לפליטה גדולה והוא מצא חן בעיני
הקב"ה מצא אדם הראשון ושמוצו יושפת העולם לא אמר
עתה שהיו מעשיו כאדם כדברי הרמב"ן אלא הטבה גדולה
שהטיב לו הקב"ה כשהוא יהיה אב העולם שזה מורה לשון
מזלות חן זה דעתו והוא ענין חשוב מאד :

נשלמה פרשת בראשית

פרשת תולדות נח

בי השמות כל כשר דרזל אפילו בהמה חיה ועוף
בוקקין לשאוב מ'ימין וזה תימה שא"כ יהיה זה
טבע או מערכה ש"כ לא ושפתו דרכם בזמן זולת זמן לא
בטבע לא בבחירה והוא התנכלות גדול לדור המבול וזה
ספק גדול על זה המדרש שהכ"ר מן הפסוק שכל להפליג
העון והמדרש מועט אותו וגם מהמדרש משמע שכל
להפליג המטא בשאר אפי' ומעטו והתשובה שהזכור
והמשכב המבול מפסיד מזב האוור ולפי שהם הפליגו ברע
הוא כתפשה רעתם ל"כ : מהעוף למינהו ומן
הבהמה למינה מכל רמש האדמה : הטעם שאמר ברמש
מכל ולא אמר כן בעוף ובבהמה לפי שיחשוב כח שהרמשים
לא כוון בהם אבל הם ממותר הטבע ושאיין נריק שיטמוק
בהנללם שהעדרם טוב ממציאותם לא מכל רמש האדמה
שא"כ שבעלמה תועלתם ממנו לא נעלמה מהשית ואחר
שהם פרים ורבים מוכר וקב"ה יוציאם כתיבה וז"ל למינהו :
מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש
ואשתו אי' במין הבהמה איש ואשתו ובעוף זכר
ונקבה לפי שהולדת הבהמה כהולדת מין האדם והולדת
מין העוף ש"י הטלת בנים : גם מעוף השמים זו וגו'
פי' טהורים ואמר לחיות זרע לומר שאין הכונה ברבויים
לנורך קרבנות לכד אבל מפני נרכס ויתר למין האכזשי'
שהטהורים קרובים ויתר למזג האדם למזון מהטמאים :
כל אשר נשמת רוח חיים באפיו שב אל האדם כי לא
מצינו נשמה קוץ מכשמת אדם ונקראת כן לפי
שהיא מן השמים : ולא מנחה הינה מכוח א"ע
שכראו ראשי ההרים אין מכה העופו' לכוח בראשי הרים
בבוהם ואין אילן שם : עלה זית טרף לא כעקרו
האילנות שלא היה שם כחל שוטף : אבל כ"ר מהוכן
הביאה אותו רבי לוי אמר מהר המשחה דלא טפת ארעא
דישראל במבול ז"ה ארץ לא מטוהרה הוא לא גושמה ביום
זעם וכונתם שבעקרו האילנות וכמוחואפילו רחום שבאמ'
אכבים שחקו מים ומאמרם דלא טפת ארץ ישראל שלא היה
שם גשם ש"כ לא גושמה ולא כפתחו בה משימות תהום אבל
המים כתפשוטו ככל העולם ואין סביב ארץ ישראל גדר
לעכב המים ולדעת רבי לוי מפני שלא ירד בארץ היא
בזם שוטף כשאריו בה האילנות : וכתלת הפרשה הזאת
יש ספקות : **הספק הא'** שאמר בדורותיו ודוע
הוא שבדורותיו היה נדוק ולא כדורו' שעברו קודם שגולד
ולא בדורות שיבאו אחריו : **הספק הב'** אמר שאמ'
שהיה נדוק תמים אין נריך לומר את הילדים התהליך כח :
התשובה : לספק הראשון בא לומר שבכל הדורו' ההם
לא למד מועטיהם ולפי שזה תימה שהיה
דר כון רשעש כל כך זמן ולא למד מהם אמר אל' תתמז'
שא"כ

אורים ותמים : וכשהוא שלום להשגיח על מעשה הכריות
להעביטם או לתת להם שכר וקרא השלום עין זש עיני ו'
אל נדוקים עיני ו' משוטטות בכל מקום עיני ו' כופות על
אזן אחת שבעה עינים ביאורו השגמות רבות : וכשהוא
שלום לשמוע דבר או לקבל אותו וקרא אזנים לענין שאמ'
ויהי העם כמתאוננים רע באזניו כי כמו שהאזן שבאדם
כלי השמיעה כן המלאך השלום לשמוע וארזל אזנים כרית
לי אין אזנים של מעלה כריות אלא לשמוע תפלתו של ישראל
רונה לומר שהמלאך הממתין עד שתתפלל ככסיה אחרונה
שבישראל הוא וכמותו וקראו אזנים לשמוע התפל' ולטלן
ולעשותו עטרה לראש המלך ו' : וכשהוא שלום להלחם עם
אומה להכותה קראו יד ו' שבאמר בפלשתיים ככדה מאד
יד הילדים וכמכרים הנה יד ו' הויה וכטביעתם את הוד
הגדולה : וכששלמו ופמליה שלו מתקבצים לפעול בעולם
ענין ממודש כקראים רבנו כענין שאמר לעתיד ועמדו
רבנו ביום ההוא על הר הזתים שענינו חילותו ונבאותו
כמו רבנו אעבורה שטעמו בככאותי : וזה ענין חשוב
לענין הגשמה שמכונן בש"ת ולא כנטרך לומר דברה תור'
כלשון בני אדם שכל אלו הדברים אינן בעצמות הש"י אלא
בשלמו ו' ואת מה שאמר בויאמר ו' אל לבו שפירשנו כש'
התשובה שגם בו פורשו לבו כבוא השם ואולי מה שאמר
דברה תורה כלשון בני אדם הכונה גם במלאכיו שאין להם
איברים גופיים : גו שאל את ריכל אין אתם מודים שה"ה
רואה את הנולד אל' אין אל' הוא כתיב ויתעבב אל לבו אל'
בולד לך בן זכר מיומך אל' הן ומה עשית שמחתי ושמתתי
את אחרים אל' והלא הוית וידע שסופו למות אל' בשעת
מדוה מדוה בשעת אכלא אכלא כך לפני ה"ה א"ע שידע
שעתידו לחטוא ולאבדן בראש כשכל הדוקים שעתידו
לנאת מהם : **ויאמר** ו' ואמחה הוא עפר אביא עלינו
מים ואמחה אותנו לא לשון מיתו : ונח מצא חן
בעיני ו' מלשון מצא חן כראה שלא היה ראוי להכניל מן
המבול וא"כ אמר איש נדוק תמים וגו' ש"ל שלא היה ראוי
שימות במבול ואמר בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך
ראיתי נדוק לפני ואם הכונה שהיו מעשיו כאדם וכעמיים
כמו שכתב הרמב"ן הוא מיותר שא"כ אמר איש נדוק תמי'
וגו' והכונן בעיני שם מצד ענינו ראוי היה להכניל מן
המבול אבל מצד שהיה חלק העולם והעולם כדון אחר רובו
כמו שאמר בענין הזה ענינו וירא ו' כי רבה רעת האדם
בארץ מכאן שהעולם כדון אחר רובו היה ראוי שימות עם
דורו במבול שכל מקו' שאתה מונח זמת אכדלומסוא באה
לעולם והורגת טובים ורעים לזה אמר שא"כ שמתד זה היה
ראוי שימות אבל לפי שמצא חן בעיני ו' לא מת וזה כלשון
בני אדם שאומר ראובן מצא חן בעיני המלך ועשה עמו
חסד והעזירו עשר גדול לומר שלא היה ראוי לכך ולפי שלא
כחשוב שמתד ענינו לא היה ראוי להכניל לזה אמר בסמוך
לזה אלה תולדות כח כח איש נדוק תמים היה בדורותיו
ואמר ג"כ כח לומר שמתד ענינו ראוי היה להכניל מן המבול
ולא בדורותיו לומר שאם היה ראוי למו היה מצד דורותיו
וראוי שיהיה כדון עמהם אלא כעבור שמצא חן בעיני ו'
ואת' מדוע מצא חן קולא כדון עמהם : התשובה שאם כן
היה נריך הקב"ה לברוא עלם חדש כאשר עשה בצאת ימו
בראשית שהרו היו מתים כל הבהמות וחיות ועשות וכל
הדשאים וכל האששים והיה נריך לברוא אדם פעם אחת
ולזה לא רצה הקב"ה שימות עמהם לשום לעולם שארית

שאלם שהיה דר בתוכם לא נתמכר עמהם לא את הלדים
 היה מתהלך ולזה לא אמר לפני האלדים כמו שאמר התהלך
 לפני שאל אמר כן היה מורה שעבד את ו' ולא בא בכאן על
 זאת הכונה וזוהי כופל לשון את כמו ו' ילך אתו לטו קום לך
 אתם וזוהי הותר הספק הב' שכראה מיותר את הלדים
 התהלך כח הספק הב' למה אמר בתמלה איש
 נדיק תמים היה ואמר לו ה' אותך ראיתי נדיק ולא אמר
 תמים התשובה לפי שאמר שהיו גזלנים ותמלא
 הארץ חמם ועוד שהיו משחיתים דרכם והוא ערוות ולא
 כמתם גזר דינם על הערוות אלא על הגזל וכח אה שהיה
 הפך כשניהם נדיק בענין הגזל תמי' בענין השחתת הדרך
 אם כן כשאמר בא אתה וכל ביתך א התיבה לא היה ראוי
 שאמר תמים שכונת ה' לומר בא אל התיבה ולא תמות
 כדור היה שהם בעלי חמם ולזה יומתו על החמם ואתה
 שאיך בעל חמם לא תמות ואי אפשר לומר תמים של
 שלא השחית דרכו שהם גם כן לא מתו על השחתת דרכם
הספק הד' מדוע לא גמר מה שהתחיל אלא תולדות
 כח והפסוק עם אמרו איש נדיק תמים היה הספק
 החמישי מה נודך לומר ויולד כח שלמה בכים שהרי אמר
 בסדר בראשית ויולד כח את שם את חס ואת יפת
הספק הו' אחר שכח נדיק תמים היה בדורותיו למה
 לא התפלל על בני דורו כמו שהתפלל אברהם אבינו על
 סדום וי' לפי שהעולם קיים בני נדיקים לא כפמות ולכן
 לא התפלל אברהם בענין סדום על פח' מי' אבל באי התיב
 לא היו אלא כח וכחיו וכנותיהן ועוד שפ' שנה התרה בהם
 ולא חזרו בתשובה ואיכס ראויים להצלה בשום ענין
הספק הז' למה הקריב קרבן שאם על חטא נדיק תמים
 היה אם על הודאה על כס היה לו להקריב שלמו תודה ולא
 עולות והכונן בעיניו להתיר כל לו הששה ספק' בתשובה
 אחת והוא איש נדיק טוב לשמו' וטוב לכרות ונקרא נדיק
 טוב ויש רע למזמו' ורע לכרות ונקרא רשע רע כמו שא"ל
 במסכת קדושין וזה אמר בכח שהיה טוב לשמו' וטוב
 לכרות וזהו לש' איש נדיק תמים היה בדורותיו פירוש עם
 דורותיו שהיה עושה לכל דורותיו מעש' טובים וגומל חסדי'
 והיו טוב לכרות ואמר שגם כן היה טוב לשמים וז' את
 הלדים התהלך כח פי' בוראתי היה מתהלך וזוהי הותר
 הספק הא' מה נודך לומר בדורותיו מדבר ידוע שאם היה
 נדיק היה בדורותיו ולא בדורות אשר לפניו ואמריו שאין
 הכונה שהיה נדיק בזמן דורותיו אלא שהיה עושה לאכשו
 דורו טוב ולא חמם ולא גזל לא כותן נדקה לענייהם ומלוה
 לעשירים וגומל חסדים טובים וזוהי הותר ב' הספק הב'
 מה נודך לומר את הלדים התהלך כח אמר שאמר איש נדיק
 תמים היה התשובה שאמר ב' דברים אחד שהיה
 טוב לכרות וז' בדורותיו הב' שהיה גם כן טוב לשמים
 וז' את האלדים התהלך כח וזוהי הותר ג' הספק הד'
 למה לא גמר מה שהתחיל שהיה לו לומר אלה תולדות כח שם
 וחס ויפת התשובה שהלדם מורכב מגוף וכפש ולאניהם
 וש בכים בני הכפש הם מעשים טובים ובני הגוף הם הכנים
 הגופניים ולזה אמר אלה תולדות כח פי' כל בני בני הכפש
 ובני הגוף בני הכפש שלו הם שהם נדיק תמים טוב לשמים
 ולכרות את בני הגוף ויולד כח שלמה בכים והנה גמר מה
 שהתחיל בלא שהפסוק בכתיים בענין אחר וזה שאמר אל
 שעקר תולדותיהן של נדיקים הם מעש' טובי' שכני הכפש
 הם מיותר מעלה מבני הגוף שהגוף מת והכפש כשארית

וכזה הותר גם כן הספק הה' שלא כל ויולד כח ג' בכים אמר
 שאמר בסדר בראשית ויולד כח את שם את חס ואת יפת
 שכסדר בראשית לא אמר בה תולדות כפשו של כח אלא
 תולדות הגוף ולפי שעתה הוכרח לומר שבעבור בני הכפש
 שהיו נדיקים לא מת כח במכול הונרך לומר שגם בני הגוף
 לא מתו במכול בעבור שכני הכפש של כח היו נדיקי גמורו'
 וזוהי הותר גם כן הספק הב' שהיה ראוי לומר בא אתה וכל
 ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי נדיק תמים התשובה
 שכח היה טוב לכרות בשלימות אבל טוב לשמים היה ולא
 בשלימות וז' נדיק תמים היה עם דורותיו אבל טוב לשמים
 היה ולא בשלימות וז' את האלדים התהלך כח ולז' אותך
 ראיתי נדיק לפני פי' לפני היה נדיק אבל לא תמים וזוהי
 הותר הספק הו' שלא לא התפלל על בני דורו כמו שעשה
 אברהם על סדום לפי שלא היה תמי' עם הקב"ה שהיה מקטני
 אמנה ולא האמין שהקב"ה יביא מבול ומשח שמה שנה הקב"ה
 לעשות תיבה היה כדי שימזרו בתשובה ואם לא ימזרו שלא
 יביא מבול וזה מסכי' עם מה שכתב בוהר שחטא כח בשלא
 התפלל עליהם ולז' כי מו' כח זאת לי קראש מו' כח כאלו הוא
 הסכה שהביא הקב"ה מו' המכול ולזה לא אמר כי מו' המכול
 זאת לי וזוהי הותר גם כן הספק הז' למה הקריב קרבנות
 כשנא' מן התיבה לפי שחטא במשכנתו ולזה הקריב עלות
 ולזה עלת חסר כתיב שהוא בני' תק' לפי שיש תק' שנים מן
 הארץ עד השמים ולזה לא האמין שהיה ההשגחה כל כך
 פרטית לשיבא מבול אחר שהמרקח הוא גדול מהארץ עד
 השמים ויו' בשמים הכין כסאו והעולה בא על המשכה וזהו
 שא"ל וישאר אך כח שהביאו ארי לפי שאישר מזונותיו
 ויש להקשות למה הכישו אחר שהיה נדיק תמים אלא שחטא
 במשכנה עוד יש להקשות למה לא נמתם גזר דינן על
 הערוות שקשין מגזל וכמתם על הגזל תשובה שהגזל הוא
 הפך הכונה הראשונה בכרית עולם שהוא שכל אדם יתן
 משלו לאחריו וז' אשר ברא אלדים לעשות שלו יעשו טובה
 לאחרים ואחרים לזולתם וזוהי יתקיים העולם והגזלן עושה
 הפך זה ומזוק הייסוב וההנהגת העולם והיה העולם בטל
 ויהפך לתהו ולפי שהכונה הראשונה אפי' בכני אדם יש חפץ
 גדול ורצון בה שהוא הרצון הראשון לכן לא נמתם גזר דינן
 אלא על הגזל וכוכל להתיר זה הספק באופן אחר והוא
 שעיני הגזל הם רואים בעיניהם שהוא עון פלילי והם מזוידים
 עליו שהשכל גזר מצות לא תגזול אבל חטא השחתת דרכם
 אינו בעיניהם עון אחר ששתי הכתות מסכימים בו והיו
 כשונגים בו לכן לא נמתם דינן אלא על הגזל וז' וירא לדים
 את הארץ והנה נשמתה כי השמות כל בשר את דרכו פירוש
 הלדים ראה שנשמתה אבל אנשי הדור לא ראו והיו שונגים
 על זה אבל ק' כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמם מפניה'
 שהם ענמם וראו שהוא עון לכן הכני משחיתים וז' מפניהם
 שהם ענמם רואים זה דעתי בהיות כל אלו הספקות:

עוד כל וימי הארץ זרע וקציר הונרך לומר כך בעבור
 שכס' המכול כתבתו זרע וקציר וכל שאר הדברים
 הטבעיים ויתכן לפרש שכיוון עוד לפי שאמר סגלה להם
 הד' שלא יוסף להביא מבול לא יוראו מו' כל הארץ ויחטאו
 לפניו לז' עדיו יש לי דברים כמה שאפרע מכם עוד כל וימי
 הארץ זרע וקציר שאם תהיו רעים וחטאו ועבר את השמים
 ולא יתן מטר בעתו יורה ומלקוש לזרוע ולקצור ויבא קור
 גדול לנער אתכם בו ולהשחית שרשי התבואה מתחת לארץ
 ופרו העץ וחסו גדול לעשו' שרפון בתבואה אחר שהנמיחה

ונס להכיר קדמות עשויות וכל שאר מיני קדמות ומלאי רעים וכאמנים בחום שורף וקין ומורף חזקים ויהיה קין בזמן המורף ויבוא המורף בזמן הקין כי הפרקים הפך טבעם סבה לחלואים רעים כמו שכתבו חכמי הרפואה ונס יום ולילה וימים רעים ולילות מזיקין לא ושכנתו כי לא יכנס שכט הרשע עליהם והרבה שלוחים למקום להועיל ולהזיק לכן אמרו יו' לדיכס תלכו עוד יש ספקות בזאת הפרשה הספק הא' מה נורף שיאמ' הקב"ה לנח כשיבא מן התיבה לא אוסיף לקלל עוד את האדמה לא אוסיף להכות את כל חי' הספק ה' למה אמר לנח כשיבא מן התיבה ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ולא אמר לו זה קודם שיכנס לתיבה שזאת המנוה שלא יהרגו אלו לאלו כוללת לכל הזמנים הספק השלישי מה נורף לומר לו ולכנוי ומוראכם ומתכם יהיה על כל חיות הארץ וגומר אחר שאמר לאדם הראשון ורדו בדת הים ובעוף השמים וככל חיה ועוד למה לא אמר לנח כן קודם שיבא אהתיבה ואמר לו כשיבא מן התיבה שיתר ראוי שיאמר לו כן קודם שיכנס לתיבה לפי שנת הכניס עמו לתיבה כל חיות רעות שכעולם וכדי שלא יזיקו לו היה ראוי שיאמר אז ומוראכם ומתכם וגו' ויתר משיאמר לו כן אמר שיבאו מן התיבה והיתר הספק השני הוא שלפי שאמר השם יתברך לנח וכנוי שיהיו כל בעלי חיים טרף לשיניהם כשאמר כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה מה שלא הרשה לאדם הונרך להטביעם במורא האדם עליהם כי כשירדפו כני האדם אחריהם להרגו הם לאדם לזה הונרך לומר ומוראכם ומתכם יהיה על כל חיות הארץ ודעתי בהיתר כל אלו הספקות כשנעשה ספק אחר והוא שהקב"ה אמר לנח נא מן התיבה אתה ואשתך ובניך וכשיבא אתך והטובה שיפירו וירבו ולזה אמר אתה ואשתך ואמר גם כן ובניך וכשיבא אתך ולא אמר אתה ובניך ואשתך וכשיבא אתך כשנכנסו לתיבה שאמר שם ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך וכשיבא וכן אמרו חז"ל האכסו לבד והכסו לבד מכאן שנאסרו בתשמיש המטה וזה היה כשכאז אל התיב אבל כשיבאו התיור להם הקב"ה תשמיש המטה שרצו הקב"ה שיפירו וירבו וכן אמרו ז"ל כאן התיור להם הקב"ה תשמיש המטה וכא לא עשה כן אלא ינא עם בניו ולא עם אשתו וכן בניו לא ינאו עם כשותיהם אלא עם אבותם שנאמר וינא כח ובכנוי ואשתו וכנוי אתו ויש להקשות למה לא עשה כן והתשובה לשלשה סבות האחד לפי שאחר כך יביא עוד מובל ויטבע כל זרע בולבן רעה כח ובניו להתבטל מפריה ורביה הסבה השנית לפי שחיות רעות יסרפו לזרע והטעם שהקב"ה אמר לאדם הראשון שיהיו שולטים הוא וזרעו בכל הבהמות כמו שאמר וירדו בדת הים ובעוף השמים ובהמה וכו' וזה היה כל זמן שלא יחטאו אבל אחר שחטאו ובא המבול כתבטל מבני אדם והשולטים ואין חיה רעה טורפת לאדם עד שכדמה לו כבהמה והחטוא כמשל בהמות כדמו ואין ערוד ממות לא חטא ממות ולזה רעה כח ובניו להתבטל מפריה ורביה שחשכ שחיות רעות יהיו טורפים לזרעו הסבה ה' שרנו כח ובניו להתבטל מפריה ורביה הוא לפי שזרעו יהרגו אלו לאלו כמו שעשה קין להכל ולכן הונרך הקדש ברוך הוא לומר לו שלשה דברים לפי שרעה שיהיו פרים ורבים כי לא תיהו בראה לשבת ויגרה לסבה ה' שרנו לבטל פריה ורביה ליראה ממבול אחר אמר לנח לא אוסיף לקלל את האדמה

ולא אוסיף להכות את כל חי' לסבה השנית שרנו להתבטל מפריה ורביה ליראת חיות רעות אמר לנח ובכנוי ומוראכם ומתכם יהיו על כל חיות הארץ וגו' שיהיו שולטים עליהם לנוד אותם ולהשתעבד בהם ולעשות בהם מלאכתכם ולא עוד אלא שיהיה לכם כל כך ממשלה עליהם עד שאתם הורגים בהם ואוכלים מהם ולא יהרגו לכם וזה שאמר כל אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל ולכן סמך לזה ויברך אלוים את כח ואת כנוי ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ כלומר ולא תכחו בעבור פחד כח' מלפרות ולרבות לסבה ה' שיהרגו האכסו אלו לאלו ולכן רעה כח להתבטל מפריה ורביה אמר ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וכפל מאד בזאת השלישית ואמר הרכה דברים אחר אמר ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ב' מיד כל חיה אדרשנו ג' ומיד האדם מיד איש אחיו אדרוש אתנפש האדם ד' שופך דם האדם באדם דמו ישפך ויש להקשות למה כפל כל כך ועוד מה זה שאמר מיד כל חיה אדרשנו שבראה שהטובה שאם חיה יטרף לאדם שהקדוש ברוך הוא יהרג אותה ויש להקסו' הגה אין שכל לבהמה ולחיה שהתורה לא ניתנה לבהמות אלא לאכסו' שהם בעלי חיים ואין לבהמות וחיות שזכר ועושם והרמב"ם כתב מיד כל חיה אדרשנו תמה אנו חס הדרישה כשמצעה מיד החיה כמו מיד האדם להיו' עונש בדבר אין בחיה דעת שתענש או שתקבל שזכר וזולתי יהיה כן בענין דם האדם לבדו שכל החיה שתטרף אותה תטרף כן גזירת מלך הוא וזה טעם שקול יסקל השור ולא ואכל את בשרו ואינו להעניש את בעליו בזמון כי אפילו שור המדבר חייב מותהו וכו' ונתכן שיהיה טעם מיד כל חיה שתהיה הנקמה בשופך דם מיד כל חיה ואמר אך את דמכם אדרוש ונאקום אותו ביד כל חיה כי אשליח ברונח כל חיות הארץ עד כאן והכונן בענין שהטובה באלו הפסוקים שהנהרג נהרג באחד מארבעה פנים האחת שהוא הורג את עצמו השנית על ידי חיה כגון ששסה בו את הכלב וכיוצא בו השלישית שהרגו על ידי שליח הרביעית שראובן עצמו הרג לשמעון ולכן חזר על ארבעתן כנגד הראשונה אמר ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש פירוש אם אתם הורגים לעצמכם אדרוש וכן אמרו ז"ל את דמכם לנפשותיכם אדרוש להכיר החונק את עצמו ויכול אפילו כשאלו תלמוד לומר אך כנגד השנית אמר מיד כל חיה אדרשנו פירוש אם הרגו בששסה בו את כלבו גם כן אדרשנו כנגד השלישית אמר ומיד האדם מיד איש אחיו פירוש שהרגו על ידי שליח אדרוש את נפש האדם כנגד הרביעית אמר שופך דם האדם באדם דמו ישפך פירוש שהרגו הוא עצמו בידו על ידי חרב וכיוצא בו אדרוש את נפש האדם וזכה הותרו כל הספקות אבל המתרגם פירש' זה הפסוק כאופן אחר שתרג' דישוד דמא דאיכסא בהדרין על מומר דיוצא דמיה יתשד פירש באדם בעדים ופירש עוד באדם על ידי בית דין ובראה שדעתו שכל הכתו' הזה לתת סיוע לרונח שלא יהרגו אותו הסנהדרין באמת לאותו אלא בעדים גמורים וכן בני דין של כב' שזה חכמי גדולי ויראה לזה הפירו' שהוא אמיתי כפסו' הזה לפי שנתן טעם לזד' הרונח ישפך בעבור שהרג לכלם אלוים וזה אינו טעם כלל שגם הרונח נלם אלדים ואינו בהמה בשלמה אם לא היה הרונח נלם אלדים ויחא שנתן טעם למה תהרגו לרונח לפי שזה שאינו נלם אלדים

הרב לנלם אלהים אבל אינו כן שגם הרומח נלם אלהים
 וראוי לעיין עליו שלא ימות אלא על פי עדים בשמים
 וההרב כבר כהרב ולא נסב נפשו לגופו בעבור שנהרוב
 לרובת וראוי להשתדל מאד על החי ולעיין עליו שלא ימות
 לא כהנהוא אמת הגמור שהרנו במזיד וכן ראינו שהתורה
 עוזרת מאד לרומח צדיק התראה וסוקל עליו התראה
 וכן כיוצא בזה דברים רבים לסייע הרומח לזה כאמר שכונ
 הפסוק לסייע לרומח שלא כהרוב אותו לא בעדים גמורים
 וכן בבית דין על ידו תקירו ודרשו וזה נראה דעת אבן עזר
 ואם לא נתכוון לזה הפירוש פירוט חזוב הוא בפסוק עמנו
 ולפי שהעדה העקרו לסימנעו כח ופנו מפריה ורביה הוא
 המבול לכן האריך מאד בבטחון שלא יבוא מבול עוד והק'
 ברית עליו ונתן להם אות הקשת ואם תאמר הכתוב אמר
 ויאמר וי' ללבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה וכו' ומשמע
 לז' שזון לא לבו שלא בלה לכיח וכן פירש הרמב"ם שכתב לא
 בלה ההרב לכיח בזמן ההוא רק ביום נותנו את משה
 בכתוב התורה בלה ליו' תשובה וכולל לפרש פי' אחר בוואמר
 וי' אל לבו והוא שהדברים שהאדם אומר או עשה בלי עיין
 כשאמר כך מעיין בהם לפעמים מתחרט מהם אבל כשאמר
 בעיניו אומר או עשה אינו מתחרט שכבר עיין כל הנורד בו
 וזהו שאמר אל לבו ואעפ' שאינו נופל זה כשי' דברה תורה
 כלשון פניו ורצה להורות לנו שמה שאמר לא אוסיף ולא
 אוסיף יהיה ודאי ולא יבטל זה הקב"ה לזום סבה מן הפניות
 קלות וחמורות ואם כן לפני זה הפירוש כוכל לומר שהקב"ה
 אמר לכם לא אוסיף ולא אוסיף ואם תמצא לומר שלא אמר
 הקב"ה זה לכם מה שאמר ומה אכזבתכם וכו' ואך את דמכם
 וכו' ודאי אמרו הקב"ה לכם והפירוש שפירשתי בהם יהיה
 ככונ' או הכוונה שמה שאמר לכם הוא לא אוסיף לקלל ומה
 שהשתדל ממנו הוא שלא עשה כן לסבת רוח טימות שהעדה
 לא בלה וזהו אל לבו ואמר עוד שכדאי' הקב"ה אמר לכם לא
 אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם שקרו הכתוב
 אומר כן כפירוש שאמר ואני הכני מקים את בריתי אתכם
 ואת כל נפש החיה ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ויאמר
 אלהים זאת אות הברית אשר אנו נותן ביני וביניכם את
 קשתי וכתתי בענן והית' לאות ברית ביני ובין הארץ וזכרתי
 את בריתי ולא יהיה עוד מבול לשחת כל בשר וזהו עמנו
 מה שאמר אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור
 האדם ואמיתמה מאד על הרמב"ם וכו' לא ראה לו הפסוק
 שהם בפרשה עמה ונראה שכונתו שמה שגלה לכם הוא
 שלא יבוא עוד מבול אבל עדיין יבוא מין אחר מהשחתה
 לשחת כל בשר והוא שימטיר על כל העולם גפרית ומלח
 שרופה כל ארצה או דבר או חרב שיהרגו אלו לאלו ולא
 יהיה שריד וזה אינו ככונ' כי מה יועיל לכם שלא ישחית
 העולם במבול והיה כשפט אתם בדבר וברם עד בלתי
 השאור לו כל ומה שאמר לו הקב"ה כן בנאתו מן התיבה
 הוא לנחמו מאבלו בארץ מולדתו ועולם חרבוהו כיו
 שוממין ומה נחמה היא זו שוממין כל בניו וכל בנותיו
 ובמותם משנה ויטבל מכלם וים אחר ועוד שאמר ולא אוסיף
 עוד להכות את כל חי שמוהם שלא יכם עוד שום הכאה
 שיהיה כוללת לכל העולם ועוד שהטעם שנתן הקב"ה באמרו
 לא אוסיף לקלל את האדמה בעבור האדם הוא כולל לכל
 מיני משחית ולכל מינו פורענות והוא כי יצר לב האדם רע
 מנעוריו אמר שאין ראוי להשחית כל העולם אחר שיש
 להם יצר הרע משכנע מכתן אמו שמיד מכשליכם ועמינו

יצר הרע ולא בא יצר הרע עד שלש עשרה שנה ואם כן
 העונות שהאדם עשה הם בטבע' לו וזהו התכלות דוד
 עליו השלום שאמר הן בעון מולדתי ובחטא ימתינו אמו'
 ואמר שהעבה כוללת המסובב כולל אים כן מה שאמר וי' אל
 לבו אמר לכם וכמו כן כתב רבי אברהם ז' עשרה שכתב
 אל לבו עם לבו ואחר כך בלה לסודו לכם בניכוי היה עד
 כאן ובה וכן פסוק ואתם פרו ורבו שכתב רש"י שהוא מנוה
 וכן כתב הרמב"ם ואין לשון ואתם עולה ופה לפי זה הפירוש
 ונראה שהכוונ' לפי שם ובכיוונו שוממין אחר המבול בראות
 עולם מלא ועתה כהרב כלו ויקונו בחייהם בראותם ארץ
 מולדתם ולא יולידו עוד תולדות כי מה בצע ביריבה זרעם
 ונתנו אחריתם להכרית בוא מבול עוד לכן דבר יעללבו
 לנחמו וצריך אותם והשלטו על כל חי והיו אוכל למו ולזה
 אמר הכה ברכתי אתכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם
 וכתתי לכם מכות ומגדנות מכל רמש אשר חי ולא תיראו
 מהם ומוראכם ומתכם תהיה על כל חית הארץ ועופות
 נדבים בידכם נתנו ומעתה אחר שעשיתם את שלי נב אתם
 עשו שלכם ולא תקונו בנישבו של עולם אבל התחזקו לפרות
 ולרבות כאשר נותני לאביכם והשתדלו ברובי תולדות והגו
 לשון ואתם לומר כמו שאמרו עשיתם שלי נב אתם עשו שלכם
 כרו ורבו כמו שנותני לאלהם הראשון ולפי שזה הפסוק רומז
 למצות פריה ורבי' אעפ' שאין שקרו למנוה אמרו אל בפרק
 ארבע מיתות שבא למצות פריה ורביה : ויאמר אלהים
 אל נח ואל כנו על יד אביהם : וים אומרום שארבעתם
 ככואים : את קשתי וכתתי בענן ככוכו בו
 הראשונים שכבר אמרו המוקדים שהקשת ענין טבע
 שמהם השמש באויר הלח ותהוה כי כן ירא' בכלי מילככי
 השמש כמראה הקשת ואם כן איך יהיה זאת על הכתמה
 שלא יהיה עוד מבול : ולפיכך פירשו הקשת אשר כתתי
 בענן כיום הכדור' תהיה מו' זה והלא' לאו ברית שכשאר אבי
 אזכור כי ברית שלום בני וביניכם וזה דוחק : (והוא דעת
 הרמב"ם) אבל האמת הוא שהקשת הים כראה קודם המבול
 באויר הלח לא בענן ומשכתנו לאות היה בעין : והטעם
 לפי שהעננים היו חזקי הערפלויות ולא ירשם בהם זה
 המראה להיותם נוטים אל טבע העפריות המסתבך
 עם האור העולה ולזה היו מאומרות ההתכה וכארוהם
 השם יתברך על הארץ שינה טבעם והמזיזם דקים עד
 שירשם בהם הקשת ולזה אמר את קשתי וכתתי בענן לא
 אמר שידעו הקשת תהיה האות לא שכתת שהיתה אלגו
 כבר ירשם גם כן בענן לא באויר לכד ולזה תמצא תמוד
 בפרשה כופל ואומר את קשתי וכתתי בענן ובראתה
 הקשת בענן והיתה הקשת בענן לא הזכיר קשת לבדו לפי
 שאין האות הקשת לא היותו בענן וזה האות מתייחס מאד
 שהעננים העבים הערפלויות יהיו טבה להמטיר תמוד עד
 שתשחת הארץ וכשלא יהיו בזה העוביות וערפלויות לא
 ימטיר כל כך : ויהגל בתוך אהלה אהלם
 כתוב בהא כלומר באהל אשתו להודיע שרכויו היון מבוא
 וזכור ענין היון לומר שיתרחק
 האדם ממנו שהטואו לנדיק תמים ששכל כל העולם והיון
 גרם לקלל זרעו : ויאמר ארור כנען
 ככוכו המפרסום למה נתקלל כנען בחטא חס והיה ראוי
 שיקולל חס עמנו או שיקוללו כל בניו וראברהם אמר כי
 אמרו את אשר עשה לו כנו כנו כנו טב לכם וכנען שהיה
 בנו של חס עשה רעה לכם ולא פירש אותה הכתוב :

וכתב הראב"ן עליו והנה עזב ר' אברהם דרכו בפשוטי המקרא והכל להכבד שקרים ופירש הוא שכנען היה הבן הגדול למס וכיום המעשה הוא לא היה למס בן אחר ולכן קלל בנו בכורו ואפי' תמה שאמר שר"ל אמרו בכתובות איפשר אדם כונה עיר לבנו הקטן קודם שיבנה לבנו גדול שהכונה שכנען הוא הקטן שכבנו חס כפשט הפסוק שאמר וכבי חס כוש ומכרים ופטו וכנען אין ראוי לחלוק עליהם אלא הטעם שלא קלל למס לפי שכתו' ויכרך אלדים אתכם ואת בניו ואין ראוי לקלל למי שכירך הש"ת ב"ר ומה שקלל לכנען לפי שאמו מעשה אביו בידו כמו שאמרו רבינחמיה אומר כנען ראה והגיד למס וזהו שאמר וחס הוא אבי כנען כלומר דומה לו: עבר עבדים יהיה לאמו: לפי שזכורו נתן לו עבדות שהיא כזיון ולשם שכסהו בשמלה כשהו כסלית בנימין ולפי שכתב לאביו בניו שהם גוג ומגוג עתידים לימות המשיח שיזכו להיות מוכסים בקבורה בארץ ישראל שנאמר אתן לגוג מקום שם קבר ומכאן ששנים העושים מנהג אחת ביחד זה נוטל שכר יותר מזה כשהוא מקדים ומתאמץ בעזייתה יותר מחבירו וזהו שאמר ויקח שם ויפת ולא אמר ויקחו לרמוז כי שם כתאמץ במנהג יותר ולפיכך הוקבע לו שכר מנות ניצית שהיא גדול יותר משכר הקבורה: ויהי כנען עבד למי כתב ר"א עבד לשם ולא ללדים כי שם יכרומו לעבוד את יי' וכן פירש ריב"ז: וכתב הראב"ן ואם כן נח לקוב אויביו בא והנה כרך: ור"א כתב ברוך יי' אלדים שם שעתיד לשמור הכטמתו לזרעו לתת להם ארץ כנען ויהי להם כנען למס עובד וחזר פעם אחר ויהי כנען עבד למי לומר אף משיב"ל בני שם ומכרו להם עבדים מכני כנען: ופת' לדים לופת: במדרש אף על פי שיפת אלדים לופת שכנה כורש בית שני לא שרתה שכיבה אלא בבית ראשון וזהו שאמר וישכון באהלי שם והאריך הכתוב בתולדות חס לומר שכל האומות שינאו ממנו זכה בהם אברהם היונא מכני שם ולהודיע שאין הכוונה בכל האומות אלא להנניח מהם עם סגולה כמו שאבד לו מרבגלית בין החול וכוכר החול עד שמונא המרבגלית ומשליך החול: מן הארץ היא ינא אשור מכני שם הוא שכאמר בני שם עילס ואשור ולפי שדור הפלגה היו רובם מכני שם לכן אמר באשור שינא מן הארץ ולא היה בענת דור הפלגה כמו שדרשו רבותינו ז"ל: ואת פתרוסום ואת כסלומים אשר ינאו משם פלשתים משניהם ינאו שהיו מחלופין כשתייהן אלו לאלו: וכנען ילד את נידון אלה עשרה עממין בני כנען שנתנו לאברהם אבל כתחלף השם ברובם ביומי אברהם כי בכאן ככתבו בשם שקראם אביהם ביום הולדתם ואמרו שנתפרדו בארצותם לגויהם נקראו בשמות שהעלו להם על שם הארץ: וצידון בכורו הוא הנקרא כנעני כנען עם אחד מאחיו שלא היה לגוי וזה לפי שכאן מנה יא וקיוני קיוני קדמוני לא ככאום ישראל מעולם ואם כן הפרשה הכאמרת לאברהם במתנת הארץ שכה הזכיר עממין אלה היא לפתיו ונתנה הק"ה לכנען לפי שהוא עבד לשמור אותה לישראל כאדם שמפקיד ככסי בן הארון לעבדו עד יגדל ויזכה בככסיו וגם בעבד: ויולדו להם בני אחר המבול: ידוע הוא שאמר המבול טלדו לבני כח בניו ולא קודם שלא ככמו בתוכה לא שם חס ויפת וכבר אשי' רבה דרך הדורו' ההם להוליד ככני שכשעם וכני כח לא הולדו גם למאה לא

אחר המבול לפי שכבש השם מעיונם שלא יולדו קוד' המבול ויאכדו במבול או ינטרף להציל רבים כתיבה: בני יפת פראנסיה כריטאכיא לילה: בני תוגרמה טורקוס טולמסין אונגריאה: בני תוכלה כפשא: בני תירם הם באינלטיירה ורוסיאה: אשכנז אלומאכיא: דודנים בניהומיא: כתיים בניהומיא: והם בנו את שוכטוניגרה: בני לשה בורבוכיא כן כתבינוסף בוגריון: הוא היה גבור כוד לפניו: אמרו רבותינו ז"ל כד דעתן של ברות בפיו למרוד בשם ית' על כן ואמר על כל רשע בעויות פנים וודע רבונן ומכוון למרוד בו ככמרוד ופירש ר' אברהם אכן עורא שהיה גבור על החיו' לבוד והיה כונה מזכמות ומעלה אותן לעוולה לפניו: וכתב הראב"ן עליו והנה הוא מנדיק רשע כי רבותינו ידעו רשע בקבלה ואף הוא החל להיות גבור כי עד ימיו לא מלך מלך והוא גבר תמלה על אכסיי ככל עד שמלך עליהם ואמר כך ינא אל אשור והגדיל וכנה שם ערים כנורות בתקפ' ובבורתו ואמר מן הארץ היא במלכו עליה ונא לאשור כמו ונא עיב לקראתנו אדרעו וספר עוד בכבורתו כי גבר על החיות ונד אותם ואמר לפניו להפליג כי אין תמת כל השמים כמוהו בכבורה: כתיים כתב ר"א בן יון על כן אמרתי בפירוש דכאל כי מלכותו אמת היא: הבה נרדה: אמרו רבותינו ז"ל השם עם המלאכי' וכן כתב ר"א וראוי לעיין שבכל עמין המבול הזכיר אלדים וככל עמין הפלגה הזכיר יי' והכנן לפי שדור המבול רעים לפני' ולבריו אכל דור הפלגה בדרך הפשט לא היתה כונתם רעה לא פן כפץ לא שראה השם ית' שאף לישראל לעבוד את יי' שכלם עובדי עז וכחיות כפוז' יהיו מלכי רבים זה מגרש וזה מקבל וזה מורה לשון וזה החלם לעשו' וגו' כלומ' ההתמלה איב' רעה אכל מעת' לא יכבר מהם כל אשר יזמו כעבני אמונתה:

נשלמה פרשת תולדות נח

פרשת לך לך

לך לך

דר"ל היה דומה אברה' ללחמי של פלומין הנתונה בבית הקברות ולא כודע רימה פלטלוה ממקומה והודיעו רימה בעולם כך היה אברה' דר בתוך עבדו עבוד' וזה אל' ה"ה לך התרחק מהם: ואת כל רכושם ככת' זה להודיע זריזותו כזיוויהי' שדרך האל' לכו מארצם לדור בארץ אחרת אין מעתקוין כל אשר להם עד שוראו איך יכחו שמה ומה הארץ הטוב' היא אם רעה אבל לאהבת הש"י לקח כל רכושו ולא השאיר לו זכר בארצו: ויהי רעב בארץ אברה' וירד למצרי' מפני הרעב והמצרי' לקחו אשתו ויכנעו יי' את פרעה ונא במקרה בכסף וכזהו ונה עליו אכסום לשלחם לרמוז כי בכיו ורדו למצרים מפני רעב והמצרי' יקחו הכסוי שנאמר וכל הבת תמיו' והק"ה כנעם ב'י מכות וינאו ככלו כסף וכלו זהב ורכוש גדול ותחזק מצרים לשלחם מן הארץ בראשית רבה: וכן מה שאמ' ויהי בימי אמרפל מלך שבער וגו' רמוז שארבעה מלכויות ומשלג בעולם וכסוף יגברו בניו עליהם ויפלו כלם בידם וישיבו כל אשר לקחו מהם ורכו שם וכן אמרו ז"ל מלך שבער זו בבל אריון מלך אלסר זו מדי: כדלעומר מלך עליה זו יון ותדעל מלך גוים זו המלכות השלישית וכן אמרו אומה זו בבל

חשבה זו מדי שהתשובה עיני ושראל בתעניות גדולה זו
 ונתן ~~לך לך~~ רפאים מהרוואה אותה
 ימות לנו ואתך ימותו כראיה מזה שהיה קץ בחייה
 ושתמות עמו טוב בעיניו ואינו כן אלא הכוונה וספקו
 צרכך כרעב ורמו כזה שתבין שיעשו כן למשול עון שאינה
 אמותם ולא רצה לומר כן בפירו' לכבודה ולכן טוב מנתה
 מחייה במות אברהם: וילך למעשו לפי שהמתנות
 שנתנו לו בשביל שרה היו כאלו במרמה שעל שאמר אמותי
 היא נתנו אלא שפרעה מחל ועם כל זה אולי ותמרטו אחר
 ששלמו ויוקח ממנו המתנות ואם היה אדם אחר היה בורח
 והולך ביום אחר מהלך שלשה אכל אברהם לפי שהיה כדי
 כמו שאמר למלך סדום אם ממוטועד שרוך נעל וגו' אמר
 שאברהם לא הלך כבורח אלא כמתרוח במסעות עצמה
 שבא למצרים באותם חור ויחן כהם ואם יתמרטו ויבאו
 ויוקחו שלהם בארות חמר הטוט בהן וכעשה
 כס למלך סדום שינא משם לפי שהיו אומות שלא האמינו
 סניגל אברהם מכבטן האט וכיון שינא זה מן החומ' האמינו
 באברהם למפרע לשון רש"י ויש להקשות שהאומות
 שלא האמינו כהם אברהם בראותם כס מלך סדום ויחיו
 ידו עובדי עבודה זרה או ואמינו ככל הנסוס שהיו ככשפים
 ואולי ישרשו וינא מלך סדום לקראתו שינא מן הבו כשעבר
 אברהם עליו כי נעשה לונם לכבוד אברהם שינא לקראתו
 לכבודו ולכבודו: ואיפשר כי אברהם בשונו הביט דבור
 שהוא כי חפץ להניל המלכים ולהשיב רכושם ונעשה
 כהם על ידו ומלך עמורה כבר מת כשעבר אברהם עליו
 או שכל כבוד אחר: הפליט זה עונ שפלט
 מהמבול ואברהם העלה שמו עוב לפי שכשכא לפני אברהם
 שרה לשה עבות: ומלכו צדק לפי שהיה מלך
 על מקום הצדק הוא ירושלם נקראכן בראשית רבה:
 והוא כהן לאל עליון כעבור שיט לאומות כהנים
 משרתים למלאכים הנקראים אלדים
 לזה אמר לאל עליון: ויש בהתמלת הפרשה הזאת חסדקות
הספק הא' אמר שאברהם היה צדיק תמים למה
 לא אמר ויאל' י' א' אברהם אברהם איש צדיק
 תמים היה כמו שאמר בנח ויותר היה ראוי שיאמר כן
 באברהם שהיה שלם יותר מנח: **הספק** הב' אמר
 לא היה עובד אתו' ע' לקבל פרס ולמה אמר לו עשה
 מצותי ובשכר זה אעשך לבני גדול
הספק הג' כחילוקים שיש בין הכרחה לקלה והס' ג'
 א' שבכרחה התמיל בכרחה שיכרך השם
 למכרכין שיכרכו לאברהם ואמר ואברהם מכרכין ולא
 אמר ומכרכין אברך ובקלה אמר בהפך שאמר ומקללך
 אאור והיה לו לומר ואאור מקללך: החילוק השני כמו שאמר
 ואברהם מכרכך כך היה לו לומר ומקללך אקלל ולמה אמר
 אאור: חילוק ג' כמו שאמר לשון רבים מכרכך כן
 היה לו לומר ומקללך אאור:
הספק הד' למה הלך לארץ כנען אחר שהקב"ה
 לא אמר לו אכה ילך אלא אל הארץ
 אשר ארץך ועדיין לא הראה אותה לו: **הספק**
 ה' שאמר ויבאו ארצה כנען ויורא י' אל אברהם ויאמר לזרעך
 אמן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לוי' הכראה אליו ולא
 אמר ויקרא בשם וי' ואחר כך אמר ויעתק משם ההרה וגו'
 מיכן שם מזבח ויקרא בשם וי' למה לא קרא בשם י' כשכראה
 אליו וי' וכשלא כראה לו קרא בשם י' יותר היה ראוי שיקר'

בשם י' כשכראה אליו: **הספק** ו' למה ינא אברהם
 מן הארץ שננטה ללכת שם והפילו שהיה רעב לא מתו
 ברעב ויבאו כנען: **הספק** ז' אמר שאמר והכנענו
 אז בארץ למה חזר לומר עוד והכנענו אז בארץ:
הספק השמיני שמכמים אל אמרו עשרה כסיונות
 כתכסה אברהם ואחד מהם הוא לך לך וכנ'
 וזה אינו כסיון אחר שכתן לו ברכות שאין כמותם כעולם
 והכוכן בעיני להשיב לכל הכפקות בשנקודים שאנשי אור
 כשדים עשו עמו רעות רבות כעבור שהיה מכריו אמונת
 הקלה ועיקרי הדת וסותר אמו' עובדי ע' בטענות גדולות
 וכן בארשית רבה שאמרו וימת הרן על פני תרם אביו'
 חייא אמר תרם עובד כלמים היה חד זומא כספך לאתר
 הוסיב לאברה' מוכר תחתיו הוה אתי בר אינוס בעי דיוכין
 והוא אל' בר כמה שני' את והא' אל' ליה בר נ' א' והוה אל'
 ווי להווא גברא דהוא בר ס' ובעי למיסוד לבר וימא והיה
 מתכיווש והולך לו: חד זמן אתת איתתא טעווא כידה חדא
 פינד דסולת אמר ליה הא לך קרע קדמיהון קס
 כסיב בוקלסא בידיה ותברהון לכלהון פסיליא ויהב
 בוקלסא בידא דרבה כדאתא אבה אמר לה מאן עבד
 כדון אמר ליה מה נכפור מיכך אתת חדא אתתא
 טעווא ליה חד פינד דסולת ואמרת לי הא לך קרוב קדמיהון
 קרוב' לקדמיהון הוה דין אמר אלא איכול דיון אמר אלא
 איכול קס הדיון רבא כסיב בוקלס' ותבריון אמ' ליה מה את
 מפלה בי וודעון איכוון אמר ליה ושמעו אזיכך מה שפיך
 אומר כסביה ומסריה לכמרוד אמר ליה כסגוד לנורא אמר
 ליה אברהם וכסגוד למי' דמטפין נורא אמר ליה כמרוד
 כסגוד למי' אמר ליה אם כן כסגוד לענכא דטעין מי'
 אמר ליה כסגוד לענכא אמר ליה אם כן כסגוד לרומא
 דמכדרי ענכא אמר ליה כסגוד לרומא אמר ליה וכסגוד
 לבר אינשא דסכול רומא אמר ליה מולינן את משתעו אני
 אוני משתמיה אלא לאור הרי אני משלויכך בתוכו ויבוא
 אלוה שאת משתמיה לו ויכילך הימנו הוה תמן הרן אמר
 מה כפךך אם ננח אברהם אלא אם דאברהם אלא ואיננח
 כמרוד אלא מן דמרוד אלא כיון שירד אברהם לככסן
 וכינול אמרין ליה דמאן את אמר להון מן דאברהם אלא
 והשליכוהו לאור וכחמרו מעשו ומת ה'הד וימת הרן על פני
 תרם אכיו עכ' וכתב ר"מ בספר המורה כי הזכירו בספרי
 המנרי' שאברהם שגולד בכותא חלק על דעת ההמון שהיו
 עובדין לשמש וכתמו המלך בסוהר וכתוכה עמה ימים רבי'
 ופחד המלך שיסורם מאמונתם וצראו לארץ כנען עד כאן
 והנה בודאי בארץ כשד' נעשה לו כס נסת' ככל המלך
 שלא יומתנו והוציאו מן הסהר וילך לו: או גם מפורסם
 שהשליכו באש והוה שאמ' אכיו י' אשר הוצאתיך מאור כשדים
 שהיה ראוי שיאמר אשר לקחתך מאור כשדים כמו שאמר
 י' אשר לקחני מבית אבי ואמ' הוצאתך כמו להוציא ממסגר
 אסירי אמרו אל עשר שנים נחש אברה' ג' בכותא וי' בקדר
 הכלל שאברהם הוה מפרס' אמונהם באור כשד' ומלך כשד'
 הוא כמרוד שהו' המלך הראשון שמלך בבבל עשה עמו רעות
 ולכן אמר ליה הקב"ה לך מואת הארץ שאינה מוכפת לעבוד
 עבודתי ובאור כשד' כאמ' לו וכן כתב ר'א שזה הדיבור כאמ'
 לו באור כשדים ולפי שמכמת המסכן בווי' ודבריו אינוס
 כשמע' אעשך שם לבוי גדול ואכר' ואגדל' שמך שתהי' כמלך
 שדבריו כשמעין וכמו שאמרו וכבראשית רבה ואגדלה שמך
 שז' לו מוכסוון בעולם ארבע' הם שינא להם מכוטון בעולם

פרשה לך לך

אברהם ואעשך לגווי גדול יצא לשם מונטון זקן וזקנה
מכאן כמור וכתולה מכאן יהושע ויהוויאת יהושע ויהי
שמעו ככל הארץ יצא לו מונטון בעולם מהו שור מכאן
וראם מכאן על שם בכור שורו הדר לו וקרכי ראם קרכי
דוד ויצא שם דוד ככל הארבות ומה היה מונטון שלו מקל
ותרמול מכאן ומגדל מכאן עש כמגדל דוד נוארך מרדכי
כי גדול מרדכי בבית המלך ושמע הולך ככל המדינות יצא
לו מונטון והוא שק ואפר מכאן ועמרת זהב מכאן עד
כאן הרי מנאור שפשה מוטבע כדרך המלכום בתמלת
מלכותם וכמו יהושע ודוד המלך ולפי שהיה משיב רבים
משון היו הם מרכיזין לו לפי שהביאם לחיו העולם הבא לזה
אמר ואברהם מברכך לשון רבים ולפי שמרוד היה מכוזו
ומקל בכבודו אמר ומקללך לשון יחיד שהא במרוד המלך
אזור אותו ולפי שכוונת אברהם להביא כל האנשים לעבוד
השם יתברך וכמו שיש מלך עובד עבודה זרה פחד
לפרס' יי כמו שקרה לו עם כמרוד לכן לא פרסם בכנען
שם ו' שהיה שם מלך אלא ככה מזכר והוא אמר והכנעני אז
בארץ רונה לומר מלך כנען ולזה אמר הכנעני בה' הידיעה
ולכן ויבן שם מזבח לוי ולא קרא בשם ו' שלא פרסם שמו
משני חילול השם שהיה עשה המלך עמו רעו אכל כזכנתק
משם ההרה שאין המלך שם אז ויקרא בשם ו' וכן אמרו
כבראשית רבה ויקרא בשם ו' שהקריא שמו של הקטנה כפי
כל בריה ומגויירם עד כאן ואחר כך אמר והכנעני אז ושב
בארץ לככה אחרת פירוש רועי אברהם רבו עם רועי מקל
לוט וראה אברהם שכשיראה המלך אז יושבי הארץ שמרכי
על ארצו ועל לבושו ופלו גורל יהיו מגרשים אותם לזה אמר
אברהם ללוג זאת המריכה מסוככת לי ולך אל כא תהי
מריכה בני וביכיד ויבן רועי ויבן רועי הלא כל הארץ
לפניך וזה אמר לו לפי שהכנעני והפרווי אז ונשב בארץ
ויגרשו מארצם וכן אמרו אל כדאית תגרא בין אחיאי
מתיתבין וכבראשית אמר ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם
ובין רועי מקנה לוט וגו' וכתוב והכנעני והפרווי אז ונשב
בארץ ולזה אמר וישבור אברהם בארץ עד מקום שכז והכנעני
פירוש מלך כנען אז בארץ ומפני חילול השם לא פרסם שם
אמונת השם עד שכנתק משם ההרה אז ויקרא בשם
ו' ככל וכל עוד שלפי שאמר ויהי רעב בארץ והדדוקי'
מפחדים שלא יתחלל שם שמים כפרהסוי לזה אמר אברהם
בלבו עתה ואמר לו הכנעניים מויה שכל זה המין ככאן
ופרסם אמונתו בא הרעב הזה בעון המינות וכל שכן שזה
הרעב הראשון שכל בעולם ויאמרו מויה בריאת עולם עד
עתה לא בא רעב וכא עתה בעבור שעזבו קנת אנשים
האמונה שהיה להם ולקחו אמונת אברהם וכן כתב הרמבן
כפסוק ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו' שכתב
אולי לא היה רעב בעולם עד ומי אברהם ועל כן ימנה הכתו'
ממנו כי מה צורך להזכיר זה עב' ולכן בסמוך שהיה רעב
בארץ ירד למצרים קודם שימכנו זאת המחשבה רעה עליו
והטעם שהלך לארץ כנען אחר שהקטנה לא גלה לו אנה ולך
כתב הרמבן היה נודד והולך מגוי אל גוי וממלכה אל עם
אחר עד שבא אל ארץ כנען ואל לזרעך אתן את הארץ
הזאת ולא מנאחתי בזה טעם וכראה לי שאמר שאל הקטנה
ואעשך לגוי גדול ואברךך ואגדלה שמך מסתמא לא יהיו
כל אלו היונאים ממנו והם ס' רכוא גדים בארץ לא להם לא
ודאי הקטנה יתן להם ארץ אמת ומלכות אמת וכדאי
זאת הארץ הוא ארץ כנען בעבור שארור כנען עבד עבד'

יהיה לחיו ואחיו הם שם ופתת ואברהם בא מורע שם ומי
שקנה עבד קנה ככסוי אם כן הארץ שקנה כנען יהיה לזרע
אברהם וכזה ראה שכוונת השו' במה שאמר אל הארץ אשר
אראך היא ארץ כנען וזהו שאמר לך לך מארצך וממולדתך
אל הארץ אשר אראך ושם אעשך לגוי גדול וזה שאמר
והכנעני אז בארץ שהיה ראוי שיאמר והכנעני בארץ אכל
אמר ויעבור אברהם בארץ עד מקום שכס עד אלון מורה
ותדעלך למה בא לשכס שהוא מארץ כנען לפי שידע אברהם
שהכנעני אז באותו הדור של אברהם היה בארץ אכל לא
יהיה אחר כך בארץ שישראל יגרשוהו משם ולכן הלך שם
שידע אברהם שזאת הארץ היתה מה שאמר לו הקטנה
אל הארץ אשר אראך ושם אעשך לגוי גדול וזה שאמר
בסמוך וירא ו' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן הארץ הזאת
פירוש שהסכים הקדוש ברוך הוא עמו ולזה אמר ויבן
שם מזבח לוי' והראה אליו ר' לוי שהסכים עמו וזה
היתר הספק הראשון שהיה ראוי לומר ויאמר ו' אל אברהם
איש נדיק תמים היה אם יאמר כן היה כמשמע שהיה
זוכה כמו נח ונדיקים אחרים ושאינו מוכה את הרבים
ואינו כן שהוא היה מכרוי שמו של הקדו ברוך הו' ועוד שנת
לא הזכירה התורה מעשיו לשכדע מהם שהיה נדיק אכל
אמר וישכר ויתגל אכל באברהם הזכיר מעשיו הטובים
ולא הוצרך לומר איש נדיק תמים זה דעתי בהיתר כל
אלו הספקות :

אחר הדברים האלה היה דבר ו' אל אברהם כמזה
לומר אל תירא אברהם אכני מגן לך שכרך
הרבה מאד יצ בזה הענין שבעה ספקות:
הספק הראשון למה אל הקטנה כבואו מן המלחמה
ונכח לארכש מלכום אל תירא אברהם
יותר היה ראוי שיאמר לו כן כשהלך ללחום שאז צריך
הנלה ומרכ ומגן כמו שאמר דוד עה' החזק מגן ונכח
וקומה לעזרתי שאמר שנתח אינו צריך מגן ועוד מה הוא
המנוה שפשה לשאמר לו שכרך הרבה מאד :
הספק השני שהשיב אברהם ו' אלדום מה תתן לו
ואכזיאלך עירורי איד ההכול כל מה שיתן לו
הקטנה ואפי' גן עדן אם לא יתן לו בן שלכדי דבריו כן וית' טוב
הוא לו מגן עדן ועולם הבא וראינו הפך זה שהרי ההכול מו'
בנו ימח ורעה לשחטו ולעשותו עולה לקיי' מנות השם ות'
הספק השלישי למה לא השיב לו השם ויתברך
תשובה עד שמור אברהם לדבר עמו
סבית שאמר שני פעמים ויאמר אברהם זה אחר זה בלא
תשובת השם יתעלה ככתים שאלמר ויאמר אברהם ו' אלדום
מה תתן לי ואכזיאלך עירורי ואז לא השיב לו הקדוש ב'ה
והוצרך אברהם לדבר עוד ויאמר אברהם הן לי לא כתת
זרעה ונסה בן ביתי יורש אותי ואז השיב לו הקדו' ברוך הוא
לא יירשך זה ולמה לא השיב לו הקדוש ברוך הוא מתחלה
ועוד שזאת התשובה שהשיב הקדוש ברוך הוא היתה ברנן
גדול וכפס חפשה שאמר והנה דבר ו' אליו לאמר לא יירשך
זה שהיה ראוי שיאמר ויאמר ו' אליו לאמר לא יירשך זה
אכל במה שאמר והנה דבר ו' אליו משמע שכתע השיבו
השם ויתברך ולא כתעכ כלל בתשובה ובראיו כהפכום
כפעם ראשונה לא השיבו הקדוש ברוך ה' כלל וכפעם שנייה
השיבו השם ויתברך כמפך גדול וכמעט שלא סיים אברהם
שאלתו עד שהשיב לו הקדוש ברוך הוא שלשון והנה מורה
זה והדיבור הראשון והשני' סדכר אברהם הכל א' מד'
הספק

הספק

הרכיבו הרי הכתימו השם יתעלה קודם
 לכן ואמרנו כי את כל הארץ אשר אתה
 רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם ושמי את זרעך כעפר
 הארץ ואיך אמר ואכפי הולך עירוי וגו' והנה כן ביתי יורש
 אותי ועוד למה אמר בזאת ההבטחה שהכתימו השם
 והאמין בוי' שמשמע שבהבטחה הראשונה לא האמין מו'
 הספק החמישי שאמר ויחשבה לו נדקה מי
 חשבה למו לנדקה אם השם חשבה
 לאברהם ההאמנה שהאמין בו לזכות וכו' לא היה ראוי
 שיהאמין בלוי' אמין ואם הכוונה שחשבה אברהם לשם לנדקה
 והלא כל החסדים והטובות שעשה הקב"ה לכל בני אדם
 הוא נדקה אם נדקת מה תתן לו: **הספק** השש
 למה לא שאל אות על הכני והאמין בוי' בלא שאלת אות ועל
 הארץ שאל אות שכאמר וי' אלדים כמה אדעכי אירשכה
 ויאמר לו קחה לי עגלה משולשת וגו' והנה תימה שעל הדבר
 שהוא כס והפך הטבע שהוא כתיבת הכן לא של אות ועל
 הדבר שאינו כס שאל אות שכהונו בעולם שעושים מלחמה
 גוי אל גוי ויורשים אותם ויושבים תחתם

הספק

הז' למה גזר השם גר יהיה זרעך בארץ לא
 להם מה מטאו ישראל שבזר עליהם גלות
 שגזין לא היו בעולם ואם תאמר כחטא אברהם ששאל אות
 שאמר כמה אדענו ולכן הענישו הקב"ה בלשון ענמו של
 ודיעה ידוע תדע כי גר יהיה זרעך זה לא שהרי הקב"ה
 פותן אות לגדולים אשר בארץ המה ואינו מחשיב שאלתם
 אות לחטא שכאמר שאל לך אות מעם וי' אלדיך וכן מינו
 בנדעון שפסל לשית בניית שכמר ואם כן מה חטא אברהם
 שבגזר על זרעו גלות והלא כן כתב ודע כי אברהם חטא
 חטא גדול שבגנה שהכיא אשתו במכשול עון מפני פחדו
 פן יהרגוהו והיה לו לבטוח בשם שנינו אותו ואת אשתו גם
 ינאחזו מן הארץ שכנעוהו עליו מפני הרעב עון כי האלדים
 ברעב יפדנו ממות ועל המעשה הזה בגזר על זרעו גלות
 בארץ מצרים ביד פרעה במקום המשפט שמה הרשע עבד'
 ואני תמה אם בגזר גלות על שהכיא אשתו במכשול עון
 למה חזר לחטוא בזה כשהלך לגרר שאמ' שם ויאמ' אברהם
 אל שרה אשתו אחותי היא וישלח אבימלך ויקח את שרה
 ולמה הוסיף על חטאתו פשע אחר שכעבד על החטא
 ענמו ואת שהקט' לא בלה לו חטאו ולמה הרי אברהם אהבו
 וברת עמו ברית וראוי היה שיגלה לו לפי שלא יחזור
 לחטוא ועוד יצחק למה חטא בחטא שכעבד בו אביו שכאמ'
 יישב בגרר וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחותי היא
 ועוד אם כעבור החטא שהוא בגזר על בניו גלות ת' שכה
 היה ראוי שלפי שחזר לחטוא והיה גזר השם עוד על בניו ת'
 שכה אחרות וגם כפלי' לפי שחזר לחטוא פעם שנית במרד
 ועל התראת שחטא ושכה וכן היה ראוי לגזור עוד על ישראל
 גלות ת' שכה וכפלו כפלים על שחזר וצחק לחטוא ואמר על
 אשתו אחותי היא ולספק הו' למה שאל אות על ירושת
 הארץ ולא על הכסים אומ' שאמר שירושת הארץ הוא לבנים
 אם כן כששאל על ירושת הארץ אות של אות לשיטתו לו בני'
 וכל לתרץ את כלם שאברהם היה יורא מו' דברים האחד
 שאולי הרב במלחמה לחסדים וחסדי אומות העולם יש להם
 מלק לכה' הב' היה יורא מקרובי' מלכים שיבואו להרגו
 בערמה' הב' שאולי כשנצח לד' מלכים ככה וי' מזכותיו
 לא לא אל תירא אברהם לב' ואכני מו' לך לב' הדרכה
 זכית שכרך הרבה מאד כעבור שבטמת בו וכעבור שהלכת

להניל לנוט ומבשרך לא כתעלמת וכס' פעור אותך לקיים
 מצותי שהלך מארצנו וממולדתנו עמך והשיב אברה' לאחורו'
 ואמר כמה שאמרת שכרך הרבה מאד ידוע הוא שאין
 הכוונה לעולם הבא שאין גרוך הבטחה לנדיק שוכיה לו
 שכלרעה' אבל כוונתך הוא בעולם הזה ובעולם הזה מה
 תתן לי ואכני הולך עירוי וכונתו שהאדם חפץ בן בזה
 העולם לשני דברים אחד שילך האב לבאן ולכאן ולא ילך
 יחירי' השני לזון ולפרנס ביתו לקנות מזון ופרנסה ולתקן
 עסקיו ועסקי הבית: כנגד האחד אמר מה תתן לי ואכני
 הולך עירוי שאני הולך בשוקים וברחובות יחירי' כנגד
 השני אמר וכן משך ביתי הוא דמשך אליעזר פירוש אין
 בני זן ומפרנס אותי לא אליעזר שקיטיו מדמשך והקדוש
 ברוך הוא לא רנה להשיבו לפי שטענות אברהם בזה אינם
 ראויים שראשונה הרי יש לו מחוכו ילודי ביתו שיח' אם
 לשכית שזריך בן לזון ולפרנס ביתו אליעזר מספיק וכשהרגי'
 אברהם שהקדוש ברוך הוא אינו משיב לטענותיו לפי שאינו
 ראויים טען טענה מספקת והיא טענה שאינה בעודו
 בעולם הזה אלא לאחר מותו והוא והכה כן ביתי יורש אותי
 ולזאת השיב הקדוש ברוך הוא פתאום לא ירשך זה כלומר
 בטענות הראשונות אין ראוי להשיבך כלל לסבה האמורה
 אבל טענת ירושה שהיא לאחר המות זו טענה מספקת
 שזאת עבמת נפש גדולה שכל נכסיו נסטרם לקנותם פל ימוג
 יורשם עבדו והזרי ירבה ארץ תחת עבד כי ימלך וספתה
 כי תירש גבירתה וראוי להשיבך במהרה וכאלו טרם
 שתסיים השאלה וזהו לשון והנה ומה שאמר הן לי לא נתת
 זרע והנה בן ביתי יורש אותי אמר שהכתימו השם יתעלה
 ואמר ושמי את זרעך כעפר הארץ לפי שזרע לפעמים
 הכוונה בו משפחה כמו שאמר במרדכי דורש טוב לעמו
 ודובר שלום לכל זרעו שהכוונה משפחתו והוא כל זרע
 ישראל וכן מה שאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת אולי
 הכוונה משפחתו והם כל בני אביו וקרוביו ועוד מו' שזן
 לחבירו או לעבדו נחשב כאלו הוא בנו כמו שאמר גאלת
 בזרוע עמך בני ועקב ויוסף שלה' ויש להקשות איך אמר
 בני יוסף לא לפי שכלכל לכל אחיו בקרדו ישראל בכניו ולכיכך
 פחד אברהם כמה שאמר לזרעך אולי הוא אליעזר שהוא
 זקן ביתו המושל בכל אשר לו והוא ככנו ולזה אמר וי' אלדים
 מה תתן לי וכן משך ביתי הוא דמשך כלומ' וכעבור דמשך
 אליעזר אמרת לי ושמי את זרעך וזה הוא שאמר וכן
 משך ביתי שאמר לשון בן כלומר הבן שזן את ביתי הוא
 אליעזר ונקרא בן וזה הוא שאמר היפלא מו' דבר פירוש
 לפי שחשבה שרה שמה שאמר המלך שוב אשוב אליך
 כעת חיה והנה בן לשרה אשתך יהיה עבד או נער שתתן
 לו ככסיה וכלשון לעז פירפילדו וזה לפי שהיתה זקנה
 ואברהם זקן ולזה נמקה ולזה אמר הקדוש ברוך הוא
 היפלא מו' דבר כלומ' אם היה המבשר חוזה כככבים
 אופש' שראה באצטגנינות בן ואינו בן לא עבד כבן שנסתר
 מהאצטגנינים הפרטיות שאינם יודעים אלא הכללות
 אבל מו' לא נסתר הפרטיות ואם לא כפרש כן אינו כופל
 בזה לשון היפלא אלא היה לו לומר וכי הכנאה אינה
 אמת ולזה הוצרך הכ"ה לפרש דכרוו ואמר לא יירשך זה
 כי אם אשר ינא ממשך הוא יירשך פירוש לו בני' ינא
 ממשך שהוא בנו ממש' ואלכ למה אמר לשון מעים
 ולא אמר כן במקום אחר אלא זרעך ואמר והאמין בוי' וכי'
 והכוונה האמין שהקט' ותן לו בן כנו ממש' שיבא מלגנו

7

ממעו אכל ככזואה הראשונה האמין בה אכל לא האמין
 שיהיה ממעו אכל עתה שהקב"ה פי' לו כפי אשר ינא
 ממעוך אז האמין שיהיה לו בן ולמה האמין כשיתן לו הסי'
 כנוכ ולא שאל אות על זה והוא כס גדול ועל ירושת הארץ
 שאל אות ואונכסם לזה השיב ואמר ויחשבה לו דקה פירוש
 דקה כל אדם יכול לעשות משלו ויוצא מעת מכיסו ויתן
 אכל שיתן ראובן דקה מכסי שמעון נריך אות על זה וגם
 נריך טעם נריך אות לפי שמה שהוא כיד שמעון הוא דבר
 קשה להוציאו לפי שהוא כיד אחרים ויבקשו סבות לשאל
 ינא מידם ונריך טעם שאין ראוי לעשות כן שכראה גזל מע'
 ולזה שאל אות על זה ואמר וי' אלדים במה אדע כי אירשנה
 ולא שאל אות על הכנים שמסר מהם הב' סבות האמורות
 בירושת הארץ שהרי אינו כיד אחרים אלא כיד הקב"ה וא'
 ת' הוא כס ונריך אות אינו כן שהקב"ה שכרא הטבע והוציאו
 מאין קבל בעיניו לשדרו ולשכר אותו ולכן לא שאל אות על
 הכנים ולמה ששאל אות על ירושת הארץ אמר קחה לי עגלה
 משולשת וכרת ברית עמו והנה תנור עשן ולפיד אש אשר
 עבר בין הגזרים האלה וזה במקום הקב"ה כאלו וי' עבר בין
 הגזרים ואמר לזרעך כתי את הארץ הזאת ואת למה יקח
 הקב"ה ככסי אחרים ויתנם לאחר לזה כשיב כשכשיב הקושיא
 האמרת והוא למה גזר הקב"ה גלות על עם שעדיין לא נולדו
 והתשובה לזה כשנקדים ידוע שאם המלך עושה חסד
 מנכסי ראובן לשמעון ראוי ב' דברים הא' שיהיה ראובן
 רשע ושיהיה חייב העונש הזה הב' שיהיה שמעון נדין
 כך לשאלו הכנים יתנום לו ולפי שהכנענים לא היו רשעים
 בעת כרותת זה הברית להקב"ה וירושם מארצם שלא
 כתמלאת סאתם ושישבו לישראל בארץ אחרת ח"ו לפי
 שהקב"ה לא רצה שיהיו בארץ אחרת וגם לא מצינו שכתמלא
 סאת עם אחרת בעת ההיא אם כן בהכרח הוא שיהיו גרים
 בארץ לא להם עד שיתמלא סאת הכנעניים אכל אפילו
 שיתמלא סאת נריך גם כן שיהיו ישראל חסידים לשיהיו
 ראויים שיתן להם מה שיקח מהכנעניים לזה אמר לו הקב"ה
 ידוע תדע פירו' אמר לו שני דברים אחד דע כי גר יהיה
 זרעך בארץ לא להם ת' שנה ב' ועבדו ועבו אותם ת'
 שנה פירוש ידוע תדע שהכרח הוא שיהיו גרים בארץ לא
 להם שאי איפשר בזולת זה שאין להם מקום שבו יתיישבו
 וזה אינו חפץ מאמר שאי אפשר בענין אחר שאם לא כן לא
 הייתי חפץ אכל המצוי יעשו דבר בלא רצוני והוא ועבדו
 ועבו אותם ת' שנה וחזר אחר זה לפני אלנו הדברים אם
 לזאת האחרונה איני אתפרע מהם וגם את הגוי אשר
 יעבדו דן אכבי שזה אינו חפץ בו רצוני בשביל ועבו דן
 אכבי במכות ובעבור ועבדו ינאו כרכוש גדול ואחר זה
 חזר ופירש הטעם לראשונה למה אמר גר יהיה זרעך ומה
 חטאם בזה ואמר ודור רביעי ושובו הנה לפי שלא שלם עון
 האמורי עד הנה ואין ראוי להורגם מארצ' בלא חטא הנה
 שהפסוק עצמו כותן טעם למה גזר הקב"ה גר יהיה זרעך
 שלפי האמת לא גזר כן אלא אמר הכרח הוא שגר יהיה זרעך
 בארץ לא להם שאין להם מקום לשישבו בו בעבור שאין ראוי
 להורגם האמוריים מארצם שלא כתמלאת סאתם ואם נדקו
 ישראל אשם שלא יהיו נדיקים יתן להם הארץ בזכות אבות
 כיון שאמר לא כדקדקת וכיושר לכך אתה בא לרשת את
 ארצם כי ברשעת הגוים וכמקום נדקו ישראל ולמען הקים
 את הדבר אשר כשבעו וי' לאבותיך וכי' הנה שמה שאמר גר
 יהיה זרעך אינו לסבות עון לא שאי איפשר כפי הדין שיתן

להם את הארץ עבשו ובהכרח הוא כי יהיו גרים בארץ לא
 להם זה דעתי בהיתר כל אילו הספקו ובה הפירוש השכתי
 לזאת הקושיא הגדולה שכנחו בה כל המפרשים באוזה
 עון גזר על ישראל שיהיו גרים ואיני תמה מהם שבקשו טעם
 למה נגזר גלות בלא חטא וגם בזה הפירוש השכתי קושיא
 אחרת שכנחו בה כל המפרשי והיא כיון שהקב"ה גזר שיהיו
 גרים ועבדו ועבו אותם למה אמר וגם את הגוי אשר יעבדו
 דן אכבי והרמזן כתב שלאחד מב' סבות מעניני וי' לאומות
 שמקיימין גזרת הסי' הא' שלא עשו רעה לקיים גזירת ה' אלא
 לשכחה או לשלול השמי שהוסיפו רעה יותר ממה שגזר
 הסי' והאחד מצינו בספר ריבוי אשור שכט אפי ועל עם
 עברתי אצונו והוא לא כן ידמה כי להשמיד בלבבו ועל כן
 הענישו וכנכבד כנר שמי סבות אחד זאת שני שהוסיף על
 הגזרה אם הראשונה אמר אעלה על כמותי עב' והב'
 ואתכם בידך לא שמת להם רחמים ועב כשמר ורעו למרוי
 וכל כמה הפכת סדום וכן במצרים דן אכבי לפני סבות
 שהשליכו בכייהם ליאור והכה כתחמה לו וימרו את חיייהם
 עד כאן לשונו והנה דק ככל דכרו בעני' אשור וכנכדכנר
 אכל בענין מצרים אין נורך לזה שכפי הפירוש שפירשתי
 לא גזר הקדוש כרוך הוא שיהיו גרים ולא שיעבדו אכל אמר
 שהכרח הוא שיהיו גרים וגם שהקב"ה ידע שעבדו ועבו
 אותם הפך רצון אלדו וטעם אולי אכנה ממנה יוכן במה
 שאמרו ר"ל בית תינוק ושאל אשם שאין כוחו יש סימן
 ולזה אמרה אולי בן השפחה יטעה מערכת גברתה או נטעה
 מערכת אביו המחויבת שלא יולד משרה : מפני
 שרי גברתי אמרו בכראשית רבה אמר לך אחר חמור לא
 תמוס שתיים שיש רסן בפך שאברהם אמר הנה שפחתך
 בידך ועדין המשיכה ענמה לאשתו אכל אחר שאמר לה
 המלאך הבר שפחת שרי השיבה מפני שרי גברתי :
 ויאמר לה מלאך וי' בזה הענין שפכות מה נורך לומר
 הרבה פעמים ויאמר לה מלאך וי' פעם אחד
 יספיק ויאמר לה כל הענין בבת אחת שמה שאמר אלה
 הרבה ארבה את זרעך ואמר אלה הכך הרה ויולדת בן יהיה
 לו לומר כל זה כשאמר שובי אל גברתך ופר' עי על כל אמירה
 ואמירה היה שלוח לה מלאך לכך כאמר מלאך ככל פעם וזו
 קשה מן הראשונה וכי לא היה מספיק מלאך א' והנכון בעיני
 שבפעם הראשונה אמר לה אי מזה באת ואכל תלכי רמו
 לה שתמוס לכבודה שהרואה שפחה בורחת מבית אדוניה
 והיא מעוברת יאמרו שלפי שהיא הרה לזנונים ברחם ולא
 אמר לה כן כפי שתשוב אכל כונתו שתשאו ולא הכיני והזכרך
 לומר לה עוד שובי אל גברתך ולא פי' לה יותר לכבוד אברהם
 והוא לא הכינה הענין ולא הסכימ' לשוב ולכן חזר לה המלאך
 לפרש לה יותר כשאמר הרבה ארבה את זרעך והתעני
 תחת ידי כי זה כבוד לך שתתעני יותר משינא דבר רעה
 עליך שאת מעוברת ומן העבור וכאן ריבוי בכיני ועדין לא
 הכינה ולא הסכימה לדברי המלאך לזה חזר ואמר לה
 בצהר רעה תבין דברי שכונתי שהכך הרה ויולדת כן ויאמרו
 כל העולם שהכך הרה לזנונים ולפי האמת אינו כן זנונים
 ששמו ושמשאל כי שמעו את עבדיך רובה לומר ואחר שתלך
 אותו לא תתעני וכיון שמעו וי' את עבידך ודאי אינו כן
 זנונים שאין הקב"ה שומע בקול רשעים ועוד הטעם שואמר
 שהוא בן זנונים שהוא יהיה פרא למוד מדבר שאינו מקבל
 מרוות ידו בכל הוא יעשה רע לכל העולם והעולם לו ווד כל
 כן ולכן ראוי שתשובי אל גברתך ורצה לומר עפית לי
 שאני

ממעו אכל ככזואה הראשונה האמין בה אכל לא האמין
 שיהיה ממעו אכל עתה שהקב"ה פי' לו כפי אשר ינא
 ממעוך אז האמין שיהיה לו בן ולמה האמין כשיתן לו הסי'
 כנוכ ולא שאל אות על זה והוא כס גדול ועל ירושת הארץ
 שאל אות ואונכסם לזה השיב ואמר ויחשבה לו דקה פירוש
 דקה כל אדם יכול לעשות משלו ויוצא מעת מכיסו ויתן
 אכל שיתן ראובן דקה מכסי שמעון נריך אות על זה וגם
 נריך טעם נריך אות לפי שמה שהוא כיד שמעון הוא דבר
 קשה להוציאו לפי שהוא כיד אחרים ויבקשו סבות לשאל
 ינא מידם ונריך טעם שאין ראוי לעשות כן שכראה גזל מע'
 ולזה שאל אות על זה ואמר וי' אלדים במה אדע כי אירשנה
 ולא שאל אות על הכנים שמסר מהם הב' סבות האמורות
 בירושת הארץ שהרי אינו כיד אחרים אלא כיד הקב"ה וא'
 ת' הוא כס ונריך אות אינו כן שהקב"ה שכרא הטבע והוציאו
 מאין קבל בעיניו לשדרו ולשכר אותו ולכן לא שאל אות על
 הכנים ולמה ששאל אות על ירושת הארץ אמר קחה לי עגלה
 משולשת וכרת ברית עמו והנה תנור עשן ולפיד אש אשר
 עבר בין הגזרים האלה וזה במקום הקב"ה כאלו וי' עבר בין
 הגזרים ואמר לזרעך כתי את הארץ הזאת ואת למה יקח
 הקב"ה ככסי אחרים ויתנם לאחר לזה כשיב כשכשיב הקושיא
 האמרת והוא למה גזר הקב"ה גלות על עם שעדיין לא נולדו
 והתשובה לזה כשנקדים ידוע שאם המלך עושה חסד
 מנכסי ראובן לשמעון ראוי ב' דברים הא' שיהיה ראובן
 רשע ושיהיה חייב העונש הזה הב' שיהיה שמעון נדין
 כך לשאלו הכנים יתנום לו ולפי שהכנענים לא היו רשעים
 בעת כרותת זה הברית להקב"ה וירושם מארצם שלא
 כתמלאת סאתם ושישבו לישראל בארץ אחרת ח"ו לפי
 שהקב"ה לא רצה שיהיו בארץ אחרת וגם לא מצינו שכתמלא
 סאת עם אחרת בעת ההיא אם כן בהכרח הוא שיהיו גרים
 בארץ לא להם עד שיתמלא סאת הכנעניים אכל אפילו
 שיתמלא סאת נריך גם כן שיהיו ישראל חסידים לשיהיו
 ראויים שיתן להם מה שיקח מהכנעניים לזה אמר לו הקב"ה
 ידוע תדע פירו' אמר לו שני דברים אחד דע כי גר יהיה
 זרעך בארץ לא להם ת' שנה ב' ועבדו ועבו אותם ת'
 שנה פירוש ידוע תדע שהכרח הוא שיהיו גרים בארץ לא
 להם שאי איפשר בזולת זה שאין להם מקום שבו יתיישבו
 וזה אינו חפץ מאמר שאי אפשר בענין אחר שאם לא כן לא
 הייתי חפץ אכל המצוי יעשו דבר בלא רצוני והוא ועבדו
 ועבו אותם ת' שנה וחזר אחר זה לפני אלנו הדברים אם
 לזאת האחרונה איני אתפרע מהם וגם את הגוי אשר
 יעבדו דן אכבי שזה אינו חפץ בו רצוני בשביל ועבו דן
 אכבי במכות ובעבור ועבדו ינאו כרכוש גדול ואחר זה
 חזר ופירש הטעם לראשונה למה אמר גר יהיה זרעך ומה
 חטאם בזה ואמר ודור רביעי ושובו הנה לפי שלא שלם עון
 האמורי עד הנה ואין ראוי להורגם מארצ' בלא חטא הנה
 שהפסוק עצמו כותן טעם למה גזר הקב"ה גר יהיה זרעך
 שלפי האמת לא גזר כן אלא אמר הכרח הוא שגר יהיה זרעך
 בארץ לא להם שאין להם מקום לשישבו בו בעבור שאין ראוי
 להורגם האמוריים מארצם שלא כתמלאת סאתם ואם נדקו
 ישראל אשם שלא יהיו נדיקים יתן להם הארץ בזכות אבות
 כיון שאמר לא כדקדקת וכיושר לכך אתה בא לרשת את
 ארצם כי ברשעת הגוים וכמקום נדקו ישראל ולמען הקים
 את הדבר אשר כשבעו וי' לאבותיך וכי' הנה שמה שאמר גר
 יהיה זרעך אינו לסבות עון לא שאי איפשר כפי הדין שיתן

שאניד לך מה שלא היה בדעתי להניד לך והוא יהיה פרא
 אדם וכו' זה דעתי ולא ראיתי בזה הענין דבר שיתפשט לא
 זה ולא על שאמר על כל אמור ואמור' היה שולח לה מלאך
 כראש שזה היה לכבוד אברהם שידברו אליה מלאכים רבים
 אלה ראו היה לה ספק אם היה מלאך או כביא
אתה ואמרה ודאי אתה מלאך אתה אל ראי לפי
 שדרך המלאך שכל פתאום על האדם לא כראובן הבא מן
 הדרך שמתקרב מעט מעט ובא אלל שמעון וכל המלאך בא
 לאדם כפתע שלא ראהו ומיד שלא ראהו רואהו עליו ואם
 אתה אל ראי מלאך ראיתי והטעם שהוא מלאך כי אמרה
 הגם הלום ראיתי פירו' אם אחרי שראיתיו בראשונה חזרתי
 לראותו עוד בדרך האנשים שרואים לאדם הבא מן הדרך
 מעט מעט ככל' או יהיה פירוש אתה אל ראי אתה המלאך
 שראיתי בבית אברהם ותמהה בעצמה ואמרה הגם הלום
 אחר שיבאתי מבית אברהם הייתי רואה אותו אחרי רואי
 אותו בבית אברהם שבבית אברהם הייתי רואה אותו אבל
 במדבר לא מצאתי לראותו וכל עוד לחבר זה עם מה
 שפירשתי למעלה שאמרה למלאך אתה המלאך הרואה
 והמבין הענינים היטב כי טוב לי שאשוב לבית ארובי אברה'
 שלא יאמר בן זנונים הוא אבל אני לא ראיתי הענין היטב
 שהרואה הדבר בתחלת המחשבה בלי שישכח לעיון בה וטעה
 על הרוב ולזה אמרה אתה המלאך הרואה בטוב הדברים
 אבל אני לא עינתי היטב הענין הזה שראוי שאשוב לבית
 ארובי כאשר אמרת וכי הגם הלום ראיתי ועינתי הענין
 אחר שראיתו בתחלת המחשבה לא ודאי אלא במחשבה
 הראשונה שבאה אלי בראיתי ואם הייתי מעיון הדבר כמו
 שאתה עינתי לא הייתי כורחת או הייתי חוזרת מיד :

ויהי אברהם בן תשעיה ותשע שנה לא היה נזרין לומר
 זה שבסוף הענין אמר ויהי אברהם בן תשעים
 ותשע שנה בהמולו כשר ערלתו אבל הכונה אחר שהיה
 זקן ואין לו בנים היה ראוי שלא יתלשלו אויביו ההולדה
 אלא יחזקו אותם ולפי שהוא קשה שיצטוו להמול לא נזהר
 מיד כן אלא התחיל לעשות לו הקדמות ואמר לו אני אל
 שדי אני האל שיש ביכלתי להשלים כל הצריך לרמח לו שלא
 יאשוב שיחסר לו מנד מצות המילה שרונה לכוונתו שום דבר
 משולל בן ויאמר התהלך לפני והיה תמים פירוש שיקבל
 המצוה בתמימות ולא ישאל מה זה ועל מה זה כי במנו' הזאת
 אתנה בריתי ביני וביניך וארבה לך ריבוי בנים אף על פי
 שבטבע מנד המצוה יש מולסה באיברי ההולדה או ירנה
 לומר אעפ' שיחסר דבר מגופך לא יהיה חסרון לא שלימות
 כן האמת שהקבה רנה שיהיה זה התוספת באדם לשיוולס
 מי שיכרות עמו ברית בהסרתו שכבר נבראו ההמנות בלי
 זה התוספת ולזה אמר ויפול אברהם על פניו כמו שפנתם
 עיניו בדבר כעלם ומקבלו עליו על כל פנים והיה טוב או
 בלתי טוב ואינו פונה לכאן ולכאן : **המול** לכם כל
 זכר במדרש מצות מילה היא בקרבן וכאם שדם הקרבן
 לכפרה על המזבח כן דם המילה מכפר ועל כן מצות צמיחי
 בקרבן שאמר ומיום השמיחי והלאה ירבה לקרבן אשה וגו'
 וכמו שכתוב בקרבן ואכלו אותם אשר כופר בהם שאכלת
 הקרבן מכפר כך נהגו ישראל שעשים סעודה ביום המילה
 ושד גדול כח המילה מן הקרבן שהקרבן בממונו והמילה
 בגופו וכבראשית רבה להט המרר להט זו גיהס' שמלהט
 האדם המרר זו מילה שאמר עשה מרבית צורים אמר
 הקב"ה מי מנול את בני מאש נוטה המילה לא תירא לביתה

משלב כי כל ביתה לכוש פנים משלב זו גיהסם שאמר תשלב
 ככלמון בזכות מילה כי כל ביתה לכוש פנים זה דם מילה
 ופרקי' ר' אליעזר אברהם מל עצמו ביום הכפורים שאמר
 כל מלאכה לא תעשו בענש היום וכתוב בענ' היום הזה
 כימול אברה' ובכל שנה ושנה רואה הקדוש ברוך הוא בריתו
 של אברהם אבינו ומכפר על כל עונות בני ישראל שאמר
 כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' : **ויאמר** אלדים אל
 אברהם שרי אשתך וגו' היה ראוי שיאמר ולא יקרא עוד את
 שמה שרי והיה שמה שרה כמו שאמר באברהם אלא הכונה
 כי כשהמלך עוש' לעבדו שר ולאף אשתו הוא נכ' שרה ונבירה
 ואחר שאברהם אב המון גוים והוא שר ואלוף על כל העולם
 נכ' הוא נבירה על המון גוים : **ויפול** אברהם על פניו
 ויחנק מנד שמחתו הגדולה לא משל בעצמו ושחק ולפי
 שהתנועות האדם עוש' בשפתיו בששמוח אין ראוי לעשותם
 לפני הקב"ה כפל על פניו : **הלבן** מאה שנה וגו' אמר
 באברהם תימ' אחת הלכן ק' שנה ובפירה אמר שתי תמיות
 ואם שרה הרי תימה אחת הבת תשעם הרי תימה שנית לפי
 שאינו כל כך תימה שוליד הזקן כמו שהוא תימה שזקנה
 תלד : **ויכל** לדבר אתו המנהג בכבודות שאחריו
 ששלים דבור השית לכביא לא היה כפרד ממונו חכך אבל
 אחרי כן היה מתענג הכביא בהשגתו ומשתכל באספקלריא
 ולזה אמר שעתה לא עצה כן אבל תכף שכלה לדבר אתו
 עלה מעליו לפי שיוכל אברהם להשלים המצוה ביום הנואה
 עמה כמו שראינו שכודרו זורחו כפלא שמל כל ילודי ביתו
 ביום א' שיח חזן מכל מקפת כספו : **בהמולו** כשם
 ערלתו במדרש **כתוב** הכא ביום ההוא כרת יי' את אברהם ברית
 וכתוב וביום השמיחי ומול ומי ונרד לגיהסם מי שכתב אחריו
 את הקיבו ואת הקיבו ואת הקדמוני שכלם ערלי לב וכל
 ערלי לב ויורדים לגיהסם שאמר ביחזקאל בן אדם נהה על
 המון מכרים והזרודה אותה ובמות גוים אדירים אל ארץ
 תחתיו את יורדי בור שם אשור וכל קהילה כלל ערלי חללי
 חרב שם משך ותוכל וכל המונה שמה אדום מלכיה וכל
 נשואיה המה את ערלי ושכבו ואת יורדי בור וגו' שמה כסוכי
 נפון וכן אמר ושעיה ופערה פיה לבלי חק למי : **אמר**
 שאמר ויעמידה לעקב לחק וכת' גם את כדס בריתך
 שלמתי אסיריך מכור אין מיה בו

נשלמה פרשת לך לך

פרשת וירא אליו

כל המפרשי' נכוכו בזאת המראה שלא דבר לו יו'
 כלל וארזל לבקר את המולה וכל שאמר' ליו יו'
 לשיהיה דבק עם הקבה שהדבקו ואהב' השית הוא התכלית
 היקר שאיפשר במין האינוני והוא האושר האמתי והוא
 תכלית התורה והמצוות ואם כן אין צורך לבקש תכלית למה
 שהוא התכלית האחרון והטוב אשר הכל וכמשהו והכונה
 שלזכות המילה כדבק השם יתברך עמו ואברהם עם השית
וירא והסב' אכפס' נככים עליו וירא וירץ טעם וירא
 וירא לומר שאעפ' שהיה זקן ומלג' מנד המולה
 וכדרך טבע לא היה לו ק' ללכת עם כל זה לפי שראה יו'
 ומלאכיו התחזק בראייתו והיה לו כח לרוץ וזה שאמר וירא

וירץ בעבור שראה וירץ והנכון בשני שלפי שראה ג' אכסים
 כפתע אמר אלו נביאים או חכמים שיודעים קפוצת הדרך
 וזהו שאמר נכנס עליי שלא ראה אותם באים מן הדרך
 מעט מעט כדרך האכסים אלא כפתע ראה אותם נכנסים
 עליו כאלו כפלומ השמים עליו ולפי שראה זה הפתאומיות
 רץ לקראתם לשיאכסנו עמו וזהו וירא פעם אחרת שראה
 זה השינוי וירץ לקראתם טעם לקראתם ולא אמר
 אחרים בעבור שהיו מלאכים ואין להם אחורים שאמר
 וארכעה פנים לאמר ואברהם משב שהם נביאים ויודעים
 להפוך פניהם שלא יראה מהפכו פניהם אל כל תעבור
 מאחר שהם ג' היה ראוי שיאמר ל כל תעברו ואם תאמר
 גדול טבתם אח' אם כן כל הענין היה לו לדבר בלשון יחוד
 והנה דבר בלשון ריבוי ורמז רגילים והשענו וסעדו לכס
 אמר תעברו ומה שאמר לשון יחוד אל כל תעבור לפי שמו
 שכל לכשר את שרה ידוע הוא שלא ילך משם עד שיבשר
 ומי שכל לרפאת את אברה' נכ כן לא ילך משם עד שירפאו
 רפואה שלימה למי הונרך לבקש ממנו שלא ילך למי שהיה
 הונך להפוך את סדום: כי על כן עברתם טעם על כן
 כי כשהולכים חברת אכסים מעיר לעיר ויש עיר בתים
 שולמים נער לסיקה להם בר ולמס ומזון ויניא להם לדרך
 אכל אכ דעת' לאכול בעיר ככנס כל חברה בעיר ולזה אמר
 מאמר שנכנסתם כלכם בעיר דעת' לאכול בעיר ואכ אכלו
 עמו כי על כן עברתם בעיר לאכול ובאתם תוך העיר שאכי
 בה' או ירצה לומר ידעתי כי לא באתם לא לכדני ומאמר
 שידעתם שאיני עוזב לשום שכר ושכר הכא אנלי בלא אכילה
 אם כן על זה באתם שידעתם שלא אעזוב אתכם בלא אכילה
 ויש בזה הענין ספקות הספק הא' למה אמר וירא
 אליו היה ראוי שיאמר וירא ו' אל אברהם כמו שאמר וירא
 ו' אל אברהם הספק הב' כיתור הפסוק ונחלק לד'
 ספקות הא' למה כראה לו באלונים ויתר היה ראוי שיראה
 אליו באילן חשוב כאילן האתרונ וכיונא בו ולמה באילן ולא
 באש שאמר ודבריו שמעת מתוך האש ועו' מה נורך שיאמר
 הכתוב שכראה באילנות ואפי' יהיו אתרוגים הב' מה נורך
 לומר שישב פתח האהל ומה לנו שיטכ פתח האהל אותוך
 האהל הב' מה נורך כחם היום מה תועלת שטרע' אם הוא
 כחם היום או כקור היום הספק הג' לא ימנעאו
 הם מלאכים או אכסים אם מלאכים איך רמזו רגילים ואיך
 אכלו ואם הם אכסים איך אמרו כי משמיתים אכסנו את
 המקום הזה ו'ים שהם נביאים ואיני כבון שהם אז נביאים
 שלמים לכני אדם ולא נודע מי הם ומי אכיהם לא היום ולא
 לעולם אלא הם מלאכים כא'ל' ואם תאמר איך אכלו
 כתב הרמב"ן במקום שיזכיר המלאכים בשם אכסים ככאן
 ובלוט וכן ויאבק איש עמו וימנעאו איש הוא כבוד ככרא
 כקרא אכל היודעש המלבוש וישג לעיני כשר בזכי הנפשות
 במסודים ובני הכביאים ולא אוכל לפרש עד כאן ויש
 להקשות לא ימנעאו או הכיר אברהם שהם מלאכים אולא
 הכירם אם הכירם איך האכילם ואם תאמר לא הכיר שהם
 מלאכים איך יתבן שאפי' הגר שפ' שרה הכירה המלאכים
 לפי שיטבה בבית אברהם כמו שפירשתי למעלה בפסוק
 הגם הלום ראיתי אחרי רואי הספק הד' למה אמרו
 כן תעשה כאשר דברת שאין דרך להשיב כן למזמזמים אלא
 לומר חן חן לך שכבר אכלנו וכיונא בזה' התשובה לכל אליו
 הספקות שזכות המילה גדול שיספיק להקבלת פני שכינה
 שהקבה וכדבריו ויבקר אותו ולזה אמר אליו כלומר לזה

האד' הגדול שנימול הוא ועבריו כמו שסי' הפרשה שלמעלה
 וכל אכסי ביתו ילוד בית ומקת כסף מאת בן ככר כמולו
 אתו ואמר בסמוך לו וירא אליו ה' שאם היה אומ' וירא ו' אל
 אברהם היה כמשמע שהיה התמלת ענין ושאלו לו קישור עם
 הענין של מעלה ולזה אמר באלונו ממרא שזכות המילה
 אפילו שאינו אילן חשוב אלא אלונים ואין הכוונה שורה לא
 מתוך שמחה ובאלונים אין שמחה שאילן האתרונ וכיונא בו
 משמח הלב וזכות המילה אפילו באלונים כראה אליו ה'
 ועוד שהיה יושב פתח האהל שדרך שם עובדים ושבים ואף
 סיכוין לכבוד' שאם היה אברה' בתוך האהל היה אויב' לכונן
 ועב' זכות המילה כראה אליו ה' ועוד שבבקר השכל פנוי
 מעסקי העולם ומאכילה וממחשבות והוא שעה מוכנת
 לכבודה ועב' זכות המילה כראה אליו ה' ולזה לא אמר כחם
 השמש כמו שאמר במן ומס השמש וכמס שמום השמש הוא
 עד שעת ד' שבמקום השמש יש חום ובמקום הכל לא יש
 חום אבל חום היום הוא שגם במקום הכל יש חום והוא חני
 היום כארזל ואותה שעה אינה ראוי לכבודה ככ' ועב' כראה
 אליו ה' והטעם שלא הכיר אברהם שהם מלאכים לפי שרצה
 הקבה לעשות לו כבוד מה שלא עשה לאדם בעולם ואפילו
 למרעה לזכ' המילה שהוא הראשון שעשה משכר העולם
 עד היום ההוא והוא שיהיו המלאכים באכלו שלמנו ולזה
 עשה הקבה שלא יכירם שאם יכיר שהיו מלאכים לא היה
 מזמזם לאכול והקבה עשה שימנעאו ויהיו כראים אכסים
 בחום הראות ולזה אמרו כן תעשה כאשר דברת שלא די זה
 הכבוד אבל המלאכים הזמנו עמם לאכול בשלחן אברהם
 למילת ונחם ואמרין כן כאכל גב' למילת ונחם וזה דרך ארץ
 ומנהג לומר כן לאוכלי בכרית מילה לומר כן תעשה לחופתי
 וזה מורה לשון כן תעשה ולא אמרו כן עשה ויאמר
 אדני אם כא מאתי מן בעמיד לשון מול כלומר אדוני יא
 שלפי שהוא קמוץ הוא קדש והטעם שהוא קמוץ כשהוא
 קדש לפי שבחמ' הקוד הקמץ מעלה וראשון לז' התכונות
 שהם קמץ פתח צרי סגול חולם שורק מירק שמתוך ז' אליו
 תכונה התורה ובקראי ז' קולות ועליה' אמר דוד עב' כמזמור
 של מתן תורה שכנס קולו' לפי שכל התורה מוסדת עליהם
 ואז בו קולו' תכנה תורה וזהו חכמה עמודיה ז' שהם עמודים
 שכל הבית כבון עליהם וההפרש שבין קמץ לפתח אינו אלא
 בגורת הנקודה והנקודה רמז לנקוד המציאו ולכן הנקודה
 משמש' לז' פנים על האות חולם באמצע האות שורק מתחת
 האות מירק כפתח וסוב קמץ במירק יסוב כרי' כגרי
 יסוב קבון שפתיים הרי ז' ועוד באותיות ענמן' אם תתן
 הנקוד כהא יסוב חית ואם בוו' יסוב זין ואם בכף יסוב בית
 ואם כבון יסוב גימל ואם כריש יסוב דלי ולכן המוס' כקוד' או
 גורעה כאלו מחריב את העולם וקונץ בכתיבות התורה
 ושפטיה ואף על פי שכראה שהקמץ והפתח הכל דבר אחד
 ותכונה אחת אינו כן לא יש הפרש ביניהם במבטא שהרי
 תכונתו הקמץ גבוהה ותכונת' הפתח לא כענין שהקמץ כתיבה
 וורה על מעלה גדולה ועל דבר שהוא עומד בפני עצמו אינו
 פסמך לאחר כענין ארון שהוא קמוץ ומנינו ארון הכרית
 שהוא בפתח וכן הנה אכבו שולח מלאך וישלח מלאך שהוא
 בקמץ ומלאך הכרית הוא בפתח כי הפתח כסמך לעולם
 למה שאמרין ולא כן הקמץ כי הוא עומד בפני עצמו ומטעם
 זה כל אתכא וסוף פסוק הוא בקמץ כי שם עומד לא יסמוך
 ולזה בכקוד זה השם לא תמנא פתח אלא קמץ שהוא מעלה
 עליונה גדולה ושהוא בלתי כסמך לאחר כדבר הכקרא ולזה
 ככתב

כפתב חלף דלות כשהוא קדש בקמץ וכשהוא חול כפתח
 ומה שכתוב בלוג אל כא אד' בקמץ והוא חול לפי שהוא
 סוף פסוק וזה הוא ההפרס שיש בתורתנו בין קמץ לפתח
 כהפרס שיש בין קדש לחול ובין אור לחשך ועד מנינו
 שהמחליף פתח בקמץ לא ימלט או יהרוס הכונה או יבוא
 לדי כפיר כי אות הא של האף תספ'לו קמנתו היות מהפך
 כונת אברה' והורם מחשבתו ואות הא של הל' ישעת משפט
 אלו קמנתו והיו כפירה מלבד מה שאמרו חכמי הדקדוק כי
 הקמץ הוא כאמר על ענין אמויה ולא כן הפתח ומה אמר
 הכתוב ואעמוד עליו ואמותהו ואו של ואעמוד בקמץ אבל
 ואו ואמותהו כפתח שמה שאמר ואעמוד עליו אמת היה
 ולא כן ואמותהו כי שאלו הרב את עצמו וכל זה מחכמת
 תורת יי' ולשכח הקדוש ומטעם זה כמשלו האותיות לבוף
 והקודה לכשמה שהקודות מניעת האותיות כמו שהנשמה
 מניעה את הבוף כמו שדרשו בספר הכהיר דמיון נקודת א'
 באתותא דאוריתא דמשה כשמתא דחיי בופא דאיכוס'
 יי' אמר המכה אכי מאברהם אשר אני עושה ואברהם
 היו יהיה לגוי גדול ועצום וכבר בו כל גויי הארץ'
 סמך זה למה שאמר ואברהם הולך עמם לשלח לרמוז מזכות
 הלוויה גדולה שבכות' גילה לו הק' מה שהיה רוצה לעשות
 בסדום י' להקשות מה טעם הוא לפי שיהיה לגוי גדול שלא
 יכסה ממנו מה שיעשה עד שחמ' ז' אמרו הואיל והזכירו
 ספר בשכחו' והתשובה כראה לי שנתן סבות רבו' לשראו
 שובלה לו מה שיעשה בסדום' ראשונה שיהיה לגוי גדול
 ועצום שכאמר בו אב המון גוים כתיב ואיך אהרונ לבכים
 ולא אודיע לאב שדין אני עושה' סבה כ' וכבר בו כל גויי
 הארץ ואיך אהרונ לאכשו סדום שהם א' מגויי הארצ' שאם
 אהרונ אותם הם כן לא כרכו בעבורו' סבה ג' לפי שהוא
 אוהבי ודרך האוהבי' לנלות סודותיה' וז' כי ידעתיו שהוא
 מלשון מודע לאשה ואדע' סבה ד' למען אשר יזה את בני
 נאת ביתו אחריו וזמרו דרך וי' לעשות נדקה ומשפט ואם
 יחשבו שאיני עושה משפט אם כן אברה' סותר דבריו שהוא
 יזה לבניו שיזמרו דרך יי' ומה ואמר להם שהוא דרך יי'
 ואמר להם שהוא לעשו משפט וכניו יראו בהפך שבניו יחשבו
 שאכשו סדום נדיקים וכשאמויות איני עושה משפט אם כן
 איך יזה דברים הפכיים זה לזה ושיזנו לבניו שיעשו משפט
 כמו שהקדוש ברוך הוא עוש' והקדוש ברוך הוא חס ושלוס
 אינו עושה' סבה ה' שאברהם מוכיח גדול להכזיב בניו
 וביתו לעבוד אתו וזכר' שיהיה לו דברי תוכחה להוכיחם
 וליראם ולהפמירם והוא שיאמר להם שיזמרו דרך יי' שאם
 לא תזמרו יעשה בכם משפט כמו שעשה בסדום כאלו אל
 תאכל טבין וא תזכב בטבח שלא תמות בדרך שמת פלוגי זה
 זרוז ויתר מן הראשון ולזאת הסבה ראוי לנלותו לאברהם
 לפי שיוכיחם תוכחה גדולה ממה שעשה בסדום' סבה ו'
 לפי שסדום היא מארץ ישראל ואיך אשרוף קנת מארץ ישראל
 ולא אודיע לאברהם אשר שאמרתי לאברהם לזרעך אתן
 את הארץ הזאת ואמר ביום ההוא כרת יי' את אברהם ברית
 לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצ' עד הנהר
 הגדול כהר פרת וזה שאמר למען הכי' וי' על אברה' את אשר
 דבר עליו שהוא כתיב' הארץ לזרעו וכזה הפי' והיה הפסוק
 כלו מלס' ואין בו יתור וחמרונ' ויגש אברהם ויאמר
 האף תספה נדיק עם רשע אוליו וש חמשים נדיקים בתוך
 העיר האף תספה וגו' יש באלו הפסוקים ד' ספקות א' איך
 ככנס בחלוקה אחת ונא' באחרת שכראשונה אמר האף

תספה נדיק עם רשע וראה מזה שאם לא יספה נדיק עם
 רשע לא שומתו הרשע' ויכנלו הנדיקים אינו קשה בעיניו
 ואיך אמר בהפך שאמר אוליו יש כ' נדיקי' בתוך העיר האף
 תספה ולא תשא למקום למען כ' הנדיקים אשר בקרבה
 ויראה מזה שרע בעיניו אם לא יכנלו הרשע' עם הנדיקים
 כ' אשר שאמר האף תספה ולא תשא למקו' למען כ' הנדיקי'
 אשר בקרבה מה נורך לומר חלילה לך' ב' מה נורך לחזור
 ולומר והיה כנדיק כרשע שהכוונ' בו שאיך ימות נדיק עם
 הרשע מזה עצמו מה שאמר חלילה לך מעשות כדבר הזה
 להמית נדיק עם רשע' ד' למה חזר פעם אחר לכפול ולומר
 חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט' התשובה
 לראשונה י' שהכוונה לא ומנע או אתה רוצה לכהונ' עמהם
 במדת הדין או במדת רחמים אם במדת הדין האף תספה
 נדיק עם רשע אם במדת רחמים אוליו יש כ' נדיקים בתוך
 העיר האף תספה ולא תשא למקום למען כ' הנדיקים אשר
 בקרבה וכראה לי להטיר כל אלו הספקות שאמר אברהם
 אוליו השם יתברך ואמ' שיהיה ככאלו שלשה חלוקות ואני רוצה
 לומר לו שלא יש אלא שתים והוא שלא ומנע מאחד משלשה
 חלוקות או יכנלו הרשעים עם הנדיקים או ימותו הנדיקים
 עם הרשע' או ימותו הרשעים ויכנלו הנדיקים ואוליו ואמר
 הקדוש ברוך הוא כעשה זאת החלוקה האחרונה שבזאת
 החלוקה אין בה של לזה אמר אברהם אי איפשר שלא יש
 אלא שתי חלוקות או יכנלו הרשעים עם הנדיקים או ימותו
 הנדיקים עם הרשעים ואמר שלא יש אלא שתי חלוקות
 הללו האחד מהם שהיא שומתו הנדיקים עם הרשעים הוא
 עול אם כן בהכרח יכנלו הרשעים עם הנדיקי' והטעם שלא
 יש חלוקה שלישית שהרי איפשר שאיש אחד נדיק ועשרה
 בניו ורשעו זרים ככסיו ויגע לריק וילד לכהלה וכל זה עול
 בערך האב ואם כן בהכרח הוא שיכנלו הרשע' עם הנדיקי'
 ולכן ככנס באחד ונא' באחרת וזהו שאמר האף תספה
 נדיק עם רשע זאת כמנעת שיהיה עול ואמר שזו החלוקה
 אינה אפשרית בהכרח נריך ליכנס באחרת שהוא שיכנלו
 הרשעים עם הנדיקים וזהו שאמר אוליו יש חמשים נדיקים
 בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים
 הנדיקים אשר בקרבה ולכן אחר שעשה זאת החלוקה חזר
 פעם אחר' מיד לחלוקה הראשונה שאמר חלילה לך מעשות
 כדבר הזה להמית נדיק עם רשע וכראה מיותר אלא לומר
 לא יש חלוקה שלישית שאם תרצה לעשות חלוקה שלישית לא
 תוכל ובהכרח תחזור לחלוקה הראשונה ולזה כפל ואמר
 חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית נדיק עם רשע ואם
 תאמר שיש חלוקה אחרת או איפשר אלא והיה כנדיק
 כרשע פירו' או יהיה הנדיק כרשע שימו' עמו או יהיה רשע
 כנדיק להכנל עמו וזהו דרך שתי כפי'ן כשני מלות הסמוכות
 זו לזו כמו כמוני כמוד שרל' אכי כמוד ואתה כמוני וכן כעמי
 כעמך ואם לא כן אלא שיהיה הכוונה בו היה כנדיק כרשע
 שיהיה הנדיק נספה עם רשע הוא מיותר שכבר אמר האף
 תספה נדיק עם רשע חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית
 נדיק עם רשע מה נורך לחזור ולומר והיה כנדיק כרשע
 לא ודאי כראה שהכוונה בו מה שפירשתי' וכזה הותרו כל
 הספקות ויש בענין סדום ספק הנה יש בעולם מדינות
 רעות כסדום ונא' עליהם דבר ומרב אבל אש גפרית מן
 השמים לא מנינו' התשובה שזה למעלת ארץ ישראל שאינה
 סובלת אכשו' תועבות ועוד להתרות את ישראל באשר

התורה נפרית ומלמ שריפה כל ארצה כמהפכ' סדו ועמורה
 וכו' **ויבאו** שני המלאכים מדומה בערב תמנא
 עשרה חילוקים בענין אלו המלאכים בין אברהם ללוט
 רא אזהרה שבכאן אמר שני מלאכי' שכאמ' ויבאו שני המלאכי'
 מדומה ובאברהם ג' כ' באברהם קראם אנשים ובלוט קראם
 מלאכי' ג' באברהם אמר והוא יושב פתח האהל כמוס היום
 ובלוט אמר בערב שכאמ' ויבאו שני המלאכים מדומה
 בערב ד' באברהם יורץ לקראת' ובלוט ויקס לקראתה' ה'
 באברהם וישתחו ארצה ובלוט אמר וישתחו אפים ארצה
 ו' באברהם לא אמר הנה נא ובלוט הנה נא ז' באברהם לא
 אמר סורו נא ובלוט סורו נא ח' אמר ורחצו רגליכם
 ואמר כך זליכו ובלוט ליטו בתמלה ואמר כך ורחצו רגליכם
 ט' באברהם לא הפנירו ובלוט הפנירו שכאמ' ויפנר הם
 מאר י' באברהם ספר בארוכה כל המשתה כפרט ובלוט
 לא לא דרך כלל ויעש להם משה הרי בכאן עשרה חילוקים
 בין ענין אברהם לענין לוט' מה להקשות למה ועוד קושיא
 שכאמ' סכך מזמין לכבדים לאכול וללון אינו דרך ארץ
 לומר בשוק כלן אלא אכסנאי יש לנו או אנו הולכים בחפזה
 נאו איפשר לנו להתעכב וכראה שסבת אילו החילוקים הוא
 לראשונה אמרו ז' שהמלאך האחד שבא לבשר את שרה
 אחר שאמר כשורתי הלק לולא כשארנו אלא שני מלאכים
 אחד להפוך את סדום ואחד להגיל את לוט ולג' שאמר
 בערב ארז' וכי כל כך שהו המלאכים לבוא מחברון לסדום
 אלא מלאכי רחמים היו וממתניסם שילמד אברהם סגנוניא
 עליהם ולד' יא אברהם ראם מרחוק שהיה כמוס היום ולכן
 יורץ לקראתם אבל לוט לא ראה אותם עד שהיו קרובים
 אליו שכערב כאו לפי' ויקס לקראתם וכראה לי להזכיר לכל
 אלו הספקות בתשובה אחת והוא שמעלת אברהם גדולה
 מאד על לוט ולפי שזוהר מראה גדולה היא שלשה מלאכים
 מב' לכן ראה אברהם ג' ולוט כ' ולזה א' ז' אלא אברהם
 שהיה גדול קראם אנשים ואכל לוט שאינו גדול קראם
 מלאכים שכערך אברהם הם אנשים כמוהו ואין מעלה
 למלאכים על אברהם וכערך לוט שאינו חשוב כל כך קראם
 מלאכים שכערבו אינם אנשים ולזה אמר בערב שככנראה
 יותר מדרגה גדולה ביום מהיותה כלילה ולפי שהיה ערב
 לא יוכל לוט לראות מרחוק עד שקרבו אליו ולכן לא הוצרך
 לרוץ באברהם שהיה כמוס היום וראם מרחוק והוצרך לרוץ
 ולפי שמעלת אברהם יותר גדולה ממעלת לוט לפי' לא
 הזתתוה השתחויה כל כך גדולה כלוט ולזה אמר בלוט
 וישתחו אפים ארצה וע' שהשתחויה הוא פגוט ידיו ורגליו
 יותר הזתחו' הוא אפי' שנתן גם פניו בארץ ולכן הוצרך לוט
 תמכה גדולה אמ' הנה נא לשון תמכונו לפי שמעלת אברהם
 גדולה לא יזכ בין רשעים ולכן לא הוצרך לומר סורו נא אבל
 לוט הוצרך לומר לא תלכו עמי בחברתי לביתי אלא סורו
 מזמי ועקמו את הדרך ותכנסו בכיתי כאמר' ז' ולכן הוצרך
 לומר שיכנסו מיד כבי' ולא ורחצו כחוף אבל ביתו שלא יראום
 מדומים ולכן הוצרך להפנירו כאמרם ז' מסרבין לקטן ואין
 מסרבין לגדול לפי שכראה שהם שוים או לפי שאומר פעמים
 רבות לאו למה שאומר הגדול הן ולפי שמשתה לוט קטן אף
 על פי שהוא של קבע שהוא ללילה לא הזכיר אותו כפרט
 ואל אברהם אף על פי שהוא של עראי שהוא ליום היה
 משה גדול ולזה הדרוך בו והטעה שאמרו ברמז כלן
 לפי שהשכימו אנשי סדום שלא לקבל אורחים כעונשים
 גדולים לכן אמרו אין אנו רונים שיבוא לשום אדם רעה

כעברנו אלא ברמז כלן שיותר טוב לנו השוק מכותך
 ואחשוב שלכן הפנירו בו מאד לפי שידעו שאנשי סדום
 יעצו לו רעות כעבורם ואולי יאמר לוט בלבו במול
 רע קבלתי אלו האורחים ומיד שקראתים כאו לכן הפנירו
 מאד לפי שאמר כך לא ישים אשה להם אלא לענמו והו
 שאמר לא בדגש כלומר בשום נד לא נלך לכיותך כי ברמז
 כלן וכזה כבר ידענו סבת אלו חילוקים' ורתה'
 כניב מלם אמר לא ותהי הארץ ואם כן למה הזכיר הכמת
 אשתו מאמריו אלא ותהי אשתו כניב מלם וכמדמש בא עמי
 על פתחה לשאול ממכה מלם ולא רתה' ואיש אין
 בארץ סגורות היו שכל העולם נמרב כדור המכול כ'
ויסע משם אברהם ארז' לכשראה שמרבו הכרכים
 ופסקו העוברים והשכים נסע משם ועוד
 שאין מזון לזון עוברים ושכים' דבר אחר להתרמק מלמס
 שינא עליו שם רע שבא על כמותו' הגוי' גם נדויק
 תהרוב אם תהרוב לגוי גם לאברהם שהוא נדיק תהרוב
 שעבדי והרוב לאברהם ויתכן אם תהרוב לי גם לנדיק תהרוב
 שגדול עונש המחטא מהמחטא והוא אמר לי אחותי היא'
ויבא אלדים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הק
 מת על האשה וגו' יש הרבה חילוקים בין ענין
 אבימלך בלקימת שרה לענין פרעה א' שאמר באבימלך
 וישלם אבימלך מלך גרר ויקח את שרה ולא אמר ותוקם
 האשה בית אבימלך וכפרע' אמר ותוקם האש' בית פרעה
 שכפרעה אמר בית ואבימלך לא אמר בית' ב' באבימלך
 אמר ויבא לדי' אל אבימלך בחלום הלילה ולא בא א' פרעה
 אלא וינבע' את פרעה ויש להקשות למה לא בא אל פרעה
 וכי משא פנים יא כדכר' ג' למה נבעים לפרעה ולאבימלך
 לא נבעו כנבעים אלא מולי אחר והוא עבירת רחם שכאמר
 כי ענור ענר וי' בעד כל רחם לבית אבימלך ד' למה אמר
 ואבימלך לא קרב אליה ולא אמר ופרעה לא קרב אליה ה'
 למה אמר באבימלך שתי פעמי' ויאמר ויאמר שאמר ויאמר
 אבימלך מה עזית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל
 מולכתי חטאה גדולה וכו' וחזר לומר ויאמר אבימלך אל
 אברה' מה ראית כי עזית את הדבר הזה יספיק מה שאמר
 בפעם ראשונה ואין צורך עוד ויאמר' למה באבימלך אמ'
 שתי פעמי' ויאמר וכפרע' לא אמר שתי פעמי' ויאמר שכאמ'
 ויקרא פרעה לאבר' ויאמר מה זאת עזית לי למה לא הבדת
 לי כי אשתך היא למה אמרת אחותי היא ואקם אותה לי
 לאשה ועתה הנה אשתך קמולך' ז' למה אברהם לא השיב
 תשובתו שהשוב באמרנו לויאמר הראשון עד שאמר ויאמר
 פעם שנית שמה שהשיב כי אמרתי רק אין יראת אלדים
 במקום הזה והרגוני על דבר אשתי היה לו להשיב בראשונ'
 ח' למה פרעה לא המתין תשוב' אברהם שאמר למה אמרת
 אחותי היא ואקם אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך קמ וך
 ואבימלך המתין תשובה שאמר מה ראית כי עזית את
 הדבר הזה ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלדים
 במקום הזה ט' למה אמר אבימלך הנה ארצי לפניך בטוב
 כעונך שב ופרעה לא עשה כן אלא אמר ועתה הנה אשתך
 קמ וך וינבע' עליו פרעה אנשים ושלחו אותו ואת אשתו
 תשובה לשאלה הד' למה אמר ואבימלך לא קרב אליה ולא
 אמר כן כפרעה לפי שאבימלך כשלקח לשרה מוד נתעברה
 שכאמר כי ענור ענר וי' בעד כל רחם לבית אבימלך ואמר
 כסמוך וי' שקד את שרה לכן הוצרך לומר ואבימלך לא
 קרב אליה אבל כפרעה לא נתעברה ולקוייא השמונות
 למה

למה שלמו פרעה מארצו ולא שלמו אבימלך שאמר ארני
 לפיכך בטוב בעיניך שב אמרו חכמי ז"ל לפי שמכריו שטופין
 בזמה לכן אמר קח ולך אכל פלגסותם לא ולזה אמר פרעה
 לך מעמנו ואבימלך לא הונרך לשלמו או כאמר לפי שבאו
 כנעני עליו ועל עבדיו אמר לו קח ולך שאולי ויוקד בני עמי
 להקסם מהכנענים שכחו עליהם אכל בעיני אבימלך לא באו
 עליהם כנענים ואף שיתעכב שמה ולא ילך מן המקו לא יעשו
 רעה אתו ויתכן שאבימלך פחד קראהו ורעהו בשמח
 שהמלאך שבא אליו בחלום הלילה הוא המלאך שהשחית
 לסדו ומשכב שכא להשחית לארץ אבימלך ולזה וישכס אבימלך
 בבקר ויקרא לכל עבדיו וידב את כל הדכרוי האלה באזניהם
 וייראו האכסנים מאד וכמו שאמרנו בכראש רבה ולזה אמר
 אבימלך לאברהם בבקשה ממך שלא תלך מארצו כי ירא אכני
 שהמלאך שהשחית לסדוים בא להשחית ארצו ועמי כמו שעשה
 לסדו ולזה לא תלך מעמי שבעודך בארצו לא ישחית המלאך
 לי ולארצו כך פראה לי וכל עוד לתרץ כל החקושו בתשובה
 אחת כללית והוא בשתי הקדמות האחת שפרעה היה מלך
 גדול שכאמר לי ואוריו ואכני עשיתי ויוקן מלך מושב שהוא
 אלה לא אם הוא גדול מאד ככבוד כנר ההקדמה השנית
 שפרעה רשע מאד ששם פרעה וספיק לזה ואבימלך דרוק
 שכאמר יי' הגוי גם דרוק תהרוג וזה גם כן פראה ממה שספר
 בענין פרעה ופי שרה שאמר ויהללו אותי א פרעה שבעבור
 ופי לקחה ובאבימלך אמר ויאמר אברהם אל שרה אחותי
 היא וישלח אבימלך ויקח את שרה שבעבור שהיא אחות
 אברהם לקחה לא לזויה לבד שיותר זקכה היתה עתה
 מכאלקחה פרעה ונבא שתי הקדמוי כתרץ כל הקושויות מנד
 שהוא גדול לא לקחה מיד לאשה אלא בכית שר א' שרונה
 שיכבדוהו כשתבכ' למופה בהראתו את עשר כבוד מלכותו
 ואת יקר תפארת גדולתו וזהו שאמר ותוקח האשה בית
 פרעה רונה לומר בכית שר אחד עבד פרעה כמו שאמר
 ויכנע יי' את פרעה כנענס גדולים ואת בותו אל עבדיו וזה
 למשוב ממסכות לעשות תכסויות ויבדו מלכות לה ולעשות
 משת לכל שריו ועבדיו ויון מלכו רכ כיד המלך אכל אבימלך
 מיד לקחה לאשה וזהו שאמר וישלח אבימלך ויקח את שרה
 וזהו התרנו הספק הראשון למה לא אמר ותוקח האשה
 בית אבימלך שאבימלך מיד לקחה לאשה בביתו המיוחדת
 לו וגם בזה הותר הספק הרביעי שלזה לא אמר ופרעה לא
 קרב אליה שלפי שמיד כשהיתה בכית השר ויכנע יי' את
 פרעה לא הונרך לומר ופרעה לא קרב אליה ולזה אמר ועתה
 הנה אשתך קח ולך כלומר הנה היא חן לביתי אכל אבימלך
 שלא היה מלך גדול כפרעה מיד שם כתר מלכות בראשה
 וגם בזה הותר הספק השביעי למה אמר אבימלך הנה ארני
 לפיכך בטוב בעיניך שב שבעבו שכבר הוא מלכה ששם כתר
 מלכות בראשה ידע שאכסני המקום לא יעשו עמה רעה ומי
 יגע במלכה ונקח אכל פרעה שלא שם כתר מלכות בראשה
 פחד שיעלילו עליה עליה ולזה אמ' הנה אשתך קח ולך ולכן
 ויוג עליו פרעה אכסני לפי שלא יעשו אכסני המקו עמה רעה
 וזה כדעת הרן וכוה כבר הותרו שלשה ספקות והחמשה
 קושויות אחרות וותרו לפי דעתי בהקדמה השנית שפרעה
 רשע היה ואבימלך דרוק שמנד רשע הותר הספק השני
 למה בא האלדים לאבימלך בחלום ולא לפרעה לפי שפרעה
 רשע והקב"ה אינו מדבר עם רשעים אכל אבימלך דרוק
 ולכן דבר עמו והתרה בו אכל הדיבור שידבר עם פרע' אינו
 אלא כנענים ולזה כנע את פרעה עמו אכל אבימלך שהיה

דרוק לא הנוע אליו הרע לא לעבדיו ואמהותיו וזהו שאמר
 כי ענור ענר יי' בעד כל רחם לבית אבימלך וכזה הותר
 הספק הר' למה כנע נגע' לפרע' ולא אבימלך לא הבוא כנענס
 לא עניורת רחם לפי שיכיר אבימלך שחטאו היה מנד רחם
 אכל פרעה שהיה רשע והיה סכה שוויאו דכה על שרה
 שיאמרו שפרעה בא עליה לזה ויכנע יי' את פרעה שתורת
 מונוא שם רע כנענס אכל אבימלך שהוא דרוק אף על פי
 שלמכתו אמרו מאבימלך כתעכר שרה אם היה יודע שהיתה
 אשת איש לא היה לוקח אות' וכפרעה אעפ שהיה יודע שהית
 אשת איש היה לוקח אותה לאשה ומה שאמר למה אמרת
 אחותי היא הוא להתחמד בכפי עם הארץ וכוה הותר
 הספק השמיני למה לא המתין פרעה תשובת אברהם למה
 שאמר לו למה אמרת אחותי היא אלא אמר מיד ועתה הנה
 אשתך קח ולך ולא עשה כן אבימלך והטעם לפי שהתשובה
 שהיה אברהם משיב אינה אלא אתה רשע גמור ואף על פי
 שהייתי אומר שהיא אשתי היית לוקח אותה והיית הורג
 אותי ולכן אמר ועתה הנה אשתך קח ולך שאינו רונה תשוב'
 ממך אכל אבימלך אמ' מה עזית לנו ומה חטאתי לך ושתק
 אברהם לפי שחשב שאולי גם אבימלך לא ימתין תשוב' ממנו
 שהתשובה רעה מכל מקום וכוה הותר הספק ה' והשמי
 למה אמר באבימלך שתי כעמי ויאמר ולא כן כפרעה שחזר
 פעם שנית ויאמר שאמר ויאמר אבימלך אל אברהם מה
 ראית כי עשית הדבר הזה כלומר איני פרעה שלא המתין
 תשוב' לפי שהוא רשע אכל איני דרוק לכן איני דרוק תשובה
 ממך ולא אעזובך עד שתתן לי תשובה ולזה השיב אברהם
 אחת אמרת שאתה דרוק אכל לא יראתי ממך לא מהמקום
 הזה שאמרתי רק אין יראת לדיים במקום הזה ולפי שיקשה
 לזה שאם אכסני המקום רשע' גכ המלך רשע שמושל מקטיב
 על שפת עקר כל משרתיו רשעים וכן בהפך לזה אמר לא
 אמרתי אחותי היא דוקא במקום הזה שבמקום הזה אולי
 הייתי אומר האמת לא כאשר התעו אותי לדיים מבית איני
 ואומר לה זה מסדר אשר תעשו עמדי אכל כל המקום אשר
 כבוא שמה אמר לי אחי הוא וכוה הפירוש כבר הותרו כל
 הספקות ובמדרש הזה יובא אלדים אינו אלא שרו של
 אבימלך ואמר לשר שלו הגוי גם דרוק תהרוג והשיב שר שלו
 גם אכני ידעתי וגו' ואחשוד גם אכני אותך מחטוא לי אינו
 באלף בסוף המלה לפי ששר האדם מעבוסין אותו כשחוטא
 האדם שהוא ממונה עליו ולזה אמר ואחשוד גם אכני אותך
 בעבור שלא יתנו לי עוכס בשמים ומחטוא הוא מלשון מחט
 שהיא עכוסים גדולים כאלו מכוס לי במחטום ושוקצום לי
 בהם עד כאן: ועתה השב אשת האיג כי כביא הוא
 כראה שאם אינו כביא לא ישיבכה אלא הכוונה אולי ויחשוב
 שנבעתי בה ויתפלל שאמות לז' לא כי כביא הוא ויודע שלא
 נבעת בה: ולשרה אמר הנה כתתי אלך כסף אף הוא
 מלשון ואאלפך חכמה כסף הוא מלשון ככספה וגם כלתה
 ואמר מוסר חסוד ולימוד חסוד אכני רונה ללמד אתך לזה
 שאת קורא אחיך והלימוד הוא שדבר כנוע הוא שתהיה
 קורא לבעליך אם שהוא מנוכה לקוראו בעל והנה הוא לך
 כסות עינים ודבר כנוע לקראו אם אכל זה דוקא בביתך
 לכל האכסנים והכסום שצביתך וזהו לכל אשר אתך שמכירים
 ויודעים שאינו אם אכל עם כל שאר האכסנים ראו שתהיה
 כוכמת ותקח מוסר ותקרא אותי בעלי כדי שלא יקרה לך
 מקרה כזה: ויי' פקד את שרה וגו' היה מספיק שיאמר
 ויי' פקד את שרה כאשר אמר מה צורך לומר ויעש יי' לשרה

כאשר דבר והתשובה שנמצע הוא שאזה זקנה תתעבר
 מזקן ואלו הונח שיהיה חופש לכל כמנע הוא שתלד לפי
 שזרע הזקן והזקנה חלוצים מאד ולחולשתם ולמועוט דמיה
 שהוא מזון הולד ומוות במעשה לזה אמר אעפ שהוא כמנע
 להריון עכז דרך כס ויפקד אותה בהריון וגם הכמנע שני
 הקב"ה עשאו דרך כס ויעשו יי' לשרה שתלד כאשר דבר והם
 שתי כסים וזהו שאמר מן מלל לאברהם הכניקה כמים שרה
 כלומר ג' כסים עשה הקדש כרוך הוא אחד שנתעבר שנית
 שילדה שלושית שאף על פי שילדה ראוי שלא תניק ודרך כס
 הכניקה ולא עוד לא שהחלב היה בהשפעה מאד עד שהכניקה
 בנים רבים: וימלל אברהם את יצחק בכובין שמנת
 ימים ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בכור ראוי
 היה שואמר בתחלה ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את
 יצחק בכור ואמ"כ ויאמר וימלל אברהם את יצחק כבו שנתחלה
 נולד ואחר כך מל אתו והתשובה שהבן סגולד מזקן וזקנה
 ובא בכל כך תאוה ולאחר ויאוש והוא בן זקוני מסתמא הוא
 חלוש והיה ראוי להמתין למולו עד חדש ימים שמה שנה לו
 הקב"ה בן שמנת ימים ימול לכם כל זכר דוקא בכריא לא
 בחלוצ והיה ראוי לאחור לזה אמר וימלל אברהם את יצחק
 כבו בן שמנת ימים עם היות שאברהם בן מאה שנה בהולד
 לו את יצחק כבו: ונתאמר מן מלל לאברהם הכניקה
 כמים שרה הפזע מי היה מדבר ואומר לאברהם שעתידה
 שרה להניק בנים אין אדם שודבר לו כך וגם הוא לא יאמין
 אז ויאמר מי ידב עמו שלפי גדולתו היום יבכה לבו ולא ידבר
 עם שום אדם מנגד גדל לכבו ורוב שמחתו ואמר באברהם
 מלל וכשרה נחוק לפי שבערך שרה הוא נחוק שהיה כמנע
 אבל בערך אברהם לא נחקו אבל יתמהו שיותר זה שתלד
 בת למשולל אברהם בן ק' ותרא שרה את בן הגר
 המזרית אשר ילדה לאברהם מנחם ותאמר לאברהם גרש
 האמה הזאת ואת כבה כי לא יירש וגו' מה טעם שלפי שראת
 את ושמעל מנחם בכית כדרך התינוקות שלבן תאמר גרש
 האמה וכבה אלא זה הפסוק קשור עם פסוק הקודם אליו
 והוא ויעש אברהם משתה גדול כיום הגמל את יצחק ומזה
 המשתה עשה לעב ושמעאל שאמר שטות הוא זה וכי אין
 וידעין שאני כבו וזרש פי כמים וכיו שבמלו לי לא עשו משתה
 וזהו שאמרה שרה גרש האמה הזאת וכבה כי לא יירש כלל
 אפילו כפשוטו וזהו ספק אחר והוא איך אברהם כדוב
 לב ביתו פתוחה לרוחה לכל העולם לא כתי' לבנו אלא להם
 ומים ולא כתי' בידו תרכובות פטומות ושד שאפילו חמור
 לרכוב עליו לא כתי' לו אלא הכוונה לאברהם לפי שנהלו
 הקב"ה כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה והיא נותה
 עליו גרש האמה והמגורש אין מכבדים אותה לתת בידו
 מווכות מחובים וסוס לרכוב עליו ולכן לא כתי' לה אלא להם
 ומים כמו שכותבים לעבד דרך דקקה לילך לדרבנו ולא זמות
 ברעב שאפילו חמור לא יירש ולפי שישמעאל היה מפגור
 לישראל בבית לירש לפי שהוא פרא אדם לא שמע לקול
 אביו והוצרך לאוסרו בחבלים על שכם הגר והיה שאמר ויתן
 אל הגר שם על שמה ואת הילד שגם הילד שם על שמה
 וזה טעם וישלמה ולא אמר וישלח והיה אמרו ותשך את הילד
 שהיתה מוליכה אותו ולא היה הולך ברבנו ולר"ל היה חולה:
 ויקרא מלאך יי' אל הגר מן השמי' וראה לי מה טורח
 שידב המלאך עם הגר וספיק שתראה באר
 מים שבעפע הראשונה הוכרח כדו' לומר לה שובי ל' גברתך
 התשובה שבעבור שראתה שנתאכזר אברהם על הילד בשלמו

אותו דרך בזיון לפי כתאכזר' גם הוא עליו והשליכותו מודה
 בחמה שפוכה ולזה לא אמר ותשם את הילד תחת אהרן
 השימים אלא ותשך כי אמרה אחר שאביו גרש אותו מדוע
 אחמול עליו ויותר ממנו עם היות שכתבה אחריו כן כי כממנו
 רחמים על בנה ולפי שידעקה זה אמר אולי תעזוב הגר
 לישמעאל וגם אולי תנשא לאמר ויטורח אברהם לזום לבו על
 כבו שלא יכחמו כעזב לו מרי אז שהוא עמו ושוב לבי אברהם
 ולזה בא המלאך למכב את ישמעאל כעמי הגר מאד ולחיותה
 שתחזוק ידה בו ותתעסק בגדלו ואעפ שהוא מגורש יהיה
 לבני גדול: ועתה השבעה לי באלדים הכה במדרש
 שאבימלך היה לו כלם כבדו ואמר לאברהם שישבע באלוה
 שלו שהיה כבדו והשבע אברהם אכזבי אשבע באכזבי יי' לדיך
 אשבע וזהו שאמר אבימלך וגם אכזבי לא שמעתי בלתי היום
 פירו' זה השלש שך לא ידעתי כי לא ידעתי את יי' בלתי היום:

נשלמה פרשת וירא

פרשת חיי שרה

בקרית ארבע הוא חברון נקרא בן בעזר
 שכל הקבורה עם פ' זו יתמכר' למעלה
 עם ארבע מחנות שכינה לזה נקברו
 עם האבות והאמהות שמעם חזרונית הכסמו' לטורים שהוא
 כסא הסנדו: ויבא אברהם מבאר שבע עם בנה חפני:
הספק הא איך מתה שרה בבדרון שדירתה של אברהם
 בבאר שבע שנא' על כן קרא למקומו הוא באר שבע ויכרתו
 ברות בבאר שבע וישע אשל בבאר שבע ויגר אברהם בארץ
 פלשתים וגו' והוא גרוע בבאר שבע שהיא בארץ פלשתים
 ובבבון מן העקידה אמר וישב אברהם לבעריו ויקומו וילכו
 יחזיו' לבאר שבע וישב אברהם בבאר שבע כי בבאר שבע
 כנענה בעקידה כי עם ביתו ואם כן מי הולך שרה לחברון:
הספק הב' דרך הוא שהכבדים כשיוקינו קונים
 בית הקבר' להכ ולכסיהם ומדוע לא קנה אברהם לו ולאשתו
 אחות קבר אחר שאברהם ושרה זקנים ולא יצטרך להטריח
 עמו אחר מות שרה ולהכניס לבקש מכניסת ולומר ופגע
 לי בעפרון בן נומר והמכסר' אפרים קארז וכל אחי השוכ
 לאילו הספקות ואמר שכונת אברהם היתה מתחלה להקבר
 הוא ואשתו בארץ כנען לפי שארץ ישראל מכפרת עון שבא'ה'
 וכפר אדמתו עמו והעם היושב בה בשוא עון ולפיכך
 כשהרגישה בעצמה אפוסת הספקות ויתרון החולשה וידעה
 שלא תאריך ימים נותה שזיליכיה לחברון למו' עם ולזה אמר
 בארץ כנען כלומר ותמת שרה בקרי' ארבע הוא חברון לפי
 שהיא בארץ כנען ולזה ויבא אברהם בבאר שבע לספור לשרה
 ולבכותה: ולפי שהיו דרים בבאר שבע שהוא ארץ פלשתים
 נאיכה ארץ כנען לא קנה אברהם אחות קבר שבבאר שבע
 אינו רונה להקבר ובארץ כנען לא היה דר לקנות אחות
 קבר וכשאר כן עדי שמתה שרה ובזה הותרו שני הספקות
 שלכן מתה בחברון ולא בבאר שבע ולכן לא קנה אחו' קבר
 טרם מיתתה וכאמר עוד שכונת אברהם היתה מתחלה
 להקבר ולקבור את שרה עם בעבור שהיו קבורים עם אדם
 וחס והם היה מבקשה ממנו טרם מותה היה אומר עפרון
 למה מבקש אותה ממני הרי גם מקומות אחרים טובים מזה
 לקבורה שכית ועליה על בניו אינו ראוי לקבור' כל כך ויאמר
 הלא

הוא חמור

הלא דבר הוא ויחוקר ואם ידע בחקירה ששם קבורים אדם ומוק לא היה מוכר אותה בשום מומן ולזה לא תבעה עד שעת מיתתה שכל מקום שישראל לא יחקרו עליו למה שואל זה המקום ממקום אחר ואף עתה לא תבע אותה בפירוט אלא תנו לי אחוזת קבר עמכם והמתין לשעה הזאת שלא יוכל לעשות דבר אחר אלא למוכרה לו בהכרח ולזה אמר ואקברה מתי מלפני קבור מתך כלומר על כרחיכו ראוי לתת לך ולכן בוחר קבריכו קבור את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה מתך מקבור מתך כלומר לך סבות הא' שאתה כשאי הכ' שאין ראוי שיהיה המת בלא קבורה ולזה אמ' קבור מתך ואקברה מתי את מתך קבור לומר אין ראוי לעכב שאלתך ואמר מלפני לומר איני בעת הצורך כל כך שאם לא יצאו לתת לי שום קבר תכו לי קבר שאקבור מתי לשעתו ואזניאנו מלפני ואמר כך אזניא אותה משם ואקבור אותה במקום אחר ולא יהיה עתה המת לפני: ויבא אברהם לספור לשרה ולכבותה היה ראוי שיאמר ויבא אברהם לכבו' לשרה ולספדה שדרך הוא לכבות על מתו בתמלה ואחר כך לספדו: התשוב' שמי שעושה פעולותיו מפאת הדמיון עושה כן אבל מי שמעמך בפעולותיו מפאת השכל בתמלה עושה הספד שהוא להגיד שכתו המת ומד השבחים שאומרו' בו בוכה אחר ההפסד דאיתור ואמנות קא בכי ויאפשר להשיב באופן אחר והוא בשנאמר קודם זה שמוכות מיתת שרה לפניה ולאחריה לפניה שאמר שהזכיר לודת רבקה אחר מיתת שרה ללמדנו שכנינו לודת לאדם כנים וכנות לא ישמח כל כך לשבוא לחטוא ויזכור יום המיתה ולאחריה לומר שכניא אדם אזה שהוא יום חתונתו ושמת לבו לא יהיה שמחתו כל כך גדולה לשיבוא לחטוא ויזכור יום המיתה ולכן סמך מיתת שרה לכנישואי יצחק' ולחל' שממנו מיתת שרה לעקידת יצחק לומר שכששמעה עקידת יצחק מתה קשה למה הפסיק בכתיב עם לודת רבקה' התשובה שבה לומר לנו שקודם שככתה כרה של שרה האור שמשה של רבקה שרבקה מלאה מקומה וכמו שא' זלויכסם יצחק אחרי אמו הרי היא כשרה אמו שכל זמן ששרה קיימת היה כר דלוק כאהל מערב שכת לערב שבת וכרחה מנויה בעיסה ועבן קשור על האהל וכשמתה פסקו וכשבת רבקה חזרו וכוה הותר הספק שהיה ראוי שיאמר ויבא אברהם לכבות לשרה ולספדה ששמת אברהם היתה כל כך גדולה ככואו מארץ המוריה עם בנו עם יצחק חי ושלא העלה לעולה ועבד את השם בהביאו אותו חי כאלו העלה לעולה שאף על פי שמתה שרה לא היה בידו יכולת לכבות לשרה עד שהספיד אותה וספר שכתו ומד השבחים ככה אותה ולזה כף של ולכבותה קטנה לומר שעם כל זה לא בכה אותה אלא מעט לסבת שמחתו בהביאו ליצחק חי: עובר לסוחר תרגם אפוקוס מתקבל סמורא בכל מדינא' וכראה לי שעפרון חשב אולי אחר מאלו השקלי' חסר או מווייף ויהיה לו בושע לומר לו שיחליפנו לכן כזה עפרון לסוחר שקונה ממנו עפרון סחורות שיקבלם מאברהם לתת לו סחורה בעדם ולא יהיה בושע לסוחר לומר לאברהם זה מווייף או חסר אחר שמוכר סחורתו בהם: שמעוני ופגעו לי לא אדוני שמענו בזה יש ספקות' הספק הראשון למה אמר כל כך פעמים שמועה שמענו אדוני כשיא אלדים אתה בתוכנו שמענו ופגעו לי בעפרון לא אדוני שמענו השדה בתע' לך אדוני שמענו ארץ ארבע מאות שקל כסף ושמע אברהם אל עפרון וכי כלם חרטים היו וכן בבראשית רבה

מזינו שדקדקו כיוצא בזה דגמסין התם אמר ר' אלעזר כמה דיוטות משתפכות כמה קולמוסין משתכרין כרי לכתוב בני חת עשרה פעמים כנגד עשרת הדברות ללמדך שכל מי שהוא מברר מקחו של דיוק כאלו מקיים עשרת הדברות עד כאן' הספק השני למה כתב לפעמים עם הארץ ולפעמים בני חת ולפעמים עם הארץ ובני חת' וכראה לי התשובה שעפרון היה כולי ולא היה רונה לתת המערה במכס והיה רונה להראות בפני עמו שהיה נדיב ולזה אמר ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת השדה כתתי לך במתנה וגם המערה אבל זה אינו אומר לעוני בני עמי מפני הכבוד אבל אתה הבן לי שרוננו שפרעה לי בכסף מלא ובני חת לא הבינו ששבו שהיה דיבורו דרך מוסר ובלב שלם ולזה קראם עתה עם הארץ שלא הבינו זה אלא אברהם ועפרון ולזה אמר וישתחו אברהם לפני עם הארץ ולזה השיב אברהם ואמר אך אם אתה לו שמעני הבן לי שאני מבין לך ולכן כתתי כסף השדה ועפרון לא עוב דמי השדה לדעת אברהם שאולי לא יתן לו שיווי ולזה אמר לו שיווי או יותר לשיפרעו לך ואמר אדוני שמעני הבן לי שמה שאני אומר לך שיווי אינו דרך מוסר לומר שבין שני אוהבים כמונו אינו כלום ושתקמו במתנה אלא אני אומר לך שיווי לשתתקה לי שדמיו ארבע מאות שקל כסף: וישמע אברהם לעפרון הבין דעתו שכונתו שיפרענו ארבע מאות שקל כסף ונתנם לו כך כראה לי: וישתחו אברהם כתב' אברהם השתחוה שיסור ראשו וזה משפט הנמתן שכת' לאח וגם משה השתחוה לחתו: מערת המכפלה מערה בתוך מערה עד כאן' וככתבה זאת הפרשה להודיע כי גם בחייו כתקיים וסוגלה שמך שהיה כשיא אלדים בארץ שהיה גר בה וכל העם וגם עפרון היו קוראים לו אדוני והוא לא קרא להם אדונים ושאתו מתה בכת' וי' ועוד רצה להודיענו מקום קבור' האב' שאנו חייבין לכבוד מקום קבור' אבותינו הקדושה הרמב"ן: ואברהם זקן בא בימי ההנה קודם זה הרבה כשלאים ונצטע שנים אמר ואברהם ושרה זקני' באים בימים וכבראשית רבה כאן זקנה שיש בה לכלכות ולהלך זקנה שאין בה לכלכות פירוש כי באים בימים מתחילין בימי זקנה כי באים מורה על זמן הווה וכאן אמ' שהוא זקן מאד שכבר בא בימים' ואמר וי' ברך את אברהם בכל לפי שיש זקנים לסבת צרות ומיתת כנים ומולאים רעים ועניות לזה אמר לא הוא זקן אלא מזד' שבה בימים שלסבת צרות לא היה זקן וי' ברך את אברהם בכל אז הכוונה שהיודים לעת זקנתם באים להם צרות ועוני לזה אמר אף על פי שהיה זקן בידך ואת אברהם בכל פירוש בכל הדברים עושר וכנסים וכבוד וכן ובריאות: ויאמר אברהם אל עבדו השר' יש להם שמים בשלשה פנים יש שמים שהולכי' אחד אדוני' כשדוכבים על סוסים ויש להם גם כן סוסים בדת וכדוני המשפטים ויש להם גם כן ממונים על הבית כקראים מאוירדמוס לראשונה אמר עבדו לשמיה אמר זקן ביתו זה שקנה חכמה לשלשית אמר המושל בכל אשר לו: שים נא ידך תחת ירכי אמרו זלוהשבע בחפץ שהוא ברית מילה וכתב' אברהם יש אומ' תחת ירכי רמז למילה ולו היה כן מבעברו מילה לא בשם והקרו' לו שהיה משפט בימים ההם לשום ידו תחת ידך מו שהוא ברשותו והטעם אם אתה ברשותי שים ידך תחת ירכי והארזן יושב וירכו על הוד כטעם הנה ידי תחת ידו לעשות רנוך וזה

המפטט עודנו היום בארץ הולדו עב ואני תמה עליו ששכנע
 התורה היא שיטבע בשם ויהיה חפץ בידו בשעת השבועה
 ויהא ספר תורה. יי אלרדי השמים פירוש אם השית
 ענמו לקחני מבית אבי עתה לפחו ושלח מלאכו ועוד ויתר
 קשה לעזות הדבר מלקיים אותו ומאחר שלקחני מבית אבי
 כש אקיים אותי כאן במקום הזה ולקחת אשה לבני משם
 ועוד שהלוקח איש מבית אביו ראוי שיעשה עמו טובה וכל
 שכן אם הוא מושפע ומכורך בבית אביו בכל ענייניו לא
 יי אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ושלח מלאכו ולקח
 אשה לבני ועוד שאם לא היה לוקח אותי מארץ מולדתי מס
 הייתי מונ' אשה לבני ואין ראוי שבעבור שעשייתי מצות השם
 בנאיתי משם והיה לי הפסד ואמר אלדי השמים אשר לקחני
 מבית אבי ולא אמר לדי הארץ ולמעלה אמר ואשביעך כיו'
 לדי השמים ואלדי הארץ לפי שהקב"ה נקרא לדי ארץ ישראל
 שנאמר כי לא ידעו משפט אלדי הארץ ולא בעו' אלדי וכבר
 הארץ ולפי שאברהם היה עכשוו בארץ ישראל אמר אלדי
 הארץ אבל בפסוק אשר לקחני מבית אבי לא אמר בו אלדי
 הארץ לפי שהיה כהן או באור כשד' וכך אמרו הדר בחוכ'
 לארץ דומה כמי שאין לו אלוד שכ"י גרשוני היום מהסתפח
 בכמלת יי לאמר לך עבוד אלדים אחרים ורא' אמר אלדי
 השמים ואלדי הארץ כי בת פלו' לפלו' בארץ מן השמים והוא
 סוד. מבגמלי ארוניו הסוסים והפרדים והמלוים של
 השמים הם גדולים וטובים ולזה אמר מבגמלי ארוניו שהיו
 חשובים מאד ופרשו ככרים הו' משאר בגמלי שהיו יונאים
 זמזמים מפי הגזל: ויפתח הגמלים התיר זמם שלהם
 וכנמר הקשו הלא חמריה דר' פתחם לא היה אוכל דבר
 איסור וכג' גמלי אברהם ולא לא היו צריכי' זמם לא הכוונה
 שדרך הגמלים ללכת זה אחר זה קשורים וזהו ופתח התיר
 הקישורם: ויברך הגמלים הכריכם על כרכיהם.
 הקרה כל לפני היום אך אמ' הקרה שכראה שבמקרה
 יעשה השם חסד אלף הכוונה בעצם ובראשונה עשה חסד
 בעבור ארוני אברהם אבל בעבורי דרך מקרה הקרה כל
 לפני או ירצה הכן אשה לפני שתהיה הנוטה וכן כי הקרה יי'
 אלדי לפני הכין והזמין: והנערה טובת מראה מאד
 אין כאן מקומו לא בשעת הכשואין אבל רצה לומר שהקב"ה
 קבל תפלתו שהיפ' אין דרך לבאת מן הבית לפי שהן כרדפו'
 אין הכמורים ועכו' ירדה היום אל העין ואמר ואיש לא ידעה
 לומר לא די שלא היתה רגילה לבאת מן הבית לשאוב מים
 אלא אפי' במלון ובבית אביה לא ראה אותה שום אדם ולזה
 אמר שאמר בתולה אמר ואיש לא ידעה: ותמלא כדה
 ותעל לא כשאר כערות שכשהולכות לשאוב מים משחקו' לו
 עם לו וממה שלא אמר ותשאב אשול שעל המים לקראתה
 וזה שאמר וירץ העבד לקראתה: הגבמיאיני כל מעט
 מים לא אמר השקיני לומר שאינו שול לא מעט מאד ואחכ
 שתה מים הרבה פעמים רבות מעט מעט וזה שאמר ותכל
 להשקותו לומר שנתעבב בשתייה וזה עשה כדי לעיין בה הטוב
 כשהיה שותה וזהו שאמרנו בדר' משתאה מונץ ומכית בה
 פירשו משתאה מלשון שתייה אלא שהיה צריך לומר שותה
 ואמר משתאה מונץ ואינו שותה או שותה מעט מעט שלא
 היה לו תאוה לשתייה אלא לעיין בה אמר הגבמיאיני ואמר
 מוכדך לומר שהיה כד שלה טהור וכפי מאד יות מכדי הכערו'
 האחרות מחד קויתת: ותכל' להשקותו ותאמר גם
 לבגמליך שאשכ מה שלא אמרה לו כן בתמלה שאם אמרה
 שתה ארוניו גם לבגמליך אשכ היה במשמע שאיעור וגמליני

הכל אחד וכמו שאמרו האבאי' שולמו המה וממורה' שדמו
 לממוריהם בשלא היוקו עקיהם טרם ולכו אחר שכפעס
 הראשונה מצאו כספיהם בשקיהם ונאל לבם ויחרדו איש ל'
 אחיו: גזם זהב בקע משקלו רמו לסקלו ישראל בקע
 לבולגלת: ושני צמידים רמו לשני לוחות מנומדות:
 עשרה זהב משקלם רמו לעשרת דברות שבהן בקע הוא
 חזני שקל מגזרת כבקע: בת מי את הגדי כאל לי היש
 בית אביך מקום לנו ללון לא יחסר במקו' ההוא פונדק אבל
 עשה כן לכסות' אם היא משכלת והיא השיב' כמשכלת שהוא
 של לה היש בית אביך מקום לנו ללון ליכא אמת והיא השיב'
 גם ללון לימות הרבה אבל אינו אומ' גם מקום לבם ללון שאולי
 אבי לא ירצה שתתאכסנו עמו: מספוא שם כולל לכל
 מאכל בהמה: ויי ברך את ארוני מאד ויגדל ותלד
 שרה בן לארוני וישביעני ארוני לאמר האריך כל זה לפי
 שיאמרו אם אברהם עשירו ונחם בחור טוב שלף כפיהם ימצא
 במקומו למה שולח בכאן לבקש אשה אלא ודאי או אברהם
 אינו עשיר כמו שהיה מקודם לכן או ינחם מכושר או בחור
 שטוף בזמה או וכונא בו לזה אמר לא תחשבו כן אם עשיר
 ויי בך את ארוני מאד ויגדל ויתן לו צאן ובקר וכסף וזהב
 ועבדים ושפחות וגמלי' וממורה' ותלד שרה בן לארוני אחרי
 זקנתה ומאחר שגדל דרך כס לא בא הכס אלא על הצדיק
 ובחור טוב מאד ואם כן למה באת מין למלכות לבקש לו
 ח' לפני שלא ר' קשיבית שהיא מזרע ארור וחפץ ממשפחתו
 ולכן וישביעני ארוני לאמר לא תקח אשה לבני מבני הכנעני
 אשר אבני יוצ' בקרבנו: יי אשר התהלכתי לפניו לא
 אמר יי אשר לקחני מבית אבי כמו שאמר אברהם שאם יאמר
 כן היה במשמע שבעבור שארץ מולדתו רשעים לקחו משם
 והוא עלבון להם לא אשר התהלכתי לפניו: והיה העלמה
 לא אמר בערה לומר שלא די שהיתה נערה בשנים אלא גם
 כן היתה מזדלת וזריזה ומחירה במלאכתה: ואשאל
 אותה ואומר בת מי את גבו' ואשים הכזם על אפה והלא
 הפך עשה שבתמלה כתי' ואחכ' שאל שנאמר ויקח האיש כזם
 זהב בקע וגו' ופרשו סיכ' הסדר שלא ותפסוהו בדבריו היאך
 כתת ועדיון אינד' ודע מי היא: וכתב ר' אברהם ויאמר
 בת מי את וכבר אמר לה קודם שיתן לה כלום: על ימין
 מכנות ושמיאל על שמאל' הו' מכנות לוט שהיה נושכ בשמאל
 אברהם בר': כיו' יצא הדבר לא כוכל דבר אלך
 רע או טוב רע כיומא אבל טוב למה לא ידברנו' והתשובה
 שאליעזר' אמר דבר בלתי ראוי הוא אמר בת מי את ותאמר
 בת בתואל' ובעבור שידע ודאי שהשם שמע תפלתו אמר
 ואשים הכזם על אפה והצמידים על ידיו ואקוד ואשתמוה
 לוי ואברך את יי אשר הכמני בדרך האמת לקחת את בת
 אחי ארוני לבני ואם כן שכל כך ודאות היה לו היה ראוי
 שיאמר ועתה תבו לי את רבקה לכן ארוני ולא היה ראוי
 שיאמר ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את ארוני הגידו
 לי וגו' וזה שאמר לו אחר שאתה אומר שרבקה הוכיח יי לבן
 ארוניך למה אתה מסופק בו שמאמר שמיו' ונא הדבר לפי
 דברייך לא כוכל דבר לך רע לומר אין אנו רוצים שעל כרחינו
 והיה וגם כן טוב או אפשר שדבר לומר אנו חפצים שאם כן
 כראה שהוא תלוי ברצוננו ושאלם לא היינו חפצים לא ועשה
 ולזה אמר הכה רבקה לפיכך לא אמרו לפיכך לא לפיכך וכן
 אמרו הכה שהוא ודאי ודבר מוכן לזה אמרה אלך שהיה לה
 לומר כן ולא אלך עד שרשו' אמר מעממי אלא הכוונה רבקה
 הקמה לאמה ומה מה שהקשו הם לאליעזר לומר אתם

שואלין

פרשת תולדות יצחק

אברהם

הוליד את יצחק יש בלא הפסוקי ספקו

הספק האחר שאם יצחק בן אברהם מה כל אברהם הוליד את יצחק. **הספק** הכ' וישי יצחק בן ארבעים שנה למה לקח אשה בן מ' שנה וחז' אמרו בן י"ח לחופה ואמרו עד כ' שנה הק"ה חפיה לאדם מתו יס' אשה כיון שהגיע כ' שנה ולא נשא הק"ה או תפח עננותו. **הספק** ה' מה צורך להגיד לנו התורה זה ויותר טוב היה להסתיר את שלא עשה כמאמ' חז' ועוד שלא הגיד לנו הסוד בן באברה ויעק' ולמה הזכיר יצחק. **הספק** ה' ב' בת בתואל הארמוי מפדן לרם אחות לכן הארמוי מה צורך לתת סימני' כלל שבסדר שעבר אמ' בארוכ' כל עניונו רבך ואכיה ואחיה ומקומה. **הספק** ה' מהו לכח אשתו יותר טוב שיאמר על אשתו. **הספק** ה' השיטו כי עקרה היא למה היו האבות עקרים ואם תאמר בטבע אי איפשר שכל כל עקרות העולם ככל האבות והאמהות דאמר אל אברם אינו מוליד אברהם מוליד. שרה ותהו שרי עקרה ורבקה כי עקרה היא רחל עקרה. ודאי לא נכלל כל זה במקרה שהמקרה לא יתמוד ועוד שכל עניונו האבות והאמהות בהשגחה. **הספק** ה' השיטו מו' אמר ליצחק שהעקרות בא' מנד רבקה אולי אינו אלא מנדו ויותר מורה הענין שהוא מנדו שאברהם ושרה עקרים ואכיה ואמה של רבקה אינם עקרים. **הספק** ה' השיטו מדוע לא התפלל אברהם עליו ועל שרה בעבור עקרותם כשראה שעברו עשרה או עשרים שנה שלא כתעברה כמו שהתפלל יצחק על רבקה. **הספק** ה' השיטו וועמ' לוי' מדוע התפלל יצחק על אשתו כשראה שעברו עשרה שנים שלא נתעברה והמתין להתפלל עד עשרים שנה שהיה בן מ' שנה בקשתו את רבקה ויצחק בן ס' שנה בלדת אותה ואת אחר שעברו ד' או ה' שנים התפלל מדוע לא קבל הק"ה תפלתו עד כ' שנה שכד' יקים כאמר טרם יקראו ואכ' אענה עוד הם מדברים ואמי אשמע. **הספק** ה' ויתרוננו הבנים בקרבה מה רנינה זו ולמה כתרוננו ולמה הגידה התורה זה ומה רל' ותאמר אכ' ומה רל' למה זה אככו. **הספק** ה' ויתלדת לדרוש את יו' מה דרשה ומה כוונתה בדרישה זו. **הספק** ה' כי מה השיבו שני גווי' בטנך ששלתה לא היתה אס' היו א' או ב'. **הספק** ה' היו שני גווי' גווי' כתיב אלו אכטו וכיוצא' שלא פסקו משלמ' לא נכון ולא חזר לא בימות החמ' ולא בימות הגשמי' מה גאוה ומה רבות' היא זו מקומו' יש שכל השנה יש נכוון וחזרת. **הספק** ה' ה' למה הגידה התורה שידו אוחזת בעק' עשו ומה רמז בהיותו אוחז בעק' עשו ואח' שקנת מלו' הספק' ה' הרגישו חז' והמפרש' בעבו התשובה ראוי לספק אותם. התש' לספק הא' מה צורך לומר אברהם הוליד את יצחק ארז' לשי' שליטני הדור היו אומרי מאבומלך כתעברה שרה לשי' צר ה'ה' קלמטר פניו של יצחק דומה לאברהם כדו' שיאמרו הכל אברהם הוליד את יצחק יש על זה ספק שלעולם בן הנאפת פניו דומו' לבעלה וזה מנד הדמיון שהדמיון פועל וכ' שוכבת עם הבעול היא חושבת כבעלה שדוע הכעל זכותה או שיהרג' או שיאמרו בני אדם עליה שכה ממזר ואומ' המאל בן הזונה מל'ק לאמו מאסם ואם כן מה יועיל להסיר הדכה בשיהיה קלמטר פניו דומה

שואליו אותי אם אלך לפי שאלתכם אם אלך הוא תלוי ברצוני ואינו כן שלפי דברוכם שמהם יצא הדבר על כרחי אלך ואינו תלוי בי: **ויצא** העבד כלי כסף וכלי זהב מה שיחזור לבית יצחק שהיה כלי כסף וכלי זהב כתן לה אכל לאחיה ואמה מנדנות מנורת מנדים: ויאמר אחיה ואמה לכן היה גדול מאביו בחכמה וכבוד ולכן שתק בתואל וכשדבר דבר לכן קודם בתואל שנאמר ויען לכן ובתואל תשב הפער אתנו וימים או עשור היה ראוי שיאמרו בן בתמלה תשב הכערה אתנו וימים או עשור כי מיו' יצא הדבר אכל אס' ויאמרו בן יצאנו שליטנו בחפנו הגדול להוליכ' עמו היה מודה ואם כן היו צריכ' לתת לה כדונא' גדולה שלקנות הדונא' שתעבד וימס' או עשור ולכן היה ככל לכן מתמלה הודה ואמר מיו' יצא הדבר ואמר שהודו ידוע הוא שליטנו לא יוכל לה להתעבד אפי' שעה אח' ולא לא היה בוש' לאחיה ואמה שלא תנליך כדונא' שלא היה להם פנאי לקנותה: **ויאמר** העבד הוא אדוני עד עתה אמר בן אדוני לפי שהאדם שאינו נשוי לא יקרא אדם שנאמר זכר ונקב' בראם ויקרא את שם אדם. **ויקרא** אברהם ויקח אשה ושמה קטורה מכאן נלמד שהאלמוני שיש לו בנים ובנות לא ישא אשה עד שיכנסו הם לחופה וכ' אס' הוא עשיר לפי שיקפנו על בניו ובנותיו למשוא' שיאמרו כל מה שיש לו יירש זה הבן או זאת הבת ואם ישא אשה קודם שיכנסו בניו לחופה לא יקפנו עליה' שיאמרו לזאת האשה ולכמה אשר תלד יתן כל אשר לו ולכן אחר שלקח אברהם אשה לבנו ויוסף אברהם ויקח אשה ולפי שאינו נשוי זה באברהם כאמר טעם אחר שאין ראוי שבינו ובנותיו הבחורים יהיו בלא זיווג והוא זקן יבקש זיווג לעצמו: ולבני הפלגשים פר'ז' כס' בכתובה פלגשים שלא בכתובה. והראב"ן כתב אינו כן כי לא תקרא פלגש אלא כשהיא בלא קדושין כי הכתובה מדברי סופרי': **ויקברו** אותו ויצחק וישמעאל בניו מכאן שעה ישמעאל יתעבה והוליד את יצחק בפניו וזהו סיבה טובה שנאמרה באברהם: **ויהי אחרי** מות אברהם ויברך אלרים את יצחק בני אש' שמר הק"ה הכרות לאברהם כתירא לכרך את יצחק מפני שנה כרות הקדש שעזו יונא ממנו אמר וכו' בעל העולם ויעשה את אשר יוטב בעיניו: **ויבוע** אין גויעה אלא בנדיקוי' לרש' ובמרא הקשוהא דור המבול כאמ' בהם גויעה ומתרח' גויעה ואסופה קאמרי' פני' שגויעה היא מיתה בלי איחור וזה כשנאמר בדשעים הוא לרעת' שלא ניתן להם זמן לעשות תפנם ולדבר עם כפיהם ובנותיהם ועניוניהם אחרים ול זה כאמר כדור המבול לשון גויעה כל אשר בארץ ונוע שלא היה להם פנאי לדבר אלו עם אלו בבהלת המבול וכן כאמר כדור המדבר ולו גוענו בננע אמינו לפניו ו' אשתו אחיהם כרגע וכשנאמר גויעה בנדיקוי' שהיא ב' כלו איחור הוא לטובתם שתהיה בלי יסורין ולא יתעבדו להמך בשרם ולהורות שהו' לטובתם כאמ' גויעה עם אסופה או עם מיתה וראיה שגויעה היא מיתה בלי יסורין וכלי עובד שאמ' ביעקב אבינו ויאסוף רגלו אל המטה ויבוע ויאסף אל עמו שמוי' שאסף רגלו אל המטה נוע: **ויאסף** אל עמו הוא על הכפס שנאסף עם כפשות קרוביו שנדיקוי' שכסאכפס כנוף היא כפרדת משאר הכפשות שהם בלי גוף וכשכפרדה מן הגוף כתחברה עם שאר הכפשות שהן כפרדות מן הגוף כמו:

גשלמה פרשת חיי שרה

פרשת

תולדות יצחק

לאברהם ואולי שפני יצחק היו ככ דומים לפני אברהם שאין הפרט בזמיהם כלל ורא' תורף הוליד גדל ורבה כמו שאמר וישלחם מעל יצחק בנו וגם זה אינו ככון שידוע הוא שליחם גדל ורבה ולבני הפילגשים לא שאלו וישלחם מעל יצחק בנו ומה חודש עתה אברהם גדל ליצחק ועוד שאין כאן מקומו והרמב"ם כתב הנכון בעיני כי חזר עתה והחל באב היחס כמנהג הכתוב לחזור באכסני המעלה אל ראש היחס וכן בדברי הימים כתוב בני שם עולם ואשור וארפכשד ולוד וארם וארפכשד ילד את שלח וכאשר השלים חזר ואמר שם ארפכשד שלח עד אברהם הוא אברהם אף כאן אברהם הוליד את יצחק ויצחק הוליד את יעקב כאשר יזכיר עכ"ג זה אינו ככון שאינו דומה זה לזה שבדברי הימים שמזכיר א ראש היחס הוא אף שגמ' אותם שהתחיל לספר שאח' שאח' בני שם וגמר בניו שאמר עולם ואשור וארפכשד ולוד וארם חזר ואמ' שם ארפכשד שלח אבל קודם שמר אותם אינו חוזר אל ראש היחס שאם ואמר כאן אלה תולדות יצחק יעקב ועצו ואח"כ יתחיל אברהם הוליד את יצחק היה דומה לדברי הימים אבל עדיו לא אמר תולדות יצחק מן הם אלא אלה תולדות יצחק לבדו ואף חזר לאב היחס קודם שהזכיר תולדות יצחק כלל ועוד שאין דרך בדברי הימים לא לחזור לאותו שהתחיל ולא לאותם שהם קודמים לאותם שהתחיל שבדברי הימים התחיל שם ואמר בני שם עולם ואשור וארפכשד ולוד וארם ואחר שהשלים ככיו חזר לשם אבל לא חזר לאכיו של שם וככאן התחיל ביצחק וכשמזכיר חזר לאברהם לכן כרא' לפרט שהכונה כשהיה שמו אברהם הוליד את יצחק לא כשהיה שמו אברהם לומר שגולד במעלה וכבוד והגן שגולד בגדול הוא גדול הכפס וישמעאל נולד כשהיה שמו אברהם פי' להתיר הספק היה בא לומר ששם היה מהול הוליד את יצחק שאחר שקרא שמו אברהם כזה במילה ואח"כ הוליד את יצחק ולא כן בשמעלי פי' שלפי שהמטה שזרע הזרע אינו פועל אלא הזרע לבד והארץ בכמה הטבעי' שנתן בה הש"י הנמיח' וכן רוב האכסני אין פועלי' בעובר להווייתו לא זריעה לבד אבל הנדויק עוזר מאד לעובר כשגולד אותו שיש לבדויק שהוא כוונות טובות בשעת ההזרעה לעבוד את יי' וכן אברהם הוליד את יצחק פי' ד' לפי שאומר בחכמה הטבעית שהאדם יולידהו האדם והשמש והשמש סבה עצמית והאב סבה מקרית לז' אלה תולדות יצחק בן אברהם ולא תאמ' שאברהם סבה מקרית להולדת יצחק כי אברהם בעצם הוליד את יצחק לפי שאברהם הוא שמש שבאמר מו העיר ממזרח דמאי חזית דקאי נדק במערב אהדרכא ליה למזרח וזהו נדק יקראהו לרגלו הכה שהמזלות והכוכבים משועבדים לאברהם ואברהם במדרגת השמש בערך שאר הכוכבים וזהו שאמרו אל מרגלות היתה תלויה בטווארו של אברהם אבינו וכל מולה שרואה אות' מיד מתרפא וכשמתקבעה הק"ה בגלגל חמה שכשהיה אברהם חי הוא היה החמה שתלויה המרגלית בטווארו והיא לשונו שבה מנייר האכסני ומודיע' שיש כמנא ראשון וכשמת התנוע' שמשית מודיע לנו שיש כמנא ראשון שלא יש מתנועע בלא מניע פי' ה' מה שמזכיר לומר אברהם הוליד את יצחק לפי שהאדם שמזדווג עם אשתו הוא לאחד משלשה סבות ראשונה להשלים תאוותיו שנייה לקיים מצות עונה שלישית לפרייה ורבייה אם הוא להשלים תאוותיו זהו בעצם והמקרה הוא הבן שהוליד ואם הוא כפי הסב' השנייה זהו בעצם לקוי' המנוה ובמקרה היה לו הבן וכשהסכה לפרייה ורבייה זהו בעצם אבל אין תכליתו לכן אעפ' שרצונו כן שאינו יודע מה

והיה אבל אברהם כשזדווג עם שרה תכליתו היה לבן שכן אל' למועד אשוב אליך ולשרה בן ועוד כיוון בשעת ההזרעה שיהיה שמו יצחק שכן אל' אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת שמו יצחק ואז לא תולדות יצחק והיתר הספק הב' למה כתעבך כל כך לקח' אשה בן מ' שנה שכן יח' שנה למופה התשובה שלא מנא במשפחתו אשה הגונה ראויה למופ' עד עתה והיתר הספק הד' פרטיו להגיד שהיתה בת רשע ואחות רשע וממקום רשע ולא למדה ממעשהיה והיתר הספק הה' מה הכוונ' באמרנו לכנא אשתו פרטיו זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומד' בזוית זו ומתפללת ונראה שהכוונה היא שנתן אותה לפכו בשעת התפלה לשתיהם כונתו גדולה בתפלה לומר אל האשה הזאת התפללתי או יהיה הכונה לפי שאמרנו חכמי הרפוא' שא' מן הסבות שהאשה אינה מתעבר' לפי שמוזג האיש והאשה שזין מאד ולעבור צריך פועל ומתפעל ואין המתפעל מתפעל מדומה לו מכל וכל ולז' שהוצרך תפלה לפי שמוזג שלו ושלה שזים וככאיים עקרה היא ולא אמר עקרום לפי שמוזג שלה צריך תקון וישאר יצחק כמוזג הטוב ולספק הששי למה היו האבות עקרים אמרו רז"ל כפי הכא על יבמתו מפני שהקדו' ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים ואמר ר' אלעזר למה כמשהל תפלתן של צדיקים לעתר לומר לך מה עתה זה מהפך הגורן הזה ממקום למקום אף תפלתן של צדיקי' מהפכת מדותיו של הקדוש ברוך הוא ממדת רגזנות למדת רחמנות פירוש מה העתר מהפך התבואה ממטה למעלה ואח' כך נופלת כקיה מלמעלה למטה כך הנדיק בתפלת מחשבתו עולה ממטה למעלה ואחר כך ממשך ומוריד השפע מלמעלה למטה והיתר הספק הט' מדוע לא התפלל יצחק על אשתו כי עקרה היא כשעברו עזר שנים שלא כתעברה התשובה ודאי התפלל ומה שלא שמע תפלתו לשתעבר מיד לפי שהקדוש ברוך הוא כאלו עכב בזינא הרשע לעולם ולכן אם הוא הכרח שזינא מסבב השם יתברך שינא באימור ולא במהירות ולזה אמר וימלאו ימיהם ללדת שלא ילדה למקוטעים אלא הט' חדשים שלמים שלא חסר מהם יום אחד אבל זרעה רצה ה' יתברך שינא למקוטעים לפי שינא במהרה האור הגדול אור משה להאיר העולם והיתר הספק הי' למה כתרוננו לפי ששמו היה מלא שער באדרת וכל כך היה שער רב ועצום עד שקראו שמו עשו וכשער הרב ההוא היה מזיק ליעקב והיה יעקב מגלגל עצמו מנד לנד ואעפ' שכל אח' מהם בפכו עצמו ואינם בשליה אחת עם כל זה היה מזיק לו אבל בעבור התשוב' שהשיכו לה שנינויים ככתוך צריך פי' אחר וכפרשהו אח' ופירש הר' בחי' אל שני כנים נולדים תאומים כל אחד כונר בפכו עצמו בשליה אח' לכל אחד אבל יעקב ועשו היה הפלא הגדול שיצרת שניהם בשליה אח' ולזה יתרוצצו ולז' אם יעקב ועשו כאלו סכלנו רבקה מו היתה והיתר הספק היא ויבית ותלך לדרוש את יי' מה כוונתה בדרושה זו ומה השיבו לה שני גוים כבטוך התשובה ויתרוננו הבנים בקרבה לרמוז שילחמו תמיד ותאמר אם כן שילחמו תמיד אחר גדולה למה זה אכזי ויתר טוב שאמות ויאמר יי' לה לא ילחמו לעולם שלעולם האחד יבדר וכשהאחד גובר משעבד לאחר ואין עוד מלחמה וזה שאמ' מלאים ואמין ויתר מלאים ועוד שאם היה עובד הקטן לגדול כמיועט שכלו ולחם לעולם עד שימות כדי שלא להשתעבד לאחר אבל הגדול יעבוד לזעיר וכשכלו ושתעבד לקטן ולא ימות וכזה גם כן היתר הספק הי' שהרבייה היא מלחמה והיתר הספק הי' שני

שני גוים גויים כתיב שלא פסקה משלמם לא כגון ולא חזרת
 מה גדולה היא זו והתשובה שדרך הוא בבית השרי שבשלמם
 הכללי שאוכלים בה עבדיו וכל בני ביתו כותבים להם דברים
 שיסירו תאות המאכל כגון מרקום וכיוצא בהם אכטומים ור'
 היו כל כך עשירים וכדיכים שהיו כותבים בשלמם הכלל
 כגון שמאיה המאכל וחזרת שמהפך המאכל מצד אל צד
 לשיעור כל ואם לא יפורט בן קשה אך היה רבינו הקדוש
 מעדן עבמו שהרי בשעת פטירתו זקף ו' אצבעותיו למעלה
 ואמר שלא הכנה אפילו באצבע קטנה לא הכונה לאכסיה
 ולעבדיהם ועוד כל להתיר הספק הראשון והשמיני
 בתירוץ אחד והוא לפי שהמכס אומר שאחד הוא המזב
 הנקסה מן האב ואחר הוא המזב הנקסה מן המזונות
 וכשהארס בחור יש לו מזב הנקסה מן האב וכשהוא זקן אין
 לו מזב מאכיו שכב עבר לא מזב מהמזונות שאכל ולפי שתרם
 עובד עז' לא שאברהם בכחו ומזבו הוליד את יצחק לא
 בכח תרם ולזה כפל אברהם הוליד את יצחק וגם בזה
 הותר הספק ה' למה לא התפלל אברהם על שרה כשעברו
 י' שני' שלא כתעברה לפי שהבין שכונת הבה' שלא יוליד
 ליצחק בכח תרם וכשראה שכבר היה בן ק' שנה שכבר עבר
 כח תרם ולא הוליד אז אמ' וי' אלדים מה תקן לי ואכני הולך
 עירי שאחר שעבר ממני כח אבני היה ראוי שאלויד' עוד
 כל' להתי' כל הספקו בתז' א' כללית והוא לפי שיש בכאן ספק
 גדול למה היתה עקרה אחר שיצחק ואברהם נדויקים ואת
 בטבע איכו בן שכל עטויו האבות בהשגחה ועוד יש ספק
 איך הוליד יצחק בן שיהיה רשע שהרי א' חלל שהנדויקים אין
 מוליד' ככים רשעים לא אלה תולדו יצחק בן אברהם וכמו
 שיצחק מתכבד באביו לומ' אכני בן אברה' בן אברה' מתכבד
 בכבו לומר בני יצחק ולכן כפל אברה' הוליד את יצחק ואכ
 מצד יצחק א' להיות לו בן רשע וגם לא מצד בחרותו שאם
 היה לוקח אשה כשהיה בחור היה איפס' לו שלא היה דעתו
 מיושבת ולכן הוליד בן פרוץ שאינו בן שהנה יצחק בן מ'
 שנה וכן מ' לביכה ואכ' אין סבת העקרו' וסבת היות לו בן
 רשע לא בקמתו את רבקה בת בתוא' וגו' והטעם שהמולא'
 הבא' על האדם הוא לא' מב' סבות א' ירושה שהוא מולה
 ורשיו מאב לכן כמולי פיגודה כמו שאמרו חכמי הטבע
 נהב' ממקו או אקלו שהמיר רע' או שאויר כמו יור' מפלא' זיוסני'
 ועיר כויתראנו שעשה זפק באכס' הוא כפימה קשה ברגון
 הב' מצד השתתפות והתמדה ואחיה אלו עם אלו כמו שיש
 מולאים מתדבקין כמורסא דבריות ומולאים אחרים' ככנד
 הא' אמר בת בתואל שהוא מולי ורשיו ככנד הב' אמ' מפדן
 ארס שהם אכס' רשע' ככנד הב' שהיא מצד אחיה אמר
 אחות לכן הארמו' ואכ מצד רשעותם ראוי שתהיה עקרה
 ושתלד בן רשע ומצד נדקות אברה' ויצחק ראוי שלא תהיה
 עקרה ושתלד בן נדוק וכן היה שמצד רשעותם עקרה היא
 אבל מצד נדקו יצחק ויעתר לו וי' ותהר רבקה מצד שהיא
 אשתו ולכן לפי שבכאן הפכו' ויתרוננו הכנים בקרבה
 כשעברת על פתחי עז' עשו מפרכם לנאת מצד רשעת
 קרובי רבקה וכשעברת על פתחי עס ועבר יעקב מפרכם
 לנאת מצד אברהם ויצחק ולפי שיש קושיא והוא שאין
 יש ב' נדויקים אברהם ויצחק וכ' רשעים בתואל ולכן מצד
 הנדויקים ראוי שיהיו שני בניו נדויקים מצד הרשעים ראוי
 הוא שיהיו שניהם רשעים ולכן תבא רבקה שהיא נדקת
 ויכרע הכף מאזנים ויהיו שניהם נדויקים' וכראה שמה
 בתרעמה רבקה ואמרה אס' בן אכטרוננו שכשאינו שכרת

כפתמי עבוד' ורה' א' מפרכם לנאת אס' בן האחד רשע אז
 הכונה אס' בן שהם מריבין האחד אין לו דין והוא רשע ואכ
 למה זה אכני שכתיו שאכני הוייתי מכרעת הכף מאזנים
 למהיו שניהם נדויקים ואכ' שהאחד רשע אינו עשה הכרעה
 בזה ולמה זה אכני הריכנו כמי' שלא הוייתי אחר שאין עשין
 ממני משבון אלא א' נדויק לנדקות ב' נדויקים וא' רשע
 לרשעות שני רשעים ואין ראוי זה שאכני נדקת ותלך לדרוש
 את' למה אין עשין משבון ממכה להכריע הכף מאזנים
 שאם פדן אדכאין לה זכות ארץ כנען קדושה ויאמר י' לה
 ראוי היה שתהיה מכרעת אבל א' לב' סבות הא' שהשתי
 טפתי אין דומות זו לזו בעת ההולדה וזהו שאמר שני גוים
 בכסוך הב' בעת שיהיו כולד' אינן דומים במערכה שאחת
 היא הנקודה שכולד' הא' ואחרת היא הנקודה שכולד' האחר
 וזהו שאמר ושני לאומים ממעיך יפרדו הב' שכונת הפי'
 שיהיה הא' עציר מעמל האחר ומכסויו כמו שאמרו חלל לא
 כתמלאלה נור אלא ממרכבה של ירושלם ואם מלאים מלאים
 ואמץ לאוב אחד מכסו' לאוב האחר ומחולשתו יתחזק לפי
 שכונת הפי' שיהיה לישראל קטנוגר כדי שיעבדו את' וי'
 ולזה הא' שאת רבקה תכריע הכף מאזנים למהיו שניהם
 נדויקים אבל מה שיושל זכותך שהרב שאינך אוהבת אותי
 ועבוד' לנעיר שאת אוהבת אותי שכאמר ורבקה אוהבת
 את יעקב ואח' כך כמנא בן וימלאו וימיה ללדת וכמנא שגם
 בשעת ההולד אין שניהם שלמים כמנא והנה תומים כבטרה
 לא אמר תאומים כמו שאמר בפרץ זרח בעבור ששניהם
 נדויקים וגם בשעה שולדה אותם הא' כבורת עונות שיכא
 אדמוני שהעכו' אדמוני' שגא' אס' יהיו מסאובים כמנא והאחר
 נדויק וכן ברנן אלדו וינלדו הנערים ויהו עזו אס' יודע
 ניד שיש לו קסת במצ'ם להרגו לבני יעקב אס' יהיו רשעים
 ולכן יעקב איש תם ויש' אהלים ולזה הטעם ידו אותה
 בעקב עזו לרמוז שאם ישראל לא יהיו נדויקים יהיו עבדו
 עזו והולכים אחריו להפעול לו המנפים ברנליו כשדוכב על
 סוסו וכן לבנו ואס' יהיו נדויקים ואחז בעקב עזו ויפלוהו
 ארצה ולפי שזה הרשע יעשה רעות גדולות לישראל יותר
 מהרנן האלדו עכבו הפי' לשלל תתעבר רבקה' סנה
 לשלל זכא לעולם ואס' יכא שיהיה כולד בלי תאוה בשמית
 לשלל יעשה כל כך רעות לישראל ולכן יוצחק בן ס' שנה
 בלדת אותה ולכן וימלאו וימיה ללדת שלא ילדה למקוטעים
 שאפילו יום א' לא חסר מההרש הט' כדי לעכב אותה הרשע
 לא יכא במהרה אבל פרץ זרח שניהם נדויקים כולדו
 למקוטעים שכאמר ויהו בעת לדתה והנה תאומים ולזה
 אמר בכאן והנה תומים לפי שאחד מהם רשע ובתמר
 תאומים כתיב לפי ששניהם נדויקים ומרעה כולד למקוטע'
 לפי שאור הגדול הזה אור משה יכא במהרה להאיר העולם
 וכמו שכתבתי למעלה וכזה הפי' הותרו כל הספקות הקוש'
 הא' והב' והג' והד' מבואר ואס' ה' מהו לככא אשתו בעבור
 שיצחק מצד אביו שתתעבר וכעכו' אשתו מצד אביה עקרה
 היא ולזה הוצרך להתפלל והספק ה' היתה עקרה לנאת
 הסנה וכזה הותר גם כן הספק ה' והספק ה' לזה לא התפלל
 אברהם על שרה לנאל יכוא בני מורע תרם שזיוק ליצחק
 כמו שהזיוק בתואל ולכן לרבקה וכן שאר הספקות מבואר
 הותרם בזה הפירוט: ויאמר י' לה פרוש על ידי
 שלום לשם כאמר ברומ הקדש עכ' ואין צורך שמאברהם
 דרשה שאברהם בן מאה שנה הוליד את יצחק ויצחק בן פ'
 שנה בלדת אותם ועדין מן אברהם עד טו' שנה:

פרשת

תולדות יצחק

ויצא

הראשון כתב ר"ח פלוזה גדולה היתה זאת
 הלודיה שכל בן כעלם בשליה שהיא מכסה
 עליו והנה שתי השלוות נפתחו כרבע אחד :
 עשו אלו וידעניד איש שדה ודוע שהניד אינו
 בעור אלא לומר שכל מדותיו של יעקב הפך עשו
 שיעקב איש תם ועשו וידעניד ולא תם ואיש שדה ויעקב
 וישב אהלים ואמר ויאהב יצחק את עשו כי ניד בפיו היא
 אהבה תלויה בדבר אהבת הערב ורבקה אהבת את יעקב
 אהבת הטוב : **מן האדרום** האדוק הזה במדרש למה
 כפל אלא מנא עשו ליעקב שתקן ערשו לאכיו בקערה אמר
 ליה הלעיטני אל המתן לי ואמלא קערה אחרת שתקנתני
 זאת לאכיו ולא אכטל מנותי אבל אם תרצה למכור בכורתך
 אתן לך קערת אכיו כי לקנות מזה מותר ואם לאו המתן
 אמר ליה איני רוצה אלא קערה זו שהיא שמנה וטובה ולזה
 אמר הלעיטני כל מן האדרום האדרום הזה זאת אכיו רוצה בה
 שהיא שמנה והכורה אמכרנה לך : **מכרה** כוונת את
 בכורתך לי כל המפרש נכוכו כפי זה הפסוק מה דמיון הוא
 היום והתשוב שלפי שירוש' הככיר אינה עד יום מות אביה
 ואולי אז לא יהיה שזה כלום שלא יהיו נכסיו כלל ליעקב
 כשימו' או יהיה עשיר מופלב לכן לא יהיה המכיר כמו בשעת
 המיתה שאין אנו יודעין מה יהיה אלא כיום הזה כשעה
 הזאת פ' כלפי שכפר בעיקר אמר אל תשבע לי בשם ית'
 שאיך מאמין בו אלא השכועה יהיה קללה שכמו היום הזה
 שאתה הולך למות וקרה לך שתמות אם תחזור כך פ' ב'
 כמו היום הזה שהולך ולא ישוב כן לא תשוב בכורתך לך
 פ' ד' כוונת שהיא יום המיתה שאמרת שבוים המיתה ראוי
 שידבר אמת פ' ה' השבעה לו כיום כפי נורך היום שיש
 ימים שאדם מעריך מעה אמת יותר מבשאר הימים אלף
 והש' עשו כפי נורך היום איכה שזה פרוטה ואין ראוי שתשאל
כפי נורך היום שאכיו הולך למות והשיב יעק' ראוי הוא שלא
 כעריך המכירה כפי נורך היום **ואת** שתי המכרה ככ'
 כזול אבל השבעה לי שלא תתמרט מן המכיר כפי נורך היום
 ולזה אמר וישבע לו וימכור את בכורתו ליעקב ויקם וילך
 הפך המנהג והראוי שמתעכבי מעט על השלחן ויש מקשי'
 איך יתכן שלא כתן לו דק לחם וכזו עדשים בעבור הככור'
 והתשובה שמנהג הוא כשמוכרין דבר חשוב בית או אוזה
 דבר קוראים למכוריהם ומתנים להם פירות אבל הככורה
 בכסף מלא מכרה לו : **יעקב** אשר שמע אברהם בקולו
 כר שי מנותי שאלו לא כתתנו דין הוא כבול ושפיות דמיוס
 חקותי דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבים עליוס
 כאכילת חזיר ושעטנז ויש להקשות אם כן איך הקים יעקב
 מצבה וכשא שתי אחיות ומשה הקים יב מצבות ועמרם נשא
 דודתו ואיך היו נוהגין היתר כמה שאמר אברהם על עצמו
 וקבעלו השם שזר על הדבר והוא יצוה את בניו ואת ביתו
 אחריו ללכת בדרכיו : **התשובה** שלמד אברהם התורה ברו'
 הקדש ושמר אותה כלה כמו שאינו מצווה ועשה ושומר
 אותה היה בארץ לבד ויעקב חוצה לארץ נשא האחיות וכן
 עמרם כי המצות משפט להי הארץ אלפי שהוהרני בחובת
 הגוף ככל מקום והמצבה מצוה שכתחדשה כמו שדרשו
 באשר נשא יי אלהיך : **מה** זאת עשית לנו יש ככאן
 ספק למה אמר אבימלך ליעקב כלשון רבים מה זאת עשית
 לנו והבאת עלינו אשם וכן אמ' אבימלך לאברהם מה עשית
 לנו ומה מטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי מטאה גדולה
 ופרעה אמר לאברהם כלשון יחיד ויקרא פרעה לאברהם

ויאמר מה זאת עשית לי למה לא הבדת לי כי אשתך היא
 למה אמרת אחותי הוא ואקח אותה לי לאשה : **התשובה**
 מנריוס היו שטופין בזמה ולכן אמר אינו מתרעם עליך
 בעבור עמי אשר במצרים כי אין הפרט בין שהיית אומר
 אשתי היא או אחותי היא אבל אכיו מתרעם עליך ממני שאכיו
 מלך ולי לבדי מטאת באמרך אחותי היא השופט כל הארץ
 לא יעשה משפט אבל אבימלך אמר אכיו ועמי דריוס לכלנו
 מטאת שאם היית אומ' אשתי היא היו יראוס משהשו' לכנוע
 אליה ולזה אמר גה כן אבימלך לאברהם מה עשית לנו לכלנו
 מטאת ובפרט מה מטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי
 מטאה גדולה שכלם דריוס ולכן וזנו עליו פרעה אשם
 וישלחו אותו ואת אשתו שאמר פרעה לא וועל כרוז לומר
 הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת שיסומו נפשם בכפס
 על הזמה אבל אבימלך אמ' לאברהם הנה ארצי לפניך בטוב
 בעיניך שכוכן ליעקב הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת
 ויורע יצחק בארץ היא : **וכל** הבארות אשר חפרו
 הב' הגרים שבייר אברהם סתמוס פלשתיס שחורוס לאמונה
 רעה וישב יצחק ויחפור שחור לגיירס וקרא להם שמות
 יהודיס ואותם השמות עצמם שקרא להם אכיו כשביירס וזהו
 שאמר ויקרא להם שמות וגו' ויריבו רועי גרר עם
 רועי יצחק לאמר לנו המיס לפי שהבאר אלל הכחל אמרו
 שאותו הבאר ממי הכחל הה ומתמנותי ומלא הכור והכחל
 יתמעט מזה והעמיד הכת' כי מי הבאר הזה לא היה מן הכחל
 כמו שאמרו רועי גרר לא הוא באר מים חיים ומאליו נובע :
ויקרא שם הבאר עשק האריך כענין הבארות אומר'
 לרמוז לעתיד כי באר מים חיים ירמוז לבית
 המקדש הראשון שנאמ' מקור מים חיים את יי וקראו עשק
 שהתעשקו עצמם ועשו מחלוקות ומלחמות עד שהחריבוה
 והצמי קרא שטפה הוא הבית השמי שכתבו וכלכלו אשורני'
 כתבו שטפה על ושיכי יהוד' וירושלם וכל ימיו היה לנו לסתן
 עד שגלכנו ממנו : **והב' קרא** רחובו הוא הבית העמיד שיעש
 בלי ריב ויהשו ירחיב גבולנו שנאמר בו ואם ירחיב יי אלהיך
 את גבולך שהוא לעתיד ופריוס בארץ שכל העמים ועבדות
 שכם אחד ונאמר עוד שבעסק ושטפה לא הזכיר שם יי לפי
 שאתי בתים הראשונים נכנו על יד בני אדם והם שלמה
 ונורס ולכן נמחרו אבל בית המקדש הב' נבנה על ידי הקדש
 וכמו שהקדש חי לעד כן יהיה קיים לעד ולא ימרח עוד וללא
 בו הרחיב יי לנו הזכיר בו שם יי וזהו שאמר דוד אל וי' לא
 יבנה בית שאו עמלו בזכו בו הוא על שתי מקדשו הראשוני'
 ועל הב' אמר מכון לשבתך פעלת יי מקדש יי כוככו ידיך
 ואמר שי' יבנה בית המקדש יי ימלוך לעולם ועד לא ימרח
 עוד : **הקול** קול יעקב ולא הכירו כי היו ודיו כודי עשו
 אחיו שעירותי : **יש** בזה ספק שסומא אינו מותר באשת
 אלא בטובעות קלא ואם כן העיקר הקול : **התשובה** יצחק
 רצה לבדוקו בה' מושים אם הוא יעקב אלא שכחוס הראות
 לא היה איפשר ותכהין עיניו מראות : **במוש** המשוס וימוש
 במוש הטעם ואוכלה מזיד כנו וטעמו כניד חיות השדה :
 במוש הריח וירח את ריח כדיו ויאמר ראה ריח בני כרוח
 שדה תפוחים שאלו האילנות בשדה : **בקול** הקול יעקב מוש
 השמע לכד לא מנא כעשנו' עדים הם ויותר מעד אחד
 ועד כראה לי שחוס המשו' לכדו גדול מטכיעו קלא והטעם
 שהמשוש השגתו כלי אמעני אלא העור שדבק כגוף עצמו
 והקול האמעני להשגתו הוא חץ מומכו שהוא האויר ומה
 שאמרו חכמי' סומא מות באשתו בטובעו קלא זהו לפי שאין

פיומן באשה המושג לא בועקב שהיו ודו עשו שעירו' כער
 גדיי עוים והרמזן כתב להתיר זה הספק שלכך אמר הקול
 קול ועקוב שמדכ' בלשון רכה ומזכיר שם שמי' או שהיה זכיה
 לדכ' בלשון אחיו כיוס וידעי' לעשות כן עד כאן דבריו ואין
 צורך: וישק' לו כשוקה עכ' למד ביד או בצואר וכלי למד
 בפה: ויתן' לך האלדים מטל השמים ומשמכי הארץ ורוב
 דגן ויתירוש' יש ספק שמזכיר שבעה שנים בין ברכת
 ועקב לברכת עשו' השיכוו הראשון ביעקב אמר ויתן' לך
 לשון כתיבה וכעשו לא אמר לשון כתיב' השיכוו השני בברכת
 ועקב הזכיר אלדים וכעשו לא הזכיר אלדו' השיכוו השלישי
 ביעקב לא אמר הכה וכעשו אמר הכה' השיכוו הרביעי
 ביעקב הזכיר בתמלה טל השמים ואחר כך משמכי הארץ
 וכעשו הזכיר משמכי הארץ בתמלה ואחכ' טל השיכוו החמישי
 ביעקב לא הזכיר מושבך' השיכוו הששי ביעקב לא אמר
 מעל וכעשו אמר מעל השיכוו הז' ביעקב אמר רוב דגן
 ויתירוש וכעשו לא אמר כן וכראה לי תשובה כללית לכל אלו
 השיכוויים והיא שברכת ועקב היא מן הש' בהשגחה פרטית
 כפי מעשי ישראל ולכן הזכיר בה אלדים אבל כעשו אינו כן
 אלא שהקכה וישיבהו בארץ שיהיה טובה מזד טבעה ולזה
 אמר בו מושבך כלומר הקכה יתן' לך מושב שיהיה טוב מזד
 עשמו אבל ביעקב אינו כן אלא אפילו שיהיה הארץ רעה
 מזד ענמה הקכה יעשה אותה טובה ואח' היא טובה ויסיף
 בה טובות ולזה אמר ויתן' לך האלדים כתיבה מיד האלדים
 ולפי שהיה מזד השגחה השם ותברך אמר בסמוך עם לדים
 מטל השמים לפי שהשמים קרובים לשית' על השמים כבודו
 אבל עשו שטוב ארצו היא מטבעה אמר בראשונה משמכי
 הארץ ואחר כך אמר מטל השמים ועוד יעקב קרוב לשמים
 ועשו קרוב לארץ שהוא חומרו ולזה אמר כעשו מעל פירוש
 ולא כל על שהקכה על השמים כבודו אבל ביעקב שהברכה
 היא מן האלדים אין למעלה ממנו ואינו מעל אלא כל על ולזה
 אמר הכה כבוד מלשון הכני כלומר הרי הוא מוכן שהארץ
 מוכנת מזד ענמה אבל כשהברכה וכוף מפאת ההשגחה
 אינו הכה שאינו קרוב מאד שצריך תפלות ותחנוני' ומעזים
 טובים ועוד שעשו לפי שהוא דרך טבע לפעמים יבוא דגן
 רב ולפעמים מעט כפי טבע השדה אם גשומה או לא אבל
 לישראל לעולם והיה רוב דגן ויתירוש בעבור שיבוא מפאת
 האלדים שאין המיים והטובות בעין רעה מפאת יי' ואח'
 יחסר מזה הוא מפאת חסרון דקנות ישראל וזהו שאמר
 אל משמכי הארץ והיה מושבך זו איטוליא של יון שידענו
 שמפאת ענמה שמכה מאד וכה הותר ספק השיכוויים:

ויחרד ינחם חרדה יש כזה ספקות **הספק** הא'
 מה חרדה היה זו גדול' עד מאד וכי לא היה יכול
 לברך גם לעשו ואח' החרדה בעבור שכירך לועקב לבד אינו
 ראוי כי ורעך הוא ועוד שאמר ויקח ברכתך שמורה שלא יש
 ברכה אחר' בעולם והכ' כמה מיכני ברכו' יש שיוכל לברכו' בכ'
הספק השני שאמר ויקח ברכתך מורה שלא כשאר
 ברכה עשו שיוכל לברכו' ואחר כך ראינו
שכירך אותו ואיך אמר שאין לו ברכה עזר' **הספק**
 הב' אחר שכקס יעקב מוכן שכירך אותו ואמר' כ' פעמים
 שלא כשאר לו ברכה שפעס' א' אמר ויקח ברכתך לומר שאין
 לו עוד ברכה ואחר כך אמר הלא אכלת לו ברכה והשוב לו
 שאין לו עוד ברכה ולכה איפה מה אעשה בני איך כשאמר
 עשו הכרכ' אחת הוא לך אבי ברכני גם אבי אבי מיד בורך
 אותו ומה מעשה כל כך גדול' היא לשכסמוך בורך אותו שזהו

עשמו מש' הלא אכלת לי ברכ' ולא בורך אותו בטענה ההיא'
התשובה לכל אלו הספקות לפי שכרכתו היתה הוה
 גבור לאחיק' וגבו' הוא מן המנטרף שהוא
 גביר על אחיו והם עבדים ולכך חרד חרדה גדולה שלא
 לתת לו ברכה כמוה וכס' גדולה ממכ' ולזה אמר לברך אותו
 ברכה כמוה וזה לפי שעשו אמר ברכני גם אבי אבי כלומר
 שוב לברכתו לפי שלא גלה לו כוסח הכרכה חזר לומר הלא
 אכלת לי ברכה כמוה אז גלה לו הנסח ואמר לו הן גביר
 שמתני' לך ואת כל אחיו כתתיו לו לעבדים ואכ' א"ל לברך לך
 ברכה כמוהו אז השיב עשו ואמר הכרכה אחת היא לך אבי
 פירוש שתי ברכות כתת לו הא' גביר והכ' דגן ויתירוש
 הכרכה הא' כבר אני רואה שאין בה תיקון אבל א' מן
 הכרכו' שהיא דגן ויתירוש מאותו המין של ברכה ברכני גם
 אבי אבי ואז בורך לו מזה המין האחרון ואמר הכה משמכי
 הארץ יהיה מושבך ולפי שעדין יחזור עשו ויאמ' ומה ויעל לי
 הכרכה השנית מה שקנה עבד קנה רבו אם איך מתקן גם
 הראשון מעט שכן דרך התמט'לו' שואל' מעט עד שמצניג'
 שאלתם וכן הבין ינחם מעשו לזה השיב גם כן והיה כאשר
 תרוד ופרקת עלו מעל נואריך וכה הותרו כל הספקות:
 הכי קרא שמו ועקב וגו' פירוש שידו אוחזת בעקב עשו
 היא פעם א' וזה פעמי' או שהיה ראוי שיקרא עקב
 בעבור שידו אוחז' בעקב אבל קרא שמו יעקב על שם העתיד
 שיעקבנו: והיה כאשר תרוד כמו ארוד בשמים כלומר
 אשר תרוד ותעק' לוי' בלחץ שילחך אחיק' וכעבודה קשה
 ישמע ויתפלך ופרקת עליו וכתב' ר' אברהם יסכים שלא
 הקינו משכו שאנו בגלות ארדוס ואינו כן רק היתה תחת יד
 יהודה שאמר ויפצע אדו' גם יואב הכרית כל זכר באדוס
 ולפי שהיתה תחת יד יהודה שמחו כיום אדינו והיו אומרים
 לכבליים ערו עד היסוד בה וזהו שישי ושמחי בת אדו' וכינוי
 אגריפס כלכדיה ירושלם וכא' אדוס לעזור ליהו' ~~היה~~
 שהגלתנו ~~היה~~ הוא מלכות יון כמו שפירשתי
 בספר דניאל ומתי מספר האמינו והאמונה רומי בו כימי
 קוסטאנטין שחדש כל הדת ושם על דגלו צורת' ולא היו
 בעולם שישמרו התורה החדשה מן האדומים מעמים ולכן
 נקרא רומי מלכות אדוס' ויוגד' לרכקה את דברי
 עשו ככה הגדול יש ספק מי הגיד לה שעשו לא אמר אחרון
 את יעקב אלא בלבו כמו שאמר ויאמר עשו בלבו ואמרם אל
 ברוח הקדש ואחשוב שלכ' בכאן כנוי לומר הרעה והוא שראוי
 היה לעשו לשתוק ולהרבה ואין תופלת בשטימה לא שישמר
 אויב ממכו לזה אמר שיכרו הרע היה גדול מאד ולא שלט
 בעשמו לשתוק עד שאמ' בפיו אחרון ליעקב פי' ל' לפעמים
 משטים ראובן לשמעון ואין כוונתו לעשות לו רעה אלא כדי
 שישוב ראובן מלחלוק עמו לזה אמר שלא היה עשו כזה כן
 לא כוונתו ודעתו היה להורגו וזהו בלבו ואמר בפיו ואהרנה
 את יעקב שהיו פנו ולבו שוים פירוש ג' וישטום עשו את
 יעקב זה היה בפרהסיא שאמר שיהרגנו על הברכה וליעקב
 עשמו שטם בפניו שיהרגנו אבל לא גלה הזמן אומתי יהרגנו
 אבל בלבו אמר הזמן והוא יקרבו ומי אבל אבי ולזה אמרה
 רבקה שיכרת מיד שלא הוגד לה הזמן ואח' תאמ' למה פחדה
 רבקה מעשו שיעקב גבור ליה א"ל לפי שעשו גדולו' גם לי כח
 גדול ויעקב קטן ולזה הזכיר בכאן גדול וקטן ואח' תאמר
 הכה עשו לא אמר שיהרגנו עתה עד שימו' אבינו לפי הפיר'
 שאמר בפרהסיא הזמן לזה אמרה מתנחם לך להרוג מיד
 זהו מתרגם אכקלום כמן לך ור' אברהם אמר ויאמר עשו

כלבו יתכן שגלה מודו לא מאוהביו ואין נורד :

ימים אחדים שנים מעטות כמו ימים תהיה גאולתו והאחדים פחותים מעשר : אם יעקב ועשו יודעוהו שרכקה היתה אם יעקב ועשו וכתב רש"י אינו יודע מה מלמדנו וכראה לי שאמר שיצחק ורכקה שלמו ליעקב מכאן שבע לפי שלא יורגו עשו ופרך ארם אינו רחוק מאד מכאן שבע היה ראוי שישלמהו למקום רחוק מאד כדי שלא יגד עשו שמה להורגו לזה אמר אם יעקב ועשו הם כפרן ארם ידעו שרכקה אהבת את יעקב ושם יכולוהו מעשו לזה אמר אם יעקב ואח"כ עשו ולכן לא פחדה רכקה לשלחו עס וימי סיגירת סניהם בשליה אחת דרך שלא ולזה אמר אם יעקב ועשו הפך שאר תאומוי שכל א' בשוליה אחת בפני עבמה אחות כבוית ככד היה מכל אחיו או נהיה לי שמעאל כנות רכות וזאת היתה אחות כבוית :

גשלתה פרשת תולדות יצחק

פרשת ויצא יעקב

ויחלום

הספק

והנה סולם מונב ארצה יש בזה ספקות : **הספק** הא' מה הוא כוונ' מרא' הסולם הב' אמר והנה סולם מונב ארצה ומיד אמר אינו וי' אלדי אברה' איך ונ' נראה שזה פירוש המשל ומה יחס יש עם מראת הסולם הארץ אשר אתה שוכב עליה וכל הדרכים שאמרו ל' **הספק** הב' שאמר אין זה כי אם בית אלדים למה נכנס בלשון שלייה לא היה לו לומר מה נורא המקום הזה זה בית אלדים הד' מה נורד לומר ב' פעמים זה שאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלדים וזה שער השמים היה די שאמר מה נורא המקום הזה הוא בית אלדים ושער השמים או מה נורא המקום הזה בית אלדים ושער השמים **הספק** הה' איך שם ספק בכנולתו שאמר אם יהיה אלדים עמדי ונ' **הספק** הו' שאמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך אינו דרך שיאמר אדם למלך תן לי אלף פרטים ואתן לך המעשר :

התשובה

ככוונת הסולם הודיעוהו שהמלאכים אין מספיק להם הכח שמתן להם השם ותבר' כשכראש אלף בכל רגע זריכין לקבל השפעה מהשמים וזה שאמר והנה מלאכי אלדים עלולים לקבל השפעה מהשם ותבר' ויורדים עם השפעתם ואינו כדרך הכנין שאמר שככה אין צריך לככאוי ב' ככוונת הסולם הודיעוהו דרוש חשוב והוא שאין שתי מלאכים ככנסים תחת מין א' שאין חילוף בין ראובן לשמעון מנד הצורה שהכל סויות ודיבור אלף מנד החומר ואמר שהמלאכי אינם בעלי חומר אין הפרש ביניהם אלף בהפרש המינים בין זה לזה וכל מלאך מין בפני עצמו ואין ככנסים אונ' של מלאכי תחת מין אחד וכמו שנתבאר באלדיות וזה שאמר והנה מלאכי אלדים אלו עולים ואלו יורדים זה למטה מזה וזה למעלה מזה ואין כלם תחת מין א' לשיקויו במדרגה א' ג' ככוונת הסולם לומר שאין אחת כמינים שאומרים שלא יש השארות לכפש וזה שאמר והנה סולם מונב ארצה שהוא האדם וראשו שהוא הכפש מגיע עד כסא הכבוד ולא לכל האנשים אלף כשהמחשבות טובות וזה שאמר והנה מלאכי אלדים שהם המחשבו הטובות והמנות

מעלי לכפש האדם למעלה ואם מחשבותיו רעות יורד ד' ככוונת מראת הסולם וכו' ויתר גה כן הספק הב' מה יחס יש בין המראה למה שאמ' הארץ אשר אתה שוכבונ' הודיעוהו דרוש עמוק שיש ויכוח בין הפילוסוף וא' שהקדש ברוך הוא מכיבגלבל ויש אומרי' שאין הקב"ה מכיבגלבל והאמת שאינו מכיבגלבל וזהו סוד יוס' כ' של שכעות ושבת הב' של שנת היוכל שיש מט' גלגלים ולכל א' יש מכיבגלבל והקב"ה שאינו מכיבגלבל וכן יוס' כ' קדש ושבת הב' קדש שלא כשאר גלגל לשינויעהו הקב"ה ולזה אמר והנה מלאכי אלדים עלים שמינועי' השמימה ועל כל אלו המנויעים וי' ולזה אמר אע"פ שאינו מכיבגלבל מכיבגלבל הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה תמיד עיני וי' אלדוך בה והנה אכני עמך אנו אכניע לך ה' ככוונת הסולם לפי שיש מינים שאומרים שאמ' הוא התמלת הכנסים וא' התמלת הכפשו' לזה אמר והנה סולם מונב ארצה שהם הכפסדים וראשו מגיע השמימה ומלאכי אלדים שהם כנסים ולכלם התמלה אחת והנה וי' נכבגלבל וכן יש סברת מינים שיש ג' התמלת אחד התמלת זה העולם הכפסד ואחד התמלת השמים שאינם כפסדים ואחד התמלת המלאכים שאינם נוף לזה אמר והנה סולם מונב ארצה שהוא כפסד וראשו מגיע השמימה שאינו כפסד אבל הם נוף והנה מלאכי אלדים ככדלי' מחומר והתמלה אחת לכלם והנה וי' נכבגלבל והוא התמלה לכלם והקישור שיש בין מרא' הסולם למה שאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה הוא לומר אם בניך ואמינו באחדותו ושאינו התמלה לכל' עליונות הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך ולזה אמרו ככנוליעקב שמע ישראל אחת ישראל אינו וי' לדונו וי' אחד וכזה הותר גם כן הספק הב' וזה הותר גם כן הספק הו' מה זה שאמר עשר אעשרנו לך מה ה' חובה הואת שהכוונה אפרסם שיק' בעולם ונס כך יאמינו לעולם שהמעשר הוא רמז שיש אליה כורא העולם עשירו מושל על כל המנויעים והתשובה לספק הב' למה אמר בלשון שלייה שאמר אין זה לפי שיש כורא מרשעו' כמו ויורא יעקב מאד ויש כורא מקדושה כמו מורא תהלות ולפי שהיית אכניס סביב לראשו מוראת חיות רשת אמר כשהקיץ אין זה כורא מחי' אלף מקדושה והיתר הד' אמר זה ג' ככנבגל' מקדשות מה כורא בית המקדש ראשו ששרתה בו שכינה אין זה בית המקדש שני שלא אדתה בו שכינה ולזה אמר בלשון שלייה אין זה כלומר אין בו שכינה וזה שער השמים בית ג' שתחזור השכינה לירושלם ולזה אמר שמים שיהיה מעשה שמי' לא בנין אדם כראשוכו' והתשובה לקושיות הספק הה' איך שם ספק בכנולתו ואמר אם יהיו אלדים עמדי בעבור שהשם יתברך אמר לא אעזבך עד אשר את עשיתי ולא אמר עד אשר עשיתי לומר עד אשר אראה את אעשה אשר דברתי לך ראוי לעשות אעשה ואם לא לא שאם יתלכך בחטא לא יעשה מה שדב' לו ולזה אמר אם יהיה אלדים עמדי והאין הזאת אשר שמתו מנכה יהיה בית אלדים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ואם לא יהיה לדי' עמדי כגון שאתלכך בחטא לא יהיה בית אלדים ולא אתן מעשר כי חס ושלום זכר רשעים תועבה שכמו שהט' אמר אם גם כן יעקב השיב במלת אם : וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ככר' כותי א' שאלת ר' מאיר אמר לו אי אתם אומרים יעקב אמתי דכתיב תתן אמתי ליעקב אמר לו הין אמר ליה ולא כך אמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך אמר הין אל' הפרש שכתו של לווי אחד מ' למה לא הפרש אחד מ' לשני שכתי' אמרו אל' וכי יב' הם והלא וי' הם אפרים ומנשה

ומנחה כראובן ושמעון והיו לי אל' כס שאנוסיפ' אוסיפת מוא
 אוסף קמח אל' או אתה מודה שהס' ד' אמהו אמר ליה הן
 אל' נא מהן ד' בכורו' לד' אמהו' הבכור קדש ואין קדש מוניא
 קדש אל' אשריו ואשרי אומתך שאת שרני בתוכה : ויבש
 יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר אל' כמי שמעביר
 הפקק מעל פי הגלומות הטעם שהיה ראוי שיאמר ויגולל
 האבן אם הכוונה כמו ויגולל את האבן שהוא שגללו אותה
 מעל פי הבאר שלא הסירו האבן לא בגלגול כדרך האכנים
 הכבדות אבל אחר שאמר ויגל הכוונה היא שהרימה בידיו
 מעל פי הבאר עוד לפי שהוא דרך כשאדם רוצה לגלגל אבן
 כבדה להוליכה למקום אחר מרמיק גופו ואומזה בידיו
 במקרה ומביאה אליו אבל כשהיא קלה מקרב עצמו אליה
 ולוקח אותה ובכאן אמר ויבש יעקב ויגל את האבן :
 ויהי כשמוע לכן את שמע יעקב בן אמתו פירוט ששמע
 שהיה תם ויבש אהלו ויחבק לו ויבסק לו כמו שעשו'
 לאותם שאינם בקיאים ברמאות ועשום להם מנופה כדי
 שיתנו להם ממונם וכדי לעשות להם אונאה שחשבה שהיה
 מביא אכנים טובות ומרגלויות וכיוצא בזה וכשספר ללכן
 את כל הדברים האלה שבא בורח בעבור הבכורה והכרחה
 אל' אך עצמו ובשרי אתה אני מ'צבתי שהיית תם אבל עתה
 אני רואה שגם בן אתה רמאי כמוני עצמי ובשרי אתה וזהו
 אך רמאי כמוני : הגידה לו מה משכורתך אמר בן
 כדי שיתמייב בגמובה ואכדה שאם יהיה שומר חנם יהיה
 פטור ואחר כך חייבו גם באונסים שאמ' טרפה לא הבאתי
 לך ואחל לא רעה לפורעו ותחלף את משכורת עזר' מוסיב :
 ויאסוף לכן את כל אנשי המקו' ויעש משתה לא כאברהם
 שנתן להם לאכול ולא כלונט שאמר ויעש להם משתה ומנות
 אפה ויאכלו אלא ויעש משתה שקביעותו עשה על היין כדי
 לשכר אותו בעבור שלא ידע אם הוא רמל או לאה : וירא
 וי' כי שנוא' לאה ויפתח את רחמה ורמל עקר' בזה יש ספקו' :
הספק הא' ידוע שלא היתה בלתי אהובה ולא די זה
 לא היתה שנואה ואם בן ראוי היה שהבן הא'
 שנתן לה השם ויתבר' יהיה להסיר השנאה והבן השני להביא
 אהבה והיא אמרה בהס' בבן הא' אמר ותקרא שמו ראובן
 כי אמרה כי ראה וי' בעמי כי עתה יאהבני אושי ובבן הב'
 אמרה כי שמע וי' כי שנואה אכני ויתן לי גם את זה ואם
 הבן הראשון הספיק גם להביא אהבה הבן השני לא היה
 צריך להסיר שנאה שגם אהבה יש בבן הראשון **הספק**
 הב' הפעם ילנה אושי כי ולדתי לוג' בכים ולמה הפעם
 יותר מבשאר הבנים ולמה ילנה בכך הב' ולא בכך הב' או
 בכך ד' או ה' ואופשר שהאשה שוש לה שני בכים קטנים
 לוקח' הבן האחד בזרוע הא' והבן השני בזרוע האחד אבל
 כשיוס לה' בכים קטנים על כרחו של בעל יקח הא' והוא
 לעולם אצל אשתו לאמר קח הילד והניקחו ולזה אמרה עתה
 הפעם על כרחו ילנה אושי אליו אחר שילדתי לוג' בכים
הספק הב' אמרה ביהודה הפעם אודה את וי' ולמה
 לא יודה על ג' בכים שילדה קודם זה .
הספק הד' למה אמרה לאה לכן שפחת בגד וכן אוינו
 ויתר מול טוב בכיה היוצאים מבין רגליה מבין
 שפחתה שבהם לא בא לה מול ובכך שפחתה בא לה מול .
הספק הא' אל' כיששכר וישכב עמה גלילה הוא הקסה
 סיוע בו שיבא ממנו יששכר ולמה בו יותר מלוי
 שהיה יותר קדוש . **הספק** הו' למה ילדה בת ולא בן אחר
 שאמרתיה מרה בלעכה וכל לו הבני' כולדו בהשגחה פרטיות

הספק הז' למה קרא שים דינה שכל הבנים נתן טעם
 לשמותם ולמה לא נתן טעם בה ולמה קראה אותה דינה
 ורזל אמרו שדכה בענמה ואמרה אם זה זכר לא תהא רחל
 אחותי באמת השפמו התפללה ובהס' לנקבה ויש להקשות
 על זה הנה אליו השתי אחיות קנאויות היו מאד על הבנים
 וכפרט לאה שאמר שהיו לה ד' שהיה לה בן אחד ויתר
 מחלקה אמרה הפעם אודה את וי' ואח' כך נתנה שפחתה
 ליעקב לפי שילדה שפחת רחל שני בכים ועדין לא ילדה רחל
 ענמה ואין דרך הנשים להרבות נשים לבעליהן אלא עשתה
 בן מנד' הקבאה הגדולה לשום שמים להרבות שבתים ואין
 יתכן שהתפללה שתהפך הבן שהקבה נתן לה במעיה לבת
 לתתו לאחותה ואין משיבין על הדרא ואולי כאמ' שכוונתה
 לומר שאמר שילדה חמי השבטו' חמלה על אחותה שהאמהו'
 כדקנייות היו ולא ראיתי בכל המפרשים היתר לזו הספקו'
 ואף לא מי שהרגיש הספקות הד' האחרונות ונראה לי
 התשובה לכל הספקות שהאמהות היו כביאו' וידעו שילד
 יעקב יב' שבטו' ולפי שלא נדקת לא חדשה ליעקב שהיתה
 שנואה לא שאינה אהוב' ולכן קראה הראשון ראובן כי ראה
 וי' בעמי שלא היה אהב אותי ועתה יאהבני אושי ואמר
 שילדה הראשון זה היה מספיק לי שאהבה ומן הראוי שתלד
 רחל השני שכבר לאה אהובה לפי דעתה וכשראתה שילדה
 גם בן שני אמרה אני לא הבנתי האמת שחשבתני שלא היה
 ליעק' עמי לא בלתי אהבה ואינו בן ששני דברים היו ליעקב
 עמי אחר בלתי אהובה שנית שנואה ולכן נתן לי הקלה
 הראשון להסיר השנאה ונתן לי השני להביא אהבה ואני
 הייתי טועה שחשבתני שלא היה ליעקב עמי לא בלתי אהבה
 ולכן קראתי הראשון ראובן לומר כי עתה יאהבני אושי וזה
 שאמ' כי שמע וי' כי שנואה אכני מלשון כי שומע יוסף כלומר
 הבין וי' כי שנואה אכני והראיה לזה ויתן לי גם את זה שאם
 לא בן היה ראוי שיתן השם ויתבר' השני לאמותי וכשנתן לה
 הב' אמרה עתה הפעם ילנה אושי אל' כי ולדתי לו שלשה
 והוא חלקי לד' כשים יב' הם ג' לכל אחת וזה ידעה לפי
 שהיתה כביאה וראיה שכילדה רחל את יוסף אמרה יוסף
 וי' לו בן אחר ולא אמרה בכים אחרים כראה שהיו כביאות
 וכשילדה בן ד' אמרה הפעם אודה את וי' אחר שילדתי בן
 אחר ויתר מחלקי ואמר ויתרא רחל כי לא ילדה ליעקב
 נתקבא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הנה לי בכים ואם
 אין מתה אכני ויש להקשו וכי אתה ראתה והלא מבין ראשון
 היה לה לראותה אלא הכוונה בשילדה לאה הראשון אמרה
 רחל השני אד' אני כשראתה רחל השני אמרה אחותי ילדה
 שנים אבי אלד שנים אחרים בשילדה השלישי אמרה רחל
 כוונת הקסה שתלד אחותי ב' זה אחר זה שהוא חלקה ואני
 אד' אחרו' ג' זה אחר זה כשראתה שילדה ד' אז התחילה
 לזעוק ואמרה ליעקב ראה תראה שגזלם לי לאה בן אחד
 וכראה לי עוד שלפי שלא היה בלתי בעלת בכים בני שפחתה
 לא היו בעיניה ככנים לה אלא כזרים אבל רחל לפי שהיתה
 עקרה היו בני שפחתה בעיניה ככנים לה וראיה לזה שלזה
 אמרה רחל לכן שפחתה דכני לדים וגם שמע בקולי פירוט
 אמרה דכני אלדים שהיה לי בן משפחתי ולא תחשבנו
 שבעבור שילדתו שפחתי שלא שמע השם בקולי וגם שמע
 בקולי ואף על פי שלא ילדתו הרי הוא לי כאלו ילדתו ויתן
 לי בן אבל לאה לא אמרה ויתן לי בן שלא אמרה אלא כבד
 באשרי כי אשרוכי בנות ואת תאף למה נקמה לאה שפחת'
 ליעקב תשובה שנעבור אותנו הזכות שתלד לאה ענמה ולא
 שפחתה

99

שפחתה ולזה אמר רחל ותלד על ברכי וואכנה גם אכני ממני
 אבל לזה לא אמרה כן אלא ותיקח את זלפה שפחתה ותתן
 אותה ליעקב ולזה אמרה כשילדה לאה עממה ותלד ליעקב
 בן חמישי ותלד בן ששי ליעקב וזה מותר שידוע שהוא בן
 חמישי וכן ששי אלא לומר שלא איכה עושה חשיבות מכני
 שפחתה בלוהם שלה שאם בן בן ז' וכן ח' היה ולכן לא תמצא
 שפחתה בן ג' או בן ד' וכיוצא בו ולכן כשראתה לאה שילדה
 שפחתה אז חרה לה שלא כתנה לו שפחת' כדי שתלד שפחת'
 אלא כדי שתלד היא עצמה ואמרה אחר שאינו לא ולדתיו
 הנסרה השגת השם ותברך ממיו וזה הבן שניתן לשפחתי
 הוא מול וכוכב ולא השגתה ולזה אמרה בגד כאמרם בני חיי
 ומיומי במזל תלוא מילתא ואמר שילדה בן שמי אמרה
 באשרי כי אשרוני בנות פירוט האוצר הוא פועל הכפס
 המדבר' כפי המעלה והמעלה הוא קטין ככח עומד באמצע
 וכל זה מדיניות ואנסות לא ענין אלדי והשגתה ולזה תמצא
 שלא הזכירה גם לדים בכני שפחתה אלא בגד באשרי ורחל
 הזכירה בכני שפחתה אלדים דכני אלדים כפתעלי אלדים
 ולפיכך רצה הקב"ה להגיד זה המינו ממני שחשבה שהנסרה
 ממנה השגתה וכתן לה ושכר ולזה אמרה כתן אלדים שכרי
 פירש זהו שכר כתיבתי שפחתי לאיזי לא מה שילדה שפחתי
 ולזה הזכירה בזה לדים ובה הותר ספק וישכב עמה כלילה
 הוא שאולי אפילו שילדה היא תמצא שהוא בטבע לכן שייע
 הקב"ה בזה ולזה אמר ושכב עמה כלילה הוא שהוא שמו של
 הקב"ה ואף בעבור זה יצא בגד מהול להגידה מוא' המשפחה
 ולא הועיל כאמרם אל בא בגד מהול שרצה הקב"ה לרמוז לה
 שהקב"ה מל אותה ואם כן הוא מצד השגתה ואחר שילדה
 לזבולן אמרה הפעם וכלכני אישוי אחר שילדתי ששה בכים
 כמו שתי נשים יהיה לעולם בכיתי ודירתו יהיה עמי מלשון
 בנה בכיתי בית זבולך לא כבן שלישי הפעם ולזה אישוי אלני
 ואח' שהקב"ה כתן לה שכרה כשילדה היא עצמה בכים והסיר
 ממנה מחשבתה כהשגתה השם ותברך כה שחשבה שדרך
 טבע ילדה שפחתה שכי בכים אמר הקדש ברוך הוא עתה
 שהנסרה מחך מיעש אמונה אתן לך עונש ולכן ילדה בת
 ואף לא מונחלת לא קשת המול אז הכדיקה עליה אתה דין
 וקראת שמה דינה לומר הקב"ה דין דין אמיתי עליו ברוך דין
 האמת זה דעתו כהיתר לו הספקות והוא ענין חשוב מאד :
 התחת לדים אכני ודוע הוא שכל הכמנאים הכבראים
 תחת אלדים ולזה אמר רש"י וכו' במקומו אני
 עומד והכונן כפאנו לפי שאמרה הכה לי בני ואזל וכו' כך
 עזה אכין לאמך והלא התפלל עליה וכן אברהם וי' אלדים
 מה תתן לי ואכני הולך עירי הן לי לא כתת זרעוההה בן
 ביתי וורש אותי וזה במקום תפלה לזה הסיב התחת אלדים
 אכני פירוש כזלמה אברהם אינו תחת השמים אלא תחת
 הקב"ה שהקב"ה למעלה ומיד בסמוך למטה אברהם והשמים
 תחת אברהם שאינו תחת מערכות השמים שכאמר הכט טא
 השמימה ולשון הכטה הוא מלמעלה למטה שכאמר השמים
 הכיט וי' וכן נחמך אכל אני אינו תחת וי' אלא תחת השמים
 שאינו חסיד ושלא כל כך כאבותי לשדר המערכה :
ואחר ילדה בת היא ראוי שיאמר ותהר עוד ותלד בת
 ויש אומרים כי עם זבולן היתה כבטן אחת :
אסף לדי את חרפתי בזה הפסוק כוכבו כל המפזז
 ויתכן שכונן ההוא היה כל איש נושא שתי כנים
 כאמרם אל על פסוק ויקח לו למך שתי נשים עדה וכלה כך
 היה דרכן של רור המכול אחת לפריה ורביה ואח' לתשמיש

וזאת שהיא לתשמיש היא משקין אותה כוס של עקרון כדי
 שתעקר ומקטטה ככלה ומאכילה מעדנים ומכרתה כנופה
 ואכלה כלאמה הוא שפירו' אינו רועה עקרה לא תלד ולאמה
 לא ייטוב עדה היא של פרוה ורביה על שם שמנוסה עליו
 ומוסר' ממאכלו עדה תרגו' של מורה בלה היא של תשמיש על
 שם שנושבת תמוד ככלו ועל זאת ההקדמה כאמר שכך היו
 אומרים לויכני הדור יעקב יש לו שתי נשים רחל שהיא יפה
 היא לו לתשמיש ולכן אינה יולד' שהשקה לה כוס של עיקרים
 ולזה שגילדת ואינה יפה היא לו לכנים וזאת חרפה גדולה
 שאם בן היתה כזונה אכלו ועתה שילדה ויאמרו הטובים
 שבהם תפח עמותן של בעלי לשון הרע והוא חסף אלדים
 את חרפתי וזה הענין חשוב מאד : **יוסף** יי' לי בן אחר
 כתב ר' אבר' מלדו ליעקב יב' בכים בשבע שנים וכשספרום
 הקדמונים מצאום בני ששה חדשים וימים כמספר עד כאן
 וטעם שהולדים לו חיים והולדים למ' מתים לפי שכל אחר
 משבעה כוכבי לכת משמש מדש אחר וסידורם ששם חכב'
 שבתו משמש מדש ראשון ונדק מדש שני וכן כלם עד לכנה
 ולכנה ממונה על החיים ולכן המלד ב' ומיה אבל כשנכנס
 בזכתיא שהוא חוזר חלילה והוא שמיני לפי שטבעו קר ויבש
 שהוא טבע המיתה על כן אינו הולד מי שיחזורנו טיפה כמו
 שהיה מתחלה אבל כשיעבור כו שמיני וכנס בתשיעי שהוא
 כוכב נדק והוא כוכב החיי והטו' אז ומיה והנה רוב המלדי
 הם לתשעה חדשים והם לכוכב נדק ויש מולדים לי' חדשים
 והם למאדים ויש מולדים לט' חדשים והם למתה לרל אמרו
 עבדא הוה כרבא תוספאה דאשתהו ולדה עד תריסר
 ירחי שתא ואכשריה פירוש שלא היה בעלה בעיר דכל זמן
 שלא עברו עליו ויתר מוכ' מדש באשר שלפעמים הולד מזהה
 יב' חדש : **יוחי** כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב
 אל לבן שלמני ואלכח אל מקומי ארזל משמולד שטמו של עזו
 שכאמר והיה בית יעקב אש וכתי יוסף להכה וכתי עשו לקח
 ויש להקשות למה יוסף שטמו של עשו ויתם מאחר האקים
 התשובה שיוסף יבא עם עשו לדין למה עשית רע לאחיו
 יעקב כמו שאמ' בכנאו' עובדיה מממם אחיו יעקב תכסך
 בנשה וכרת לעולד ואין לו פה להשיב לו שלא ויכל לומר לו
 אתה עשית רע לאחיו שאדרכ' הם עשו לו רעה והוא שלם
 להם טובה תחת רעה ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו לחם
 לפי הפך אבל שאר בני יעקב שיכנסו לדין עם עשו ויאמרו
 מדוע עשית רעה לאחיו יזכ' להם גם כן אתם עשיתם רעה
 ליוסף אחיכם וכך צדק להורגו ומכרתם אותו ומרומה :
לא תתן לי מאומה פירו' שאין הכרחה שורה על הדבר
 המכני והמדוד אלא על הסמוי מן הענין שכאמר יכו
 וי' אתך את הכרחה באסמיוך לכן אמר לו אם אני אומר לך
 תן לי דבר קטוב לא תתן לי מאומה שאין הכרחה שורה עליו
 אלא יהיה קגוד וטלוא שזה אינו מכני ומדוד ותנוח לי לברכ'
 השם יתבר' מה שיתן לי הן רב הן מעט או ירצה אם תעשה
 לי הדבר הזה שתסיר משם כל מה קגוד וטלוא כאלו אינוך
 כותן לי מאומה שלא יראו הכאן קגוד וטלוא לשולדו דונמתן
 ומעט מוער וילדו כן או והיה כטוב' אם אני מתנה עיך
 לתת לי דבר קטוב אולי תבעם עמי לא יזו סבה ולא תרצה
 לתת לי מאומה ולא אוכל להגידו ממך כדיניום אלא אני
 רוצה דבר שיהי' בידו השכר לא בידך והוא שאקח מהמרע'
 שאני רועה קגוד וטלוא : ושמעתי בשם היוהר
 שלכן היו לו עוד כטוב ולזה אמר לכן קבחה שכרך עלי ואתנה
 קבחה מלשון זכר וכקבחה עוד קבחה בת אחת שיש לי אתן לך
 והשיב

והשיב יעקב לא תתן לי מאומא אם תתן לי עוד אשה שהרבה כמים יש לי : אם כה יאמר נקודים יהיה שכרך היה ראוי לומר אס כה אומר לשון הווה לא לשון עתיד והתשובה שלכן היה רואה שהקבה עשה רצונו של יעקב וכשהתכאף היה נקודי היו יולדו נקודי ואם היה התכאף עקודים היו וולדות עקודי אז חשב לכן לעשו דבר שהקבה לא יוכל לו והיה מתכ נקודים קודם שיתעברו שוודע שיתעברו נקודים כרצון יעקב ואחר שהיו מעוברות נקודים לדעת לכן אז היה אומר עתה חני מתכה עקודים וחשב לידע יותר מהשם יתברך והקבה שוודע תעלמות לב היה וודע עקודם העיבור מה שהיה עתיד לכן להתנות אחר העיבור והיה עושה שיתעברו ממה שאחר העיבור היה עתיד לכן להתנות וזה שאמר אם כה יאמר נקודים יהיה שכרך אם כה עתיד לומר נקודים יהיה שכרך וילדו כל הנאון נקודים : ותגובת רחל את התרפים הטע לפי שלא יגידו לאביה כי בורח יעקב ולהפריש אביה מעבודה זרה ושיאמר לכן אלוה בנכח אין בו ממש ולא הקסה אם כן למה הולכה אותם עמה ולא טמאתם בדרך ונראה לי להשיב שלא מצאה זמן להטמאתם בדרך לפי שהיה ליעקב שפחות ועבדים רבים איב כמים והיו רואים אותה עושה כן והית' רוצה שאפי' יעקב לא ידע עד שיגיעו למקו' מפגש ואז תמצא בכיתה מקום זמן ומה הם תרפים וא' שהוא בלי כמשת העשוי לדעת חלקי השעות ואחרים אמרו כי יש כח בחמיו המזלות לעשו' נורה בשעו' ידועות ותדבר הנורה שנתאמר כי התרפים דברו אין ונבזר מלשון כרפים אתם שדיבורם ככבואה רפה דברו אמת על הרוב ולעתים רחוקות יכזבו וזהו דברו און ועושים אותם הרשע' לאלוה לא ישאו בפי' ולא יתפללו און רק כל מעשיה' על פי התרפי' : ופחדר ינחם פירוט אלדי' ינחם ולא רוצה לומר אלדי' ינחם לפי שאין הקדש כרוך הוא מוחם שמו על הנדויקים בחייהם ואף על פי שאמ' לו כנאתו מבאר שבע חכמי אלדו אברהם אביך ואלדי' ינחם בשבול שכהו עשנו ויהי הוא כמת כתיורא יעקב לומר כן וכן דעת חסלקום שתרנס דדמיל ליה ינחם ויש אומרים ופחד ינחם וראת אבי ינחם לשם יתבר' הועיל אותי שזכות אב וועיל לכן ולפי זה הפירוט וישבע יעקב בפחד אביו הוא שנסבע ביהדות אביו וכיראתו את השם יתברך ויש אומרים כי פחד רמז לעקידה והוא הועיל לו ואם כן פירוט וישבע יעקב בפחד אביו הכוונה בו שנסבע בעקידת אביו כמו שנסבע כמנהג שאביו נכטוה בעקידה :

בשלמה פרשת ויצא יעקב

פרשת וישלח יעקב

וישלח

יעקב מלאכי לפניו היה ראוי שואמר וישלח יעקב מלאכי' לשון אמוני שידוע שהמלאכי' שלח לפניו שלחם ולא לאחוריו' והתשובה שהכתו' אמר והנה מלאכי אלדים עלים ויורדים בו והמלאכים הם בשמים והיה ראוי שואמר והנה מלאכי אלדים ויורדים ועולים בו' והתשובה שהקדש כרוך הוא שולח מלאכו' לשון' לכדיקים והיו מלווים ליעקב והולכים עמו וכשהיה בבאר שבע היו עמו מלאכים ממעלה גדולה וכשנא' מבאר שבע ליווה גם כן אותם מלאכי עליון לפי שהיה עדין בארץ ישראל

אבל כשרצה לנאת מארץ ישראל עלו לשמים ומלאכי' אחרים שאינם מכל כך מעלה ירדו לילך עמו מונה לארץ ואלו היו עמו כל זמן שהיה עם לכן ועליהם אמר ויאמר אלי מלאך האלים בתלום יעקב ואומר הנני ויאמר שא כא עיכך וראה כל העתודים העולים על הנאון עקודים נקודים וכרודים ועבשו שמוזר לארץ ישראל לבאר שבע חזרו המלאכי' שילווהו קודם בארץ ישראל ללוותו בארץ ישראל וזהו שאמר ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלדים שהם המלאכים גדולי המעלה ועדין לא הלכו מאתו המלאכים שילווהו מונה לארץ ולזה אמר ויאמר יעקב כאשר ראם ממכה אלדים זה פירוט ראובן שהיה אוהב לשמעון ורגיל עמו מאד ועבר זמן שלא ראהו בראותו אותו מיד מכיר אותו אבל אם לא היה רגיל עמו אינו מכירו עד אחר שעה ולפי שהמלאכים שהיו מלוים אותו בארץ ישראל והיו עמו תמיד באו עתה ללוותו בארץ ישראל לזה אמר ויאמר יעקב כאשר ראם ממכה אלדים זה ואם לא יפוש כן לא היה צריך לומר כאשר ראם לא ויפגעו בו מלאכי אלדים ויאמר יעקב ממכה אלדים זה ולזה אמר ויקרא שם המקום ההוא מחכים פי' שתי מחנות מלאכים מלאכים של מונה לארץ ומלאכים של ארץ ישראל ועתה היה רוצה יעקב לשלח מלאכי עליון לעשו מאו' זה כת היה ראוי שישלח מאותם שבהו עתה מארץ ישראל ללוותו מאותם שהיו לפניו מונה לארץ וזה שאמר וישלח יעקב מלאכי לפניו :

עם

לכן גרתי ואחר עד עתה המפרשים לא אמרו בו דבר המתושב ונראה שאמר כן לפי שהוא מטא לעשו והיה ראוי שישאל ממילה אחר שנה או שנתים ולא יתאמר כ' שנה לזה אמר הטעם לזה ששע לכן גרתי לכן בתארתו לשאלו בשלומך שמו שהוא שכיר אין ראוי שילך למקום אחר אלא שיהיה לעולם בשכירותו ואפילו אגרת און ראוי שכתוב בההוא מעשה דאבא חלקיה שחכמים כתבו לו שלום ולא החזיר להם שלום לפי שהיה שכיר ויש ולא יבטל ממלאכתו במ' תעניו' או ירצה עם לכן גרתי והיה קלון לך שאכתוב לך אגרת כהיותי עובד לאחרים ולפי שכל אחי רם שכאזהו אמר ויהי לי שור וחמור' או הטע' שרצה להתחמד בעשוי עשו לומר שהוא בעל מדות טובות מאד ושהדרכות לא היו ברמאות אלא בתמימות ושהיה מתחמם ממה שעשה וראיה ששע לכן שהיה רמאי גרתי וחת' עד עתה כ' שנה ואיך אופשר שאני רמאי ושהתארתו זמן רב עם רשע ועוד כי בכיתו היה לי שור וחמור וכודאי ראה כי טובות גדולות אחר שנתן כל כך בשכרו ואשלמה להגיד לאדוני למנוח און בעיניך' או ירצה שרצה להסיר ממנו שטא' הכרכ והכרכה כחלקה לב' הא' הנה גביר לאחיק לזה אמר כה אמר עבדך יעקב' הב' ועבדך עמים אבני עבדתי לאחרים עם לכן גרתי' הב' ונתן לך האלדים מטל השמים והיה לי שור וחמור שאינם לא מן השמים ולא מן הארץ' וירא יעקב מאד שמה יתרג ויזכ' לו שמה יתרג את אחרים ויאמ' בהריגתו מאד אבל בהריגתו את אחרים לא אמר מאד בא להרג השכ' להרגו או ירצה ויירא יעקב מאד לפי שהיה שבה שחרד ינחם חרדה גדולה עד מאד ויזכ' לו מנד הכבוד שכתב עשו לאביו' או ירצה ויירא יעקב שמה יתרג ויזכ' לו שאמר ודאי אחר שבה להרגני כבר מת אבני שכתאמר יקרבו ומי אבל אבי ואהרבה את יעקב אחי' ודאי הממכה הכשאר לפיטיה כראה לי שכוונת יעקב בהחלק הממכה ששילחם עשו עם הממכה האחד ולזה בהלחמו עמה' ויהיה שך ויבע ואלו יבא

המחנה האחר של יעקב שאינם עיפי להציל למחנה הראשון שהוא עיף וזהו לפלוטה וזה כדרך הלוחמים שמשוימו אורב וכן המחנה הכשאר הוא אורב לפלוט ולהציל למחנה שהוא מכה: ויאמר יעקב אלדי אבי אברהם כל המפרשים וגם במרא מקסים למה ירא יעקב אחר שהבטיחו לו האקבה בבית אל ובחרן: ונראה לי שמה שיעקב כתירא הוא לפי שבבית אל הבטיחו לו שתי הבטחות גדולות: האחת שאמר לו שתי הטבות כמו שאמר ואתה אמרת היטב איטיב עמך: והב' ושמתי את זרעך כחול הים ואלו שתי הבטחות הם הבטחות בבית אל שבכרם מכאן שבע בכרמו מעשו ועתה בחרן לא הבטיחו לו אלא חצי ההבטחה האחת שחן הבטוח לא הבטיחו לו כלל וזמן הבטחת עמנו לא הבטיחו לו לא הבטיחו לא שאלו אלא אחד לכד ולכן כתירא מן הבטוח מאד וגם מעמנו כתירא שאינו בהבטחה גדולה כמו בראשונה ונחשב יעקב ודאי מה שעבשו לא הבטיחו לי ההבטחה כמו בראשונה אינו אלא לפי שהבטחות שהבטיחו לי בבית אל כבר קיים אותם הקבה בשבמקלי עברתי את הירדן הזה ועתה היותי לשני מחנות ולכן עתה ירא אבני ואינו ירא שיעקור את הכל רק קנתו אחר שההבטחה אינה כל כך גדולה כבראשונה וזהו שאמר ויאמר יעקב לדי אבי אברהם ולדי אבי יצחק וי' האומר אלי עתה כשיבא אתי מחרן לשוכ לארץ אבותי טוב לארצך ולמולדתך ואטיבה עמך הטבה אח' לכד' ולא שתי הטבות וגם לא הבטחת לי מן הבטוח וזהו קטונתי פירוש הבטחות מועטות עתה והטעם שלא הבטחת לי הבטחות בשלימות כמו בבית אל לפי שהבטחות שבבית אל כבר קיימת אותם בחסדים שעצית עמי כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה היותי לשני מחנות וזהו קטונתי כלומר כתקנו הבטחותי עתה בחרן שלא היו שתי הבטחות כמו בבית אל אלא אחת וגם אותה היתה הבטחה קטנה שמשתי הבטחות של בית אל לא נשאר עתה אלא האחת מהן וגם אותה האחת חזיה כשאמרת ואטיבה עמך הרי שמאותם שתי הבטחות השארתי חצי האחד וזהו קטונתי עתה מהבטחתי כלומר הבטחה קטנה הבטחת לי ולא בהבטחות בראשונה לפי שכבר קיימת הבטחה אחת וחצי האחרת בשבמקלי עברתי את הירדן לכך אני צרי להתפלל להצילני כא מוד אחי כי ירא אבני אותי פן יבוא והכני ולא לגמרו לא אב ולא כל האמהות רק אם אחת על כניס ותדעלמה אני וירא לפי שבבית אל הבטחת לי שתי הבטחות ועתה לא הבטחת לי לא חצי הבטחה שבבית אל אמרת הטב איטיב עמך הרי אחת בשלימות ועוד הבטחה בבית אל ושמתי את זרעך כחול הים ועת' לא אמרת לי כלל מן הזרע ולכן אני ירא ואני צריך תפלה ואין זה דרך רז' לאמ' שמה יגרום החטא ולא כרשי שאמר כתמעטו זכויותי ולא דרך הרמבן שאמר אינו כדאי אלא קטונתי מהבטחותי קטונתי מכל החסדים כתב רשי כתמעטו זכויותי על דיו חסדים ואמת שעצית עמי לכך אני ירא שמה מהבטחתני כתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו וכת הרמבן ואינו ככון כי אחר חלכ' ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים ומה יועיל הבטחון שהוא אם גרם החטא אכב ועוד כי הזכיר יעקב שתי הבטחות שהבטיחו לו הקבה בבית אל ובחרן והזכיר תפלה מה שאמר לי בחרן ויאמר וי' האומר אלי טוב לארצך ולמולדתך ואטיבה עמך והוא מה שאמר לו בבאתי מבית לכן טוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך והיה עמך ואחכ לא הטיב לו בכל החסדים ובכל האמת האלה שיתמעטו זכויותי

על ידיהם עב' ונוכל להשיב לקיים דברו רשי שהקושיא הראשונה אינה נודקת שרשי כשאר ממנה כמה שפי היטב איטיב היטב עמך בזכותך איטיב בזכות אבותיך וכוונתו לומר אני שואל הנלם בזכותי ואם לא יועיל מצד החטא אני שואל בזכות אבותי שהבטחתני בו שכן אמרת היטב איטיב עמך ואם כן אעפ' שזכותי לא יועיל זכות אבותי שהבטחתני בו יועיל והצילני בו גם הקושיא השנית לא נדק על רשי בפי שפרש רשי וכדין לשונו כשאקשה שרשי ככנס באחת ויאמר באחרת אמר כראשונה כתמעטו זכויותי ואחכ ואל כלכלך שמה מהבטחתני כתלכלכתי בחטא ויהלל שמה מהבטחתני כתמעטו זכויותי ועוד שבאמרנו כתמעטו זכויותי נראה שלא היה בו חטא לא שהיה חסר מוכונו ובאמרנו כתלכלכתי בחטא נראה שלא די שלא כתמעטו זכויותי אלא שהיה חוטא והתשובה שבזכות רשי שיעקב ידע שאעפ' שלא יהיו לו זכויות כל עוד שלא יחטא לא יעבש ולא יעקב בני מאות' ההבטחה הא' שהיתה בבית אל כתמעטו זכויותי בחסדים עד שאם הייתי עושה עון אחד לבד אענש עליו שאם לא הייתי עושה לי חסדי אעפ' שהייתי עושה עון אחד הייתי מוכפר בזכויותי או אהיה כתלה עליו ולא אענש על העון אבל עבשתי כתמעטו זכויותי על דיו חסדי שעצית עמי מההבטחה הראשונה עד האחרונה באופן שאם עציתי חטא קטן לכד אחר ויבאתי מחרן ראוי שאענש לכך אני ירא שמה מהבטחתני עשיתי חטא ואין לי זכות לכפר אותי העון או לתלותו וזהו כוונת רשי אם כן מה קשור לך מה הטיב לנו אחר ההבטחה שאמר לי בחרן טוב לארצך ולמולדתך ואטיב עמך קטונתי איכה קושיא שרשי כוונתו הוא שמהבטחה הראשונה שבבית אל כתמעטו זכויותי בחסדים שעשה לו אחריה ומה שהיה ירא עבשתי הוא שאמר ההבטחה שבחרן כתלכלך בחטא לא שעשה לו חסדי אכב אלא שהרמ' מקשה שיעקב הזכיר שתי הבטחות והזכיר תפלה אותה של בחרן ויאמר וי' האומר אלי טוב לארצך ולמולדתך ואטיבה עמך ועליו אמר קטונתי כתמעטו זכויותי עי חסדי ומאותה הבטחה של חרן לא הטיב לו זו אינה קושיא שאמת הוא שלא הטיב לו בחסדים אחריה אבל שמה כתלכלך בחטא אחריה: ויוסוב הפסוקים כן וי' האומר אלי בחרן טוב לארצך ואטיבה עמך ואני ירא אחר אותה ההבטחה כתלכלכתי בחטא וזאת היראה היא לפי שאמר ההבטחה הראשונה שבבית אל קטונתי שכתמעטו זכויותי מאד ועד עתה שאם לא יתמעטו זכויותי עי חסדים לא הייתי ירא מהחטא אם עשיתי אחר הבטחת חרן: ואם תאמ' הנה אמר קטונתי סמוך להטיבה עמך שנראה שאמר ואטיבה כתמעטו זכויותי איכה קושיא שהרי כלכלך החטא אינו בפסוק אלא בכח שאמר שכתירא אינו אלא לפי שכתלכלך אחר שהבטח ואינו רואים שכתירא ומאמר שהוא בכח נשים אותו רשי בכל מקום שירצה ולמה נשים הלכלך אחר פסוק קטונתי ולא כשימונו קודם פסוק קטונתי שאמר שהוא בכח יוכל לכואו בסמוך עם ואטיבה עמך ויאמר אמת שאמרת ואטיבה עמך בחרן ולא עצית עמי חסדים אחר אותה ההבטחה אבל שמה חטאתי אחריה ומצד אחר אחר ההבטחה הא' שבבית אל קטונתי שכתמעטו זכויותי ולכן אני ירא אכב אפילו שלא יועיל לי הבטחת ואטיבה עמך שבחרן שמה חטאתי אחריה אבל אתה אמרת בהבטחה שבבית אל היטב איטיב היטב בזכותך איטיב בזכות אבותיך אף על פי שלא יועיל הבטחתי של היטב מצד החטא אבל הבטחת איטיב שהיא בזכות אבותי ויעיל לשלל אפילו כתלכלכתי

וזה דקדו דכרו רטי' ואין עליו קושיא כלל ועד שהראב"ן
עצמו אמר זה לשונו והיה מתירא אולי אפילו משינא מלכין
חטא בכחו בכרית עם לכן עובד עו' או בדבר אחר וסגנונות
מיו וכו'. ועוד קשיא לי על מה שאמר הראב"ן והנה אחרי כן לא
הטיב לו בכל המסדים ובכל האמת האלה שיתמעטו וכוונתו
על ידיהם והנה עשה לו מסדים שהמקיים הדבר יש לו קן
ומסד כמו שעשאו וכן ארזל כל דיון שרן דין אמת לאמתו
כאלו כעשה שותף להקבה כמעשה כראשית לפי שהקבה בראו
גזה מקומו וכן כמדון שלפניו הקבה הטיב לו במסדים
מהבטחה הראשונה עד שהבטחה האחרונה והיה איפשר
להרוי נאתו ממך שואבד כל כספו אחר שאמר לו ואטיבה
עמך ולא אבד אותם והרי עשה לו מסדים שלא אבד אותם
וכל שכן שלכן יבא לגזול ממנו בכותו וכל כספו כמו שאמר
ולכן בקש לעקור את הכל ויעקב אמר ללכך עצמו כי ויראתי
כי אחרתי פן תגזול את בכונתך מעמו וכש הכאן כמו שאמר
והכאן תאמי שמשכס שהיו שלו ועוד הרכה מסד עשה עמו
מדבר הקבה או אלאכו ללכך הרשע כדי לעשות טוב ליעקב
כמו שאמר ויבא אלדים אל לכן הארמי בחלום הלילה ויאמר
לו השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע ואמר יש לאל ידי
לעשות עמכם רע ואלדי איביכם אמש אמר אלי וגו' שודאי
כוונתו היתה לגזול בכותו וכל כספו ואולי גם בגופו רצה
להוקו: ויקח מן הבא בידו יש אומרים שפד דורסים
ובלעז אסורים שמבואר ביד וירא מן הבא בידו של עשו שהיה
יודע נוד מזה עצמו נתן לו ועוים מאתי' או ואמר מן העדר
הבא בידו שאדון העדר רכותן כל העדרים לעבדיו לכל אחד
עדר אחד והעדר הכבד רועה הוא עצמו לזא מן העדר
הבא בידו ומכה: וזה הענין שן ספקות. **הספק** הא'
למה לא דבר הקבה עם עשו בחלום כמו מדבר עם אבימלך
ולכן ויאמר לו השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע ולא
יהיה לו צורך לדורון ולא למלחמה ולא לתפלה. ועוד שהקבה
חס על ממונם של ישראל ואיך לא חס על ממונו של יעקב
שהרויח אותו כטורח גדול היותו ביום אכלני חורב וגו' ולא
הנילו מעשו בלא שיתן מחכה. **הספק** הב' כמו שאנו אומרי'
בבכורים ארמי אוכד אבי שלכן בקש לעקור את הכל למה
אין אנו אומרי עשו בקש לעקור את הכל. התשוב לראשונה
שהמלאך דבר לאבימלך שהיה נדויק ולא רצה לדבר לעשו
שהיה רשע ועשו יותר רשע מלכך ועוד שכפי רשעתו ושאתו
עם יעקב לא וועל ואף על זה יש להקשות היה ראוי שיכנע
אותו כנע' כמו לפרע' אם לא רצ' לדבר עמו בעבור רשעותו
ולהשיב לשתי אן הספקות קצה עוד ספקות. **הספק** הב'
כשלא היה צריך למלאכי באלו לבקר וללונותי ובשעת הצורך
ברחו ויותר יעקב לכדו ויאבק אים עמו וגם כשאמרו וגם
הולך לקראתך ות' אים עמו ויורא יעקב מאד ויכר לו אז היה
העשה שישבעו בו מלאכי אלדים ויאמר מחכה אלדים זה:
הספק הד' מדוע לא התפלל יעקב שינילוהו מלכך כמו
שהתפלל שינילוהו מעשו אחר שלכן בקש לעקור את הכל.
הספק ה' מדוע לא הבטיח הקבה לאברהם וליצחק בדרך
ואשר הם הולכים שינילו מיד רשעים שוראו מהם שיהרגום
ויאכסו נשותיהם באברהם והרגו אותי ואותך ומיו אמרי כא'
אחותי את למען ויטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך ועם
אבימלך כי אחרתי רק אין יראת לדי במקום הזה והרגוני
על דבר אשתי. וביצחק כי יורא לא מאשתי פן והרגוני אכסי
המקום על רבקה כי טובת מראה הוא כי אחרתי פן אמות
עליה ופשו שהבטיח ליעקב למה לא הבטיח לאברהם ויצחק

הספק הו' בהבטחות שהבטיח הקבה ליצחק לעולם אחר
בהם לזכות אברהם שאמר בו והתברכו בזרעך כל גויו
הארץ עקב אשר שמע אברהם בקולו ויאמר ארכי אלדי
אברהם אביך ל תורא כי אתך אכסי וברכתך והרבתי את
זרעך בעבור אברהם עבדו ובהבטחות שהבטיח ליעקב לא'
אמר בהם בעבור אברהם ויצחק. **התשובה** הכוללת
לכל אלו הספקות לפי דעתי הוא שכל מה שאירע לאבות
סימן לבנים וכל עניויו אברהם סימן לבנות מצדו וכל עניויו
יצחק סימן לבנות בכל וכל עניויו יעקב סימן לבנותיו זה
וכמו שפירשו המפרשים והנה גלותו זה הוא הרע והמר
והארץ מכלם וזה הושכו כל הספקות בהקדמה אחרת
שהקבה לעולם רצה שהיה לישראל קטיגור להחזירם למטוב
והאויב הגדול והתמיד מיום שנתעבר רבך עד זמן המשיח
הוא עשו שנאמר ויתרוננו הבנים בקרבה וזה הותרה
הספק הא' למה לא דבר הקבה עם עשו בחלום ויאמר לו השמר
לך מדבר עם יעקב כמו שעשה ללכך אדרב' לא כולד עשו לא
לדבר מהבטיח ליעקב ולעשות לו רעות וכל יונאי ירכו וגם
הספק הב' למה לא אמר עשו אוכד אבי לפי שאם ארמי אוכד
אבי ר'ל שארמי בקש להרוג אבי והקבה הנילוהו מידו ואיך
יאמר עשו בקש להרוג ליעקב בקש ויבקש עד המשיח ועתה
היא ההתחלה וגם הותר הספק הב' כשלא היה צריך למלאכי
באלו ללונותי ובעת הצורך הלונו מאתו הטעם שישראל מעשיהם
יקריבוה לטי' או ירחיקום לא המלאכים שבמעשים טובים
יכנעו לעשו ולכל המקטרגי' וגם בזה הותר הספק הד' מדוע
לא התפלל יעקב שינילוהו מלכך כמו מעשו הטעם שעשו הוא
האויב הגדול התמיד לכל ישראל עד המשיח ולכן צריך תפלה
אכל לכן לא היה אויב אלא לשעתו ואין צריך תפלה שיעקר
תפלת יעקב על ענין עשו היתה לכנו ולכל ישראל העתידים
לזאת ממנו וגם בזה הותר הספק ה' מדוע לא הבטיח
לאברהם ויצחק בשעת הסכנה בעבור שיעקר ההבטחות
לאבות אינו בשביל עצמם לא בעבור ישראל העתידים ובלות
מצרים ובלות בכל שאברהם ויצחק סימן להם אינם כלום
דערך גלות אדום הארץ ואם כן ליעקב שהוא סימן לבנות
צריך הבטחות לא לאברהם ויצחק וגם בזה הותר הספק
הו' למה בהבטחות יצחק אמר בעבור אברהם ולא אמר ליעקב
בעבור אברהם ויצחק עבדו שישראל בגלות הארץ הזה
גלות אדום צריך זכוית גדולות ומעשים טובים ותשובה
להיותו בארץ הגוים ולא זכוית האבות כפי אורך הגלות
המר בזה הסה כל הו' ספקות הותרו בתשובה אחת.
ויתכן להטיר הספק הב' מדוע ברחו המלאכים לעת הצורך
לפי שרצה הקבה להראותו גדולת הנדיקו' שנדויק אים יצחק
למלאך ואגדולי' דקוי' ונת' ממלאכי השר ואם מלאכי' יסייעו
ליעקב איך ויאמר שריות עם אלדים. עוד יש ספק מה צורך
למלחמת המלאך עם יעקב. התשוב' לפי שיעקב נכב ברכה
ובכור ולכן צריך שיריב יעקב עם עשו לראות מי כונס והדין
עם מי בטענות שיש לזה עב זה עשו אי אפשר לטעון לפי
שאין לו טענות שמי שאין לו מעשים אין לו טענה לכן נשים
טועני בעדו והוא מלאך שרו של עשו אכל יעקב אינו צריך
טוען ולא מלאך שמרעה לא ר' מלאך לכן צריך שיריב מלאך
עם יעקב וכמציא שבאחד מהם נכח יעקב למלאך ובאחרת
נכח המלאך ליעקב בענין הכרעה נכח יעקב לפי שהכרעה
כיתה לאדם כפי שלימותו ומעשיו ולא היו מעשים לעשו
ולכן ויברך אותו שם על ברחו הודה על הכרעות אבל
הכבוד אינה לא טבעית למו שכולד ראשון וזה נכח המלאך

פרשת

ליעקב ולבן ותקע כף ירך יעקב פי שידו אוחזת בעקב עשו שמור עפעו יבא ראשונה כיון שיד יעקב אוחזת בעקב עשו וללא ותקע כף ירך יעקב לפי שיד וכף יעקב היה אוחזת בעקב וירך עזו לכן נכחו וכשאר נולע על ירכו ועכ"ז עשה הרכה יעקב להנצל מזה שאמר הבכורה ברכונו מכרה מהו האונאה שיש בזה שמכרה בכבוד עדשים אני רוצה לפרעה ולכן שלח מנחה גדולה להסיר האונאה ועכ"ז לפי שעדין לא נתנה נכחו המלאך: ויזרח לו השמש פי הרכה מלחמות נכחו הנזמחים לסכת שבאור היום היו במערב הכת האחרת וזרח השמש נגד עיניהם ולא ראו איש את אחיו ולפי שיעקב התקין עצמו למלחמה ויחץ את העם אשר אתו לשני מחנות כדי שלא יחשוב יעקב שהשתדלותו הזילו לכן זרח השמש נגד עיניו שיראה שכל השתדלותו אינו כלום לולוי שהיה לו וזה טעם לו שהזריח לו שהשמש כשזורת לכל העולם זורח:

והוא נולע על ירכו פי שש יעקב שמקרירות המום ומקרירות הלילה היה נולע ולא מנע מכנע בכף ירכו וכשזורת השמש ששמש מרפ' בכנפיה ורא' שלא הועיל אז ראה שהוא נולע ודאי ואם לא יפורש כן למה אמ' ויזרח לו השמש כאשר עבר את פגולתו והוא נולע שכראה שקודם שזרח השמש לא היה נולע ורמז לו המלאך בשעשאו נולע שלא יהיה יכול עם עם עזו אלא בהשתחויות שכן דרך הנולע שכראה שכל פסיע' שהולך משתחוה ולזה וישתחו ארכה זפעמו עד גשמו עד אחיו: וכן לא יעשה פרש' לענות הכתולות שהאומות גדרו עצמן מהעריות מפני המבול והרמ"בן הק"ש ולא ידעתי זה שהכנעניים שטופים בעריות ובבהמה ובזכור דכתיב כי את כל התועבות האל עשו אכשו הארץ אשר לפיככם ולא התמלכו בהן באותו הדור ובימי אברהם וינחק יראים פן יהרגום לקחת נפיהם אבל וכן לא יעשה נמשך עם בישראל כי ככלה עשה בישראל וכן לא יעשה בהם עב' ונראה לי להשיב על קושית הרמ"בן שרש' אמ' אמת שהיו גדורי בעריו' בדור יעקב מפני המבול שטבע לכל העולם בכיל השחתת דרכם שנאמר כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ ואע"פ שלא נחמת גזר דינם לא על הגזל שנים רעות עשה בן חמור חטא בעריות ובגזל ועונשו המלך כשמתו שנים דבר המלך ודתי נשכח ובימי יעקב לא היה הדבר וכן שאברהם בן כח כשמת כח ובזמן מתן תורה נתוסף הדבר שהמלך כשגזר גזרה כל העם יראים וכשעבר זמן רב והיה כלא היה ומה שהיו אברהם וינחק ירא' פן יהרגו אותם לקחת נפיהם אינו לפי שלא היו גדורים בעריות אלא לפי שזרה ורכקה היו ופת תאר ופת מראה מאד ובתואר אזהיפה רבי' כשמתו שהרו המלכו' היו לוקחי אותם לנשים כאשר המלכה מתוך הונפי הגדול שהיה בהן והראה שאכימלך ועמו לא היו רשעי ועם כל זה אברהם וינחק היו יראים מההריוה על נפיהם וכמו שאמר אכימלך הגוי גם דיוק תהרוג ומושל מקשיב על שפת סקר כל משרתיו רשעים מכלל דמושל מקשיב על שפת אמת כל משרתיו נדיקים ועוד שהרמ"בן עצמו אמר כפרשת לך לך זה לשונו אמרי כל אמותי את לא ידעתי למה פחד ממנה עתה יותר מקודם לכן ואם תאמר שהיו המכריום שחורי' ומכוערי' כדברי רש' הנה גם לאכימלך מלך פלשתים אמר כן גם הוא גם ינחק ואולי היו בדור ההוא הכנעניים שטופים בעבודה זרה וגדורים מהעריו ויתר מאכשו מכריום והפלטתו ואע"פ שאמר בסוף ואינו כיון הרי עליה כדעתי לפרש בכנעניים גדורי בעריות בדור ההוא: ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אחיו במרמ' מפשט הפסוק כראה

וישלח יעקב

שכל בני יעקב דברו במרמ' ויעקב הסכי' כי לפנוי הוא ולמה ארר אכס של שמעון ולוי וכתב הרמ"בן שהמרמה היתה באמרם להמול לכם כל זכר שמכנו שלא יעשו כן בני העיר ואם ימולו יבואו ביום הג' ויקחו את דיכה וזאת ענת כל האחים וכרשות אביהם וכתב עוד רד"ם ושאלו איך בני יעקב שפכו דם נקי והרב השיב בספר שופטים שכני נח מצווין על הדיקים והוא להשיב דייקים בכל פלך לדון באש מצות וכן נח שעבר על אחד מהם כהרב כסויף ולזה כתבוינו כל בעלי שכם הריגה ששכם גזל והם ידעו ולא דנוהו ואינו כיון שאם כן היה יעקב חייב להיות קודם וזכה במיתתם ואם פחד מהם למה כעס על בניו וארר אכס אח' כמה זמני ומלקס והפינס והלא הם זכו ועשו מצוה ובטחו בלדי והיילם ולדעתו הדיונים שמונו לכני נח שבכעה מצות אינו להשיב דייקים לכך אלא נזה אותם כדינו נככה ועשק ושומרים ואונם ומפתה ואכות כזקוקן ומוכל וכיוצא בהן וכבר נחם עבר על אחד מהם ומכלל המצוה הזו שיושיבו דייקים בכל עיר ועיר ואם לא עשו דין איך כהרגין שזו מצות עשה בהן ולא אמרו לא אזהרה שלהן זו היא מיתתן ולא תקרא אזהרה אלא המכיע כלאו ובירושלמי שרש' הגוי לאמר לבעלי הדין אינו חזק לכם כי תוספת הוא בישראל לא תגורו מפני איש לא תכניס דבריד מפני איש וכל שכן שלא יהרב כשלא יעשה עבמו קנין שוטר ומושל לשפוט לאדכנו מה יבקש הרב חייב בהן וכי אכשו שכם וכל ז' עממין לא עבדי עודה זרה ומבלי עריות ועושים כל תועבות השם היו והכתוב נווח עליהם על על ההרים הרמים וגו' לא תלמד לעשות ככל התועבות ההם ובגלו עריות כי את כל התועבות האלה וגו' לא שאין הדבר מוסר לבני יעקב לעשות בהם הדין וכעבור שהיו אכשו שכם רשעים ודמם משוט להם כמוכ רנו להקדם מהם והרגו המלך וכל אכשו עירו כי עבדו הם וסרים אל משענתו ואין הברית שעשו כמשכ לעוניהם למאומ' שהיה להמניף לא דוכיה ויעקב אמ' שהביאוהו בכנעו ואמר אכס שעשו חסם לעיר שאמר וישכנו אתכם והיינו לכם אחד וכעתו דברום ואולי יסופר אליו והרגום חכם: ויהי חתת אלדים על הערים אשר

כברת ארץ פתח הרמ"בן מנחם פירוש לשון כביר ואומר אני שהוא שם למדת קרקע' לשון רש' והכיון מה שפירש ר' דוד קמחי שהכף לדמיון ואיכה שרשית והוא מלשון היו לכרות למו אכילה מועטת בבקר וכפירוש שיעור מהלך ארץ מהבקר עד עת האוכל זה כתבתי תמלה ועכשו שזכיתי ובאתי לארץ ישראל שכתב לאל ראיתי בעיני שאין מקבורת רחל לבית לחם אפילו מול והנה הוכחש הפירוש הזה וגם דכרי מנחם אבל הוא שם מדת הארץ כדברי רש' ואין בו תואר רק הסכמה ברוב השמות והכף לשמוש שלא כמדד בכיוון:

אשר מנח את הומוס כתב הרמ"בן פרדיו ומנח שולידו מין בשאינו מינו ואינו כן בשאר כלאים ואמר במדבר ברעותו את החמורים שהיו לו שם במדבר

במדבר חמורים רבים תובעו אתו והרבעים עם הסוסים והולדו וכמשב לו לחממה בדורו שהכור במוניהם שקרוכים לטבעו ויולדו והכה מודע כמעשה היא ועל כן יתארה בו ואחלקו תרג' גבריא פי' ששנה באו עליו מן האומה הנקראו אמים לפנים עם גדול ורב כענקי ורצו לגזול ממנו החמורים של כבעון אביו והוא היה במדבר ואין עוזר לו ותמצא ידו להם והטיל מודם והוא מלשון תמצא ירך לכל אויביך והיה גודע נכורה היא: ותמנע היתה פלגש לפי שכנטינו בכני עשו שלא נתעבם ולא נקח ארצם והם כל כנוי הידועי לנו היושבי בצעור שהם נקראים אדו' על שמו אבל בן פלגש אינו בכלל ולא ירשו עמם בארצם וכנטינו לתעבו ולמחות שמו: בת מטרד בת מו' זהכ פי' בת עשור שכל ימיו היה מרוד לנרף זהכ והיה הזהב הולך בכיתו כמים:

נשלמה פרשת וישלח יעקב

פרשת וישב יעקב

אלה

תולדות יעקב ויוסף משל למה הדבר דומה לגמלים טעונים ק"ז היה הצורף תמה היכן וכנס כל אותו הקש היה שם פתח אל' אל תתמה כינון א' יצא מבירה שלך ויכלה כל הקש כך כשראה יעקב לעשו ולנפשו הנזכרים למעלה כתיב אל' השם כינון א' שלך ויכלה אותה שכתמו והיה בית יעקב אש ובית יוסף להכה ובית עזו לקש זהו שאמ' הכתוב לה תולדות יעקב ויוסף כינון יוצא מתולדות יעקב והוא יוסף שיכלה כל המלכים והאלופים האלו:

אלה תולדות יעקב ויוסף כללות מעלות כל כנוי הם ביוסף בכורתו של ראובן שכתמו ובתלמי יצויעי אביו כיתסה בכורתו ליוסף מלכותו של יהודה שכתמו ויוסף הוא השליט על הארץ כינאו של לוי שכתמו ויהי כאשר פתר לנו כן היה חכמתו של יששכר שכתמו און כנון וחכם כמון ויש בזה הענין ספקות: **הספק** הא' שאמר בן יצ' שכה והוא כער שאינו כער אלא כחור ואם בן יצ' נקרא כער מה בא ללמדנו שהוא כער? **הספק** הב' מה זה שאמר את בני עליה הם הכו' שהיה רגיל אלל כמי בלהה זה חסר מן הכתי' ואם כה' רמזן יוסף והוא כער בן יצ' שכה היה רועה כנאן את אחיו את בני בלהה ואת בני זלפ' הפסוק הפוך מאד עליוני למטה ותחתונים למעלה ולמה לא אמ' והוא כער בן יצ' שכה ומה שאמר הר"ם שזה דומה למה שאמר ויתלמו חלום שפיהם איש חלמו כליה אחר איש כפתרון חלמו המשקה והאופה שמשקה והאופה שב לפרש מה שאמר שניהם איפשר הוא שפירש בני בלהה וכנוי זלפ' למה שאמר אחיו אבל בן יצ' שכה והוא כער לא והוא כער פי' למה שאמר בן יצ' שכה והיה ראוי שיאמר והוא כער בן יצ' שכה: **הספק** הג' מה הכוונה במה שאמר כי בן זקונים הוא לו שאם הכוונה שנוגד לעת זקנותו גם כל כנוי נולדו לזקונו ויששכר וזבולון איכ' גדולים מיוסף רק כשהם וכמו שהקשה הר"ם ואם הכוונה בר חכים הוא ליה למה אמר לו שמי שהוא חכם לכל העולם הוא חכם: התשובה שכתובתו זל' אמרו לא יהא אדם עומד בין המשמים ולא יושב בין העומדים ולא עבד בין המשמים ולא שמת בין הענבים אלא לעולם יהא דעתו של אדם מעורבת עם הכרויות לזה אמר שיוסף היה גאה עם הגאים ונשבר עם הנערים וחכם עם החכמים וזהו היה רועה

את אחיו שהיו גאים היה רועה ומכהנים ומשתרר עליהם והם אחיו בני לאה ועם בני בלהה וכנוי זלפ' שהיו עושי מעש' כערות היה נער עמהם ומסלסל בשעריו וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו שהיה זקן עמו וזהו לו שעמו היה חכם: וישראל אהב את יוסף מכל בניו לפי שהמלשימים הם האויבים לזרים בעבור המלשינות לזה אמר שאף על פי שהיה מביא דבה רעה לאביה לא בעבור זה אהב אותו אביו אלא בעבור חכמתו כי בן זקנים הוא לו שזאת היא אהבת הטוב ותרגם אקבלום בר חכים הכוונ' לפי שאמר לו שהיה ראוי שיאמר כי בן זקונים הוא כמו שאמ' על בנימין וילד זקונים קטן אלא אמר לו למה שכל חכמתו מסר לו כרטי' אבל בבנימין לא אמר לו למה תרגם אקבלום שם ובר פכתין זעיר: ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם יש ספק והוא שהיה ראוי שיתלה השכח' בדבה רעה שהיה מביא שזאת היא סבה ראויה לשכח' מאהבת אביו שלא חטא יוסף בה' וכראה לי שאם כשהיה יוסף מביא הדבה לא היה חושש לה אביו גם אחיו לא יהיה להם חשש ממנו שיאמרו מה לנו מזה הסכל שיביא דבה רע' ממנו שאביו אונו חושש לדבריו ועוזב אותו לסכל אבל ראו שהיה מקבל הדב' והראויה שאהב אותו מכל בניו אם כן פראה שהוא מאמין לו ולכן אינו אוהב להם בעבור שהוא מאמין הדבה ומשבו שבעבור הדבה היה אוהב לו: והנה תסובינה אלומותיכם שהלכו סביב סביב כדי שלא להשתחוות ועל כרחם ותשתחוין לאלותי או ירצה תסובינה כדרך העבד' שמשמשו לאדוניו שהולכים סביב לו לשמשו או ויאמר לפי שאמר לו שכתבות השבע כלם כבר חטא וכתרב' יוסף היה חכם בטבע וערכ' חומטון ולא כתרקבה וכראה לי שדרך כס היה זה ומה צורך לטבע ולזה אמר קמה אלומתי וגה נכבה כלומר לא כתרקבה והכה תסובינה אלומותיכם פירוט כתרקבה מלשון סובין ואמר שנעשית סובין בהכרח שתחמוין שכתמו לארץ בכפי אלומתי: **המלך** תמלך עלינו ואמ' והלא אם יש לך קצת ממעלה אינו אלא בעזרתו וזהו כנוי או יאמר המלך תמלך עלינו או אפשר ולא מלך לכד' אלא אפילו שר ומושל ואקבלום תרגם המלכות מדמה ליומלך עלכא או שולטן את סביר למושלט ככא פירש במלכות מדמה וכשלטנות סברא וכונתו שאם תשוב למלך עלינו הוא מנד דמיון והוא אקר דמיון כוזב אבל להיות שר עלינו זה אינו דמיון שאינה כל כך מעלה אבל הוא סברא ואפילו זה לא יהיה שאינה סברה טובה וראה אלומים שמתד הרעב השתחונו לו ויש בשני החלומות ספקות:

הספק הראשון בחלום הראשון שאמר ויתלמו חלום ויגד לאחיו ויאמר אליהם שמעו כא חלום הזה אשר חלמתי והנה אכתבו מאלמים אלומים אחר שהגידו לאחיו פעם אחת בשאמ' ויגד לאחיו למה חזר להגידו פעם אחרת להם שאמר שמעו כא חלום הזה אשר חלמתי והכה אכתבו מאלמים אלומים ואת' לא הגידו ב' פעמים לא שהפסוק חזר לפרש אך הגידו לאחיו ואמר והכה אכתבו מאלמים לא יתכן שכשאמ' ויגד לאחיו מיד אמר ויוסיפו עוד שנוא אותו ואמר שאמ' והכה אכתבו מאלמים אלומים חזר ואמ' ויוסיפו עוד שנוא אותו על חלומותיו ועל דבריו אם כן מצוה שגיד' החלום להם שתי פעמים ומה צורך בזה: **הספק** הב' בחלום השני והוא למה שפר החלום השני שתי פעמים שאמ' ויתלמו עוד חלום אחר ויספר אותו לאחיו ויספר אל אביו ואל אחיו ואם ספר אותו פעם שנית לאחיו כדי לספר אנתו

אל אביו היה ראוי שבעש ראשונה יספר אותו אל אביו ואל
 אחיו **הספק** הב' נחלק לששה חלקים והם השינויים
 שיש בין החלום הראשון לחלום השני השינוי הא' שבחלום
 הראשון ראה אלומים ובחלום השני לא ראה אלומים אלא
 כוכבים במקום אלומים השינוי השני שבחלום הראשון לא ראה
 שמש וירח ובשני ראה שמש וירח השינוי הג' החלום הראשון
 לא ספר לאביו והחלום השני ספר לאביו השינוי הד' בחלום
 הראשון ויוסיפו עוד שני אמות ובחלום השני לא אמר שפאה
 אלא קנאה ויקנא בו אחיו השינוי החמישי בחלום הראשון
 השינוי לו אחיו המלוך תמלוך עליו ובחלום השני השינוי אביו
 ולא אחיו השינוי הששי בחלום הראשון אמר סבת השפאה
 על חלומותיו ועל דבריו ובחלום השני לא כתיב סבה לקנאה
התשובה לראשונה כל שבחלום הראשון חלום חלמתי
 ולא אמר עוד וזהו ויבד לאחיו ומיד אמרו
 שטות מה חלום ולזה וישכחו אותו וחזר ואמר להם שמעו כח
 החלום אשר חלמתי והנה אכחכו מלאמים אלומים ויוסיפו עוד
 שכוף אותו על שאמר שחלם ועל דבריו שהגיד החלום כפרט
 ואמר מלאמים אלומים או כאמר שמי שמתעדן מאד בדבר
 אחד מגיד אותה פעמים רבות לזה אמר ויבד לאחיו והגיד
 אותו כפרט ואח' שהגיד אותו להם ושכחו לו חזר פעם אחר'
 ואמר להם שמעו כח החלום הזה אשר חלמתי אולי בפעם
 הראשונה לא דקדקתם בו היטב והנה אכחכו מלאמים אלומים
 ולזה אמר בפעם ראשונה שהגיד להם ויוסיפו עוד שכוף אותו
 ובחזר פעם שנית לספר אותו להם אמר ויוסיפו עוד שכוף
 אותו על חלומותיו שה' על שהיה מספר חלומותיו ועל דבריו
 שהיה מכפיל ההגדה וכזה היותר גם הספק השני שהוא
 בחלום השני למה ספר אותו שני פעמים שהוא לפי שמתעב
 בספרו לא שבפעם ראשונה לא רצה לספר אותו בפני אביו
 לפי שלא יחשבוהו לשטות בספרו שתי פעמים שבחזר
 לספר אותו יהיה כראה להם שאינו עושה כן לא כדי שישמע
 אותו ולא ידוכוהו לשטו' ודי בחלום ראשון שספר אותו להם
 שתי פעמים וטעם השינויים שיש בין החלום הראשון לשני
 אם לשינוי הראשון שבחלום הראשון ראה אלומים ובחלום
 השני לא ראה אלומים אלא כוכבים במקום אלומים לפי
 שבפעם ראשונה באו המה וממורה כדרך עובדי אדמה
 זורעים וקוצרים מאלמים אלומים אבל בפעם שניה באו כמו
 שרים אלו המלך ולכן ראה אותם כוכבים וטעם לשינוי
 השני שבחלום הראשון לא ראה שמש וירח ובחלום השני ראה
 שמש וירח לפי ששמש הוא יעקב וירח כלה ובפעם ראשונה
 לא באו אלא אחיו לבד ובפעם השני באו גם כן יעקב וביתו
 וכזה וכן טעם השינוי הג' שהחלום הראשון לא ספר אותו
 לאביו אלא לאחיו והחלום השני ספר גם לאביו לפי שלא בא
 אביו בפעם הראשונה ובא בפעם שנית לכן ויספר אל אביו
 ואל אחיו וכזה וכן טעם השינוי הד' שבחלום הראשון
 לכוכבים לא היה בו כל כך שפאה אלא קנאה למה יהיה הוא
 שולט עליהם והותר השינוי הה' שהחלום הראשון השינוי
 אחיו ובחלום השני לא השינוי הם שאמר שבער בו אביו ואח'
 הכוף כבוד אביו ואמך ואחיו מה נזרך שישיבו הם ועד
 דרך מוסר שאם שגם אביו ושתתוהו לו או ראוי שימושו אחיו
 לכבודם והותר השינוי הששי שאמר שאמ' בחלום הראשון
 סבת השפאה ידוע שזאת עצמה סבת הקנאה ויבצא אהרן
 איש אמרו לז' זה גבראל והטעם לפי שדרך התועה להיות
 שואל על הדרך ולא שהולכי דרכים ושאלוהו מה תבקש
 וכתב שרמלך יאריך הכתיב בזה להודיענו כי הגזרה אמת

והחלומות שקר כי הזמין לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו
 להכיחו בידם: **הנה** בעל החלומות היה ראוי שואמר
 הנה בעל החלומות בא או בעל החלומות הזה בא ואמרו הלוה
 לומר אם בא לספר לנו עוד חלומות וזהו הלוה האם לזה בא:
ויאמר לא נכחו כפי ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו
 דם טעם ויאמר ויאמר לפי שראובן דעתו שלא יגע בו ושא'
 זה מעט מעט כראשונה אמר לא נכחו כפי פי' לא כהדרגתו
 באופן שתצא כפשו אכל נכחו בידינו בפניו עד שיזכר ואמר
 שראה שמסכימים בזה אמר עוד אני שואל שלא תכו אותו
 לשינוי ממנו דם אבל ככה בפניו דרך בזיון כדרך סטרו על
 פניו וזהו אל תשפכו דם כמו עד שפך דם עליהם ואמר כך
 אמר עוד אני שואל שאפילו זה לא תעשו ויד אל תשלחו בי
 עוד כל שבמה ששיכה ממה שאמ' כראשונה לא נכחו שהכנים
 עצמו בכלל ואמר כך אמר אל תשפכו דם ולא הכנים עצמו
 בכלל וכן ויד ל' תשלחו בו הטעם שראובן נכנס בשלהם ונא
 בשלו ולז' לא נכחו כפי לומר שרצונו כרצונכם אבל דעתו
 שאין ראוי שבעשה אכחכו הפעולה הזאת להורגו ואמר כך
 אמר אם אתם רוצים להכותו אתם תעשו ולא אביו ולכן אל
 תשפכו דם שאם תשפכו אתם השופכים ולא אביו את
 כפשי הנלתי ואם תרצו לעשות עמו רעה יהיה בשתשליכו
 אותו לבור ואפי' בזה אינו מסכים ויש בזה ספק שראובן
 אמר לאחיו הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא
 שמעתם שלא מניחו שאמר להם כן בכל מה שדבר אליהם
 התשובה שלא נכחו סובל אחד משני פירושים הא' לא נכה
 אותו כמו יי' לא ועזבו בידו השינוי לא נכה לעצמו כמו אל
 ועזבו ואל יתשנו וכן לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא
 ממנו שהפשט מאחככו וחז' אמ' כביכול כלפי הקב"ה אמרו
 וכוכ' ראובן לא נכה לעצמינו הנפש או כפרש לא נכחו בעבור

הכפשי' שכאבד כפאמו:
מה בצע כי כהרוג את אחיכו שההורג הוא לא' מנ'
 סבות' א' לגזול ממנו ב' להקס ממנו
 ג' מפני הכבוד ששעה גבורה לראשון אמ' מה בצע כתרנו'
 מה ממון מתהני לכא' לשני אחיו הוא ואין ראוי להקס
 ממנו לג' אינו כבוד שפאה גבורתו שכל כרחיו כריך
 שיהיה סוד אלוהי: **ויעברו** אכשם מדינים סותרים
 וגו' יש בזה ספק שבמה שאמר לנו ונמכרו לישמעאלים כראה
 שמכרוהו לישמעאלים ובהם שאמר ויעברו אכשם מדינים
 סותרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור כראה שמכרוהו
 למדינים ומה שאמר אחר כך וימכרו את יוסף לישמעאלים
 כראה שמכרוהו לישמעאלים ומה שאמר אחר כך והמדינים
 מכרו אותו אל מצרים כראה שמכרוהו למדינים ולז' אמרו
 שבמכר פעמים רבות ור' אברהם אמר כי המדינים יקראו
 וישמעאלים כאשר אמר הכתיב על מלכי מדין כי וישמעאלים
 הם עד כאן ויתכן לפרש שהמדינים היו סרסורים בין אחי
 יוסף לישמעאלים שאמרו אחי יוסף בער אחד יש לנו בבור
 הנהיאוהו ומררו אותו והישמעאלים קנו אותו מהסרסורים
 שהניאוהו מן הבור ומה שאמר וימכרו את יוסף לישמעאלים
 ר' הסרסורים האלה מכרוהו לישמעאלים ואמר כך הלכו
 הסרסורים עם הישמעאלים שגם הם דרכם למצרים ובמצרים
 אמרו הישמעאלים להם כמו שקניתם אותו לנו מיד אותם
 האכשם כך תהיו סרסורים למכרו וזה שאמ' והמדיני מכרו
 אותו אל מצרים לפוטופר שהם הסרסורים וזה שאמר אח' כך
 ויוסף הורד מצרימה ויוקנהו פוטופר סרים פרעה מיד
 הישמעאלים שהישמעאלים היו בעליו ויש ספק במכירת
 יוסף

מספ איך אחיו חטאו חטא גדול כזה ואולי לפי שהבא להרנן
השכם והורנו ויוסף אמר עליהם שחשודים על אבר מן המי
ועל העריות: וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני
אבל שאולה הטעם במלת כי לפי שהמכמוס אומר לאכלים
מה שיעשה הזמן ועשה הזכר למור שכאשכור זמן רב נשכח
המת מן הלב ואם כן יעשהו הזכר מעכשיו ומעתה ולזא לא
תוכלו לכחמני בזה שהזמן הרב לא יכחמני כי ארד אל בני
אבל שאולה ואם כן הגהה כן השכל לא יעשה: שבי אלמה
בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו
בזה יש ספק אויך אמר יהודה לתמר שיתן לה לשלה כשיגדל
אח שפחד שיומת כאחיו וכתן טעם בהפכו: ועוד למה ימות
שלה בעבור שמתו אחיו שאיש בחטאו וימת: ולראשונה פי
רשי דומה היה אותה שלא היה בדעתו להשיאה לו: ולשנית
פי' מוחזקת היא שיומתו בעליה: והראב"ן כתב ולא ידעתי
למה יתבוש יהודה המושל מן האשה הזאת ולא יאמר אליה
לכי לשלום מביתו ולמה וטעה אותה והיא אסורה לשלה כמו
שאמרו בנישואין בתרי זמני הוי חוקה: והכוכן בעיני שהיה
שלה ראוי ליכנס אבל לא רצה אכזבי שייכנס אותה ועודנו כער
פן יחטא בה כאחיו אשר מתו בעשוריהם כי נערים היו ואין
לאחד מהם יב שכה וכאשר יגדל וישמע למוסר אביו אז
יתכנס לו לשאה וכאזר המתוטה יומם וראתה כי גדל שלה
בעשוקה והוא עודנו כער לאכזבי כי אין לו י' שנים והיה ממתין
לה עוד אז מיהרה תמר ברוב תאוה להוליד מורע הקדש
ועשתה המעשה הזה עבד: ויש להקשו עוד על רשי אין ראוי
לכדיקים שיטעו לאמרים כי שארית ישראל לא יעשו עליה
ולא ידברו כזב ולא ומנא בפיהם לשון תרמית: והכוכן בעיני
על הכמת רשי שנכנס יהודה בזה מטעם קטלנית ושלא ידע
ששפתו ארצה שאמר בלבו זאת האשה על כרחה נריכה
להמתין לשיהיה שלה בן י' שנה ויום א' לענין חלינה וכוונתי
שתחלוץ ואיכתי רונה לתת נער לה לומר שתמתין לחלוץ אלא
אומ' לה שתמתין לשייכנס אותה וכשיהיה גדול וחלוץ ואי' בזה
רמאות אלא חסודות שאמר שתמתין על כרחה לשיגדל והיה
המתין לדעתה בטוב לכב וכסו וגון ואכמה וכ' שלא הטעה
אותה בפירוט שסתם אמר שבי אמנה עד יגדל שלה בני ולא
פירש אם ליבט אם לחלוץ אלא שדעת יהודה היתה שהיה
תבין מאלו הדברים יכנס ואל' שלא ידע יהודה דין החלינה
אלא דין היכנס אויך יתכן שידע חני הדין ולא כולו: וכתב
הרמב"ן לשונו וכת' אמרו כי יהודה התחיל במנות ויכנס
תמלה כי כאשר קבל הסוד מאבותיו כזרזו להקים אותו עב
ואמר שקבל הסוד מאבותיו ודוע שכל הסוד קבל לא קנתו:
ובזה הותר גם כן הקשו'א שהקשה הרמב"ן על רשי שמה שלא
אמר לתמר לכי לשלום מביתו איכתי מפני הכושה אלא שא"ל
לומר לה כן לפי שערין נריכה חלינה ולזא לה שבי אלמ' בית
אביך עד יגדל שלה ליכנס או לחלוץ שיעקר היכנס והחלינה
אף בדור ההוא היתה באמים ככל על הכמת רשי: ותהר
ותלד בן ויקרא את שמו ער ותהר עוד ותלד בן ותקרא את
שמו אוני ותוסף עוד ותלד בן ותקרא את שמו שלה והיה
בכזיב בלדתה אותו: ו' שאלות יש באלו הפסוקים: הא' למה
קרא לו השלטה בניס בשמות האלה: הב' למה נזרז לומר אכתי
היה המקום שילדה הבן: הג' שאמר והיה בכזיב בלדתה אותו
מדוע לא אמר בשני בניס הראשונים באיזה מקום ולדתם
כמו שאמר בבן הג': וכתב הרמב"ן יהודה קרא ער לבנו
מלשון עוררה את בניו ותקרא שם השני אוני ולא
בפר הכתוב למה ויתכן שתקש בלדתה כי אורח נשולקרא

שם בנייהם על זה באם יעבז שקראה שמו ועבז לאמ' כי ילדה
בעבז והוא מלשון ויהי העם כמתאזכרים ותקרא שמו שלה
והיה בכזיב בלדתה אותו על דעתי שלה לשון דבר הפוסק
והכוכן וכן לא תשלה אותי אמ' כי התרנו לא תכזיב פתגמך
כאמתך ואולי יתחכם ללזר שגב' שלו כי השיגב כוזב במשבתו
ואמר הכתוב כי קראו שלה על שם המקום כי היה בכזיב
בלדתה אותו לכל' הנה השיב לשאלה הב' מה נזרז לומר אכתי
היה יהודה בבן ג' שנתן טעם הכתוב למה קראו שלה לפי
שהמקום שילדה אותו נקר' כזיב וגם השיב לשאלה הראשונה
למה קראו לו הב' בניס בשמות האלה שהרי כתן טעם לשמות
אבל לא השיב לשאלה הב' למה לא אמר בער ואונן באיזה מקו'
ילדתם כמו שאמ' בשלה: ועוד יש להקשות על דבריו למה לא
כתן הכתוב טעם למה קראם ער ואונן כמו שכתן טעם למה
קראו שלה או לא יתן טעם ב' לשלה וזו הקשו'א היא לפירוט
הרמב"ן שאמר שהפוסק בא לתת טעם למה קראו שלה לפי
שהיה בכזיב בלדתה אותו ואם כן היה ראוי שהפוסק יתן
טעם לשמות כל שלשתם חולא יתן טעם לשום אחד מהם:
ועוד יש להקשות על דבריו שאמר שקראו שלה ע' המקום
כי היה בכזיב אם כן ראוי שיקראו לכל האנשים שם המקום
שנולדו בו ועוד קשה לפי דבריו היה לה לקרות שם בנה כזיב
למה הלכה לכך שם שפירושו כזב שלא תשלה פירושו לא
תכזיב: או שם שפירושו שגב' וה' זוג כוזב מה תועלת
לה באלו החליפין: ועוד קשה עליו במה שאמר שקראה שם
השני אונן לפי שתקש בלדתה מי אמ' לו כן וזה כדמו כבואה
ורשי כתב אומר אכי על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב כתי
לא יכזבו מימיו ואם לא כן מה בא להודיענו עכ': הנה השיב
לשאלה הב' מה נזרז לומר אכתי היה המקום שילדתו לא מל' לז
חידוש שלא ילדה עוד וכן השיב לשאלה הב' מדוע לא אמר
בשני בניס ער ואונן באיזה מקום ילדתם שלפי שאין בהם
חידוש לא הוזרז לומר כן אבל לשאלה הראשונה לא השיב
וקשה לו וכי בעבור שפסקה מלדת במקום ההוא לכן קרא
למקום ההוא כזיב: ועוד שאם כן היה ראוי לומר ויקרא שם
המקום כזיב שבאמרו והיה בכזיב מור' שקודם לכן היה שם
המקום כזיב וכן אמר ויקרא את שם המקום ההוא בית ג'
וכן ויקרא שמו און בכזיב וכן על כן קרא למקום ההוא באר
שבע כי שם נשבעו שגאס: והרמב"ן הקשה לזה הפירוט
וא"ל ולא ידעתי למה יקרא שם המקו' על שם זה וא"ל במאורע
ההוא כל חדש כי די לה שתלד ג' בניס ובעת לדתה לא נודע
אם פסקה או תלד אחר כך רק בעת מותה יודע הדבר:
ור' אברהם אמ' שפסק הכתוב אכתי נולדו ואמ' בלדתה אותו
כאלו אמר בלדתה אותם כי במקום אחד נולדו כולם השיב
לשאלה הב' ולא השיב לשני שאלות א' וב': וקשה לי לדבריו
היה ראוי שיאמר והיה בכזיב בלדתה אותם ויש אומרים
שהיה דרכם שיקרא האב שם הבכור ותקרא האם שם השני
על כן הראשון ויקרא את שמו ער והשני ותקרא את שמו
אונן והיה ראוי שיאמר בשלה שהוא השלישי ויקרא ואמר
ותקרא לפי שהיה לא היה אז במקום שילדה אלא בכזיב
השיב לשתי השאלות הב' והג' ולא השיב לשאלה הראשונה:
והרמב"ן אמר על זה הפירוט ואין בזה טעם או רוח הרולך
שלזה שאלות ועדין במקומם עימות: ועוד יש שתי קושיות
גדולות בזה הענין הראשונה שער ואונן אונס כי אם בני ג'
שנים כדאיתא בסדר עולם ולהרמב"ן בני י' אבי ואבילו
בב' של מטה אין מעבישין את האדם עד שיהיה בן י' שנים
וכל שכן בב' של מעלה שאין מעבישין עד כ' ואם כן למה מתן

במחשבו הקושיא הב' לו הונח מהו גדולום אינם ראויים לעופש על זה הענין לפי שאין דם מבפנים וזורה מבחוץ מזה מנות ככוכב . והכוכב כענין לתרץ כלם והוא זיהודה חטא ג' עונות . הא' שלא כבוד לאכילת ניערו נער גדול ומאן אכיו מכירתו מר ממות לעבדורוס . הענין הב' שלא כבוד לכבוד שיוסף היה בכור גם לאכיו כדאיתא במדרש הזוהר שכפש יעקב כדמיונו שהיה שוכב עם רחל הוריד נפש יוסף מתחת כסא הכבוד למטה וכשראתה הכפש שלא היתה רחל לא לאה המתוכה הכפש עד ששכב עם רחל וככפשה בו נפשו הראויה לו שהיה נפש בכור ולכן כיתגה הכבוד ליוסף שהיה בכור ודאי ואמר הפסוק כבוד את אביך את לרבות אחיך הגדול . הענין הב' שלא שמר אחות אחים שראוי שכל אח יעשה אחיה טובה לאחיו ויחמול וירחם עליו וכמו שאמר ויש מעאכרם כי כפשה אחיו וירק את חניו ועל זה באשם פשו שכ' מחמם אחיך יעקב תכסך בנשה ביום עמדך מנעד וגו' ואלו הב' רמז באמר וירד יהודה מאת אחיו פי' אחיו כאלו אמר עובד אהבת אחיו שמעני לוי וישכר זבולוג וגו' והכוונה לומר שצד האחות הראויה ליוסף מזה שהיא אחיו הרי הענין הא' הענין הב' כלל בזה שצד לראובן שהוא בכור ואף עובד לאחיו כלם ובא לשמש לאכיו לא עשה כן אלא ויעד אים עדולמי הנה לך ג' עונות ולפי שהדיוקים שחוטאים שכים בתשובה לכן לכן הא' קרא ער לומר שלא שכח החטא שחטא לאכיו במכירת יוסף אלא ער בלבו נרת אכיו ואינו יסן בזה מלשון עורה למה תישן וגם בלילה לא שכח לבו והכן השכי קראו אופן לומר שהוא אכל על אחיו יוסף וככאן כלל אחות יוסף וככורתו מלשון לא אכלתי באכיו הרי נערו על ג' עונות . הכן הב' קרא שלא לפי שהאדם שוס לו דאגה מבקש כחמה בלבו לכן כשהיו לו ג' בנים לקח כחמה בלבו שאמר שמכירתו היה שונג לפי שמאח' שהיה סנה שלא הרגוהו ושלא מות בכור אשפ' שהיתה עצמו שימכרוהו חזר זה כאלו שונג אחר שהגילו ולכן קראו שלה שתרנס סנה שלו לכן העדה התור' שהוא כזכ' א' מוזיר היה בארזל שכדוהו אחיו שאמר לו כמו שאמרת למוכרו אים אמרת להשיכו לאכיו היינו עוש' וזה והיה בכזוב בלדתה אותו לומר מחשבתו היה כזכות בשילדה אותו ואשפ' שאמר ותקרא את שמו שלה היא ידעה כזכות יהודה בעלה והוא נזה כן ולכן הבן הא' סגולד לו מת בחטא הכבירה שלא כבוד לאחיו הכבוד ולז' ויהי ער בכור יהודה רע בעשיו ויומיתו ו' מה נורד לומר בכור יהודה כאן שכבר ידענו שהיה בכור ומה בא ללמדנו אלא לומר שמת בחטא יהודה אכיו שלא עשה כבוד לכבוד ועבד רנה הכתוב לתלות המות בחטא ער עמנו שאם לא היה רשע לא ימותנו הקבה בעון אכיו אכל ראה שהיה לו התמלה רעה ואף על פי שאינו מו' מנות יבא אהב לחטוא בז מנות אח' הקבה מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב ואחר שאכיו חטא ליוסף שהיה בכור וימות בכורו בחטא הכבוד כמו שאמר הקבה לפרעה ככי בכורי ישראל ותמאן לשלמה הב' אכיו הרג את בכך בכורך והכן השני מת בעבור שלא שמר אכיו אחות אח' שכן אופן לא שמר אהבת אחיה שלא רנה להקי' זרע לאחיו תפס מעש' אכיו בידו ואשפ' כן תלה הכתוב מיתתו בחטא אופן עמנו ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב הנה שער ואופן מתו בזאת חטאו עון הכן עם עון האב שבחטא האב לבדו לא ימותו בעבור שאשפ' שחטא יהודה במכירה לא היה החטא גדול מאד אחר שהגילו מההרונה ובחטא ער לבדו לא ימות לפי שהוא קטן השני ועד שאין זה החטא מו' מנות ובכבוד

עון האב עם עון הכן מת ער וכן אופן לזה אמ' יהודה בעלל יתמכרו העונות לא ימות שלה ולכן יבדל שלה נזה הגידול יש לו אחד מוכ' פירושי האחד גדול לעונאים ככד של מטת והוא כן יג' שנה ויום אחד . הפי' הב' גדול לעונאי ככד של מעלה ולכל אחד משני גידולי לא ימות שלה אס גדול לעונאי כן יג' לא ימו' לפי שאשפ' שיחטא כאחיו לא ימות לפי שאזלא יתמכרו עמי עם עונו למות שכעונו לא ימות שכבר יבא מרשתי ולא וימתו בנים על אבות ואם בעונו לא ימות אשפ' שיחטא שאין עם אלא עונו לבד אז התמלת עון לכשיגדל ולא מתו ער ואופן אלא בחיבור עמי עם עונם וגם אס זה הגידול הוא כן כ' שנה אס כן לא ימות לפי שלא יחטא שהרי הוא גדול ובעל שכל ואם יחטא וימות לא ימות בעונו שפתיה רשת היו כשהיה קטן אחד שימות . ב' שימות בעונו ורשה גדולה היא שימות בעון אכיו שזה כלא האב ממותו בידו ולכן אס יבדל שהוא כן כ' לא יחטא ולא ימות ואם יחטא וימות לא ימות בעונו ועוד שאף על פי שחטא בזה אין זאת משכנה מנות אחר שהוא כן כ' ולא יפול בזה מוטב שימות זכאי שזה אינו נופל אלא בקטן ותמר פירשה הפירוט הטוב והנאות לה והוא שהיה כן יג' ויהודה כיוון הפירוט האחר לפי שאם הוא כן יג' אולי יחטא ולא ימות ואם הוא כן כ' לא יחטא ויותר טוב הוא שלא יחטא ולא ימות משיחטא ולא ימות ובה הפי' אינו סותר עד יבדל שלה לאמר כי ראתה כי גדל שלה שמה שאמ' כי ראתה כי גדל שלה הוא גדול לבד של מטה ועד יבדל שלה הוא כן כ' לבית דין של מעלה ומנחתיו סיוע לפירוט הזה מן המדרש שאמרנו כתובת פסים על שהגילו פיוס ביניהם באיזה מיתה וימיתוהו מד' מיתות ביות דין שפאמר ויתככלו אותו להמותו כיון שמכרוהו הטילו פיוס ביניהם מי וילך הכתובת לאכיו וכל הפיוס על יהודה זהו שאמר לו הכר כל הכתובות כן' ולכך באמר לו הכר כל למי הקנותיות וכשאמר לו הכתובת ככך פסקו חיוו של יעקב לפיכך פסקו חיוו בכו מן העולם זה ער ואופן שפאמר ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אמריהם עב' ובה הפי' הותרו השתי קושיא בגדולות והשכתי לשלשת השאלות זה דעתו והוא פי' טוב ויפה ולא ראיתי מי שהרגו הקושיא השכית שחטא ער ואופן אינם מו' מנות לשימותו עליה אלו הונח שיהיו גדולים וכש שהיו קטנים וזה הפירוט הוא על הכמה שידע יהודה חטאם שהוא ושחת ארנה ולא מטעם קטלנות :

ויהי ו' את יוסף ויהי אים מנלמ' ויהי בבית אדוננו המצרי ידוע שהיה בבית אדוננו אלא שדרך המצרים מאד בסמורות הס הולכי מדברות ויורדי הים באכיות ויוסף אף על פי שהיה יושב אהלי' ותמיד היה בבית אדוננו היה מנלמ' או יחזור ויהי לוי הכוכב בפסוק ההגלמה היתה כל גדולה שפראה שוי' הים שוכן בבית המצרי : וכל אשר הוא עושה וי' מנלמ' בידו טעם בידו כדרך שומר אחד ראיתי שהגלמתו היתה כל כך גדולה שכשהיה מש' היר על הבגדי' היה מנלמ' ולכן היה עובר בידו הכבד' ממקום למקום בביתו לשיהיה סמורתו מנלמ' עוד כראה שהסמורים מעכבין מלמכור הסמורה פנים אז שלשה מדס' ובה מרזיחם אכל יוסף מוד ליד היה מרווח מאד וזהו בידו שעדין היתה בידו : כי אם אונק באשר את אשתו ואמר שגם לא חשך אותה ממנו כעניינים שהיא נרובה כגון מטפחת או כבדי משו ורקמה וכל נרכי' גופה כי ליוסף היתה תובעת והוא קונה או מנוס לקנות . שגם בזה היה יוסף

אדון

אדרן עליה שזידו היה לתת לה ואלא לתת לה חסך אותה ממנו אלא בעבונן אבותיה לנד זהו כאשר את אשתו או יאמר לא חסך ממנו מאומה כי אם אותך וזה שמסך אותך ממני לא שניה ליוסף לא תבע באשתי אלא שהמכונה מאלוהי נעשית אחר אשת אשתו וכמדד' אמרה לו למה אינך שומע לי אמר לה הפנויות שכתב אסורות לנו ק'כא אשה משל למה הדבר דומה לבני אחד שאמר לישראל יש לי מאכל כזה להאכילך והוא חזור אמר ליה ריקה שמותה שלכם בכמה טהורה אסורה לנו מזויז לא כל שכן. חטאו משקה מלך מצרים והאופה לאדוניו' למלך מצרי' היה ראוי שיאמר למלך מצרים או לאדוניו' מלך מצרים ועוד למה קראת בכאן משקה ואופה ואמר כך קראם סריסוס וזרים והשיב המכר ר' אפרים קארני חמי ז"ל שדרך הוא שא' ע"ש גמר גדול ממנו בכית המלך אינו עובד הוא עבדו המוכני אלא מומה אחרים תתמו לעבוד וכן עשו הסריסוס האלה אבל הקוטאים לא היו הסריסוסים עבדים ואינם משקה ואופה אבל מטאו המשקה והאופה ולמי מטאו לאדוניו' כל אחד לא דניו כמה מטאו לאדוניו' כמה שמתאו למלך מצרים ופרעה לא קפץ על העובדים שלא מיכה אותם המלך רק על השריו' לפי שמנו אכסו' בלתי ראוי' לעבוד וכיון הוא : נצה הוא סמדר שראוי לראות הפרחה הבסן ואמר כך פתח הסמדר בפן אליו וישראל שנאמר בפן ממצרים תקיע ג' שרובי' שלמה רגלים כפורחת וכני ישראל פרו כנה הגיע זמן ליגאל וכן הוא אמר ויו נכחם הכשילו אשכולותיה הגיע זמן ממצרים לשמות כוס תרעלה ד"א בפן זו תורה ג' שרובים כאר עין מן כפורחת אליו בכורים הכשילו אשכולותיה עבדים אלו נכסים :

שלמה פרשת וישב יעקב

פרשת ויהי מקץ

ופרעה חולם היה ראוי שזאמר ופרעה מלך מצרים אלא לפי שהחלו היה כואר וכו תתלת מלתו שהספק לרס ונס רמו שימות בים ולא הזכירו מלך אלא במעלת יוסף לכבודו שזאמר ויוסף בן שלמים שכה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים ונס לומר שמעלת יוסף הוא סבת מלכותו שכל הארץ היתה נאכדת אלא בענתו ועתה ירא פרעה איש נכחו ומכס ע'ל הואור היה ראוי שיאמר על שפת הואור כמו שאמר הכני עומד על שפת הואור אלא שזה הוא ספור התורה רמו לנו רשעו שהיה עשה עמו אלה ושהיה שליט על הואור שנאמר לי יאורי ואני עזייתי וכשספר חלמו כתביו' לומר כן : אחרי הודיע אלדים אותך את כל זאת וגומר : יש בזה הענין ספקות. **הספק** הא' למה האמון פרעה פתרונו של יוסף אולי והיה סקר בפתרון הסרטומים שסומך לפתרונו עזאו שליט בכל ארץ מצרי' היה ראוי שימתין אם הוא אמת ואז ימליכנו ואם יהיה כמנא אחר כך סקר כמה יהיה כשאר שלטונותו. **הספק** הב' איך הסרטומים שהיו חכמים גדולים לא ידעו לפתור פתרון שהתיבוקיות יודעם שזבליס טובות הם שני שבע ושבלים רקות שני רעב וכן פרות טובות ורעות. והיתר הספק הא' הוא שאף על פי שאל אמרו ארוזים הרשע' שאין טובותן שלומה מזכירו בלשון כיוון נער שוטה

עבדי שלא נכחו אינו מוכר עבד כתוב בנימוסי מצרים שאין עבד מולך כל דבריהם אמת : אבל דרך הפשט כל דברו פר המשקים היו להגדיל ידיעתו ושלא היה חכם לכד אלא גם כן רוח הקדש שורה עליו ויתן אותי במשמר אותי ואת שר האופים כפל מלת אותי לפי שא' שמה שפטר לי טוב ולשר האופים תליה הוא לפי שראה שבית האסור' שלו קשה משלי וכרזל באה נפשו וותר ממני אינו כן אלא אותי ואת שר האופים כשמו ואם תאמר לפי שהוא חכם בלילה שמושל מאדים ואני מלמתי בלילה שמושל דק אינו כן בלילה א' חלמו ואם תאמר לפי שחלמו מובלבד ושלי מסודר ולזה ראה שחלמו רע אינו כן איש שפתרון חלמו פירושו חלוס הראוי לפתרון לא חלוס בלתי מסודר שאי אופשר לכתרו ואם תאמר שהוא זקן ולמד חכמה אינו כן אלא נער ואם תאמר הוא חכסך עבדי הוא ואם תאמר שהוא בן חורין ולמד חכמו וזכר אות' עבד הוא ואם למד שכת שלבו טרוד בעבדות ואם תאמר אדכיו חכם ולמד ממנו אינו כן שהוא עבד לשר הטבחיס שפריס כלא אין בהם חכמה ובמלאכתם עוסקים ואם כן אינו חכם אלא כבוי ולזה האמוניו' ולזה אמר הכמנא כזה איש אשר רוח אדיו בו ואמר אחרי הודיע אלדים אותך את כל זאת אמר כל לכלול גם לחלומות שר המסקי' ושר האופים : תשובה ב' שראה שפתרון זה מתיישב בשכל ששבלים טובות הם שבע ושבלים רעות רעב ופרות טובות לחרוש ולרוע : והיתר הספק הב' איך הסרטומי' לא ידעו לפתור פתרון מבורר כזה : התשובה שאמרו שהחלוס צריך שורה חידוש ושיהיה אופשר להיות נשבע אינו חידוש במצרים שזלום עולה ומשקה נרעב הוא כמנע שזלום עולה ומשקה והאמת שהכל סבה מאת יו' ואיך יעלה יוסף לגדולה אם הסרטומים יהיו פותר' האמת לכן הק'ה השיב חכמים אחר ודעתם סכל' כן נראה לי בתשובת אלו הספקות :

עוד שני ספקות בענין פרעה עם כבוד כאמר **הספק** הא' מדוע פרעה לא שכת החלו וכו כבוד כאמר שכתו שאלו החלומות מן השמים באו. **הספק** הב' מדוע פרעה לא בזה להאביד לסרטומים וכו כבוד כאמר צוה להאבידם שפרעה היה יותר ראוי בזה לפי שאמר להם חלמו וכו כבוד כאמר לא היה ראוי שיאבדם לפי שאאל מה שאין לו מבוא בחכמה אלא בכבואה כמו שאמרו לו חכמיו : היתר הספק הא' שכבוד כא' היה שוכא מאד לישראל שהרג מהם רבבות והיה מכלה אותם בשנאתו לולי רחמי שמי' לכן סנב הקדש ברוך הוא שיכת גם החלום לשיהיה דניאל אהוב למלך ולא ירע יותר לישראל וכשהגיד לו גם חלמו עשאון אלוהי ולדניאל סניד ומכמה וכיחומים אמר לנסכא ליה אבל פרעה די לו שידע ווסף הפתרון שלא היה לו ולמצרים שכת עם העברים לא מואוס לאכול לחם עמהם : תשובה ב' שחלוס כבוד כאמר פתרונו היה בד' מלכויות עד המשית ואם היה דניאל פותר חלוס לכד היה כבוד אמר הרוצה לסקר ירחיק עדיו לכן שכת גם החלוס לשוראה בעיניו ולכבו יכין שכל דברי דניאל האמת והדקדק : תשובה ג' שאם היה שוכח פרעה חלמו לא היה אמר שר המשקים אלא שידע לפתור חלומות ואמר שפרעה לא יבטרך לא פתרון החלוס ויכל לומר ונס אתמו כער עבדי שידענו : והיתר הספק הב' מדוע כבוד כא' צוה להאביד לכל חכמיו בכל ופרעה לא צוה כן כבוד כאמר עשה כדיון לפי שחכמיו ועשהו' שיהרוג לכהנים ומרחיב בית המקדש

ויספור את כל צרכיו ויאמר אל פרעה חלומותי אשר הראיתי לך : תשובה ב' שהחלום כבוד כאמר פתרונו היה בד' מלכויות עד המשית ואם היה דניאל פותר חלוס לכד היה כבוד אמר הרוצה לסקר ירחיק עדיו לכן שכת גם החלוס לשוראה בעיניו ולכבו יכין שכל דברי דניאל האמת והדקדק : תשובה ג' שאם היה שוכח פרעה חלמו לא היה אמר שר המשקים אלא שידע לפתור חלומות ואמר שפרעה לא יבטרך לא פתרון החלוס ויכל לומר ונס אתמו כער עבדי שידענו : והיתר הספק הב' מדוע כבוד כא' צוה להאביד לכל חכמיו בכל ופרעה לא צוה כן כבוד כאמר עשה כדיון לפי שחכמיו ועשהו' שיהרוג לכהנים ומרחיב בית המקדש

שאלם היה קיומם והיה שאלמה המלום הזה אשר חלם נבואי
 ישראל היו משיבים לו אז באורים ותומים והיה ראוי שחכמי
 בכל שיעזו כן והיו יודעים להשיב כמו ששיבו אורים ותומי
 וכמו שאלו על פסוק עמו כשדאי קדם מלכא לא איתי אנש
 על יבשתא דו מלת מלכא וכל להמוניא ומלתא דו מלכא
 שאיל וקורא ואמר לא איתי דו יחויכה להן להין דו מדרהין
 עם כשרא לא איתנהו ודרגל אמרו לו כשהיה בית המקדש
 קיים היה אדם הולך אל הכביא או אל הכהנים ושאל
 באורים ותומים ומלה לו הדבר וזה רמז הכתוב שאמר
 ואמרן באלו אמר ואהרן לא איתי דו יחויכה שאותיות אח
 הע מתחלפות אמר להם אתם וענתם להקריבו מוד כעם
 ואמ' להודא לכל חכמי בכל אכל פרע' לא היה ראוי שיהרבו
 למרטומים שחכמים אין יודעים כל הדברים תשובה שכייה
 לא היה דין שפרע' ושמיד למרטומים לפי שאם היו אומרים
 אין אנו יודעי פתרונו דין היה שישאמר אכל הם היו עתרון
 ז' בנות אתה מוליד וז' אתה קובר ואעפ' שלא היה מתיישב
 כדעתו לא היה דין להרב' שיאמרו האמת אתנו ותמתין כי
 יבוא פתרונו: אחרי הודיע אלרים אותך את כל
 זאת אין כנון ומכס כמוד' פירו' הוא היה חכם מאד שפטר
 המלום וכנון במה שאמר ועתה ורא' פרעה איש כנון ומכס
 ויפקד פקידים על הארץ וממז' וגו' שזה אינו פתרון אלא
 תשובה לשאל יכרת הארץ ברעב' או ואמר אחרי הודיע
 אלרים אותך את כל זאת שרומ אלרים כך לא יש כנון ומכס
 שיהיה דומה לך שאתה כנון ומכס וגם כך רומ לדי' והבנום
 החכמים האחרים אין בהם רומ לדי' וזה טעם כלי' או ואמר
 אחרי הודיע אותך את כל זאת שכתת ענה שאינה פתרון
 המלום והוא ורא' פרעה איש כנון ומכס אנו אומר שאין כנון
 ומכס כמוד' שישפיק שפתור מלום וכזה תהיה חכם אכל
 מה שאמרת עוד ורא' פרעה איש כנון ומכס והעצת כנון
 שיעצת כך לפי שראית שאין כנון ומכס לאותו מינוי כמוד'
 ויעצת כך לפי שאכחר כך וזאת תבוכה גדולה וכעבור זה
 החידוד שעצית ראוי אתה לשלכות וגדולה ולזה אמר כל
 ולכן אתה תהיה הפקיד: ויקרא פרעה שם ווסף שפכת
 פענח ומך לזה ויתן לו את חסכת בת פוט' פרע' לפי שאי
 אופשר שיוסף יהיה נושא מזרית שאיש מאמונה אחד ואשה
 מאמונה אחרת או איפ' ש'ככסו למופה זה עם זה ולכן טעה
 שמו באלו ווסף המור דתו לדת מזרים חס ושלום וכן אמרו
 עוד היום במזרים ששאר להם מיוסף ששמונים לעשות
 שליט צריך שיהיה עבד והוא שקיחה אותו שר הטבחים
 ואומרים שצריך שיהיה כופר בדתו וקוראי' לו דירי כיג' אדו:
 מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם יש שני
 מוכי מרגלים אחד לראות חכשי המלחמה
 מה הם עושים או לאי זה מקום הם רוצי' לילך לעשו' מלחמה
 שני אי זה מקום נוח לכבוש אמר כנגד הראשונה מרגלים
 אתם שסתם מרגלים הם לזה ואמר כנגד השני לראות את
 ערות הארץ באתם פירו' שוד הארץ שהערוה היא במקום
 בסתר' ויש כזה שלמה ספקו' הספק הראשון מה ראה
 בהן לטעון כך שאין ראוי שהשלי' על הארץ ועליל על האכש'
 עלילה בלא טענה שכל העולם באו לשבור אוכל ולא טעון כן
 כנגד' הספק השני מה התכלות הוא שאינם
 מרגלים באמרת כולנו בני איש אחד כמנו' הספק
 השלישי כשאמרו יב' עבדיך אחים אכחנו בני איש אחד
 בארץ כנען וגו' מה זה שהשיב ווסף כנגד' הוא אשר דברתי
 אליכם לאמר מרגלים אתם מה ראה בטענתם זאת שהם

מרגלים לשאמר כן התשובה לאלו הספקות ארזל
 שמה שראה לומר מרגלים אתם היא שאמר למה נכרתם
 בו פתמים פירו' ועתה אתם כועדים במקום אחד אין זה
 רק דרך מרגלים ואמרו לו בעבור שאנו אחים נאספנו יחד
 ואמר להם לא כי ערות הארץ באתם לראות כי אם אתם
 אחים היה לכם ליכנס בפתח אחד כאשר אתם עתה יחדיו
 אז אמרו האחד אינינו והלכנו לבקשו והנה הותרו כל
 הספקות ועל דרך הפשט נאמר שיוסף שאל מאין באתם
 והיה להם להשיב מארץ כנען למה השיבו לטור אוכל שלא
 שאל להם לאי זה דבר באתם אלא ודאי הרגישו עצמם לפי
 שהיו מרגלים אמרו לא באנו לרגל את הארץ אלא לטור
 אוכל והם השיבו כלנו בני איש אחד נחמו וטענת כזה שאך
 אופשר שאב אחד ושיש כל כנוי בכמה והשיב הוא אשר
 דברתי אליכם מרגלי אתם כלומר היא הנתיבת שאת מרגלי
 אחר שאתם בני איש אחד שצריך שהמרגלים יהיו אחים
 שימותו אלו בעבור אלו שאפילו שיכזהו בשוטים לשיאמר
 האמת אם הם מרגלים ימותו ולא יגלה ואלו אינם אחים מוד
 יודה אז ילך לומר למך עשה עמי חסד ואגלה לך סוד והוא
 שכל אלו הם מרגלים והותרו כל הספקות פירו' שני לספק
 השני שטענתו היא בעבור שאמרו והנה הקטן את אבינו
 היום טען ווסף אותו הקטן נדיק ששומע לענת אבינו שאמ'
 לו שלא ילך לרגל את הארץ ולזה לא בא ואתם פריני' הוככם
 שומעים לענת אביכם שאם אינו כן למה לא בא עמכם
 פירו' ג' לספק השני לפי שאמרו והאחד אינו ולא אמרו
 מת לזה טען כנגד' ודאי אחר שאינו מתו' אנו עם אביכם
 ואיכס' יודעים אכה הוא אם כן נכב הוא ודרך הוא שאין
 בני אדם יודעים הנכב אכה הוא וגם קרבוו אין יודעים לפי
 שהולך לבכוב לארץ מרחקים ואין יודעים אם תלויה או לא
 ואתם אחי' מסתמא דמיו' לו ונכב' כמון ובעלי עז' רעו:
 אבל' אשמי' אכחנו יש לשאל למה אמרו כן עתה ולא
 אמרו כן כהיותם במשמר שלשה יומי'
 התשובה שיוסף ריחם עליהם והוא לכו הביאו שבר רעבון
 בתיכם שאינו רוב שימותו בכיכס ובכמותי' ברעב לזה אמרו
 אם זה שאינו עברי מרחם על עברי' כמון ועל טפרו' וסאינו
 ובלא שבקשנו ממנו קל וחומר היה ראוי שהיינו מרחמים
 על אחינו בהתחננו לינו אכל אשמים אכחנו על אחינו ועוד
 לפי שאמר את האלרים אנו ורא' על הזרים ואנו לא היה
 לנו וראת אלרים על אחינו: ויען ראובן אותם לאמר
 הלא אמרתי איכם לא מ' לתטאו בילד וגו' יש להקשות מה
 תשובה היא זאת זה עצמו היו הם אומרים שהאשימו עצמם
 וכח' זכו למוטאים מאד ועוד מה זה שאמ' וגם דמו מהו' גם
 ועוד שגם הם אמרו כן שבעבור דמו באה הנרה הזאת
 התשוב' להראשון שהם אמרו אשמי' אכחנו כלומר עון עשונו
 אבל אין אנו שייבים מיתה לא אשם יש לנו אבל התראה
 עשינו שאם היו מתרים בנו לא מכרנוהו ועין ראובן אותם
 אינו אמת הלא אמרתי אליכם כלומר איכס' וזכרו' שאני
 עשיתי התראה ועוד שקבלתם ההתראה ואמרתם אין אנו
 חפצים וזהו לא שמעתם ואמר גם דמו הכת' כדרש לפי שהם
 אמרו ודאי לא מת ווסף שאם מת היו הרגים לנו ומאמר
 שאין אנו כהרגים אלא באה אלנו הנרה הזאת ודאי לא מת
 ולזה אשמים אכחנו לכד והשיב ראובן ואמר אינו כן לא מת
 ומה שאתם אומרים למה אין אנו כהרגים עתה מתחילים
 הענין וכשיצמר והרגונו וזה הוא שאמר וגם דמו הכה כדרש
 עתה ברשים הענין ומוקרים על דמו כמו שאמר ודרשת
 ומקרת

ומקרת ושלם היטב ואחר כך וגמר ולא המכירה לכד יתבעו
 ממנו לא גם דמו ויש להקשות עוד ראובן אמר הלא אמרתי
 אליכם לאמר אל תמטאו בילד ולא ממנו שאמר להם כן
 התשובה כששאל עוד כשאמר ויען ראובן אותם לאמר הלא
 אמרתי אליכם לאמר מהו לאמר שני פעמים והתשובה
 אמר ראובן לא אמרתי אליכם בפירוש א תמטאו בילד אבל
 מה שאמרתי אליכם השליכו אותה אל הכור הזה אשר במדב
 כוונתי שלא תמטאו בו כלל לא שיראיתו אם הויתו אומר כן
 שתהרגוהו מיד וזאלתי שתשליכוהו אל הכור ולא הייתם
 עושים וזהו לאמר פעם שנית שמה שאמרתי השליכו אותו
 אל הכור כוונתי לאמר אל תמטאו בילד ולא שמעתם כמו כי
 שומע יוסף לא ריתם להבין כוונתי : את שני בני
 תמית זהו טפשות גדולה וכי ועקב יהרגו אכזאי וכל שכן בני
 בניו וכל שכן שלא חטאו ואף ראובן לא חטא שאם לא יביאנו
 היה אכוס שברצוננו היה מביאו לאבינו

התשובה שאמר אותי שכלתם יוסף איכנו ושמעון
 איכנו ואת בנימין תקמו עלי היו כלכה
 ובאמרו עלי היו כלכה מורה שדעתו שאין בניו מצטרעין
 לאידי ובאלו שמחים בו ולהורות ראובן לעקב שאינו כן
 אמר את שני בני תמית לפי שתשוב יעקב לזה ראוי שתהיה
 וכי בכין הם ולא בני לשאמיתם וזה לפי שאין יוסב ראובן א
 אביו וכי בכין הם יוסף שמעון ובנימין ולא אחיו והלא אנו
 מצטרעים בנערם ויתר מאתה על בני שויתר קורבה היא
 האחים אלו עם אלו מהם ראשון בראשון מועקב עם בני
 בניו מהם ראשון בשני : כי אתי יאכלו האכסאים
 בנחרים יש להקשות למה רצה שיתענו עד הזהרים
 תשובה שבכח הקדים פירושם עוודה ולזה תרגם אכסלים
 זהו שיראתו כלשון חכמו אל כלבא ליכול שירותי ובמקומו
 אחרי שאומר אחרים מתרגם טוהרא כמו והיות ממש בנחרים
 בטיהרא : ויתמהו האכסאים איש אל רעהו ממה תמהו
 ואם תאמר שהיו זהו שישבו פלוגי בראשונה ואחריו פלוגי
 כפי שנותנים ובהקדמת זהו דרש שלא אמר ויוסיכם הבכור
 ככבודתו אלא וישבו ועל דרך הפסג לפי שראו שיוסף אינו
 אוב עם המצרים וגם אינו אוכל עמה אמרו מי הוא זה ומאי
 זה עם הוא אם הוא מצרי יאכל עמה ואם עברי יאכל עמו
 ומזה תמהו : הלא זה אשר ישתה אדוניו בניו
 פירו כל נכד כריך לשמור שלשה תנאים לשלא ימנא הבוכה
 בידו אחד שלא יגנוב כלו שמשתמשים בו תמיד שמיד ידעו
 כי נכוד הוא שנית שלא יגנוב דבר מבית הארון שיחקרו
 מאד עליו שליש שלא יגנוב דבר שיהיה שונוו גדול שיעשו
 עליו חקירה גדולה וימנא הגנב לזה אמר להם חטאתם
 בכל השלשה תנאים כנגד התנאי הראשון גנבתם דבר
 שמשתמשים בו תמיד והוא כוס או נביע ששותים בו תמיד
 וזה הוא שאמר הלא זה אשר ישתה : גם טעיתם בתנאי
 השני אדוניו בני : גם טעיתם בתנאי השלישי ששונוו גדול
 שהוא כלי שמכשם בו ויודע בו העתידות :
הרעותם אשר עשית כלום השמת אומנות הבוכה
 שלא ידעתם לגנוב כמו שאומ' משל הריוש
 אין תולין לגנוב לפי שגנב אלא לפי שלא ידע לגנוב ולזה לא
 אמר רע עשיתם : הלא זה אשר ישתה אדוני
 בו לא אמר הלא הנביע אשר ישתה אלא זה לומר אתם
 גנבתם אותו ואתם וודעים אם הוא נביע או כוס ולזה
 השיבו ואין נכונות מבית אדוניך כסף או זהב כלומר אין
 אנו יודעים אם הוא שמור או לכן או אם הוא מכסף או

ומזהב ולזה לא אמרו ואין נכונות נביע :
 גם עתה כדכריכם כן הוא אשר ימנא
 אתו והיה לי עבד ואתם תהיו נקיים
ויאמר הנה לא אמרו הם כן אלא אשר ימנא אתו מעבדיך ומת וגם
 אכסנו וגו' והתשובה הם עשו קל וחומר והקל וחומר אם
 אין לו פירכא הדין עמו אבל אם יש לו פירכא אינו כלו ולפי
 שהם עשו קל וחומר ואמרו הן כסף שאינו גבוע ומנאנו
 בכלינו לא בכלום של אחרים ועוד שמנאנו אותו בחרצנו
 מארץ כנען השיבנו אליך ואין נכונ' וכל שכן מבית אדוניך
 כסף או זהב לזה אמר העבד גם עתה כדכריכם הן הוא כלום
 הקל וחומר חשוב הוא בעוד שאין לו פירכא אבל אם יש לו
 פירכא אינו כלום והפירכא היא אם ימנא בידך או יאמר
 עבדי הבית אין ראוי להם לגנוב אלא כשכאים אורחים
 להתאכסן בבית שאם יגנוב אז לא יחשדו אלא לאורחים
 ולכן אמרו אחי יוסף אשר ימנא אתו מעבדיך פירוש עבדי
 יוסף אשר אתו בבית ומת בעבור כי שמים רעות עשה

אחד שגנב השכית שגנב בשעה שיחשדו בארי וגם אכסנו
 אם ימנא בודיו כהיה עבדי ולזה אמר גם עתה כדכריכם
 כן יהיה שאשר ימנא אתו מכס והיה עבד :
הגנו עבדים לאדוניו גם אכסנו גם אשר כמנא
 הנביע בידו יש להקשות איך אמר גם אשר
 כמנא הנביע בידו דכל שכן שמו שימנא הנביע בידו הוא
 הגנב ואין אמרו גם והתשובה שאמרו לא חטאנו בזה
 שלא גנבנו אלא האלדים בקס ספרו שכל מעשי האד' כספר
 ככתבים ומנא עון ישן שעשינו והוא חטא מכירת יוסף ולכן
 הכנו עבדים לאדוני לא לכד אכסנו החוטאי כהיה נעשים
 בלא גם בנימין שלא חטא כמכיר יהיה עבד ואם תאמ' בזה
 מיושב גם אשר כמנא הנביע אבל גם אכסנו קשה תשובה
 גם אכסנו אפילו שלא כמנא הנביע בידו אלא בידו כהיה
 עבדים הנה בערך החטא שעבר והוא המכירה הוא גם
 אשר כמנא הנביע בידו וגם אכסנו בערך עכשיו שכמנא
 הנביע ביד בנימין או הוא כמו כמנא כמנא כמנא כמנא :

נשלמה פרשת ויהי סקץ

פרשת ויגש אליו

אני יוסף העוד אבי חי יש כאן ספקות
הספק הראשון כשאנאל העוד אבי
 חילמה לא השיבו לשאלתו הספק השני מה צורך לו
 לשאול כן הרי אמרו לו שלום לעבדך לאכינו עזרנו חי :
הספק השלישי למה לא אמר מיד המכירה אבי יוסף אשר
 מכרתם אותי ולספק הראשון הפסוק השיב ולא וכלו
 אחיו לענות אותו עם כל זה אחר שהוסר הכהלה מהם היה
 להם להשיב והתשובה שאם יאמר מיד אבי יוסף
 אחיכם אשר מכרתם אותי וחשבו שכונתו להורגם ולזה לא
 הזכיר המכירה מיד אבל אדרבה עם אמרו אבי יוסף אמר
 העוד אבי חילומר אפי' עשו הרשע לא אמר להרוג לאחיו עד
 שימות ויחוק אביו שלא להוריד שיבתו ביגון שאולה שכאמר
 ויקרבו ומו' אבל אבי וגו' וכל שכן אבי בעוד אבי חיו וכשנכחלו
 חשב יוסף אולי חושבי אחי שזה שאני אומר שאינו אחת לא
 תמנולה אחרת כמו מרגלי אתם לזה אמר נשכח לי ויאמר
 אבי יוסף אחיכם אשר מכרת אותי ולפי שהכלה שיש לאד'

או היה מזד הדבר ההווה או מזד העבר להווה אחר אל
 תענכו כי למחיה שלמתי אלדים על העבר אחר ואל יאמר
 בעיניכם שאז כשמכרתם אותי לא אתם שלחתם אותי
 הנה ואם תאמר סוף סוף אנו עשוינו רעה לזה אחר ועתה
 לא אתם שלחתם אותי הנה כי לדים והראיה זאת שלחתם
 אותי לעבד ואני אב לפרעה וגו' ואם כן האלדים שלמתי:

ולא יבדל

אחיו לענות אותו אחר רבי ויחנך ווי לכנ
 מיום הדין ומה יוסף כשאמר לאחיו כמה
 יוסף לא יוכלו לענותו כשהקכה עומד לדון על אחת כמה
 וכמה שכאמר ומה תעשו לנוס פקודה ולגואה ממרחק יבוא
 ומוי מכלכל את יוס בואו: והנה עיניכם רואות ועיני אחי
 כנימין וגו' מה נודך לומר ועיני אחי כנימין שמה שהם
 רואים רואה כנימין ועוד כי פי המדבר אליכם ארי בלי
 שכנין אלא ממלל עמוכן איכה ראה שידבר אחד במצרים
 לשון הקדם כי הוא שפת כנען שאברהם לא הביאו מאור
 כפדים ומחרין כי ארמית היא והגל הזה עדי ורבים במצרים
 יודעים אותנו: והתשובה לפי שאמר ועוד ה' שנים אבאר אין
 מרים וקציר ושבעבור זה יבוא אחיו וכל זרעו ואולי יחשכו
 שאינו אמת ולזה הביא ראיה מחלמות שהנא ענינו חלם
 ושכתקיימו וכמו שכתב הרמב"ם זה לשונו ויזכור יוסף את
 החלמות אשר חלם להם וידע שכתקיימו שהרי השתחוו לו
 לשון רש"י ולפי דעתי שהדבר בהפך כי ידע שלא כתקיים
 אחד מהם כי ידע בפתרונו כי כל אחיו ושתחוו לו שכאמר
 והנה אחת מחלמים שאבחנו ורמזו לא אחיו וכשלא ראה
 כנימין חשב זאת התחבולה כדי שיבוא גם כנימין עמהם
 ולזה אומר שניכנס רואו' כלומ' תראו שכתקיימו כל החלמות
 מחלמתי שהחלום הראשון שניכנס רואות שבעבור שלא
 נתקיים שלמתי בעבור כנימין וכתקיים ועוד פי המדבר
 אליכם הרעב שבא במצרים שאמרתי אחכמו משמים לומים
 בתוך המדה וגו' שהחלמות מורים ענין הרעב והשבע
 ובעבור תבואו להשתחוות לוי ואכ"ג זה שאמרתי עתה לכם
 שה' שנים אין מרים וקציר אמת ולכן מהרו ועלו אל אחי
 רדה אלי: ויפול על צווארי כנימין אחיו ויבך על שני
 מקדשו' שעתידים להיות בחלק כנימין וסופן לומר וכנימין
 ככה על צווארו על משכן זולה שהיו בחלק יוסף וסופו לומר:
 ויגשק לכל אחיו במדרש כשם שלא פיוס אחיו לא מתוך
 כביה כך אין הישועה באה לישראל אלא מתוך

כביה שכאמר ככחי יבואו וכתחכוכים אוכלים: ויגב

בעיני פרעה שהיה להם למרפה שימשול זר ויבא ממחר:
 טעננו את בעורכ וגו' אחר שהיו מוליכי עגלות רוקניות
 להביא אביהם ונשיהם וטפס יותר טוב שיהיו
 טענות מהסמורים שלא יוכלו למהר לילך ואמר להם מהרו
 והתשובה שטענו הוא מלשון מטענו חרב ש"ל מדוקרי חרב
 והוה שאמר טענו סיכו אותם במטה שבראשו כרזל דק
 להכות למורים אגונן בלעז: לבלתי לתן לאיש חליפות
 שחלות נתן להם כן לפי שהיו קרועים בגדים שכאמר ויקרעו
 שחלותם ועוד לפי שהם הפשיטו אותם שכאמר ויפשטו את
 יוסף את כתנתו והוא רצה ללשל להם טובה תחת רעה ומה
 שכתן לכנימין ש' כסף לפי שהוא הוביא' דבות על אחיו
 וכל דבה רעה ראוי לפרוע בעבורה ק' כסף שכאמר ועשאו
 אותה מאה כסף כי הוביא שם רע ואע"פ שאין זה שיה' לאות'
 הענין יש לו קצת דמיון ואף על פי שהיה ראוי לתת השלש
 מאות כסף להם כבר נפטר מאותו העונש במכירתו ואף
 ששעשע בכלם כמו שאומרים אל רעה לפרוע עוד שיבא ממך

הממון ומה שכתן לו חמשה חליפות שחלות רמז שיבא ממרי
 מרדכי שיבא בה' לבושי מלכות: מטוב מצרים וין יפג
 שרומ הזקני' ומה הימנו: אל' תרבוז בדרך שלא יריבו על
 מכירתו לומר על ירך כמכר אתה ספרת עליו לשון הרע או
 הטעם שכשפאם בר ברעב ויפחד לזה אחר כן ששמו עליהם
 וחיו כל הארצות כידו: ויפג לבו שהזקנים והחלושים
 יתעלפו בכח שמחה בפתע שאלו ופתח והחום הטעני וינא
 ויפגל כמת' ואחר כך חזרה ליו כשמתו וז' ומה רוח ועקב:
 רב עוד יוסף חי לפי שאמר לו ב' דברים אחד יוסף חן
 סכית שפושל בכל ארץ מצרים לזה אחר וספיק לי
 האחד שיוסף חי: ויזבח זבחים לאלדי אביו ויטק ים
 להקשות קודם שכסע היה לו לזכור ועוד מה נודך כי לבני
 גדול' אשימך שם שהוא לא פחד מגוי קטן' תשובה להראשון
 לפי שכאמר שבע הוא קנה ארץ ישראל זכא שם שאולי לא יתן
 לו השם רש' לנאת חוכה לארץ כמו לינחק והוה אמרו ויזבח
 זבחי' למו שעכב לינחק לנאת חוכה לארץ לפי שאברה'
 לא זכה לבנים חוכה לארץ וגם ינחק לא אתה תהיה הפך
 אבותיך שלהם אמרתי שילכו לארץ ישראל ויזכו לבנים ולך
 אבי ואמר כי לבני גדול' אשימך שם: אבני האל לדי אביך
 שמונעתיו לירד למצרים ועבדיו אתה יורד אל תירא מרדה
 מצרימה ואכחי אעלך גם עלה מלשון בעלות ג' דוש בעתו
 לומר מיתתך לא תהיה על ידי מלך אלא על ידי בכשוקה
 ולזה סמך לו ויוסף ופית ידו על עיניך שכן דרך הכתוב לשים
 היד על עיני האב כשמת: ושאלו בן הכנענית אחר
 רבי אברהם לעד שכניו השכסוים היו אדומיו מצרימה ארמיות
 והזכור זו לכדה בעבו' שפע שפען שלא כהגון שלקח כבעני':
 שרשיו' ושלש ונפרטן אי אתה מונא אלה לב' אלה זו
 יוכבד' שהולדה בכסוסתן לעיר שכאמר אשר ילדה אותה
 לבני במצרי' לילדה במצרי' ואין הורתה במצרים: ור' אברהם
 השיב שזה תימה אם כן למה לא הזכיר הכתוב זה הפלח
 שהולדה למשה בת ק"ל שנה ולמה הזכיר דבר שרה שהיתה
 בת ז' דרך הגדה או דברי יחיד עכו' שהיה ראשון וכן יהיה
 חכם בעיניו בסתירת ר"ל אענה אותך ואומר שעכ"פ יהיה
 ביוכבד פלח גדול מנשים כסתרים שהם יסוד התורה שהיא
 בת לוי עמו שכאמר אשר ילדה אותה לבני במצרים וכתוב
 את יוכבד דודתו ואם כאמ' שהולדה בכמרותו כאשר הוליד
 כל בניו והיתה לידתה אחרי רדתו למצרים מעט הנה היא
 בלדת משה זקנה מאד כמנין שאומרי' אל ואם מולדה אחר
 שכתו במצרים ימים רבים וכאשכב שהולדה אחרי רדתו
 למצרים כז' שנה והוא יהיה בן ק' שברדתו היה בן מג' ויהיה
 ג' פלאים שהוא זקן כאברהם שכאמר הלבן מאה שנה וילד
 ותהיה היא זקנ' בלדתה משה בת עב' ואם כאמר עוד לידתה
 לסוף ימי לוי והיה פלח גדול מאל אברה' אבל אומר לך אמת
 שהסמים הנעשים על פי כבואי' שיתבאר בן מתחלה או
 במלך וזכרים הכתוב והנעשים מאילוקין לעזור דיוק או
 להכרית רשע לא יזכרו בתורה ובכבואים והנה רותם וינן
 בפי החכם הזה ממה שהשיב על רבו' בענין פסחם וזולתו
 במקומות הרבה ולמה יזכירם הכתוב וכל יסודות התורה
 בכסוים' כסתרים היא ועם התורה אין בכל ענייננו רק כסוים
 לא טבע שיעודי התורה כלם מופתים לא ימות בטבע הבא
 על ערה והאוכל חלב ולא השמים ככרז' מכחי זורענו כשנה
 הז' וכל תפלות דוד ותפלותיו כסוים וכפלאות אלה שאין
 בהם שמו מפורסם בטבעו של עולם' כתב רש"י ולדברי
 האומר תפלותם מולדו עב השכסוים כרובים אנו לומר שמתן
 קודם

אמרנו בשנה הזאת לא נכחד מאדונו כי אם תם הכסף כלנו
אין אנו יודעים אם תם אנו לאו שהכל לפי משכונך אבל אם
תם לא נשאר בלתי אם גוינתו :

נשלמה פרשת ויגש

פרשת ויחי יעקב

חסד

ואמת אמת הוא מה שחייב חסד מה שאינו
חייב ורשאי השיב חסד שעושים עם
המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול

ויתכן שיוסף היה חייב לקיבורו שהוא בנו אבל לא היה חייב
לקבורו בארץ כנען או כאמר שגם כן היה חייב לקיבורו
בארץ כנען אחר שהוציא אותו משם אבל לא היה חייב
להוליכו למכרון לזה אמר אמת שהיה חייב להוליכו לארץ
כנען חסד שיקרבוהו במכרון : אל שדי נראה אליו
בלו יש להקשות למה כל זה האריכות ועוד מה טעם ואני
בבואי מפדן מתה עלי רחל ופרטי ואני בבואי מפדן ואף על
פי שאני מטרוח עליך להוליכנו לארץ כנען לא כן עשיתי
לאמך ואקברה עם ולא הולכתיה אפילו לבית לחם וידעתי
שכלכך תרעומת אבל דע שעלי פי הדיבור קברתיה שסוכו
והעיקר חסד מן הספר ויתכן שלפי שכל שכיב מרע שמתק
ככסי נדיק שיהיו לו ככסים שאם אין לו מה ממלך לזה אמר
א שדי נראה אליו בלוי ונתן לי ככסי שאמר ונתתי את הארץ
הזאת לזרעך אמריך : ועתה שכי בכיך הכוללים לך
ראוי אתה לקבל זאת המתנה יותר משאר במס לפי שאני
בבואי מפדן מתה עלי רחל ולא יכולתי לעשו לך כבוד בדרך
וגם לא קברתיה במכרון ולזה ראוי לעשו כבוד לך במקומה :
ומולדתך וגו' פרטי ואף על פי שמתק הארץ
לגולגומת לא נקראו שכיבים לאו

וכת' הרמב"ם ואינו ככין שא"כ אין הבכורה ליוסף לא לכבוד
והכתוב אמר בכחלתם ואומר זל שיוסף כבוד לכחלתם וירש
פי שנים אבל הענין שארץ ישראל לשכיבים כחלקם לזכ
חלקים שנים ומה שאמר לרב תרבה נחלתו לעמון בני אבות
ובית אב מרובה נותני לו חלק גדול ומתי יורשי את החיים
ואם חלקו הארץ לגולגומת כנגלה מן הקבו כתמו להם כפליה
במספרם וכתב עוד כתוב בפירושו רש"י ואקברה עם ולא
הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ וכי מונה לארץ
נקברה לו שנאמר מתה עלי רחל בארץ כנען עב' ונראה
לי שמה שכתב רש"י להכניסה לארץ רצה לומר בשבוב : ועיני
ישראל ככדו מזוקן הוא ראוי שיאמר זה קודם שיאמר מי
אלה ויהי טעם למה שאמר מי אלה ולמה לא הכירם ש"ז שנה
היה רגיל עמהם לפי שעניו ישראל ככדו מזוקן ולא אחר
שאמר ויאמר מי אלה ויאמר יוסף אל אביו אני הם אשר נתן
לי אלהים בזה ויאמר קחם בא אלי ואברכם : והתשובה
שהדונה לברך או לקבל נדיק לתת עיניו בו לשמתול הברכה
או הקלה כאמרם זל נתן עיניו בו וכעשה גל של עצמות וכן
בכלעם ויעלהו במוות בעל וירא משם קנה העם לך בא אתי
אל מקום אחר אשר תר אנו משם אפם קנהו תראה וקבנו
לי משם לזה אמר איך שיומל הברכה עליהם מנד כתיבת
עיונו בהם שעניו ישראל ככדו מזוקן ולכן הוצרך לשים
זרועותיו עליהם ולנשקם ולחבקם לשכיה ודבק כפשו בהם
ותמול הברכה : וירא יוסף כי נשית אביו יד וימנו על
ראש

קול ויודתן למצרי שהיו לא כמנו כאן ואין צורך לזה שהיו
אמרנו ר' יהודה אומר לאת ותיקם נשאו השבטים והנה היו
אלו התאומות כשי בכיו והכתוב אמר מלכד כשי בכיו ועקב
ור' יהודה מזה הכתוב אמר כן כיומה טעם לומר מלכד כשי
כיו ועקב הכעכו' אחר שאמר ינאוי ורכו רץ בעבור ששאו
כמו ב' ונאוי ורכו : אמרתה הפע' פרטי פשוטו כתרנומו
לא היה מאות זומנא הדא מתכח אבא בטר דחזיתונן לאפק
ומדרשו סבור הוית' למות ב' מיתות בעולם הזה ובעולם
הבא שמתלקה שכינה ממנו והוית' אומר שיתבענו השם
מיתתך עבשו שעורך חי לא אמות אלא פעם אחת והכחון
בעיני שאמ' אם לא הוית' רח' פניך לא הוית' מת כשאפטור
מן העולם לפי שלא הוית' מרגיש המיתה שכשאמרנו לי הכר
נא הכתובת בכך היא כפשו ונאה בדכרו ואז היתה מיתתי
אבל עתה שראיתי פניך חרה נשמתו כי ואם כן בשעת
פטירתו מן העולם אמות ושיערו הפע' אמות כלומר עתה
אני אומר שאמות : כי תועבת מנרים כל רועה נאן אמר
רבי אברהם לאות שהמנרים לא היו אוכלים בשר ולא יעזבו
אדם שזכח נאן כאשר עושים בהודו ורועה נאן תועבה
שמותים החלב ואכסו הודו לא יאכלו ולא ישתו כל אשר ינא
מחי מרגיש עד היום : שרי מקנה כסום כסדר :

ויאמר פרעה לעקב כמה ימי שני חייך ויאמר ועקב

וימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים
היו ימי שני חיי ולא השיבו את ימי שני חיי אבותי בימי
מגוריהם יש להקשו אם היה מת עתה יעקב אח' כראוי ולא
השיבו את ימי שני חיי אבותי אבל אין זו שעת פטירתו אולי
ישב יותר משני חיי אבותיו ועוד שהיה די שיאמר ימי שני
מגורי קל שנה מעט ורעי' מה צורך לחזור ולומר היו ימי שני
חיי ועוד למה אמר מגורי שפרעה שאל לו ימי שני חייך והיה
לו להשיב ימי שני חיי קל שנה ועוד למה אמר פעם אחד
מגורי ופע' אחד חיי ועוד מיותר הוא בימי מגוריהם והתשוב'
לכלן שהכוונ' במגורי הוא כמו מגור מסביב ור' מגורי בכאן
צער ופלטול טבון ופחד ולפי ששני חיי רצה לומר חיי טובים
לזה אמר ימי שני מגורי קל שנה שלפי שפרעה אמר כמה
שני חייך ולשון זה הוא חיים טובים לזה השיב יעקב לא היו
לי חיים טובים אלא כל ימי רעיה וזה שאמר ימי שני מגורי
קל שנה ועוד אומר לך שימי שני חיי סכראים כטובים אפילו
אותם שאינם כל כך רעי' מעט ורעים הם ימי שני חיי כלומר
הטובים הם רעים ואולי הטובים שלי אינם כל כך טובים כמו
הרעי' של אבותי שהרעים של אבותי הם יותר טובי מהטובי'
שלי וזה הוא שאמר ולא השיבו וגו' כלומר לא השיבו בטובה
את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם שהם הרעים שלהם
ובזה הותרו כל הספקי' ויש לשאול עוד אינו מדרך המוסר
שיתאונן אל המלך שאינו כבוד : והתשובה שיעקב זקן מאד
ופרע' תמה על זקנתו שאין בזמנו מאריכי' ימי כ' ולכן של
כמה ימי שני חייך שלא ראיתי זקן כמות' בכל מלכותי והשיב
שאין ימי חיי אלא מאה ושלשים ומעט הם כנגד שני אבותיו
שחיו יותר אבל מפני היות רעים בעמל ואכסו' שיבה זרקה
בו ונראה זקן מאד : לא ככחד מאדונו כי אם תם הכסף
כל המפרשי' כדקחו בלשון אס' ונראה שהכוונה שהכתו ספר
למעלה וילקט יוסף את כל הכסף הכמנא בארץ מצרי' ובאר'
ככען פירושו כתנו לו כלו משכונ כמה שבר בכמה כסף לא כל
אחד כתן לו כל הכסף שבידו שהאמינו ליוסף וזה לחזק
הרעב ויוסף יתן מה שירצה וזה הוא שאמר וילקט יוסף את
כל הכסף בשבר אשר הם שוכרים אחר כך וכן במקנה ולכן

ראש אפרים וירא בעניו נש להקשות כשראה יוסף כי נשית
 אביו יד ימוכו על ראש אפרים קודם שיברכם היו ראו
 שיתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים ולמה הנימו
 לברך אותם כל ברכתו ואמר כך וירא יוסף התשונה יוסף
 חשב אבי רונה לתת מעלה לשניהם לאפרים שהוא הנעור
 רונה לתת לו מעלה בשמות הימין עליו ולמנשה שהוא הגדול
 רונה לתת מעלה בברכה ולכן שתק ואמר שראה יוסף שהזוה
 אותם בברכה ואמר המלאך הגוש אותי יברך את הכערים
 וגו' אמר ודלו אבי טעה ואמר לא כן אבי כי זה הכבוד שים
 ימויך על ראשו וימאן ויאמר ידעתי בני ודעתי אמר שתי
 ידיעות ידעתי בשמות יד ימויכו על ראש הנעור וידעתי מה
 שעשיתי בעיני הברכה ולזה אמר אבי רונה לעשות יותר
 מעלה לאפרים גם בברכה לא כמו בברכה הנזכר שהזויתי
 אותם וזה שאמר ויברכם כיום ההוא כלומר בידוע ובטוח
 וראשונה אמר בברכתו כך וברך ישראל לאמר ימויך לדים
 כאפרים וכמנשה ומה שלא נתן מעלה בברכה הראשונה
 לאפרים כמו שעשה אהרן לפי שלמדת יוסף שרצה יותר מעלה
 במנשה באלו השפעה מלמעלה וית' ממה שבא לו בראשונה
ראובן בכורי אהרן כמי וראשית אוני אהרן תרגם לך
 הוה חזו למיסב תלתא חולקין בכירות כהונת ומלכות ככאן
 יש ג' ספקות. **הא'** מאין זכה ראובן לב' מעלות
הב' **הספק** הכ' מאין בפסוקים אלו הב' מעלות ולא הסביר
 שזכה להם. **הספק** הב' למה בעין אחד נענה כג'
 עונשים התשונה נראה לי שהיו לו אלו הב' מעלות בעבור
 ג' דבריהם לו. הא' שהוא בכור. הב' שהיה הטפה הראשון
 שמוי' סגולת לא ראה קרוי עד שהוליד לראובן כמו שאומרים
 מזל כרו' וי' שקדשו בקדוש הא' הב' שהיה בכוח כשהוליד
 שכאמר ונול את האבן כמי שמעביר את הפקק מעל פי
 הנלומות מנד שהוא בכור היה לו פני שנים מנד שהוא
 היה לו המלכות המלך כריך גבורה לכנח אויביו ומנד שהוא
 טופה ראשונה היה לו כהונה שהראשיות הם לכהן ראשית
 עירוסותיך ראשית גו' כאך ראשית בכורי אדמתך הנה לך
 תשובה לספק הראשון. ותשובה לספק הכ' והב' באמרנו
 בכורי כמי וראשית אוני אמר כי ג' דברים בכור כח און לו
 הב' דברים היו לו ואלו הב' הם סבות לב' מסובבים והפסוק
 לא אמר עד עתה אלא הסבות אבל מלו הב' שהזכיר כמזכו
 ג' ולפי שער עתה לא אמר המעלות שהיו לו לראובן אלא הב'
 דברים שהיו לו ליה אמר אחריו המעלות שכמשכו לו מאלו
 הב' ואמר יתר שאת ויתר עז שאת היא הבכורה שישא פי
 שנים וזהו ויתר יתרון תשא וככלל גם כן בשאת כפרה כמו
 הלא אם תטוב שאת או יתר שאת יתרון תשא שתקח כד'
 מתנות כהונה או כשיאות כפיו שכאמר וישא אהרן את ידיו
 ויברכם ויתר עז הוא מלכות שכאמר ויתן עז למלכו ומה
 שתרגם אהרן לך הוה חזו למיסב תלתא חולקין בכורותא
 כהונתא הוא על יתר שאת ומלכותא על ויתר עז:
פרו' כמו הפסוק הזה נתן טעם למה אחד כל הב'
 מעלות באמרנו פרו' כמו אמר שאחד המלכות
 שהמלך נדון מתוך נעה לכל מעשיו לפי שהם כוללים לכל
 המלכות וחטא קטן בו הוא גדול מאד ואולי לזה נקרא מלך
 מלשון מלכי ישפר עלך ואתה שפחת כמים הנגרים בחפזה
 אל תותר לא יהיה לך יתרון על שאר בני אדם כמלך ובעבור
 שעלות משככי אביך אחד הבכורה והטעם שמה ששכב את
 בלהה הוה לפסלה על יעקב שלא ווליד עוד כמים מומה
 שומעו חלק בכורתו ולכן מדה כנב' מדה ואחד כל הבכורה

וזהו שאמר כי עלות משככי אביך ולפי שמנד ששכב את
 בלהה חלל השכינה מיעקב אמר אז חללת למו שינועי עליה
 שהיא השכינה לכן אחד הכהונה שמי שחלל השכינה נשאר
 חלל והחלל פסול לכהונה שהפסול פסול וזה שאמר אז חללת
 מלשון חללה זה דעתי בפירוש זה הפסוק לדעת אהרן
 וכתב ר"ח הכבוד שהוא ראשי' און כמו כי הוא ראשית אוני
 ע"כ: ואומ' אבי טעם היות שכפסוק שהוא הכוז' בכור ככאן
 ישורש הטפה הראשונה שאם לא כן מיותר ראשית אוני
 אחר שאמר בכורי אהרן ועוד שהפסיק בין בכורי לראשית
 אוני עם כתיב: **שמעון** ולוי אחים יש בזה ספקות
הספק הא' ידוע שהם אחי ועוד נראה להפיריד ולמה
קראם אחים **הספק** הב' שאמר כלי חמם
 און הכלי שבו נעשה החמ' נקרא בשם חמם לא האיש העוש'
 החמם שלא כאמר המרכ הרב לראובן לא שמעון הרבו והיה
 ראוי שיאמר אנשי חמם הם. **הספק** הב' אחר שאמר
 אהרן אביו כיעקב מה נזרך ואפי' כישראל. **הספק** הד'
 למה לא בירך ללוי אחר ממונו משה אהרן ומרים וכל הכהנים
 והלו'ים שכעבודת בית המקדש עליהם ואם תאמר לא באה
 לו הכוונה עליו אלא שכמו שידע ענין כל שאר השכטים גם כן
 ידע זה וכמו שידע כל ענין שמעון כדן ועליו אמר יהו' דן
 כחש עלי דרך גם כן ידע זה ויותר ראוי שידע משה אהרן
 ומרים ועבודת בית המקדש וזאת קושיא גדולה עד מאד
התשובה הכוונה שמעון ולוי אחי כלי זון וכמו שאומרים
 האומות אחים מכלי זון אבל הם גזלו' שישאל
 און להם חרב וחמית אלא הם יו' וזה שאמר לולי יו' שהיה
 לנו ואמר נא ישראל הגוים יאמרו לולי הסוס החשוב שלי
 והכלב זיון היותי מת וישראל ואמרו לולי יו' שהיה לנו וגם הכלי
 זיון שלקחו היו לעשות חמם ועשו רעה גדולה שהיה ראוי
 לכבדתי ועברו על כבוד אב שלא נלו' אזמי בעיני שכם כבוד'
 לא באה כפשי ובהלם וגו' אהרן כיעקב שלא יהיו השכטים
 האלו שכטים זה לזה ואמר שהיו נפרדים זה מהגם כן כל
 אחד מאלו השכטים יהיו נפרדים אנשיו לו מלו'וכן אומרים
 אל און לך מלמד סופר וחזן אלא משפט שמעון וכשכת לוי
 מחזר על הברמות וזוה הותרו הב' ספקות. ותשובה לספק
 הד' למה לא בירך ללוי שנתא ממנו משה הטע' אבל השכטים
 לא מנינו שמכר ועקב את עם אחיו בענייניהם לא לשמעון
 ולוי ולשא' השכטים לכל אחד בירך כפני עצמו וזה לפי שיעקב
 ראה בכנאיה מעלת לוי והוא משה וראה פחיתות שמעון
 ושימטאו בכבות מדון ומנד אחר הם אחים ונראה מזה
 שמה שיקרה לזה יקרה לזה שיעקב רצה מעלה בהן וראה
 חסרון ולא ידע שהמעלה יהיה ללוי והספקרון לשמעון אלא
 באה לו הכנאיה מחוברת לפי שכניהם כלי חמם להם ולזה
 לא בירך ללוי שלא ידע שללוי יכנא המעלה ושיהי' משה מורע
 ולא ידע שללוי שמעון הפחיתות ואם כן אף יברך ללוי שאלו
 והיה החטא בו ושיברך לשניהם או אפי' שאמר מהם מוטא
 וראה שכבר חטאו שכניהם בענין שכם לכן לא בירך להם
 ולזאת הסבה בעצמה לא קלל לשום אחד מהם לא אדם לפי
 שראה שהאחד יבורך בשניא ממנו משה אהרן ומרים וכניהם
 גדולים וזהו בסודם אל תבא כפשי כלומר ויכני ויכני הסוד
 של אלו השני אחים שאינו משוב לאו זה מהם ויבא שלימות
 ולמי יבוא פחיתות שהשפעה בא לו מחוברת ובקלה
 פירושו לבו שבא השפעה של שכניהם מחוברת שאני רואה
 בהם טובה ואני רואה רעה לכן אוני מומד לתת כבוד
 לאחד מהם שאינו וידע למו אתן כבוד והטעם שהשפעה

בא לי מחוברת לפי ששניהם אחים ונתן מאמר אחים
 ששניהם הרבו איש ועקרו שור ולכן לא חקל לא חפס ולפי
 שהשלימות יבוא למי שראוי לו והפחיתות יבוא למי שראוי
 לו ולא יהיו שניהם משותפים בטובה וברעה אשם לכל אחד
 בפני עצמו ואחלקם בעיקב ולמי שראוי טובה יבוא לו טובה
 ולמי שאין ראוי שיבוא לא יבוא ויש ספק כמה שאמר
 בסוף כל אלה שכתי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם
 אביהם ויכרך אותה איש אשר כבדו כירך אותם ואם
 יפרשו אליו הפסוקים דראובן שמעון לוי כפשוטן יקשה שלא
 כירך לאלו ה' ויותר נוטם לקבלה מלכך ולזה נרץ שפרש
 אותם כדרך כרבה אמר ראובן בכורי אתה לא אמר בכורי
 היות למו שאף על פי שחטאת עדין אתה בכורי שגם בפעם
 החטא מכאן ראשון שנאמר וישכב את כללה פלגם אביו
 ויהיו בני יעקב יב' ואמר בסמוך כני לזה בכור יעקב ראובן
 ושמעון ולוי ולפי עדין בכורי אתה להתחלת המספר ויש
 לך יתרון סכלנות כמו שאמרנו בגמ' וישמע ראובן ויבולו
 מידם אמרה לאה ראו מה בין בני לכן חמי דאלו בן חמי
 אע"פ דמדעמינה זכניה לכרותה וישטום עשו את יעקב ואלו
 בני אף על גב דעל ברמיה שקליה יוסף לכרותה מיכיה
 דכתי וכלהו וישע אביו נתנה ככורתו ליוסף כתוב וישמע
 ראובן ויבולו מיד ולפי שלפעמי' סוכל האדם עלבוכו מחד
 פחיתות שבו שאין לו נכורה לוה אמר ויתר עז ושלך כח
 גדול כמו ויתן עז למלכו ואם פחות בענין בלשה לא נשאר
 כך אותו הפחיתות אלא היות כמו בד מלא מוס שכשפך לא
 כשא' בו שום מוס ואין כן כד מלא שמו או דכש וכן לא נשאר
 כך אותו הפחיתות כלל שכשחלת וטועי אז היה לכד ולא
 מורת למטוא שגלה ממך אותו הפחיתות וראיה לפירוש זה
 שכברא אמו האומר ראובן חטא אביו אלא טועה שחטא
 ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכלם שקולים כאחד וכו'
 האמר ופרחה חטא ממך פרשת מלמטוא : שמעון ולוי
 אחים אמיתיים של דינה שכאמר ויקחו שכי בני יעקב שמעון
 ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל
 זכר ולזה אמר שמעון ולוי אחיכו בנורים ומה שהרגו לשכס
 בעבור טעמו להם חמם בענין דינה אמת שלא ודעתי שאם
 ידעתי הויתו ומהם בידם שכסוד לא באה נפשו כשהערימו
 סוד לא ודעתי וגם כשעת ההרג' אל תמד בכדורי שככעם
 עשו כי באפס הרגו איש ואף על פי שעשו בכעם לא עשו
 שלא כדון כדרך הכעסניה אלא כיצוב הדעת וברזונם
 עקרו שור ולפי ששמעון ולוי כעסו ונתן מן הראוי ונשאר כל
 האחים כאלו לא כעסו כלל נרץ למחר קצת הכעם משמעון
 ולוי ולתת אותו לשאר האחים וזה יהיה לשתיה הכתות כעם
 במנוע וזהו ארו אפס אחסר אפס כי עז ועבדתם כי קצתה
 שהיא קנה אחרון ואחלקה לאף ולעברה שום להם בעיקב
 ואפינש בכל ישראל ובפי' הזה שהוא דרך זכות לשמעון
 ולוי אחיתיי מהראובן שכתב שמעון ולוי אחים יאמר שהם
 בעלו אחיה כי יחס לבס על אחותם ולמד עליהם זכות כי
 כקצתם על האחיה עשו מה שעשו לומר שאין ראויין לעונש
 גדול ולא החטא ראוי למחל כי הוא חמם עכ' :
 יהודה אתה ודודך אחיך יש להקשות למה אמ' אתה
 ולא אמר כן בכל השבטים ועוד למה אמר
 ידך בעורף אויביך אלא תגבר על אויביך . תשובה
 לראשונה שאמר על יהודה ג' פסוקים הראשון על יהודה
 עבמו ה' על דוד ה' על המשיח' ולפי' כראשון ושתחו
 לך בני אחיך ובשני אמר גוד ארזה שכתי שאלו היה גוד

ואחר שמת ארזה ולא מטורף כני עליות פירוש דהריגת ג' ו
 שאמר גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך מאותו הטורף
 עלית כמעלה הפסוק הג' לא יסור שכס מיהודה על המשיח
 ולא כו עז כי יבוא שילה ולפי שהפסוק הראשון על יהודה
 עבמו ואמר כו אתה . ויא שלפי ששמו מורה על מה שיקרה
 לו והוא לשון הודאה לא יהודה אתה שמך מורה שידוך
 אחיך : כרערבץ כארו מכה הג' ארזה אחר שטרף
 יצב על כרעיו ורוכץ ואו עובדים כל חיות רעות אינו כורת :
 בבס כיון לכשוו רמז לריבוי היות שיהיה כמוה ומה
 שאמ' ידך בעורף אויביך לפי שחרפה גדולה
 למי שבורח במלחמה וכבוד לו שימות ולא יכרמו ולו א' ויך
 כרוי אחור חרפת עולם נתן למי שהמכה בפנים היא לו
 לכבוד אבל כשהמכה היא באחרים היא חרפה שמורה
 שכתב : לא יסור שכס מיהודה ראיו שטר מוסל
 מיהודה קודם שכל המשיח' התשובה אמרו הכמים זל אלג
 ראשי גלות שבכל ומחוקק מכן רגליו אלו כשיחי ישראל .
 פי' שכי כל זמן שיהיה מוסל בישראל לא יסור הממלה מיהוד'
 לשכס אחר פי' ג' לא יסור לא יפרא כמוסורי הגפן שרל
 גולכי גפנים ואח' לא יפרא מלכות יהודה עד שימרכ משכך
 שילה שכסנמרכ מיד משח שמואל לדוד למלך שכאמר וישטום
 משכן שילה אהל שכן באדם וסמך ליה ויבחר כדוד עבדו .
 פי' דלא יסור כמו אסורה כאו ארזה אחר לא יגיע מלכות
 יהודה עד שימרכ שילה וכי יבא כמו כי בא השמש פי' ה'
 פי' אכלקום לא ועדי עבד שולט מרבית יהודה וספרא
 מכני כמיהו עד עלמא דויתו משיחא פי' אע"פ שתראה
 שיוסר המלכות מיהודה לא יסור לעד לעולם לפי שיבוא
 המשיח ויהיה עד כמו עדי עד והמתרג' עד עלמא עד דויתו
 משיחא טועה פי' שזה הפסוק מדבר בזמן המשיח ורצה
 לא יסור שכס מיהודה בזמן שיבוא המשיח ויהיה עד כמו
 עידן שרל זמן פי' אלא יסור שכס מלכות ויסורין שכל זמן
 שישראל בגלות תמיד הם מיוסרים כיוסורים של הגלות המר
 והכמהר וזה ומשך עד כיבא שילה ויהודה הוא כיכו לכל
 ישראל לפי שגלה שמו נקראו ישראל יהודי' בין האומות פי'
 ח' לא יסור שכס גדולה מיהודה עד שיבוא דוד שהוא תחלת
 מלכות יעקב וכן היה שגל יהודה נוסע בראשונה
 ויהודה ועלה בתחלה ויש עד כי יבוא שילה אין הכוונה
 שכס יבוא שילה יסור אלא כאומר לא יחסר לפלוגי לחם עד

וי' שיש מקום יושב ונזיר רש
 י' אמר יוסף יב' כי י' כאלו
 א' ח' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א'
 א' א' א' א' א' א' א' א' א'

שיהיו לו שדות רבות :
 זבולון לחוף ימים ראוי היה שוקדו לו ששכר סגול
 ראשונה והקדים לזבולון לומר שהמחזיק יד
 לומדי התורה יש לו שכר יותר מהלומד :
 יששכר חמור גרם לפי שהעוסק בתור נרץ ארכעה
 תבאים האחד שיהיה לו כח גדול לפי
 שמתשת כמו של אדם . ה' שיהיה לו יסוב הדעת ולא
 יהיה לו טורח ונער אלא מנוחה שנאמר לא מעבר לים היא
 אינה כעוסקים בסמורה . ה' שתהיה הארץ שיושב בה עושה
 פירות רבות וכולל . ה' שיהיה לו חפץ ללמוד לראשונה
 אחר חמור גרם בעל כח' לבי' רא מנוחה כי טוב . ל'
 ואת הארץ כי נעמה וית ארעא ארו מעבדא פרוין . ל'
 ווט שכמו לסכול ולסכת אלו ה' היה חכם גדול ויהי למם
 עובד לישראל לפסוק להם הודאות של תורה וסדרי עבודים
 שנאמר ומכני ושכר יודעי בינה לעיתים לדעת מה יעשה
 ישראל ואיך תרגם הפסוק במלמ' ווט שכמו לסכול מלמנו'
 עד שיהיו אויביו למם עובד לו . ואזל ושכר חמור גרם

שכשמה לאה חמורו של יעקב שהיה בא מן השדה יצאת לקראתו ואמרה אלי תבוא כי שכר שכרתך בדודאי ככ זאג ושכר מו גרם אותי החמור יוכמדראמר שראכנו הלך לשדה וקשר חמורו בכבל לעשב אחד והיה דודאים וראובן לא ידע וכשב לוטול חמורו מצאו מת והסתכל בסבת מיתתו וראה שעקר החמור הדודאים שכל העוקר אותם מן הארץ מת ואב אותנו החמור היה סבת הולדת יששכר שהביאם ראובן: **דן ירין** עמו פירוש ינקום לעם ישראל מפלשתים כמיומד שכתו ישראל שהוא יהודה כחש מה כחש בוקס אף שמשון שמשכט דן אמר ואכקמה נקס אחד משתי עיני מה כחש יש לו ארס סורף כן שרף מגדיש ועד קמה ועד כרם זית מה כחש אינו לוחם במרחב כן שמשון לא בלחי חמור ועוד שמשון אינו כזאר שופטו שצריך חייל והשמעת קול אלה כחש שיוצא פתאים ממאורתו וזהו שפיפון עלי אורח הנוסף עקבי סוס זהו בסוף ימיו שבאמר והבית מלא האכמים והכמים ושמה כל סרטי פלשתים ועל הגג כאלשת אלפים איש ואשה וילפת שמשון את שני עמודי התוך אשר הבית כבון עליהם ויפול הבית על הסרטי וגו' והעמודי שהבי עליהם הם כמו רגלי הסוס והבית כמשלה לסוס ויפול רוכבו אחר הם האכמים והכמים שעל הגג: **לישועתך** קניתי וי' שכשראה יעקב השופט הזה מת אמר לישועתך קניתי וי' ולא לישועת השופט הזה אולי ששם תמו כל השופטים ואין עוד שופט על ישראל לא שמואל ואיכו לוחם עם פלשתים אמר כיון שתמו השופטים לישועתך קניתי וי' או הם דברי שמשון שאמר וי' לדים זכרתי בא וחזקתי בא אך הפעם הזה ואפשר לפרש דן והיה חכם וראש וישיבה וידין עמו וגם הוא בעל מלחמה כחש עלי דרך ויתמהו הרואים ויאמרו לישועתך קניתי וי' מה זה אתמוול היה ראש וישיבה ועתה הוא רוכב על סוס בכלי זין ורא' אמ' שכשראה בכבוא' במש אכלו אמר לישועתך קניתי וי' עב ואני תמה עליו שגם ראה אריה וקרנו ראש ולא פחד ודע שיוצא מזה הפסוק שם שמועיל בדרך כנגד השופאי והוא כסדר אותיות הכתב והתיבות משולשות וצריך להזכירו כסדרו ולמפרע לשישופ אויבו חמור ולזה סמך חמור וכשמשון אמר ויט בכח לא אמר בכחו אלא בכח זה השם: **גד גדוד** יגודמו גד גדודים יגודו ממנו שיעברו את הירדן עם אחיה למלחמה כל חלון והוא יגוד עקב כל גדודיו יאוכו על עקבם לנחלתם שבעבר הירדן ולא פחד מהם איש יאז ורעה עם רכ יכאו עליו והוא בגדודיו ועמו ילך לעקביהם ויהדוף אחריהם וכמדדש כיון שראה יעקב למשון הבא מדן אמר לישועתך קניתי אין זה מכיא הגאולה אלא אליהו הבא מגד והוא יגוד אותו שאחזהו בעקב מלשון גודו אילכא:

ארנו מכלה פירותיה כל כך הם רבים וגדולים ויש מפרשים אילה דבור' הנותן אמרי שפר שירת ברוך או ירעה שפירותי יהיו כל כך שמכות שאם יאכלו עמיהם פת לא יכרכו על הפת אלא על הפירות לפי שכל שהוא עיקר ועמו טפלה מדרך על העיקר ופטר את הטפלה ולכן המוציא פטר כל הפירות שאוכלים אותם עם הפת ובארץ כפתלו האוכל פת עם הפירות וברך על הפירות ופטר את הפת כיוד שאוכל פירות ומגד שומן הפירות לא יוכלו לאכול אותם בלא פת שהפירות עיקר והפת טפל לו וזהו שאמר הנותן אמרי שפר שיכרכו על הפירות וזהו שתרננס אנקלום אחסנתי והא מעבדא פורין יהון מודין ומכרכין עליהון: **בן פורת** יוסף כל בן פריה ורביה יוסף שלפניו שלא שמשא אשת אדוניו היה שכרו ששמודווג ללשתי ועשה פרו וגם כן לפי שלא כשא עיניו לאשת אדוניו שכרו יהיה שהעין הרע לא יזיקנו וזהו עלי עין הם יהיו שלטני על העין והעין לא ימשול עליהם ועוד טעם לאלא ויוקמו העין שכנות שהט שרית שבמזרים היו נועדות בכל מקום שיכלו לראותו ולא הסתכל בהן וירעה עלי מור כמו אשורנו ולא קרוב ובמדדש בן פורת בן פרות שעל ידי הפרות כתבדל ולפי זה שפורת דל פרות ירעה עוד שיוסף היה מתקן חלום פרעה לומר לא ראייתך אלא כך ולזה אמר אמרי הודיע אלדים אותן אחרי היות לזה אמר בן פורת בין הפרות היה יוסף כשחלם אותם פרעה: **ותשב באיתן** קשתי לא ראיתי בזה הפסוק פירוש שתישבו וכראה שההפונה קשתי הוא האמה ואמר שהחזיק באמתו בכח כדו שלא יוכה עם אשת אדוניו שינרו היה תוקפו אלא שכנס ינרו במזקה ובשכר זה ופסו זרועי ידיו סכתו פרעה טבעתו על ידו וזה עשה ווסף בשביל אביר יעק' שכראה לו בחלום ואמ' לו אם תמטא תקרא רועה וזכות ולזה אמר א אשת אדוניו לומר הן אדוני יעקב שראהו בחלון ואמר לו אם תשכב עמי תקרא רועה וזכות ואם לאו תקיה רועה אכן ישראל פירוש שבשכני אכני השסה היו שמות שכתו ישראל ששה משמות על האבן האמת ואת שמות הששה הכותרים על האבן השכית אלו שני אבני השסה היו באפוד אבל כמשן היו יב אבנים הטור האמד אורכ בטודה וכרקת וגו' ונסם ווסף היה כהוהם שאמר והטור הרביעי תרשט שהם נושפה ווסף על שהם וכמני על ושפה אם כן באפוד היו יב שכמים כלה באבן יוסף והו שאמ' משם רועה אכן ישראל יוסף היה רועה אכן שלו לכל ישראל:

ברכות אביר גברו על ברכות הורי פירוש הברכות שברך השם ות' ליעקב גדולות מן הברכות שברך לאברהם וינחם לאברהם ארץ הארץ אשר אתה רואה לך אתנכה ולא הראהו אלא ארץ ישראל ולינחם לך ולורעך אתן את כל הארצות האל אבל ליעקב אמר ופרצת ימה וקדמה ונפונה וכבסה אב' ברכות הורי הם עד גבול מוגבל זהו שאמר עד תאות גבעות עולם מלשון תתאו לכם שהוא סימן מהימן כך עד סימן כך לכן ברכות הורי תבאת לראש ווסף שהוא ראוי לברכות הורי וברכות שלי ראיות ליוסף בעבור הנער שבא עליו כשהופרש מאחיו והוא שאמר ולקדקד כויר אחיו:

ברכות שמים מעל נשמים ברכות תהום מעינות וכמלים מתהום שהוא רוכבת מתמת לארץ כמו שאמ' משה:

ברכות שמים רחם המשיל השמים לשמים והתהום לרחם או ירעה כויר אחיו כור אחיו שהוא עטרה לכל אחיו: **בנימין** זאב יטרף כבא שיהיו חטפניו שאלו חטפתם לכם איש אשתו דפג' נבכע: **בבקר** ואכל עד ה' שאלו שנמשח כורחותן

בזריותן של ישראל ולערב ויחלק שלל אף משתקע שמען של
 ישראל בגלות ככבוד כאשר לכל יחלק שלל מררכי ואחתי
 שהם מבטומין וחלקו שלל המן ואחלקו תרגמו על שלל הכהני'
 במקדש: ויבוע ויאסף אל עמו ולא הזכיר בו מיתה
 גדול ועקב לא מת והפרשה מעידה שמת ושיחטנו אותו:
 התשובה שנשאיר קיים בגוף דק ויש לו ממש וכן יש נדוקים
 שמתלכסי בגוף דק לתנת עתים מעל לעז או ביום הכפורי
 ומאוסט בעולם בשלימות הקפה ומתראה למי שהוא חפץ
 וזהו ענין רבינו הקדוש וזהו סוד נדקה תגיל ממות:
 ויעשו כניו לו כן כאשר נוס כניו ולא כניו כניו שכן צוה
 אל ישאו מטתי מניו ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען
 כאשר נוס קבע לה מקום ב' למזרח ב' למערב ב' לכפון ב' לדרו'
 כסדר הדגלי ולניו לא ישא שעתיד לשאת הארון יוסף לא ישא
 שהוא מלך וישאו תחתיהם אפרים ומנשה: אבא שא
 כא פגע אחיך ומתאתה כי רעה במלך יש להקשות למה
 חזרו לומר ועתה שא כא לפגע עבדי אלדו אחיך: התשובה
 אלא שא כא פגע אחיך ואת שאין לכפר עון גדול כזה ראוי
 הוא שאתה אמרת ועתה לא אתם שלחתם אותי הכה כי
 האלדים ואמרו אם כן שהאלדים שלח אותך על ידיו אם
 כן אנו היינו שלחתי האלד ואתו עבדי ויש בן אחר שמדריך
 כראה שאנו עבדי האל ית שא כא לפגע עבדי אלדו אחיך:
 ויגחם אותה וידבר על לכה עשר כרות לא ויכלו לכבות
 כר אחד כר אחד איך ויכל לכבות עשרה כרות:
 וישבע יוסף את בני ישראל לז אחר את אחיו לומר
 שהשביע לכל מי שהוא מבני ישראל וישאו
 העתיד להיו' וזש כי השבע השביע שנס משה היה בשבעה:
 והעליתם את עבדותי וי' כי כל שבע העל' לשבטו
 שבע ראובן עבדות ראובן וכן כלם:

שהלילה הוא הימותה והיום הוא המיום וכלילה שהוא מיתת
 הנדוקים מאורים יותר כמו שהכוכבים מאורים כלילה אבל
 ביום שהוא כה הנדוקים חיים אינה מאורים האורה שלימה
 כמו שהכוכבים אינם מאורים ביום: ויצאי ירך רמז
 לאבר המוליד הקרוב לירך כמו להסך את רגליו:
 שבועים כעז תחלת גלות ראשון ערפס וכסוף גלות
 אחרון עתידים לירש שבע' אומות ז' ויוסף
 היה במצרים הזכירו בסוף לרמוז על משיח בן יוסף שעתיד
 לבוא באחרונה לבאול את ישראל: וימת יוסף ובני
 ישראל פרו זה כמשל שאומרים משה מת י' בשמים כאשר
 וכן בבאן וימת יוסף ובני ישראל פרו וישרטו פירוש פרו שאוב'
 עקריות ונב לא הפילו כשנתיהם שהנפל אינו פרו ולפי שהכת
 מיעוט האנשים היא שמתאמר העובר בכטן אמו תשעה
 חדשים לא וישרטו כשרצים שוולדות לב' חדשים:
 וירבו שהיו וולדות ששה ששה בדרם אחד והטבעיים
 נותנים טעם עד ז' ורא העיד שראה ד' בכנס
 שילדה אחת ולפי שהנולדים תאומים על הרוב הם תלשים
 או האחד מהם והטעם שהכת שהיה הולך לעובר א' הולך
 לזכום וכל סכן אם הם ששה לזה אחר ויעצמו פירוש גבורים
 ועצומים כמו שאמר ולאין אובי עמה ירבה באופן שבאמר
 הכמו שיוולדות ששה ששה בדרם א' היה העונש והגבורה
 מואד וזהו שאמר במאד מאד באופן שאחד מישראל שהיה
 הולך בשוק היה ממלא השוק וזהו שאמר ומלא הארץ אותם:
 מלך חדש שלא היה מזרע המלוכה: אשר לא
 ידע את יוסף במדרש הכופר בטובת מכירו סוכו
 שיכפור בטובת הקפה דכתיב אשר לא ידע יוסף וכסוף לא
 ידעתי את יוסף מלמה הדבר דומה לאחד שרוב איקונין של
 דוכום אחר המלך התיוו ראשו למחר עושה בו כן: הבה
 כתחכמה של פילוסוף את ר' איעזר לא אמר הכניא על אדום
 המה יבנו ואנו אהרם וכל מה שבנינו קיים אמר לא דבר
 אלא כנגד הענות שאתם וועצים בכל שנה ושנה לכלותינו
 אחר ליה כך הוא שאנו יושבי' בכל שנה לכלותכם ואתי חד
 סבא ומכטלן: ועלה מן הארץ נתחננו המפרסי'
 בזה שהיה ראוי שואמר ועליו מן הארץ ולזה נריך שבע
 ששרי עיר מלאכה עשו בנודה גדולה למלאכה שנתפשו עס
 מלך ספרד כאשר על העיר להלמס עליה לתפסה שועזב
 להם לנאת מוחללה לשלוט עם כל נכסיהם ויחסרו לו העיר
 וכן עשו ואז לקח המלך לכל העיר לעבדים ולשפחות והשרי'
 הלכו להם וזכרה לי שזהו מה שאמר והיה כי תקראנה
 מלחמה ונוסף גם הוא על שוכחינו ויתפשו עב הכר הנורר
 לנו ולהם וכלמס בנו ויהיה לנו מלחמה מבית ומחוץ ויתנו
 לנו לעבדים ולשפחות ויעלו הם בני חורין מן הארץ הזאת
 עם כל אשר להם זה דעתי: ויאמר למולדות עם רב
 כזה יותר מתק מולדות היו נריכים אלא שאלו שרות עליהם
 לתת מס למלך מהשכר גם היים כן במקומו רבים: אבבים
 מגזרת כנים: מדוע עשיתן הדבר הזה ותאמרן המילד' ש'
 פרע' כי לא כנשי המכרוי העברוי כי חיות הכה' יש להקשות
 למה לא אמרו כן כפעם הראשונה שאז שתקו והודו שראה
 שמה שאמרו עכשוו שקר שמשכו אית' והתשובה
 שאמת הוא שהודו שהן מולדות אבל כשקרא להם כפעם
 שנית אמרו לא תחשוב שכנות ישראל הם כמכרויות
 שהם פתיות לא חרופות וכשידעו ששלמת כעבורינו הרבישו
 שהוא לשכרונו כניהן ואיכן קודמות אותנו ולא יולדות עמנו
 בטרם תבוא אליהם המולדת וילדו וחיות חכמות:

ספר

איש וביתו באו רמז לשכיב' שירדה עמהם איש זה הקפה
 שפאח' וי' איש מלחמה וביתו בית דינו יש להקשו' מה
 נורך להזכיר שמו' השכטו' שכבר הזכיר בסדר ויחי ואזל' להודי'
 חבתן שכמשל' לכוכבים שמוצאם כמספר ומכנים כמספר
 שנאח' המוצא כמספר נבאם לכלם בשם וקרא מה שהמשילו
 הנדוקים לכוכבים ביוצאם ובהכנסה לומר שהנדוקי' אינם
 מתים אלא לפי הנראה שלפי האמת חיים הם שנפשותם
 גנוזות תחת כסא הכבוד ככוכבים שאינם נעדרים ביום
 אלא למראה בני אדם ואם המוצי' במספר נבאם הוא כלילה
 שמוצא הכוכבים לממשלת הלילה ויש לכלם בשם וקרא
 הוא ביום שהקפה על השמים כבודו וכשקורא הכוכבים
 לשיבו' לפי און מאורים בעולם השפל שזהו כיום ורמז
 עוד לשלימות הנדוקים אחר מיתת' יותר מבוערם קאם

ויטב אלדים למולדות וירב העם ויעצמו מאד ויהיו בני
 וראו המולדות את האלדים ויעש להם בתים
 יש להקשות למה התחיל בהטבת המולדות והוא ויטב לר'י
 למולדות וקיים בטוב המולדות והוא ויעש להם בתים והפסוק
 בין לו הטבו עם הטבת בני ישראל והוא וירב העם ויעצמו
 מאד והתשובה יש מלאכות שאם יש הרבה מהן יתעשרו
 בעליהן לזה אמר ויטב אלדים למולדות ומה הוא ההטבה
 וירב העם והיו מרווחות מאד בהיותן מולדות או ירצה כי
 יראו המולדות את האלדים ולא הועיל עצמו בהן לקח ענה
 אחרת שהעמיד בית מצרי אחד בין שני בני ישראל כדי
 שלא יוכלו להתכחז הכמים : **ותרא** אותנו כי טוב הוא
 ותצפנהו שלשה ירחים וידע שכל הנשים בניהן טובים
 בעיניהם ומיולדות אותם וא"ל למה נתן שם שלפי שראתה
 כי טוב הוא ותצפנהו : והתשובה לפי שילדתו מבן ששה
 חדשי ימים אחד ואמרה אולי הוא כפל שהוא בן ששה חדשי
 ולמה אטרם להצניחו וכשדארו כי הוא שלם באיבריו וגמרו
 שערותיו וצברונו אמרה אינו כפל וראו להצילו ותצפנהו :
ותקח בו תיבת גומא עשתה כן כי אמר'ל אראה בנות
 הילד או תחבולה לשואמרו אינטיבניו ויפרע כבר
 הושלך מושיען ביאור ויחשבו שמת ותתבטל הגזר וכן אמרו
 ר"ל מאשר ולא כל אשר. או מרים כבאת שתעשה כן לשינדל
 בבית המלך להיותו גדול הכפז לא שפלה בבית עבדים ולזה
 הרב מצרי והושיע בנות מדין ועוד שאם יגדל בין אחיו לא
 היו יראים ממנו : **ויפן** כה וכה ספרה התורה ג' מעשיות
 בעניניו אחד וירא איש מצרי ויך את המצרי שכי והנה שני
 אנשים עברים נזים ויאמר לרשע למה תכהרעך שלישי ולכהן
 מדין זככות להודיע שמה היה דיון בטבע ובעל משפ'ל
 די המצרי שהכה לישראל שהרגו אבל גם ישראל עם ישראל
 שהיו מריבין שלא הכריחו לו יהדות שהאחר ישראל והאחר
 מצרי אבל עם היות ששניהם ישראלים אמר לרשע למה תכה
 ולא די אלנו שמה בני ישראל אבל עם היות ששני כתות גוים
 היה בעיני העול ששניהם זה לזה רע ויקם משה ויושיען :
ויאכל לחם במדבר שלם לחמך זה יתרו על פני המים
 זה משה שסאמר כי מן המי משיתיהו כי ברוב
 הימית תמצאו הוא שכתוב ויבא משה וכל זקני ישראל לאכל
 לחם גו : **ומשה** היה רועה את צאן יתרו חותנו רועה
 בעבור שמדין קרובה למצרים ופחד משה מפרעה בחר
 אומנו בשדה שלא וכירוהו וגם הענין צריך התבודדו בשדה
 ולפי שא"ל סתם רועה פסול לפי שמרע' טהמתו בשד' אחרו'
 לזה אמר צאן יתרו חותנו שמה שאמרו רועה פסול דוקא
 רועה בהמתו אבל רועה של בהמות אחרים כשר ועוד שהיה
 נוהג הצאן אחר המדבר שהוא מקום שאין זורעים ואין לו
 בעלים ועוד שכה הצאן אל מקום קדוש לשיבוא לו שפע
 אלדי וז' ויבא אל הר האלדים מורכה למקום חרב שאו' עם
 בני אדם שיתרדו עומי : **ויא** ומה ראה משה ליטפל ביתרו
 עובד ע'ו אלא לפי שהיה ירא מפרעה ואין למלך יכולת על
 הכומרים וכמר בכומר שהיו לו בנות רבות כדי שיעשו לו
 זולל וירקדקו עמו : **בווער** באש מדוע לא יבער
 הסכה מכחיש זה את זה וכו' ארבע תצבות אחד כתרגומו
 בווער באש בעיר באשתא ותרגם במדוע לא יבער הסכה
 לא מיתקד וכמו שפרש הרמב"ן בווער כטעם דולק ומדוע
 לא יבער לא ושרף פירושו שני מלשון בערתי הקדושה
 לבער פירושו שלישי אחר שאינו אוכל אינו בווער שאם היה
 בווער היה אוכל ואם כן ארע'י שאני רואה אותו בווער אינו

אין צורך בפרשת שמות

בווער וא"כ מדוע אינו בווער אחר שאינו רואה אותו בווער
 פירושו רביעי מדוע הוא בטרמא וירצה מדוע לא אוכל וכי
 לא יבער הסכה והלא אני רואה אותו בווער : **ויאמר**
 משה אסורה כא ואלה יש להקשות אך ידע כהקרב ויתר
 ממקום רחוק והתשובה שיש משומה שמושמים האנכב בה
 ודולקין האנכב ודולק ככר עד שפארף המשומה והאנכב
 אינו כשרף ואני ראיתי בעורת דולק כמים שרופים היא
 אגואה ארד' וכמי בלעז וכו' להכה עד שכלו המי שרופי וככב'
 ולא כשרפה הכעורת והיתה ככראשונה וכבר א"ל שיש זאת
 הסגולה לסלמכדרא ול"א אתקרב לסכה ושעיון בו אם יש בו
 אותה המשומה ואם כן הוא דבר טבעי ואל' אל תקרב ה'ל
 לראות אם הוא טבע שאינו רק דרך כס וכזה הותר הספק
 שהכחיש בווער ללא יבער בפירושו חמושי שמה שאמר בווער
 באש הכונה שהיה האש סביב כל ענף וענף מן הסכה ותמה
 מדוע אינו ככנס האש בתוך כל ענף לכלותו שאם יכנס
 בתוכו היה אוכל ומאחר שהאש בסכה מדוע לא ככנס בתוכו
 לשורפו : **וירא** ויפירושו וירא משה שאינו אש גופני
 אלא הוא וי' כסדר לראות ולזה בווער ואינו אוכל שהשי' אינו
 אש גשמי לשיהיה אוכל והכונה שראתה הקכה בסכה באש
 לפי שמרעה היה חוקר גדול והיה נוהג הצאן שהם הנורות
 הדמיוניות אחר המוצל וזהו שאמר אחר המדבר שהוא
 השכל שהאד' מו מדבר ר"ל משכיל והרונה להשכל במושכלות
 התורה צריך להמריב גופו ולעזוב התאוות הגופניות וז'
 ויבא אל הר האלכי מורכה ומצד חקירתו ראה שאי אפישר
 שהאדם ומה בגוף וכפש לעולם אף על פי שלא יחטא שכן
 דעת הפילוסופים לפי שהאדם מורכב מארבע יסודו והם
 הווים וכפסדום שאו' אופשר למי שהורכב מהם שיהיה נכמו
 וכן היה ע"ז היוקסים אחרים ודעת ר"ל הוא שאל' הראשון
 היה מי לעולם אם לא יחטא ולזה הרא' לו הק'ה שהפילוסופי'
 והחקירה האנושית כנובת שהרי הסכה בווער באש ועם כל
 זה אינו אוכל וכן אף על פי שיש באדם חום טבעי שמכלה
 הלחות הטבעי וכן החום מבחזן וגם התנועות גופיות כמו
 שכתב בן סנא' עם כל זה לא ימות אס'ל אמתא אדם
 הראשון ואחר כך הראה לו זה בגופו שעמד ארבע' ימים לחם
 לא אכל ומים לא שתה ולא כלה לחמו הטבעי :
של בעל'יק כאן אמר לשון רבים וכיהושע לשון יחיד
 כעלך והטעם שמרעה היה צריך לעשו שני
 דברים קשים האחד להוציא את ישראל ממצרים השני היה
 צריך להכניסם לארץ ישראל לזה אמר כעל'יק לשון רבים
 מלשון בן כעול שמצרי סגורה לישראל שלא יוכלו לנאת ובעל
 צפון מונע אותם מלנאת מארץ מצרי וגם ארץ ישראל סגורה
 לשלא יכנסו ישראל בה סכא' ויריחו סוגרת ומסוגר מפני בני
 ישראל ולזה אמ'ל כעל'יק הסר שתי מעשלי' אבל ליהושע אמ'
 אין צריך אתה לשכור רק מעשול אחד והוא מעשול ארץ ישראל
 שמעשול מצרי' כבר כשכר' והטעם שראתה בסכה ולא באילן
 אחר רמז לו שישראל עם דכא וטפל רוח בכמה שהוא קטן
 שבאילנו ושקכה רונה להטות בהם סכאמר כה אמר רם
 וכשא זאת דכא וטפל רוח השני שמה תמה איד' אופשר
 שישראל אינם ככרת' ונאכל' אחר שהם מלשיני וכמו שאמר
 על פסוק אכן כודע הדבר ומשב' שלא יכאו מגלות ושואכרו
 עם וכזה ישראל דומים לסכה שמוזק למי שמגיע אליו ומזיק
 קצתו לקצתו לכן רמז לו שכמו שהסכה אינו אוכל כן ישראל
 שלישי שזה אילן שאי אפיש לעשו ממנו נלס ונר' לאמור שלא
 יעבדו ע'ו ולומר שאינו גוף ולא כח בגוף רביעי לרמוז ככל

צרתם לו צר שהסכה מלא קונוס' מחושי לרמוז לו שיהיה
 הקפה כקונוס בצדו של פרעה' השזי רמוז שכל מי שיעשה
 רעה לישראל ונא מהם כעוף שנכנס תוך הסכה שיוצא כוצתו
 כמרטו והשביעי שפרעה דומה לאש וישראל לסכה ועם היותו
 כן לא יוכל' דבר אחר מה סכה גדל על המים כך ישראל
 בזכות התורה שנקרא מים: ויסתר מזה פניו אמר'
 מטרונה לר' יוסי אלדי גדול מאלהיד כשנגלה לדיכס למשה
 הסתיר פניו אבל כשראה הנמצא שהוא לדי ויכס משה מפניו
 אחר לה כשנגלה אלהיו למשה לאו זה מקום היה יכול לברו'
 לשמים לום ליבזה אבל הנמצא כזאדס כורח ממנו ג' פסיועת
 יכול להכנל לכן ויכס משה מפניו: **דרך שלשת** ימים
 אמר ג' ולא אמר שכיס או ארכעה שזה מהלך בין מצרים
 לסיני: ושאלה אשה משכנתה יש מקסים אבותינו
 גכבים ואיכו כן כי היא מצוה והסס כותן עושר למי שירצה
 ויקחנו מידו וייתכנו לאמר: **כיבד** פה וכבד לשון
 איותיות הלשון דמ'לכט ואותיות הפה איותיות השיכים והחיד
 והגרין לזה אמר שכלס ככד ועדין יש איותיות השפתים
 והס כולף לזה אמר אחר זה ואיני ערל שפתים: **ואת**
 המטה הזה תקח בידך יש כזה ספקות' **הספק** הראשון
 מה כורך לתת לו מטה לעשות אותו שכולתו יעשה אותם'
הספק השני אמר שרצה השם לתת לו מטה לעשות
 האיותיות היה ראוי שיאמר לו כן קודם שיאמר לא איש דברים
 אכזבי שיאמר והיו המים אשר תקח מן הוואור והיה לרס
 בוכשת ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את
 האיותיות' והכנון בעיני לפי ששלשה פעמים הפציר משה
 שלא ללכת בזה השלמות בראשונה אמר מי אכזבו אחר כך
 אמר והן לא יאמינו לי וכדאי תנאכה הוא מקבץ שאמר
 שאל הקפה ושמעו לקולך איך אמר והן לא יאמינו לי לזה
 אצל שנעבד בדרעת ונחש שהורה לו שלפי שדכר לשון הרע
 מיושראל כחש לכן השיב ודו מנורעת שהמזרע הוא לפי
 שהוציא שם רע ולכן לא השיבה ספוריות או מראה גוון אחר
 ואמר כך אמר לו לא איש דברים אכזבי שטען שלשה טענות
 אחת שאינו ראוי מצד עצמו והוא מי אכזבי ואח' כך טען מצד
 ישראל ואמר והן לא יאמינו לי ואמר כך טען מצד לשונו
 גאמר לא איש דברים אכזבי וכשהשיב הקפה לכלן ולא מצא
 טענה אז אמר בלא שום טענה שלח כא כיד תשלח כלומר
 בקש שליח לשלוחותך שאינו רוצה לילך וכונתו שלא מצא
 עצמו מוכן ולזה אמר שלח כא כיד תשלח שאין אדם בעולם
 שלא יהיה וית' מוכן ממני וכיד מו שתמצא עתה כרבע ויתר
 מוכן ממני לזה אמר לו הקפה לא תאמר אינו מוכן אינו
 ראוי שאפי' עין יכס שהוא דיומס אעשה בכחי הגדול שיהיה
 ראוי מוכן והעץ עצמו יעשה האיותיות ולכן לא כתן לו המטה
 קודם זה עד שהפציר תכלית ההפציר זה דעתו ולא ראיתי

במפרשים מי שהרגיש אלו הקושינות:
יהי בדרך במלון ויפגשו וי' ויבקש המית' יש
 להקשות למס בקש המית' ששלוחו מצוה אינון
 כוזקין וכל שכן שהקדוש ברוך הוא השולח עצמו' תשובה
 בכדרים תכין רבי והושע בן קרחא אומר גדולה מילה שכל
 זכויות שעשה משה לא עמדו לו כשאתרשל מן המילה שכאמר
 ויפגשו וי' אר' ויכיוס ושלום שמה לא כתרשל מן המילה
 אלא כך אמר אמול ואנא שככה היא דכתי' ויהי כיוס השלישי
 בהיותם כואבים אמול ואשה ג' ימים הקפה אמר לי לך טוב
 מנרמיה אלא מפני מה נעבש מפני שנתעסק במלון תחלה
 שכאמר ויהי בדרך במלון וכל דבריהם אמת' וכל' עד הפסס

שעבשו הקפה כעבור שמה עשה שתי חלוקין אס אמול ואנא
 שככה אס אשה ג' ימים הקפה אמר לי לך טוב מנרמיה יוס
 חלוק ג' והיא למולו ולעזוב אותו עם אשתו ולזה עבשו הקפ'
 גאס כן כרוך לתת טעם למשה למה לא עשה כן' תשוב משה
 פחד אולי לא יכליח עד זמן רב ויהיה סבה להרע לישראל
 עוד כמו שראינו כן ויאמרו ישראל משה לא בא אלא לעשות
 זה השלמות אס יכליח טוב ואס לאו יכרח לארנו בגפו יכא
 בגפו ונא לכן לקח אשתו וכיוו והולכס למצרים והס כמו
 במשכון דעו שאס יעשה פרעה רעה לי ועשה בראשון והרי
 אשתי וכני וכל אשר לי במשכון הנקר' בלעז ריה' ג'יש ועבשו
 כרוך לתת טעם למה בקש להמיתו שמה בטו עשה' התשוב'
 שהיה ראוי שימול לבנו ולעזוב אותו עם אשתו ואמר ג' ימים
 שיכא בנו מסככה ושלח כעבור אשתו וכיוו ולזה עבשו הקפה
 ו'את' ומשה למה לא עשה כן' תשובה לא היה לו ממון כלל
 שכאמר ויקח משה את אשתו ואת בנו וירכיבם על החמור
 ולמה חמור ולא סוס ועוד חמור אחד לכד ויא' חמור מיון
 חמור ושהיו חמורים רבים וזה אי אפשר שאמר החמור בזה
 הידועה אלא היה חמור אחד לכד זבן האחד במיקה
 והאחר באחורי החמור ומשה לרגל הכלל מורה שאין לו
 ממון לשלוח כעבור אשתו וכיוו' ולכן לא עשה משה זאת
 החלוקה והקפה למה עבשו לפי שהיה לו למולו ולהמיתו ואחר
 ג' ימים היה לו לשלוח ליתרו שישלח אשתו וכיוו ומשה לא
 עשה כן שהוא עכיו מאד ולא רצה להטריח חמתו בזה סוף
 סוף הקטא קטן מאד ואכ כן למה בקש המיתו וכפיך עובס
 קטן ועוד שאין עובס מי שלא מל בנו אפילו שיהיה כמזיד
 אלא כרת וגם זה לו עבמו כשהגדיל ולא לאכ'
 תשוב' הקדוש ברוך הוא מדקדק עם כדיוקיו כחוט השער'
 ויש ככאן עוד ספק גדול משה למה לא מל בנו שהאכ חייב
 למול בנו ולא האס עד שלזה אצל מסכת על קרי ביה ותקח
 והא כתיב ותכרות קרי בים ותכרת פי' שצבר צותה למשה
 שימול בכה' ואיבעית אימא אתמלה ביה איהי ואתא משה
 וגמור' ועכז וס ספק למה לא עשה משה מרצונו עד שנצורה
 בקשה ממנו שימול וגם למה לא היה משה המתחיל והגומר
 והתשובה שזה הכן הוא השני שהוא אליעזר ולא גרסום
 כסכרת הרמבן אלא הוא השני והוא אליעזר וראיה שאמר
 לך מנרמיה כי מתו כל האנשים המבקאים את כפכך ואמר
 זה אמר שנולד זה הכן ואס הוא גרסום הרי אמר עליו גר'
 הייתי בארץ ככריה שמשמע שעדין היו לו אינוכיס והיה גר'
 לככה שהיו לו אינוכיס אלא ודאי הוא אליעזר שאמר עליו
 אלדי אכזבי בעזרו שכראה שכבר מתו אינוכיס ובזאת ההקדמ'
 כאמר שנצורה לכן הראשון שהוא גרסום אף על פי שהיה
 גויה הרשה למשה שימול בנו כי אמרה מאמר שאכזבו מהול
 יהיה גכ כן הכן מהול אבל כשראתה שכנו בסככה מצד
 המילה אי בככיה רכה כדרך הגימולוס לכן כשולדה לשעזר
 שהוא זה שהזכור בכאן לא עזב למשה שימול אותו כי אמרה
 פן ימות ולפי שהיה ראוי למשה שימול אותו על כרחם
 ויפגשו וי' ויבקש המיתו ולכן היא עצמה שעשתה
 העבירה לקחה צור במהירות ומל אותו כל כך במהירות
 עד שמתך כנור קנת מרגלי הילד והו שואמר ותגע
 לרגלוו שהלך הצור עד רגליו והו שאמרה חתן דמוס אתה
 לו כלומר חתני היה מת לסבתי שלא עזבתו למולו ובזה
 הפרוש הותר הספק הראשון עוד שהוא למה לא מל אותו
 לפי שהיה אנוס מצד אשתו' עוד כראה שהטעם שלא מל
 אותו משה הוא לפי מה שכתבתי למעלה אמול וא' לדרך וכנ'

סוף הקטן למק

91

ויפגשהו יי פי פגש כו כמו שפוגע לחבורו בשבט ומפילו
 לארץ וכן פגע ה"ה בגופו והפילו בארץ ונחלה לכן לא היה לו
 יכולת למולו והנזכרה נפורה למולו ותגע לגבולו הגוע הדם
 לגבולו משה וכו' כנזכר כדרך ורא' הדם על המשקוף ולא יתן
 המטות לבא אל בתיכם לנגוף: וירף ממנו אז אמרה
 חתן דמים למולות: יש להקנות למה בתמלה לא אמרה לא
 חתן דמים אתה לי ולא אמר למולות וכסירף ממנו אמרה
 חתן דמים למולות שגם בתמלה היה חתן דמים לסכת המילה
 והשתוכה שבתמלה מלתה אותו ולא עשתה פריעה ולסכת
 המילה ירף ממנו ולא כתפא לבמרי אז אמרה חתני היה
 כרצח בעבור שתי מילות שלא עשיתי לא מילה ולא פריעה
 ועתה שעשיתי מילה כתפא מעט אעשה פריעה ויתרפא
 לבמרי: או ירצה חתן דמים איש דמים אתה לי שבעבורך
 ימות בעלי וכאשר המולי אמר אין אתה חתן דמים מהרובה
 אלא חתן מתבוסס בדם מילה או ירצה שכשראתה נפורה
 שמה נטעה למות אמרה כלכה לאחת משתי סבות הוא זה
 או בעבור שכפא גויה כי אשה כושית לקח או בעבור שלא
 מלתי לבני ולכן לקחה נזר ומלתה אותו ואז אמרה מאחר
 שמלתי אותו מכאן ואילך את בעלי ימו' אינו רק לסכתי שכפא
 גויה שאם בעבור המילה כבר הוא מקול וזה הוא שאמרה כי
 חתן דמים אתה לי אם ימות חתני לסכתי הוא וכשכתפא
 מזה אז אמרה ודאי אם חתני היה מת לא היה לסכתי אלא
 למולות בעבור המילה שאם היה לסכתי אע"פ שמלתי בני
 היה חתני מת וזה טעם אז אמרה ולא קודם לכן: כן נראה
 לי והוא ענין חשוב מאד:

נשלמה פרשת ואלה שמות

פרשת וארא

וארא

א אברהם א יצחק ואל יעקב כל שדיו ושמו
 יי לא נודעתי להם: יש בזה שני ספקות:
הספק הראשון שהרי מצינו שהודיע לאבות שם יי
 שכאח' באברהם אחיו וי' אשר הונחתך מאזר
 כשדים ואשכנזי' בני אלדי השמים: ובוזחך ויעתר וזחך
 ליי' וגם דבקה ותלך לדרש את יי ויאמר יי' לא ויאמר כי עתה
 הרחיב יי' לבני ואברהם לפני יי' וכיעקב מה זה מהרת למנוח
 בני ויאמר כי הקרה יי' אלדיך אכן יש יי' במקום הזה ואם כן
 מה זה שאמר ושמי יי' לא נודעתי להם: **הספק השני**
 נראה מזה שכל הפסוק למעט בכבוד האבות שלא נראה
 להם בשם יי' וכסם המפורש לא באל שדיו ולכנים כבד אותם
 על השמים ואמר לכן אמר לבני ישראל אחי יי':
התשובה שמי שגלה לו הק"ה באל שדיו מודיע אותו
 שכרא העולם יש מאין אבל אינו מורה אותו
 בחוש וכדיעה נמור' לא מודיעו כן והוא מאמי' דרך אמונם
 מה שמודיעו הק"ה אבל מי שגלה לו הק"ה בשם יי' מורה לו
 בחוש שהק"ה ברא העולם יש מאין והטעם ששם שדימורה
 שאמר לעולם דיו ואינו מורה לו לא שכרא העולם ושואמר דיו
 לא תהיה וית' גדול אבל עם יי' הוא מלשו' הויה שמהוה העולם
 וכראו וזה מורה לו שיראה בעיניו שכראו וזה אמר וארא א'
 אברהם וגו' כל שדי שהודעת להם שכראתי העולם והאמינו
 כי אבל לא הראיתי' בחוש אבל אינו רוצה להראות לבני ישראל
 בחוש שכראתי העולם וזה הורה לו בתנין שכל העולם אינו

אלא חומר נזורה והמטה לא היה לו נזרת תנין אלא נזרת
 עץ והק"ה נתן בו נזרת תנין אבל החרטומים לא עשו נזרת
 תנין במטה שלא היה אלא אחזות עינים והראיה שהחוקר
 אמר שאי אופשר לראש שודע נזרת שום דבר קטן וגדול
 מה הוא אם כן אין עשו נזרת תנין כי לא ידעו מה הוא לא
 ודאי היה אחזות עיניו אבל ה"ה עשה נזרת תנין הרי ברא'
 הנזר בחוש וגם ראוי בחוש בריאת החומר שכלע מטה אהרן
 את מטותם אחר היותו מטה ולא כתתדש שם כמות גדול'
 ממה שהיה קודם הרי בריאת החומר יי' והן לא יאמינו לו
 ולא ישמעו בקו' כי יואמרו לא כחאה חליך יי' פיורו לא יאמינו
 באמונה שהק"ה ברא העולם עד שיראו בחוש ויאמר אליו
 יי' מזה בודך ויאמר מטה ויהי לכתש הרי ראוי בחוש בריאת
 כל העולם יש מאין ולהורות שמה שעשו החרטומים היה
 אחזות עינים ולא אמת כלע מטה אהרן אחר היותו מטה
 את מטותם לומר שמעשיהם הכל שמי שכחו גדול ואמיתו
 כולע למי שכחו קטן ושקרן וכזה היתרו השני ספקות:
הספק הראשון שאין אמר ושמי יי' לא נודעתי להם הרי
 הודיעם שמי אמת הוא שהודיעם שמי יי' שכרא העולם אבל
 לא הודיעם כן בחוש אלא באמונה: וגם הספק השני שנרא'
 שכל למעט כבוד האבות לא בא אלא לכבדם שאף על פה
 שלא הודיעם בחוש האמינו אבל לכנים נרין לפי אמינו
 שיראו בחוש: וי' שכל שדיו עושה ה"ה קסים כסתרים וכשם
 יי' כסים מפורסמים ולזה אמר שלאבות כראה באל שדיו
 לעשות כסים כסתרים: ברעב פרה אותם ממות וכמלתמה
 מודו מרב אבל לכנים רוצה עתה לעשות כסים מפורסמים
 בשם יי' להפוך המים דם והארץ כמים ומכת בכורות:
ובזרוע כטויה לנטות זרועו מן השמים עד הארץ:
המוציא אתכם כתב ר' אברהם כי היתה במערכת
 הממכרת הגדולה למשרתים העליונים
 שיעמדו עוד בגלות: **נשאתי** את ידי משל כאדם
 שיסא ידו לשמים וישכע כמו כי אשא אל שמים ידו:

מקצר

רוח במדרש רמז לקן הנאולה שהוא חשבון
 מקצר שכל' ויהי מקץ שלשים שנה וארבע
 מאות ששהונ': **ואני** ערל שפתים שכפעס הראשונה
 אמר שאהרן יהיה מלך בזיו ובין העם שכאמר ודבר הוא
 לך אל העם ולא אמרת בזיו ובין פרעה ואין ישמעני פרעה
 ואינו ערל שפתו לזה אמר ודבר יי' אל משה ואל אהרן שגם
 הוא יהיה מלך בזיו ובין פרעה לזה אמר ראה כתתך לדים
 לפרע' פירוש מלאך והמלאך מדבר לבניו והכניא לפרעה:
ויצום אל בני ישראל שימחול להם שלא שמועו אליו:
הוא אהרן ומשה הקדים אהרן לפי שהוא גדול בשנים
 הוא משה ואהרן הקדים משה למעלתו: **ואני** אקרא
 את לב פרעה כח לסכול המכות וכן ויחוק יי' את לב פרעה:
צבאותי קראם כן לפי שהם שנים עשר שבטים כנגד
 שנים עשר מולות: **בלהטיהם** כתב הרמב"ם אחר
 רבותינו שהם מעשה כשפי' ועל ידו מלאכו חבלה הם כעשי'
 מגזרת אש ליהט שהם כעשים על ידו לזה טעם מלאכו אש
 מלהטת באדם ולא ידע ותבער בנול' ואים על לב ואולי
 יקראו כן המלאכים השוכנים באויר שקורים אותם שרום
 אבל בלטי' הם שדיו מגזרת לבט שדיו באי' בלטי' כיהם בעלם
 גוף מאיו שאיכו כרגש וחרטומו מכרסם וכלול את שטיהם עד
 כחן: **הנה** יונא המיומ' מהב' מלך מוכר' עד היום לנאת
 בתמוז ואב' כי אז יגדל הואור לראות כמה מעלות עולה ועוד
 מכה המלכ' לנאת בבקר לנאל להשתעשע לפי שראו המים

טוב לעינים : בזאת תדע כי אני יי' אמר כן לפי שאמר
לא ודעתו אתי וי' ולכן אמר למען תדע כי אין כיו' אלדיו
למען תדע כי אני יי' בקרב הארץ : ונהפכו לרם
לפי שאין גשם יורד למזרים וכלום עליה ומסקה ומזרים
עובדים לטלום לפיכך הלקה וראתם ואחר כך הלקה אותם :
ונלאו מזרים לבקש רפואה למו היאור שיהיו ראויים
לזאת : אמור אל אהרן לפי שהגין היאור על משה
כשהושלך בו לא לקה על ידו כדם וכנפרדע לא עי' אהרן :
והרגה אשר ביאור תמות מכאן שיש הגזמה אפילו
בבעלי חיים לא מנח הבעלי חיים אלא מנח
בעליהם ולפי שמזריים היו בעלי טלום החוטאים לכן אפילו
בדגים השגים שמתו בעון מזריים שאמרו כל הכן הילוד
היאורה תשליכוהו והדגים אכלו בשר בני ישראל לכן וימותו
אכל בדור המבול שלא חטאו הדגים ולא כזקקו לשאיב מינם
לא מתו שנאמר מכל אשר בקרבה מתו ולא דגים שבים
וכנפרדעים ששמו עצמם בסכנה לעשות רצון הקטנה וכנסו
בתכורים אמר וימותו הנפרדעים מן הכתים מן החצרות
ומן השדות אכל של תכורים לא מתו ועוד לפי שכל מעשה
המרטומים אמות עוכים לה אמר שמעשה יי' הוא גדול
וכורא שהמים שהפכו לדם והיו דם וראוי ולא אמות עוכים
והראיה שהדגה אשר ביאור תמו' ואם הם מים לא שנראים
לעמים דם לא היו מתים הדגים ולזה עצמו אמר ובאש
היאור שאם היה אמות עוכים למה באש היאור אלא שהיה
דכ ועוד וכלאו מזרי' לשתו מים מן היאור שלא וכלו לשתות
ואם היה מים למה כלאו לשתותו : ויעשו כן המרטומים
אמר שנהפכו כל המים דם מה עשו המרטומים התשובה
לא הפך אהרן לא המי' שעל הארץ והם חפרו והוציאו מים
ואין מעשיהם כמעשה אהרן שהוא הפך כל היאור וכל המים
גם שכל גבול מזרים שלא היה רואה הפך לדם ועוד הפך
מים רבי' תמיד ומים אחרים באים ועוד עמדה המכה זימים
אבל הם מה מעשו בכלי ברנע אחד עד ששכ פרעה לכותו :
צפרדעים יש אומרים מין דג כקרא אל תמסח וינח
מן הכהר ומוטף בני אדם והאמת שאינם
רק השרצים הכמסאים בכהרות שמשמיעין קול : את
כל גבולך במדרש בני חס ומזריים היו חולקים התחמוס
הכושני אומרים עב תחמוסו וכן המזרי' וכשאלו הנפרדעי'
עזו טלום הנבול שלא באו הנפרדעי' ודעו שאינו של מזרי'
למתי אעתור לך להכרית הנפרדעים ויאמר למחר
מנהג כל אדם שרונה שתסור רעתו מוד וכת'
הגאון שפרעה חזב אולו מערכת השמי' הביאה הנפרדעי'
על מזרי' ומשה ידע כי הגיע עת סורס ולכן אמר לו התפאר
עלי במשבו שיאמר פרעה להכרות מיד ולכן האריך למחר
ורבינו יעקב פירש דמה שאמר למתי לא קאי לאעתור לך
לא למה שאמר פרעה ואשלחה את העב ואמר למתי תשלח
העב ואני אעתור מיד והשיב פרעה למחר אשלחה ואתה
מוד תעתור ומוד תסור המכה ומוד ינח משה מעט פרעה
וינעק ויעש יי' כדבר משה וימותו מיד הנפרדעים בעת
ההיא והטעמים מוכיחים שיש פסק בין למתי ובין אעתור :
על דבר הנפרדעי' אשר שם לפרע' אמ' בזאת המכה כן ולא
אמ' כן בשאר המכו' שואמ' בהן על דבר הערוב או על דבר
הכרד לפי שר' לתת טעם למה נעק משה לוי' בזאת המכה
ייתר מבמכות אחרות שלא אמר בהם נעק אלא ויעתר ל'
יי' או ויכרוש בפניו לוי' ואמר הטעם לפי ששערה משה בזאת
המכה מה שלא עשה בכל שאר המכות שאמר התפאר עלי

למתי אעתור לך ולא מזיכו כן בשאר המכות ולזה נעק עתה
לפי שכל כבודו היה תלו' בזאת המכה וזה הוא שאמר על
דבר הנפרדעים אשר שם לפרעה פירוש בעבור דיבור
הנפרדעים ששם משה עם פרעה בשאמר לו התפאר עלי :
ויעשו כן המרטומים בלטיהם ולא יכולו הטעם לפי
שאמרו רבותינו אל שאין השד שולט על ברירה
פחותה מכשערה : ויש אומרים לפי שהמקטף שאין רגליו
בארץ אין לו יכולת לעשות כשפים וכל הארץ היתה מלאה
כמים כאותו מעשה דשמעון כן שטח שתלה שמוכו' כשפניות
לפי שלא היו רגליהן בארץ : אצבע לדי' הוא קשה מה
שאמרו אל כמה לקו באצבע עשר מכות וכראה מזה שמכה
אחת לכד נעשה באצבע : והתשובה שאמרו עד עתה היונו
סבורים שכל המכות היו על ידי כשפים ועתה אנו רואים
שאצבע לר' הם זאעפ' שאמר הוא רנה לומר אצבע לר'ים
היא אותה העושה כל אלו המכות : ואת הנה בדבר כתיב
מכה יד יי' הויה ואם כן אותה המכה נעשה ביד וכל מכה
ברוכה יד אחת : התשובה שמה שאמר בה יד יי' אינו לא
שרמו למעשה מביים הכתובים בה בסוסים במקורו' בגמלים
בבקר ובצאן : תועבת מזרים כתב כן לננות עבודה
זרה והוא טלה ומשה לא אמר לפרעה אלא אלדו מזרים
והקשה ר' אברם אם כן למה לא יאכלו שור וגדי ולפי דעתי
שהיו כבני חס שאינם אוכלים בשר דג חלב וכדומה וכל שיש
ממי ומתעבי האוכל והרוע ואם אחד מהם בא לארץ נכריה
יכרח ממקום האוכלים שם בשר וכליהם טמאים להם ולא
יאכלו כל דבר שיגע בו בשר וזהו כי אם הלחם אשר הוא
אוכל עד באץ ונראה לו להשיב לקטנית ר' אברם לפרש
הראשון שלכבוד טלה שהוא מבשר לא יאכלו כל בשר גם
גדי ושור : ושמותי פדת מסר ולפי שגאולת מזרים
אחרים שעבוד אכל גאולה עתודה תשועת עולמים פדות
מלא ו' הוא שנאמר פדות שלח לעמו : אל יוסף פרעה
התל יש להקשות איך אמר דיבור של גאולת פרעה שהרי
אמר וינס אל בני ישראל ואל פרעה מלך מזרים ואמרו
רבותינו אל זה עליהם לחלוק לו כבוד בדכריה ואמר וירדו
כל עבדיך לה לוי והשתחונו לו לאמ' ופרש' חלק כבוד למלכות
שהרי ירד פרעה בעצמו אליו בלילה שנאמר ויוקם פרעה
לילה הוא וכל עבדיו ואם כן איך דיבר שאלפילו אחד
מהנכזים מקפיד עליו כשאומר לו שהוא מכוב' : והתשובה
כשראוהו מתוכח עם שמעון על אי זה דבר שיהיה ושמעון
אומר לראובן דברים של טעם והנה מונח ראובן ראוי
לראובן שיאמ' לשמעון דבר גבאי' בשיכעיסהו וישכח טענתו
הטובה בכעסו ויהיה ראובן נונח וכן עשה משה שהיה אמר
לפרעה דרך שלשת ימים כלך במדבר וכזכחה לוי' אלדיו
ואמר לו פרעה לכו זכחו לאלדיכם בארץ ויאמר משה לא
ככון לעשות כן כי תועבת מזרים כזכח לוי' אלדיו הן כזכח
את תועבת מזרים לעיניהם ולא יסקלנו דרך שלשת ימים
כלך במדבר וכזכחו לוי' אלדיו משה רבונו השיב לפרעה
טענה כזכחה שאי אפשר לזכות לוי' בארץ ופרעה השיב לו
טענה נכחת ואמר לו יהי כדכריך אכל לטענתך ויסיק
שיהיה הזכיחה חוץ לכרך מהלך חניוים וכיוצא בו מה נורך
שלשת ימים וזהו שאמר ויאמר פרעה אכבי אשלח אתכם
וזכחם לוי' אלדיכם במדבר שטענה כזכחה אמרתם שאין
ככון לזכות בארץ אבל גם כן מה נורך שלשת ימים ויסיק ויס
אחד או חניוים וזה הוא שאמר דק הרחק לא תרחיקו ללכת
ומשה לא ידע איה יענה לו שפרעה אמר טענה גדולה לא

ורע משה מה להשיב לו אלא אמר כונן סקרן הוית עד עתה
 לא תכזב עוד רק אל יוסף פרעה התל וכפחד מכת הכרד
 וכבעם שהעבדו לא הזכיר פרע עוד רק הרחק לא תרחיקו
 אלא ככנס מנד אחר ואמר מיומי ההולכים וכפאמר משה
 בפערינו ובזקכנו כלך אחר ראו כי רע נגד פניכ' לומר אתם
 רוצים לכרוח כמו שטוען כלומר יד מדוע אתם רוצים טף
 ונס שלשת ימים ולא הזכיר בפירוט אלא טף שכבר פחד לו
 לומר בפירוט הרחק לא תרחיקו שכבר ייבאר אותו והכעיסו
 על זה וזה ענין נאה ויסר הערוב שיטעו למעומת שאת
 היו מתים והיה להם תועלת מן העור' אבל בפירוש וימיתו
 למרר חויהם ויגברו אותם חמרים חמרים ותבא הארץ
וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ושראל עד אחד
 ויכבד לב פרעה הטעם שאף על פי שראיה
 שבמקנה חמרים היתה המכה וימת כל מקנה מנרי ולא מת
 ממקנה ישראל עד אחד עכו' וכבד לב פרעה או ואמר
 שאחר שראה שמקנה ישראל לא מת אחד אמר בלבו זאת
 המכה עליהם יספך שאני אתפרע ממקניהם כל המקנה
 שמינו מעמי ולפי זה הפירו' מה שאמר והנה לא מת ממקנה
 ישראל עד אחד הוא טעם ונסה למה שאמר ויכבד לב פרעה
 ולא שלח את העם: **נטה** את ירך על השמים כתב
 רבי אברהם הוא האור וכן על פני רקיע השמים:
ואש מתלקחת בתוך הכרד הפלא בזאת המכה הוא
 כפול ומכובד ומורכב משלשה פלאות האחד חיבור
 שני הפכים מבלי שיפסיתו זה לזה כדרך המים לכבדת האש
 השני שהאש בתוך הכרד הפך הטבע שיסוד האש מקיף
 ליסוד האוויר וליסוד המים וזה המי' מקיפין לאש השלישי
 שאלו היה האש מקיף והכרד בתוכו היה השנוי פחות ממה
 שהוא עתה ולא היה כל כך פלא כמו שהוא עתה שהמים
 וכל שכן הקפואים מדרכם להתקבץ אל עצמם ולהעדר וכל
 מה שיוסיפו העצ' יוסיפו למסר פנישתם למקיף מחוץ וכל
 שכן כשהיה המקיף אש שמדרכו להתפזר ותגלם הפרדת'
 בשתי הסבות יחד אבל כשהיו המים למעלה והאש בתוכם
 יהיה הענין הפכי לזה שהם יוסיפו פנישה זהדוק יחד כי
 האש הפכיתו תפזר לחוץ והמים העליונים יתקבצו ויעברו
 לפנים וכל מה שיוסיפו הפנישה וההדוק יהיה וית' פלא שלא
 יתפעלו זה מזה ושלא וכבו המים את האש: **י' הצדיק**
 לפי שאמר שלח העז את מקנך אחר י' הצדיק שבמל עליו
 חסד ואמי ועמי הרשעים שלא שמתו לב לדבריו:
והחטה והכוסמת לא נזכו כי אפילות הכה אחזל פלאי
 פלאות נעשו בה' ויש לשאול אחר שהיו
 מאוקרות מה פלא כעשה בהם אחר שהפשתה והשעורה
 נזכתה כי השעורה חביב והפשתה גבעול והתשוב' שלחוק
 קור הכרד או כח אש מתלקחת היה ראוי שימותו שרשי
 התבואה תחת הקרקע וכל שכן ותהיך אש ארנה:
ורא פרע כי חדל המטר והכרד והקולו ויוסף לחטוא
 ויכבד לבו הפשט הוא שאם שהיתה הרוח ויוסף
 לחטוא ואיפשר לפרש שכעבור שבמזריה אונו וירד מטר
 והיה פרעה ועמו מתאווים שימטיר והקדש ברוך הוא אתן
 קולות וכרד ומטר ולכן פרעה בקש ממשה הקולות ומדלנו
 והכרד לא יהיה עוד אבל מטר יבוא ומשה פירש כפיו אל ו'
 וגם מטר לא בא כמו שאמ' ויפרוש כפיו ל ו' ויחדלו הקולות
 והכרד ומטר לא ניתך ארנה אז חשב פרעה אחר שנס
 מטר לא ניתך ומה שבקשתי ממשה לא עשה כבקשתי ודאי
 הגיעה עשה כפי המערכה שיוסר הכל וזהו שאמ' וירא פרע'

כי חדל המטר והכרד והקולות ויוסף לחטוא ויכבד לבו הוא
 ועבדיו ואף על פי שאמר וי' כתי' קולות אלדיכ וכרד וימטר
 וי' כרד על ארץ מזרי' ידוע שכלל זה שכל מטר גם כן שהרי
 אחר שאמר ויחדלו הקולות והכרד אמר ומטר לא ניתך
 ארנה:

נשלמה פרשת וארא

פרשת בא אל פרעה

דרשו רזל דרך על ש' בא אל השמים בהתראה
 ושלשית בלא התראה ד' בהתראה ו'
 בלא התראה ע' בהתראה ס' בלא התראה בא בהתראה
 ח' בלא התראה מכת בכורות בהתראה שמוזר לסוד
 הראשון עד השמים שהיו בהתראה באמת אומר הכה
 יוצא במומה ובאמת אומר בא ל פרעה של' ביתו שבמכת
 הדם אומר וככת לקראתו על שפת היאור וכפרדעים בא
 ל פרעה ככני' אין התראה בערוב הכה יוצא המימה וכדבר
 בא ל פרעה במכת השמים אין התראה וככרד השכ' כבקר
 והתיכב לפני פרעה והכונה הכה יוצא המימה בארבע בא
 ל פרעה: משך אין בה התראה והטעם שכלישי אין התראה
 ד' אר' מו שלקה ונסה מכניסין אותו לכופה' והטעם שאמר
 ביאור ואמר בביתו לפי שכתבא עם ביתו שאמר ויבא ל
 ביתו ולא את לבנו לזאת מה נודך לומר שכל לביתו ידוע
 הוא שלא כשאר בשוק אלא לומר שכתבא עם ביתו
 וכן ככוכד כנר כתבא שנאמר הלא דא הוא ככל די אכא
 בכיתא לבית מלכו בתקופ חסני וליקר הדרי וכתוב שלו הוית
 בביתו ורענן בהיכלי' וכתבא ביאור שאמר לי יאורי ואני
 עשיתי וכי נלכן מאלו השני מקימו' בא מפלתו וכן ככוכד כנר
 שכתבא ורצה לעלות ממדרגה האנושית למדרגה אלית
 השפילו השם יתברך ממדרגה אנושית למדרגה בהמית
 עשכא בתורין וטעמוכה: **ראו** כי רעה נגד פניכם
 יש פילוסוף ושמו אכוב שסברתו שיש שם שתי אלוהות אחד
 פועל הטובות ואחד פועל הרע' ואמר פרעה פועל הרעות
 הוא אלדיכם שמוס שכל למזרים לא עשה שום טובה אלא
 רעות ומכות וזה שאמר משה למה יאמרו מזרים לאמר
 ברעה הוציאם פועל הרעות הוציאם להרוג אותם בהרים
 פירוש אחר ראו כי רעה נגד פניכם הרעה שאתם מושכים
 לעשות הכרת פניכם ענתה בה' וכולל לפרש שפרעה אמר
 לעבדיו ראו מה רשעות אומרים משה ואהרן לפניכם שאם
 יאמרו רשעתם בפני עמי הארץ אינו כל כך רע אבל נגד
 פניכם שאתם ככוכים אומרים רשעת כששכם שלא תבנו
 זה רע גדול וגאוה לחשוב שאין בו כיכס מי שיכין ראותם:
כי אותה אתם מבקשים יש להקשות אינו כן שלא בקשו
 משה ואהרן לא ככערינו ובזקינו בכנינו וכבנותנו
 ופירש כי אותה אתם מבקשים עד הכה הוית אומרי' וככה
 לארדינו ואין דרך הטף לזכות עד כאן ואם כן היה לו לומר
 כי אותה בקשת' וכראה שזה כדרך הסומר שגול בסמורתו
 מכה ואומר הקיפה אתן לך שמוני כעבורה שזה אתה מבקש
 שאם הוית שאל שמוני' הוית כותן שזים אבל כעבור שאתה
 חפץ בשמונים שאלת מאה וכן אמר לבו כא הנכרים שאתם
 שואלים הרבה כעבור שאתם הנכרים ששכת' שאם הויתם
 שואלים הנכרים לא הוית מודה בהם: **רוח** קדים לפי
 סהוא

שהוא נקדם בשמות כי משם תחל השמש לזרוח ולכן נקרא
 מערב אחר ששאר ואחר ולא אבין לו: רוח ים כתב
 ר' אברהם נקרא מערב ים בעבור ים הגדול היוצא מספרד
 ועובר על מצרים לארץ ישראל והוא לפאת מערב ואינו ים
 אוקיאנוס כי ישראל לא ירשו כל כך ונקרא ים הגדול לפי
 שרחבו שלש מאות פרסאות ושאר הימים שבארץ ישראל כים
 סוף וים כנרת וים המלח אין בהם רחב שלשים פרסאות:
לא פשאר ארבע אמה כתב רבינו הנגלה מעת עתרת
 משה עד עבשוו אין ארבע מפקוד בכל גבו מצרי
 ואם ישול בארץ ישראל ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מובל
 מצרים כלום וזה ידוע לכל ובפרדעו שאמר בואור תשאר
 פשאר בו אל תסמח עד עבשוו אבל בארבע כתוב לא פשאר
 ארבע אה בכל גבול מצרי ועל זה נאמ' שמו בכל כפלאותיו:
ולא קמו איש מתמתיו וישב אין ויכל לעמוד ולא לפרוש
 ידיו עומד אינו ויכל לישב ואם ידיו פרושו לא יוכל להשיבם
 ליו שהיה איד עב מאד שירד מן השמים ולא אכא כעו ידוך על
 השמים והיתה מכבה כל כר כאשר בכל החסור העמוקות
 וכן העובדים בהרי חסך לא יעמוד נרוש כלל והיה מורוש
 שהיה בו כמו ממשוזהו וימש' וכתב ר"א בים אוקיאנוס יבא
 חסך עב שלא ויכל אדם להפרוש אה וים ואם לילה ויעמוד
 זה פעמים ה' וים ואכי הייתי עם פעמיה רבות:
רק נאכנס ונקרכס ויגב בזה הענין וש ספקות
הספק הא' איך אמר פרעה נאכנס ונקרכס
 יוגב שלעולם אמרו דרך שלשה ימים לך במדבר ופזבה לוי
 אלדינו ואם היו הולכים בזולת בקר וזאן כמה יעבדהו ומה
 ויבחוהו: **הספק** הב' למה אמר שני פעמים וי' אלדינו
 וכפעם שלישיית אמר וי' ולא אמר אלדינו שאמר ועשונו לוי'
 אלדינו וגם מקבנו ויך עמנו ולא תשאר פרסה כי ממנו נקח
 לעבוד אתי' אלדינו ואנחנו לא נדע מה נעבוד אתי':
הספק הג' אצל כנאתי את העיר לפי שכל הארץ מלאה
 גוללים ואיך תוך ביתו של פרעה דבר הקרה
 עם משה שהרבה מכות הבוי עליו בלא התראה ויהיה זאת
 עמיה וכל שכן שקודם שיבא לפני פרעה היה ויכל לומר לו
 זאת המכה: **הספק** הרביעי למה אמר לו הק"ה עתה
 בתוך אמירת המכה דבר בא באזני העם שם בפרש' משכו
 היה ראוי אבל בכאן אינו מקומו וכל שכן שפרעה אמר לו
 אל תוסף ראות פני ואין עתה מקום להאריך אלף שואמר
 לו המכה לבד: **הספק** התשיעי למה אמר כאן בתוך
 דיבור המכ' ויתן וי' את חן העם בעיני מצרי' אין כאן מקומו
 אלף שם בפרשת ויהי כחצי הלילה וי' הכה כל בכור שאמר
 שם וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושאלות והיה ראוי
 שואמר שם וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושאלות
 ויתן וי' את חן העם בעיני מצרים: **הספק** הששי למה
 סמך בכאן גם האיש משה גדול מאד ומה עכונו:
התשובה לספק הראשון אמ' פרעה למה מדברך נרא'
 שלויכ' אינו פרטי לא כלל שאמרת במכת הנפרדעו למען
 תדע כי אין כיו' אלדינו לא כעבודת זרו שהם פרטיו ובשלמא
 אם עבודתו פרטית כמו מזל טלה תעבדהו בטלוי ואם הוא
 מזל שור תעבדהו בשור ותזכרהו לו ואם מזל גדי תזכרהו
 לפיני גדיים אבל לדיכס ליה כל המזלו והמכוכבים והיסודות
 אל' אין ראוי לעבדו בבקר ובזאן ואם כן נאכנס ובקרכס
 יוגב אלף גופתם וכפעם גם טפסם ויך עמכם לומר בנינו
 לך לעבדים ומשה השיב לו בשהודיע כוונת הקרבנות שאין
 הכוונה בערך השם אלף בערכו והוא שאם אדם חייב

סקילה משלכום השם לארץ דרך סקילה ואם חייב שרפה
 שורפין מלכ השם ואם הרב שומטו אותו ואם ספק אומיון
 נואר הבהמה לשוטטוזה הוא שאמר לו פיןענמו בדבר או
 במרוב וכל זה בערכו ולזה אמר גם אתה תתן בדינו זכתי'
 ועולות ואמר לו עוד גם מה שאמרת שאלדינו כולל אמת כן
 הוא ובערכו אין לנו יודעים מה עבודה וספון שיהי' כללית
 עד שידועה אלינו ולזה אמר שני פעמים וי' אלדינו והוא
 הספק השני והכוונה שאמר גם אתה תתן בדינו זכתיים
 ועולות ועשיתי לוי' אלדינו פירוש לשיהיה אלדינו וימחול
 עונותינו ובערכו יהיו הקרבנות לא בערכו וזה מקבני ילך
 עמנו לא תשאר פרסה כי מאנו נקח לזה התכלית עצמו וזה
 הוא שאמר עוד לעבוד אתי' אלדינו אבל אחר כך אמר
 ואנחנו לא נדע מה נעבוד אתי' כלומר לא ידענו מה עבודה
 כללית יגוה לנו בערכו וזהו שאמר מה נעבוד אתי' וכוה
 לא אמר אלדינו ולזה לא אמר כמה נעבוד שאם הכוונ' כמה
 תכבד העבודה אולי ושאל יותר ממה שיש בדינו היה ראוי
 שואמר כמה נעבוד ולפי שאמ' לו משה טענה גדולה הוצרך
 השם ויתברך לחזק לבו וז' ויחזק וי' את לב פרעה ומצד
 חזוק לבו אמר אל תוסף ראות פני כי בני' ראותך פני תמות
 וכל כך כעם משה כנגד פרעה לפי שאמר לו דברו עלבונ'
 עד שכתחזק משה עם השם ויתברך כנגד פרעה לשיבוא לו
 דיבור להרוג לפרעה ולעבדיו ושלא יצטרך מקומו וכן לדבר
 לו הקדש ברוך הוא המכה אלף יתקס ממנו מיד בעמדו
 לפני פרעה ולזה אמר כשלאו גרש יגרש את' ולא די שיגרש
 אלף שאם תדבר באזני העם שישאלו כליהם יתנוס וזה מצד
 השפעת השם ויתברך שחלה על משה וישראל לישב דעתו
 של משה על הדברים הרעים שדבר פרעה כנגדו והיה ראוי
 שמתד שראו עבדי פרע' שכעם כנגד משה שזיבאו מכות'
 להרוג למשה לזה אמר ויתן וי' את חן העם בעיני מצרים
 לומר ראוי שיבואו עלינו כל אלו המכות בעבור השעבוד
 החזק ולא עוד אלף גם משה שכעם פרעה כנגדו לא עשונו
 רעה אדרבה היה גדול מאד בעיני עבדי פרעה ובעיני
 העם וכוה הותרו כל הספקות:
עד בכור השפחה אשר אמר הרחום וכמעשה אמר
 מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור
 השני אשר בבית הכור ומדוע שיכה' התשוב' שדיבור המכה
 היה ביום והיה בכור השפחה טומן ברחום וכלילה נותנים
 השכויים בבית הכור ולפי שהמכה היתה כלילה אמר שם
 השני אשר בבית הכור וכבוד השפחה וכבוד השני הכל
 אחד פירו' אמר כששמע ככו' השפחה המכה שתהיה בהם
 ברחו כבורח מן הדבר ורדפו אחריהם והשיגו וכתבו אותם
 בבית הכור: ולכל בני ישראל לא ימרח כלב לשוננו
 פירוש שמן הראוי היה שיכבחו לפי שהמכה היתה במשמרה
 שניה שכלכוס נועקים לזה אמר עם כל זה לא ימרח כלב:
 עוד שהאיש שהולך בחפזן כלילה מנכחים הכלבים אחריו
 וכל שכן אם מקל בידו וכתוב ומקלכם בידכם' עוד מלאך
 המות בעיר כלכוס נועקים: ומקלכם בידכם
 לכהנו הממורים כמו ויך את האתון במקל:
בחפזון שימהרו לאוכלו קודם בוא רגע המשחית
 שיפסח השם על הפתח ולכן כעשה כלי
 שלא יתעבבו בבשול וכן ארז' אינו כאכל אלף עד מצות:
 ובכל אלדי מצרים אעשה שפטום שיהיו נשברים כמו
 וראש דגון כופל ארצה: בחדש האביב
 כסן נקרא אביב לפי שהוא אב לכל חדשי השנה ומזלו טלה
 שהוא

שהוא אב לכל המולות: ווי' הכה כל בכור כל המכות
 שהיה הקדש במצרים עתיד להביאם על אדום במצרים דם
 ובאדום דם ואם ותמרות עשן במצרים נפרד עשן שקולן
 כשמה ובאדום כתי' קול שאון מעיר קול יי' משלם גומל לחיוביו
 במצרים ומי' ובאדום כתי' וזהו הכה כל המכות ועפרה לעפרות
 במצרים ערוך ובאדום כתי' וירטוה קאת וקפוד ויכסוף
 וערוך במצרים דבר ובאדום וכשפטי אתו בדבר וכדס'
 במצרים שאון ובאדום המק בשרו והוא עומד על רגליו
 במצרי' ברד ואדום ואכניא בניו במצרים ארבע ובאדום
 בן אדם אמור לכפור כל כסף הקבצו ובואו במצרים חשך
 ובאדום וכטה עליה קו תהוה ואכני ביהו' במצרים מכת
 בכורות ובאדום כירותה כשמים חרבי הנה על אדום תרד
 וכתיב חרב לוי מלאה דם הודשנה מחלב וכתיב כי זכח לוי'
 בבצרה וטבח גדול בארץ אדום: אין כות אשר אין
 שם מת פרטי היה שם בכור מת אין שם בכור גדול הבית
 מת שקרוי בכור שנאמר גם אפי בכור אתהו דבר אחר
 מצרות מזכות תחת בעליון ויולדות מרוקיס פבוים והיו
 להם בכורות הרבה לפעמים הם חמשה לאשה אחת וכל
 אחד בכור לאביו ועד הפשט הכורות שמתו במצרי' בכורי
 פטר רחס היו ועל כן קדש תחתיהם כל בכור פטר רחס
 וככור פרעה היושב על כסאו פטר רחס לאמו אבל לרצל
 השם הכה בכור האב וככור האם ולא רנה לקדש תחתיהם
 רק בכור האב שהוא ידוע ומפורסם יותר וכדמות ראהו
 ויך כל בכור במצרים ראשית אוכיס באלדיהם כי על הזכר
 יאמר סן הרמו ובמדרש מכת בכורות היתה אף בנקבות חוץ
 מכתיה בת פרעה היתה בכורה ולא מתה שמתה לה פרקליט
 טוב זה משה שנאמר ותרא אותו כי טוב הוא ועליה אחר
 שלמה עליו השלום טעמה כי טוב סמרה לא יכבה בלילה כרה
 כלום כשמת והיא בלילה של מכת בכורות טוב סמרה משה
 שנקרא טוב. וישא העם את בנקו יש כזה ספקות

הספק הראשון אודך אחר וישא העם את בנקו טרם
 יחמץ וכו' ואחר זה אחר ובכו ישראל עשו
 כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שאחר שנאסו
 בנקם ומשארותם כרות בשמלות על שכמם של כל כסף
 היה לו לומר בראשון ובכו ישראל עשו כדב' משה וישא ממצרי'
 כלי כסף וכלי זהב ושמלות ואחר זה וישא העם את בנקו
הספק השני שמה לא נזה שמלות שנאמר דבר כא באזני
 העבו וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה
 כלי כסף וכלי זהב וישאלו שאלו שמלות שנאמר וישאלו
 ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות ולמה זה **הספק**
 השלישי מה צורך לומר ובכו ישראל עשו כדב' משה וישאלו ממצרי'
 לא ובכו ישראל שלו ממצרי' כלי כסף וכו' וידוע שזה כדב' משה
הספק הרביעי שהכתוב אומר הוציאת יי' ממצרי' לילה
 ואיך עברו צווי הקדש ברוך הוא שנה ואתם
 לא תנאו איש מפתח ביתו עד בקר: **הספק** החמישי
 שכתוב אחד אומר הוציאת יי' ממצרים לילה וכתוב אחר
 אומר ממחרת הפסח ונאו בני ישראל ביד רמה לעובדי כל
 מצרים וזה שני כתובים המכחישים זה את זה

התשובה לספק השני בשתי הקדמות א' שדרך האדום
 לשלוח לפניהם מטה וצדיה וכל אשר להם
 והם כשארים בעיר לתקן עבומיהם: השניות שרצל הקטן
 למה משארותם על שכמם וכו' לא היו להם ממורים ובאלו
 השני הקדמות הותר הספק העם שהם בלתי חשוכים הלכו
 לפניהם והולכו על שכמם משארותם אבל החשובי כתעבכו

מעט מצרים לשאלו כלי כסף וכלי זהב: ונראה לי להתור
 כל הספקות שהעם שאינם יודעים תחבולות ונאו כלילה על
 כרחם שאכנסים היו כי גורשו וכוה הותר הספק הד' איך
 עברו עג מאמר משה אבל כבי ישראל שידעו תחבולות עשו
 כדבר משה שנה לא תנאו איש מפתח ביתו עד בקר והת'
 איך עזבו המצרי' אותם שלא ינאו מפתח ביתם לזה חמ' עמו
 תחבולו שהם חכמי' שאלת שנה הקדש שיטלו כלי כסף וכלי
 זהב ולא נזה שמלות שלושמלות השאל לי בוכע ואחכ השל
 לי שמלות אחרות רבות אחד לאחד עד שפכה הלילה ונאו
 ביום ואין פירוש כדבר משה בשנה שיטלו כלי כסף וכלי
 זהב שהרי שמלות לא נזה אלא פ'א ונאו מפתח ביתם עד
 בקר ואל תקשה עלי ממה שכתוב בפרשת אלה שמות נשלה
 אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות כי
 שם אומר קודם זה ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים
 וכו' ושאלה אשה משכנתה שהכונה שהשם יתבדך יודע
 תחבולות ישראל שאלע' שהקדש נזה שיטלו כלי כסף וכלי
 זהב לכד הם ישאלו גם כן שמלות בשכיל שלא ינאו כלילה
 כמו שנה להם משה וכוה הותרו כל הספקות: כשש
 מאות אלף רגלי לא אחר שם מאות ובפרקי' ר' אליעזר לפי
 שהיה חסר אחד מה עצה הקדש ברוך הוא ככנס עמה כמנין
 ועלה מספרם ס' רכוא הוא שנאמר אעלך גם עלה עב':

ויאפו את הכבד אשר הוציאו ממצרים עגונות מצות
 כי לא חמץ כי גורשו ממצרים כראה מזה שמה
 שאבו הכבד מצות ולא חמץ הוא לפי שגורשו ולא יכלו
 להתמהמה לשיחמץ אבל אם היה להם שהות היו אושם אותם
 חמץ וזה אי אפשר שכבר כטווה כל אוכל חמץ וכברתה'
 והתשובה שהפסוק אומר שני דברים האחד שאבו הכבד
 חמץ ממצרים לא במצרים: השני שאבאו מצות לא חמץ
 ומה שנאמר כי גורשו חוזר לראשון למה אבאו חמץ ממצרי'
 ולא במצרים ואמר כי גורשו ולא וכלו להתמהמה לאשתם
 במצרים אבל מ' מצות כי לא חמץ הטעם כבר ביאר אותו
 למעלה שהוא לפי שנטווו כך כל אוכל חמץ וכברתה':

ומושב בני ישראל אשר ישובו במצרים שלשים שנה ות'
 שנה יש להקשות אחר שגורת' לא היתה אלא
 ת' שנה למה כיתוספו עוד שלש' שנה וכת' ר' משנולד יחמץ
 עד עכשיו היה ת' שנה ומשהו זרע לאברהם כתקיים כי גר
 יהיה זרעך ושלשים שנה משבירה בזרת בין הבתרים עד
 שנולד יחמץ עב' ויש להקשות משנולד יחמץ לא היה לו ולבני
 עגו עד שמת יוסף וכל אחיו והכתוב אומר ועבדום ועגו
 אותם ת' שנה: התשובה אין ת' שנה דבק עם ועמו רק עם
 כי גר יהיה זרעך: והמחזור מן הכל הוא שהגזרה היתה ת'
 שנה והל' שנה תוספת בחטא' כי אם נבזר על האד' בחטאו
 גלות שנה והוא הוסיף על חטאתו פצע ויוסיפו עליו גלות
 שאין עכשו הראשון הכטמה לו שלא יעגש בעון שישפטה
 וידוע שישראל היו במצרים רעום ומטאים וכטלו גם המילה
 דכתיב וימרו כי ולא אבו לשמוע אלו איש שקוני עיכול לא
 לא השליכו ואת גולי מצרים לא עזבו ואומר לפסוק חמתי
 עליהם לבלות אפי בהם כתיך ארץ מצרי' ועל כן ארץ גלותם
 שלשים שנה והיה ראוי שיתארך יותר אלא שנעקו והרכו
 תפלה ולמה יקשה על הראשונים זה והנה כתארך עליהם
 מ' שנה בחטא המרגלים וכל הם ההם עיטו להם שנאמר
 וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך יי' אלריך זה ארבע' שנה
 כמדבר למען עונתך והיה להם גלות שלמה בארץ לא להם
 לכמ' שרף ועקרב ולא תקיים ודור רביעי ישונו הנה אבל

המטאים גרמו הכלואיפא שיהיה זה סבה שיצאו בני אפרים
שליש סבה קודם ביאת מרעה כי הם מנו ולא טעו הרמ'
ליל שמורים הוא לוי כתב ר"א בעבור שהזכיר ליל שמורים
הוא לוי וכסוף אמר שמורי לכל בני ישראל כראיה כי הטעם
בעבור שהם שמרים ולא נתן המשמית לכא' בתייהם לנגוף
זוהי שיהיה זה הלילה שמורים לדורתם והטעם שלא יסנו רק
וידו ויספרו גבורות השם :

נשלמה פרשת בא אל פרעה

פרשת ויהי בשלח

ולא

כמה אלדים דרכ ארץ פלשתים כי אמר לריום
פן וכמה העם וכוליכוזה יוס' ספקות :

הספק

הראשון ידוע הוא שכונ' הקסה היתה לקרוע
היום לשת יסכות הא' לסבה שאמר ואכבדה
בפרעה ובכל חילו וידעו מצרי כי אנו יי' ואל' כשהק' מתנק'
ברשעים שמו מתגדל ומתכבד וכן הוא אמר וכשפטתי אתו
ואחר כך והתגדלתי והתקדשתי וזרעתי ואומר כודע יי'
משפט עושה השמית לקבוע כלב ישראל אמונה טובה וחזקה
בש' וכמה בראות' הכס' הגדול היה ויהיה יראתו על פניהם
כמו שאמר וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה יי' במצרי'
וייראו העם את יי' ויאמינו ביי' וכמש' עבדו וכל סכן שנקרע
ליכ' קרעים שחומר לגזורים סוף לגזרים וכן כתב ר"א שכתב
ואל תתמה איך וכלו לעבור כל הלילה כי שם מאות אלף רגלי
לא היו רבועים הממחה אולי קרע ליכ' קרעים כמו שאמרנו
אל' עד כאן ואם כן למה אמר הפסוק ולא כחם וגומר היה לו
לומר ולא כחם אלדים דרך ארץ פלשתים כי אמר אלדים
אקרע הים וכ' בדרך פלשתים לא יראו כסוי המדבר ובלדרך
המדבר יראו מן ארבעים סה' וכאר וענני כבוד ויתחזק
האמוכ' כלב ישראל ויאמינו ביי' הספק הב' למה אמ' בכאן
ויקח משה את עצמו ויוסף עמו שאין כאן מקומו לא בפרעה
שעבר כשאמר ויסע בני ישראל מרעמסם סכות וגו' ויקח משה
את עצמות יוסף אז כשאמר ויהי בעצם היום הזה יצאו כל
זבאות מארץ מצרים ויקח משה את עצמות יוסף עמו :

והתשובה כל' שהקסה רכה לעשו' כס הקריע' לסכות המזריות
זוהי שאמר ולא כחם אלדים דרך ארץ פלשתים והטעם שלא
כחם בדרך פלשתים לפי שאם כהגם שם לא היה לישראל אמונה
חזקה בש' לפי שלא יראו כס הקריעה ובראותם מלחמה שבו
מצרימה לפי שלא יהיה להם בטחון בשם ויתברך כשלא יראו
כס הקריע' אבל כשיראו כס הקריע' אעפ' שיראו מלחמה לא
יסובו מצרימה שואמרו מאחר שהקבה עשה כס כל כך גדול
גם כן יניל אותנו מהמלחמה הזאת ואם כן הסבה ענמה
שאמרתי שהיה ראוי שאמר הכתוב אמר הפסוק וגם כן זהו
שאמר ויסך אלדים את העם דרך המדבר יס סוף פירש
בעבור הכס של יס סוף הרי סבה אחר לשלא יסובו מצרימה
עשה עוד הקבה לשלא יסובו והוא שנהם הקדש ברוך הוא
שילכו חמושים שהם חמשה כלי זיון רומח בידו חרב סכין
הקרא בלעז פונוי' קשת זהוהו שאמר וחמושי' לפי שמו שאין
לו כלי זין בורח וחוזר לאחוריו וכשהיו חמושים לא וחזרו'
עוד עשה הקבה לשלא יסובו מצרימה והוא שלקח משה
עצמות יוסף שאם לא יקח היו צריכים לחזור למצרים לקיים
השבויה' עוד סבה ד' לשלא יחזרו והיא סבת השבויה' והיא
פקוד ופקוד וגו' שכינולכו עצמות יוסף בשבויה וזכרו סבת

השבויה והוא פקוד ופקוד והנה יוסף אמר בשבויעתו הגאולה
והגאולה אינה לשימורו למצרים להיות גלום שהגאולה אינה
לשעתה אלא ללב' לארץ ישראל עוד היה איפס' שיסובו מצרימה
בעבור שלא ידעו דרך ארץ ישראל לזה אמר ווי' הולך לפניהם
יומם וכ' עוד עשה הקבה לשלא יסובו מצרימה' שילכו יומם
ולילה במהירות ולסבת המהירות יהיו רחוקים ממצרים ולא
יסובו וכל סכן שכה לכותם כלילה לא ידעו לשוב למצרים :

תשובה סכות לספק השני שמה שאמר ויקח משה את עצמו
יוסף אין כאן מקומו שהכוונה בעוד שישראל שוליים כלי כסף
וכלו זהב שהם כרכי הנוף משה מתעסק בענייני הכסף
לשמור שבויעתו יוסף ולפי שיוסף קבר את אביו זכה שיקבור
אותו גדול ממנו והוא משה ולכן זכה משה לגדול ממנו והוא
השם ויתברך שקבר אותו יומם לא תמצאו בכל המקרא
רק על היות הזמש על הארץ ויום תמצא והוא לילה כיום
הכותי כל כבוד : בעל כפון המרומים עשאוהו בשעות
ודועת למזלות נורת כמשת והוא הגיד כי ברח העם :

ברח העם הוגד לו כנאות בין הכתרים ועמו אותם
ארבע מאות סבה ולא כשתעבדו לא כמכון ברח :

ושלישים המלך ראשון והשני במעלה משנה והשלישי
במעלה שלישי : ופרעה הקריב לשראל

בתשובה כאשורוש והיון : ויצעקו בני ישראל לו'
היו ג' כתוב כת אחת אומרת פחזור וכעבוד למצרים אמר
להם אל תיראו התיכבו וגו' כת שנייה אומר כעשה מלחמה
אמר להם יי' ילחם לכם כת שלישית מתפללים אמר ואתם
תחרישון ואכ תאמר איך יראו ששים רבוא חמושיים
תשובה היו עבדים וכפסם שפלה ולא מלומדי מלחמה ואיך
ילחמו עם אדוניהם : ויסע ויבא ויט ככל א' מאלו
הפסוקים עב' אותיות וזוהי אהם שם של עב' תיבות כל
אחד מהם מנ' אותיות והאותיות הראשונות מן הפסוק
הראשון ומפסוק ג' כסדרן ומפסוק שני למפרע וכספר
דיואל הרוצה לעשות שאלת חלום יקרא בתחלת הלילה ויהי
בשליש סנה כי הוא עב' אותיות : ויבקעו המים ארץ
כל מים שבעולם וכל הטעם לפי שהשם השפיל והכ' שרו של
מים המעמיד המי' שהיו נמשכים לו עם לו וכיון שהכה אותו
כבקעו כל מים שבעולם שכבר כפל המעמיד אותם :

ויסר את אופן מרכוביו פרו' מכה האש כשרפו
הגלגלים והמרכבות וברדות והיו שבים בהם
כפונים ואיבדוהן מתפרקין עד כאן יוש מפרשים שהמלאך
הסיר אופן אחד משני אופני' שיש בעגלה וזוהי הו' הושבים
בעגלות משתברין יותר משאם הותרו השני אופנים ויתכן
שהמצרים עצמם הסירו קצור המרכבה מהסוסים ללכת
במהרה שהסוסים יהיו קלים ללכ' כשלא יהיו קשורים באופני
המרכבה ועם כל זה לא הועיל להם ויכהנו בכבד' אז ירנה
וסר גלגל העוזר למצרים בשמים ולכן ויכהנו בכבד' למטה
והוא גלגל מאדים וכח אותה הגלגל סמאל ומלת אפן חסר ג'
ומצבו כחשבון סמאל ואפן רמז לגלגל ולסמאל שרו של עשו
שכא לעזור לעזא שרו של מצרים ישייר אל' שר לא באמר
אלא וישר מכאן לתחיות המתים מן התור' יוש להקשו' למה
כלמי שמדב' בעיקרי הדת מונה סוף העיקרי' תחיות המתים
ובתחלת הסיירה דבר בתחיות' התשובה לפי שראה משה
הגלגל והשמדות וראה שהרכה מישראל כטבעים כים לזה
אמר וירא ושראל את מצרים מת על שפת הים ואלו מצריים
הכטבעים כים לא יזכו לתחיה אבל ישראל הכטבעים יחיו אז
ישר כלומר אז בזמן הגאולה ישייר משה ובני ישראל ויחיו :

אם תראה
כ' הולם וחימה מסין וכו'
בש' הרים-אטי עשה

אם תראה

את השירה הזאת אשר שירה לשון נקבה ולא שיר בלשון
 זכר לפי שאמר זאת הנאולה באו עליהם כרו וגאם
 ה' מהם וזה כנקבה שיו. דת וכן השירה הזאת ילדה שירת
 אחרות. וכן אז ישיר וישראל את השירה הזאת אבל לעתיד
 לשון זכר שלא יבואו עליו עוד כרו לשכנטיך למ' עוד שירה
 שכח שירולוי שיר חדש וזהו שאמ' ישיעיה כי ברא י' חדשה
 בארץ נקבה תסובב גבר. פירוש אשר לפי שארץ זלזל סלנכקה
 נככסי אביו עשור ככסיב ול' יע' אומות והעזירות הם ז'
 והקבה כתבם לישראל שנתן להם שבעה עממין אבל בזמן
 הגאולה יתן לנו כל שכשכ אומות וכירש כבן זכר לכן קודם
 הגאולה העתידה שירה ולעתיד פנירש כבן זכר שיר.
ים סוף קקרא כן לפי שקנה וסוף סבינו: **ירדו**
 במגלות כמו אבן ואמר גללו כעופרת ואמר ואלכלמו כקש
 הרשעים כקש עולים ויורדים: בינויים כאבן: הכשרים
 כעופרת כמו מיד ונקר' עופרת מבזרת עפר שהשמה מתכו'
 אם יושמו תחת הארץ יחסרו והעופרת תוסף: **ויבין** י'
 כאדרי בכח להטיל לישראל ומוכר י' השכית תרעץ אויב
 שכשישראל כדוקים השמאל כעשה ימין או ירנה שהלחם
 מכה בימין וכאמר בשמאל כמון שבה והסם הכל עוש' בימין
 כאדרי בכח לקבל הכאת האויב וכה תרעץ אויב:
תהרום קמין ומיהם הקמים כגדו הקמים עלישראל
 שנאמר כי הכה אויבך והמיון וגו' ומי הם אותם שעל עמך
 יערימוסוד: **וברוח** אפך כערמו מוס שהקבה עשה
 כס בתוך כס שרוח האף הוא חס ועם כל זה הקפיה הים
 כערמו מוס כנכו כמו נד': ורוח הפה הוא קר כשהאדם
 כנשף: והקבה עשה כהפך כשפת כרוחך שמן הראוי היה
 להקפיה כמו וזה הויול הנקפא וכסמיוס: **קפאו** תהומות
 בלב ים לפי שיש ככאן קושיא גדולה שיש מקומות בעמקו
 הים שעמוק אלף אמה ויותר וכשנתבטה הים איך איפאר
 שירדו ישראל שמה שכמעט הוא אלא שיטלו אנשים וכס' וטף
 בעמק ההוא וימותו שמה ואש' שלא ימות לא יוכלו לעלות
 לזה אמר שהקבה עשה שכמקום שאינו כל כך עמוק כתיבש
 וכמקום עמוק מאד כקפאו המים וזהו שאמר וכרוח אפך
 כערמו מוס כנכו כמו נד המים שהיו נוזלי וכתיבש הים שמה
 אבל בעמק הים שהוא באמצע הים כקפאו המים וקפאו
 תהומו בלב ים ולז' אמר כלב יכ ולא אמר קפאו תהומו כים:
אמר אויב פירוש הלוחמים הרודפים וכיחו המלחמה
 לאמר מארבעה סבות: הא' שהכרדפי' כרמו למרמוק ולא
 ישינוס: הב' שאין הכרדפים עשירים ומה יושל שישנוס:
 הג' שאסור להרוג ולגזול: הד' שהכרדפים הם אכסי חיל
 גזורים ואולי יכנמו: לזה אמר לראשונה אשין לב' אהלך
 שלל: לב' אינו חסרון לכשעמו אלא מנוה ומילוי כפ' תמלאמו
 פפסי: כנגד הד' תורישמו ורד: בי' כמוכה פירוש מו
 כמוכה באלים י' כעולם המלאכים: בי' כמוכה כאדר
 כקדש בעולם הנלכלי כורא תהלות עושה פלא בעולם השפל
 ומה הוא הפלא כו' אתה בזמנים בערכות ומשם כטיות ומוך
 עד שהכללת אותם בארץ ורוע גדול הוא זה וכמדדש כטיות
 ממוך הוא שבעה שפאר כשכעו' בוממו לפי שהים פלט
 המצרים ליבשה לפי שלא ואמרו ישראל מצריים עולים מצד
 אחר כנגדנו וכדי שיקחו שלל המצריים גדולה ביזת הים
 מכות מצרים ודרך הכטכשם כים שאין עולים למעלה ולא
 רכתה היבשה לקבלם מפני שקלל השב האדמה שכאמ' ארוך
 אתה מן האדמה אשר פנתה את פיה לקחת רמיו אחיך ה' י'
 כשכעלה שלא יתבע ממנה הדא הוא דכתי' כטיות ומיך וגו':

תבלעמו ארץ שזכו לקבורה כשכר שאמרו יו' הנדוק
 וכשכר שעלו עם יוסף לקבור את אביו: נחית כמדך
 בזכות דכרים נאלו כנמולות חסדיכו זהו כמדך' כזכות
 התורה לש' נהלת בעדן: כזכות הקרבות לש' אל כוה קדש':
שמעו עמים ירבזון הזכור ד' הומות לד' רוחות העולם
 הם כלל הישוב פלסת וכל מערב': אדום וכל יושבי דרום'
 מנאב וכל יושבי מזרח' כנען וכל יושבי צפון: **בהר**
 כחלקך אותו שפעלת למטה שהוא מכוון כנגד שכתך למעלה
 ומש' מכו' רל' מכוון': כסוקי השירה ית כנגד ית מוליות
 שנשדרה שעתידים להתחדש כתמיה כמו שאמר אל אז ישיר
 שר לא כאמר מכאן רמו לתמיה: אחות אהרן זה לפי
 שיוצר אהרן כשירה ועוד להמייכו לתוף שהוא כנגד נדק
 וכתיב באהרן נדק לכשתי שבמזמור הללו ל בקדשו י' הללוס
 וט' מינוי זמר כנגד ט' גלגלים תוף כנגד נדק מחולות כנגד
 מאדים: וכמדדש שהיתה כביאה כשהיתה אחות אהרן ולא
 אחות משה שאמרה עתידה אמו שתלד כן להאשיע לישראל'
 כבמחלות כזכותה רעה שהמחול כנגד מאדים ולא כעגל
 ומחולות ואמר שפירשתי השירה אקזה כה ספקות'
הספק הא' למה שר משה שהמלאכים לא אמרו שירה
 כקריעת יב סוף כמו שארץ' בקשו מלאכי השרת לומ' שירה
 לפניהקבה אמר הקבה מעש' ודי טובעי כים ואתכ אומר'
 שירה לפני ואם כן משה למה שר וכל שכן שמהה כקרא מלאך
 שנאמר וישלח מלאך יווינאלו ממנרים ואל ז' משה'.
הספק הב' שחול סתרו דבריהם שהם אמרו שמהלכי
 הזרת אמרו שירה כמו שאמרו כמדדש קדמו
 שרים אחר נובכים קדמו שרים אלו ישראל ואמר כך מלאכי
 הזרת ואם אחר נובכים: **הספק** הג' למה זאת השירה
 חלק ותחתיה כתב ולמה אינה כפאר סת' שכלו כתב'.
הספק הד' אין רע ויורד מלמעלה וכל דעבדון משמואל לטפ
 ותכלי' הרע אינו לא הטוב ואכ כן היה ראוי שיאמר אשירם
 לוי' כי עזי וזמרת יה ויהי לי ליטועה סוס ורוכבו רמה כים'.
הספק החמישי שכשישראל כגרה כקרא הקבה כסם
 יה וכשאנו כרוים והנלה ככתב יו' שלס בד' אותיות ואכל' למה
 כישוע' ישראל כתוב שם יה שאמר עזי וזמרת יה ויהי לי ליטועה'.
הספק הו' למה אמר אלדי אביו ולא אמר אלדי אבותי
 כמו בכל התורה כלה והיה ראוי לומר אלדי אבותי אכרהם
 ינחק ויעקב: **הספק** השביעי למה אמר רמה כים
 ואמר מרכבו' פרעה ומילו ירה כים ולא אמר ים סוף ואמר
 כך אמר ומכה סליוסו טובכו כים סוף יותר ראוי היה שיאמר'
 בראשונה ים סוף ואמר כך יאמר ים' תשוב' לכל לו הספק'
 שמשכת עובדי עו' היא שמאדים שמשפטו לעשות מלחמות
 מכת חרב והרג ואכדן שעוש' כן כנצו ולכן מו שרונה לכנח
 במלחמה עושה הקטרות למאדים לשיטתן להיות בעזרו
 להרוג לאויבו ומי שעובדן נדק הוא שמוכב כשרנוכו מטיב
 לעבוד אותו ולזה אמר ויזכרו לבעל פשו ויאכלו זכחי ממים
 פירוש כמו שהמת אין לו בחירה כן גב' הכוכבים ומולנ' אינם
 בעלי בחירה אלא טובע שהטביע הקבה בהם ולכן מאדים
 כמעט לו לעשות טובה לעולם לנדק או איפאר להרע לעולם
 ואם היו בעלי בחירה היה יכול כל אחד להרע ולהטיב ולכן
 אמר וכרוח אפך כערמו מוס כנכו כמו נד אות' שהיו נוזלים
 וזה לעשות טובה לישראל ואמר כך כשפת כרוחך שהוא הפך
 מזה וכסמיוס וזה לעשות רעה למצרים ולא' אשירה לוי' כי
 עשה שתי גאוות טובה ורעה ולזה כפל גאה וזהו ואמר סוס
 ורוכבו רמה כים וזהו רעה עזי וזמרת יה וזהו טובה ויהי
 ליטועה

לשוע' ואכ ראו למצחו ואין ראו למצח' ללדק ולמאדים
 וכענין הכח יש נכחי' שלא ימנעו או כשכח הרבה או מעט
 אם הרבה יאמרו סיימתיהו לשבתי דמךך ואם מעט יאמרו
 שאנו כפויי טובה ונראה לי שלזה הנימו חלק בשורה כלומר
 אין אנו יודעי לשבח לא זה המעט והוא הכתוב אבל הקב"ה
 שיועד שלימותו הוא יבא ויכתוב בזה החלק מה שאנו חסרנו
 ולפי שזה הכח שעשה הקב"ה לעשות טובה ורעה לא עשה
 הטובה בזמן כפני ענמו והרעה בזמן כפני ענמו לא כשעשה
 הטובה עשה הרעה כאמר' אל ודו אחת משקעתן וידו אחד
 מכלת וזה הוא שאמר כי בא סוס פרעה וכו' וישב וי' עליהם
 את מוהים וכי ישראל הלכו ביבשה ואם כן הו' ופרש' בנדה
 גדולה כשמרנו טובעים בים שאולי יבואו המיכ על ישראל
 וזכה הותר הספק החמישי למה אמר שם זה שאמר עזי
 וזמרת יה שכהיה לי לשועה היינו בנדה ולזה אמר זה אלי
 ואנוהו וכשיבאו ליבשה אז אמרו שה' של ד'איתיות וזה הוא
 שאמר וי' איש מלחמה וי' שמו פירושו וי' של ארבעה אותיות
 שמו וראוי לדעת שלא לבד יש בנדה לשי' בזה העולם לעשות
 הפכים אבל גם כן יש לבדורה להפיל לשרי מעלה ולפי שזא
 שרו של מזרים לבד לישראל לזה אמר והנה מזרים כוסע
 אחריו והיה ראוי שאמר כוכעים אלא הוא שרו של מזרי'
 וזכו שיש ים למטה גם כן יש למעלה והקב"ה הטובע לשרי
 של מזרים בים של מעלה ולזה אמר' סוס ורוכבו רמה ביכ פיר'
 הרובב שהוא שרו של מזרים רמה בים וזכה הותר הספק
 השביעי למה אמר רמה בים מרכבות פרעה ומילורה בים
 ואחר כך אמר טובעו בים סוף והיה ראוי שבראשונה ואמר
 גם סוף ואחר כך טובעו בים התשובה שמה שאמר בראשונה
 סוס ורוכבו רמה בים ויר' בים אינו של מטה אלא ים של
 מעלה וים של מעלה אינו ים סוף ואחר שסוס ורוכבו
 רמה בים של מעלה ומרכבות פרעה ופילו ירה בים של מעלה
 מבחר שלישי טובעו בים סוף שהיא ים של מטה וזכה גם כן
 הותר הספק הרביעי שהוא אחר שאין רעיו' מלמעלה וכל
 דעבדין משמו' לטובות כלית הרע אינו אלא הטוב היה ראוי
 שאמר אשירה לוי כ' עזי וזמרת יה ויהי לי לשועה סוס
 ורוכבו רמה ביכ ולא שיתמול כרעה התשובה שמה שעשה
 בראשונה הוא הפלת השר ולזה אמר בתמלה סוס ורוכבו
 רמה בים של מעלה ואחר כך עזי וזמרת יה ויהי לשועה
 שלטת שסוס ורוכבו רמה בים היה לי לשועה וכעבור שזה
 הכס כעשה בזכות ועקב שאמר לו הקב"ה איכני ארד עמך
 מזרימה ואכני אעך גם ענה פי' אעלה לך וגם עלה לבניך
 לכן הוצרך הקב"ה להביא לעקב עלהים לשוראה שהקב"ה
 קוי' דברו ולא יורא ישראל את מזרי' מת על שפת הים ואחז'ל
 ישראל סבא והוא יעקב וכי ישראל ראו לאביהם ועקב שם
 לזה אמרו אלדו אבי פירוש ועקב שראו אותו בעיניהם ולא
 אמרו לדי' אבותי וזכה הותר הספק השמיני ולפי שכשהדבר'
 הטבעיים עשוי הטבע הקב"ה הטובע בהם הוא שבת לשי'
 לזה אמרו שהמלאכים אמרו שיר' פירוש הממונים על הים
 לשועה טבעה והוא כשהים חזר לאיתנו לעשות טבעה שהוא
 שועה מה שהיה רגילה לעשות וכמה למצוים ולפי שהים
 נבקע לישראל ואז לא היתה עושה מה שקדו' ברוך הוא הטבי'
 בה לזה אמרו שלא שררו המלאכי' פי' המלאכים הממונים על
 הים לא עשו טבעם ולכן הלכו ישראל ביבשה בתוך הים'
 וזכה הותר הספק השמיני שמתרו דבריהם לא מתרו שמה
 שאמרו שהמלאכים אמרו שורה לל שהממונים על הים עשו
 טבעם וזהו שאנו המים על מזרים' וזאת היא השנייה

שמשכחים לשי' לכל דבר שעושה טבעו הוא שבת לשי' שברא
 הטבע וזכה גם כן הותר הספק הראשון שלמה שר משה
 אחר שהמלאכי' לא אמרו שירה התשובה שבן כן המלאכים
 אמרו שירה ומה שאמרו שמה שר הכוונה ששבת לשי'
 כשכקע המים שזה הכס שמה שבת לשי' יתברך כשעשה
 ביכ הפך טבעה שהוא כשכקע המי' אם כן שיר משה הוא
 הפך שיר המלאכי' שהשבת שמה שבת לשי' ותעלה הוא
 כשעשה הכס והשבת שבת הממונה על הים הוא כשעשה
 טבעה זה דעתי בהתרת אלו השמות ספקות והוא ענין
 חשוב מאד וילכו שלשת ימים במדבר ולא
 מצאו מים ויש להקשות איך היו טף וכשי' שלשה ימים בלא
 מים וכתב רמ' שדרך שלשת הלכו גי' אחד וספרון המים
 היה יום אחד עד כאן ואיפשר שהביאו חמוריהם טעונים
 מים כדרך הולכי מדברות ודיום השלשי בלה המיכ לון הכלי'
 דורסי רשומות אמרו אין מים לא תורה מכאן התקינו שיהו
 קורין בספר תורה ג' ימים כשבו כדו' שלא יהיו שלשה ימים
 בלא תורה : עתמרים ע' מיני תמרים ואל לכל שבת
 ושבת ע' מיני תמרים ואל לומר שהיו מתקנים הפך מי מרה
 שהתמרי' לא יכלו בארץ שמי' מרים' וכמד' מיום שברא
 השי' העולם ברא שם יב' מכושים כנגד יב' שטיי' וע' תמרי'
 כנגד ע' זקנים : בטן יום אחד הב' הוא אייר והספק
 הבקע שהנתי' מוזרי' מטר' כיוסן עד טו' באייר וכו' באייר
 ירד מן : הנבי ממוטר לכס למס' השמים כת' לא
 רקב שם חיוי שאמר שהמן בלשון פרס תרנגולין וכערב מן
 ובלעו מנא' כי קושיות רבות עליו ח' שאינו יורד היום כסיני
 כי הבר ידוע ואמר ראיתי דומה למן במלכות א' יורד כסוף
 ואייר לבד ועוד לא ימס בשמש ועוד בלילה לא יבא ואין
 נדיך שידוכוהו במדוכה לעשות עונות ועוד שאינו משביע
 והוא תרופה ועוד כי ביום הששי יורד מנחה ועוד כי לא
 היה יורד בשבת ועוד שהיה יורד בכל מקום שימנו ועוד כי
 עבר מהם הדרך ולא שבת עד חצי נסן עכ' שאלו את' ר'
 עקיבא מפני מה לא ירד המן לישראל כעס' ח' שבתה אמר
 להם כדו' יזדא' כל א' ויאמר מחר שאלו יורד וכיומתי'ם
 ברעב כמזא' כלם מכובו' לשי' לא שיה' לכולם אותו כשהוא
 חס' י'א מפני משוי הדרך : למען אכנסנו וכו' למדך
 שכל מי שמוזכותו מוחזקים חייב לעסוק בתורה : דבר אל
 בני ישראל לאמר שידבר להם אחד קשה ואחד רכה :
 וילקטו אותו בבקר בבקר בקר ב' שעות ובקר ב' שעות
 הריד' שעת מד' ואולך ומס השמש וכמס והיו מולקטים
 בתורת נדקה למי שפצע ולא לקט : ורמה לא היתה
 בו אין בכל המקרא אלא זה ועוד ורמה תכסה עליהם זה
 לומר שהמת וש להם מנוחה בשבת ורמה תכסה עליהם בשאר
 ימי השב' ע : קח נכנסת למשמרת לדורותיכם היא
 של מרס וירמיה אמר לישראל למה אי אתם עוסקים בתורה
 אמרו לו כמה כתפרס הוציא נכנסת המן ואמר הדור אתם
 ראו דבר וי' המדבר הייתי לישראל אבותיכם היו במדבר
 ועסקי' בתורה מאין היו מתפרנסים אף אתם אם תעסקו
 בתורה השם מפרנס אתכם : הנבי עומד לפניך שם על
 הצור וזה הצור הוא הסלע שבקד' והוא בארה של מרים והלך
 כל מ' שנה עמהם ולז' לשון הכני כמו שאמר במן הכני ממטיר'
 וחכית בצור על הצור לא כאמר לא בצור מכאן שהמטט
 מסכפרינון : ויהי ודיו אמונה התפלל
 בזכות האבות אמונה זה אברהם שכל והאמון בוי' עד בא זה
 ונחם שכל ונחם בא מנח' השמש זה ועקב שכל ויורד ל'
 ז א ד

פרשת

וישמע יתרו

השמש ועוד דרשו אל עד בא השמש כל המלכות אין עשום
 מלחמה אל עד ו'שעות מן היום אבל מלכות הרשעה שחרית
 וערבית ועוד דרשו עד בא השמש היו מחזקים
 השעות באסטרונומיה לכנח ומשה העמוד חמה ולכנה
 וערכב שעותיהם שכאמר כאשר ירום משה ידו וכתוב רום
 ידיו כשא וכתיב בתריה שמש ורח עמד זכולה :

ויחלש יהושע לא אחי והיה רוב לומר שאין השם מבטל
 המערכה והטבע לבמרו לפי שהם פעולותיו
 אבל מתחכם על המערכה להגיל למו שרונה וכן דרשו נא
 מאנטונימות שלך אברה אינו מוליד אברהם מוליד ולמה לא
 עשה שיליד אברהם ואמאת לרבו' שרו של עמלק כי אממה
 בשמי אממה בארץ אממה בעולם הזה אממה בעולם הבא :

פרשת וישמע יתרו

אשר שם האחד ברשום כי אמר גר היותי וגו' יש בזה
 ספקות: הספק הראשון אין כאן מקום זכירת בני
 משה וגם לא הסכה אלא כשנולדו לו. הספק השני
 למה לא הזכיר שם אלהים בנרשון כמו שהזכירו באליעזר
 שאמר כי אלהי אבי בעזרי כמו שעשה יוסף שכאמר ויקרא
 יוסף את שם הבכו מכסה כי נכסו אלהים וגו' זאת שם השני
 קרא אפרים כי הפרכו אלהים וגו' הנה הזכיר בשמי בניו שם
 אלהים לכל שכן משה שהיה לו לזכור שם לדים בשמיהם
 הספק השלישי הנה שהזכיר שם אלהים באחד ולא
 באחר היה ראוי שאותו שהזכיר בו שם לדים
 וזה כן הראשון שכשנולד הראשון כבר נעשה לו כם ההגלה
 ויקרא הראשון אלעזר כי אלהי אבי בעזרי וגו' ושם הכ' ברשום
 כי אמר גר היותי: הספק הרביעי למה אמר ושם
 האחד אלעזר היה ראוי שיאמר ושם השני אלעזר כמו
 ביוסף שאמר ואת שם השני קרא אפרים והיתר כל אלו
 הספקות לפי דעתו שהיה מכה בדורות ההם שכש' אים
 מאומה אחת נוסף אשה מאומה אחרת חולקי הכנים לוקח
 הכעל הן הראשון ומכה ג' אותי כפי דתו ומכה ג' אותי
 ולוקחתי היא הן השני ומכה ג' אותי כפי אומתה ולכעמים
 עינים גם כן בשמות ולזה אמר ביהודה ותלד בן ויקרא את
 מזעזע אמר כאן ויקרא לשון זכר לומר לך שיהודה קראו
 בן ואמר עוד ותהר עוד ותלד עוד ותקרא את שמו אונן
 ואמר ותקרא לשון נקבה שהיא קראה לו בן ואמר עוד
 ותוסף עוד ותלד בן ותקרא את שמו שלה לשון נקבה שאשתו
 קראה שמו שלה והיה ראוי שיהודה יקרא שמו שלה כפי זה
 הדרך ולא היא לזה השיב הפסוק הטעם שלא קרא יהודה
 לבן השלישי שם לפי שלא היה הוא במקום שנולד אלא בכזיב
 וכן כהגין עוד היום הגוים שהבן הראשון מכני כנו מעמפת
 האב והבן השני מכני לו כנו מעמפת האב ולכן מאלו
 הכ' בים האחד כיוול והאחד אינו כיוול אלא שהיה ראוי
 שהראשון יקמה משה להכהיגו כפי דתו והשני תקמהו היא
 להכהיגו כדת שלה משה ויול הראשון ונפורה לא תיול השני
 אחר שמשה הכעל אבל לפי שפגור היתה אונ' דולה במעלה
 ממשה שאביה גדול רמתה היא לקחת הראשון ושלא יהיה
 כיוול כעל כרחו ולכן אמר משה במתכנל למה לא מל אונ' :

ואמר כי גר היותו בארץ כנניה ולא היה לו יכולת למוול
 שפורה אשתי לקחתו לעצמה וזכה הותרו כל הספקות
 אם הספק בשמי למה לא קרא לברשו' בשם אליכ לפי שלקחו
 שפורה לעצמה להכהיגו כפי אומתה ואיך וזכור בו לדי' וגם
 הספק הנ' שהיה ראוי שאותו שהזכיר בו שם אלהים יהיה
 הראשון היה אנוס ולא יכול לה וגם הותר הספק הרביעי
 שאם היה אומר ושם הכ' אלעזר היה כראה שהוא לבדו היה
 מושל בשמי הכני' או היא לבדה ואינו כן שהוא מושל באחד
 ולזה לא אמר שמי שאינו שמי אלא הוא ראשון לו' וזכה גם
 כן הותר הספק הראשון שאין כאן מקום זכירת השמות לא
 בשעה שנולדו שהכוונ' בזה שאף על פי שבשעה שנולדו היה
 משה קטן המעלה שהיא לקחה ראשון לעצמה שלכן לא הזכיר
 בו שם אלהים לפי שאשתו מושלת עליו עכשיו באה היא וגם
 שמי כניה וגם יתרו גדול הדור להשפיל ענמן לפני משה
 ומכהיגו ודתו ולא עוד אלא אל מדבר שמים והנה הותרו כל
 הספקות וכראה לי עוד שבבן שהיה לו יכולת עשה יותר
 ממה שעשה יוסף וכן ראוי שיוסף הזכיר בשמי בניו שם לדי'
 אבל לא תוך שם כנו שמכסה אין בשם עצמו שם אלהים וכן
 אפרים אבל אלעזר יש בו שם ל' ולא עוד אלא גם עיני הכס
 שאמר עוד לומר האל עזרני וזה שבבן הזה שהוא שלג
 רנה להקס מאשתו ולעצמותו כלו לז' והוא שאמר רבותינו
 אל במסכת בתרא לעולם ידבק אדם בטובים שהיו משה
 שכש' בת יתרו ינא ממנו ונתן ואהרן שכש' אלישבע בת
 עמיזבך ינא ממנו שיכנס וזה עיני חזק אצלו :

ויספר משה למתנו' ו' יש ספק מהו החידוש שספר
 משה למתנו שכל מה שספר לו ידע קודם שספר
 מארצו ולכן בא אל המדבר שכאמר וישמע יתרו ועוד ויחד
 יתרו וגו' ולמה לא שמח בארצו ועוד ויאמר יתרו ברוך יי'
 אשר הגיל וגומר למה לא בירך את השם בארצו כששמע
 שם את כל שאר עשה אלהים למשה וגו' :
 התשובה מה ששמע יתרו בארצו אינו לא מה שעשה
 אלהים למשה ולישראל כשהוציא י' את ישראל
 ממצרים וזה הוא שאמר כי הוציא י' ומהם הם הדברים שעשה
 ו' כשהוציאם ממצרים שנים אחד הרג בכוריהם השניות
 הטביעם בים ושמיהם כראי' על שהיה מ ספיח שייכיא את
 ישראל ממצרו' ולא שיעזה לו רעות ועוד תמה שראה דברים
 סותרים זה לזה ראה שכחו גדול שהאלוה שהרג בכורות כח
 גדול וש לו וכל שכן הפך י' ויביעם והטביעם כל זה מור' כח
 גדול ונכורה רבה ומי שיש לו כח גדול אין עושה עול שמי
 שעושה עול הוא לפי שאין לו כח לעשות מה שרונה ורונה
 למאזל ולזה בא יתרו לדעת מה זה ומשה רבינו עליו השלום
 השיב לזתיהם ואמר ויספר משה למתנו את כל אשר
 עשה י' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל וכזה השיב
 לראשונה שישראל כנו בכורו ואח' הקדוש כרוך הוא לפרעה
 בני בכורו ישראל ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את כנך
 בכורך ולפי שלא שלחם הרג בכוריהם ואמר עוד את כל
 התלאה אשר מאתם בדרך וכזה השיב לשנית למה טבעם
 ביום שינא פרעה להרוג לישראל או לטבעם בים ולזה
 טבע הקדוש כרוך הוא להם אז שמח יתרו שידע שכראוי
 עשה הקדוש כרוך הוא בשתייהם כי קודם זה היה ענב ואז
 אמר ברוך יי' אשר הגיל אתכם וקודם זה לא בירך כי
 אמרתי שעושה עול אינו ראוי לכרעה והנה הותרו
 הספקות

עתה ודעתי כי גדול ו' מכל האלים וגו' יש בזה ספקות
 הספק

הראשון איך הוציא תולדה כי גדול וכל האלדים מזה שאמר כי בדבר אשר זדו שבמים דנו וכמים כדונו שמהקדמה הזו אין תולדה אלא שהקטנה מודת מדה כנגד מדה והיה ראוי לומר עתה ודעתי כי הקבה דדיק אחר שמודד מדה כנגד מדה שזהו משפט נדק אבל גדול מנין לו: **הספק** הסמי שאמר גדול יי מכל האלדים שכראש מזה שיש אלוהות אחרים אלא שני גדול מהם ואינו כן וזה הוא שאמר הרמב"ן שלדעת האומר שאחר מתן תורה בא יתרו כשאמר ויספר משה למתנו את כל אשר עשה יי לפרעה ולמצרים על אודות ישראל ונומר ואמר יתרו מזה עתה ודעתי כי גדול יי מכל האלדים למה לא ספר לו מעמד הר סיני וממונו ודע כי השם אמת ותורתו אמת אין עוד מלבדו פירושו אם בנסיים שספר משה למתני כי אמר גדול יי מכל האלדים שכראש שיש ממשות באלדים אחרים אלא שני גדול מכלם אם היה מספר לו מעמד הר סיני ממונו וידע יותר מזה והוא שלא יש ממשות כלל בשום אלוה אחר שכאמר בענין מתן תורה אתה הראית לדעת כי יי הוא האלדים אין עוד מלבדו **התשובה** שהקבה לא נתן בדברים הטבעיים אלא כח אחד לכד בכל דבר לא כמות הפכיות שהאש שורף ומחמם ואינו מקרר והשלג מקרר ולא מחמם וכן בכוכבים נדק לעולם פועל טובות ולא רעות ומאידך לעולם פועל רעות ולא טובות וכן המזלות לכל אחד יש פעולה מיוחדת לא שתי פעולות הפכיות ועובדי עבודה זרה טענו כזה שחשבו שהכוכבים והמזלות פועלים בדבון ולכן היו מקטורים להם ולכן קראם הפסוק מתים שכאמר ויכמדו לבטל פשור ויאכלו זכמי מתים שכמו שהמת אינו פועל בדבון כך הכוכבים והמזלות ואפי' לדעת עובדי עבודה זרה מי שמטא ללכנה אי אופשר לה להעניש אלא בלחות וקור שמושלט על המים אף על פי שמטא לה באש שאין לה יכולת להיותה מודדת מדה כנגד מדה וכן מי שמטא לשמש אם מטא לו בענין קור ולחות אי אופשר לו להענישו לא באש שאין ממשלה לשמש אלא באש אבל אם כמנא אלוה שמעניש מדה כנגד מדה בכל ארבעה יסודות וכן מעניש בכל כמות הכוכבים אם כן כמו כולל ואחר שכמות כל שאר האלוהות פרויים ואין מושליהם הפכו וזה האלוה מושל בכל ההפכים שהיה אם מטא לו שום אדם או אומה ביסוד האש מענישו באש או מטא לו ביסוד המים מענישו במים כן כשאר היסודות אם כן זה האלוה גדול מכל האלדים שכל שאר האלדים להם כחפרטוי וזה האלוה יש כל הכמות ולזה אמר גדול יי מכל האלדים כי בדבר אשר זדו בא עליהם מדה כנגד מדה וזה מטאו ועשו רעות כישארל בכל היסודות לכן הענישים בד יסודות כמו שתראה בעשרה מכות וגם בשמש הכה אותה שהביא עליה חסד וגם במזלות שהכה לאלדיהם והא טלה והותרן הספקות וזה ענין נאה:

מן הבקר עד הער כתב ר' אברהם דע כי בקר האמתי הוא כנחת השמש וגם יקרא בקר בעל עמוד השחר שומל להראות אור בעביו וזה על דרך קנרה והערב האמתי הוא כשקוע השמש גם יקרא על דרך מקרה עת ערובת האור על כן מערב עד ערב תשבעו שבתכם הוא מערב האמת עד ערב האמת רק מחמים אל הוסיפו מחול על הקד' ואמרו כי וזאת שבת תהיה כנחת הכוכבים והכנס' השבת כדיון תורה משתאקע החמה וכל מחמי המזלות מוד' כי היום מעת כנחת השמש עד בואו עד כאן:

וישמע העם על משה פרסיו ונאב כמלך וכולם עומדים והוקס' הדבר ליתרו על שמולל בכבוד ישראל והוכיחו על כך שכאמר מדוע אתה יושב לכרך ויש להקשות הרי הדיון כך שכאמר ועמדו שני האנשי אשר להם הריב וגו' שכלל כזה דייכוס ועדים והטעם שהיושב יש לו ישוב למשוב מחשבה רעה לטעון שקר או להעיד שקר ולכן יהיו מעמיד שבעמד על דגלו כאלו הוא נכה לגאון לרפנאו למשוב ויאמרו הכעלי דייכוס והעדים אמת אבל הדיון למקור האמת ולדעת הדיון ולא לעיונתו נרדק ישוב למשוב מחשבות ואם כן מה זה שאמר רש' יושב כמלך עומדים והוקס' הדבר ליתרו וגם באברהם הקסה כן על רש' והתשובה כראש לי בשקסה עוד יתרו אמר למשה מה הדבר אשר אתה עשה מרוע אתה יושב לכרך וכל העם נאב עליך מן בקר עד ערב שאמר לו שהוא לבדו איך יוכל לסכול טורח גדול מבקר עד ערב אלא יהיה שמה שלשה או ארבעה שעות ואם כן מה השיב לו באמרנו כי יבואו אלו העב לדרוש אלדים כי יהיה להם דבר בא אלו וספספתי בין איש ובין רעהו וגו' והרמ השיב שהיה מוכרח לשבת כל היום עם ישראל לפי שאין להם עמו דבר אחד לכד אלא שלשה ה' כי יבא אלו העם לדרוש אלדים להתפלל על מולי ולהאידע' אכדתם השנית וספספתי בין איש ובין רעהו שהוא דיוני ממונות השלושית שאמי מלמדס תורה והודעתי את חוקי האלהי והשיב יתרו בשניכ אבי מודה שאתה לכרך תעשה אותם האמד התפלה היה אתה לעם מול האלדים להתפלל בעד' והכאת אתה את הדבר' סיבסא ל האלדים וגם השכית כלמוד התורה והזהרת אתם את החוקים ואת התורות וגו' אבל במשפט ואתה תמזה מכל העם אכסי מיל ועל זאת ההקדמה כראש לי שנסויב לקושי' שיש על רש' שאמר יתרו לענין הדיון כיחא שאתה תשכ והעם נכבים אכל לענין התפלה ולמוד התורה יהיו גם כן יושבים ועוד כראש שגם לענין המשפט אין טוענין כל הכעלי דייכוס בבית אחד אלא שני כעלי דייכוס ואלו יהיו עומדים אבל הכעלי דייכוס שאין טועני' בשעה ההיא למה יעמדו ושכונן העד' שאיכו מעיד' בדיון ההוא ולזה אמרנו מדוע אתה יושב לכרך ראוי שהכעלי דייכוס שאיכס טועני' לפכו לא יהיו נכבים וזהו וכל העם נאב עליך: ור' אלו גדולה מעלת המדות שלא אמרו מחמים ארע' שניך ולא כשתכחו הגדולים בכמה אלא במדות כח איש נדיק אברה' והיה תמים אשר יבזה את בניו לעשו' נדקה ומשפט והאיח' משה עמו ואמרו ר'ל שכל טוב לכל עושיהם ללומדיהם לא כאמר' ויש להקשות וכי מזה לא ידע ענת יתרו שבא ללמדה לו והתשובה יש דבר' שאין ראוי שיאמרנו אותה הכעלי דייכוס אלא השלוש אם היא משה כן היה כראש שרצה להשליך המזא על אחרים וגם שהיה דרך באוה שהדברים הקלים וספספו הם והדבר הקסה יבואו אל משה וכן אם יאמרו ישראל כן כראש שרצונם שלא יהיה משה דיון עליהם להסור הכבוד ממונו ושכל אחד רוצה דיון משכמו שיטה הדיון בעדו לכן יאמר אותו איש ככרו שאין בו אלו החסד' ויש אומרי' שלפי שמה היה עיונו כמעשה מרכבה לא ידע בעניונו העולם ואינו ככון וזכראש לי עוד שהקסה רצה לתת בכבוד ליתרו לכבוד משה כשכיל שכא להתגוור וכעבו' שהכוא אמת משה ובכיו לכן רצה שיהיה פרשה אמת כתובה בתורה עליו: בה תאמר לבית יעקב אמרו ר'ל לו הנסוה ותגד לכני ישראל לו האכסו' ויש להקשות למה הקדים הנס' שראוי להקדי' האכסו' בכל דבר קדושה וכבוד והתשובה לפי שכברואת אדם לא עשה הכה משכנו ממוס

משה יבן אצתי' שחוס'ין שלשם קבל עלי' על אור יום סולל' ולשפט' כצדק' שפי' בעלמ' אחר' ישרק' כדכ'...

במזנות ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ולכן המטויה לארד
 וכוזר מיתה על כל המינים לזה אמר הק"ה עצה מן הכסמים
 ח' גזון גדול שלא יחטאו לכעליהן ועוד שבסדרין הקטן
 מדבר בתמלה שאם ודבר הגדול מן ודבר אחריו ולכן רנה
 הקדוש כריך הוא שדבריו הנפשים בראשונה שאם ודברו
 בעליהן בראשונה תהיה שנתקות והיו מוכרחות בקבלת
 התורה ופרשי לבית יעקב אלו הנפשים תאמר בלשון רכה
 ותגד לכבי ישראל עונשים לזכרים דברים קשים כבידים
 והטעם לפי שתגיד הוא ב"וד ולא כמכא לשון הגדה אלא
 הסר והגדת לבכך והגד לעמי ויש להקשות הנה דבור אחד
 כלני דבר לאכסיו ולכסום שאמר לכלם אתם ראיתם וגו'
 והתם בה שלכסום אמר אתם ראיתם אשר עשיתם למצרים
 ואשא אתכם על כנפי פסרים וגו' וכל זה לשון רכה עד
 כילי כל הארץ ואמר כך חזר פמיו לזכרים ואמר להם ואתם
 תהיו לי ממלכת כהנים פירוש כהנים משרתים לפניו וכל
 היום וגו' קדוש פרושים מערות ומכל עבירות וזה טעם
 ואתם ועוד אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל
 הוא מיות שהיו התחיל בה תאמר לבית יעקב וגו' אלא
 הכונה אלה הדברים האחרונים שהם ואתם תהיו לי ממלכת
 כהנים וגו' קדוש תדבר אל בני ישראל.

וקרשתם

היא טבילה וכמכילתא אין כבוד הגדים
 שלא יהא כרי טבילה: והיו ככמי
 כתב ר' אברהם אולי לא יישן אדם מהם בלילה שמעו קול
 השם בכקר ככה גדול כליל כפורים עכ: וגם כך ואמנו
 לעולם יש להקשות כבר האמנו במשה שנאמר ויחמ' השם ועו'
 ויאמנו כיו' וכמשה והתשובה בשקד' שיש לכל אדם שתי
 כחות בנות אחד הכח השכלי שני כח המדמ' והכח המדמ'
 כוזב והוא המרכיב הדברים ראה והב' וראה הר הכיב הר
 זהב והק"ה נתן הכח והכח שכלול לכד ואומר לו האמת
 והמדמה מעתיק הדברים שמראה השם ותכרך לעבדים
 אחרים ואלו הם המשלים שרואים הכבאים שהם מכח
 המדמה והוא שאמר ודברתי על הכבאי' לא אמר אל הכבאי'
 אלא על פירוש על הכח הזכאי שהוא ברא' והוא עליון על
 המדמה ואכתי חוון אמותי הרביתי ריבוי אמת אמתתי להם
 כלומר הכל אמת אבל בוד הכבאים ההפך לדמיון וזה הוא
 שאמר אמתה ולכן תקנו אשר בחר בכבאים טובים ורנה
 בדבריהם הנאמרים כאמת וכו' כאמרום דברים לכבאים
 שאינם אמת אלא אלו המשלים שאינם אמת שהם מכח
 המדמה אבל הכמשל הוא האמת וכו' הותרה הקושוא
 שהקשיתי בפרד ויהי מקץ מדוע פרעה האמין לפתרון
 של יוסף ולא לפתרון המרטומי והטעם שהחולם חלום ככואו
 האמת עמנו רואה ופרעה שבעה שנים שבע ושבעה שנים
 רעב ממש ראה לא שהמדמה העתיקו לשבעה פרות ושבעה
 שבלים שהם דומים לשבעה ורעב: ודע שיש חלוקות בענין
 הדמיון בכבאי' יש כבאי' שכח שכלו שלו גובר על הכח המדמ'
 שלו ויש כבאי' שכח המדמה שלו גובר על הכח השכלי ואם
 גובר המדמה רואה דמויות כוזבים כמו בזכריה ראיתי
 והנה חזרת וזב כלם וגו' וכן ראיתי הלילה והנה איש רוכב
 על סוס אדום והוא עומד בין ההרדים אשר במגולה
 אחריו פוסים אדומים שרוקים ולכסום וכן ואשא עיני וארא
 והנה שתי נפשים יושבות ורוח ככפיהם ולהנה כנפיהם ככפיה
 החסד' וכן רבים ואם שכלו גובר על המדמה רואה דמויו'
 אבל הם אמתיים כחזקאל שראה מעשה מרכבה ושלטה
 עלמות מלאכים גלגלי' ויטודות וזה הוא וארא שלשה

פעמים אבל משה לא ראה שום דמיון לא כוזב ולא אמותי
 וזה הוא שאמר ומראה ולא כחידו' שהמידה הוא משל שכאמ'
 מוד חידה ומשול משל וכו' הותרה הקושוא שכשאמר הפסוק
 ויאמן העם הוא שהאמנו שמה ככאי' שדמיונו גובר על
 שכלו ושהוא ככאי' אמת ולפי האמת מראת הסכה כן היתה
 שהסכה אינו בוער באש גופנו ואינו אוכל אלא היה דמיון
 כוזב והמשל אמת ואמר כך על הים ראו ישראל דמויות
 אמתיות כחזקאל כאמרום זל ראתה שפחה על הים מה שלא
 ראה ויחזקאל וישראל חשבו אז שראה משה דמויות
 אמתיות כהם ושכבואתו היתה ככבואת ויחזקאל וזה הוא שאמר
 ויאמנו כיו' וכמשה עבדו ותרנם אלקולם וככבואת משה
 עבדיה פירוש ככואה כעבד אהוב שמראה לו אדון שלו
 כל בית ככאתו והוא המלאכים והגלגלים וזה העולם כלו
 והכל דמויות אמתיות אבל במעמד הר סיני אמר הק"ה
 אכתי בא אליך בעב העבן כעבד ושמע העם כדבריו עמך
 ויראו שאני בעצמי מדבר עמך בלא תמונה כלל שאף ישראל
 לא ראו תמונה ולא משל לזאת הסכה שלא יחשבו שמה
 כבואתו דמויות אמתיות שאם ישכחו כן לא יאמנו במשה
 לעולם שאם יבא אחר כך ככאי' כחזקאל ויאמר אני ככאי'
 כמשה ואני וכול לסתור ככאתו לא יאמנו במשה לעולם
 אבל כשראו כבואת משה פנים ככאי' בלא תמונה אלא
 אמתיות הדברים ואמרו משה גדול מכל הכבאים וזה כראה
 הסך ממה שאמרו רבותינו ז"ל גם כן גם בכבאים העתודי'
 ולפי פירושי גם מרבה ריבוי אמותיהם שהיא אמונה על אמו'
 שאתה ככאי' גדול מכלן ואם כן יראה כך ולא בכבאים
 העתידים אלא אומר שגם אני מסכים עם חכמים זל
 שיאמנו בכבאים העתידים פמו תלמידים של משה ולא
 ויאמנו בככאי' שיאמר שאינו תלמיד של משה והוא הרונה
 לסתור כבואת משה ואמת מה שאמרו חכמי ז"ל גם בכבאים
 העתידים פירוש האמתיות שהאמתיים אינם סותרו דברי
 משה ולא יאמנו כמי שיכוא לסתור דבריו כמו שאמרתו זה
 דעתי כשזכרת זאת הקושי' והוא ענין חשוב מאד לא ראיתי
 דבר שיתשכ דעתי כחזקאל זה: והיו קולות

הם קולות המלאכ' שמלקטים לה כלל בקר שנאמר ברוך וחד
 כוכבי בקר וירעו כל בני אלום והדרקוסים כן מלאכים
 שנאמר משרתו הש' לוהט וענן ככד לשאל ובהלו ישראל
 בראיותם ופשוטו שהיה וים מענן ברעמים וברקים וגשמי'
 שנאמר ארץ רעשה גם שמים כטטט:

וחרד

כל ההר שנודע ההר כמו ברעש הכקרא
 בלשון ערבי זלאל שנאמר ארץ רעשה גם
 שמים כטטט מפני לדים זה סיני פירוש בער באש כמו למזוא
 לאתנא וזה שאמר ההרים רקדו כאלים ואינו משל כמו
 שאינו משל הים ראה ויכוס: תצבו נתמתות
 ההר ארץ' שרפה עליהם ההר כגי' וכו' הכונה על תור'
 שכלל פה אבל תורה שבכתב אמרו ברנן כל אשר דבר וי'
 כעשה: והיו קול השופר מנהג שקול שופר
 בתמלה חזק יותר וזה לבכך שלא ונא לבה מהפחד ודרשו
 רבותינו זל איל שבכרא בין השמשות לא יבא ממנו דבר
 לכטלה הכשר יסוד שעל מוצא הפנימי גידין לכנור דוד
 העור לאזור אליהו קרן שמאל למתן תורה קרן ימין שהוא
 גדול משל שמאל לתקוע לעתוד שנאמר כיום ההוא
 יתקע בשופר גדול וגו' ואם תאמר אינו של ימחק
 היה עולה וכלו כליל אף הקרניים התשובה שגבל השם
 עשרו והחזירו למה שהיה:

אנכי וי' אלדיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים יש להקשות
 שיותר ראוי שיאמר אנכי וי' אלדיך אשר בראתי
 העולה שזה יותר גם שכסבר העולם בראו מאין אבל אחר
 כך כל מה שעשה שיהי יש מוס דם ממים נפרדע ממים כמים
 מעבר וכן כלם ויותר טוב היה לשנקבל מלכותו עלינו שיאמר
 אנכי וי' לדיך אשר בראתי שמים וארץ וששמש שהיא מאה
 ושבעים פעמים יותר מהארץ ומכאן עד הזמנים מהלך תק
 שנה וכן בכל עובי כלגלגל תשובה לא אחר כן בעבור
 שלא ראו בעיניהם בראית העולם ואף על פי שהאמונה
 וראו ונתאז ממצרים ועוד שככלל אשר הוצאתיך מרדס
 העולם שזו אפסר לעשות הכמים לא אם חידש העולם ויש
 להקשו למה דבר כלשון יחיד שהיה ראוי לדבר כלשון רבים
 אחר שהקב"ה דבר עם בלוי וכן אמר והייתם קדושים
 לאלהיכם וי' אלדיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים
 תשובת זו עם קושיא אחרת למה נחמלו שתי עונות לדוד
 אוריה הרב במרוב בניעמו ונקח אשתו והם גלוי ערוות
 ושפיכות דמים שהם עבירות חמורות ולשאלו עון אחד
 והוא קל לא נחמלו שאח"כ עתה לך והכית את עמלק התשוב
 ששאלו חטא במטא שהקב"ה נזה לו בעצמו בפרט לך והכית
 את עמלק ודוד לא חטא במנהג שנה לובפרט אלא לכל
 ישראל נזה לא תרצה לא תבאף ולכן נזה עשרת דברות כלשון
 יחיד לומר אם חטאת בהם כאלו חטאת במנהג שנויתי לכל
 אחד ואחד בפרט: אשר בשמים ממעל לרבות
 חמה ולבנה כוכבים ומולד ממעל לרבות מלאכי השרת
 ויש להקשות אחר שאמר לא יהיה לך אלדים אחרים על פני
 והם המלאכים כמו שכתב הרמב"ם מה צורך לחזור ולומר
 ממעל לרבות מלאכי השרת וכראיה שכתלה הזהיר על
 עבודתם ואח"כ הזהיר על עשייתם וכראיה לי שם מלאכים
 בשמי פנים אחד מניעי הגלגלים שנית משוררים ומה שאמר
 בתלה לא יהיה לך אלדים אחרים הם המלאכים המשוררי
 באזל שלשה כתות של מלאכי השרת אחת אומרת קדוש וכו'
 ומה שאמר ואל ממעל לרבו מלאכי השרת הם מניעי הגלגלי
 וזהו אשר בשמים הם חמה ולבנה ממעל מלאכי השרת
 שהם על השמים: פוקד עון אבות וכו' והא כתיב לא
 יימתו אבות על בנים וכביש לא יימתו על אבות איש בחטאו
 וימתו וכן ביוחזקאל כתיב בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא
 בעון הבן נדקת הדיוק עליו תהיה ורשעת רשע עליו תהיה
 ואמר חמשים אל בראיותיו מעשי אבותיה צדיקה וזה הוא
 שאמר לשוכאי כשהיו הבני שוכאי הכה ולי כראיה שלא אמר
 בן ישא בעון אביו אלא פוקד והכופה שאם בן טובים חטא
 חטא שחיי עליו מיתה ומי שאיבן בן טובים חטא אותו החטא
 עכמו דנים אותם העול לשחוט לכן טובים ותולים בען למי
 שאיבן בן טובים ולמה זה אלא בעבור שאביו של זה ככד
 ואביו של זה כבוד ולזה ממותים אותן מיתה מנוולת ואכזרית
 וזה הוא פיקד עון אבות וכו' הקב"ה עון האבות אם האב
 רשע כשהבנים שוכאים ומעבדים להם החטא שעשו במיתה
 מנוולת ואם האב נדיק אע"פ שהבן רשע לא ימות מיתה
 מנוולת ועושה חסד לאלפים משפט הפסוק כראיה שכו
 שאמר פוקד עון אבות על בנים שעון אבות יפרש הבנים
 כשהבנים שוכאי בן אחר שהחטא והזכות שעשה האב יפרש
 לבנים כשהבנים אוהבי וזהו שאמר ועשה חסד לאלפים
 ולאובי כשהבנים אוהבי ואם בן חסד בכתוב זכות אבות
 כמו שאמר עון אבות ורשע הבנים שאמר עון אבות ואמר
 לשוכאי בן היה ראוי שיאמר זכות אבות ונדקת הבנים ולא

אמר אלא נדקת הבנים שאמר לאובי ולא אמר אב לא
 עושה חסד והיה ראוי שיאמר ועשה חסד אבות לאלפים
 לאובי ועוד שאפילו הבנים לא הזכיר אלא אמר לאלפים
 וכעון הזכיר הבנים בפירוש לכן כראיה לי שלפי שעבודה זרה
 חמורה מאד אמר שאפילו יהיו הבנים אוהבי יעשו בעון
 האב לא שיהיה הפרש גדול בין עונם הבנים הנדיקו לעונם
 הבנים הרשעו שבבני רשעו יחלק עון האב בארבעה דורות
 ויפול חלק גדול מהעונם לכל אחד מהם אבל אם הבנים
 נדיקים וחלק עון האב לאלפים דורות באופן שלא יפול לכל
 דור אלא מעט מועד וכאלו בטל במיעוטו שידוע שכשיחלק
 דבר אחד לאנשים רבים יפול לכל אחד מהם חלק יותר קטן
 ממה שיפול בזיחלק לאנשים מועטים וכזה הפירוץ אין חסר
 בפסוק לא אבות ולא זכותם שאין כל הפסוק מדבר אלא
 בעון אבות וגם לאלפים חוזר על בנים שהזכיר ולפי שזה
 כראיה קשה אומר שזה בעו כלכד לפי שיכדלו כל העולם
 ממנה וכן כת הרמב"ם שכתב ויתכן שתהיה המדה החמורה
 הזאת בעו כלכד כי בה זיהר אבל בשאר העונות איש בעונו
 כלכד ימות: לא תשא את שם וי' אלדיך לשוא היה
 ראוי שיאמר לא תשבע בשמי לשקר ומהו לא תשא וי' אה
 שבושה ואסר עוד שלא ישא על שפתיו הזם למנס כלשון לא
 תשא שמו שוא וכל אשא את שמות על שפתיו כי דיבור
 יקרא בן בעבור שישא בו קול שגב זה אסור ונקרא מוציא
 שם שמים לבטלה ואמר מנין שלא יאמר אדם לוי עולה לוי
 חטאת אלא עולה לוי חטאת לוי תל קרבן לוי והלא דברים
 קל וחומר ומה אם מי שהוא עתיד להקדוש אמרה תורה
 לא יחול שמי אלא על הקרבן קל וחומר וכו' עד כאן וכראי לי
 עוד שלפי שאמר פוקד עון וכראיה מזה שהקב"ה אשגו ולפי
 שהמונים אומרים שאמר שהקב"ה רם ונשא אינו משגית
 בפרטים לזה אמר לא תשא את שם וי' אלדיך לשוא פירוש לא
 תרומם את שם וי' לשוא כמו בשוא לשוא עריך ואם את אשר
 ישא את שמו לשוא: כי שאת ימים עשה וי' את השמים
 ואת הארץ לא אמר בששת ימים עשה וי' לפי שהפלוסוף אומר
 שכל דבר שבעשה בזמן קצת והוא העולם ככרא בזמן ככר
 ואם כן הזמן קודם לבריאת העולם והעולם קדמון לזה אמר
 הששת ימים עשה עשה וי' עם השמים ועם הארץ:
 כבד את אביך ואת אמך למען יארכו ימך כל משפטו
 התורה מדה כנגד מדה ואם כן היה ראוי
 שיאמר כבד את אביך ואת אמך למען יכבדוך והתשובה
 שהמאריך ימים מכבדו לו שכאמר מפיו טובה תיקו' וגומר
 לזה אמר כבד את אבי וארכו ימך ותהי' זקן ויכבדוך:

נשלמה פרשת יתרו

פרשת משפטים

אם צנו וכו' וכו' כאלו הפסוקים יש ספקות:
 הספק הראשון שאמר אם צנו וכו' שמי
 שאין לו אשה בצנו וכו' אין רבו מוסר לו שפחה כנענית
 ואם בעל אשה ישראלית הוא ויבאה אשתו צמו אם אדוניו
 עון לו אשה לזה שיש לו אשה ישראלית אם ירטה אדוניו
 יתן לו שפחה כנענית והאשה כנענית וילדיה תהיה
 לאדוניו ואם כן לפי זה מי שהוא עני לא יתנו נדקת

ומי שהוא עשיר יתנו לו נדקה אם נבש יבוא בנפשו יבוא
 בעל אשה הוא אדוניו וכול לתת לו אשה **הספק**
 השני איך כתן רשות לארון שיתן לו אשה כנענית וכי זה
 האישה גוי הוא שיתנו לו אשה כנענית והוא כתיב לא תתחתן
 עם כי יסיר את בןך מאחריה ויהא על גוויה קנאין פגעין כו'
הספק השלישי שאמר והגישו אל הדלת או אל המזוזה
 ורצעו אדוניו את אזניו מה טעם יש דלת ומזוזה
 ומה טעם יש לאוזן **הספק** הרביעי שאמר וכי ימכור
 איש את בנו שנתן הקדשה רשות לאב שימכור בתו ואיך נתן
 רשות לעשות אכזריות גדולה כזאת למכור זרעו והלא אף
 בושעו שישלכות בזהוה איך מוכרין כמיהם וכתיב וגונב
 איש ומכרו מות יומת וקל וחומר המוכר זרעו **הספק**
הספק החמישי מה הוא לא תנא כנאת העבדים אם
 הכוונה לא תנא כינאת עבדים
 כנעניים שיוצאים כסן ועין אבל זולא תנא כסן ועין כמו
 שאמרו רבותינו ז"ל אם כן למה לא אמר זה הדיו בעבד עברי
 ואת הרוי אמר כי ימכר לך אחיך העברי או העברי הקיי עברי
 לעבריה מה עבריה אינה יוצאה כסן ועין אף עברי קשה
 שיותר ראוי שיאמר זה הדיו בעבד עברי וילמוד אמה העברי
 ממנו שכן קודם לכת בכל הדברים ועוד שדעוין לא אמר דין
 עבד כנעני שיוצא כסן ועין שאמר כך אמר וכי יבא איש את
 עין עבדו וגו' התשובה לכלם שמה שאמר כי תקנה עבד
 עברי הכתיב מדבר שמכרוהו בית דין בנימכרו שאלו אמר
 אין לו וכמכר בנימכרו ואם בעל אשה הוא הארון חייב
 במזונותיה וגם במזונות כניו כמו שאמר וינאה אשתו עמו
 וכי מו הכניסה שתנא אלא מוגד שהקונה עבד עברי חייב
 במזונות אשתו וכנוי ואיש אשר כזה מו ירצה לקנותו ואם
 אין קונים כמה יפרה ענייכה לכן הוכרח לתת רשות לרבו
 למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדיו ואם רבו יתן
 לו אשה וזר אלוית מה תועלת לארון שהכניס שתלד אינם
 עבדים לו ויעשה הונאה על הונאה אם כן אין לו תקנה לא
 שיתן לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים לארון אבל
 אם אין לו אשה הרוי ימנא בית דין קונים הרבה ולמה יתן
 לו הארון אשה כנענית שיהיה בנוי שלא לגורך ולכן אם נבש
 יבוא בנפשו יבוא ועוד אם יש לו אשה ישראלית אף על פי שישא
 כנענית לא יהיה לו חנה עמה שאין האיש כורת כרית על
 הרוב אלא לאשתו ראשונה והיא ימים באים ושלמה מבינה
 אבל אם אין לו אשה והראשונה תהיה כנענית יהיה לו חנה
 יתירה עמה ואין ראוי כן ואמר עוד שמי שימכור בתו קטנה
 לא תנא מכלל ישראל לשימכרה לגוי כנאת העבדים הנכנסים
 שנושא אשה כנענית שלא כתבה התורה רשות לאב למכרה
 אלא לשיאסה הארון וכסף קנייתה היא כסף קידושה או
 לשיאסה כן הארון והוא שאמר ואם לבנו יעדנה כמשפט
 הכמת יעשה לה שאר כסות ועונה שאף הכן קם תחתיו
 ליעדה ואינו נרוך לקדשה קידושה אחרים אלא אומר לה
 הרוי את מוועדת לו בכסף שקבל אחיך בדמיון ואם אחרת
 יקח לו עליה שארה כסותה וענתה לא יגרע מן האמה שיעד
 לו ואם רעה בעיני אדוניה שלא כשאה חן בעיניו לכנסה
 אשר לו ועדה שהיה לו ליעדה הכה שאלו השני יקחוה לאשה
 או האב או הכן אבל לעם ככרו שהוא גוי לא ימשול למכרה
 לא האב ולא הארון לשיאסה ולא לשפוח' שלא תאמר כסם
 שהתירה התורה לארון שיתן לעבד עברי כנעני לשיאסה
 כן התירה התורה לבת ישראל שימכרה האב לגוי לאשפות
 או הארון שימכרה לכנעני לשיאסה אלא לעם ככרי לא

ימשול למכרה אב באל לבגוד בה אלא לקייה ממות יעד וכך
 אכיה אחד שכנד בה ומכר ליה ומה שאמאל כפרוש לא תנא
 כנאת העבדי אמת הוא אבל כ"כ כוונת התור' ליה שפישתי
 והנה הותר הספק הראשון שמי שאינו אשה לא יתנו לו אשה
 ומי שאינו לו אשה יתנו לו אשה' וגם הספק השני למה התור
 לארון שיתן לו כנענית' וגם הספק הרביעי למה כתן רשות
 לאב שימכור את בתו להנאת ולטובתה' וגם הספק החמישי מה
 הכוונה בלא תנא כנאת העבדי' והותר הספק השלישי מה
 טעם דלת ומזוזה ואין כתר' אברהם והגישו מלת לדימוס
 משפט לדיכבארץ והמנהג להיותם יושבי' בשער העיר שיש
 לה דלתים וכריח וזה טעם אל הדלת או המזוזה שיעשה זה
 לפניו וישבי השער עד כאן' מ"א טעם לדלת לפי שהתורה
 פתח לו פתח לשיאסה חפצה והוא סגר הדלת בעדו' ורש'
 הוה דורש אמר הקדשה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים
 כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזה ואמרתי כי לי בני
 ישראל עבדים ולא עבדים לעבדי' וקנה ארון לעצמו תרצע
 בפניהם רבן יוחנן בן זכאי היה דורש ארון ששמעה בסוסי
 לא תגוב והלך וגבס תרצע ואם מוכר עצמו און ששמעה
 בסוסי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים וקנה ארון
 לעצמו תרצע בפניהם ע"י הקדשה ליעל רש' אם טעם דלת
 ומזוזה לפי ששפסחתי ויעל המשקוף ועל שתי המזוזה ואמר כי
 לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדי והלך וקנה ארון
 לעצמו תרצע בפניהם אם כן מיד כשמכרוהו בית דין בעת
 ועדה שהיה ראוי שתרצע ולא אמר שם שנים ואף אמר
 שז לא תרצע אלא אם אמר אהבתי את אדוני וגו' וכן זאת
 הקשויה קשה ליעל רבן יוחנן בן זכאי שבוים הראשון
 שמכרוהו בית דין או מכר עצמו היה ראוי שירצע אזנו וכל
 הטעם שיגישוהו אל הדלת לפי שזה הוא גבגב שהוא גבס
 או ינו כאמן לעולם ועתה אכי רואה שאמר אהבתי את אדוני
 וגם כן נרוך שיאמר הארון אהבתי את עבדי שאם אינו חפץ
 בו מי יכריחהו לוקח עוד עבדו ואיך איפש שיאמר אהבתי את
 עבדי אם הוא גבס שכבר היה שם שנים בכיתו וגבס הרבה
 דברי לא ודאי כהפך לאיש אחר וכבר הוא כאמן וזה עצמו
 מדת הדלת שאם היא פתוח' היא גבגב' שהוא מוכנ לבנו מה
 שכני ואם היא סגורה היא כאמ' שלא יבכנו מן הכית כלום
 וזאת עצמה מדת הארון שאמרן אל מפני מה ארון כלה קשה
 וליה רכה שאם יצא ממנו דבר שאינו הגון יכני אותו לתוך
 אזנו ויסגרם אבל אם ישמע דבר הגון לא יכניס אותו לתוך
 אזנו לא ושאר הארון פתוחה אם כן הדלת והארון וזה האיש
 מדה אמת לכלן: ורפא' ירפא כתן רשות לרופא לרפא
 מכת הרב אבל החלאים השם יתעלה ורפאם שכאמר בחלונ
 לא דרש את יוכי ברופאים ומה שלא אמר שכתו ורפואת
 יתן לומר שאם תבע המוכה הרפואה לא יתן לא לרופא שלא
 יקראוהו שור נבט: כי יבטו אנשים כמדד זה מוכאל
 ושמאל ובשג אשה הרה זו ככסת ישראל ונא' ולדיה בבלות
 עמו יענש שמאל כאשר וסית עליו הקדוש ברוך הוא:
 כי יגוב: איש שור בעביר המזוזה ויתר נרוך להגדול
 העיפוס ולכן חייב לגבס כפל ולגבס הכהמה
 כפל הכפל לפי שהן כשדה ומצוי לגבס אותה וככהמה גסה
 מטייה הגמיכה יותר לפי שאי אפשר לרועה להעבירה כמו
 בדקה ולזה הוסיף אחד חמשה בקר וגו' ולרבותנו אל לפי
 שהגבס הרכיב השה על כתפו וכתבה ישלם ארבעה והשור
 שהלך ברגליו ולא כתבוהו כו' ושלם חמשה שגדול כבוד
 הקביות ועוד שהשור בעלו ממלאכתו ושלם חמשה אבל

הנהגה

ל

ועל אדם קנין קדוש
 ומה קנה ר' עקיבא
 שפניו על כל דבר
 ואם לא היה שם
 הנהגה
 ומה קנה ר' עקיבא
 שפניו על כל דבר
 ואם לא היה שם
 הנהגה

ל

שה שלח בטלו ממלאכה ואין לשה מלאכה ושלם ד' את עמו את העמי קרא לעמי עמו לפי שהחסידים לא יבקשו עשור והעדר אליהו ושמואל ואלו שם שלח רצה ממכת בעמיו :

לא תשא שמע שוא לא תקבל שכונה ממי סידעת שיעבור ולא תשמע לבצל דין אחד עד שיבוא חכריו: ונקי וצדיק לא תהרוג שאם ינא מכית דין חייב ואמר אחד יש זכות מחזורין אותו וזה הוא הנקי

ואם הוא בהספק אין מחזורי וזה הוא ונרין ואם שפירטנו זאת הפרשה והתרכנו הספקו הנפלו כה' יש לשאל סדר למנות ודיכים שיש בזאת הפרשה מתחלתה עד הכה חכמי שולח מלאך שהם דיכרי כוכי ונרא' שאין בהם קישור ועוד שקנתם נראה מהם שהם בלתי מסודרים ושהיה ראוי לסדר אותם באופן אחד והוא שהפרשה הזאת התחילה בעבד עברי וסמך לזה מכה איש ומת הוא מויד ועצב המויד והלך ודבר כשונג שאם נאשר לא נדת ועצב השונג ומור למויד וכיוצא איש על רעהו ויותר היו ראויים המוידים זה אכל זה ואמר כך דבר במכה אביו ואמר כך ונכח איש ומכרו ואמר זה חזר לאביו ואמר ומקלל אביו ויותר היה ראוי לסמוך ענייני האב מכה ומקלל ואמר כך ונכח איש ומכרו ואמר זה אמר וכי יריבון אכזים והם יהודים ועצב היהודים ודבר בדין עבד ככעמי ואמ' וכי וכה איש את עבדו או את אמתו בשבת ועצב עבד ככעמי ודבר ביהודים שאמר וכי וכנו אכש' וכנו אזה הרה ועצב היהודים ומור לעבד ככעמי ואמר וכי וכה איש את עין עבדו ועצב עבד ככעמי ומור ליהודים שאמר וכי ינא שור את איש או את אשה ומור לככעמי ואמר אם עבד ינא השור או אמה ואמר כל זה הלך לכייפתח איש בור ואמר כך מור לכי ינא שור איש את שור רעהו ודיכי השוורי' ראוי שהיו סמוכי' ואמר זה הלך לגביכה ואמר כי ינא איש שור או שיה ואמר כך כי יבער איש כי תנא אש כי יתן איש אל רעהו כסף או בלים כי יתן איש ל רעהו ממור או שור או שיה וכי ישל ואמר כך כי יפתה איש בתולה ואמר כך מכשפה טובכ עם בהמה זנבה לאלהים ואמר כך וגר לא תוכה כל אלמנה ויתום ואמר זה אם כסף תלוה ואמר זה אלדים לא תקלל מלאכתך ודמעך בכור בכין ואכשיו קדש תהיון לא תשא שמע שוא לא תהיה אחרי רבים להטות ודל לא תהדר ועצב הדל והלך לכי תפגע אויבך כי תראה ממור שוכאך ואמר זה מור להטיות הדין ואמר לא תטה משפט והיה ראוי שיוסמוך זה למה שאמר ודל לא תהדר שנה הוא הטיות משפט ואמר זה וגר לא תלחץ והיה ראוי לסמוך זה עם וגר לא תוכ' הכתו' למעלה ואמר זה וטש טמוס תזרע את ארנך ואמר חכמים אל ביום השכועי תשבות' ואמר זה וטש לדים אחרי' לא תזכרו שלש רגלים תחוב לי ואמר זה ראשית בכורי אדמתך ואמר לא תבטל גרו כחלב אמו הכלל כל לו הדיכי והמנות רחוקים ככעמיים מאד זה עם זה ולמה כסמכו אללו לאלו ועוד שיש בקצת לשי הכראה סדור יותר כאות כמו שכתבתי ולזה נרין מופר אומן בקי במלאכה התפירה שיתפור כל זה ולא ראיתיו עד הכה :

אמר יצחק

קארו המחבר וכל לקצר כל לו הדיכים בהקדמ' והיא שכל עוכי המין האכזי ככללו' בג' חכמי' גופי' ופשו' והחכמי' כחלקות לשני חלקים אחת כרשיות והיא העושר שכי' איכה כרשיותו והוא הכבוד הנפיות הוא כרשיותו ונכורה הכפשו' הם חכמה ומדות ואלו אמר הככוי עליהם אל ותהלל חכם

בחכמתו הוא טוב נפשו' ול ותהלל הגבור בנורתו הוא טוב גופו' ואל ותהלל עשיר בעשרו הוא טוב חסדו' וכזה ככלל הכבוד שהכבוד מנרן לעזר כי אם בזא' ותהלל השכל וידוע אותי שטוב נפשו' כחלק לחכמה ולמדות ואמר שאמ' בחכמה ל ותהלל אמר שיתהלל כמעמי טובי' והם דרכי השם יתברך והלכת בדרכיו שזה כוונתן לבחירתו הכלל הטוב' הם ד' כבוד עזר והם חכמות גופיות כרשיות ונכורה נפשויות מעשים טובי' וזאת הפרש' כלה מכי תקב' עד הכה חכמי שולח מלאך כחלקה ללו הארבע' החלוקה הראשון בכבוד והוא מתחלת הפרשה עד מכה איש ומת החלוקה השני ממכה איש ומת עד כי יפתח איש בור בטובות גופיות ומכי יפתח איש בור עד כי יפתח איש בטוב העושר ומכי יפתה איש בתולה עד לרו' לא תקלל בטובות נפשויות' וזאת הפרש' הזאת להויד את האדם שלא יניק לחכריו באחד מאלו הארבעה אלא למי שראוי אליו החלק הראשון שהיא מתחלת הפרשה עד מכה איש ומת שהוא כענין הכבוד אמר כי תקנה עבד עברי זה האדם אין לו כבוד והוא נכזה ומדל איש' מכללכו אדם שהוא נכז ואי' לו וכמכר בגניבתו וככ פחיתותו וכזיומו שכמעט לרוע מעשיו כנוואנו מכלל' ושראל וכוונתן לו שפחה ככעמי שכנוי והיו עבדי' ולעולם בהם ועבדו אכל מו' שראוי לכבוד ותנהו לו והיא אמה העבריה שלא נכבה אם מכרה האב וכבר בה לא נכתה לו רשות התורה לעשות כן לא לתת לה כבוד שהקונה יקמנה לאש' ולפי שכל אחד מאלו הארבעה חלוקות כחלקה לשני חלקים האחד על ידי עצמו השני על ידי אחרו לזה אמר שדבר על ידי עצמו ענין הכבוד שיקמנה לאשה דבר כענין הכבו' על ידי אחר והוא על ידי במו ואמר ואם ללכנו ועדשה' וזכה כאלה חלק הראשון הוא חלק הכבוד ופירשתיו למעלה בהיות חמשה ספקו' הנפלו' בחלק הזה החלק השני כנופו הוא המכה איש ומת עד כי יפתח איש בור ואמר מכה איש ומת' ונראה שהמויד הוא בשני פכים האחד שכעם עליו בפתע והרגו מיד השני שנתפס בדעתו וכישוב הדעת הרגו זה ראוי לעכש ויתר גדול ואומרים במלכות פורטובאל על זה שאם עברו יכ' שעות משע' המריכה עד שהכה לשכרו חייב שכש גדול וקוראים לו פורטוביטו כלעז ולזה אמר לראשון מכה איש ומת' ומות' וומת' וכבוד השכי' אמר וכיוצא איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזכתי תקמנו למו' אמר כזה לשון זדון שהרגו במתן ובמחשבה ולזה אמר בו בערמה ולזה כתן לו עוכש ויתר גדול ממכ' איש שהוא בפתע ואמ' בו מעם מזכתי תקמנו למות אכל מי שהרג בפתע לא יקמנה מן המזכח ולזה אמר בו מות וומ' ולפי שהורג בפתע הוא קרוכ לשונג לזה הפסוק עם השונג שהוא ואש' לא נדה בין מכה איש לכי יויד איש על רעהו ולר'ל שלא חלקו בין זה לזה וככלם מעם המזכח וקמנהו למות וכל דכריהם אמת עכו' כאמר שמה שפירט כזה ואמר מעם מזכתי בו ולא אמר כן בראשון הוא להורו' שזה האחרון רע בעיניו מן הראשון אעפ' שהעונש שיה כהם ולזה הפסוק בין שניה עם השונג או כאמ' שהקישור בין ואשר לא נדה לכי יויד איש על רעהו הוא ואשר לא נדה ושמתו מקום לנשם שמה והוא מחכה לויה וכל ערו הלויים קולטו' וידוע שיותר קדוש מחכה שכוכי ממכה לוויה ויותר קדוש המזכח עצמו ממכה שכוכה ולזה אמר ואשר לא נדה חפילו מחכה לויה ולקוט אכל המויד חפילו המזכח עצמו לא ולקוט' ולרכותיו אל קשה לי למה אמר כאן בערמה שאם ה כוונה כדעת ומתכוין גם כן במכה איש ומת הוא במתכוין

מ

פרשת

ואלה המשפטים

וזה אומרי' מזה הפסוק עניינו ככה ונאמ' על זאת ההקדמה
 שלזה אמר בערמ' שלפי שהוא כחוק קדוש הורנו כתחבולה
 באופן שימנענו כפי אדם שהורנו בשונב ועלה על הדע' שלפי
 טכור אלתינו על ראשו ויכיל ועוד שכתב למזבח שהוא מקום
 עבודתו וכמזבח סיהיה קולט אשילי' במזיד לזה אמר מעם
 מזבחתי תקטבו למוות סמך לזה ומכה אכיו ונאמו לומר כלו לא
 מייבשה התורה מיתה לא אם מת המוכה אבל יש מושא שחייב
 מיתה אשילי' לא מת והוא אכיו ונאמו והכב' ונכב' איש ומכרו
 בין מכה אכיו למקלל אכיו לפי שהגוכב ישראל הוא קטן
 וכשהגדיל אינו מכיר אכיו ונאמו ומכה אותם ומקללם ולזה
 הכתוב כימיהם ונכב' איש ומכרו לומר שלו העובות תלונות
 על ראש הגוכב וסמך לזה וכי יריבון אכשים שעד עתה דבר
 בחיובים מיתה על שהרו וגם על שלא הרג אם המוכה הוא
 אכיו ועכאזי דבר במו שאינו חייב מיתה בהכא' לפי שלא מת
 וזה הוא וכי יריבון אכשים ולא ימות ונקה המכה ולפי ששים
 הריבו זה עם זה ברננס עליה על הדעת שזהו כמי שמחלו
 זה לזה שהאומ' סמא עיני על מכת לפטור פטור וכן המתאבק
 עם חסור ולשמוק זה עם זה להפיל זה לזה והפיל והוכה פטור
 שהוא כאלו מחלו זה לזה אמר שבתו יתן ורפא ירפא
 וסמך לזה וכי יכה איש את עבדו לומר שאם לא מת אינו
 חייב כמשה דבר' כמו המכה רעהו באבן או באברו ועוד
 שאם מת אחר יום אחד פטור לא כמכה חסור שהוא חייב
 מיתה וסמך לזה וכי יכנו אכשים לפי שמה שאמר וכי יריבון
 אכשים הוא שעשו מריבה בשכל כמו הודעים באומנו הוא
 הקקראים אגרוימודרים אבל יש אכשי' שמריבון בלא שכל
 כלל ובנדאי ועשו שעות שימנעו להכות זה לזה ווכו לאחר
 וזהו שאמר כי יכנו אכשים מלשון המכוסתך יאמר כן והוא
 כדרכ' העביות שרודפו' וזו להרוג בלא שכל ויכנו רוצ' לומ'
 שהריבו כעף שנקרא כן וכל כך הם להוטום במריבה שהכו
 לאח' ואעפ' שהיא אשה הר' שהיא ראוי שיעינו' שלא ליגע בה
 כדי שלא תפול כל כך הם להוטום שננפה ולא יהיה אסון
 בא זה לא ככנים ויברע ממון וזה לפי שאמ' למעלה מכה איש
 ומת מות וימת אחר בזה שאף על פי שמתו הילדוב לא יומת
 וגם יש לו קיסור עם הדין הסמוך לו שאמר ומת תמת ידו
 בקום ויקם ימות כחבר אמר בילדים אשילו מתו בשעת' לא
 יומת לא ממון ענוש וענוש כממון אבל אם אסון יהיה באזה
 יומת וידיש ככאן שכתבון להרוג את זה והרג את זה חייב
 ויש אומרי' פטור ומה שאמ' כפז תמת כפז ממון ולפי שאמר
 למעלה מכה איש ומת מות יומ' אמר כאן שאפי' מתה האזה
 לא יומת וגם הוא קצור עם ומת תמת ידו כקום ויקם שיומת
 אמר כמתה האשה אשילו כזעת ההבאה לא יומ' לא ממון
 וסמך לזה וכי יכה איש את עין עבדו לפי שאמר עין תמת
 עין שן תמת שן והוא ממון אמ' כבר יקרה שלאדם פחו' שבר
 עיניו או ניהיה לו עכש גדול והנאה רבה שכשן אחד
 אנסן אחד ופסיד עבד אחד וזה לפי שהטעם שארר לכנען
 בעבד עבדים יהיה לאחיו הוא לפי שראה ערות אכיו בעין
 ויגד בהוראת אים לכן כשאבר עיניו או הפיל שמו ונא' חפשי
 שכבר נעשו האוברי' החוטאי' ואעפ' שהוא הדין בדר' ראשו
 איבירים אחר שעשאו חפשי כשן ועין עשאו חפשי בכל אכרוי
 שלא לחלוק באוברי' בין זה לזה ולפי שהמזיק גוף חסרו הוא
 ע' עזמו או ע' אמנעו אחר שאמ' ע' עזמו אחר ע' אמנע
 ולכן סמך לזה וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול
 וסקל השור ואם שמטוהו קודם סקילב' לא יאכל את בשרו
 ולפי שאמר במועד וגם בעליו וימת כידו שמים אמר בזה

שהוא תם וכעל השור נקי וככאן נשלים החלק השמי שהוא
 היוק גוף חסרו החלק הב' מכי ופתח איש
 בור עד כי ופתח איש בממון חסרו שלא וזיקמו זה איפשר
 בשמי פכו' או על ידו או על יד אמנעו אם על יד אמנע אחר
 כי ופתח איש בור וכפל שמה שור או ממור וכן וכי יגוף שור
 איש את שור רעהו ומת ואם על יד עזמו כי יגכוכ איש שור
 או שה כי יבער איש כי תא' איש ולפי שההזק מכל לאדם
 בממונו או המזק עזמו סבה לאותו ההזק או לא אם אינו
 סבה כבר הזכירו נאם הוא עזמו סבה להזק ממנו אמר כי
 יתן איש ל רעהו כסף או כלים לומר שיפשו ממנו ולא יתבט
 למי שיפגע בו או יכפרו בו וכן כי יתן איש אל רעהו ממור
 או שור וכן וכי יחאל איש מעם רעהו וככאן נשלים החלק הב'
 הוא חלק הממון החלק הרביעי הוא כפפשו שלא יזיק
 לכפז חסרו זהו מכי ופתח איש עד אלדים לא תקלל ולפי
 שכל התור' ופכר וענוש סבה תלויה בכחירה והמפתה הסיר
 הכחירה מבתולה כדבריו וכפיתונו לזה אמר ופתח מלשון
 פתי שעזה לה פתיות וכל יד עה מה ולפי שהזכאים מכקשים
 כשפכיות לשיעזו השמוקות רנון החוטאי' סמך לזה מפשפה
 לא תמיה ולפי שהבמה אין לה בחירה סמך לו כל שוכב עם
 בהמה מות יומ' ולפי שהנאפי' ממיר' דתם להשביע ענמם
 מכיאושים ומכשים ככריות וכמו שאמר ויחל העם לזכות את
 בכות מואב וישתמנו ללהיהן לכן סמך לזה וזכב לאדים וחרם
 ולפי שהגר עבד עבודה זרה סמך לזה וגר לא תוכה כי גרים
 היותם בארץ מזרים וגם כן ע' דתם שם עבודה זרה ולפי
 שהלמכה מוכרתת וכאלו אינה בעלת בחירה שאין לה יכולת
 סמך לזה כל למכה ותוסי' ולפי שהלויה מוכרתת במעשיו כעבד
 ועבד לזה לאיש מלוה וכאלו אין לו בחירה סמך לזה אם כסף
 תלוה את עמי וככאן נשלים החלק הרביעי וכשלמו כל
 הארבעה חלוקות ונראה לי עוד שיש חלוקה
 חמישית והוא מילדים לא תקלל עד הנה אככי שולח מלאך
 והכונב' לפי שבבל לו הארבעה חלקי' שהם היוק כבודו ונשו
 וממונו וכפזו שהזיק אדם לחסרו נרדף שיפגעו לו ההוק ומי
 ישפיט כמה חייב בכזוק בכל אלו הארבעה הדיין ישפוט
 נדרכ' הוא שהדיין שחייב לבעל דין שמקלל אותו לזה סמך
 לאלו הארבעה אלדים לא תקלל ונאשו כעמך לא תאור ולפי
 שהדיין והכשיא הוא ראש לשאר בני אדם והנמט' שבהם
 כפז הם שלשה צומח חו' מדבר' וכנאמ' יש ראשית והוא
 בכורים ותרומה ואלו דומים לדיין לפי שהוא ראש התבואה
 הנשארת והוא מתירוט ויכהר' וכן כמי יש ראשית והוא
 מעשר הכאן וכן כמי מדבר' יש ראשית והוא הכבוד וכל אלג
 הראשיות דומים למלך ולדיין מלך שאלו הם ראשיות והמלך
 ראשית כל האכשים לכן סמך לאלדים לא תקלל וכשיא אלג
 הב' ראשיות ואמר כנאמ' מלאכתך שהוא התירוט ואמר כי
 מלאכתך לפי שמיד כמלא הגת כדורך העבכים ודמעך שהוא
 הזמן שאינו כיגר כיון שלא טיפה טיפה כדמעה לפי שהוא
 עב לא תאמר מלאכתך הוא בכורים דמעך תרומה וכן כמי
 מדבר בכור כניך שהוא ראשית הכנים תתן לו וכן כמי לכד
 כן תעשה לשורך ללכך ולפי שכל ישראל בכלל הם ראשיות
 כל האומות שאמר אתה תקיה לראש וכנתך יי' לדרך עליון
 על כל גווי הארץ לכן סמך לו ואכשי קדש תהיון לי ואמר
 שישראל קדושי' ואין ראוי שיאכלו דבר טמא והפשו שבמאכלו'
 שהוא הפך ראשיות לכן סמך לזה ובשר כבדה טרפה לא
 תאכלו ואמר לכלב תשליכונו אותו ויש אומרים לפי שיש
 בטרפה הם המות מן הדורס' עוד לפי ששמר הכאן לתת

שמנו המעשר והכסוף ותנו לו הטרפה שבאונס כטרפה מן הכלב ואחל למדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל כריה שבאמ' ולכל כבו ישראל לא ימרץ כלב לשונו אמר הקב"ה תנו לו שכרו וכזה חידוש גדול בהשגחה גס לכלב מותן הקב"ה שכר ולפי שהבעל דין שיקלל לדיון הוא בשביל לשון הרע שאמר לו בעל דין מן הדיון לומר שהטעם מהפטו לזה הזהיר לא תשא שמוע שוא כאמרם אל אזהרה למקבלי לשון הרע ולפי שהמתחבר לעד שמוע עד עדות שקר להעיד עמו הוא שומע לרעה והוא שמוע שוא לכן סמך לו אל תשאת ידך עם רשע להיות עד חמס ונאמר עוד חן ראוני שתפסל לשון הרע מן הדיוני והסנהדר' שכל מעשיהם ודכריהם הם לזכות ולא לחובה שהרי חן מטון לחובה בהכרע דיון אחד שהכריע לחוב' עד שיהיו המחייבי שנים על המזכין וזה הוא שאמר לא תהיה אחרי רבים לרעו' לא תהיה אחרי רבים לחייב מיתה שזהו לרעות בשביל דיון אחד אשר שירכו המחייבי על המזכים וכדינו כפשות דבר הכתוב ממשמע שבאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע חבו אבל היה עמהם בטובה שאם דיון אחד הטע לזכות על המחייבים פטור וזהו שפירש הכתוב עוד אחרי רבים להטו' פטור אחריהם ומה שאמר לא תענה על רב שמסר יוד דרשו שאין חולקין על מופלא שבכית דין לפיכך מתמילין בדיני כפשות מן הדבר שהקטנים שבהם יואמרו דעתם ולכן סמך זה למה שאמר לא תשא שמוע שוא מן הדיון והסגיא שהרי בזה תראה שכונתם לזכות ולא לחייב ולפי שהאומר לשון הרע מן הדיון אומ' זה הדיון זכ' לעזר בשביל שהוא עזיר ויש לי רחמנו מן הדל שחייב אותו שלא כדיון לזה אמ' דל לא תהדר בריכו לא יהיה לך רחמנו אתה המדבר לשון הרע על דיון ולא תזכ' לעטו בדכריך אבל תדע לנו יש לך לזכות ולדון לכך זכות לחייבך שתאמ' ודאי לא הית' כוונתו לרע לי לא שלא בא מידו עוד ולזה סמך לזה כי תפגע שור אויבך כי תרא' חמור שונאך עונש תעזוב עמו ותרו' אכפלים משכבת שטוק מה די בלבך עליו ותפרק עמו ואח' כל זה הפך פניו כלפי הדיון ואמר גם אתה הדיון לא תהיה סבה שיקלוד לא תטה משפט אחייבך ומד' שקר תרחק ושם לא תקח וגם בר לא לא תלחץ בעיני הדיון לבא עליו בעקיפין אבל בהפך זה והשכונות תשמטנה ונטענה ואכלו אחייביו עמך וגם בר שסתם בר אכיון ולפי שהזהר השכונות כלה בקראת שבת לוי' עלה על הדעת שלא כשומר שבת על שבת לזה אמר שאת ימים תעשה מעשיך וכיום השכונות שבתות וכשתמור שבת שמורה חידוש העולם ומשך מזה שלא תודה בעבוד זרה רק תכפור בה שהשכ' מור' לזה מתד' העולם ולא עו' וסו' המנות תמור ותזכור בה שכלל לוי' מנרכי עשיתי שפטו וכזה הם לדיון אחרי' לא תזכורו שלם פעמי' בשב' יראה כל זכורך את פני האדון וי' ולא תפכה לעו' ראית בכורו אדמתך תביא ביתו אל דרך ולא לבתי עו' ולא תבשל גדי בחלב אמו שהוא מכה עובדי עבודה זרה שמבשלי' גדי בחלב אמו כמו שכתב הרמב"ם ואם כן לא תבשל גדי קשור לשם לדיון אחרים לא תזכורו וזכור לקשרו עב' ראשית בכורו אדמתך שהיו רגילים שנוס לבשל גדי בחלב ולהשליכו בכרשי האילן למהר גידולו ואמר בהפך יהיה ארשי' בכורי אדמתך יבוא אם לא תבשל גדי בחלב אמו וגם תבש' לא יבוא או כאמר שהוא קשור עם שלם פע' ל' ל' ש' ש' בחלב הוא מאכל גם ומי שילך למקדש כריך לילך בשכל דק לזה אמר ג' פעמים בשנה יראה כל זכורך ולא תאכ' גדי מושל בחלב ככאן כשלב הקשו שראיתי לקשר

הנה אנכי

כל אלו המצות והמשפטים למה נסמכו אלו לחלו :
 שולח מלאך בזה ישג' כפקות אחת הנה עו' היא היות חמור' שכל המצות ומי שמתחמה למלאך עובד עבדו זרה ואם כן איך בזה ושמוע בקולו ועוד איך אמר אל תמר בו שהרי אמר לא יהיה לך לדיון אחרים והם מלאכים שנקרא לדיון שראמר הוא אליו השלום ואם אשר בשמים ממעל ואזל ממעל לרבות מלאכי השרת ואמרו כן לפי שמוותר ממעל שידוע הוא שהשמים הם ממעל ואם כן איך אמר ושמוע בקולו אל תמר בו' שנית איך אמר לא ישא לפשעכם ופרשי' שליח הוא ואין בידו לכלום י'ש להקשות אף שאין בידו לכלום הקב"ה יכלת שלישיית שבפרשת כי תזא אמר הפך ממש כאן שכלאן אמר כי לא ישא לפשעכם' וכרא' מכאן שהמלאך לא יכלא אבל הקב"ה יכלא אם כן הש' מלא רחמים והמלאך לא ובהפך זה אמר פס' ושלחתי לפניך מלא' וג' רשתי את הכנעני וגו' אל ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף אתה פן אכלך בדרך נראה שהקב"ה לא ירחם ולא יסלח והמלאך יסלח' תשובה ל' רנ' שהקב"ה אינו צריך הכנה לפעול מה שירצה רצוני שאפילו לא יהיה האדם מוכן לכבואה הקב"ה ידבר לו וכן בכל דבר שאם ישראל יעלו למלחמה בלא חרב וכידון ינצחו וכונא בזה אבל המלאך צריך הכנה וכראה לי שהטעם בזה לפי שכמו שהקב"ה ברא העולם בלא הכנה שהרי בראו אחר האפס המומלט כן יעשה כל זמן שיחפץ לעשות פעולות בזולת הכנה במתפעל אבל המלאך אינו כן ועוד שבהפעולה הוא על ידי חמשי' אותה הפעולה קבל המ' פעל מצד יחס שיש בין פוע' למתפעל והיחס הוא ההכ' שיש במתפעל' וכשכתבטה ההכנה כתבטה הפעולה אבל הקב"ה חן יחש בינו לבימינו ואין יז הכנה שתכפיק למתפעל לקבל הפעולה ואם פועל הש' בנו הוא על דרך כס' ולזה אנו אומרים עשה למענך אם לא למעננו אבל המלאך אינו כן הרי הקדמה אחת הקדמה שנית שידוע שיותר עונש חייב מי שמוטא כשהמלך במדינה מכשאינו במדינה ואינו חייב כל כך עונש מי שמוטא במדינה ששומר המלך בתוכה' הכה יש יותר עונש כשהמלך בתוכה ויותר רחמי' כשהשומר בה' ומד' אמר הוא יותר טוב כשהמלך בתוכ' שחש יחטאו בענין המלחמה ובסדרה המלך יכלה שיש לו המון רב להניל והשומר לא וכן פן אכלך ולא ישא לפשעכם מתנודים אבל על כוונ' שוכו' פן אכלך הוא על זד' העו' שולא ישא לפשעכם הוא על זד' הפכד שידור היגיע ממלאך פירו' שבהיות ישראל כהוגים מהש' אם ימרו דברו יש חומרא שראויים לעונש כליון ויש קולא שאכ' יכלא השם יתברך יהיה הבהנתו מחודרת ככתמלה שהשפעי' הבאים מהש' כלי' חמשי' אין צריך הכנה והש' שלח מלאך לזלא יסוי' כליון על זד' העונש אבל הודיעם שנריכים לקבל הכהנת' המלאך וזה הוא שאמר שמוע בקולו ואין זה בעני' מצוות שאינו לזה לא אם במש' לזכור שילחמו באמורי בתמלה לא ילחמו בחתי שגי' מזה עונש אי' איפשר סליחה ותיקון וימותו במלחמה שהפעולות המסודר' מהש' עו' חמשי' מונבלים אי' איפשר שישתנו ולכן אף אם בטומים מכליון שעל זד' העונש יגיעם רע מצד הפסד ההכנה' הנה הותרו שלשה קושיות על דרך הרן עם מה שמדשתי בו אם הקושיא הראשונה איך אמר ושמוע בקולו אל תמר בו אינו בענין מצות ושיעבדוהו לאלוהים חס' ושלום אלא בענין בידוד המלחמות כמו שר המלך שהולך למלחמה שמנה המלך לכל

פרשת

ואלה המשפטים

האנשים שהולכים תחת רשותו למלחמה שיעשה כל מה שיצוה
השם והוא בעמין סדור המלחמה וגם הקושיא השכי' איד
אמר לא ישא לפשעכם אם לא יסלח הוא הקב"ה יסלח אי
איפשר שהפעולו המסודרות מהשם על ידי אמצעו מובלגים
אז איפשר שישתנו אכל האפעים הבאים מהשם יתכרך בלי
אמצעי אין נרכיבם הככה וגם הקושיא השלישית שכראה
מה שאמר בפרשה הזאת הפכו למה שאמר בפרשת כי תשא
אינו כן שמה שאמר בפרשה הזאת לא ישא לפשעכם אם כן
כראה שהקב"ה יסלח אם היה הולך עמהם ולא המלאך הוא
בעמין סדור המלחמה שאם יטעו בה הקב"ה יתקן ולא יונחו
והמלאך אין לו יכולת לזה ומה שאמר בפרשת כי תשא כי לא
אעלה בקרבך פן אכלך שמונה שהקב"ה יכלה אותם ולא
המלאך הוא בעמין העבירות שיותר ראוי העונש מי שעושה
עבירות כשהמלאך במדינה מכשעמו כה הזופט ויש עוד
ספק רביעי למה אמ' הכה אכבי שולח מלא שערון לא חטאך
ישראל לשיאמי שישלח מלאך בשלמי אחר מעשה העגל כיומא
ועוד ספק חמישי למה לא כתרעם משה עתה וכתרעם אחר
מעשה העגל כשאמר לו הקב"ה כי לא אעלה בקרבך ואלחתי
לפניך מלאך שאמר דאה אתה אומר אלי וגו' וישמע העם
את הדבר הרע הזה וכי עד עתה לא היה דבר רע תשובה
להרן שלא אמר ככאן כי לא אעלה בקרבך שאף שאמר כאן
אכבי שולח מלאך לא יחויב שיעלה מעליהם שהרי ועברתי
בארץ מצרי ואיני ולא מלאך ואף על פי כן היו משחיתים כמו
שא"ל ואתם לא תגאו משחיתכם רשותו וכו' ובעגל אמר לא
אעלה בקרבך ולכן אמר וישמע העם את הדבר הרע הזה
כירוש שאמר לא אעלה בקרבך ולזה כתרעם משה זה דעת
הרן אבל לומר תשובה אחרת שלפי שהמדבר אינו
מוכן לדבקות אלא ארץ הכבחרת אמר הקדש ברוך הוא
שרונה לשלוח מלאך להביאך אל המקום אשר הכינותי שזה
יספוק ובראו מרעה שזה דבר ראוי ומשכ מכאן עד עזרה
ימים ככנס בארץ שתק ולא רצה להתפלל שיעשה הקב"ה כס
ללכת עמהם אלא מלאך אבל אחר שחטאו בעגל ראה משה
שהדור ההוא אי איפשר ליוכנס בארץ שמי שחטא חטא כזה
הם ויחטאו יותר לשלח וכפסו לעד לעולם בארץ ישראל אי
לזמן רב לכן אמר כיון שנתאחר במדבר אינו רוצה מלאך
אלא השם יתכרך והנה הותרו אלו השני ספקות ובראה לי
עוד תשובה אחרת להספק שכתבתי למה לא כתרעם משה
וישראל עתה וכתרעמו אחר מעשה העגל והוא בזכר
בפרשת כי תשא איד אמ' עליה מזה אתה והעם אשר העלית
מארץ מצרים הוה ראוי שיאמר לך עליה מזה אתה וישראל
ועוד למה אמר אל הארץ אשר כשכעתי וכו' די שיאמר אל
הארץ אשר ידעת או אל ארץ הכנעני מה גורך לומר אשר
כשכעתי שכבר ידע שכזכר ועוד למה אמר א ארץ זבת חלב
ודבש והלא אין הקדוש ברוך הוא עתה בפני מאירות עמה
לשיאמר א ארץ זבת חלב ודבש ועוד ככר ידענו שהיא ארץ
זבת חלב ודבש תשובה כראה לי שלפי שהקדוש ברוך הוא
כעם עם ישראל לזה אמר לך עליה מזה אתה והעם שאיכס
ישראל אלא עם לשון גכאוי ואתה העלית אותם וכאלו אני
לא העליתים ועוד שאמרו עשה לנו אלהים כי זה משה עזר
ממשה אלה לזה אמר הרי אתה אלה לדעתך ואתה העלית
אותם ולא אני ואמר עוד אשר כשכעתי לומר אם לא בעבור
השבועה לא הייתי מעלה אותם אלא שומותי במדבר ועוד
אמר שאף אם העליתי אותם הייתי מעלה אותם לארץ רעה
לא לארץ טובה אלא רעה כהם שהם רשעים אבל מה חעשה

שעל כרחי אני נריך להעלותם אל ארץ זבת חלב מאמר
כשכעתי לאבותם כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף
אתה ואני מפחד ומתירא שיעשו לי שאעבור השבועה פן
אכלך בדרך ולזה יומר טוב שלא אעלה בקרבם ולא וישמע
העם את הדבר הרע הזה וכוה הותר הספק החמישי שלפי
שאמר כל כך רעת מהם לזה כתרעמו ישראל וגם משה ועוד
כראה לי לתרץ והוא שכאן אמר שהמלאך שישלח הוא לשני
דברים אחד לשמרך בדרך שיכית והביאך אל המקום אשר
הכינותי וכפרשת כי תשא לא אמר אלא אחד ושלחתי לפניך
מלאך וגרשתי וכו' לא לשמר בדרך וזה מזה כעם ולא וישמע
העם את הדבר הרע הזה שלא אמר שיסמך בדרך ואם כן
בדרך מסוכן ומדבר כחש שרף ועקרב ודאי יוקרס כליון אף
שהקב"ה לא יכלה שאין נריך אלא לעונש למקרה ומיד ויותר
זה דעתי בכל זה הענין ויש להקשות עוד איד אמר לא ישא
לפשעכם כי שמי בקרבן אדרב' לפי ששמו בקרבן ראוי שיסלח
שכאמר כי עמד הסליחה וגם לפירוש שפירשנו למעלה קשה
זאת ועוד מה זה שאמר ועשית כל אשר אדבר הוה ראוי
שיאמר כי אם שמוע תשמע בקולו ועשית כל אשר ידבר ועוד
איד אמר הכחדתיו הוה לו לומר ויכחידנו שבמלאך מדבר
והתשובה ההרשאות שמי מיוחס המין הראשון שאדם נותן
יכולת לאחר להיות כמוהו וכל מה שיעשה כלו עשאו המרשה
המין השני שאין נותן לו הרשאה אלא לדברים מסויימים
ומיוחדים ואלו עשה יותר מהכתוב בהרשאה בעל וכוה את
הפרשה ההרשאה שנתן הקב"ה למלאך היה בכתב שכתב לו
דברים מיוחדים שהוא לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום
אשר הכינותי ולכן אמר השמר מפניו כלומר לא תחשוב
שמה שיצוך יכוך מעצמו כי בכתב הוא מביא הדברים שיש לו
הרשאה ממנו ולפיכך שמע בקולו ואל תמר בו כי במדרך
כו כאלו אתה מורד בו ומה שמצוך אני מנה אותי ואולי
תחשוב שאעפ שתימרוד בו ועם היות שהמרי הוא לי שוכל
לישא לפשעכם לא ישא לפי ששמי בקרבן כלומר כי מהדברים
שיש לו הרשאה ממני יש לו כתב חתום משמי ואין בכתב
שיוכל לישא לפשעכם וכיואר עוד ואמר כי אם שמוע תשמע
בקולו כזה תעשה כל אשר אדב' כי הוא לא יזנה דבר מעצמו
ולכן ואזכתי את איביך ואמ' עוד כי ילך מלאכי לפניך כלומר
בענין ההליכה הוא ילך אבל הוא לא ישעך דבר שאני
הכחדתיו וכוה הותר הספק הראשון איד אמר אל תמר בו
שכראה עו' חו' שאינו אלא מורשה ואם לא יעשו מה שיצוה
עוברין ציווי הקב"ה שאינו אלא שליח וגם כן הותר הספק
החמישי שלפי שהיכולת שלוח המלאך הוא מדברים מיוחדים
לא כתקנה למשה ולישראל אחר שהוא לא יעשה מה שירצה
אבל בפרש' כי תשא הוא מיון הרשאה גמורה כמלך שנותן
שטר אכנס שכל מה שיעשה הוא כלו הוא עשאו לכן כתקנה
למשה ולישראל ועוד שכתבם הזאת לא חטאו וכפע האחרת
חטאו ומשבו שהוה לרעת' ואחר שהכתבתי ללו הקושיא
אקשה עוד קושיאות והם למה חזר לכפול בי וק' מלאכי לפניך
הרי אמר הכה אכבי שולח מלאך ועוד למה אמר מלאכי
ככיניו ועוד למה אמר עתה לא תשתחוה לאלהיהם ולא
תעבדם הרי הזהיר כזה בעשרת הדברות ועוד למה אמר
ואל משה אמר עלי לא יוע' מוקיני ישראל שאחריו מתן תורה
וזכו למעלה גדולה מה גורך בהשגה הזאת ולא באה עתה
אליהם ככואה ורטי' תורץ שפרשה זו קדמה למתן תורה וזה
דוחק ועוד למה אמר ונגש משה לכדו ולא מינינו שדבר
הקב"ה אליו ולמה נגש צעוד מה רל ואל אכניו בני ישראל לא

שלא ידו ומה הכוונה במה שאמר ויחזו את האלדים ומה רל
 ויאכלו ושתו ועוד כתוב וישכון כבוד יי על הר סיני ויכסהו
 הענן וימורכו וימארו אמרו שאלו ימים שלא נכנס משה לפי
 שצריך להתבודד בהם ויחזו למדו שכל הנכנס למחנה שכינה
 טעון הפרשה וימים ויש להקפיד אם כמתן תורה לא הונרך
 זה קני עתה תשובה לכולן ויתרנו קנת מן הראשונות שזה
 המלאך שאמ' עליו הכה חכמי שולח מלאך הוא הגדול שכל
 המלאכי שהוא מטטרון והוא העלול ראשון וכל מקום שהולך
 הקב"ה הולך הוא ולזה אמר הכה חכמי שולח מלאך לפיכך
 הגמר משכנו ושמע בקולו אל תמר בו שמאמר ששמי בקרבו
 כל מה שיגיד הוא חכמי מנה אמתו וזהו שתרגם אבקלום ארי
 בשמי מומרים פירוש מה שואמר הוא בשמי אומר אמת
 ולזה לא אמר שיעבדוהו אלא שיעשו מה שידבר וזהו שאמר
 כי שמי בקרבו שמתטרון עולה שדי ובוה הותר איך אמר כי
 אם שמוע תשמע בקולו ועזית כל אשר אדבר היה לו למר
 כל אשר ודבר אלא הכוונה אם שמוע תשמע בקולו אז עשית
 כל אשר אדבר שאני מדבר מה שהוא מדבר ולזה כפל פעם
 אחרת כי ילך מלאכי פירוש שהוא מיוחד לו והביאך אל
 האמורי וכו' דע שאני מתחידנו שכל מה שהוא עושה על ידי
 הוא עושה וזהו הותר הספק הרביעי למה אמר עתה חכמי
 שולח מלאך שלא חטאו אמת הוא שלעולם במקום שהולך
 הקדוש ברוך הוא הולך מטטרון שהוא כמו שומר המלך
 מלשון מטרא שהוא תרנום משמרת או מלשון מטרוכא

שראום הכנאים כלכוש ובמראות משונות זו מזו ואמר
 כמעשה לפי שאומרי ספיר בתולדתו אין לו זוהר והכהירות
 הוא אחר שכמלאכה יתקן כמעשה הראוי וגם תחת רגלו
 ענם השמים שהם הנונים וכל זה לשידע שהקב"ה אלוה על
 המלאך ושהמלאך מטטרון אינו אלוה ולזה מטטרון עמו
 אמר למה עלה אל יי ואם לא כן קשה למה אמר לו עתה
 מטטרון זה וכל התורה לא דבר מטטרון עם משה עד
 עתה ולא דבר עוד והמלאך שכבי תשא הוא גבריאל ולכן
 משה היה במקומו כל ימי משה ולזה אמר כאשר ירים משה
 ידו ובכר ישראל והוא מלשון גבריאל אבל מטטרון הוא מיכל
 ואמרו בגמרא ויעף אי אחד מן השרפים הוא מיכל שכלמר
 והוא אחד מן השרפים הראשונים וכאמר בו וסר עונך ומטאתך
 תכופר הרי שמיכאל נתן על הכפרה ולזה אמר שעם כל זה
 לא ישא לפשעכם ומיכאל הוא הגדול שכל המלאכים שהוא
 מטטרון ואמר בו שמעו כל העולם בפנייה אמת וגבריאל
 בשמים שכלמר מועף ביעף וכמיכאל כתוב ויעף שלא אמר
 לא עפיה אמת וכמו שאר זול במס' ברכות בהתרת הספק
 האחרון הונרך התבודדות שבמתן תורה כבר היו כנונים
 שלשת ימים ועוד להיות מרעה בין יי ובין ישראל לא היתה אז
 הסגת גדולה אבל כיוצא בהר ה' יום יום גדול המושג ענייני
 תורה בדקדוקיה והיה ככל מהעם והשבת בך בקות גדול
 והתמדתו ארבעים ויום היה השפע יותר מעולה ולזה הונרך
 ששה ימים וכשאר הפעמי' שעמד בהר לא הונרך לפי שכבר
 קנה שלימות בארבעים יום וכל זה ענין מאוב ועמוק

בשלמה פרשת ואלה המשפטים

פרשת תרומה

ויקחו

לי תרומה יש בזה ספקות : הספק
 הראשון היה ראוי שזאת תרומה
 השני אמר שאמר ויקחו לי תרומה למה
 השלישי למה
 הרביעי למה
 חסד תרומה לא בכנוי ואחר כך אמר תקחו את תרומתי
 בכנוי והתשובה שקיחה ענייני קנין כלומר תקחו ותקחו
 מושראל תרומה שאני אפרע להם הרבה בשבילה שישעשו
 מקדש אשכון בתוכם או יהיה הכוונה לשון ליקוחין שהקב"ה
 יהיה חתן וישראל כלה בשביל התרומה או ורנה שלפעמים
 הכותן כמשכ כאלו והיה מקבל והוא כשהמקבל אדם חסוב
 כמו שאמרנו במסכת קידושין נכתב הוא ואמר הוא אם הוא
 אדם חסוב מקודשת ואם כן ויקחו לי תרומה רוצה לומר
 ויקחו ממני תרומה שבכותבם לי תרומה מקבלים ממני ואני
 הוא הנותן והם המקבלים ומה שאמר תרומה ותרומתי לפי
 שהעשיר אינו אלא ממונה ופקיד על המון שכלו משל
 הקב"ה ואם האדם ממונה חסוב ונותן המון לדרך היוצא
 בו המון הוא שלו ואם לאו הוא מהקב"ה ואמר מאת כל איש
 אשר ידבנו לבו לפי שיש אברים מקבלים ואינם כותבים ויש
 כותבים ואינם מקבלי ויש מקבלים וכותבים ויש שאין כותבי
 ולא מקבלים והלב כותן ואינו מקבל כמו שכתבו חכמי
 הרפ"ה לזה יחס הכדוי ללב שהכדוי הוא הנותן ואינו מקבל
 ואמר לבו בכנוי לפי שיש מתנדבים לא מלבם אלא מלב
 אחרי' שרואי' לאחרים שמתנדבי' ולכן הם מתנדבים משפ"ה
 הבטעה ולזה אמר ודבנו לבו ואמ' כדוי לבו : זהב וכסף
 ונמשת

והותר הספק הראשון שאין זה עבודה זרה מאחר שכל מה
 שידבר הוא בשם יי והותר הספק השני שאמר כי לא ישא
 והקדוש ברוך הוא שולח לומר שאפילו שהוא מטטרון לא
 כתתו לו יכולת לסלח וגם אינו לא אסלח או שומר למה שאמ'
 אל תמר בו כי שמי בקרבו אבל המלאך שכבי תשא אינו זה
 אלא אחר שאינו במדרג' כל כך גדולה ולזה אמר לא אעלה
 בקרבך ואם הוא מטטרון לעולם כמנא עם הקד' ברוך הוא
 ולפי שהיונו חושבי שמאמ' אמ' א' תמר בו שהו' הדין במלאכי'
 אחרים או בגלגלים לזה אמר לא תשתחוה לאלהיהם ולא
 תעבדם ולכן משה לקח חכי הדכ' ונשם באבנות ומצו הדם
 זרק על המזבח לומר שיתאחדו עם השם ותעלה כדס שנושא
 את הכפס ונורך העלויה שאמ' אל משה אמ' וכו' שלפי שביאת
 המלאך היה אופשר שיקבב שיטעו בלשונותו ענה עלה אל יי
 ואמר מטטרון א משה עלה א וי' לשיוראז אדנות השם יתעלה
 ושמושל במלאכים ובגלגלים ועליות מזה כדי שבאמצעותו
 ישיגו זה ובוה הותר למה נגש משה מאחר שלא דבר עמו
 השם יתעלה ומה שאמר ויראו את אלהי ישראל הוא משה
 ואהרן והזקנים כלם והעם לא יעלו במדרגה עמו וזה אינו
 רק לזקנים לא לאנלי בני ישראל וזה הוא שאמר לא שלח
 ידו ואלו הם ראשי המנות וזהם וותר מעלה מהמון העם
 ולזה קראם אנלים נאכלים מן העם ולא הגיעו לכל כך
 מעלה כזקנים אבל הסגת הזקנים גדולה מהם וזה אמרו לא
 שלח ידו פירוש כבואתו כמו היתה עלי יד יי ולזה אמר בהם
 ויחזו ולא אמר ויראו כמו שאמר בזקנים ומשה ואהרן ולפי
 שלא היתה עליהם יד יי לא הוצרכו להפחד מהאכילה כמזה
 ואהרן והזקנים ואלו ויאכלו וישתו ואמר שהזקנים ראו את
 אלדי ישראל וראו שהם יתעלה הית רגליו הכלים הכבדליה
 ונמשלו לספיר שהם ספוריו וזכים ככדלי' ממומר ובמרכבה
 אומר וממעל לרקיע אשר על ראש' כמראה אכן ספור דמות
 כסא והוא כאמר על המלאכים וכמו שהספיר אין לו גוון
 בעצמו ומקבל הגוון כן המלאכים אין להם גשמות עם היות

וכמש'מה שהזכור זהב כראש לומר שמתחיל עון העגל שהיה של זהב וכן שור או כשב או עז לומר שבמה שמתאו כתרנו שבאמ' ברשת' ושמתו מלך וכמדדש זהב זו מלכות בכל דכתיב ביה אמת הוא רשף דרבהא' כסף מלכות מדי שבאמר ועשרת אלפים ככר כסף וכמש'ת וון שהיא פחות מכל' עורות לית מאדמים מלכות אדם שבאמר וינא הראשון ארמוני' שמן למאור מלך המשיח שבאמ' שם ארמיה קרן לדוד ערכתו כר למאמיו בשמים לשמן המשחה שעתיד למשוח בהן גדולי' אבני שוהם שבאמ' שמתו כדכוד שמשותף' אבני מילואים שאמר ושעריך לאבני אקדח ועשו לי מקדש שיבכה במהרה ביומינו ושכנתי בתוכם לעולם ושכנתי רמז למשכן השכם שעמד בית ראשון ובית שני בית ראשון תי' וזהו וכן תי' ובית שני תי' וזה הוא ושכנתי ושני תכ' מבי' ומחוץ תנפנו מכאן לתלמי' חכם שהיה תוכו כבדו וכן אמר נדק לבתי וילכשני ואומרים ז' למה נמשלו דברי תורה לזכויות מה זכויות זך ומראה כל מה שכתובו כך תלמוד חכם ויהיה תוכו כבדו: ועשית עליו זר זהב בשלמן ומזבח הזהב אמר ועשית לו ובארון אמר עליו לפי שהשלמן רמז לכתר וזלמות והקטרת לכתר כהונה ואלו ירושה שאין מלכות אלא לזרע דוד והכהונה לזרע אהרן אבל בארון שהוא רמז לתורה ואינה ירושה לא אמר לו שאינה ירושה לו ובמדדש אמרו בארון עליו לומר שכתר תורה עליו על כל: ועשית שלמן טעם השלמן ב' חס' כבוד השם לשתתול בו הכרחה והיה אכל לכהנים והיה מסבוק מעט שכל בהן שהיה מוישו כפול היה שבע ועב' נקרא שלמן זה' שולח ברכתו בלחם שעלו משם משתלקת הכרחה בכל המזונות ויבא שבע לכל העולם והכר' זו יש מוש לא מאין והעד לישע אין לשפתך כל כבוד כי אם אסוף שמן ואלהיו בכד הקמה ונראה לי שזהו כוד הפיאה וזה הוא שאמר אין שריר לאכלו על כן לא ימיל טובו' ובמדדש ששים שלום טובה ושועה מחילה והשלמן מזבח כפרה לאדם והלחם שעל השלמן משוכ בקרבן אם מאכל לעניים ואמרו רבותינו ז' והמזבח עץ ג' אמות וג' ודבר ל' זה השלמן אשר לפניו יפתח במזבח וסיים בשלמן אלא בזמן שבית המקדש קיים אדם מתכפר על ידי מזבח ועשאו על ידי השלמן ומנהג חסידים שבנרפת שעושים משלחם ארון לקבורה לומר שהאדם לא ישא מאומה בידו ולא יגמו בעמלו אלא הנדקה שעשה והטובה שמיטיב על שלמנו וזהו אמר המאריך על שלמנו מאריכוני לו ומינו ושמתינו: וצפית אותו זהב טהור כאן רמז לב' ברכות המזון מן התורה ז' ברכת הון הא' הארץ בית כנסת ירושלם: ועשית מזורת זהב טהור תכחומא' כרות המכירה כנגד שבעה כוכבים שרוש שזבעה כוכבים הם כרות ברקעים ופועלים בשפלים ומכהיגים העולם השפל בוים וכלילה וכן שבעה הכרות היו דולקות בוים וכלולה לפי מ' תמיד והכר האמצעי כנגד גלגל חמה שהוא אמצעי לזבעה כוכבי' לכת על דרך ש'ס' מכלל וכן היום הד' הוא אמצעי בשבעה הימים ובמכורה יש שלשה דברים כפתור גביע פרח כפתור עגול כנגד עולם המלאכים שמתעבדים מזון הזכונה בתעבונ שאין לו סוף ולזה אמרו ז' עתיד הקד' לעשות מחול לכדיקים לעתיד לבוא וכבודו כיכיהם שהמחול עגול ואין לו ראש וסוף לומר שתעבונ הכפשות אין לו סוף הגביע יש לו בית קבול ומסקה ומרה כנגד עולם הגלגלי שמקבלים כמות העליונים ומשפיעים בעולם השפל הפרח כנגד עולם השפל שבו כל גדולי הארץ פרחים וגינים יוש' לשאלו

מה רומז המשכן בכללו וכלו: תשובה המשכן כחלק לשלשה חלקים לפנים מהפדוך וחוף לפרכות שהוא אהל מועד וחבר המשכן והוא כנגד שלשה עלומות' לפנים מהפדוך' שם ארון לוחות כרובים' כנגד עולם המלאכים וכנגדם באדם המוח ובאהל מועד שלמן ממורה מוצח הקטר' כנגד עולם הגלגלים שהעולם מתקיים בתנועתם וכנגד' באדם הלב שבו החיות' חזר המשכן בו מוצח העולה ששם מקבלים הפקד הבטלי חיים ובאדם כנגדו מהטבור ולמטה' הנה לך רמז המשכן והכלים הם' ארון שלמן ממורה מזבח הזהב מוצח הנחשת' והרמז בהם לחמשה מעלות שבאומה ישראלית כתר תורה כתר כהונה כתר מלכות מעלת הכהונה כללות ישראל' הארון רמז לכהונה שבאמ' ודברתי אתך מבין שני הכרובי' השלמן כנגד מלכיו ישראל' המכורה כנגד התורה שמאירה לישראל' מזבח הזהב כנגד כתר כהונה שבאמ' ושימו קטורה באכף' מזבח הנחשת כנגד כללות האומה שזרובים כפרה שבו מקרובים הקרבנות' עוד יש לשאל למה עשה בכלל שלשה חרותות שבים של זהב והאחד של עץ ועוד מה רומזים הקרשים והיריעות ולזה באמר בבלי המשכן רמז אחר והוא שהארון רמז לתלמוד חכם ואמרו ז' כל תלמוד חכם שאין תוכו כבדו אינו תלמוד חכם ולפי שאולי ואמר האדם אי אפשר להשיג נפשו מעלה לעלות למדרגת מלאך לכן רמז שאם יהיו לו אמונות טובות מפכסום ומעשים טובים מבחון אף על פי שיש בו חמר' שהוא עני שטוים ויכל להשיג מעלה ולהיות למלאך שהכרובים רומזים למלאכים ובמשכן היה מכורה לדרום ושלמן לנפון לרמז שאם החכם תוכו כבדו יהיה לו שכר בעולם הזה ושאר שרומו לו השלמן וגם מיו הע' גלגל רמז המכורה שבאמר כי בר' מנהג ותורה אור והאור גנוז לכדיקי' לעתיד לבוא ואם שלמה ע' אורך ימי וג' ומאין למד שלמה לומר כן אלא למד זה מן המשכן שמכורה לדרום ושלמן בנפון ומזבח הזהב רמז שמי שיש לו אמונה ומעשים טובים הוא זהב טהור ומעשיו וריומו עולה לפני השם ויתברך שבמזבח הזהב היה הכהן מקטיר קטורת ולרמזו שהחכ' לא ימטא ולפי שאם חטא ראוי לו שידה על עונותיו ולא יאמר לא חטאתי לכן היה שם מזבח העולה שהוא לשיקרי' קרבן וכל זה רמז לחכם' והקדשי' הם רמז לתלמודי' שהתלמודים עומדים סביב הרב כקדשים סביב כלי המשכן והיריעות רמז לישראל שמעמידן לתלמודים ומניחים עליהם כמו היריעות שמוניחים על הקדשים ואברהם ויזבח ויעקב כלם היו ראשי ישיבות שבאמר ויהי כי זקן יזבח וזקן הוא טקנה חכמה ולו היה ראש ישיבה והיו לו שלשה בני' האחד קהת שמולך הארון שהוא רמז לחכם' וגרשון מולך יריעות רמז לישראל שמעמידים לחכמים' ומררי מולך הקדשים רמז לתלמודים' עוד יש להקשות למה בכל אמות הארון יש חצי אמות וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו' והטעם לפי שהחכם ראוי שיהיה שפל ולא יחשוב אס הוא בקי שהגיע לקנה הבקיא' ואם הוא מופלג שהגיע לקנה הפלפול שארכו רמזו לבקיאות ורחבו לפלפול שבאמר ארובה מארץ מדה ורחבה ממים' ומאיתו דברי הרמבם לר' אברהם כבו אמר דע בני אברהם ורחמך האל כי המשכן וכלו בא המשל על גוף כבדו והתחיל בארון דע כי הארון הוא משל על הלב בלי ספק והלוחות שהם כתובים בארון בא המשל בהם על השכל האנושי שהוא נתון בלב ואמרו והיו הכרובים שרשי ככפים למשלה בא המשל בזה על הריאה שהוא כוכבת בככפיה על הלב להחיותו והשלמן

בא המשל בזה על הכבוד כמו שהשלחן נתון עליו המאכל והמשתה כך הכבוד שמקבל עליו האכילומכא המונחת עליו שהיא מלאה במאכל ובמשתה שהוא מבטלם ומחלקם לכל איברי הגוף והמכור בא המשל בזה על המרה כי כמו שהמכור מאירה במשכן כך המרה מאירה על הגוף כלו ומוצת העולה אשר באמר בנאש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה בא המשל בזה על החו הטבעי הכתון באדם שלעולם לא יחסר ממנו עד יוב מותו ומוצת הקטורת בא המשל בזה על השפע הכשפע על השכל האלדי שהוא נתון כמוהו והמסך בא המשל בזה על המסך המכיל בין איברי השמימה לאיברי המאכל והאדמים הם משל על הגידים והעורקים והכבוד והמי שבו משל על הלחות הנברו בגוף והירועות בא המשל בזה העור המכסה את הגוף והקשרי הם משל על כשר הגוף שהוא מחזיקו ונראה שהקשרים גם כן משל על העצמות שהם דפני הגוף כלו :

גשלתה פרשת תרומה

פרשת ואתה תצוה

כתית למאור ולא למנחות הראשון למכור והשני למכור כוונתו שבעולם מו שום לו שמן רע דולקו ככר ומי שיש לו שמן טוב כותבו לתבשיל ואוכלו וכאן בהפך הראשון שהוא זך למאור והשני למנחות כתית זה מקדש ראשון שעמד תי שנים ומקדש שני תב' ורמו למקדש שלישי למאור כלשון קומו אורי ולפי ששניהם עתידים ליחרב לכן דמו שניהם במלת כתית אבל הענין שיעמוד לעד ולא לזמן קצוב אמר בו להעלות כר תמיד :

לכהנו לו היה לו לומר לכהן לו ו' וזין הכנסתים לרמוזו על יח' כהנים גדולים ששמשו במקדש ראשון :

ואלה הכבדים אשר יעשו דרשו רז"ל בערכין כשם שהקרבנות מכפרי כך כבדי כהונה מכפרי וזה נסמכה פרשת קרבנות לכבדי כהונה חזן מכפר על הדינים שחאמר ועשות חזן משפט' אטוד על ע' שחאמר אן אטוד ותרפי' מעיל על ל' שון הרע שפכהסוף שחאמר וכשמע קולו ויבא דבר שיקול ויכפר על קול' ולשון הרע שכתבנה קטרת מכפרת' כתונת על שפכות דמים שחאמר ויטבלו את הכתובת בדם' מכנפת על גסות הרוח ויבא דבר שכתובה ויכפר על מעשה גבו' אכנס על הרהור הלכ' זין על עזות פנים שחאמר והיה על מצה אהרן וכתוב ומנח אשה זונה' מכנסים על עריות' משבצות זהב ככאן רמו מעלת התורה שהיה כבוד כבוד כבוד הוא כמים לאכמים והאכמים כמים לאותיות לומר שהתורה מעלתה על כל הקבוצים שבעולם שחאמר וקרה היא מפניכוס ועד שהיו עב' אותיות בחשן כנגד עב' שמות' אודם פטרה וברקת הטור האחד וגו' יש להקשות מדוע כתב בחשן ראובן באורכ ולא באחד מאשר האכמים וכן שמעון בפטרה ולא בשום אחת מאכמים האחרים וכן קשה בכלם והמכס רבינו בחיו זל כתב זה לשון רע כי כמנא כתוב בספרי חכמת

הטבעי כל האכמים הנקרות שהן הפרשיות ושקרויות אינם אלא יב' והם אבות לכל שאר האכמים וכל שאר מינים הם ענפיה ותולדותיהם ומה שנתן אכן אודם לראובן פט' שהאדיומו פניו כמנא בלהה כשכלל יעושי אביו והורה והאכן הוא נקרא רובי גדל בים והוא אדום בתכלי' ותרנס אכקלום שמקן ולזה נקרא אודם לפי שמראהו אדום כדם וסגולתו שכל אשה שנוארתו איב מפלת לעולם וטוב למקשה לילד שאם שומקין ומערבין אותה באכילה ושתו יועיל הרב' להריון כדנדראים שמנא ראובן שהם דמו' אדם ועל כן ככתב אדם חסר ו' להורות על אדם שהמקרא יורה סגולת האכן שנקרא אודם והמכתב יורה על פעולתו ולזה היה ראובן מופתה על אודם' ששמעון מכותה על פטרה והיא ירוקה ככרתו ותרנ' אכקלום ירקן ונקרא פראשמו' ופיתנה לשמעון על שם שהוריקו פניהם ופני זמרו וכן כל מי שמתא משכט שמעון בכמת מואב ואמרו רז"ל סימן לעבירה הדרוקן וסגולתה שמקררת הגוף ועל כן מצויה בארץ כוש שהם חמי' ושטופי זמה ונרובי' ליה לקרר אותה וז' לא יערכה פטרה כוש ולפי שהיא מצויה בכוש יחס אותה לכוש' ל'וי מפותח על ברקת ונקראת כן ע' שמוצת ככר ומאיר ככר ותרנ' אכקלום ברקן ונקראת אקדח שחאמ' וזעריך לאבני אקדח על שם שקודמת במלאת והוא מלשון קודמי אש וניתנה ל'וי מוכני ששכט ל'וי היו מאירים בתורה שחאמר וירו משכטיך ומשה שהיה משכט ל'וי כשנולד כתמלא כל הבית אורה וגם קרן עור פניו דכתיב חכמת אדם תאיר פניו' וסגולתה שהיא מחכימת פתו ומאירת עינים מלבד מה שמשמשים בעצם גופה כמו ככר ואומרים שאם שומקין אותה ומערבין במאכל ומשתה יועיל הרבה להמכיס ולפתח הלכ' :

יהודה על כוונת והוא מקראדי והיא ירוקה ככרתו על שם שהוריקו פניו כמעשה תמר וכתב על יצרו והודה והוריקו פניו גם כן על שם שמשדו אביו על יוסף שחאמר חיה רעה אכלתהו וכשברך בניו אל' מטרף בני עליו אז נעזו פניו זכס ומכהיקוס ככונס זה שזונו מכהיק וכתוב בג' אזהר יודך בעורף אויביך וסגולתה שכל מי שנואשה אויביו הפכים לו עורף ולכן נקראה כונס' על ספר והיא מרא' תכלת לפי שהיו גדולי בחכמת התורה שחאמר ומכני ושפכר יודעי כניה לעתים ולחמות התור' של סכרימון היו וכן מצונו במתן תורה ונתת רגליו כמעשה לכנת הספר' וידוע שנפס בעלי התור' נרודה בנרור הקיים תמת כסא הכבוד שכתוב בו כמראה אכן ספור' דמות כסא והתכלת נבע של ענוה ושפלות לא באוה כארמיות וירקות וסגולתה שהיא טובה להאיר עינים ולכן מעבירים אותה על העינים וכן התורה מאירת עינים והאכן הז' תועיל לכל כאב וכפיתה באי זה מקום שתהיה כגוף וכן התורה מרפא לכל הגוף ואמרו רז"ל תש בראשו וכו' :

זבולון עליהלום ונקראת סודלה בלעז והיא לכהה ע' שהכסף לכן והוא סימן לעושרו של זבולון שחאמר זבולון לחוף ימים לכן כותבה לו והיא מנלמת בפרקמטוא וסגולתה שמביאה שינה על האדם שחאמר הפעם וזכרנו אישיו

דן על לשה ונקר' אטופסו וכו' פרוץ אדם מהוסף ע' שהפכו שכת דן את הקערה על פיה והפכו לט' לכלל כפסל מיכה וכת' בכפר יהושע כמלוק הארץ ויקראו ללשם דן כשם דן אכיהם שהיא עיר מארץ ישראל' נפתלי' על שבו

ונקרא טורקיא והפרטים תמידים לכוואה וכן תרגמו
 טרקי וכו' ונתת שמונת האדם על הרכב ומלמדת אותו
 כענין הרכיבה כל ימיו ולכן נקרא שבו ועל שהיא מחברת
 אותו אל הרכב ונתת לכפתלי שהוא לשון חיבור על שם
 כפתולי אלהים כפתלי: **נד על** חלמה ונקרא
 קרישטל ולכן תרגם אנקל' עין עגלא לפי שהקרישטל מני'
 הרבה אל כמי אדם והכל מכירין אותה כך שבט' של ג' היו
 מרובין והרוביהם מוכרים שחאמר וטרף זרועו וסגולתה
 שמחזקת הלב שליו ירך בלכתו למלמה ולזה נקרא חלמ'
 מלשון חזק שחאמר והחלומי והחיוני: **אשר על**
 תרשיט ונקרא קריאוליק וגוונה כגוונה השמן וסגולתה
 לעכל המאכל וכל שכן למי שמוקה ומערבה במאכלו וכעשה
 בזה עב ושמן שחאמר מאשר שמכה לחמו: **יוסף על** זוהי
 ונקרא אוסקולו וסגולת' לתת חן לאדם כענין כל רואיו ונקר'
 שזהו יש בה אותיות השם על שם ויהי יו' את יוסף ויהי אוס'
 מזליח ויתן חנו והנשוא' בבית המלכו תועיל ודבריו כשמע':
בנימין על יספה והיא כלולה מגוונים הרבה הדומה
 שחורה ירוקה וסגולתה לעזור הדם לפי
 שכשתכה לבו בגוונים הרבה ומשכ מחשבות במחירתו של
 יוסף אם יגלה הדבר לאביו אכל לאף על פי כן כתבדבר על
 יגרו והיה מעצור לרמוז ולא גלה לאביו כמו שגזרת הדם
 ונקרא יספה שתי מלות יש בה וזה יורה מעלתו שאף על פי
 שהיה לו פה וקיה לו לבנות שתק ולא גילה עכד' וכל שיש
 להקשות על דבריו איך כתב ששמעון על פטודה שהוא ירוק
 לפי שהוריקו פני זמרינפני החוטא' משמעון וסימן לעביר'
 הדרוקן והלא הקסן הוא לפי שרוח הקדש שורה על הכהן
 הכהאל באורים ותומים וגם כן לזכרון לפני יו' תמיד שיזכור
 זכויותיה ויפיע עליהם טובה ולא לשיכור העונות חלילה
 וכן קשה לו מה שכתב על גסם דן לפי שבו פרוץ מהוסיך
 על שם שהפכו קערה על פיה והפכו לשם לכמל בפסל מוכה
 וכי ראוי שיפסח שנים עשר אבני השבטים באורים
 ותומים חטא עבודה זרה לשיהיה לזכרון לפני יו' תמיד
 חס ושלום ועוד למה בראובן אודם על שהאדמו פגיו בחטא
 בלהה ועל שמעון ורוקה על חטא ככות מואב כיון ששתיהם
 על עונות יהיו שתיהן ירוקין או שתייהם הדומים כיון שסימן
 לעבירה הדרוקן ועוד קשה עליו מדוע בשבט לוי ברכת על
 שם שאיריז בתורה שחאמר יורו משפטיך ויששכר על הפיר
 על שם כפפריון ויתר היה ראוי שיהיה בשבט לוי ספיר
 שמרעה לוי והביא הלוחות שהיו מספיריון ועל וששכר
 ברכת על שם שזאיריז בתורה כדרך הרוד' קנישו' על רבי'
 בחיו ולכן כל הפרש פני אחר וטעם אחר בקצת האבני וכל
 אתרץ שתי הקושיות מארבעה שהקשיות עליו:

אמר

ינחק קארו המחבר שראובן על אודם
 והיא רובי לפי שהאבן שגוול' אדום היא
 ממאדים ומאדים מורה ומחוייב מכת
 חרב והרג ואבדן כראוי כפי טבע העולם כיון שאמי
 יוסף היו רוצים להרוג ליוסף שראובן יסכים עמה כעבור
 שהבכורה שניטלה מראובן כיתה ליוסף שחאמר וכחללו
 ינעו אביו כיתה בכורתו ליוסף והוא עשה בהפך שחאמר
 וישמע ראובן וינילהו מידם ויח' לא ככנו כפשו ויאמר איהם
 ראובן אלא תשפכו דם השליכו אותו ונו' וכמו שאמרו אל
 ראובן ראו מה בין בני לבן חמו וכו' ראוי שיפוט' במאד' לומר'
 אעפ' היה ראוי לראובן ללכוש בגדי כקס ומכת חרב עם כל
 זה לא עשה לא אדרב' לא די שלא עשה רק מנע מהם ההרג'

מיוסף כך נראה לו וכראה לו עוד על פירוש רבינו בחיי
 שכתבה לראובן אודם שהיא עזרת למקשה לילד שלכן לא
 כותלו דיחאמכטו אף על פי שהיא חסוד' לפי שיש לה סגולה
 הסכ' שחכס גדול ברפואה קראוהו על שזכיר' שלשת חמת
 מקשה לילד מאד והלך ועשה כל התרופות ולא הועילו והלך
 מתיאש ומיד שהלך חזר ואמר לו למה חזרת כל כך במהרה
 והש' לשאול מאתך אם יש טבעת בדאיחאמכטו אתך והשיב'
 כן יש בכיס שלי ואמר תנהו לי ומיד שכתבה לו ילדה:

שמעון על פטודה לפי שמכאתי בספרי הטבעיים שהיא
 מרסקת הזנות בכל כך ענין שהאש שנושאה אותו אם מוכה
 תשכר האבן שאינה סובלת זנות ושר אחד רצה לנסות
 לאשתו שהלך למרחוק ואמר לה תשא זאת הטבעת בעודי
 מרחוק שתזכור ממני וכושאה וכשבא השר מראה שכורה
 וידע שאינה נלכך כיתה לשמעון לומר שירחוק עצמו מהזנו'
 אם רוצה שהקלה יתן רוח הקדש באורים ותומי' הר' שניתן
 פטודה לזכות שמעון לומר עיין אם תחטא עוד אבכך תשכר
 ולכן לא תחטא רק תקיה בעלת שוכה וקייית קרוב אלי ועל
 פירוש רבי' בחיי' אל נראה לו שניתן לראובן אבן הדומה ולא
 ירוקה כמו לשמעון לפי שסימן לעבירה הדרוקן וממדי שלא
 שב בתשובה ראוי להדרקון אכל ראובן ששב בתשובה ראוי
 שישאר ה' קסם ככלה מן העביר' כדרך המלכו' אותו מעביר'
 שמתאדמים פגיו מזד' כושה: **לוי על** ברכת לסכה
 הכזרת שהיא מאירה כלילה וכראה לי שלא אמרו אל אשת
 חיל וכו' ורחוק מפניכיס מכרה זו אשת כח' ויש להקשות
 למה פירשו זה הפסוק על אשת כח ולא פירשו כך על כטח
 בה לב בעלה או על שאר הפסוקים ולמה אמרו כן על אשת
 נח ולא על שרה ורבקה וכו' שהיו נדקקות ממכה לא הכונה
 לפי שהש' אנה נזרר תעשה לתיבה והיא אקדח להאיר כלילה
 בתיבה לזה אמר אשת נח הוא ויתר יקרה ויתר מאירה
 מאקדח שכתבה בתיבה כך נראה לי שאם נזרר רוצה לומר
 חלון מה הועילה שהיו אמרו אל שלא שמשו המחורות בשבת
 המכול': **יחזרה על** כוונתך כמו שאמרו סגולת'
 שהנשואה חוזרים פנים לו האויבים נראה לי על זה שזהו
 מה שאמר ויך זריו אחור חרפת עולם נתן למו' הפשט
 שכשהמכה איכה בפנים אלא באחור היא חרפה שחורה
 שברח וזה הוא שאמר חבורות פגע תמרוק ברע הוא מלשון
 ונתון תמרוקיהן לומר שדבר יפה וכבוד לרשע כשיו לו מכת
 חרב בפנים אכל כשהוכה במקו' כסתר כמו בחדרי בטן זה
 הוא לו למכה: **יששכר על** ספירה קשתי
 מדוע לא היה לוי על ספיר מוסס ספיריון' תשובה נראה
 לו לפי שאף על פי שיששכר היה חכם בכל החכמות היה
 ויתר בחיטובניות שחאמר ומכיו' וששכר יודע בוטה לעתים
 ומכמת התכונה כושא שלה השמים והם ספיריון לכן כותן
 ליששכר ספיר שהשם מורה על ספיריות וכתוב ותחת רגליו
 כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לעורך שהם ספיריון'
 וכתב רבי' בחיי' אל שספיר גוונה תכלת והיא נבע של עבוס
 עד כאן ושמעתי שבן קיסר קושטאמטיכ' לא היו קמים מכיו'
 ולא מכבדים אותו וכתרעם לאביו על זה ואמר לו אביו אם
 אתן לך אבן יקרה ושים בכובע ותראהו לבני אדם ויכבדוך
 שסגולתה היא זאת וכן היה וספר הדבר לאביו
 אמר אביו דע שאין זה אלא מנד שכשתראה להם האבן
 חושבים שאתה משתמחה להם והם משתמחים לך'
 וכיתן ברכת למשה שהפעולה היותר גדולה טעשה היא
 מתן תורה וכתוב בה ויהי קולות וברקים:

זכולו על יתום הוא פירלה לפי שהיא עגולה וכן היה עגולה שהיא יסוד וכתיב זכולו לחוף ומים וגו' ועד שנלגל הוא שחור בעלם והעשיר שמסויע לבעלי תורה יתמיד עשרו ואי לא לא ילזה מתמים לא כל עדשים כך נראה לי:

דן על לשם כל שאינו כרתי כתיב בעבור הקושיא שהקשיתי לו אלא שהלוחם במלחמה ובא מאחרי הלוחם והורגו רואה פניו הפוכית שהפנים שאינם הפוכות הם כאלוהים פנים אל פנים ולפי שכתוב בדין יהי דן כמש על דרך הנוסף עקבו סוס ויפול רוכבו ורואה דן פני הנהרג הפוכות לזה מיתן לו לשם שפניו הפוכות ועוד נראה לי שלשם שלשם הוא כמו השם שצריך הלוחם ישועה מהשם והוא כמו שאות לשם ית אפקול' שיהיה בעורך ובלעזו לדיוו טוואיקו מייכוו וזה אומר לשם פירוש לשם יתברך אפקוד אותך גלוי אמר בדין לישועתך קויתו יו': נפתלי על שבו נראה לי לפי שפנתלי רומז למתן תורה כמו שאמרנו על כפתלו כופת לי שהתורה מתוקה ככופת והעוסק בתורה צריך שיהיה תמיד על הספר שכתב ואל מעבר לים היא אינה בעוסקי' בסמורה שהולך מפה אל פה וממקום למקום לזה כיתן לו שבו רל' שיהיה במקום אחד שקוד ללמוד תורה וזה הוא בו במקומו יהיה: גר' על החלמה נראה לי לפי שגר נולד מהול' ויש לשאל אם המולה היה לתת שלימו כגוף או בהפך כשרא' שהאדם שלם ומחשרי' ממנו הכשר וכשאר כבעל מוס' תשובה שהיה מותר והיה בעל מוס' וכשימול לעשה שלם וזה אומר שהתהלך לפניו והיה תמים פירוש לא תמאז שחיות שלם ובעשית בעל מוס' אינו כן אלא עכשוו אתה תמים וזה אומר החלמה לא תמאזו שלפי שכולד מהול' שכולד חסר אדרכה כולד שלם וזה אומר החלמה פי' שלם בגופו ובלעזו שא"כ כמו והחלומי והחייני: אשר על תרשיש נראה לי לפי שהתרשיש הוא הכוכבים כמו שפירשו על דיוו גלילי וזה שהוא השמים ממולאים בתרשיש הם הכוכבים והכוכבים הוא הגוף היותר מאושר שכל העולמות וכתיב באשר בא שרו כי אשרוכי כנות לזה מפותח על תרשיש:

יוסף על שזה הסעם שכתבתי למעלה וכל שלפי שא"ל אלהים יבקש את כרדף שיתקב כרדף מעשו ואומר אוהב את יעקב ואת עשו שאתיו הכל מקין וישע"י אל הכל והבקר מהארי והכבש מוזאב אדם כי יקריב מכם קרבן לא יכנס בבית המקדש הרודף אלא הכרדף היונים והתורים מהבן לא יכנס בביתו הבן אלא התורים ובני יוסף וכן יוסף כרדף מאחיו לכן ויהו"ו את יוסף לזה הוא על שזה ועוד לפי שכתוב ביוסף אחד מאותיות השם עדות ביהוסף שמו לזה ויהי"ו את יוסף ולכן הוא על שזה שהם בהפוך אותיות: בנימין על יוסף כזכור ועוד כל שלפי שיצפה ירוקה ושמורה ואדומה ומו שמכלומין אותו גונו עתה אדום ומיד ירוק ומיד אדום והוא שמדמיס לו דאגה על אותה הכוונה והלב כחלש הולך הדם לחזקו וכשאר ירוק ומיד רונה להקסם וינאל הדם להקסם והוא אדום וכן בנימין רצה להקסם על אחיו והיו פניו אדומות ואח"כ לבו כחלש על יוסף ושהפכו פניו לירקון ואחר כך שלא יכול להקסם בעבור חסודותו כשאר פניו שחורים על חסרת אחיו כלל והטעם שכתומין לא גלה לאכיוונן ראונו לפי שאמר לא ימנעאו כוונת הש"י שירדע ליעקב מכירת יוסף או לא אם כוונתו שירדע הקס"ה עכמו ובלה לו ואם כוונת הש"י שלא יודע ליעקב איך אעשה הקב כוונת הש"י לבלות: את האורים ואת התומים היא מדרגת רוח הקדש למעלה מכת קול'

ולמטה מכנאה ונקרא שמאירי' שמושרים דכריהם תומים שמאלומים דכריהם ונקראו כרתי ופלתי כרתי שזכרתיים דכריהם פלתי שמופלאים מעשיהם: ופעמוני זהב בתוכם כשולי המעול עב' רימונים לו' לנד ומין לו' לנד שמשל ופעמון זהב בתוך הרמוני ולפרשי לא היו בתוכם אלא פעמונים בין רימונים: ונשמע קולו קול המעול נשמע בהרעשת הפעמונים ולימדה תורה דרך ארץ לרונה ליכנס לפני המלך שיהיה נוקם בפתח היכל ואם נכנס פתאום מייב מיתה שנאמר אשר לא יקרא אחת דתו להמית וכן הכהן אם יכנס פתאום ויפגעו בו המלאכים ועוד לפי שיפגו מקום לאוהבו של מלך כדו' שיוכל לעבדו כיוחד וכא' תונס כן נשמע קולו כאלו הכהן קורא אותם שיפגו לסרת לפגו כראשונה שכבר כלה עבודתו וזה כבא' ה' הקדש אבל לפגו לפנים לא היה צריך השמעת קול שלא היה נכנס שם כבדג זהב אלא כבדג' לכן: וזה למעלת ישראל שבוים הכתורים נכנס בלא נטילת רש' וכדורש למי וכל אדם לא יהיה באלה מועד אפילו אותם שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיו כאלה מועדועל כן נכנסה שיסמיע קול בפעמוני שנאמר בבית אלהים כהלך כרגש:

נשלמה פרשת ואתה תצוה

פרשת כי תשא

ונתנו איש כופר כפשו לוי' כפקוד אותם יס' להקס' מה הכוונה בזה הכופר ככופר כאמר על מי שחייב מיתה שנאמר ולא תקחו כופר לנפש רוצח ואם כן למה יתנו כופר כפשו שאין בכל התור' לאו שלא נמנה לישראל ופרשי ולא יהיה בהם נגף שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם כמו שזכרנו בימי דוד והכוונה שאין לזה הנגף כצביל עבירה אלא דבר טבעי ולכן צריך שלא ימנו לגלגלות אלא יתנו מחנית השקל ותמנה השקל ותדע מכינים ונראה שעל זה יש להקשות איך המנין משלים עין הרע כנמכ' בטבע ולא יזו סבה ונראה שאומ' המול' וכל וודע אותו המנין כמה רבים מאד הם הנמנים ולכן כופל בו עין הרע ויש להקשות על זה שהאמירה שאומר המונה בפניו רבים מאד הם אינו עין הרע אלא לשון הרע שדבר אחד הוא עין הרע ודבר אחר הוא לשון הרע וכמו שהכפיש הלוחשות על מי שמלה מעין הרע ומשליכות טפות שמן על כלי מים אומרות אחת על עין הרע ואחת על לשון הרע ואם תאמר לא בעבור הלשון הרע מתים הנמנים לא בעבור המחשב' שחושב בלבו ואומר הרבה מאד הם אלו הנמנים אי אפשר שאם בעבור זה מתים מה וועיל שלא ימנו לגלגלות אלא מחניות השקלים סוף ויאמר סוף כל וודע מינין המחניות בלבו רבים מאד הם הנמנים שהרי הוא יודע שבמנין המחניות הם מינין הנמנים ואם תאמר אחת הוא שנס' כן בטבע וימותו כשימנו מחניות השקלי' כמו כשימנו לגלגלותם אבל הקדוש צריך הוא יגילם דרך כס בעבור כופר כפשו שנתנו לעבור אתו' אם כן ימנים לגלגלות ויתנו מחנית השקל לכן כאמר שהסבה בזה שיתכו וינאלו מן העין אדים מהמותרים אשר ידחה הטבע עד שספר הפילוסוף כי המראה החדשה אם תסתכל בה האשה כעתוסתה יראה בה כתס' דם ישאר ריטומה בה זמן מועט ואלו האדים ימותו האכשופ'

בהיותם ארסים להם לקלות התפעלות מהם וימותו קצת האכזים הכמנים מולות קצת מפני החילוף שכבע במקבלים המתפעלו מזה וזה שהעין הוא האבר שיוזק יותר מכני זאת הכבטה הארסיות ויבא באמצעותו ההיזק אל המוח ולזה לא היו מקפידים אם היו הדברים הכמנים חלק מהאכזיב כאלו תאמר אכזבתיהם כי האיברים ההם אין בטבעם שיוזקו בזה תמצ' זה כמה שהיו עש' בהטילם גורל מי ועשה אחד מהעבודות הנעש' במקדש לפי מה שהתבאר ביומא שהיה מוציא כל את מהם אכזב והיו מוני האכזבנות ולא היו חוששים על זה כי הסכנה היא כשתהיה ההכטה בכבים כי הם מקומות יעדרו בהם אלו האדים בקלות ויובלו אל המוח: קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו בענין העבל יש ספקות רבות. **הספק** הא' איך עשו ישראל עבל ושכחו כל הטובות שעשה הש' עמהם וכמה מעלות טובו' למקום עלונו ועשר מכות וקריע' ים סוף ומן ובאר ולמה היו כל כך כפויי טובה ומתן תורה הוה קרוב מאד ועדין לא נסעו מהר סיני שבו קבלו התורה וכמו שאמר' רוד' ע' יעשו עבל במורכ' לומר שאם היו עשויים במקום אחר לא היה כל כך מן התימה.

הספק השני גם כן לישראל מה היתה כוונתם באחרים עשה לנו אלהים אם כוונתם עבודה זרה איך אמרו כי זה משה האיש שמה אינו אלה ואם כוונתם מכהיב במקום משה איך אמ' עשו להם עבל מסכה ויפתחונו לו ויזכחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל. **הספק** השלישי כגוף ישראל שהיו כפויי טובה אבל התימא הגדול על אהרן כהן גדול וכבואו וקדשו ו' איך עשה מטא גדול כזה שהיא העביר' החמור' שככל התור' ועוד שהמטא את הרבים ואם כתיירא' שיהרגוהו ראוי היה שיהרג' ו' יעבור ואם הרגו לחור יהרגו גם כן לו ואם משכ' שלא יהיה להם עוד כפרה אם יהרגוהו אין ראוי שימטא אדם מטא קטון כדי שלא ימטא חבירו מטא גדול וכן הדין וכל שכן גדול. **הספק** הרביעי מ'עשה האשים אותו מאד על זה שאמר לו מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו מטאה גדולה והשיב אל יאר אף אדוני אתה ידעת את העם כי ברע הוא ויאמרו לו עשה לנו אלהים ויאמר להם למו זה התפרקו ויתנו לי ואשליכהו באש ויבא העבל הזה ומה הוא התכלותו מזה ענמו היה מאשים לו משה. **הספק** החמישי יכתיב לאהרן ונקשה למשה מה זה שאמר למה ו' ימרה אפך בעמך ולמה לא ימרה והוא עין פלילי כמשו' ב' ויאמרו לא הוא ידבר העם באלהים ובמשה ולא זכרו תורת משה ושקרו הדת והיו משומדי לכל התורה כלה להכשם.

הספק הששי נקשה עוד למשה שמתר' דבריו בתחלה ההכול החטא מאד שאמר למה ו' ימרה אפך בעמך ואח' גדלו מאד באמרו אכא חטא העם הזה מטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב. **הספק** השביעי עוד יקושו למשה מה זה שאמר אתם חטאתם מטאה גדולה ועתה אעלה אל ו' אולי אכפרה בעד חטאתכם הנה כבר היו מכופרים או נשואי עון כשאמר ויכחם ו' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו וגם הרג עוד שלשת אלפי איש.

הספק השמיני כגוף למשה ונקשה להקכה ידוע שיותר חמור עון העבל משון המרגלים שעון העבל הוא עבודה זרה ועון המרגלי איכם ע'.

הספק התשיעי להקכה ולמשה מה שאמר הקדוש ברוך הוא שחת עמך ומשה אמר למה

וי'מרה אפך בעמך וחזר הש' ואמר ויכחם ו' על הרע אשר דבר לעשות לעמו. הנה לך שתי קושיות לישראל ושתי קושיות לאהרן ושלשה קושיות למשה וקושו' אחת לשם ית' ושאלה אחת להק' בה ולמשה. לספק החמישי והיא הקושו' החמישית למשה איך אמ' למה ו' ימרה אפך ולמה לא ימרה והוא עון פלילי רבותינו ז' השיבו בשהמשולוהו למלך שזיכתה אשתו ורצה המלך להרגה ואמר שזוכיה למלך בכיה שינאו ממכה ועודו לך למלחמה והשיב המלך עקרה היא השיב השושבין אם כן מה לך בזנות לא יהיו לך בכים ממכה כך אמר משה זה העבל הוא טוב שיעזור לך לפעול פעולות במציאות אמר הקכה אין בו ממש השיב משה ואם אין בו ממש למה יש לך קכאה ממנו ונוכל לפרש לפי שאומ' הככם שהפעול טובות לאדם יותר אהבה ושלטון עם המתפעל ממקבל הפעולה לפעול אותה בו לפי שהיא פעולתו לזה אמ' למה ו' ימרה אפך בעמך אחר שהם פעולתך וכל שכן שעשית בהם פעול גדול ומורא אשר הוצאת מארץ מצרים ככמ גדול וכיד חזקה ומצורף לזה מו' שהוציא הוצאת גדולו בכנין בית אחר אין ראוי שיהרוס אות' אף על פי שאינו ככנס בתוכה אלא יבקש דרכים אחרים להקכה מאובו לזה אמר אחר שעשית עמהם נסים והבאת עשר מכות איך יאבד כל זה פירוש שני אם שר הוציא לראובן מכותיו בעל כרחו אף על פי שיפגע בכבודו ראוי למוחלו שאם לא היה מוציא אותן מכותיו לא היה לו מקום לפגוע בכבודו שכותיו היה נשכ' ולזה אמר אחר שהוצאת אותם בעל כרחם ראוי למוחלם וכמו שאמרו רבותינו ז' על נחמשהו עלו בני ישראל מארץ מצרים אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה שלא היו רוצים לנאת ממצרי' ולזה הפירוש ככת גדול וכיד חזקה מוסב על ישראל שלא היו רוצים לנאת ממצרים ועל כרחם הוצאת אותם ביד חזקה ובהכרח גדול ואתם שמתו בשלשה ימי אפלה היו רעים ונחמשהו לוי מאד ואף על פי שיהרגם הקכה בעבור שיצאו לא יצאו והיונאים לא היו כל כך סרבים ועם כל זה יצאו כמוכרמים. פירוש שלישי אם ראובן קנה מקח משמעון על מנת שיש בו מומין ידועים לקונה לא יוכל לבטל המקח וכן הקכה ידע כשהוציאם ממצרי' שהיו רעי' ועבדי עבודה זרה כמו שכתבאר ביחזקאל ואמר אליהם איש שקונו עיפוי השליכו ובגלו מצרים אל תעמחו לזה אמר למה ויאמרו מצרים בחזקת רעי' ונחמשהו הוציאתם ולא בחזקת כצרי' אם כן ויאמרו שלא הוצאת אותם לא להרוג אותם בהרים. והיתר הספק השני שאם כוונתם באמרם עשה לנו אלהים אלוה ממש ולא מוכיב איך אמרו כי זה משה האיש שמה לא אלהים. התשובה המכהיב הוא אמצעי בין האלהים ובין העם שהאלהים לא ידבר עם העם לפי שהקכה כבדל מחומר והעם חמרוי מאד ואיך ידבר עם הכבדל עם החמר לכן הכביא ידבר הקכה עמו והוא ידבר עם העם שהכביא מנד' שהוא גוף הוא חמרו ומנד' בפשוט שהיא זכה מאד הוא לדי' ומזה הצד הקכה משפיע על העם טובות ומשגיח מאד עליהם שמנד' שהוא חמרו ידבר עם העם ומנד' שהוא לדי' ידבר עם הקכה ולזה העם דבקים ב'ו' וכאשר מהם האמצעי לא אבדו האמצעי לכד' אבל אבדו הלדי' שעוד לא נשפיע עליהם ולזה אמרו ושרל' כמדוד כמרץ עשה לנו אלהים גמור שמה שהיה מכהיב מתוואחר שמת אלהים אבדנו וגם כן עשה לנו אלהי' שאם תאמ' אעשה אמצעי ומו' הוא שיהיה אמצעי גדול ומשפיע כמשה. ואהרן לא הכין ראשיתם ומדורם הרעה אלא כפזוטו עשה לנו

מכהיב

מכהיו במקום משה והיתר כל אלו הספקו הוא בתשובה
 אחת כללית והוא שכענין עשיית העבל היו כמות הכת
 האחת שאלו מכהיו והכת האחרת שאלו אלוה ערב רב
 שכל ימיהם המה ואבותם היו עיבדו עו שאלו אלוה וישראל
 מכהיו ואמר הפסוק שתי הכתות וזה הוא שאמר ויקהל
 העם על אהרן בכאן כלל שתי הכתות שגם ישראל כשהם
 רעים נקראים עם שנאמר עם ככל וכתיב מה אעשה לעם
 הזה עוד מעט וסקלוני ואמר עם ויקרא עם המקום משה
 ומריבה על ריב בני ישראל ואמר ויחמרו לי עשה לנו הלאים
 אשר ילכו לפני בני זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרי'
 אמר הפסוק טענת שתי הכתות אמר כנגד ערב רב קום
 עשה לנו הלאים אשר ילכו לפני בני זה אמר כנגד ישראל כי זה
 משה האיש אשר העלנו ולזה אמר בכת ראשונה הלאים
 ובכת השניה איש לומר שאין רוצים עו אלא מכהיו כאיש
 שהיה ראוי שיאמר כי משה אשר העלנו מה נורד לומר איש
 ולפי שאמר כי נפרש שכל זה אמרו ישראל עשה לנו מכהיו
 כי זה משה האיש אבל ערב רב לא אמרו אלא עשה לנו הלאים
 ואם אמרו גם כן בזה משה הכונה כמו שפירשתי למעלה
 עשה לנו אלוה אחר שאבדנו מכהיו ומי שאבד מכהיו אבד
 הלאים ולכן כשעשה עבד אמרו ערב רב לישראל אלה הלאים
 ישראל כלומר לא כמו שכתבם מכהיו במקום משה אלא
 אלה הלאים אשר העלנו ולזה לא אמרו אלה הלאים ו
 ישראל אשר העלנו ולזה אמר הקדוש ברוך הוא רד כי שחת
 עמך אשר העלית מארץ מצרים לא אמר אשר הוצאת שלא
 הוציא משה לערב רב אלא כתן להם מקום שיעלו עמו שלחן
 הוצאת הוא שהוציאם מעבדות למירות כמו מוציא אסורים
 בכושרות ומורה שהוציאם על כרחם של מצרים המעבידים
 אותם כמו אמי וי אשר הוצאתיך מאור כשדים שהוציאנו מן
 האש ולזה לא אמר אמי וי אשר לקחתך מאור כשדים וכמו
 שאמר וי אשר לקחני מבית אבי ולא אמר אשר הוציאני
 מבית אבי לזה אמר רד כי שחת עמך קראם עם משה לפי
 שנתן להם רשות ולא מנע מהם ויאמר שחת עמך אותם אשר
 העלית מארץ מצרים והקדוש ברוך הוא לא כתרעב בזה על
 השואלים מכהיו שהם ישראל אלא על ערב רב ועליהם
 אמר סרו מהר מן הדרך אשר נויתים עשו להם עבל מסכה
 וישתחוו לו ויזכחו לו ויאמרו אלה לדיק ישראל אשר העלך
 אמרו ערב רב ישראל הלשון הנאמר עליהם שלא הבדילו
 ביכם לישראל ועל אלו אמי מתרעב אמר עוד ויאמר וי'
 אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא יש
 להקשות מה נורד לומר עוד אמירה שניה כדיבור הראשון
 שאמר וידבר יי אל משה היה מספיק ויאמר לך רד וגומר
 ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף הוא אבל הטעם
 בזה לפי שעד עתה לא כתרעם הקדוש ברוך הוא אלא
 מערב רב כמו שפירשתי לכן חזר עתה ואמר עד עתה
 כתרעמתי מערב רב לפי ששאלו עו ועבדו עו ועתה אמי רוצה
 להתרעם גם מכהיו ישראל שאפי' מכהיו לא היה ראוי לשאול
 שאמר שהוצאתים ממצרי' ויי הולך לפניכם ויום אמי היותי
 מכהיו להם אז היותי נותן להם מכהיו בלא שאלתם והם לא
 עשו חשבון ממני ובעטו כי ובהסגתי אחר שראו עשרה
 מכות וקריעת ים ומן ובאר ישליכו עלי ייבס מה נור' עוד
 לשאול מכהיו וזה הוא שאמר ויאמר ויאל משה ראיתי את
 העם הזה שהם ישראל ולזה לא אמר עמך כמו שאמר על ערב
 רב והנה עם קשה הוא ועתה הניח לי ויחמר אפי' בהם ואכלם
 גם לישראל כלם ואם תאמר מה אעשה למכועת האבות

ואעשה אותך לגוי גדול: ויחל משה את פניו וי' אהו
 ויאמר למה ויחמרה אפך בעמך ולאי זה עם אמי אומר עמך
 אותם אשר הוצאת בכך גדול וכיד חזקה שהם בני ישראל
 ואיני אומר העלית לא הוצאת בכך גדול וכיד חזקה בעשר
 מכות שהכות בהם כי כיד חזקה ושלם וכיד חזקה יגרשם
 מארצו שעל ערב רב לא עשה הק"ה מכות למצרים אדרבה
 הם היו המוכים במכות שהם עצמם המצרים המוכע' לישראל
 מלנאת מצרים ולזה אמר למה וי' ויחמרה אפך בעמך שהם
 לא שאלו עבדה וזה אלא מכהיו אבל כעבור ערב רב ששאלו
 אלו איני אומר כלום עשה מהם מה שפירשתי ואמר שהתפלל
 על ישראל חזר גם כן להתפלל על ערב רב ואמר למה ואמרנו
 מצרים לאמר ברעה הוציאם כלומר איני אומר על ערב רב
 למה ויחמרה אפך שראוי לחרות אפך בהם ששאלו עבדה וזה
 ועבדה אבל אומר שמפני כבודך אין ראוי להרגם למה
 ואמרנו מצרים ברעה הוציאם ומצרים לא ידעו להכדיל בין
 ערב רב לישראל ואם ימותו ערב רב ואמרנו מצרים אלהים
 הרב לישראל ואם אתה רוצה לעשות זה מפני כבודך הרי
 טוב ואם לאו לפחו טוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך
 שהם ישראל וינחם וי' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו ישראל
 ולכן הרב משה מערב רב ומעט מישראל שנמשכו עמהם
 שלשת אלפי איש אותם שהיו בעדים והתראה ולנשארים
 מערב רב אמר אתם מטאתם מטאה גדולה ועתה אעלה אל
 וי' אולי אכפרה בעד מטאתכם ועליהם אמר אלא מטא
 העם הזה מטאה גדולה ויעשו להם אלוה וזה ועתה אם
 תשא מטאתם הרי טוב ואם לאו מחני כח מספךך אשר
 כתבת וזה כעבור הקלון שיאמרו בשביל משה שלא בא מן
 ההר עשו עו ולזה השיב לו הק"ה אתה מערב רב הנושאים
 ועשה לכלם כאלו אינם אלא כת אחת בכאן יש שתי כתות
 האחת שאומהיה מקום משה וכת האחרת שאלו עו אותם
 ששאלו מקום משה כבר נשאתי עטם ולכן לא יוכלו לומר משה
 היה סבת עו ולזה מתו שלא מתו אותם השואלי' מכהיו אבל
 אותם ששאלו אלוה במקומי ואותי עזבו מקור מים חיים
 הכת הזאת לא היית סבה למטאתם ואעפ' שימותו לא יבוא
 לך מזה קלון וזהו שאמר מי אשר מטא לי אמחמו מספרי לא
 אמר מי אשר מטא אמחמו לא אמר לי כלומ' לך דוק במקומי
 לזה הכת אמחמו מספרי כך נראה לי וזה הפירוש הותרו
 כל הספקות שאותם שהיו כפויי מוכה לעשות עבל אינם לא
 ערב רב ואהרן לא היתה כוונתו לעבדה וזה אלא מכהיו
 וזהו התבטלו תו ומה שאמר למה וי' ויחמרה אפך לפי שישראל
 לא כיונו לעו אלא למכהיו ומשה לא סתר דבריו שמה שההביל
 החטא הוא למי שכוונו למכהיו ומה שהבדיל החטא באמרנו
 מטאה גדולה הוא למכוונים לעו ומ' אתם מטאת' מטאה
 גדולה ועתה אעלה אולי אכפרה הוא לערב רב ומה שאמר
 וינחם וי' הוא לשואלים מכהיו ולפי שעון ישראל לא היה
 גדול שטנו למכהיו לכך לא נגזרה גזר' עליהם במדבר הזה
 יפלו פגריכם כמו במרגלים ומה שאמר שחת עמך הם ערב
 רב ומ' למה וי' ויחמרה אפך בעמך הם ישראל וכן וינחם וי' על
 הרעה אשר דבר לעשות לעמו: וי' את העבל ומחול'
 ויחמר אף משה וי' מידיו את הלוחות יש להקשות מדוע לא
 סבר אותם כשאמר לו הנה סרו מהר מן הדרך אשר נוית'
 עשו להם עבל מסכה וישתחוו לו ויזכחו לו תשובה אמ' משה
 בלבו אולי אחר שאמ' לי הק"ה כן כתמרטו והתאבלו על
 החטא שעשו וכשראה עבל ומחולות אמ' לא די שלא התאבלו
 לא יש להם שמחה כי רעתנו אז תעלוני אז חרה אפי' ונעברו

תשובה שנית שהרואה בעינו מתפעל יותר מן השומע ולכן
 זורא את העגל ומחולות וישלך מידיו את הלוחות תשובה
 שלישית כדו שיראו ישראל שחרד משה חרדה גדולה מאד
 אחר שזיכר לחיות קדושות וטהורות כתוכות באצבע לדיוס
 וירעו הרעה הגדולה הזאת שעשו ויפול רעה בלבבם
 ויתחרטו וכן אמר בפרשת עקב ואתפוש בשני הלוחות
 ואשליכם מעל שתי ידי ואשכרם לעיניכם : ואם אין מחני
 כא מספרך אשר כתבת : יש אומרים שהוא הספר שהראה
 לאדם הראשון דור דור ופרכסיו : ויש מפרשי הספר שכתב
 הק"ה הוא כלל המציאות ואמר מחני כא מזה המציאות
 ורש"י פירש מכל התורה שלא יאמרו עלי שאיני כדאי לבקש
 עליהם רחמים : ואיפס לפרש מזה קצת זכויות שעשית והם
 כתובי בספר שלך בעבור שתמחול העון הזה : המשל ראובן
 כתב בספרו שהוא חייב לשמעון אלף זהובים ושמעון כתב
 בספרו שהוא חייב לראובן אלף זהובים וכשעיון כל אחד
 בספרו מצאוכן אומר ראובן לשמעון מחני מספרך אחר
 כתבת שאתה חייב לי שכבר מצאתי גם כן שאני חייב לך או
 ואמר מחני כא ואם תאמר למה אמחה לך לפי שאמחה להם
 הם ראויים כלניהם שמשאו ואתה לא חטאת לזה אחר גם כן
 אכני חייב מיתה בעבור ששכרתי הלוחות שהם ספרך אחר
 כתבת ואם כן אותם מחוללי ולהם או תהרוב לי ולהם שכלנו
 מחטאינו : ראה אתה אומר אלי יש בזה ספקות
הספק הראשון היה ראוי שיאמר ואתה לא הודעתני את
 אשר תשלם עמי ועתה הודיעני מי הוא אשר תשלם עמי או
 ועתה יוכיירונו מלאך מה הוא ואתה לא הודעתני את אשר
 תשלם עמי ועתה הודיעני כא את דרכיך מה ענין זה עש
 זה **הספק** השני מה תשובה השיב הק"ה למה ששאל
 הודיעני כא את דרכיך בני ולכו היה לו לומר אשר דברת
 אעשה **הספק** השלישי מהו גם את הדבר היה אשר
 דברת אעשה שלא שאל אלא דבר אחד ומהו גם
הספק הרביעי איך אמר ואתה לא הודעתני את אשר
 תשלם עמי שכבר אמר לו הק"ה ושלמתי לפניך מלאך
 התשובה אתה אומר אלי העל את העם הזה ועתה איך כא
 מצאתי מן בעיניך הודיעני כא את דרכיך ואתפלל לפניך
 בהם שלא תשלם עמי מלאך והשיב ה"י אס תכלית הודעת
 דרכי הוא להתפלל זה פני ולכו עמכם ואין כריך ודוע דרכי
 וישרא' משה עת רצון אמ' זה פשיטא שאם אין פניך הולכים
 א תעלנו מזה לא מה שאני חפץ בו הוא ידיעת דרכיך והשיב
 הק"ה גם את הדבר הנה אשר דברת אעשה שהרי של שני
 דבריו ידיעת דרכיו ושלא ילך מלאך וכזה הותרו ה' ספקות
 והיתר הספק הרביעי הוא שכשהמ"ך אומר לגדולי המדינה
 איני אשלם לכם שופט ולא אמ' פלו אשלם לכם שיאמרו
 הגדולים אין אנו רוצים שופט מחנן לעיר אין מבויס בזה
 לשום אדם אבל אם אמר בזה לפלוני אשלם ואמרו אין אנו
 רוצים אותו מבויס לאותו השופט ולזה אמר משה אמת
 שאמרת ושלמתי לפניך מלאך אבל לא אמרת בזה לפלוני
 אשלם אם מיכאל או גבריא'ל או אחד מן המלאכים וזה
 הוא שאמר ואתה לא הודעתני את אשר תשלם עמי ולכן
 אני אומר שאין רצוני במלאך אחר שאמרת ידעתך
 וגדלתך כחשיבות וגם מצאתי מן בעיני : ולמה שאמרת
 לא אעלה בקרבך כי עם קשה עורף אתה הודיעני כא
 את דרכיך ואתפלל בהם בעבור ישראל ותכפרם ולא
 תבלה אותם וכזה הותר גם הספק הראשון שאמר שאמר
 ואתה לא הודעתני את אשר תשלם עמי מה זה שאמר ועתה

הודיעני כא את דרכיך היה לו לומר ועתה תודיעני את אשר
 תשלם עמי : עוד יש ספק למה שאל עתה הודיעני כא
 את דרכיך והראיני כא את כבוד וכי חשב להרויח כעון העגל
 התשובה שהאדם אינו שואל הדבר אלא בשעה שהזכיר לו
 ולפי שאתה כמעט הרב השם יתברך לכל זונאי ישראל ופחד
 שיחטאו עוד ויכלה אותם לזה שאל אתה הודיעני כא את
 דרכיך ואדעך למען אמנא מן בעיניך ואתפלל עמה לפניך
 תשובה שנית לפי שאמרו חכמים אל שכשאמרו ישראל כעשה
 וכשמע באו עם הקדש כרוך הוא קך רבוא מלאכים וקשרו
 לכל אחד מישראל שני כתרים אחד כנגד כעשה ואחד כנגד
 כשמע ועתה הודיעו ישראל הכתר כנגד כעשה שהרי אמרו
 עשה לנו אלדים לזה אמר לו הק"ה גם העדי האחר שכנגד
 נשמע הורד מעליך שגם כן חטאתם בעיון וכל אלו הכתרים
 לקח משה כאמרם אל על ומשה יקח את האהל שמשנה לקח
 כל אלו הכתרים ואהל עניינו אור כמו בהלכותנו עליו ראוי
 ואחר שמנא עמנו מלא כרות וכתרים מנא בעמנו שלימות
 גדולה והיה לו מקום עתה לשאול הודיעני כא את דרכיך
 והראיני כא את כבודך :

נשלמה פרשת כי תשא

פרשת ויקהל משה

הזכיר

מעשה המשכן וכליו ה' פעמים למעלה
 המשכן כמו שהזכיר חמשה פעמים
 ישראל כפסוק אחד בסדר כהעליתך שאלו ואתנה את הלוי
 כתוכים לאהרן ולכניו מתוך בני ישראל לפיכך את עבודת
 בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בכני
 ישראל כנף בגשת בני ישראל לקדש והכל דרך חכם ואצל
 למה זה דומה למלך ששלח בני לבית הספר כשבה שאל אכל
 ברי שתי ברי דמוך ברי אול ברי לבי ספרתי את בני מני
 כפרתי : לא תעברו ואז פורוש מלאכת האל לכד לפי
 שרוב המלאכות הם עליווי האל ולכן תקטנו במצא שבת
 בהבדלה שהוא תחלת היתר המלאכות לברך על האל או
 בא לאסור מלאכות אוכל כפש שמומרת ביום טוב ואכל
 כפש הוא על ידיו האל : ששת ימים תעשה מלאכה
 שהקלה לא היתה אלא לננות על מלאכה המשכן אין כאן
 מקום למנות שבת ואמרו חכמים אל לומר שאין מלאכת
 המשכן דומה את השבת : ונראה שהטעם שהקדים השבת
 בעבור שכל מי שמבקש שיעשו כדבה כריך להקדים שזה
 העולם הזה הכל ורעות רוח ושהממון והכספים לא יועילו לו
 לא עבודת האל ולכן הקדים השבת שזמורה עולם הבא לומר
 הטובה הנפוכה לנדיקוס היא הטובה האמיתית והעולם הזה
 והעשר אין תכליתו לא העולם הבא ולכן ראוי למכו העולם
 הזה והעוש שבו ולקכו בו מוי העולם הבא ולכן תעשו כדבה :
קחו מאתכם תרומה לוי מלת מאתכם מוותרת אלא
 לפי שיש אכסום שאינם מתבדלים או אומרים כשאריות
 אתבדל לזה אמר מאשר ימצא עבשיו עמך תתנו כדבה :
 כל כרוב לבו ויבואה את תרומתו ויהיה ראוי שיאמר קחו
 מאתכם תרומה לוי כל כרוב לבו זהו וכסף וכמש' כמש' וקחו
 לו תרומ' מאת כל איש אש' ידכנו לבו תקחו את תרומתי למה
 אמ' עתה ויבואה והטעם שכשעלה לקבל הלוחות כזה לו השם
 דברת המשכן וזהו שילכנו באים לבנותה באהלים ואעפ' שלא
 התבדכו

התכבדו רק אחר מעשה העגל ולזה אמר מאת כל איש אשר ידכמו לבו תקחו אכל אחר שעשו העגל והם ענמם הביאו הזהב לעגל שסאמר ויתפרקו כל העם את כזמי הזהב אשר באזמיהם ויביאו אל אהרן הכהן שהם ענמם הביאו הזמנים לעשות העגל לזה אמר עתה משה בחרון אף הכהן שהבאתים הזהב לעגל ולא הלך גבאי לאהליכ לבבותי עתה כמו שהיית זריזין לעבירה הו זריזים למנוה ולא ילך גבאי לבבותו אלא כל כדיב לבו יביאה את תרומת יי : ויבואו האנשים על הכמים פירש הרמב"ם בעבור שהכדכה בתכשיטין מזויה אכל הכמים יותר וכלן היו להן ופרקו קומהן וטבעתיהן מיד וביאו תמלה והאנשי אשר כמנאו להן הביאו עליהם כי טעם על הכמים שהן היו הם כראשונה והאנשים כטפלו להן ואמר שבו כלם אנשי וכשי' כחם וכזם וטבעת וכזמו וככל כלי זהב בצמידים ועגולים כי כמנאו לכלן כלי התכשיט עב : ויש להקשות על דבריו שהיו אמרו חכמי' אל שאסור ליקח כדקה מן הכמים אלא דבר מועט ואפילו פקדון אבוד לקבל מהן ואיך קבלו מהן תכשיטין : ועוד שהכתוב אמר כל כדיב לב הביאו חם וכזם וכראיה שהאנשים הביאוהו ולא הכמים : אבל פירוש הכתוב שהאשה אי איפס לתת תכשיטיה אם הביאתה מבית אביה וכאם אתם הכעל לא וגם הכעל אי אפס לתת לאחרים שהרי כתבם לה ולכן הכימו האנשים עה הכמים סתמו תכשיטין שלהן אבל מפני כבוד בעליהן שיוליכוהו האנשים בידם ומהם וקבלו התכשיטין זה הוא שאמר ויבואו האנשים עה הכמים סכך הכימו בעל ואשתו אכל האנשים הביאוהו וזה הוא שאמר כל כדיב לב הביאו חם וכזם וראיה לזה הפירוש שאמ' כל איש ואשה אשר כדב לבם אות' להביא לכל המלאכה אשר בנה וי' הביאו בני ישראל כדכה לוי' שהיה מחפיק שיאמר כל איש ואשה אשר כדב לבם אותם להביא לכל המלאכה אשר בנה וי' הביאו ועוד אחר שאמר כדכה לוי' מה צורך בני ישראל לא הביאו כדכה לוי' אלא ולדאי הכוונה כל איש ואשה הכימו להביא התכשיטין אבל בני ישראל הביאוהו בידם וכל איש אשר כמנא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני הביאו וכל אשה כמנא לב בידה טו ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן וכל הנשים אשר כנא לכן אותה כחכמה טו את העוים : הכוונה שיש שלשה מיני נשים א' שאינן חכמות וכן עזריות ויש חכמות ולא עזריות ויש שיש בהן שתי שלמיות חכמה ועומר : כנגד הכמים שאינן חכמות לרעת מלאכות דקות והם עזירות אמר וכל איש אשר כמנא אתו תכלת וארגמן כלומר תכלת וארגמן בלא טויה וכשתייהם אינם יודעו לטוות הביאוהו בלא טויה וכנגד הנשי החכמות ועזירות בידיהם טו ויבואו מטוה את התכלת : וכנגד החכמות ואינן עזירות אמ' וכל הנשי אשר כנא לכן אותה כחכמה טו את העוים שהביאו העזירות ולא החכמות :

שרואות בהן כשהן מתקשטו ואף אותן לא עבדו והיה משה מואם בהן מפני שעשוין ליצר הרע אל' הקכה לו חכויני עלי מן הכל שעל ידוהם העמידו הנשים נבאות רבות במצרי' וכו ונעש' הכיור מהם שהוא לשים שלום בין איש לאשתו להסקות מן המים שבו לאשה שקכא לה בעלה וכסתרה : ויש להקשות הכה הכימו יותר במאם ולמה קבלו משה : והתשובה כי הם נתערכה כל הדכה אבל שיעזר כלי מוחד מן התכשיט העשוין ליצר הרע לא קבלו משה עד שסאמר לו מפני הקכה ולא קקצר בזה יפה אשר נבאו פתח אהל מועד וכל דבריהם אמת ורא' כתב כי משפט כל הנשים להתיפות לראות פניהם בכל בקר במראות כמא' או זכוכית והיו בושרל נשים עובדות השם שסרו מתאוות זה העולם ונתנו מראותיהן כדכה כי אין להם צורך עוד להתיפות רק באות יום יום אל פתח אהל מועד להתפלל ולשמוע דברי המנוות זהו אשר נבאו כי היו רבות עד כאן וזהו שתרבם אסקלום דאתיין לללאה לתרע משכן זימכא וענין אהל מועד כענין שכתוב ומשה יקח את האהל וקרא לו אהל מועד כי אהל המשכן לא כעשה עדיון : והספור במשכן וכליו וזורתו אעפ שאין בית המשכן קיים מנה גדולה ושכרה גדול וכמו שארזל בענין הקרבנות כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה :

נשלמה פרשת ויקהל

פרשת אלה פקודי

דרשו

רזל חטאו באלה וכתרנו באלה חטאו באלה אלה אלדיך וישראל וכתרנו באלה אלה פקודי המשכן : ועל דרך הפשט לה פקודי המשכן יחזור ל הכוכרי' למעלה ואמר כי המשכן וכליו שהוא הבית והמזבח וכל הנעשה להם פקודי עבודת הלויים בוד איתמר אבל כלי הקדש שהם הארון והשלחן והמזבחות אינם בכלל המשכן והם פקודת אלעזר : המשכן משכן למה אמר שני פעמים משכן לא ללמד שהיכל של מטה מכון כנגד היכל של מעלה שסאמר מכון לשכתך פעלת יי אל תקרו מכון אלא מכון : עוד במדרש למה משכן שני פעמי' לשכית המקדש עתיד להתמשכן שני פעמים בית ראשון ובית שני : ואיפשר לפרש שהכוונה בזה שאמר אלה פקודי המשכן שכוונת הפרשה לתת חשבון מכל הכסף והזהב שקבל משה לעשוית המשכן שכתן משה חשבון ממנו להסיר חשד ממנו ואעפ שאין נרין משה לתת חשבון וכמו שאמר בכנין בית המקדש כי באמונה הם עושים עם כל זה רנה לתת חשבון על צד היותר טוב וזהו פקודי המשכן זהו החשבון שכתן משה מזהב וכסף וכחשות שקיבל והחשבון הוא כך קבלתי וכך הוצאתי וכדבר הזה הוצאתי אותו : וכן אמרו חז"ל שאמרו כשבא משה לתת חשבון על כל דבר ודבר חסרו מן המשקלים אלף וז' מאות וה' וע' שקלים ושכח ולא היה יודע מה עשה מהם יכתה בת קול ואמרה ואת האלף וז' מאות וה' וע' עשה וויים לעמודים לקיים מה שסאמר בכל ביתי כאמר הוא עד כאן : ויש כאן ספקות שסארה שלא כתן חשבון אמיתי : **הספק** הראשון שמן הכסף כתן חשבון אמיתי שאמר ככאן וכסף פקודי העדה מאת ככר וסף ושבע מאו' ומחמה ושכשם שקל כשקל הקודש לכל העובר על הפקודים מבין עשרים סנה ומעלה לשש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש

פרשת

ואלה פקודי

מאות ומחמשים וזה חשבון טוב כמו שפרשנו הככר ששים
 מכה ומכה של קדש כפול היה הרי הככר מאה ועשרי מנה
 והמכה עשרי ומחמשה שלשים הרי ככר של קדש שלשת לפים
 שקלים לפיכך הוא מוכה בפרוטרוט כל השקלים שפוחתין
 במכויין משלשת אלפי שאין מניעין לככר בקע הוא שם משקל
 מחצית האקל שש מאות אלף ושלשת אלפים וכן היו ישראל
 וכן עלה מביינס כשהוקם המשכן בחומש הפקודי וגם עתה
 כבדית המשכן כך היו ומכין חני השקל של שש מאות אלף
 עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים כיצד שש מאות
 ה' לף מחציון הרי הן שלש מאות אלף שלמים הרי מאת ככר
 והשלשת לפים וחמס מאות ומחמשים מחציון עולין אלף ושבע
 מאות ומחמשה ושבעים כל זה הוא שנתן חשבון ממה שקבל
 ואחר שנתן חשבון ממה שקבל שקיבל מחצית שקל כסף
 מכל גולגולת נתן חשבון כמה הוציאו וזהו שאמר ויהי מאת
 ככר הכסף לנקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת
 אדניס למאת הככר ככר לאדן ואת האלף ושבע המאות
 ומחמשה ושבעי' עשה ווי לעמודי הרי זה החשבון משכו' אמיתי
 בכסף ויש להקשות שעדין חסר ממה שקבל שלא נתן חשבון
 מומנו והוא שהכתוב אמר בסדר ויקהל ויבואו כל המכמים
 העו' את כל מלאכת הקדש איש איש ממלאכתו אשר המה
 עושים ויאמרו אל משה מרבים העם להביא מידי עבודה
 למלאכה אשר צוה וי'נו משה ויעבירו קול במחנה לאמר
 כל איש ואשה ל' ועשו עוד מלאכה לתרום הקדש ויכלא העם
 מהביא והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה
 והות' ואם כן עדין יש ספק מה עשה ממה שהיתי מן הכסף
הספק השני מן הכסף שקבל נתן חשבון כמה הוציאו
 ומן הזהב שהיה ויתר חשוב לא נתן חשבון לא

גשלים ספר שמות

ויקרא אל משה אמר הכתוב בבלעם ויבא אלדיו אל
 בלעם ואם יותר כבוד עשה הקדוש ברוך הוא
 לבלעם שבא לביתו לדבר אליו ולמשה קרא אותו לביתו
 והטעם לפי שהקדו' ברוך הוא היה צריך לו שלא יקלל לבניו
 לכן החי'ף לו שמחסיפיון את הרשעים אבל רז' המשינו משל
 למך שרצה לדבר אל השר צוה שיבא לביתו אבל אם רצה
 לדבר עם מצורע הולך המלך לפתח חצר המצורע כדי שלא
 יטנף בית המלך וכן בלעם שהיה רשע ומצורע במדותיו
 וטמא שהיה שוכב עם איתנו לא רצה הקדוש ברוך הוא
 שיבוא לביתו אבל מרעה שהיה טהור וקדוש קראו לביתו
 ולזה ארז' שאלף ויקרא קטנה להורות כניעותו של מרעה
 שהיה מקטין עצמו אמר לפניו רבו של עולם אך תכתבני
 בתח'ת תורת כהנים ויקרא ל משה אמר מה אעשה לך אם
 אכתוב ויקר לשון מגונה הוא אמר אעשה האלף קטנה
 ויבינו הדורו שהקטנתי את עצמי אבל אף של אדם שת אנוש
 גדולה לפי שהיה גדול מכל אדם שנעולם :

אדם בי יקריב מכם קרבן לוי מן הבהמה מן הבקר
 ומן הבאן תקריבו את קרבנכם אם עלה
 קרבנו מן הבקר בקרבנות יש כפיות הספק הראשון
 היה ראוי שכל הקרבנות יהיו מקומם שהוא דבר טהור ונקי
 אבל שיהיה מבשר כראה דבר מזהם שיטמנו בבית המקדש
 ויפייטו ויכתמו וישרפו הבשר וישפכו הדם על קרנות
 והמוזב וכל זה חס ושלוס כרא' מזהם וטמא כאלו היה בית
 המקד' בית המטבח' חס ושלו' הספק השני מדוע העולם
 זכר ולא בקבה והמטאת נקבה ולא זכר והשלמים חס זכר
 חס

מחמשים

אם נקכה - חספק השלומו יודע שהעולה באה על
הדור הלכ שחאמר והעלה עולות מספר כלם כי אמר אויב
אולי חטאו ככו וכרכו לדום כלכם ומטא' בא על העבור'
מעבר בפועל וממנה נשפעת וקנתה אוכל הכהן והשלימים
היא דורון וקנתה נשפעת וקנתה אוכל הכהן והשלימים ומן
הדון היה שיהיה ספק שהעולה שבה על הרהו' הלב ולא חטא
בפועל ראו היה שלא יהיה כלה נשפעת ולא יהיה כל כך
חמורה לזרף כלה והחטאת שהיה על החטא בפועל ראו
שתשרף כלה והשלימים שלא ישרף ממנו כלל שאינו על חטא
כלל ודי זהות דמים חספק הרביעי כל מחיא קרבן
צריך שיהיה בוודו והכנעה וענבון ויש לנו הקדמה שכל מי
שעשה מנוה צריך שיהיה בשמחה שבה נדע שיש לו בקנין
אותה המנוה כמו שכתבאר במקומו וכתוב תחת אשר לא
עבדת את יי' בשמחה שהעונש הוא בעבור שעבדו בלא
שמחה ובענין חספק הראשון מנאתי טעם אחד כחומר
שלא הכוזר לחבר יש בתורתך ענין קשה מאד והוא הקרבן
דכתי' את קרבני לחמי היאך השם שאינו גוף אתה מייחסים
לו מאכל והשיבוטם כתיב לאישי שאינו אלא לאישים השיבו
מהו ריח נוחח ועוד אמרו חכמינו שעל ידי הקרבן שורה
שכינה בינוס ומפרשים הקרבן לשון קריבות ושאתר שבו
לו הקרבות לא ירדה שכינה זה תמה מה ענין דבר רוחמי
שיתקרב על ידי דבר גופני או יתרחק כבוד גופני והשיבו
אמת שבהיות קרבן נעשה בבית המקדש ובארץ הקדושה
היתה השכינה וירד עם אמר המלך עתה הוספת על קושיתי
וכי יש מקו' בעולם קדוש זה מזה אמר החבר אתה מכריחמי
להשיב על דבר כסתר יש מנוות שאי איפשר להשיב בשכל
לא בקבלה ואפילו מה שהאנו הוא מעט אבל אודיעך דעתי
שהוא קרוב לשכל ואינו גזר שאין בו ענין אחר כעלם ממנו
ותלה אשיבך על מה שקשה לך בארץ הקדושה איה יודע
שיש מקומות כושוב ראויים לזרוע וזמיתה זה יותר מזה ויש
מקום שיש בו מונח זהב וכסף ומרגלוות ולא במקום אחר
ובמקו' אחר זהב טוב ממקום אחר וכן נמצאה וכתבו חכמי
הטבע שהיא מכת הכוכבי השולטים בארץ שאף שהם גידים
בארץ עיקר הדבר הוא הכוכבי וכמו שכתבו מהזהב מוחם
לזמש וכסף לנכס ומרגלוות לשאר כוכבי לכת ושאר
המתכות והמחככים לשאר הכוכבים ואף שכתות הכוכבים
מתפשטות בכל המצואות כמן כראש במקום אחד יותר
מאחר שכן הירח כראית במום וכת השם ביסוד האש ולכן
מחמם בקרבו אליו ומקרר ברחקו וכת הכוכבים הנכוכים
באוויר והקבועים ביסוד הארץ ואכל' לא קשה כח האלהות
המתפשטת בכל העולם שיראה כמן ומעלתו במקום אחד
יותר מאחר ועוד שהיושבו מתחלק לשבעה חלקי' הנקראים
אקלימים ובלשוננו נופים והגוף המשובח בשבעה אקלימים
הוא ארץ ישראל וזהו אמרו וישנו כוף משום כל האר' ולכן אוירו
מוזג ופירותיו חשובים מאד והאזכרים בה כראויים ומזקים
ומקובל לנו שמשם נזר אדם הראשון וכו' נקברו האבות
ונכחו בה בקבורתם ועליו נתקומטו קין והבל והרגו ונורש
משם קין ולזה אמר ויבא קין מלפני יי' וכתוב ומפניך אהבת
ובוונה כי מלפני יי' הוא בורח לברות תרשישה מלפני יי'
וכתיב עיני יי' אלדיך כה ולזה אמר ולכני הפילגשים אשר
לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל ונחם בנו לפי
שואר המקו' לנחם וכן ענין יעקב עם עשו ומכל זה כראה
שזה המקום מקודש ומובחר מכל המקומות וחול השכינה בו
ולקושיית הקרבן אקרבו לשכל אף שבו טעם נכבד ונעלם

ממנו ואמשול משל למה הדב' רומה לנשמה הקדושה הטורה
בגוף האדם העפרי והעבורי שהיא קשה לשכל איך מתחבר'
הנשמה שהיא רוחנית עם הגוף שהוא מהיקודות והוקשה
זה לחכמי היונים ואמר גדול שבה אינו יודע ענין התחברות
הגוף עם הנשמה שהם שני הככים רוחני וגופני והיאך
מתקשרים ואין ספק שביניהם סיכות ודבר המשתפס שאלכ
לא יוכלו להתחבר אבל אינו יודע הסב' עכ' ראה כמה הפלוג
לדבר ואם לא קבל תורה והוא שלדעת חכמי התורה יש
בזורת אדם ובניור אבריו ענין נכבד מאד ולזה אמר בכלם
אלדים עשה את האדם ואמר הוא עשך ויבונך ואל' אל
שנמנה השם ובית דינו על כל אבר ואבר וזהו אמרם חכמי
אדם שכתב בכלם ולא בחינם נקרא אדם ואתם קרויים
אדם ויחזקאל כמראה אדם עליו מלמעלה והוא ענין נעלה
ונעלה וזהו סוד נשיאות כפים וזהו שהנשמה העליונה מתאווה
לשבת בגוף בדעתה המשכן הנכבד והוא ובהסתלקה ממנו
דואבת שחאמר וכפשו עליו תאכל ובכאן תלוי סוד תחיית
המתים וסוד עולם הבא שהצדיקים עומדים בגוף וכפשו
וכהנין מזיו השכינה וכזה מתורנת קושיית הרמבם איך יהיו
הכלים באדם לכטלה פה ועינים ולכן עירש שהנשמות לכבד
תעמודנה ואלו לא היו אלו האבריו אלא הבה לאכול והודים
למלאכה היתה הקושיא חזקה אבל בניור ענין נכבד לך
להראתך בשער הנמוך ולכן מתאווה לשוב לאותן הניורים'
ויודע לחכמי ישראל מעלת הנשמה שחאמר ויפח באפני נשמת
חיים ואף שחכמי האומות מעלים אותה מאד ואמרו שהיא
אנולה מהמלאכים חכמו ישראל מעלים אותה בוותר שהיא
אנולה למעלה מהם מצרור החיים ואם הנשמה הזו מתאווה
לגוף ואינה מתחברת בו אלא במאכל ומשתה והגוף אוכל
והוא מתקיימת ומתחברת ובהסתלק המאכל תסתלק היא
אף שהיא איכה אוכלת וזאתה השם היודע חיבורם יודע
היאך מתקיימת עי' מאכל ומשקה כן מוכל להכין מהקרבות
שהשפיעה היא נשמתן של ישראל וישראל הם גוף וכלם ערבים
זה לזה ומתחברים חיבור אחד באיברי הגוף ולזה נקרא עם
אחד וגוף אחד מחובר מפרטים ונקרא אכלוכא ששים
רכוז ברוך חכם הרום היודע שבינו ולכן לא יצאו ממזרים
עד שהיו אכלוסה שהיו ראויים לקבל התורה שהיו עם כל
הדעות וכל הפרטופים וכמו שהנשמה מתקרבת לגוף על ידי
מאכל והוא אינה אוכלת כן השכינה אינה מתקרבת
לישראל אלא על ידי הקרבן עם קדושת הארץ והמזבח
והכהנים ולכן קרא הכתוב לקרבן לחמי ריח נוחח ואמר
שלמה עה רעיתי ואזל פרכסתי כניכול כאלו הם מפרככים
אותי ואין לנו לשאול היאך ודי לנו כשנראה בעין תועלת
הקרבן המשל ברופא היודע טעם כל סם וסם והואך עושה
פעולתו והחולה אינו יודע אבל רואה הפעולה שהיא טובה
ואין לו למנע מלאכול הסם והוא עד שידע טעמו וכן משלך
עירא מן הכשר שאם לא יאכל לחם עד שידע היאך חזרע
וכקצר ימית קודם אבל כשיגדל ומקור יודע כך אנו הזוכים
ואעפ' שלא כשיג הכל מוכטמין אנו בטה' שביעו ומיה שזרע
אמיתית העניינים ולהן אנו מצפין והבטחוננו עי' כביאנו
כלם שחאמר העם ההולכי' כמשך ראו אור גדול וישבו בארץ
ב'מות אור בנה עליה והולכת עורים בדרך לא ידעו והשיבו
המלך ונא מזה המשל שאתם עתה שאין לכם קרבן כגוף בלי
נשמה אמר החבר אמת ואין אנו אפילו בגולם אלא נתמים
וכעצמות היבשו' אראה יחזקאל אבל לו הכתמו' הובשו' טובים

פרשת

ויקרא

וזהב שאין רוח בהם לא המראה ומשיבו זהב שאין לו קיום על דרך האמת והמשל שקרה לחכם ותלמודיו שהיו הולכים בדרך ומצאו נלם מזהב וענם אחד יבש מאד חכם שהכיר קברו לקח התלמוד הנלם ולקח החכם הענם היבש וכשקו ועטפו בכגד חסוב וקברו אמר לו התלמוד היאך הכמת הזהב ולקחת ענם יבש אמר לו החכם הענם הזה ראוי לכבדו ולבכזו שהיה נכבד וחכם וזה הנלם אינו ממין שום מעלה בעולם שאינו לא הכפוי מכסף או מזהב אבל עצמותו אין בו ממש אלא עבודה זרה ולא יהיה בו ממשות כלל אבל זה הענם ממין החיים וחכם ויחזור למעלתו לפי אמונתו בתחייה אבל כולם מעולם לא היה בו רוח ולא יחיה כן הוא ~~הוא מן השמים ואינו כענב יבש יש לנו תקוה שבסוב לקדמותו ולוותר מעלה וקדושה וכמו שהבטיחנו תורה וכיאים~~

והוא מן השמים ואינו כענב יבש יש לנו תקוה שבסוב לקדמותו ולוותר מעלה וקדושה וכמו שהבטיחנו תורה וכיאים

וכתובה

המלך דברו עב' ונראה לי שזהו מה שאמרו במסכת יומא אף על פי שאם וירדת מן השמים מנה להביא מן ההדיוט טבהיות שם שתי אמות מערבות יורה שיש קשור לישראל עם הקב"ה וקרוכים לו הרי לך קצת טעם לקרבנות שאמר שראינו הפועל הטוב הכמשך מהם ידענו שהקרבנות דבר גדול ונעלה אף על פי שאין אנו יודעים טעם למרי אף כמסכה וירודת השכינה מן הקרבנו כמו שהמאלכל והמשקה החומרי הם מחברים הגוף החמרי הטמא עם הכמה הטורה והקדושה וכסור המאלכל והמשקה ממנו כפרדה הכמה מן הגוף הרי טעם אחד לקרבנות הטעם האני בת הרמ"כ בטעם הקרבנו כי באו בתוכה כדי לעקור עבודה זרה מן העולם לפי שהיה מכה הקדמונים מהאומות שהם עובדי עו שהיו בוטים היכלות ומקריבים הקרבנות לכחות העליונים והיתה מחשבתם כויתעלה ויתגבר מזלם בכך וימשיכו בזה כח ההלמה לתוספת כבוד שכן מזינו המצויים והכאדים היו עובדים לנורת האלן לפי שהיו יודעו כחו הגדול למעלה שממנו העולם מתברך במין האלן שהוא גדול הריוח ורב התועלת בנוה וכולרו וכלכל ולכבוד כמו ויסודו אשר למעלה שהוא מזל טלה לא היו אוכלין אותו כלל וגם לא היו משתמשין בו להיות אכסוי מצרים רועי האלן ביתר האומות שחאמר כי תועבת מצרים כל רועי האלן והכאדים היו עובדי לנורת בקר לפי שהבקר סבת החרושה שהוא קיים העולם בענין סבתו ורב תועלות ככח שור ולפי שהיו יודעים בחכמת כח הבקר ויסודו למעלה והוא מול שור לכך היו נוהגין אסור בשחיט הבקר ולא היו אוכלין אותו לכבוד כמו שממנו העולם מתברך במין הבקר ועוד היום אכסוי הנודו כזהרים שלא ישחטו בקר ועל כן תנוה התורה לשחוט המוכים האלה להקב"ה והוא שאמר מן הבקר ומן האלן כדי שיתפרסם שהדבר שהיו הם מושכים שהוא עבודה הוא הכפרה כי בהקריבם אותם להקב"ה כויתכפרו העונות שהרי אמונות רעות שהן חלוי הכפש לא יתרפאו כי פי אם בהספן כשם שחלוי הגוף אינו מתרפא כי אם בהספן וכל כוונת התורה איפה כי אם לעקור זכר עו מן העולם

שכונפתתף האדם עם העלי חיים וכו' ותעורר שזוכה
 יכרו ויכביע תאוותו בחוש המשוש כי חרפה הוא לנו וישפילנו
 ולזה הכליות והחלב אשר עליהם יקטיר המזכחה וזה למעט
 תאוות המסגל שבכליות כח על המסגל וכליו מגזרת ככספה
 וגם כלתה בפאי וגם ימעט תאוותו במחלב ומשת' ולכן היותר'
 על הכבד וסירכה שהכבד בו תאוות המחלב ומלת ויתרת
 ירמוז לזה מצד שתוף המלה ולזה כל חלב יקט' שהוא' מותר
 ההזה וכו' יתעורר האדם להניח המותרות שהחלב אמרו
 חכמי הרפואה שהאכלו לא יזון ממנו לשיהפכו לגוף הבזון
 לשיהיו חלק אבר' **הטעם** הששי לקרבנות מזורף
 לאלו הטעמים שימסך תועלת מהם להחיות הכהנים מורי
 התורה שראוי ליקח דרך להחיותם ושיפרנסום המון העם
 ושיזכרוו הכהנים באכילת הכהנים למען יוכלו הכהני להניח
 העסקים העולמיים וטרדות גשמיות בהקפת טרפס ויהיה
 להם פכחו להתעסק ברוחני' **הטעם** השביעי בקרבנות
 שכל חוטא הוא מנדר רוח הטומאה שהוא מתלבש בו וכאשר
 יראה שיתכפר לו צריך שיכלה ויברוח ממנו אותרות
 הטומאה ועם זה יהיה נטהר ומכופר מעוכו בהקרבת כל
 אחד מהקרבנות וכפרט עו או שעיר שהם מחלק רוח
 הטומאה ואש המזכח תשורף ותכלה הכלימח שהחוטא שרף
 עניו באש של וצר הרע ותבא אש המזכח ותכלה אותו
 לבזרו' **הטעם** השמיני כראה לי שכחו הקרבנות
 לשבעוד לשם יתברך בהם ולא כעבוד לעז ולפני שהעבודות
 זרות שלטה האחד מלאכים השמי כוכבי השמי שדים וכמו
 שכתב הרמב"ן בפירושו לא יהיה לך לדים אחרים לכן כראה
 לי שהעולה כנגד המלאכים והשלמים כנגד המערכות
 והחטאת כנגד השד' העולה כנגד המלאכים שהעולה באה
 על המחשבה והמלאכים פעולתם במחשבה וכו' והשלמים
 כנגד המערכות לפי שהשמים עשויים שלום בין היסודות
 ועשויים הרבנות בתנועתם וזהו אומרו עושה שלום ברומיו
 והחטאת כנגד השדים לפי שהשדים הם מזיקין ומלאים
 עונות וחטאות והוא שטן והוא וצר הרע וזהו שאמרו שמים
 אש ומים ואי אופשר שהנה השמים יסוד חמושי הוא אלא
 הכוונה שחשימים שלום בין היסודות שהם הפכים ונראה
 שלכן יש שלשה מינים שאין קרבן אלא מהם אור או כבש או
 עז אור כנגד מלאך לפי שהוא גדול שבו' מיכל כבש כנגד
 הגבל לפי שאלו מנרים טלה שהוא תמלת הגבל עז כנגד
 שדים ששם שעירים שנאמר ולא זכחו עוד את זבחייהם
 לשעירים ושעירים ירקדו שמה' וכראה שליה גם כן תורים
 ובני יונה לפי שהגבל כחלק לכוכב ולכלתי כוכב והכוכבים
 הגדולים הם שמש וירח אם כן כבש כנגד הגבלים ותורים
 ובני יונה כנגד שמש וירח ולכן אצל תורים גדולים ולא
 קטנים בני יונה קטנים ולא גדולי' מה שאמרו תורי גדולים
 ולא קטני' כנגד השמש שהוא המאור הגדול בני יונה קטני'
 ולא גדולים כנגד הירח לפי שהירח הוא המאור הקטן ולפי
 שגוונה כשי הנראה למראוי הענן לוכן כן היונה לכנה ולזה
 אמר במה אדע כי אירעה ויאמר קמה לי עולה משולשת
 פירוש שלשה עולים אחד עולה ואחד חטאת ואחד שלמים
 וכן איל נושילש וכן ועז משולש וכן פירש הרמב"ן שמה וזה
 למד שאם לא יעברו עז וירשוה וכו' הותרו הספק הראשון
 והספק השני' והיתר' הספק השלישי למה העולה
 כלה לליל ולא החטאת והשלמים הטעם כזה שהוא משלשמי
 בני אדם שהביאו דרוון למלך אחד אוהבו ואחד אויבו
 הדרוון של אוהבו אוכל אותו כולו להורו' שכלו בסכר פכים

יפות ודרוון אויבו אוכל משט ממנו להורות שאיכו כל כך
 אויב כמו מקודם לכן והשאר כותן לעבדיו לאכול וכן מי
 שהרהר העבירה ולא חטא בפועל אוהבו השם יתברך לפי
 שחזר בו אבל בחטאת שחטא בפועל אוכל קנתו והשאר
 לכהנים והשלמים שהם להטיל שלום לשיכך כאוהבי שאוכלים
 הסעודה בחברה על שלמח אחד אוכלים ממנו כלם הש"ת
 והכהנים והבעלים להורו' שהוא אוהב לכלם או כאמר הטעם
 שהעולה כלה לליל לפי שהרהורי עבירה קשים מעבירה לפי
 שחטא כפפש והחטאת לפי שחטא בגוף' והיתר' הספק
 הרביעי שמי שמביא קרבן צריך שיהיה בהכנה וככה כמו
 שעושה השב בתשובה שהרי כל המביא קרבן צריך שיתודה
 חטאתו הודיו צריך להכנה וחרפה וישל לבו שלא ישוב
 עוד לכמה שגם השונג בקרא חוטא שלא כזהר מלחטוא
 והחטא שבעשמו משה ואהרן עליו שונג היה וגם כדב
 ואביהוא ומתו על השונג ועזא על השל ויש לנו הקדמה שכל
 המצוות צריך לעשותם בשמחה שבה נדע שיש לו בקנין
 אותה המצוה כמו שכתבאר במקומו ולזה אמר תמת אשר
 לא עבדת את יי' אלדיך בשמחה ועבדת את אויביך שאין
 העונש בעבור שלא עבד אלא בעבור שלא עבדו בשמחה
 ואם כן איך אופשר שיקריב הקרבן בשמחה וכעכונן שהם
 הפכים' **התשובה** הלויים משוררים בשעת הקרבת
 הקרבן לפי שהדברים הרוממים מקבלים גודל ושמחה
 בניגון ושיר ולכן אמר הק"ה החוטא יתודה כשיביא קרבנו
 שהשב בתשובה צריך הכנה ולפי שכל מצוה צריך שמחה
 ונגנו הלויים במקום הבעלים ויהיה כחשב כאלו הבעלים
 שמחים' והקריב מן התורי' אומרו בני יונה אצל תורים
 גדולים ולא קטנים בני יונה קטני' ולא גדולי הטעם בתורים
 לפי שהקבה מהם כשיאבד בן זונה לא תדבק באמר לעולם
 וכן ישראל הדבקים בו לעולם לא ימורקו באחר ולכן קטנים
 פסולים שאינם ראויים לזיווג ומן הוננים פסול גדולים לפי
 שהם קפאים ויבאו לדי פרוז ולכן כחר בקטנים קודם
 היותם לזיווג ולא הכשיר הקלה תרנגולים לקרבן לפי שהם
 בעלי זימה' ועל דרך הקבלה התורים יסודם מים ולכן
 הוכשרו גדולי לרמוז שהמסד נורך גדול לעולם ככל הדברי'
 והיונים יסודם אש כמו שאמר ואברותיה בירקרק מרוץ
 שהזהב הירוק הוא גוון האש וההכפל בירקרק לתוקף הדין
 ולכן כפסלו הגדולי והוכשרו הקטני כי המשוט ממנו מכפיק
 כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו כתב הרמב"ם
 שמנהג עובדי עז שכל מנחת' היו מקריבים חמץ ומעד ב'
 דבש בכל קרבנותיהם ולכן אסרם לגבוה' ועל דרך הקבלה
 השאור והדבש רמז למדת הדיון' וכל קרבן מנחתך
 במלח תמלח הטעם שאין דרך כבוד של גבוה בקרבן שיהיה
 תפל מבלי מלח כעמין הקריבוהו כאל לפחתך' והרמב"ם כתב
 שמנהג עובדי עז להרחיק המלח מן הקרבנות לפי שהמלח
 בולע הדם וההרחקה כדי שלא ילך אפי טפה מן הדם לאבוד
 כל כך היו נמשכין אחר מאדים וכחתינו ולהרום כוננתם כזה
 במלח תמלח' ודרזל העולם כלן שלישו מדבר שלישו ישוב
 שלישו ים עמד ים לפני הק"ה אמר רבוננו של עולם במדבר
 כתנה תורה כיושב כבנה בית המקדש אבני מה תהא עלי
 אמר לו עתידיו ישראל איקריבו מלח עב' המזכח' ועל דרך
 הקבלה יש במלח שני כחות משתכסם זה הפך זה מים ואש
 וכח חמומות האש המיבשו חוזר מלח ומים ואש כנגד מדת
 רחמים ומדת הדין ולזה קרא למלח ברית אלדיך לפי שבו
 ותיקו העולם ויכר כמו שאמרו ז"ל ראה שאיכו וכול להתקין'
 דיין

מעשה היתה שלע צרורה בכפיו וכפלה ממנו ומנחה העני
ונתפרסכו הכתוב קובעו ברכה :

גשלתה פרשת ויקרא

פרשת צו את אהרן

זאת תורת העולה הוא העולה כעבור שהעולה הוא
הקרבן היותר מעולה מכל הקרבנו לפי שמכפר
על ההרהור שבא מן הכפס לזה אמר הוא העולה שאם לא כן
היה מספיק שאמר זאת תורת העולה על מוקדה על המזבח
והטעם שאמר בעולה מוקד על המזבח כל הלילה לפי שהאדם
מהרהר כלילה וחוטא ביום כמו שאמר הכבוד מושבים רע
על משכבותם לאור הבקר ועשוה ואמר דוד המלך עליו השלנו
און יחשוב על משכבו ותינוב על דרך לא טוב שבליה מושב
און וכויום ותינוב על דרך לא טוב ולפי שהעולה באה על
הרהור לזה נזה שתשרף כל הלילה שתהיה הכפרה בזמן
העבור : **ולבש הכהן** מדו כד פי שצריך לשמש בכבדי
בהונה אפילו לעבודה קלה שהוא להרי את הדשן שכל עובד
את יוצריך להשפיל עצמו מאד לפני השם ויתברך ולכן נזה
לכהן שירי הדשן בכל יום כדי שיכנע לפני השם ותעלה
ולכן נזה לכבדו שהם היותר קדושים והיותר כבדים
שבישראל שילכו אחרי העבלות והוא אומנות קל בבני אדם
שכאמר ויקחמשה את העבלות ואת הבקר ויתן אותם אל
הלויים : **והאיש** על המזבח תוקד בו לא תכבה אחר
שאמר ואש המזבח תוקד בו אמר כן לפי שמזבח העולה הוא
מעני טעם והיה מזופה כמשת כעובי דיור זהב והאש על
המזבח תמיד לא תכבה לעולם ולא היה הפחשתניתך ולא
העץ כשרף והוא כס גדול לזה אמר והאש על המזבח וגומר
כלומר רחה זה הכס הכעשה כמזבח שהאש על המזבח תוק
בו לא תכבה והמזבח קיים : **ומזר** ואמר פעם שליטית אש
תמיד תוקד על המזבח לפי שהמזבח מקום כפרה ורשעים
און להם כפרה ונדונין באש גהינם וכמדרש הוא העולה זו
מלכות הרשעה שמתגאה ומעלה את עצמה כופה להיות
כדוכת באש : **וכל** מנחת כהן כליל תהיה
לא תאכל כת הרמכס בעבור שכל כהן המקריב קרבנו הוא
בעצמו אם יקריב מנחה ויאכלנה כאלו לא הקריב דבר כי
מנחת ימיד לא יקריב ממנה כי אם הלבונה והקומץ ולא די
מעוט הקרבה אלא שאיכלנו וידמה שלא הקריב כלל ולכך
ישרפות כלה : **זאת** תורת המטאת במקום אשר
תשט העולה תשט המטאת העולה שמוטתה בכפון וכן
המטאת וזה לפי שלא יכלם המוטא כמעשה ולא ידעו בני
אדם אם מטא בהרהור או כמעשה שאם ישט המטאת
במקום זולת העולה ידעו כל הרואים שטא כמעשה והתורה
חסה על כבודו של בני אדם אף על המוטא :

זאת התורה לעולם למנחה ולמטאת וגו' במדר גדולה
תורה יותב מכל הקרבנות שכאמר זאת התורה
וגו' כל העוסק בתורה כאלו הקריב עולה כאלו הקריב מנחה
כאלו הקריב מטאת ואם ויולאויס זבחה שלמים :

ביום נמתו את בני ישראל להקריב קרבניהם יש בזה
ספק אכ מה זה שאמר הכביא כי לא דברתי את
אבותיך ולא נותיתם על דברי עולם וזכר התשובה לפי שאין
נדיק שלא ימטא נזה בקרבנות להיותם כפרה אבל רזנו

בדון שתף עמו מדת רחמים וכן המלח מקיי ומעמיד הכפר
זמן מרובה ומתן טעם ככל המאכלים והוא מכרית גם כן
כי המקום המלוח לא יעלה בו כל עשב וכתיב גפרית ומלח
שריפה כל ארצה לא תזרע ולא תנמית ואם לא כן למה קרא
למלח ברית אלדים וכי המלח הוא ברית השני וכתב רבי
אברהם שהוא שבושה כמו שאומר אינו משביעך כברית לדיך
שלא תשכית מלח מעל מכתך : **חלבו** האלים תמימה אין
חלב באלים אלא הכונה חלבו עם האים והכוונה שכסוסיר
האלים תמימה עם העגס וסור עמה חלב רב שהוא מחובר
בה כד הפגיומי : **ואם** כל עדת ישראל וסגנו אלנו
סכהדרין שאי אופטר שכל ישראל יסכימו בחטא ועל כן אמר
מעני העדה כי הסכהדרין והכניאים והסכמים הם עני
העדה : **והקריבו** הקהל פר בן בקר למטאת ארזל
מפני מה כאמר אל פתח אהל מועד מה שלא כאמר ככל
הקרבנות משל לאוהבו של מלך שהביא דורון כאה למלך אמר
המלך תלו אותנו בפתח פלטרי כדי שידעו הכל מה דורון
כאה הביא לו אוהבו : **פירוש** הדורון הכאה היא התשובה
והתשובה הכאה היא שוטוב בתשובה עם הדבר שחטא
ולזה אמר והביא את הפר אל פתח אהל מועד והנה הקרבנו
בכהן משים והקלה שנים כי כן אהרן התחול לעשות העגל
וישראל שגו אחריו ומה שהזכיר כהן משים תמוס לוי ולא
הזכיר כן בכאן לרמז שכוונת אהרן תמימה לוי כאמרו חב
לוי אמר והקלה קתם עשו ממנו עבודה זרה :

אם הכהן המשח יחטא כלסון החוטאים מזכונות וקוים
במשח אמר אם שאמר אם הכהן המשח
זכן ככל העדה ואם כל עדת ישראל ישגו ובכשווא אמר אשר
בשווא יחטא ולא אמר אם וכימיר החוטא אמר וכפס כי
תחטא : **הטעם** בזה שהכהן המשח שהוא כהן גדול רחוק
ישחטא ולזה אמר אם שהוא ספק וכן כל הקהל רחוק ולזה
אמר אם ובימיר אמר כפס כי תחטא כי מורה יותר גדול
מלסון אם וככשיא מתוך גאותו שהוא המלך וכינשא בו ודאי
יחטא ולזה אמר אשר כשיא יחטא ולכן הביאו הכשיאים את
אבני השוהם הנתוכים על לב אהרן לפי שלכם לקחם
וכמדרש אשר כשיא יחטא לשון אשרי אמר רבי יוחנן בן זכאי
אשרי הדור שהכשי שלו מביא קרבן על סוגתו וכל סכן וביא
על זדונו פירוש שילמדו ממנו העם : **ולא ידע** ואשם
ונשא עטם כמדרש רבי יוסי הגלילי אומר הרי הכתוב עגש
את מי שלא ידע על אחת כמה וכמה שיעבש את מי שידע
רבי יוסי אומר אם כפסך לידעמתן שכתן של דיוקים לא
ולמד מאדם הראשון שלא כנטוה אלא על מצות לא תעשה
ועבר עליה ראה כמה מיתות כקסנו לו ולדורותיו וכי
אנו מדה מרובה של טובה או של פורענות הוא אומר מדה
טובה אם מדת פורענו מעוטה היושב לו מן הפגולי והמותר
והמתענה ביום הכפורים על אחת כמה וכמה שזכה לו
ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף כל הדורות ר' עקיב' אומר
הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר
אם יתקיימת העדות בשנים למה אמר שלשה אלא להביא
שלישי להחמיר עליו כאלו הועיל ולעשות דיונו לעבין עונם
והזמה כאלו על ידו תתקיים העדות אם כן עגש הכתוב
לכטפל לעוברי עבודה כעוברי עבודה על אחת כמה וכמה
שיטלם שזכר לכטפל לעושה מנה כעושה מנה : **ר' אלעזר**
בן עזריה אומר הרי הוא אומר כי תקבור קיורך בשדך
ושכמת עומר בשדה לא תשוב לקמתו לחינן וכרכך יי קבע
הכתוב ברכה לחי שכאם על ידו מנה כלל ודיעה אומר

מלא יחס ולא כהיה צרכו לקרכו וזם הנה שמוע מזבח טוב
 וזם זבח ומזבח לא תפנת אבל חפנך שמשע בקולך וזם
 אזכוס כרית ליוזם בקרב לשמוע מתת הכסילים זבח פירוש
 קרוב הסם לשמוע תפלת הנדק מזבח הרשע' ולא ישעיה
 שומט השור מכה איש זוכה הזה עורף כלב מעלה מכה' דם
 חזיר זה על הרשעים המחזיקי ברשעתה ואמר ששומט הטה
 לקרבן כרוכה : ויקח משה מדמו ויתן על תפוך אוזן
 אהרן הימנית ועל כוהן ידו הימנית ועל כוהן רגלו הימנית
 המעט שמתן דם באלו האיברים יש אומרים לפי שהמשכן
 כולל נורתו שלשה עולמות כנגד עולם המלאכים לפניו מן
 הפרוכת וכנגד עולם הנבלות מחוץ לפרוכת שהוא אהל
 מועד : וכנגד זה העולם חזר המזבח : וזהו כן באדם
 הראש כנגד עולם המלאכים והלב כנגד הנבלות שהוא כעל
 התמועה וממתנו ולמטה כנגד עולם השפל : וזרדן סויהיה
 במשכן אדם המכיר זה על והוא הכהן הגדול ולכן נתן הדם
 שהוא כפרת הכפש בב' איברים הללו של הכהן המכפר : על
 תפוך אוזן אהרן הימנית שהאוזן כראש ועל כוהן ידו שהיא
 אומת הגוף : ועל כוהן רגלו שהוא סוף הגוף : ומכלומר
 שנתנת הדם על תפוך אזנו לפי שזכור וידקדק מה ששמע
 הממו' שנטוה בעבוד בית המקדש ועל כוהן ידו שזרדק
 בעבודת בית המקדש מה שיעשה איך יעשה ועל כוהן רגלו
 לזרז אותו שלא ילך ולא יכנס במקו' שמתנה שלא יכנס בעת
 בלתי ראוי ונס אז בהכנעה שבו אל יכא בכל עת אל הקדש
 וכתוב שמוז רגלך באשר תלך בית האדני : ומכאן הסב
 כתבו כי כל אחד מהאזכעות משרת לחוש מחמשה מושים
 הראשון והוא גדול משרת לקמות הטה והוא שבו מוש הטעם
 והשני תוך הכמורים שבו מוש הרוח : והשלישי לחוש המשנס
 למשש בכל חלקי הגוף ולפיוך הוא ארון מכלן : והרביעי
 לקבץ העין : והחמישי לקבץ האוזן : והקבה ברא באדם
 חמשה מושים ומסר להם חמשה משרתים וזהו שלומותיות
 כי אינו עושה דבר לבטלה ואינו רואין כי כל אחד ואחד
 מהאזכעות הולך לחוש שלו תמיד שלא בכוחה ית' הטה אהרן
 יבר את האדם בחכמה : אבל ראל ככתובות אמרו שכל
 האזכעות כבר אז לעבוד את יוכל אחד מהם עבוד מיוחד
 בענין קדושה שאמרו הם זו זרת זו קמונה זו אמה זו אכנע
 זו גדול ואין נריך עתה להאריך בפירושו : ולפי שהארכתיו
 בסדר ויקר בענין הקרבנות וטעמיהן וזאת הפרש מדברת
 בענין הקרבנות לא הארכתיו כפי זאת הפרשה ועיוון משם :

נשלמה פרשת צו את אהרן

פרשת ביום השמיני

קח לך עגל בן בקר לחטאת וגו' באלו הפסוקים יש
 ספקות : **הספק** הראשון משה נזה
 לאהרן שיקריב קרבנות בעדו וקרבנות בעבור ישראל וידוע
 שזכות הרבים גדול מזכות היחיד ומדוע נזה בתמלה קרבן
 יחיד ואמר כך קרבן ישראל : **הספק** השני מדוע נזה
 בקרבנות ישראל שער ובקרבנות אהרן לא נזה קרבן שער
 לזה הספק אמרו רזל ישראל יש בהם בתמלה ויש בהם בסוף
 בתמלה וישחטו שער עזים בענין וסוף עם אחיו : ויש בהם
 בסוף עון העגל לכן קרבן שער לכפר על עון יוסף וקרבן
 עגל לכפר על מעשה העגל אבל באהרן לא היה לו אלא עון

העגל לכן לא נזה בו שער : ויש להקשות בקרבנות ישראל
 נזה שער עזים לחטאת על מעשה עון השער שחטאת בא
 על עון שנטעה בפועל ועגל לעולה על מחשבת עון העגל
 ולמה לא נזה קרבן גב כן על עון העגל שעשו בפועל שבעון
 העגל מחשבתם רעה שהיא לעו והמעשה גב כן רע שאמר
 וישחטו לו ויזכמו לו ויאמרו אלה אלדני ישראל

הספק הב' ידוע שמחשבת אהרן לא היה לעו' שכו' ואמר
 תג' לו מחר ולא פרקו את כזמו הזהב אשר
 באזנו נשוכם אמר אהרן בלבו הנשים והגלדים חסוס על
 תפשוטיהם ויתעכב הדבר ובתוך כך יכא משה ויבן מזבח
 לדמותם ואם כן מדוע נזה לאהרן קרבן איל לעולה שהעולה
 היא על המחשבה ומחשבתו היה טובה :

הספק הד' כמו שזכר שלמים בקרבנות ישראל לסיים
 שלום בין הקב' וישראל על עון העגל מדוע לא
 נזה גם כן שלמים בקרבנות אהרן שאמר ושור ואיל לשלמים
 לזכות לפניו : **הספק** החמישי ששתי קרבנות היו
 בכאן קרבנות אהרן על חטאו וקרבנות ישראל על חטאת
 כמו שאמר קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמומים
 והקרב לפניו היו קרבנות לחטא אהרן ואמר עזי ואל בני
 ישראל תדבר לאמר קחו שער עזים לחטאת ועל וכבש בני
 סנה תמומו לע' לה וגו' היו קרבן מיוחד לאהרן וקרבן מיוחד
 לבני ישראל ואם כן איך אמר ויאמר משה אל אהרן קרב אל
 המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך וכעד
 העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם ומאח' שקרבן העם
 לכפר בעדם איך אמר שקרבן אהרן לכפר בעדם שתי
 כפרות לישראל למה :

התשובה לספק הראשון למה נזה קרבן יחיד
 בראשונה יאמר כך קרבן כל
 ישראל בעבור שקרבן אהרן בא לכפר על מעשה העגל
 שהוא עגמו חטא וקרבן ישראל גם כן לכפר עליה על שחטאו
 בעגל צריך שאהרן יהיה מכופר לכפר עליהם ואיך יוכל
 לכפר על אחרים אם הוא אינו מכופר וכמו שאמר והזהר
 הטהור על החטא :

והתשובה לספק השני למה נזה לבני ישראל להביא
 קרבן עולה שהוא על מחשבת העגל ולא
 נזה להביא חטאת על המעשה שהשתחוו לו ויזכמו לו
 התשובה שעל עון שעבדו עו' בפועל וישחטו לו ויזכמו לו
 כבר מתו בעון ההוא שהיו בישראל שלשה כתות וש שעבדו
 לעגל בעדים והתראה ולא נהרגו כבויף כמשפט עיר החדה
 ועל לו אמר כה אמר יו' אלדני ישראל שזמו איש חרבני על ירכו
 ונהרגו איש את אחיו ואוס את רעהו ואוס את קרובו ויסגל
 מן העם ביום ההוא כשלשת לפני אוס : ויש שעבדוהו בעדים
 ולא התראה ולא מתו במגפה ועל אלו אמר ויגוף ייאת העב
 על אשר עשו את העגל : ויש שעבדוהו כלי עדים והתראה
 ואלו מתו בהדרוקן שדקדקו המים ששרפו משה באס ויטמן
 עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל ונכו
 בטניהם כבוטה : ואם כן כל אותם שעבדו העגל מתו לא
 בשאריו אלא איתם ששחטו בעגל ומשכו שיש כו ממש ולכן לא
 נזה לישראל שיקריבו קרבן חטאת על שעבדוהו אלא מזה
 בקרבן עולה על המחשבה : **והתשובה** לספק הב'
 שאח' שמחשבת אהרן לא היתה רעה מדוע נזה בואיל לעולה
 אח' שהעולה באה על המחשב' התשוב' ארזל וירא אהרן מה
 ראה ראה חור ככה של מרי שהרגוהו כבר ויבן מזבח לפניו
 התכוון מן הזכות לפניו ואהרן לא היה מוס' אכ' והרגוהו לא

ישראל שהם לחיים אמר להם את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו ולכך אמר זאת המה שהיה לטון חיים לפי שישראל דבקו בחיים שנאמר ואתם הדבקים בני אלוים חייב כלכם היום עב הכוונה בזה שמאכלות אסורו כגון בהמות טמאות ועופות טמאים ודגים טמאים אינם משבע מזנת בני נח: **כל מפרסת פרסה** ופוסעת פסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו מה שאמ' בבהמה לא היה צריך שהיה די שיאמ' מעלת גרה אות' תאכלו שכבר אמ' זאת המה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר בארץ התשוב אמרו כוונ' חול' פ' בהמה המקשה שאם כמנחת כמע' פרה גמל או חזיר מותר שאמרו גם גמל בן פרה מותר ולזה אמר בבהמה לומר מכל בהמה שזבחו בבהמה מותר כלו' אמ' מכל הבהמה בבהמה אותה תאכלו דהיינו' מן הטהור וטהור והיונה מן הטמא טמא אבל מ' עוף תוך בהמה אסור שנאמר מכל הבהמ' בבהמה אותה תאכלו כדאיתא התם: **את זה לא**

שהסברה האמיתית הוא זאת וכן כתב הרמב"ן ז"ל ועכציו ראוי שדע שבת כל זה והטעם לפי שהקב"ה רצה שיהיה בריאים למה שהיה שכלו זך להאכיל בתורה ובמנוות ולזה בזה שלא כאלו בהמה דורסת לפי שהם בעלי שמורה ואדומ' שרופה וגם שבהם הם ממות ולזה ראוי שגבון הפכוך והוא שנאמר כל מפרסת פרסה ופוסעת פסע פרסות יס להקשות היה די שיאמר כל מפרסת פרסה דהיינו שובעת פסע פרסות ועוד הנה שאמר ופוסעת פסע מה צורך לומר פרסות פעם אחרת אלא הכוונה שיד הבהמה היא באחד משלשה פנים אחד פרסה שלמה כפרסת חמור ופוס' שנית יד וזורה כיד אדם כיד דוב ואריה שהיא יד עב אצבעות שלישית פרסה שסועה כתיבת' לשני חלקים ומה שאמר מפרסת פרסה לומר שאם איכה פרסה אלא יד נאצבעות היא טמאה וחזר ואמ' ופוסעת פסע לומר שאם היא פרסה גמורה שלמה כסוף טמאה וחזר ואמר פסע פרסות לפי שאמר שהפרסה שסועה מלמעלה ודבקה מלמטה כגמל לזה אמר פרסות שהיא סדוקה גב' מלמט' והוא שאמר אחר כך לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ושסע איכנה שובעת וגרה איכנה מעלה טמאים הם לכם והטעם לזה שמי שיש לו פרסה גמורה הוא כלי למלמחה לפי ששסע עמו מלמחה גדולה ומזקה לפי שהפרסה שלמה ואתה שיש לה אצבעות הוא כיד שהיא למלמחה כדוב ואריה אבל מי שאינו לא זה ולא זה אלא פרסה שסועה באמצע היא ללך בה כרובל ואינו למלמחה ומה שאמ' מעלת גרה הוא מלמון גרון שחזור המאכל דרך הגרון מאצטומכא לפה או הוא מלמון גררה שמגדרת ומכיתה המאכל מהאצטומכא לפיה והטעם לפי שאמר בספר דעלי חיים שכל בהמה שתקן לו הסכב דרכו רבים לעיכול הוא בעבור שהיוהו בעל חי הוא דק ודך וכועכו' שהחזון הוא רחוק מהיותו מזון לאוהו בעל חי הונדך הסכב בחכמת בוראו לתת בו כליה רבו לעכול' רבים לשיטוב החזון דק מנד העיכולים הרבים אבל הבעל חי החומרי אין צורך כל כך עיכולי' והחזון חומרי ראוי לו ולכן מי שהוא מעלה גרה הוא שחזור המאכל להתעורר בפה ובאצטומכא פעם אחרת ואכ' אות' הבעל חי דק ודך ויחינו דק ודך וכ' ואמרו חכמי הרפואה שחלב חזירה אם יינק הינוק ממנו יהיה אותו הכשר מצורע שרי טעם לטהרת הבהמות ולטומאתם והטעם לדגים הטהורים בסיפור וקסקסת וזולתם טמאים לפי שהדג שיש לו סכפיר עולה למעלה בחיים ולזה הוא דק ודך ומי שאין לו סכפי' לעולם הוא בעומק המים וכעבירות שבהם וטעם הקסקסת לפי שנקסקסת משליך היג מותרות הגוף כמו שהנפרכים הם מותר הגוף ועוד שהטעם הכדיל החלק הארצני שבו מחלק הדק והטוב ועוד שכמו שהבעלי חיים אין צרכים מלבושים לפי שהם חומריים והאדם צריך מלבוש לפי שהוא דק בן הבעלי חיים הדקים הכין להם הקב"ה מלבוש והם הקסקסים ומנאיתו שהדגים טמאים יש בהם רע' אף שלשה טעם טוב שדג למפרוא' אומרים הנזכרו שהוא מאכל ערב וטוב וממנה יהיה הם המות שאם יתנו זה הדג דשתן כער בטחח חמשה ועשרים יוב טמון כרפת ואחר יבסלוהו כאש עד שימח כלו ושוטב משימה ימית כנגיעה והאי העשני העולה בכסו' נחשת של הקדירה היא שכל ויתר חזק להמית כנגיעה וכל זכן בחזקו' חבורה ומשימון נעת הכיסול בנקבי חוטמם עלי' ויוקו כרות וכתת זה לשכתר' מדו' טמאים והטעם לעשות הטהורות כמימנים שאמרת' הוא

תאכלו מעלה הגרה וממפרסו הפרס את הנמל כי מעלה גרה ואת השפן כי מעלה גרה הוא ואת הארבעת כי מעלה גרה ואת החזיר כי מפרס פרסה טמא הוא' יש להקשות מה צורך להאריך ולומר דין אלו הארבעה הרי כבר אמר שמי שיש לו שתי סימני טהרה אותה תאכלו שכבר אמר שמי שיש לו שתי סימני טהרה אלא סימון אחד לא נאכל ואם רצה לומר כן לעבור בלאו היה לו לומר וכל בהמה אשר איכנה מפרסת פרסה ומעלת גרה לא תאכלו מה צורך לפרס גמל שכן ארבעת חזיר' תשובה תורתו הקדושה מלמדה חמור ורבה להודיעני שאין בהמה בשלש יש לה סימון אחד של טהרה וסימון אחד של טומאה אלא אלו הארבעה אבל זולתם כלם יש לכל אחת מהם שני סימני טהרה או שני סימני טומאה: **בבשרם** לא תאכלו וכבבלתם לא תוע' ארץ יכול יהו ישראל מזהרין על מ' עבילות תלמוד לומר חמור אל הבהמים כהני מזהרין ואין ישראל מזהרין קל וחומר מה טומאת מת חמורה לא הזהיר בה אלא בהמים טומאת כבילות קלה לא כל שכן מה תלמוד לומר לא תגעו ברובל שחייב אדם לטהר עצמו ברובל עכ"ז אסמכתא' אבל דרך הפשט אם תרנו להיות טהורים לא תגעו בכבלת' ולזה החזיר ואמר טמאים הם לכם: **וכל אשר אין** לו סכפיר וקסקסת בחיים שקץ הוא לכם זה הפסוק מיותר שכבר אמר כל אשר אין לו סכפיר וקסקסת בחיים וירמלם שקץ הם לכם' התשובה שיש דגים שכשמעלים אותם מן המים כשארם הקסקסים בחיים ופלה על הדעת שהוא טמא לזה אמר כל אשר אין לו סכפיר וקסקסת בחיים שקץ הוא לכם הא שמו שיש לו סכפיר וקסקסת בחיים אף שכשעה מן המים אין לו קסקס' טהור:

ואת אלה תשקטו מן העוף אך הכשר ואת הפר' ואת העזובי' בעופות לא כתנה התורה סומכים אלא הזכיר עשרים וארבעה עופות טמאים וכל שאר העופות שיש בעולם טהורים ומי שמכיר אלו כד' עפ'ו' אין צורך סומכים לדעת מי הם העופות הטהורים אבל מי שאינו מכירם צריך סומכים לאכול עופות וחל כתבו סימני' ולפי שיש מחלוקת בין הפוסק' דע שהעוף שודאו הוא דורס טמא ומי שידענו שודאו אינו דורס הוא טהור והעוף שיש לנו פסק אין דורס אם לאו אם יש לו שלשה סימנים טהור' שיראי אינו דורס והם זפק אנכע' יתירה קרקבן כק' ואף ש' סכר שהעפ' שיש לו' סומכים אלו אסור לאוכלו עד שיריעבו בקבלה' שאינו דורס ויש פניות אחרות דע

פרשת

ביום השמיני

אם זכך שחיו שאין לו זפק אין לו שיכול טובה כמזון והעוף
 החומרי מספיק לו מזון מומרי ואין צרי זפק ולכן האווז שאין
 לו זפק הוא מזון רע וקדקבן קקלף לפי שאמר שהוא קקלף
 הם שתי עורות ועיכול המזון טוב באדם שהוא לבוש מלבוש
 על מלבוש שהוא חם ועיכולו יהיה טוב וכשאינו קקלף ביד
 ארץ שהוא קקלף בספין והם שתי עורות הוא כשר אחד
 ואכזב יתירה לפי שאותו האכזב הוא יפה לילך על הארץ
 שהרגל מתישב בטוב באותו האכזב וכדאי הכין לו הקדוש
 ברוך הוא זה האכזב לזילקוט שיבלים ועצבים ולא לדרום
 שהדרום עיקרו איכה והליכה אלא הפרומה לדרום ועד
 שהאכזב יבלכל לריסתו ויעכבה אם כן אינו דורס ועד
 שהטבע אין לנכח לעשות שתי פעולות שלימות בבת אחת
 ואחר שהשליך כמו לעשות אכזב יתירה אין לו כח כפרמי
 לדרום ולכן אמרה תור שלם שכוס יהיה לכס ערלים שאין
 כח בטבע לעשות שני דברים לגדל האילן ולעשות פירות
 משוכים ותוך שלשה צריך גידול ולכן הפירות שיעשה יהיו
 מחוס מועט ולחות ככרי הרבה בוכן הכער אינו מוליד עד
 הינתו בן יב שנה ויום אחד לפי שהטבע משליך כמו בגידול
 וגם עד יב שנה או עשרי אינו מוליד היטב ולכן אכזב תורה
 פרם לפי שדורס והוא עוף גדול ואינו כמזל ביטוב ועוד יש
 לו טבע שכל כך דורס שעושה העוף שדורס כוהרה הלוקים
 כמו הלא פרום לרעב עזוביה היא עזה ומזקה לדרום ושמה
 אביסטרוץ ואוכלת ברזל וכוכה וגם לזה כקר עזובה דאה
 היא ראה שבשנה תורה ויש לה שני דברים הנרובי לדרום
 אחד שרואה מאוד ומחוק כאלל שיוטבת בארץ ישראל
 ורואה ככילה בכבל ונקרא וולטור והוא סם העופות
 השכית שפרוח כוהרה להשיג הכדרם שכאמר באזר ודאה
 הכשר ולזה יש לה שתי שמוראש דאה ואיה שוככת באוים
 ודמה כשרפת והיה גארסה עורב מלשון לא יאהל
 סם ערכי שיוטבת שמה יענה כמו ויען איוב שנועקת
 ומזמוע קול ללה תחמם שכל כך דורסת שהוא
 כאלו חומסת לעשות הדורסים שהיא דורסת הכל ואמרו
 במרא וכיבת יש לעשה אלא זו בינתה מכאן דכונת מהור
 מותרת ואיכה אסורה משום אכז מן החי
שחף מלשון שפת שהוא חמה מאד ועוד שהאכלו
 ויקדח נץ שיש לו כונה רבה מזד חומם
 והיה אזור בלעז כום שמתכסה מדני אדם ושוככת
 בהרים וכמד כרות ונקרא פאלקון שלך שולה דנים
 מן היס לא שיש עוף שמליך בניו ואינו מגדלם והוא זה
 ינשוף שפודח ככסף בערב יום והוא קיק
חנשמת יסוס כל רואהו קאת שמקאה מה
 שאוכל רחם שמרמס מאד על כוה
חסידה ששש חסידו עם חברותיה בענין המזון סגולתיה
 בלעז אכל יש לה סגולות אחרות רעות
אנפה שכושמת מהרה רוכיפת הדוד כפות
 קרישטה בלעז כפולה כטווה ויש אומרים
 שכושמת הסלעים במקום מהלכה דו מלשון דו כיפת
 מלשון כיפי שהוא סלעים וזה לכם הטמא בשרץ
 המורץ על הארץ הצב הוא שרץ מתכסה מאד בעת
 כעמו עד שיבקע וימות ואותה האיד היוצא ממנו ימות כל
 מה שופגס מן סגולתו נקרא צב מלשון לנכות בטון
לטאה לגארטישה בלעז תנשמת היא
 הנקרא טלפה ואין לו עינים ואוכל שרשו
 העצבים תחת הקרקע וכאן ארבעה פרשות הראשונה

כבהמות וחיות טהורות וטמאות שאמר בה זאת החיה אשר
 תאכלו הפרשה הזכית בדגים מותרים ואסורים שאמר
 את זה תאכלו מכל אשר בחיים הפרשה השלישית בעופות
 מותרות ואסורות שאמר בה את אלה תשקצו מן העוף
 הפרשה הרביעית בשרצי שאמר בה וזה לכם הטמא בשרץ
 הזורץ על הארץ וזה בסדור ככון בדרך ארבע יסודות
 עפר מים אוור אש הפרשה הראשונה ביסוד העפר
 והם כהמות וחיות הפרשה השנייה ביסוד המים והם
 הדגים הפרשה השלישית ביסוד האויר והם העופות
 הפרשה הרביעית ביסוד האש שאמר בה והצב למוכה
 והצב שני מיוני אחד במו ערוד והשני סלמכדר והיא מתולד
 באש בתנור שנתחמם שכשה שנים רנפין וים וליה ואם
 תפרד רבע מהאש מיד תמות בדגים שמתים בהפרדס מן
 המים ועל זה ארזל כשהיה מנוער רבי עקיבא אצל מקרא זה
 והצב למוכה היה אומר בו מה רבו מעשין יי כלם כחכמה
 עשות בראת כריות גדולו כום כריות גדולות ביבשה שנים
 אלמלא ונאזות ליבשה מיד מתות ושוכישה אלמלא ככסו
 לים מיד מתות בראת חיות גדולות באש כריות גדולות
 באויר שבאש אלמלא ינאזות לאויר מיד מתות ושכאווי אלמלא
 ככסות באש מיד מתות היו אומר מה רבו מעשין יי

נשלמה פרשת שמיני

פרשת אשה כי תזריע

אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו'
 ואם קצבה תלד וגו' יש לשאול למה נקבה
 דטומאה כפל הזכר וכתב ר"א השם גזר על הזכר כמספר
 הימים שתשלים נורתו בכטן והנקבה כפלים וזה ברור
 ומכונה עכ"ל אכל לרזל אחד הזכר ואחד הנקבה הנורה
 עמרת למ' יום הטעם לפי שטבע הנקבה קר ולא והלמס
 ברמח האש רבה וקרה צריכה כקוין גדול יהיה ראוי שאמ'
 אשה כי תלד זכר מה צורך לומר תזריע לכן דרזל אשה
 מזרעת תחלה וילדת זכר איש מזרועת תחלה וילדת נקבה
 והטעם שכשהאש מזרועת תחלה זרע הזכר שהוא אחרון בא
 ומתגבר עליו לפי שהטובה שלה שבאה בראשונה היא כמו
 השדה שזרעין בו והטובה האחרונה שהיא שלו הוא כמים
 שזרעין בשדה והוא בסף כשהאיש מזרועת תחלה אותה
 הטובה היא בשדה והטובה האחרונה שהיא שלה הוא
 כמים שזרעים בשדה ועוד שהאשה שמזרעת תחלה
 הוא להבה שממדה לבעלה וזיירה אותו בלבה ולכן תתעבר
 כמוהו וכשהאיש מזרועת תחלה הסכה הוא שפסק באשתו
 וזייר אותה כדמונו ולכן ילדה כמותה ואף על פי שזה
 הענין אינו מעלה ומוריד לענין דין היולדת הודיעה לנו
 התורה זה הדרוש לפי שבתורה כלולות כל החכמות ורבתה
 התורה לעשות לנו חכמים וכבדים כחכמת ועוד שיש
 תועלת לנו בזה לומר לנו שכל בן ישראל ראוי להשתדל לשיג
 לו בן זכר שיאשר במקומו לעבוד את יי כמש תחת אבותיו
 יהיה כבוד ואם ירצה שיהיה לו בן זכר ושהה עמו על הבטן
 למתזרוע הוא תחלה כמו שאמאל כפירוש הפסוק שאמ' שכר
 פרי הבטן ויש ספק על זה ממה שאמרו בכרכות פרק
 הרואה שלשה ימים הראשונים יבקש אדם רחמי' שלא יברית
 משלמה

משלשה עד ארבעים שיהא וזכר מארבעים עד שלשה
 חדשים שלא יהא כגדל משלשה עד ששה שלא יהא כפל
 מששה עד תשעה שינא בשלום ואם כן נראה שזה הדבר
 תלוי בתפלה ולא בטבע התשובה בטבע תלוי שאם הזרועה
 תמלה וילדת זכר אכל אם הזרועה הוא תמלה לזה נזר' תפלה
 ועוד תלוי בתפלה כשהזרועה שניה כבת אחת :
אשה כי תזרוע וילדה זכר' אמר רבי שמלאי כגם
 שיזריתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף כך
 תורתו כפרשת אחר כל בהמה חיה ועוף והנזרך רבי שמלאי
 לומר כן לפי שהוקמה לו אחר ששלמות האדם גדול והבעלי
 חיים יש בהם חכרון היה ראוי שיפרש בתפלה תורת האדם
 ואחר כן תורת בעלי חיים ולמה פירש בתפלה תורת הבהמות
 והחיות והעופות מי הם טהורים ומי הם טמאים ואחר כך
 פירש האדם וטהרתו והשייכותו כמזכה ליצירה כמו
 שבתפלה נזר כל הבעלי חיים ובסוף נזר את האדם כן הולך
 בבאן הסדר הקוד' והטעם שביצירה ברא בתפלה כל הבעלי
 חיים וכל הנמחים שאם היה ברא בתפלה האדם ואחר כך
 הנמחים מה יוכל היה מת ברעב וכן הבעלי חיים אם לא
 היה ברא אותם בתפלה איך ישתמש בטמאים בחמורים וכן
 מה ילכס ומה יעל' אלא בזמנן שאין ישירות בקר' אעפ'
 שאינו אוכל מהם ועוד שהיסודות הולכים מעלת השלימות
 שכזמתרכבים זה עם זה ומתמזגים כהיו מהם הנמחים
 וכשמתמזגו עוד לעצוב יותר מן האיכות טבחה ובאים אל
 הסיווי יותר כהיו מהם בעלי חיים וכשמתמזגו היסודות
 יותר עשה מהם הקט' אדם שהוא שזה המזג מכל אש' לפכיו
 ולכן ברא הבה לאדם קודם הבעלי חיים ולכן כמו שביצירה
 נזר את האדם אחר כל בהמה חיה ועוף כך תורתו אחר כל
 בהמה חיה ועוף ויש באלו הפסוקים הפקיות :
הספק הראשון מה יחס יש בין הנרעת לילדת למסמך
 אחריו אדם כי יהיה בעור כשרו שאת או ספח' או
 בהרת ועוד מה יחס בין אשה כי תזרוע לבהמות חיות
 ועופות שסמכה לפניהם ועוד מה יחס יש בין הנרעת
 לבהמות חיות ועופות עהור' שמסמך הנרעת להם' **הספק**
 השני במאמר' רבי שמלאי' שאם רצה התורה להוליך סדר דינו
 האדם והבעלי חיים כסדר היצירה היה ראוי שיפרש בתפלה
 דינו אדם כי יהיה בעור כשרו ואחר כך אשה כי תזרוע שכן
 ביצירה כנרא אדם בתפלה ואחר כך כבדאת חיה' **הספק**
 השלישי במנות המילה שאמר' וביום השמיני ימול כשר ערלתו
 מה יזרך לננות כן אחר שכבר נזה אברהם וכתר ברית עם
 הקט' לעזת כן הוא זכיו כל הימים כמו שאמר ויאמר
 אלדיו אל אברהם ואתה את בריתי תשמור אתה זרעך
 אחרך לדורותם זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין
 זרעך אחרך המול לכם כל זכר וכמלתם את כשר ערלתכם
 והיה לאות ברית ביני וביניכם ועל זכר אשר לא ימול את
 כשר ערלתו וכברתה הכפס ההוא מעמיה את בריתי הפר
 ואכ מה נזר' לכפל ולננות וביום השמיני ימול כשר ערלתו :
הספק הרביעי אלו הנכח מהיה נרך התורה לחזור
 לננותו איך כהן מקומו ברו' מילה קדוש
 וטהור מי הכניסו בין הטומאות ומי נתן כהן בבית הקברו'
התשובה לכלם שהנרעת אחרו חכמו הרפוא' שאיפשר
 לכא לאחד משלשה סבות' האחת בעבור
 מחבלות רעות' הזכות ששכב עם אשה בכרתה וכן ארז'
 שכל מי שישמע עם האשה ביום ראשון לכרתה יהיה הנזר'
 מנורע לעזר פנים ואם שמש לשני ימים לכדת' יהיה מנורע

לעזר' שנה ואם בשלשה לכרתה יהיה מנורע לשלשים פנים
 וכן עד ז' ימים ואם ביום שביעי יהיה מנורע לשבעה פנים
 עכ' וזהו שאמר אשתך כגפן טרחה בירכתי בותיך פירות
 כשהיא כרה לא תשכב אותה אלא תהיה בירכתי ביתיך ולא
 תהיה כגלית לא ככתרת וזה יהיה סבה שהיו כמך כשתלוי
 זתים סביב לשולחניך' ולא יהיו מנורעים לשבת כדך ממנון
 למחנה מושבם' הסבה השלישית אם הוא ערל שאין מולע
 האויר בעמרה ובאים בהנעוים רעים ולזה אמר בסדר ביום
 השמיני כל הבהמות והחיות והעופות הטמאים והטהורים
 לומר שהטהורים איכה מוזן רעולא ויוקו והטמאים ויוקו
 מאד לגוף ובפרשה הזאת אמר אשה כי תזרוע כי מי כדת
 דוותה טמא שגם טומאת הכדה מוזן מאד לגוף וזאת
 סבה שנית לנרעת ואמר בסמוך וביום השמיני ימול כשר
 ערלתו וזאת סבה שלשית לנרעת ואמר שאמר שלשה סבות
 לנרעת סמך לאלו השלשה אדם כי יהיה בעור כשרו שאת או
 ספחת או בהרת לומ' שאם ישמור עצמו מאלו השלשה דברים
 לא יהיו לנ' הכנעוים ואם לא ישמור מהם יהיו לו ולפי שרוב
 היהודים שומרי' עצמם מאלו השלשה לא כנא' אחד ממאה
 אלף יהודים שיהיה מנורע והיהודי שיש לו נרעת ודאי חטא
 באחד מאלו השלשה' ועוד רצה לרמוז בזה הסמיכות לומר
 לנו שאמר שלישראל אסורים אלו השלשה ידוע בכל ישראל
 במצות כשריב וכזהרים מאלו השלשה ואם כן אכ בא נרעת
 לאחד מישראל ודאי הוא בהשגחה מאת הש'ית ולכן נרך
 שיסוב בתשובה וזהו שכאמר היהודי שכאמר עצמו מאלו
 השלש' ועם כל זה יהיה בעור כשרו שאת או כפחת או כהר'
 לא ילך לרפוא' אלא לכהן על פיו יתרפא ויהיה טהור ועל פיו
 יהיה טמא' לא על פי רופאים טבעיים אלא על פי רופאים
 אלדיוים והם הכהני' ונראה שלזה הטעם נותה התורה שעל
 פיה הכהנים יהיה כל ריב וכל כנעולא על פי ישראל אפילו
 יהיה חכם גדול כנעוים לפי שהנאותים ומשבו שמה שטיהר
 או טומא' הוא מצד היותו חכם בטבע או שטעה לו
 רפואות טבעיות ואם לא כן תימא גדול הוא שמכס גדול
 ישראל וכהן עם הארץ לא יועיל שיטהרנו ישראל אלא
 על פי כהן וחכם ישראל אומר לכהן עם הארץ טמא אני
 טהור הוא והוא יאמר טמא או טהור וזהו הותרוהד'
קושיות וגם בזה הותר ספק' שמלאי' שראוי שיאמר
 כל סבות הנרעת שהם אותם הב' כראשונה ואחר כך יאמר
 המסוכב שהוא הנרעת שהסכה קודמת למסוכב ולזה אמר
 כראשונה אשה כי תזרוע שהוא סבה ואחר כך אמר אדם
 כי יהיה בעור כשרו שהוא המסוכב' ואפשר להתיר הכפך
 הרביעי שאין כאן מקום מנות מילה' תשובה שהאדם לא
 כנרא אלא לעבוד את' ו' ולכן בסמוך כנרא הקדוש ברוך
 הוא לאדם הראשון ואמר בו ונימחהו בגן עדן אמר וינז' ו'
 אלדיו על האדם וכן כאן בסמוך שאמר וילדה זכר אמר
 וביום השמיני ימול שלא כולד לא לעשות מנות השם והמנז'
 הראשונה והיותר עקרית היא המילה שאם אינו כמול אינו
 יהודי ובהיותו כמול קבל עליו עול מלכות שמים שהוא חתום
 וכרשם לעבוד הש'ית לקבל כל מנותיו ולעשותם לכן כמך
 מנות מילה ללדת זכר והכנות בכלל הכנים :
 ויש ככאן עוד ספק חמושי' למה ביום השמיני ימול כשר
 ערלתו ולא בשביעי או תשועי או עשירו' והטעם לפי
 שהחלויים חדים בגולם וים שביעי וזה חזני' חד ושמוי' גדול
 שינא ממש אמו לאויר העולם וכן בגולו יוכ שביעי ואם ימול
 תוך ז' ימים ימות אכל יוכ שמיני ככר ונא מחלני וכתרפאי :

ובמלאות ימי טהרה תביא כבש בן שנתו לעולה והקריבו לפני יי' וכפר עליה ים להקשות מה מטאם שהנזכר לקרבן התשובה רזל אמרו כצעה שזרעת לילד כצעה לא אזקק עד לבעלי וכתיב הרמב"ן עקר הכוונה כי בעבור שהיא כשכעת ואין השכונה ראויה שתתקיים מפני היותה משועבדת לבעלה רצתה התורה לכפר לה ואפשר לפרש לפי שעל ב' עבירות כשים מתות כשעת לידתן מאי טעמא כפל תורא מדדו ככיווסם כשעת לידתה מזכירים עונותיה לכן נריך כפרה לאותן עבירות שהזכירו לה:

ואם פרוח תפרח הנרעת בעור וכסתה הנרעת את כל עור הנוגע מראשו ועד רגליו לכל מראה עיני הכהן וראה הכהן והכה כסתה הנרעת את כל בשרו וטהר את הנוגע כלו הפך לכן ים להקשות איך אפשר שאם כלו מלא נרעת מראשו ועד רגליו שהיה טהור וכנגע נרעת קטון יהיה טמא התשובה שהנרעת תהיה באדם כמטא לשון הרע והלשון הרע נאמר לאחד משתי תכליות האחד לתכלית עשות רעה לחיורו וזה נאמר בסתר ולזה אמר הכתיב כדל ישב מחון למחנה מושבו בעבו שכונתו בזה הלשון הרע להזיק לחיורו ושישאונו האכסו וזכרו ממו ולכן מדה כנגד מדה כדל ישב והלשון הרע השמי אינו לתכלית רע ולא להשפיל בעיני הכרוות אלא לומר נמות ודרך שמוק וכדומה וזה נאמר בפרהסיא ולכן באס לו הכרע בפרהסיא מראשו ועד רגליו ולכן אין ראוי שהיה טמא וכדל שלא היתה כוונתו להשפיל שכורו עם הכרוות אלא דרך נקות: אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או נסתת או כהר וכאר כי יהיה בו בשרו שחין ונרפא או כשר כי יהיה בעורו מכות אס ואז או אזה כי יהיה בו כנגע בראש או בזקן ואז כי ימרט ראשו כחין יס' מיני כנעים ויס' לזאול מדוע שמה מיני כנעים ולא י' או י' נלמה אלו ולא מינוס אמרים והתשובה שיש ארבעה מיני המוגז דמו אדומי לבני שמורי וכל אחד מאלו מיני המוגז מבנה למלי מיוחדו הדמוי מוכן לקדחת תמידו שכתפפה הדם תוך העורקים והאדומי מוכן לקדחת שלישי והלבני לקדחת ככל יוכ ויו נקראת קוטי יאנה והשמורי לקדחת רביעי ונאמר שכמו שכל א' מאלו הד' מוגזים מכינה לחלוים מיוחדים וקדחת מיוחדת לכל א' כן כל א' מאלו המוגזים מוכן לעבירה מיוחדת שהדמוי מוכן לביאוק ודל: **ועל כן כעבור וסלכני לעבלה וכתוב בעגלותי ימך המקרה וארזל כעבור עכלו תור' ומנות נעשה מך המקרה במוס עליותיו שאומר הקכה אין לו מסר והשמורי מוכן להיותו מוטר אוכה ונאמר שכמו שהמוגז ד' והעבור ד' כן באוס ד' מיני כנעין כנגד הלככה בא בהרת שנאמר ואס בהרת לככה היא ועוד שהבהרת עזה כאלג' וכנגד הדם בא שאס שגכ כתוב כה שאס לככה והיא דם שהלככה היא דם בלתי מבושל ולזה נקרא שאס לפי שכמו שהכל כראה גבוה מהשמש כן השאת אינה ככ לככה כבהרת לפי שמוכנת להתהפך לדם וכן אל שאס כמאר לכן שאינה כאלג' שחין היא מאדומה שמנד חמיות הגדולה המאדומה יש לו שחין וחיווך גדול מכה כנגד שמורה שהיא שקיע' הלימות והשמורה בלתי טבעי הוא שריפת הלימות' ולפי שאלו העבורות לפעמים נעשות כמח זכה קדמה להס והוא וותר רע מאס כעשו כשתל לא כו יהיה נגע כראש או בזקן שהיא כמתן ובמחשכה ולפי שכל לו הס עבירו כבעל יש עוד עבירה כמיכות שהוא מין או א' זיקורוכ לזה אמר אוסי כי ימרט ראשו וכמדרש אדם מי יסיה בעור בשרו למה אינו אומר כזאת הפרשה דכר אל**

כמי ישראל כשאר פרשיות כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך שאין הקכה חפץ לחיוב טוס ברוב שנאמר מי אינו נאס יי' אלדים אס חפצן כמות המת וכמה חפץ להנדוק כרוותיו שנאמר יי' חפץ למען נדקו ידילו תורה ויאדיר' דכר אמר לא יגורך רע אין שמו של הקכה כזכר על הרעה אלא על הטובה תדע שהוא כן כצעה שברא הקכה האור והחשך וקרא להס שמות הזכיר שמו על האור ולא החשך שנאמר ויקרא אלדים לאור יום ולחשך קרא לילה וכן אתה מונח שכשבורך לאדם ולחמה הזכיר שמו עליהס שנאמר ויברך אותם אלדים וכשקללו לא הזכיר שמו עליהס אלא של האשה אמר ולאדם אמר' ואס תאמר על הנמש הזכיר שמו בקללתו שנאמר ויאמר יי' אלדים א הנחמז כי עשית זאת כך שבו רזל על שלמה דכרו הזכיר שמו חטפ שהס לרעה על המיסית זה כמש שהסית את האשה ואמלה כי ידע לדים כי ביום אבלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתב כאלדים תהיו כמותו מה הוא בורא עלמות אף אתב תבראו עלמות שכל אומן שונא בני אומנותו ולפי שהסית וספר לשון הרע הזכיר שמו עליו ועל העובר על דכרו חכמי' סמויב מיתה שלכה אמר יי' אלדיו ישראל ארור האזש אשר לא ישמע את דכרו הכרו הזאת ועל העושה בטמונו בכשר ודס שכ' ארור הנכר אשר וכטח באדם ושס כשר זרועו ומי' יסור לבנו אימתו הוא ארוב' כצעה שמוי' יסור לבנו וכן את מונח במח כשבורך לשם הזכיר את השס ואמר ברוך יי' אלדיו שס וכשקלל כנען לא הזכירו שנאמר ארור כנען' פקח נא עינך וירחו שאין שמו של הקדוש ברוך הוא כזכר על הרעה ואפילו ישראל חלק להס ככוד ולא הזכירם על הרעה כיוד כשכא למזר על הכנעים לא הזכיר אלא אדם כי יהיה וגו' שאת או נסתת או כהר' אל שאס זו ככל שכ' נסתת המשל הזה על מלך ככל ספחת זו מלכות מדוי שהיה המן מסתפח עם אחשורוש להשמיד להרוג ולאכד בהרת זה יון שהיתה מכהרת על ישראל ואמר כל מי שיש לו עור ויחקה על קרן השור שאין לו חלק כיו' אלדיו ישראל ואס לאו יתרג והיה בעור בשרו לנגע ~~שהשית חלקו היותו בדר ענין וזאת השר שלם~~ **שכ' מדוע נמחק חבורך כמחף כמו כספח עב':**

והצרוע אשר בו הנגע אמר וכמדרש והצרוע זה בית המקדש' אשר בו הנגע זועו שמתמאה כנגע בדיו והיו פרומי אלו בדיו כהוכה וראשו יהיה פרוע זו שכוב שנסתלקה מזה ועל שפס יעטה שכטלו את התורה וטמא טמא וקרא זו מרבן ראשון ומרבן שני עב' והנגעים היו נס לשון שנאמר וכנעים עונס כדו שזוכ בתשובה ולא היו כמותה לארץ אלא בארץ הקדושה אבל לא כירושלם שהיא מיוחדת לשבתו:

נשלמה פרשת כי תזריע
פרשת מצורע

זאת תהיה תורת המצורע כיום טהרתו והובא א הכהן יש כאן ספק והוא שזה ההתעסקות אינו נאס לתורתיו הקדושה שאינה מתעבדת אלא כחלוי הכפש ולא כחלוי הגוף והכרעת יאות למלאכת הרפואה שכונתה היא להודיע דרך בריאות הגוף ואולס כוונת התורה אינו אלא לתועלת הכפשו' והתשובה אמרו חכמי הטבע שמי שהוא

ובאלו תיב' לנגע

שיהיה המזב וליחותיו כריאות וטובות הוא סכה שיהיו מדותיו
 שלימו שלוחו פועלו כמדו שמו שמזנו שיהיה מוכן למדו
 חסוכות ואמנם מי שאין מזנו שיהיה מוכן לחלוי הגוף
 זה המזב יהיה סכה שיהיו מדותיו רעות וישכללו לא יהיה טוב
 שהלימות הרעות פועלות במדו ואמרו שכמו שהלימו פועלות
 במדות כן נכ המדות פועלות לחיול שאם ירביל עמנו ככעם
 אפילו שהוא שיהיה המזב יתהפך לשמורו וכן באר המדות
 אם ירביל עמנו במד רעה אף על פי שהוא שיהיה המזב ותהפך
 לאדמוי או לכבו כפי מה שמחוייב אותה המדה ולזה
 דברה התורה בצרעת לומר שמחלוי האדם יש להם שתי
 התמלות אח' מזד המזמר שפית מזד הכפז שאשפ שזה הגוף
 טוב מזד שיווי מזנו הנה מזד כפשו כשפועל שלא כשורה
 וחלה הגוף ומוזה הזד דברה התורה בחוליה הצרעת לפי שזה
 החולי בא לו מזד כפשו שהיתה חולה ולא דברה התורה
 בצרעת מזד שהוא חולי בנפשו אלא מזד שהוא חולי וכפשי או
 ניוסף לו ולא כפרסה שפבר' אדם כי יהיה בעור בצרו שאת
 או ספחת או בהרת והוא אל אהרן הכהן לומר שאינו נרדק
 שילך לרופאים לא לרופא הכפז שהוא אהרן ולפי שאין הכל
 מאמונים זה אמר והוא והיה ראוי שיאמר ובה אל אהרן
 אבל אמר והוא לומר שיבואוהו על כרחו ולכן אמר נכ
 בכאן זאת תהיה תורת המצורע כיום שהרתו והוא אל
 הכהן לומר שכמו שהחולי הזה לא בא לו מפאת ליחות הגוף
 שהיו כפסדים לא מפאת הכפז שהיתה כפסדת כן רפואתו
 לא תהיה רפואה טבעית שכל הרופא הטבעיים שיש בעולם
 לא ירפאו זה החולי שהרופא אולי יוכלו לרפאת חולי הצרע
 כשהיה הסכה הפסד הלימו אבל כשאין הסכה טבעית לא
 כפסית כמאמר לרופאים לרפאתה אלא נרדק רופא כפשו והוא
 הכהן אבל בצרעת הכתום לא אמר והוא אלא ובה אשר לו
 הבית שבה אין השמטה כלל לומר שהיה טבעית אלא הפך
 הטבע כי נבעי הכנדי יש פתחון פה למתעקש לומר שהיה
 טבעית לפי שהצמר היה חלק מהמלך ונכ הערות והשפזתים
 יש בהם צמיחה ומסרון יש בהם כפז הצומחת אבל בצרע
 הכתום אין בהם פתחון פה כלל ליחסו הטבע אלא מעמנו
 יבא אל הכהן ולהודו שזה החולי בא מזד הכפז כשהיה בא
 לקדושי אשר בארץ המה היה בא כפתע פתא'ו כמו שזכרנו
 במדע וזמרו שמה יתבא שבה מפא הכפז שירו שאם זאת
 המחלה היתה באה להם בדרך הטבע לא היתה באה כפתע
 פתאום אבל קודם בואה יבשר בזורה רעה אחר שסכתה
 עפוש הדם וזאת הלימות ושריפתה ודרך החוליים הרעים
 באלה לבוא אותות רעות קודם בואה ואולי לזה אמר והכה
 ידו מזרעת כסלב לומר שזה הצרעת לא בא בדרך צרעת
 טבעי שהוא מליחה עבה שרופה שיש בה חום ככרי אבל הוא
 בהפך שידו מזרעת והיתה קרה כסלב ולכן כתרפא מיד
 בהשכ ידו אל מוקו והנה שבה ככשרו שהטבעות לא ירפאו
 מיד ולכן נכ מרים ככשרה כפתע ואח' ויפן אהרן אל מרים
 והנה מזרעת אמר הנה שבה כפתע ולזה התפלל משה
 ואמר אל נא רפא כל לה לומר לשוכירו שהיתה דרך כס נרדק
 נכ שהרפואה תבא פמהרה שהצרע הטבעית אף שאיפאר
 לרפאתה לא תהיה רפואתה אלא אחר ימים רבים ומקיים
 רבים והרקות ומחכנות ולזה כפל כל נא ונא כי באשר
 משפטך לארץ כן למדו וזכר תכלי שצרע האכזים לא
 למדו וישיב תכל' מוס' מחושבי שכל דרך טבע אבל כשהקכה
 עשה משפטים בארץ שנותן צרעת ככתום אז מורו ככי
 אדם כתאכזה שרואי שהוא דרך כס : ולקח למטהר

שתי זכרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואז זכר
 הכהן ונחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים
 יש לשאל מדוע נזה הקכה כל או העכוים ומה ענין כל אלו
 הדברים טהרת המצורע והתעוה לפי שהצרעת בא
 בעצן דבד רע והדבור רע נחלק לשלשה חלקים אחד לשון
 הרע שני רכילות שלישי מוציא דכה שאומ' שקר על חבירו
 וזה נקרא מוציא דכה שכל ומוציא דכה הוא כסיל אבל לשון
 הרע הוא שמדבר רע על חבירו והוא אמת שמספר מעשיו
 הרעים שהלשון הרע מולח פיו במה שהוא רע כמו שפועל
 הזוכ שזינו ממים פיו לא כמקו שיש נבע ומכה וכן הרכיל
 הוא אמת שאומע במקו אחד ומספר מה ששמע במקו אחר
 ולזה אמ' שיכיא שתי צפרים האחד כנגד מוציא דכה השני
 כנגד לשון הרע ושני תולעת כנגד הרכיל לפי שהרכיל אוכל
 בצרו של אדם כמו התולעת ילכן נזה הצפור האחד שהיא
 ללשון הרע שישחט אותה לומר שישחוט וצרו הרע וישחוט
 לשוכו ויקובל תשובתו אבל מוציא דכה השדוס וילכו כפשו
 ולזה אמ' ושלח את הצפור החיה על פני השדה ואז לפרחמו
 שכשדה פי' לאדם שפורחים בשדה ועם כל זה אם יהיה
 תשובתו גדולה מאד תקובל ולזה אמר שהצפור הזה יטובל
 אותה בדה הצפור השמטה ושני תולעת לרכיל לומר שמשאיו
 אדומים וככתמים לפי הקכה שנאמר אם יהיו מטאוכס
 כשניכ ולפי שכל אלו השלשה הם פחותים ושולחים לשוכס
 בככדים כמו שכתב שתי בשמי פיהם פירוש שהם פחותים
 לכן נזה עץ ארז שהוא בנה ואז שהוא קטן ולזה אמר ולקח
 הכהן מדיכ האשם וכתן הכהן על תנך און המטהר הימנית
 ועל כוהן ידו הימנית ועל כוהן רגלו הימנית לפי שחטא בכל
 או המקומו שהיה קורץ כשיכיו מולל כרגליו מור' ככאכעותו
 ועל האון בעבור ששמע שמש שזא וזה שיתן הדם באלו
 המקומו לפי ששכיל שחטא בלו המקומו דמים לו ולשוכס
 עובד נרדק שמכאן ואילך לא יחטא באלו המקומו ולזה נזה
 שיתן על א המקומו שמן על הדם כמ' ומותר השמן אשר על
 כפיו יתן הכהן על תנך און המטהר הימנית ועל כוהן ידו
 הימני ועל כוהן רגלו הימנית ועל דם האשם וזה לומר שאחר
 שדמים לו על שחטאתו יחזור בתשובה ושמן על אלו האברים
 אל יחטא שהוא רמו לשכל שיעשה ככל כל דבריו ואמר
 עוד והמותר בשמן יתן על ראש המטהר לפי שאיפ' שפעה
 עוד רמיות אחרות בראשו ומכאן ואילך שמן על ראשו אל
 יחסר כי תבאו אל ארץ כנען וכתתי נבע צרעת
 בבית ארץ אמונתכם יש להקשות מה בצורות הם אלו וארז
 לפי שהכנעונים עשו מטמוניות תחת כותלי הבית לכן אמר
 הקכה שהבית שיהיה בה מטמוניות ותן בה הקכה צרעת
 וכתן את הבית את אבניו ואת עניו וזה דרך דרש שהרי נזה
 וכתן הבית את אבניו ואת עניו ואת כל עפר הבית והוציא
 אל מחוץ לעיר אל מקום טמא ולמה לא יחזור לכנות הבית
 בעניו ואבניו אבל הכוונה שכל הדברים שפעה נרדק
 להזכיר בתחלתם שיהיה להם יי' כדי שיחול בו רוח הקדש
 ויהיה מחלק מהש' והגוי' מוכירים פם על שלהם על כל מה
 שעושים ומלכו רוח טומאה והכנעניים היו עובדי עבודה
 זרה ומתדבקו ברות טומאה והיו בוכי בתיה לשכ טומאיהם
 וכשמתחילין לכנות הבית היו אומרים כסם על שלהם כמו
 שעושי עוד היום האומעו עעו וכשהיו מוכירין פם על כפיהם
 על הבית שורה עליה רוח טמא וכשכאו ישר ל ארץ הקדוש
 רנה הקכה לזכותנו ולהקדוש ארנו לפנות הארץ לכיכס
 שלא יהיה בה טומאה ולפיכך נזה שיהיו כותבין הבית ועפר

דס' ידע שאף על פי שהוא מולי בטבעה הוא תועלת גדולה לולד כי תתקנה האשה מן המותרות ויהיה הולד נוצר מן הדם הזך והקני לשיהיה מוכן לקבל השפעה האלרוי וזה כמו שהמדע שני דרך מירוק וזוכך לשיהיה שמו בהגוננים ולכן הוכחו שזו ה"ח במקום הערוה ולא כן ככאם שהשדים שלהן במקום כינה שיינו הולד ממקום טהור : והרוח בכדיתה המסיל הכתוב טומאתן של ישראל לטומאת הכדה שאמר בטומאת הכדה היתה דרכם לפני לא אמר בטומאת המת שהמת בעוד שהוא בבית אין הכהן ככנס לשם והכדה הכהן ככנס ויושב עמה כן הקדה משרה שכינתו על ישראל א"ע שהי' טומאה בין כניסה שאמר האוכן אותם בתוך טומאת ועוד לו המשילם לטומאת המת אין השכינה חוזרת עליהם לעולם אבל הכדה חוזרת ומטהרת וכן הקדה יגלו ויטהרו שאמר וזקתי עליכם מים טהורים וטהרתם :

נשלמה פרשת מצורע

פרשת אחרי מות

אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני יי' בזה יש ספקות הספק הראשון מה ומה שדבר יי' אל משה אחרי מות שלא מכינו שדבר לו אדם דיבור : ואם תאמר שהדבור שדבר לו הוא דבר אל אהרן אחיך זה אי אפשר שהיה חזר לומר ויאמר יי' אל משה דבר א אהרן אחיך וא יבוא בכל עת א הקדש א"כ הדבור הראשון לכטלה בא' וחזל אמר משל לחולה שכנסם אלנו רופא ואמר לו אל תאכל נזון ואל תשכב בטמא בא' אחר ואמר לו אל תאכל נזון ואל תשכב בטמא שלא תמות בדרך שמת פלוגי זה זרו ומהראשון לכך באמר אחרי מות הכונה שמה שא"י הקדה למשה הוא אלו המלות אחרי מות שני בני אהרן בקרבת לפני יי' וימותו פירושו ויאמר יי' א משה אמר א אהרן לו המלו ומה הם המלו שתאמר לו אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני יי' אל יבוא בכל עת אל הקדש והרי תשובה לזה הספק שהדבור שדבר לו בדבור הראשון אינו אלא דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת א הקדש והפסוק לא אמר הרופא הראשון אלא הרופא השני ומה שאמר אחרי מות אינו שאמר לנו התורה אימתו דבר הקדה זה הדבור למטה אחרי מות ועכשיו שפירושו כן הכהן שהשיבו לפסק זה אבל יש ספק אחר אם כן שהכונה היא זאת היה ראוי שיאמר הכתוב וידבר יי' א משה דבר אל אהרן אחיך אחרי מות שני בניו בקרבתם לפני יי' וימותו אל יבוא בכל עת אל הקדש למה חזר לומר ויאמר יי' אל משה דבר אל אהרן וידבר יי' א משה ויאמר יי' אל משה מה נודך בני הספק השני הכונה במלת בקרבתם לל בקרובים אש זרה וכן תרגם אבקהלם בקרוביהוין אישתיא נוכרה הקדש יי' ואל היה ראוי שהיה אהרן שלא יחט' יהיה מעין השמא שכעגשו בניו עליו וה"כ היה ראוי שיאמר וידבר יי' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבת לפני יי' אל יקרוב אשר זרה לפני יי' או יאמר אחרי מות שני בני אהרן בבואם אל הקדש דבר אל אהרן ואל יבוא בכל עת אל הקדש מה טעם אחרי מות שני בני אהרן בקרובים אש זרה אמור אל אהרן אל יבוא בכל עת אל הקדש וזה הספק הוא כון לפשט הפסוק שאחרי מות בא לומר זמן הדבור בין לראל שפירושו שאחרי מות ר"ל שידברו לו המלות שהן אחרי מות הספק השלישי שאל כלקוין כמטאם יש אומרים

טעני

אחרי קח להעביר רוח הטומאה ויתקדש עתה לשרו שכינתו וכן נרין מו שמתחיל אדם מלאכה להזכיר שלעבודת השי עושה שפאמר הווי בוכה בלתי דק ואלו שכינה שורה עליו שהקדה משרה קדושתו עליו וקרא עליו שלום שכאמר וידעת כי שלום אהלך ופקדת כוך ולא תמטא פירש תפקיד ביותך לשם יתבר' כשתבכה ואלו לא תמטא ואם אינו מפיקרו לשית מוכן מיד לשרות עליו רוח טומאה וכל שכן מו שכונתו לשם על שיקבל כוך לפי שרוח טומאה שורה על אותו הבית ואם תאמר כמה יודע אם זה הבית כעשה לשם על לכן הקדה מנבע הבית כזרעת ו"כ חונה לארץ שאדם כיוון בבית כזה ואת כבד דרים גוים בהו איכן כיוזקו הטע' לפי שהם דבקי' בחלקם שהוא הטומאה אבל ירא שמים יקבל חזק ואפילו הגווי אם דר הרבה באותו בית לא יבא מאותו הבית לשלום ואחר שסותר הבית היה מוכא ממון רב במטומאות לכנות ביתו כדי שלא ינטער ו"כ ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וכתיב ובתים טובים טובים אלו קראים טובים ולא הראשונים ולכן כהנו בהתמלת כל כתיבה לכתוב בה שאמר' בכל דרכיך דעה ולכן העבודה זרה היתה עמא נשורה על הבית רוח טומאה כשהתחילו אותם לשם על ולכן כתף את הבית את אכבו ואת עכני ואת כל עפר הבית והונו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא והווי שא"ל לפי שהכענבים שמו מטומאות שמה לומר שאמר שנתן את הבית לסכה שכזכרת מוכא שמה ממון לחזור לכנותה שלא יהיה לו הפסד ממון במנוה שעשה להסיר רוח טומאה וע' מביתו ואלו חזל כללו גם זה בלשון הרע שאמרו אין הגשם באים אלא על לשון הרע שאמר אל תתן את פיך למטיא את בשרך כלומר לא תנזיא דבר מפיך להלקות את גופך ואל תאמר לפני המלאך הממונה עלך כגונה הונאתי הדיבור מש' שכל דיבור נדיבור שיוכא מסוף כספר ככתבין בין טוב בין רע בין טוב בין מזול למה יקטוף האלדיב על קולך וחבל את מעשה ידך אלו יהודים והגוף שלוקין כזרעת ואמרו קשה לשון הרע משפכות דמים שההורג הורג לאחד והמספר לשון הרע הורג שלשה האומרו והמקבלו ומו שאמר עליו האומרו מדואב האדומי שאמר לשון הרע על אחימלך ובהרב שאמר גיאמר שאול מות תמות אחימלך ובהרב שאול דכתיב וימת שאול במעלו אשר מעל באלדים ושאל אמר שלוף חרבך ומתפתי כי אחימי השבץ קטיגורוא של טוב עיר הכהני ואין שכך אלא בגדי כהונה שאמר ועשית משכנות זה בדואב כשתרש מחיו העולם הזה ומחיו העולם הבא שאמר גם אל ותנך לנצח יתחך וינסךך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה ע"כ ואין לשון הרע כזה שמוכרוין הגויים שם על בהתמלת כיון ביותכ ולזה אמרו קשה לשון הרע משפכות דמים ומגלו ערוות ומטעונו הכהן שהזכירו על לשון הרע ענדה זרה : ואשה כי תהיה זכא דם יהיה זכא כבשרה ז' ימים תהיה כדיתה יש לשאל אכא מנינו בתורה כדה שניכבה טבילה : והבאון מר יהודאי אמר טבילת הכדה מן התורה קו מכוונע במשכב' וכל שכן לכוונע בעגמה ו"כ למה עכמה שהיא בטומאתה עד שתבא במים שהרי בימים וטבילה תלה רחמנא ויש גאונים שלמדו זה מן הכתוב ורחמו במים זה כיון אב לכל הטמאים שהיו בטומאתם עד שיטבלו : ויש לשאל הכדות לא מנאכו בכקבות הכעלו חיים לא באשה לבד ומה הטעם בזה : תשובה כמשא חיה שאמר הרבה הרבה ענכוך וכמו שפרשתי בסדר בראשי ולכן יראו במראה של זכוכו שמיכט בה הכדה כתמלת כדומה אם מוכיט בה הכטה גמורה טעית

שתיויון ככנסו למקדש ויש אומרי שהנינו בזכינה ועומת
 אחרו ויש להקשו הרי הפסוק אמר ויקריבו לפני ויש זרה
 אשר לא בנה אותם ותנא אש מלפניו ותאכל אותה ולמה רזל
 הוסיפו על חטאתם פשע היתר הספק הראשון שהוא שלא
 מנינו בדבור הראשון שאמרו לנו דבר היתר שוב שהקנה
 מדקדק עם גדויו כמות השער שפא וסכיבו כשער מאד
 ונראה שזה לשלשה טעמי אחד לפני שהדקיקים לפני תמיד
 ומצניח בהם תמיד לכן כל חטא שיחטא חפילו הוא קטן
 מאד מענינו מיד ומו שהוא רחוק מהסם ותברך אינו מושג
 כל כך לחטאתו וכלו אינו רואהו השני שלא יעשה משא
 גדולה של עונות להאבידו אלא לפקותו מעט מעט כאזל על
 פסוק רק אתם ידעתי מכל משכמו האדמה על כן חפוקד
 עליכם את כל עונותיכם שאמרו משל לעשיר שיש לו נוים
 הרבה מאונכו לוקח מעט מעט הלואתו ולשכחו אינו חפץ
 אלא הכל בפעם אחד ואין לו וכסוף משלכו בבית האסורי
 ויהיה גם כל ימיו השלישי לפי שהחטא הקטן הוא גדול
 למי שהוא ירא אלדים וסר מרע ולפי שהקנה מכנס אכלים
 לכן סמוך למיתתם אל הקנה דרך כמות דע שלפי שהם
 קרובים מאד אלו והם לפני תמיד ואינו משגיח עליהם מאד
 מת בחטא קטן שאם לא היו קרובי אלא היו מתיים בחטא
 קטן כזה וזוהי זה מה שאמר הוא אשר דבר וי לאמר בקרבנו
 לקדשוהיכן דבר אלא ודאי זה שאמר לו הקדש ברוך הוא
 למשה בקרבכם לפניו כלל וזכה הותר הספק השני גם כן
 שאם פירוש בקרבכם הוא בהקריבם אש זרה קשה שהיה
 לו לנאת באותה שכתבם שהוא אש זרה ויאמר דבר א אהרן
 ואל יקריב אש זרה אבל אחר שפירוש בקרבכם אינו זה אלא
 בהיות קרובי אלי אינו קשה שלא היה לו להזהיר שלא יהיה
 אהרן קרוב אל וי לא שיהיה יותר קרוב כי מלאך ייבא את
 הוא וזכה הותר הספק השלישי גכ שליה אמר שהנינו
 בזכינה במתן תורה וכדי שלא לערבב השמחה לא המיתם
 אז שכאמר ויחזו את האלדים ויאכלו וישתווזה לפי שהוקשה
 להם אלו הקנשיות שהקשיתו שהיה ראוי שיבא הפסוק במה
 שכנסם וכן לשון בקרבכם שהיה ראוי שיאמר בהקריבם
 אש זרה או היה ראוי שיאמר בהקריבם ואינו הייתה מבין
 שהקריבו אש זרה ואבקלום שתרובם בקרוביהוין אשתא
 נוכרה העוקר חסר מן הספר לכן פירש שהנינו בזכינה
 והכוונה לפי שאמר פן והרסו אליו לראות וכדב ואביהוא
 הנינו בזכינה והרסו ויילראות וותר ממה שדעתם מאנת
 ולזה אמר בקרבכם רל בקרובו גופה או שכלם וותר ממה
 שהיה ראוי הנה שפירוש בקרבכם אינו שהקריבו אש זרה
 אלא בקרבכם הם עצמם אליו ולא הכמים שהם קרבו אש
 זרה שהפסוק אמר זה מכואר אלא שבהקריבם אש זרה אולי
 היה מוחל הקנה להם אבל בחטא שהנינו בזכינה לא מחל
 חטא אש זרה ומו שאמר שתיויון לפי שהוקשה לו בהקריב
 אש זרה אם מיישט ידעת כחמי היו ופל סכן שראו בשכינה
 שהקנה הוריד אש מן השמים שאמר ותנא אש מלפניו וי
 ותאכל על המזבח את העולה ואת המלכים וירא העה וירוו
 ויפלו על פניהם ואם כן כל שכן שירד לקטרת ואם תאמר
 שחטאו מנד ובר הרע אין זאת מן העבירות שינר הרע
 מליב את האדם לחטוא אלא ודאי היו שכורים או שתיוו
 יין ולכן חטאו בהקריבם אש זרה תקן העבין ולא הלשון ולא
 שהוסיפו על חטאתם פשע לא שהיו סבת חטאתם והראיה
 שעדין לא הוהיר אותם בוין ושכר אל תשת וכן מו שאמר
 שהורו הוראה לומר שהיה ראוי שישל ממת משה אש וקריבו

אש זרה וכמה שלא עשו כן חטאו בהקריבם אש זרה אצל
 לא שהוסיף פשע עליהם כתונת בד ולא של נמר שהכיר
 מורה הכנעה שהכיר נומח מן העפר והנמר הוא מעל מו
 וגורל אחד לעזאזל כתב ר"א אמר ר' שמואל אף על פי
 שכתוב בשעיר החטאת שהוא לשם גס שעיר
 המשתלח הוא לשם ואין צורך כי המשתלח אינו קרבן כילא
 ושחט ואם יכולת להדין מלת הסוד שהוא אחר מלת עזאזל
 תדע סודו וסוד שמו כי יש לו חברו במקרא ואינו אולה לך
 קנת הסוד ברמז בהיותך בן שלשים ושלם תדענו עד כאן
 וכתב הרמ"ן עליו והנה ר"א כאמן רוח מכסה דבר ואינו
 הרביל אולה סודו שכבר גלו אותה רזל במקומ' רבי אפרו
 בדר ונשא השעיר עליו זה עשו שנאמר הן עשו אחי אש
 שעיר את כל עונותם עונות תם שנאמר ויעקב אש תם
 ומפורש מזה בפרקי ר' אליעזר הגדול לפיכך היו נותנים
 אותו לסמאל שומד ביום הכפורים שלא ועב את קרבכם
 שנאמר גורל אחד לוי וגורל אחד לעזאזל גורלו של הקנה
 לקרבן עולה וגורלו של עזאזל שעיר חטאת וכל עונותיה של
 ישראל עליו שנאמר וכשא השעיר עליו ראה סמל שלא כמנא
 בהן חטא ביום הכפורים אמר לפני הקדש ברוך הוא רבנו
 של עולם יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת מה מלאכי
 השרת יחשי רבל כך ישראל וכו' והנה הודיענו שמו ויזעשו
 וסוד הענין כי היו עובדי אלדים אחרים הם המלאכי עושים
 להם קרבנות והתורה אסרה כל עבודה להם אבל זה ביום
 הכפורים שנשלח שעיר כמדבר לשר המושל במקום המרבן
 והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילות כמו יבוא חורב
 ושחמון כי הוא העולה לכוכבי מרכ ודם ומלחמות והכלל
 הוא נפש לגבל מאדים ומלקו מן האומות עשו יורש המרכ
 והמלחמו ומן הבהמות השעירים והעו' ובחלקו עוד השדים
 הסקראים כלשון רבותינו מוזיקין וכלשון הכתוב שעירים כי
 כן יקרא הוא ואומתו שעיר ואין הכוונה בשעיר המשתלח
 שיהיה קרבן מאתנו אלו חליה אבל כוונתנו לעזות רצון
 יי שטנו כך המשל כמו שעשה בעודה למלך ונאזה המלך תן
 מכה לעבדו פלוגי שאין העושה השעודה מתן כלום לעבד
 ההוא ולא לכבודו עשה רק הכל כתי למלך והמלך כותן פרם
 לעבדו ושאר זה מנותו ואמכ המלך למלתו על בעל העודה
 רנה שיהיו כל עבדיו סהנין ממנו שישפירו בשכחו לא בנותו
 וזה טעם הגורלות כי אלו היה הכהן מקדוש אותן בפה לוי
 ולעזאזל היה כעובד אלו אבל היה מענין דה לפני פתח
 אהל מועד כי שניהם מתנה לוי והוא כתי לעבדו המלך אשה
 יבוא לו מאת השם הוא הפיל להם בגורל וידו חלקתה להם
 שכאמר בחיק יוטל את הגורל ומיו כל משפטו ונס אחר
 הגורל היה מעמודו לפניו לומר שהוא שלו ואין כוונתו
 בשלוחו אלא לעשות רצון ה' ולכך לא נשחט אכנתו ותרנס
 אבקלום לשמא דיו ולעזאזל כי האחד לשם יי והשני לעזאזל
 ולא לשמו של עזאזל ולזה אמר והתורה עליו את כל עונות
 בכי ישראל וכתן אותם על ראש השעיר ולא כאמר כן בשעיר
 החטאת של סם ולא כשום המוכה שבקרבנו לשם שהקרבנות
 לרצון על אשיו וי והם מרצים ומכפרים אבל זה שאינו לשם
 והמקבלו אינו מכפר ואינו מרצה אלא נושא עונותם ושנה
 אמן בעל כרחו והנה נכסא השער עליו וגו' עכ"ל ואינו אפרש
 וותר כוונת ר"א שמה שאמר אש וכולת להדין הסוד שהוא
 אחר מלת עזאזל המלה שהיא אחר עזאזל היא המדברת
 לומר ששר המדברת והמרבית הוא מארבי ומה שאמר תדע
 סודו והוא שהיו עושים אותו לשר מאדים שהוא סמאל וסוד

23

שמו של עוזל של תקיף ושר המדבר והמרכות ואמר
 בהיותך בן לב רל כפסוק ולא יזכור עוד את זכיהם שהיא
 לב פסוקים כינו וכן פסוק זכורנו בתחלה מלת עוזל
 שכרה ממנו שהיו ישראל עושים מזמרים השערים שהם
 מחלק מאדים עבודה כשדות ובמרכות לפי הכח שיש לו
 באותם המקומות ולזה אמר למען אשר יביאו כני ישראל את
 זכיהם אשר הם זכחים על פני המדה והכיאות לנו ולא
 יזכרו עוד את זכיהם לשערים שהם השדים שאמרו חזל
 בעבור כמות הכוכבים המזיקים והעוקר על כמות מאדים
 לפי שהוא חס ויבא יורה על מהירות הכלכל ולפי שהשטני
 שמכמה באים כל הענשים בזה העולם ככח הקדש כרוך
 הוא מתן להם הם מאדים ושבתאי והשערים הם מחלק
 מול גדי וכנורתו ומול גדי הוא בית שבתאי ובית כבוד
 מאדים השית שלקחנו למלקונו לקחת שני שעירים להיות
 כופר בעדינו ולכפרת עונותינו האחד לקרבן לשית לשהיה
 מנן בעדינו מלה השטנים בעבור שהשעיר מחלקם וזה רל
 ונתן אותם על ראש השעיר שיהיה כל העונש כראשו
 ואתראה פעולתם כולוה רמזו במלת שוחד כי השוחד אינו
 עבודה כי העבוד באהבה ובטוב לבב כי כל מה שיתן העבד
 למלכו או לרבו הוא כדי לעשות רצונו ולהטיב לו והשוחד
 הוא שיתן אדם למי שירא ממנו שיעשה לו רעה כדי שלא
 יזיקנו וזה רל ליתן שוחד למלך והקבה שולח משולחמו ומזלו
 לכחו של מאדים בעבור שלא יזיק לישראל כמו שכתבתי ואת
 כוננת אחרים בזה הלשון ודעה השאל יורה שמו על עביונו
 שהוא הם המו' ועד שעמד לשמלו של אדם ועוד נגזר מלשון
 סומא לפי שמקבל שוחד וכתוב השואר וער: וכל אדם
 לא יהיה באהל מועד בכחול וכפר בקדש ע' נאיתו ארזל
 אפילו אותם שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיה
 באהל מועד וזו מעלה גדולה לכהן ולעבודתו וזו הכיפורים
 שאפילו חיות הקדש מכנין לו מקום לעבודתו כדי שיכנס
 לפני המלך וייעבדנו כחומר: דבר אל בני ישראל
 ואמרת אליהם אינו י' אליהם כמעשה ארץ מזמרים אשר
 יסכתם בה לא תעשו וגו' באלו הפסוקים יש ספקות

הספק הראשון מה נורך לומר אשר יסכתם בה ואשר
 אינו מביא אתכם שמה וספק שואמר כמעשה

הספק הארץ מזמרים לא תעשו וכמעשה ארץ כענין לא תעשו

הספק השני היה ראוי שיאמר מעשי כבוד לשון רבים
 שמעשים רבים רעים הו' להם ולמה אמר לשון יחיד

הספק השלישי מה נורך לומר אינו י' אלדיכם היה
 מספיק שיאמר את משפטו תעשו ואת חוקתי תשמרו ללכת
 בהם ושומר' וכו' אינו י' לדיכ' חיות' אשר שהתחלת הפרשה
 אינו י' אלדיכם כמעשה ארץ מזמרים אשר יסכתם בה וגו'

הספק הרביעי למה כפל וזמרתם את חוקתי ואת
 משפטו אשר יעשה אותם האדם אשר שאמר בסמוך לזה
 את משפטו תעשו ואת חוקתי תשמרו ללכת בהם

הספק החמישי מהו וחי בהם ודוע שהתחלת לא ייתנו
 לנו למות בהם אלא לחיות בהם שכאמר לעובדנו כל הימים
 לחיותנו כהיום הזה **הספק** הששי למה חזר לומר בסוף
 הענין אינו י' אשר שאמר בתחלת הענין אינו י' אלדיכם

הספק השביעי למה אמר בתחלת הענין אינו י' לדיכם
 וכסוף הענין לא אמר אלדיכם אלא אינו י'

הספק השמיני שכל הפרשה הזאת כפולה שמעשה ארץ
 מזמרים וארץ כענין בכר הזכרים בפרט בסמוך וזה כל
 הערות: וכן אמר בפרשה נחמד ונחמד ונחמד ונחמד

נדורם למתותם ואמר שאמר בפרט מפניהם הרעים וסלא
 פעשה כן מה נורך לומר כאן בכלל כמעשה ארץ מזמרים
 וכמעשה ארץ כענין לא תעשו **התשובה** לספק
 הראשון הוא שכשארם הולך מעיר לעיר או עשה כמנהג
 אכסני העיר שהיה יושב בה או מכוח מנהג אכסני מקומו ועש'
 כמנהג אכסני העיר אשר הולך שמה כאמר' משה עלה למרים
 ולא אכל מלאכי ורדו לארץ ואכלו אותי המכה שייטב ויותר
 בעיני ועשה לזה אמר לא תעשו מעשי ממקום שישכתם בה
 ולא מעשים אשר אתה הולך שמה ואמר מעשה לשון יחיד
 לומר שכל מעשיהם הם רעים וחטאי' ורבים מאד ולא אמר
 בהם שיהיה טוב שאפילו שתבקש כל מעשיהם לראות אם יש
 אחד בהם שיהיה טוב לא תמצא אם כן כשום מעשה ארץ
 מזמרים וכמעשה ארץ כענין לא תעשו וכו' הותר הספק
 השני והותר הספק הרביעי למה כפל וזמרתם את חוקתי
 ואת משפטו אשר יעשה אותם האדם אשר שאמר בסמוך לזה
 את משפטו תעשו ואת חוקתי תשמרו כראה שלפי שהמנהג
 יש לה שתי סגולות האחד סגולת המנהג הוא השית שאע"פ
 שמעש' המנהג בעצמה לא יהיה לה סגולה ותועלת מזה ענין'
 עם כל זה לסכת המנהג שהוא השית יש לה סגולה ותועלת
 וגם כן למנהג בעצמה יש סגולה אע"פ שלא יבנה אותה הקבה
 ולזה אמר את משפטו תעשו ואת חוקתי תשמרו ללכת בהם
 אינו י' אלדיכם כלומר שיש למנות סגולה מזה שאכני כוונתם
 ואח' עוד וזמרתם את חוקתי ואת משפטו אשר יעשה אותם
 האדם וחי בהם פירושו כל אדם בעולם אפילו שיהיה אינו
 מזוהה ועושה וחי בהם מזה סגולת המנהג וזה הוא שדיוק
 אות' ולזה אמר האד' כלומר כל אדם מזה היותו אדם לא מזה
 שאכני לדיו ולא מזה שאכני כוונתו וזה הוא שארזל כהני לויים
 ושראים לא כאמר אלא האדם לומר שאש' גוי ועוסק בתורה
 הוא ככהן גדול כוונתם מה שפירשתי שאפילו גוי שלא כנטווה
 יש לו תועלת כמזר מזר המנהג בעצמה ואמר על זה אינו י'
 לומר אע"פ שיש תועלת למנות מזה ענינם אינו אלא שאכני
 מודיע לכם שיש תועלת במנות מזה ענינם אבל אין רכוכי
 שתעשו המנות מזה סגולתם לא מזה שאכני ו' ולזה אמר בסוף
 אינו י' וכו' הותר זה הספק למה כפל ואמר וזמרתם את
 חוקתי ואת משפטו אשר יעשה אותם האדם אשר שאמר
 בסמוך לזה את משפטו תעשו ואת חוקתי תשמרו וכו' וזה
 הותר גם הספק השני נורך לומר אינו י' אלדיכם וכו' וזה
 הותר גם הספק השלישי וחי בהם לומר שמזה המנות בעצמ'
 וחייה שזאת היא סגולתם מזה ענינם וכו' הותר גם הספק
 הרביעי למה חזר בסוף הענין לומר אינו י' והוא לומר אע"פ שיש
 למנות סגולה מזה ענינה לא תעשו אותם מזה סגולתם
 בענינם אלא לפי שאכני י' והותר גם הספק השלישי שהמנות
 אשר שלא נעשה אותם מזה סגולתם בענינם אופ' כמעשה
 אותם בעבור המנהג ית' שהוא אלדיכו וקלכנו אותי באלה
 וארון שלנו וקלכנו עול מלכותו עלינו או אפילו שלא היו
 מקבלו עלינו להותו ראוי לעשות מנותו בעבור שמו הגדול
 ובעבור שהוא בורא עלים ושהוא האל הגדול הבבור והנורא
 ואמר בראשונה אינו י' אלדיכם עשו המנות בעבור שאכני
 ארון לכם ואתם עבדי ואמר בסוף אינו י' בעבור גדולתי
 והיתר הספק השמיני שכל הפרשה כפולה הכונה לומר שאש'
 לנו אלדיכו לא בעבור בעבודתם כמו שאמר איכה יעבדו
 הגוים האלה את אלדיהם ואעשה כן גם אינו י' וכמו שאמר
 ולא תקים לך מנב' אשר שפא י' לדיך שאע"פ שהיתה אהובה
 בזמן האבות אשר שעשאוה האומות לעל' שפא הקבה

ולספק

ולספק ה' שהוא מה הכוונה כמה שאמר וחי בהם אעפ
 שכבר פירשנו בו פירוש א' וכול לפירוש עוד פי שמי שבעבור
 המשפטים ויחיה שאם לא יהיו המשפטים אלא לאדם הטוב
 להיו' לו תקומה כמו שאזל על התורה שיש בה משפטים לפניה
 ומשפטים לאחריה לפניה הם לזמן ומשפטים לאחריה
 ולא המשפטים ובאמצע מתן תורה משל למטרופה שהמשפטים
 הם ככת קיום התורה ולזה סמך למה שאמר ואת משפטי
 וחי בהם פי שלישי לפי שהעמל בתורה מתיש כמו כי למה
 נקרא שמה תושיה עש שמתשת כמו של אדם ומנד החולשה
 איפשר שזויות לזה אמר אף שאת משפטי תעשו ואת מצותי
 תשמרו חי בהם פירוש ד' הוא שבעה כמו חי אנו כאם יו'
 וחי בהם חי יו' פי חמישי בעבור שאזל חס בראשו יעסוק
 בתורה שכי לויית חן הם לראשך חס בברוכו יעסוק בתורה
 שנאמר וענקי לבררותיך חס במעיו יעסוק בתורה שנאמר
 רכאו תהיה לשריך לז' וחי בהם שאפילו יהיה חולה יתשרא
 בהם ויהיה חי כמו וימרחו על השמין וחי פי פירוש ששי וחי
 בהם אינו מזה לפי חוקים להמית אתכם כסיבופי ותעניות
 וכשריפת כביכם כי גם את כביהב ואת ככתיה וטרפו באז
 אלא מנות שימיה בהם ואמר זה לפי שאמר וכחוקתיה לא
 תלכו פי שביעי אמרו חזל גדולים נדויקוב ממלאכי השרת
 ואמרו לא יראכי האדם וחי אפילו מלאכי השרת שהמלאכים
 נקראים חיים לפי שהם נכחיים לזה אמר שבעשיית המנות
 כהפך האדם למלאך וזהו וחי בהם פיר' יהיה מלאך האדם
 בעשיית המשפטים והחוקים ומנות והרי הכהן נקרא מלאך
 שנאמר כי שפתי כהן ושמררו דעת ותורה ובקשו מפייה כי
 מלאך יו' ובאות הוא פי שמוני אמר וחי בהם ולא שימות
 בהם חזן מעו' וגילוי עריות ושפיכת דמים שהביאה ראיה
 מן הפסוקי שימות בהם פי תשיעו וחי בהם לעולם הבא כן
 אמר וחי כהן לחיי עולמא איש איש את כל שאר בשרו
 לא תקרבו לגלות ערוה ככאן יש ספקות **הספק** הא'
 שזה הפסוק מיותר שזה מדכ' דרך כלל שאם יגלו עריות ולא
 אמר בזה הפסוק אלא דרך כלל העריות ומה נזכר לזה אמר
 שאחריו כן פרט כל העריות **הספק** הב' למה כפל
 ואמר איש שתי פעמים והיתר הספק הא' חזל שלא יקריב
 לחכך ולספק וכל מה שאמר חזל אמת אבל יש לש זול
 היה ראוי שיאמר בתמלה אסור כל העריות לכואה ואמר
 שיאסור בואת העריות היה ראוי שואסר גם כן נשיקה
 ומכוח ונראה גם כן שכלל הפסוק ענין אחר והוא שדרך
 הזוכים לאמר פלוגי קרובה שלי כדי שיוכל לדבר עמה בענין
 איסור כמו שאמר מי ותכך כאן ליוונק שדי אמי אמר אך
 בחזן אשקך גם לא יבנוזו לי ולזה הזכיר לא תקרבו כלומר
 לא תאמר שאתה קרוב לכשיהאסורות לתכלי' גילוי ערותן
 וכן הקרובות לא תאמר שהן קרובות לגלות ערוה והיתר
 הספק השני שככל איש איש לומר האיש יתקרב לאיש כמו
 לא יתקרב לכשים פירוש שמי האיש יהיה איש ומשוב לא
 יהיה פחות ומבוער לעשות דברים מכוערים כגלוי עריות
 פירו' שלישי דרך הזוכים להתקרב זה עם זה להתיעץ על ענין
 זנות לזה אמר איש עם איש לא תקרבו זה עם זה לגלות ערוה
 ושאר בשרו הם העריות ערות אשה וכתה לא תגלה
 שארה הכה זמה היא ואשה א' אחותה לא תקח לנרוד לגלות
 ערותה עליו בחיה כאלו הפסוקים יש ספקות
הספק הראשון למה אמר בערות אשה וכתה זמה
 היא ויתר מבכל שאר עריות **הספק**
 השני מה הוצרך לומר באשה אל אחותה לנרוד והיתר

הספק הראשון נראה לי לפי שהערו' יש מהן שאמר הכתוב
 משום ענמם וחי שאינו כוכל בו משום ענמו אסרם משום
 אחרים שכאמו אחר אמה היא כלומר מנד ענמה אסורה
 אין נריך ככאן טעם אחר אלא שהיא אמה לכל באשת אביו
 שאינה אמו הוצרך לתלותו באחרים לפי שאין בה איסור
 מנד ענמה ולזה אמר בה ערות אביו וכן באחותך לא
 הוצרך לתלותו מאחרים אבל באמות אביו אינה אסורה
 מנד ענמה לכך הוצרך לתלותו באחרים ואמר שאר אביו
 היא וכן באמות אמה אינה אסורה מנד ענמה לכן תראה
 באשרי ואמר שאר אמה היא וכן באמי אביו לא תגלה את
 אשתו לא תקרב אינה אסור מנד ענמה לכן תראה באשרי
 ואמר דודתך היא וכן באשר עריות אבל ככת אשתו יש בה
 מן הקושי שאין בה טעם לאסור ולא מנד ענמה ולא מנד
 אחר מנד ענמה אין ראוי שיהיה בה איסור שאינה קרובה
 לו ולא משום אשתו לא תוכל לומר כמו שאסורה אמה לו כך
 אסורה בתו שאשתו מותר' לו ואכ' הוצר הרע מולק על זאת
 ואומר מותרת היא מן הראוי לזה אמר זמה היא ויתרגם
 חנקלום ענת הטואין לומר ענה רעה היא שיועץ עליך היצר
 הרע ואת מה טעם יש באיסור הזה לז' ש' ארה הכה לו אעפ
 שלא יש אסור מנד האיש לא מנד ענמו ולא מנד אחרים
 יש איסור מנדן מנד ענמן שהן קרובות זו לזו פירוש דבר
 מונכה מאד וקלון גדול לאם שתשכב הכת עם האיש ששכב
 את אמו וכן פרטי ארה הכה קרובות זו לזו לזאת הכה
 הוצרך לומר באשה אל אחותה לנרוד לפי שכ' בו יש מן
 הקושי שאין ראוי שיהיה אסורה לז' מנד ולא מנד
 אחר מנד לא שאינה קרובה לו מנד אחרים לא כא' כמו
 שאסורה אשתו לו כך היא אסורה לו לזה הוצרך לומר לנרוד
 כל' האסור לא מנדך אלא מנד ענמן שאין ראוי שיהיו צרות
 זו לזו ותעשה אחת רעה למכתה לז' בחייה שאמר מותר'
 אינה עושה צרה זו לזו מה שאין כן באשר עריות ומה שלא
 אמר בזאת זמה היא שאמר שא' כן באשה וכתה לא הוצרך
 לחזור לומר כן באשה אל אחותה וגם שמה שאמר זמה היא
 הוא טעם לשתיהן ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך
 לזרע לטמאה בה לפי שלא' מ' כוונת האדם משמש מטתו
 להרוק המותר או למלא תתאוה או לתכלית בני' וזאת היא
 הטובה שככל' לזה אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך
 אפי' לזרע שהוא לבנים ונראה שמה שסמך לזה ומורעך לא
 תתן להעבי' למוך לז' אס מולדו לך בני' מאש עמיתך איתו
 הזרע יכוא לעבוד למוך שאלו הבנים לא יהיו אלא מנד
 הטומאה ומנד הזטון ויהיה מחלל את השם ולא ומללת את
 שם אלדיך ונכ' כאמר טומאה כמולך למען טמא את מקדשי
 ולפי שהעובד מולך הוא לתכלית הנלח' אמ' שלא יגלוי ויהיה
 כשוכב עם זכר שלא יכוא משם הנלחם ובנים והוא כשוכב
 עם בהמה שאינה עושה פירות ולזה סמך לזה ואת זכר לא
 תשכב משכבי אשה וכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה
 בה ולא תקיא הארץ אתכם פשט הפסוק הוא ולא
 תעשו מכל התועבות האלה ולא תקיא הארץ אתכם ואם
 תעשו תקיא וכולל לפרש שהכוונה ואם תעשו התועבו' האלה
 לא תקיא הארץ אתכם לכך אלא גם עונש אחר גדול מזה
 כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה וכברתו הכפשות
 העושות מקרב עמם ונכרתו הכפשות העושות מקרב
 עמם מנינו בכריתות נ' לשונות האחד וכברת האיש הוא
 השני וכברתה הכפ' היא השלישית הכרת תברת הכפ'ם
 היא והכוונה שיש כרת לגוף ולא לכפ' וכזה באמר וכברת

האיש ההוא ויש כרת לפשו ולא לבוף וזוה כאמר וכברתה
 הכפש ההוא ויש כרת לבוף ולכפש וזוה כאמר הכרת תכרת
 הכפש ההוא וכיאוורו מהאוכל חלב או דם והוא נדוי ורוכני
 זכויות וזכרו הרע הלהיכו לעבור ימות בכעורים קודם שיגיע
 למ' שנה ואין כפשו בכר' אבל יהיה לו חלק בעולם הנשמות
 וגם יהיה לו חלק לעולם שאחר התחיה ועל זה כאמר וכברת
 האיש ההוא ואם עם הסטא הממור ההוא יהיו עונותיו
 מרובין מוכותיו נפשו ככרתת מחיי עולם הנשמות ועל זה
 אמר וכברתה הכפש ההוא ואלו אין להם כרת בגופן ויחיו
 ימים רבים וגם עד זקנה וזוה ועל זה ח'ל מי שעונותיו
 מרובין מוכותיו יורדין לנהינם וכדוכין מס יב' מדט לאמר
 יב' מדט גופן כלו ונשמתן כסדף ורוח מפזרתן תחת כפות
 רגלי העדיקים ויש כרת ממור שכברת גופו וכפשו והוא
 שכא' בוכי דבר' ב' זוה ואת מכותו הפר הכרת תכר' ודר'ל
 הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הכא' לומר שימו' כנוער ולא
 תחיה כפשו בעולם הנשמות ואין הכרת הזה כאמר בתורה
 אלא כעבין עז ומדף :

נשלמה פרשת אחרי מות

פרשת קדושים

רעך כנגד לא תרצח ויש להקשות על זה ג' ספקות
הספק הא' למה חזר בפרשה האת' דברו אחר שהזכור'
 כמתן תורה **הספק** הב' למה לא סדרם
 בסדר הכתובים מס כמתן תורה **הספק** הג' למה
 סיכה בכלן שכנגד לא יהיה לך אמר אל תפנו כנגד זכור
 את יוב השבת אמר את שבתותי תשמורו לא תשבעו בשמי
 לסקר כנגד לא תשא וכן בכלן זכר ומה תועלת בשוכי'
הספק הד' ג'לחזל שאמרו סמך שמירת שב' למורא אב
 ואם שאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי
 תשמורו לומר אע"פ שהזהרתך על מורא אב ואם איש ואמר
 לך למלל שבת אל תשמע להם ויש להקשות אב למה אמר זה
 במצות שבת ולא בכל המצות שהיה ראוי שידבר דרך כלל
 בכל המצוות איש אמו ואביו תיראו ואת כל מצותי תשמורו
 וכשיב בראשונה לספק סידור אלו המצוות קישורן שהוא
 הספק הא' וגם קצת מהספקות הנזכרות והוא בספק דיוס
 הקדמה והוא שמה שצוה קדושים תהיו איסה מצוה פרטית
 על העריות אלא על כל התורה כלה וזה לפי שהתורה אסרה
 קצת מאכלים והם המאכלות האסורות והתיר האחרים וכן
 אמר וין כסף והתיר שאר יומתולוה יאכל אדם הרבה מאד
 וימלא גופו ובשר ויין ויהיה זולל וסובא וכן אסר העריות
 והתיר אשתו ויהי מצוי אכל אשתו כתרנגול ויהיה ככל ברשו'
 התורה ולזה צוה בכל התורה כעבין האכילות והביאות
 המותרות וכיונא בהן קדושי' תהיו כא'ל קדש עמך במוט'
 לך וכן כתב הרמב"ן ועל זאת הקדמה אומר לפי שיש אדם
 שצריך המשל לאכול כ' דרהמין של בשר וזה יספיק לו ואם
 יאכל יותר יתיר ויתל ויש מוי שצריך מ' דרהמין ואם יאכל פחות
 יחלש וכן כל האכסום והבחורים והנערים לזה צריך הרבה
 גלזה יספיק מעט וזה כפי רוב המה הטבעי ומיעוטו וזה מוי
 יתן קצבה א"ל של המ פרטים והפרטי' הם בלתי בעל תכלית
 ולא תקיף בהם הידיעה כמו ברפואה שאין אומרי' ברפואה
 שא"ל ישיס לו קדמת דמיות וקוז ואין אומר מס כמה אוקיות
 וינזילו מדם שראובן צריך ה' ג'לשמין ד' ג'לני ג' זזה כשאר
 לאומד הרופא וא"כ מוי דע לתת קצבה לזה סמך לקדושים
 תהיו איש אמו ואביו תיראו שאביו ואמו ודעו הקצבה ויזנו
 ע"ו כמה יאכל ויפסיה שאם יתנו לו שתי אוקיות לחם ויקויאנו
 או יוקו בו ידעו שיספיק לו אוקיאה ואם יתנו לו אוקיאה ויחלש
 ידעו שצריך יותר וכן בשתיה ובכל הדבריו וסמך לאיש אמו
 ואביו תיראו שמירת השבת לו שאע"פ שאביו ואמו וזהו לכן
 שואכל מעט וכמו שכתבן בינה בראשון או בן ג' שצריך
 סיה' באצטו שארית תאוה לאכול ולא יאכל כדי שביע' ומ'ל
 גם כן הזהירו בזה לזה סמך לזה ואת שבתותי תשמרו לומר
 שאע"פ שגם כשב' לא יאכל הרבה מאד שלא יחלה אלה יאכל
 וישתה יותר בשבת משאר ימות המול כדי לענב השבת וזכ'
 הוא סמך לקדושי' תהיו לו אע"פ שצויתו קדש עמך במוט'
 לך עבד תענב השבת באופן שלא יזיק לך וסמך אל תפנו אל
 האלילים לשבת לו שאע"פ שהאונטנוכוס אומר' שמי שרצה
 להביא עליו שפע שבתאי' שהוא כוכב שבת צריך שלא יאכל
 בשר ולא ישתה וין בשבת וילכס שמורים אכי מצוה אל תפנו
 אל האלילים אלא את שבתותי תשמורו וקראת לשבת עונב
 וסמך לזה זכר שלמים לו לכעמים צריך שואכל כדי שביעה
 או יותר כדי שלא יבוא לרדי כותר או ירצה ל תפנו ל האלילי'
 מהם עז' ולפי שהעז' צריך שואבמו עבדיה זכמים בעת ח' ולא
 באחרת וכן האכילה בשעה ידועה לפי שאין לעז מעלה בכל
 השעות לא להקב"ה לכן וכי תזכרו זכר שלמים בשעה שתרגו
 תזכורו

בפרשה הזאת ספקות **הספק** הא'
 מה קשור יש לאלו המצוות זו אצל זו
 שהתחול בקדושת ושר שאמר קדושי' תהיו וסמך לזה איש
 אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו וא"כ אמר ל תפנו
 אל האלילים ואחר כך אמר דיוסי קדכות שאמר וכי תזכרו
 זכר שלמים לוי' לרנזכס תזכורו ויהאכא ובקצרכ את
 קצור ארצכם לא תכלה פאת סדף לקצור ואחר זה אמר
 לא תנכבו ואחר זה אמר לא תקלל מרס ואח"כ לא תעז
 עול במשפט ואחר זה אמר לא תלך רכיל ואח"כ את חוקי
 תשמורו בהמתך לא תרבים כלאים וח'ל דין שפחה נמרס'
 לאיש ואח"כ דין ערלה וערלתם ערלתו את פרוי ואח"כ לא
 תאכלו על הדם ואח"כ לא תקיפו פאת ראשכ ושרט לכפש
 זאחז' אל תחלל את בתך להזנותה ואח"כ את שבתותי תשמורו
 ואח"כ אל תפנו אל האזובות מפכו סיכה תקום ואח"כ ואיש
 אשר יכאף ויש לשאול שלו המצוה רחוקות זו מזו בענייניה
 זכר התורה כלה יש לה סדר כמות נמשכ ומה קישור יש לאלו
 המצוות אלו עם אלו ואפילו אדם בעל שכל מסדר דבריו זו
 עם זו בסדור היותר ככון בעיניו זהו הספק הא' **הספק**
 הב' לא לכה אין להם קישור אבל סמוכות זו לזו הפך הראוי
 שכשאמר איש אמו ואביו תיראו היה ראוי סיסמוך לוי מפכו
 סיכה תקום והדרת פניו וכן שהוא מעבינו וכשאמר ל תחלל
 את בתך להזנותה היה ראוי סיסמוך אליו ואיש אשר יכאף
 את אשת איש שהוא מעבינו ולא עשה כן וכן שפחה נמרס'
 שהוא מעבינו **הספק** הב' לחזל שאמרו שבבאן הזהיר
 על י' דברות כונד אמו וי' כנגד אביו וי' לדיך איש אמו ואביו
 תיראו כנגד כבד את אביך ואת שבתותי תשמורו כנגד
 זכור את יום השבת אל תפנו אל האלילים כנגד לא יהיה לך
 לא תנכבו כנגד לא תנמוכ' ולא תאקרו ולא תלך רכיל כנגד
 לא תענה ברעך ולא תשבעו בשמי לסקר כנגד לא תשא
 לא תעשוך את רעך כנגד לא תחמד אל תחלל את בתך
 להזנותה ואיש אשר יכאף כנגד לא תבאף לא תעמוד על דם

תזבחיהו פירושו באותו הזמן שזנה הקדשה וכן האבילה לשני ימים ולילה א' ביום זבחיכם יאכל וממחר וכזה מתוקן מלת לרנוככם שדמקו בו כל המפרשים ובעכו' שיש דברי שני ר' להניח בהם פאה אבל בשלמי' לא להניח פאה או דבר שדומה לפאה שהיה נותר לזה סמך לשלמים ובקונטרס את קצור ארבעים לא תכלה פאת שדך בקונטרך כלומר בשלמי' לא תניח כלו' אבל בקונטרך לא תכלה פאת שדך ולפי שמי שאינו מימי פאה בשדה הוא כמו גזול לעמי כאלו תגזול דל כי דל הוא וכימה יגזלו מן העמי שאין לו והשיבו מתנות עניים מו שלא כתבם להם גזול אותם לכן סמך לזה לא תגזבו ויאמרו עוד שמה שסמך לא תגזבו ללא תכלה לפי שמי שאינו מותר דקה לעמי הוא סבה שיגזבו' יגזבו על דל ואכיון וכפשו' אכיונים יושוע פירושו כמה שיחוס מלך המזבח על דל ואכיון מושיע בפשיהם שאם לא יחוס עליהם יגזבו לגזול וגזבו ולעשות אונאה לאחרים וזו מתוך ומחמם וגאל כפשו' פירושו משלל יעשו דל ואכיון תוך ומחמם וגאל כפשו' וכעבוד' שהבט מחמם ומסקר וכעבד' לשקר ואומר לא בכתי לכן סמך לזה ולא תכחשו ולא תסקרו איש בעמיתו ולא תשבעו בשמי לשקר וסמך לזה לא תלין פעולת שביד אתך עד בקר שם זה גזול לעמי הו' שלא פרעו כליל דמירוי כשכיר ויס שמי' לפרוע לו כליל ששכיר ויס זמנו כל הלילה ולזה לא תלין פעולת שבי' אתך עד בוקר שהלילה שעבר היא זמנו ולפי שכשכר השכיר לתבוע ממנו שכר פעולתו הרבה פעמי' מקלל לו בעל הבית לכן סמך לזה לא תקלל מרש ולפי שכשכר עורע בעל הבית לשכיר וגם מקללו הוא סבה שהשכיר וכה אותו לכך סמך לזה ולכפי עור לא תתן מכשול ולפי שהדין שיש דין גזול לכלל דין לזה סמך עם הגזולא תעשו עול במש' או לפי שלפניו' הכעל דין הוא כמרש ועוד שאינו וידע אם אמת מה שהדין דן בשמי' אותו לזה סמך למרש ועוד לא תעשו עול ולפי שמי שמתה הדין הוא לא' מד סבות או בטבע ומערכ' כמו שרוא' שני' שזקקי בקוביה ומשן פירושו א' מהם ואף אכיון מכיר להם כן בטבע משן הדין שהיה זכאי פלוני לא' לא תעשו עול' הב' מפני רחמנו מן העמי אחר לא תשא פני דל' הב' מפני חמס' לעשיר אמ'ולא תהדר פני גדול' הד' מפני שהוא רעהו וחברו לא' בכדק תשפט עמיתך ולפי שכשהדין כסך הדין אותו הרבילי למי שמי' הדין עול עשה לך הדין לכן סמך לזה לא תלך רכיל שהרכילות דומה ללשון הרע ולפי שהרכיל אומר ר'אל שהורג לאומרו ולמקבלו ולמי שסאמר עליו לזה סמך לנולא תעמו' על דם רעיד או הכוונ לא תלך רכיל אבל לפעמים צריך שתהיה רכיל שאם שעת מראובן שרונ' לולך להרוג לשמעון לך ותאמ' לשמעון לפי שישמר ממנו והרכיל' בזה טוב ומכנה שתלך רכיל ולפי שהרכילות כמשך שכאה לכן סמך לזה לא תשכח את אחיך ואמר בלבדך כלו' באומר דעתך לוי זה ההיזק שכא' לו ודאי פלו' עשה לפי שהו' שוכח לי הוכח טוביך את עמיתך ואולי ותן לך תשובה באופן שלא תשא עליו חטא פירושו לא תשא עליו משא חטא ואמר לא תשכח לו אם חטא לך במרד ובפשע לא תשכח את אחיך ואם חטא לך במזיד לא תקו' ולא תטור ואם חט לך בסוגג ואהבת לרעך כמוך ואמר על כלם אכי' וי' פי' אם מלת לרעך לו הב' מימי עוובו אכי' אמחול לך לו הב' מימי עונות ואם לא תמחול גם אכי' לא אמחול לך כאמ' אל נושא עון ועובר על' פשע למי נושא עון למי שעוב' על' פשע ולפי שהרכיל מערב ערכובות לכן סמך לזה את מקותי תזמורו בהמתך לא תרבו עב' לאים עור לפי שהרכיל אתה חושב שהוא אוהב שלך והוא אוהב

שכ' הולך לנמ' רכילות מנמ' לא' והוא כמור שהרכובות על סוסים שהולך לא תדע מהו אם הוא סוס או חמור וגם הרכיל לא תדע אם הוא אוהב או שונ' ולפי שגם שפת' חרופ' שהיא חניה שפחה ומניה בת מורין הוא עזמה בלא' שהיא חניה שפחה ומניה בת מורין וגם לפי שהמתן לה קידושי' אם המקדש ישראל הוא כלאים עמה שהיא חניה שפחה והו' אינו עבד כלל ואם המקדש עבד הוא כלאים עמה שהיא עבד כולו והיא חניה בת מורין ולכן אינו יכולה להכשיל לשום א' מאלו ואכ' היא נושאת חרפה מכל האנשים בן מעבד בן מבן מורין שאין מי שירצה לנטא אותה שקודם לכן שהיתה שפחה היתה מותרת לעבד ועתה שהיא חניה שפחה ומניה בת מורין היא אסורה לכל וכה יתושב מלת חרפ' שרש' פי' מוועדת ואין לו חבר במקרא' אבל לפי דעתי יש לו חברים רבי' במקרא' כי חרפת מלפון חרפה כמשל הדוות פלוניות' כעורה לא כשואה ולא אלמנה וסמך ללא תשכח לא תקום שמן הזנאה בא קיימה וכטיר' וסמך ללא תקום עכין ערלת האילן לפי שהיהודי מוד רוצה להקדם במהירו' לכן סמך לזה ג' שנים יהיה לכב' ערלים ולא תאכל הפרי מיד עד ג' שנים לומר שצריך מתן כדברים ולפי שעובדי עז' עושי' הקטורת כשנוטעים האילנות לאימהר לתת פרוי וזה דרך טבע מוזק לאילן לפי כשמהר' קודם זמנו להוציא פרוי מתכחש האילן כמו שאומ' בספ' ראשון לך סיכא אופי' ו' שהיונק אם מהרהו למילך קוד' זמנו יחלשו אכריו וכל' שלא להוסיף לכם תבואת' הכוכה אפילו דרך טבע וסמך התבואה אם לא תעשה כמו שעושי' עובדי עז' שכשהיו ג' שנים ערלים יתוסף התבואה באילן ואח' אכי' וי' לומר גם דרך השבח אכי' וי' אסוף התבואה וגם כללון להוכיף לכם תבואתה כדמקו המפרשים וכה שפירשתי מיוס' כהונן ולפי שזה מכה עובדי עז' סמך לזה לא תאכלו על הדם שגם זה מכה עובדי עז' כמו שכתב הרמב"ם במורה ולפי שיש עובדי' למזלות לזה סמך לזה אל תמלל את בתך להזנות' לפי שאומרו הזנו' המופקרו' כדי לכסו' בשתן זה היה מזל ומערכ' שלי שאהיה זונה וגם כעבור זה סמך לזה אל תפנו' לא הזנות שגם הוא עז' וזה הוא קישור כל' הזנות שהיו נראים בלתי מקושרות וכפרדות אלנו מאלו ומרוחקות כרחוק מזרח ממערב וכה הותרו הב' ספקות הראשונות' וכשיב' לספק הב' לחלל שבחלק לב' ספקות אם הספק הב' מהג' ספקו' והוא שלא סדרם כאן בסדר שכתובי' עם במתן תורה בהתר' השתי ספקות שהותרו הותר גכ' זאת והוא שלסכת הקישור שכתתי הונרך שלא לסדרם בסדר הכתובים במתן תורה אבל לספק הא' מאלו הד' שהוא למה מזר' דברות בזאת הפרשה שכתבה כפל וכן הספק הב' למה שוכה בכלן כל המידוש שמי' הוא אם אכתי דעשרת הדברו' לא אמ' בו שכדמה אליו ברנך הוא' וככאן מידש שכדמה לשית קדושים תהיו כי קדוש אכי' וי' ולפי שא' עם כבד את אביך ואת אמך היותי אומר דוקא אם הבן קטן או אינו מסוב אבל אם הבן גדול או כבד ומסוב מאביו לא' לא' איש אביו ואמו תראו אפי' שהוא גדול ומסוב תירא ממנו ותכבדנו ולא עוד אלא אפי' שכות אביו אינם מסודר כראוי שאינו יות' השוכ' מאביו עכ' איש אמו ואביו תיראו שכעבור זה הקדים אמו לאביו ולפי שאמ' עם זכור את יום השבת אמר בכאן ואת שבתותי תשמורו לא שבת אחד כלבד לא כל השבתו' ולפי שאמר עם לא יהיה לך מידש כאן א' תפנו' א' הילי' פירו' אפילו לאמכיו' והוא כגור מן רופאי' אליל פירושו אמר אנוכי לכיוריו כמו שהעושה הכלם אינו עושה כלום מן האובדים הפכיומיים לא'

חיובי הנוף כן אתם אינכם ודעו דברים פנימיים אלא החיובי והשטחי או ירצה שהרופא שאינו בקי עושה חקירה המהולה מה צור רופא פלו ולומר וגם ירצה שעושה חקירה קודם שילך לבית החולה כשהוא מסוכן אם מת שאין חכמתו מבעת ליה וזש רופאי אליהו מלשון אליהו שהוא תרגו מרגלי וכן האמצעיים עושים חקיר מהשי ומשפיעם לעובדיה וללא אל תפנו אל האליל ולפי שאמר בני הדברו לא תבנו והוא נכונכ בפשו דבר הלמד קעבייכו שהוא סמוך ללא תרצח לא תנאף אחר כאן לא תגנוכו שהכוונה במזון ולזה דבר בלשון רבים ככאן נשם לשון יחיד שנות רבים הם גוככי מזון מנוככי כפשות ולפי שאמר שם לא תענה ברעך עד שקר שהוא כפכי הדיון אחר כאן לא תסקרו איש בעמיתו לו אפי' עם חבירך לא תסקר ולפי שאמר לא תשא את שם יי' הייתי סבור דוק שם יי' לזה אמ' בשמי כגון אהיה שדי נכחות וכל השמות שאינם כמחקים ולפי שאמר שם לא תרצח אחר כאן לא די זה אלא שימחה ביד הרוצח וללא ולא תעמוד על דם רעך וכן לא די שלא תנאף אבל בכ נר' שלא תהיה סבה שכתך תהיה זונה וגם תמחה בודה ולפי שאמר שם לא תממוד מה שיש בכית רעך אחר כאן גם מה שיש בכיתך מאחרי לא תממוד ו' שלא תעזוק את רעך ולספ' הד' שעשיתי לח' למה אמר את שכתיתי תשמורו שהיה ראוי לו וזאת כל מצותי תשמורו אחר שאמרו שסמך שמור' שכת' למורא אב ואם לו אעפ' שהזהרתך על מורא אב ואם אם יאמרו לך לחלל שבת ל תזמעה להם ומאח' שזה הדין הוא כן בכל המצוות למה פרט כאן שבת התשובה לפי שהשבת מורה חידוש העולם והוא חידוש כולל לכל העולם ומה שהוליד האב לבן הוא חידוש פרטי שזה האב חידש לזה הבן ומציאו והונואו לעולם והייתי אומר אם ואמר אבי שאלל שבת אשמע לו שיותר חשוב החידוש הפרטי מהחידוש הכולל ולא כמוש לבבות כוללות לזה הוצרך לומר ואת שכתיתי תשמרו אבל בכל שאר המצוות פשוט הוא שכמוס לאביכו שבשמים יותר מלאב הגשמי: **וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל** אשר יכאף את אשת איש אשר יכאף את אשת רעהו יש להקשו מיותר הוא אחר יכאף את אשת רעהו שאלשת רעהו ואת איש הכל אחד התשוב' פ' ש' פרט לאשת גוי למדכו שאין קדושתו לגוי וכראה לי אם ראובן כואף את כשו רעיו הייתי אומר ששמעון שכאף את אשת ראובן פטור וכאשר עזה כן יעשה לו לזה אמר גם כן שמעון חייב מיתה וזה הוא שאמר ואיש שהוא שמעון אשר יכאף את אשת איש והוא ראובן ואותו ראובן כואף את אשת רעהו אפילו הכי מות יומת הנואף שהוא שמעון או יהיה הכוונ' לפי שאזל אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו שיטנו לאשתו לזכות וזהו שאמר איש רעים להתרועע ולזה אמר ואיש אשר יכאף את אשת איש ואמר על הרוח הכואף הוא עם אשת רעהו לומר שישמור עניו מן הרעים והשותפין ולא וכינסם בתוך ביתו: **את** חוקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאי חוקותי ר' חוקי' הכמשכות מן השמים שאלמר הידעת חוקות השמים שכל הכחות העליונים כל אחד ממונה על פקידותו והפעולות בעולם הזה משתלשלו בסבת וזה העולם עומד על השלימות ואזל אפילו העליונים כריכים שלום שאלמר עושה שלום במרמוו והשלום הוא קיומה וסופעלו פעולתם במכווס אם כן המעמיד הולדות למטה מין במוכו גורם השלום למעלה שהכחות הממוכים משלומיכו מכוויס הראוי כפי מה שנר' העולם השפל והמעמיד תולדות למטה מין בשאיכו מוכי

מינו גורם הפך השלום שמערב הכחות העליונים ומכטלם ועוקר אותם ממכוויסם וזהו לשון כלאים לשון מכינה שהוא בטל הכחות כמו לא תכלא רחמך ויכלא הגשם מן השמים וזהו לשון חוקים מלשון חקיק' וזויר שהם צויר עבייכו שכלים של מעלה והמרכיביע בהמה מן בשאיכו מינו או הזורע צמח מין בשאיכו מינו והם יונקי' זה מזה מערכב הכמו' העליוני' הכותבי' כח ההולד' וכח הנמיח' ואחר שכתבתי טעם איסור הכלאי' כל' שיש כאן קושיא שאכ כן למה התיר' התור' לעשו' ביצית מכלאי' ואחשוב בזה שמי שמרכיב כלאי' משדד כמו' של מעלה ומי שמקיים מצות התורה משדד מערכו' השמים שכל' אם בחקותי תלכו וכתתי גשמיכ' בעתם אפילו הפך מה שגזור המערכ' וכל יעודי התורה הם כן ולפי שמצות ביצית היא כללו כל מצות התורה כמ' למען תזכרו את כל מצוות יי' לכן התיר' התור' ביצית כלאי' לומר לנו שהתורה ומצותיה משדדים מערכות השמים שכל' ומאותות השמים אל תחתיו כי ומתו הגוים מהמה ולפי שסגולת המצות היא סגולת הכלאי' לכן התיר' התור' כלאי' ביצית כך כל' והוא ענין משוכ' אכלי' :

נשלמה פרשת קדושים
פרשת אמור

נסמכה פרשה זו לענין אוב וידעונו לפי שאם תאמ' אחר שאלמר לנו אוב וידעונו המודיעים העתידו' מי יגידם לנו לזה אמר אמור אל הכהנים והם יגידו העתידות באזורים ותומים וכמדרכ' נפה הק'ה שעתיד שאלו להרוב כוב עיר הכהנים ולדרוש אוב אמר ר' יהושע הראש הק'ה למש' דור דור ופרנסיו והראשו שאלו הוא וכמו מופלי' בחרב אמ לפגיו רבנו שע' מלך ראשון שעמד ודק' בחרב אל' אמור אל הכהנים: **לא יקרחה** קרחה בראש ופאת זקנס לא יגלמו וכבשרם לא ישרטו שרטי קדושי' יהיונו הכונה לפי שהו' דרך לקרוח הראש על האב לפי שנתן תור' על ראש הבן ולימד לו תורה או שלחו לרבו לשמוע ללמוד וללמד ללא לא יקרחה קרחה בראשם ולפי שדרך על כן וכת' למרוט זקנו מתוך כער' ללא ופאת זקנ' לא יגלמו ולפי שהוא דרך לשרוט שרט על אחיו כי אחיו כשרונו הוא וכשמת אחיו שהוא בשרו דרך לשרוט בשרו ללא וכבשרם לא ישרטו שרטי' והטעם לכל זה חמשה סבות הא' שמי שהוא אהוב למלך חין ראוי שיהיה בו שרט וקרחה לפי שיאמרו הרואי' שאל' אמר שרט לו או קרחתו וזהו קלן למלך וזהו שאמר קדושים יהיו ללדיהם לל פרושים משאר העם וקרובים למלך ואוהבים לו השני לפי שהעושה הרגש גדול בזה קרחה ושרוטה ומשכו הרואים שעשה כן לפי שעשו לו עול וכוה מחלל את השם שהשם אל המוכה ואין עול ולזה אצל המתקשה על המת יותר מדאי על מת אחר הוא כוכה לפי שמור' שהק'בה עשה לו עול ולכן אמור לו הק'בה עדין אתה חייב יותר' הב' שאל' ממעזו בקרחה ושרוטי' שהולך המת לאיבוד וזה חילול השם ולזה אמר לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי עם קדוש אתה לוי' אלדיך וזה דומה לאדם שאבד מרגלית והיה כוכה עליו כחושכו שהיתה שיהיה חלף פרמים ומכמיים אותנו ואומרים לא תכבה שלא היתה שנה אלא עשר חלף פרמים אבל הכוונה אם תתגודד ותקרח על שהולך לאבוד אינו הולך לאבוד כי עם קדוש אתה לוי' אלדיך והוא

והוא כשאר אחר המות ואלו הסתי סבות כלל כאמרו ולא
 יחללו עם לדיה' הסבה הרביעית שהעומד על שלחן המלך
 ומשמש למלך ראוי שיהיה כהן ומהודר וזה הוא שאמר כי
 את אישיו וילחם אלדיהם הם מקרובים' הסבה החמישית
 שראוי לגדול שלא יתפעל מן המקרוב ולכן המלכו והשרוי אינם
 מתפעלים במיתת קרוביהם ולזה אמר והיו קדש כלומ גדולים:
 כי אם לשאר הקרוב אליו ולאביו יש בזה ספק הוא
 שהיה ראוי להזכיר בתורה אב ואמ' לאביו ולאמו
 וכת' ר"א כי הזכיר חו וותר מהנכב כרוב ולכן הזכיר בתורה
 מיתת האם לפי שהיא תמות קודם ואמ' מיתת האב' ויש
 להקשות עליו אם כן למה בכהן גדול האב קודם האם שאמ'
 ועל כל כפשו' מ' לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא וכוכל להשיב
 לדעתו שאמר שהפסוק הודיענו מדוע אחד פעם אחת חזר
 אמ' כן לטבעו ולמה שהו' ראוי וכו' להתייר זה הספק שכראוי
 עשה בהזכירו האם בתורה לפי שאמר כי אם לשאר והיא
 אשתו לכן סמך לה אמו שהיא נקב' וכוכל' לומר שהטעם שהזכיר
 האם ואמ' האב לומר וטמא כהן' הדיוט לאם ולא דיו' לאם
 שהיא ודאי אמו שגולד בפני עדים אבל גם לאב שאין עדות
 ברור שהיא אביו ומי יודע כן אלא בחזקה עם היות שהוא כן
 יטמא לאב וכהן גדול' החדוש בהפך לא דיו' לאביו שהיא ספק
 אם הוא אביו ולא ידענו זה אלא בחזקה שלא וטמא לו אבל
 גם לאם שהיא אמו בעדים ברור' שראוי כן בשעה שגולד לא
 יטמא' וקישור לו המצות בכהנים הוא לפי שהכהני' איפשר
 להשחית גדולתו באחד מהרבה פני' אחד במקרה חיובי לו
 והוא אשתו אשה זונה ומללה לא יקחו או במקר' דבק לו וזה
 המקרה הדבק בו או הוא חולי או שומאה והטומא' אם היא
 תוך גופו כחילה וטריף לא יוכל לטומא' בה ואם כשגוע גופו
 מבחון לדבר טמא לפסע לא יטמא בעמיו ואם מנד חולי או
 הוא חולי כולל כל גופו או חולי פרטי באח' מאבריו אם חולי
 פרטי דבר אל אהרן איש מזרעך אשר יהיה בו מום לא יקרב
 להקרוב לחם לדין איש עור או פתח ואם תאמ' אם כן ימות
 ברעב לחם אלדיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל' ואם
 חולי כולל איש מזרע אהרן והוא טרוע או ז' בקדשו' לא יאכל
 וכל זה מדבר במעלת הכהן המקריב הקרוב' דבר לאהרן
 וגו' לרובכם תמים זכר כל אשר בו מום לא תקריבו אחר
 שדבר במעלת הכהן המקריב דבר במעלת הקרבן עצמו
 והקרובן איפשר להפסל מפני' א' משכי דברי' או כמום שבו או
 מנד הזמן אם כמום עורת או סבור וגו' אם מנד הזמן אחר
 שור או כשב או עז בני' ונלד והיה שבעת ימים תחת אמו וגו'
 ואמר כאן ושור או שה אמתו ואת כנו לא תשחטו כיום אחד
 והטעם לזה לפי שמנה הקבה למלאך סיכיע הגלגל' התשיעי
 והוא המכיע התמוע' וימות או ה' בעצמו מכיעו לפי חלוק
 סברות שיש אומרים שאותה התנועה היא מיוחדת לשני מכל
 התנועות והטעם שזה הגלגל שהוא ערכות שהוא התשיעי
 מריות ככל יום לכל הגלגלים להכיע תנועה אחת ככר שעות
 שתנועת' הטבעית היא למזרח והוא מריותם שיתנועעו לנד
 מערב ולכן אמרו שכינה במערב פירוש שהקבה מריותם
 לכלם שיתנועעו למערב וזאת התנועה היומית מהיה כל ההיו'
 לכן אין ראוי שכיום אח' תפסיד המין לשחוט אותו ואת כנו
 וזהו שאמר רובכ שמי' בעורך ובגאותו שחיי' כי זאת התנועה
 היא מתג' על כל הכיעו' השמיומי להיותה ממזרח למערב
 הפך תנועת' הטבעית שערבו' מריות להם ומנועם על כרח'
 וזהו שאמר וידעת היום והסבות אל לבכך וגו' כלומ' דע והב'
 ענין היום שהוא סביב אח' מכיע לכל ככא השמי' הפך תנועת'

שמורה שיש בה סבה מקפת וכוללת לכל שאר הסבו' ולזאת
 הסבה והסבות' לכך וגו' וכיון שזאת התנועה היא פשוטה
 ואחדית כלתי מורכבת עד שמורה עמידה וקיום אין ראוי
 לשחוט אותו ואת כנו כזה היום הפשוט שמורה שחוטתן
 הפסד המין או אכזריות שהתנועה היומית הקבה מחיה בה
 ומקיים לכל העולם בכללו שזולתה יפסד כל העולם:
שור או כשב או עז במדרש יבא שור ויכפר על שור שפ'
 וימרו את כבודם כתבנית שור וכן הזכיר ר"א מתחלת
 המשכן לכפר על זה העגל משל למטרונ' שינא עליה עם רע
 באחד מגדולי המלכו' בדק המלך ואין בו ממש עשה סעודה
 והושיבו בראש כך בדק הקבה ולא מצא שהתחילו אלא ערב
 דכ ואחד מגדולי המלכות הוא אחד ממטרמולין לפרסם של
 השית' שלא התחילו ישראל התחיל בשור בראש הקרבו' וכן
 הקדים שור בפרשת ויקרא וכן הקדי' פרי' עץ לכפת תמרים
 שהטמא היה בו לבדו וזה הוא שאמר ברעת' יטמאו מלך
 והכשירה התורה שלשה מונים שור לזכות אברהם שבאמ' ולא
 הבקד רץ אברהם כשב בזכות יצחק שבאמר ויטה איל אחר
 כאחו בסכך בקרבו' עו בזכות יעקב שבאמר לך כא אל הנאן
 וקח לימשם שני גדיו עזים ועד לפי שהאל' יבקש את כרדף
 הכל כרדף מקין וישע' אל' הכל כח כרדף מדורו וכח מצא
 חן בעיני' אברהם ממזרוד אשר בחרת באברהם יצחק
 מפלשת' ראה ראוי כי היה וי' עמך יעקב מעשו כי יעק' בחר
 לו יהי יוסף מאחיו והיו וי' את יוסף מזה מפרעלולי מש' בחירו
 ישראל מאומות וכך בחר וי' להיות לו לעם סגולה אף כאן
 שור כרדף מארי' כשב מואב עז ממזר' אמ' הקבה לא תבוא
 רודפים אלא כרדפים:

מועדי וי' אשר תקראו אותם מקראי קדש במדרש תל'
 כיו' אלדיו בכל קראיו אליו אמר רבי אושעיא
 אין לך אומה שמעבדת על אלדיה כאומה זו כינד בשעה
 שהזקנים יושבים לעבר השנה הקבה מסכים על ידיהם והוא
 משלים וגומר כל מה שישאל עשום ועליהם אמר דוד ע'ה
 אקרא אל לדי' עליון לאל' גומר עליו אומתי שכסההסדרין
 יושבים לעבור ראש השנה כיום פלוני מיד הקבה מושיב
 סנהדרין של מלאכים ואומר להם לכו וגמרו מה שתתנוכם
 בזרין אומרים לפכנו רכנו הל' עולם כתיב בזה שיהא ראש
 השנה כיום פלוני מיד הקבה וישכ' באותו יום לרין עולמו
 שבאמר עלה אלדים בתרועה והכסאות מונעות והספרים
 כפתחים סנהדרים של מלאכים עומדים לפניו שבאמר חזה
 היות עד די כרסוון רמוו ועתיק ומוון יתיב אלו מלמד' זכות
 אלו מלמדים טובה למה כי חק לישראל הוא ישראל בזרו חק
 ראש השנה וסרי הוא משפט לאלדי יעקב שהוא המקיים
 גזרותם ומסכים עמהם הוי אומר אקרא לאלדים עליון לאל'
 גומר עליו תדעלך שהוא כן שהרי כתיב יום תרוע' יהיה לכם
 וכתיב אלה מועדיו וי' אלה הם מועדי' אמר הקבה אין לי
 מועדים אלא אלו שלכם עב': אלה הם מועדי' ששת ימים
 תעשה מלאכה וכיום השביעי שבת שבתון' יש להקשו' למה
 הזכיר כאן מנות שבת עם המועדים שהשבת אינו מועד
 ועוד שכבר הזכיר הרבה פעמים במנות שבת' תשובה
 הכוונה המועדים שאתם מקדשים אותם וקור' אין אותם
 מקראי קדש לדעתכם אלה הם מועדי' אבל השבת אינו
 לדעתכם שלא תקדשוהו אתם אלא שבת הוא לוי':
אלה מועדיו וי' לפי שאמרו שהקרובן יפסד מנד הזמן
 ואמר שור או כשב או עז והיה שבעת ימים תחת אמו
 ומיום השמיני והלאה ירטה לקרבן אשה לוי' לזה סמך לך

המועדים לפי שזו קרבת מוחלים מוחלים מוחלים ואם
 יעשו אותם כיומי אמרי' ופסדו: וספרתם לכם ממחרת
 השבת מיום הביאכם את עומר התנופת שבע שבתות תמימות
 תהיכה הטעם שזה הקנה לספור את העומר מפני שכל
 איש ושרא היה עסוק בקציר שלו וכל אחד בדרך מפורים
 וישכחו עליותם לרגל' ובמדרש טעם אחר משל לאחד שהיה
 חכום בבית האסוריו ונעק למלך להתירו אמר המלך להתירו
 ולתת לו בתי והיה מוכן והולך עד בא הזמן כך עשו ושראל
 בנחתם ממדרי' שאמר להם שיהיו בני חורין ויתן להם התור'
 שכאמר תעבדון את האלדים על ההר הזה: ויש אומרים
 טעם אחר מפני שהעולה כנער מפסח עד שבועות על
 התבואות והאלו כדאיתא בפך דר"ה מפני מה אמר תורה
 הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבוא' הוא אמ' הקנה
 הקריבו לפני עמי בפסח כדי שתתברך לכם תבוא' שבסדר'
 ומפני מה אמר תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני
 שבערת זמן פירות הוא אמ' הקנה הקריבו לפני שתי הלחם
 בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות אילן ומפני מה אמר
 תורה נסכו לפני מים במג מפני שגם זמן גשמי שזה הוא
 אמר הקנה נסכו לפני מים במג כדי שיתברכו לכם גשמי
 שנה וכו': ולפיכך זיה הקנה לספור ומים אלו כדי שזכור
 שער העולם ולשוב לפניו בתשובה שלימה להתחנן לו לרחם
 עליו שיהיו התבואות כתקן וזה ולא אמרו כלבדם כורא
 כל את יי' לדינו הכותן גשם יורה ומלקוש בעתו שכונע' חוק'
 קציר ישמור לנו אלו שבע שבועות שכן פסח לעצרת:
 ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך
 וגו' יש ספקו בזה' אחד למה כפל זה שהרי אמר זה בענינו
 בסדר קדושים תהיו שאמר גם ובקצרכם את קציר ארצכם
 לא תכלה פאת שדך לקצור ולקט קצירך לא תלקט וזכרמך
 לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעמי ולגב תשובו אותם'
הספק השני אחר שאמר כאן פאה ולקט למה לא אמר
 גם כן וכרמך לא תעולל ובפרט כרמך לא תלקט כמו שאמר
 בסדר קדושים: ובהיתר הספק הא' אמרו רזל לעבור עליו
 בשני לאוין וכוכל לומר שהיה במשמע שמה שאמר בסדר
 קדושים ובקוצרכם הוא דוקא אם לא עשה בתבואה מצוות
 אבל אחר שעשה גם מצוות בתבואה והם עומר ושתי הלחם
 התבואה הכשורת קדושה ואיכה חייבת בפאה ולקט ולזה
 אמר שאם כפרסה הזאת שני מצוות שאם והכיף את העומ'
 ואמר והקרבנות מכה חדשה לוי' ממושבתיכם תבואו לחם
 תנופה שתיים שהייתי אומר שפטור מלקט ופאה לזה הוזכר
 לומר סמוך לאלו המצוות ובקצרכם את קציר ארצכם לא
 תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט וזכה הותר
 הספק השני שמה שלא אמר כאן וכרמך לא תעולל ופרט
 כרמך לא תלקט שבעבור שלא עשה כל כך מצוות בעכבי לא
 הוזכר לומר כאן לאומרו ואיפ' לפרש עוד שמה שכפל לומר
 ובקצרכם אינו מצוה לבד רק ברכה שאמר אם תעשה אלו
 שתי מצוות אכי מבטיחך וכל כך יהיה ברכ' בלחם שבקצרכם
 את קציר ארצכם לא תוכל לבלותו כמו שאמר והשיב לכם
 דיש את בנייר באופן שתהיה מוכרח לעזוב אותו לעמי ולגב
 ואמר אינו יי' כאמן לאמת הבטחתי וזה בסדר קדושים אמר
 אכי וי' לשכר ולעונש ולזה לא אמר כאן לקצור כמו גם אלא
 בקוצרך לומר כל כך יהיה הקציר שלא תוכל לבלותו ולכן לא
 הזכיר כאן וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט
 אבל לר' עקיבא קשה למה לא הזכיר כאן עבדים שאמר מה
 ראה הכתוב ליחנה באמצע הרגלים פסח ושבועות מכאן

ור"ה ויום הכפורי' מכאן ללמדך שכל הכותן לקט שכמה ופאה
 לעמי כראוי מעלה עליו הכתו' כלו ככה בית המקדש ומקריב
 קרבנו לתוכו עכ' ומה שאמרו רזל לעבור עליו בשני לאוין
 אחת הוא ומה שאמר אומר שהוא דרך ברכה הוא לומר שרמו
 הכתוב בכאן גם ברכה: פרי עץ הדג' ארז' אתרוב
 אחד לולב אחד ג' הדסים ושתי ערבות ואיפשר לומר שכל זה
 במשמעות הפסוק פרי עץ הדג' לזון יחיד כפת תמרי' כפת
 כתיב ואת' מהו' לא אמר כף תמר אם כן היה במשמע עלה
 אחת ומש' תמרים לזון רבים לפי שהם זכר ונקבה ואם לא
 ונטעו כן לא יחיו כי גם בנמחים אחרים וגם בדומים יש זכר
 ונקבה: ענף עץ עבות פ' ענף עבות ועץ עבות ש' עץ
 עבות ר' שלשה ענפים ענף עבות ר' שיהיה כל ענף מחופה
 בעליו: וערבי כחל מזמע שני ערבות: ויצא כן
 אשה ושראלית והוא כן איש מצרי בתוך כני ושראל וכוונ
 במח' ויקוב כן האשה הישראלית את השם ויקלל ויביאו אותו
 אל משה ויניחיהו במשמר לפרוש להם על פי יי': בזה יש ג'
 ספקות: **הספק** הא' במקושש אמר ויניחו אותו במשמר
 כי לא פורש מה יעשה לו ולמה לא אמר כן במקלל ויניחיהו
 במשמר כי לא פורש מה יעשה לו אלא לפרוש להם על פי יי'
 ואזל וידע' היו שמקושש במיתה אבל לא פורש באיזו מיתה
 לכך נאמר כי לא פורש מה יעשה אבל במקלל הוא אומר לפרוש
 להם על פי יי' שאינם יודעים אם חייב מיתה אם לאו:
הספק הב' זה הדין היה ראוי למשה שידע אחר שאמר
 ומקלל אכיו ואמו מות וימת קל ומומי' במכרך את הש' וכוכל
 להשיב שאין עונשין מן הדין והוא בקל ומומי' **הספק** הג'
 מה עש' לו הקנה שקלל שהקנה לא עשה לו שום רע' לשובךך
 את השם ומה תועלת לו בכרכתו: והיתר כל הב' ספקות
 בהקדמה אחת שארזל כן איש מצרי הוא שהרג משה ואמר
 הלהרגני אתה אומ' מכאן אנו לומדין שהרגו בשם המפורש
 וידוע הוא שהיה יודע' כשמיני' זה עם זה אומרו' אמר למכירו
 כל הרע שיודע' שער עשרה דורות וידוע שהישראל' אמר
 למצרי כן אותו שהרג משה המפורש ולכן בירך את השם
 וזה עשה להקדם משם המפורש הרי תשוב' לספק הג' וזכה
 הותרו הב' ספקות האחרות אם הספק השני הותר שמה
 היה יודע' הדין או בקל ומומי' או מסיני אבל לא רצה
 לחינוכו מית' לפי שידע' שהיו בישראל' לטורחין מלשונ' מספרו
 לזון הר' עואם הוה מחוייבו מית' היו אומרו' לא הרנו לא לפי
 שהרג לאביו רצה להרוג גם את בנו מנר' שאת האב פקד
 עון אב על בן הו' לפי שזה גואל הדם' וזכה הותר' גם הספק
 הראשון שלא אמר כי לא פורש מה יעשה לו שהרי פורש מה
 יעשה לו וידוע היה הדין אלא רצה משה שיתפרס על פי הש'
 וש' הקנה יחייב אותו מיתה ולא על פי יי':
איש כי יקלל אלדיו וכשא חטאו יש להקשות זה הפסוק
 מיותר שהרי אמר בסמוך וכוךב שם יי' מעת וימת
 ואמר שיבקלוהו מה חטא ישא ויתר מזה: התשובה שמו
 שבירך שם לדים לא ירהגוהו שאמר לדין ברכתו או לנשיא
 או למלאך שבקרא אלדים שכאמר הוא אלדיו האלדים לכך
 הדין כינו לנשיא ואם כיון לנשיא חטאו אבל מה שפרש
 בפירוש ואמר יי' לא נקרא יי' אלא הקנה לכן מות ימות':
וסמכו כל השומעים יש כזה ספקות: **הספק** הא' למה
 אמ' במקלל וסמכו כל השומע את ידיהם על ראשו
 ולא אמר כן בחייב מיתה אחרת לא בזה **הספק** הב' למה
 כתב בתור' חטא המקלל כי כוסה קלון ערום לא היה לו לומר
 דין המקלל: והיתר הספק הא' לפי שהמדרי' על חטא אחד
 חין

אין צריך שהעדים יחזרו לעשות העבירה עצמה להעיד אבל בעבירה הזאת לא יוכלו להורגו עד שיאמר העד האם המלות עבדתי שאת המכרך והעד השני ואת אף אני מעיד כמוהו לזה שמכר את ידיו עליו לומר עונותיו על ראשך שמזרנו אתנו לומר הנידוף עמו אנדפת והיתר הספק השני שמכאן כלומר דין המכרך שנידוף לפרש עם יו ועוד לומר שחטא גדול כזה לא יעשה אלא פגום משפחה ממזר וכיוצא בו שנאמר והוא בן איש מצרי וסמיכו זאת הפרשה לפרשיות של מעלה הוא שלמעלה אחר מעלת משמשי השם שהוא הכהן המקריב כמו שפירשתי ואמר וקדשתי כי את לחם אלדיך הוא מקריב שמו משמשי לשית הוא גדול מאד בעיני אלדים ואדם ולזה אמר גם כן מעלת הקרבן שהדורון שישלמו לשית ראוי שלא יהיה בו מום ושאר פסולים שיש בו ואמר כך אמר מעלת השם עמו שאם שהקבה כותן שלימו בנפשותיו ובכפשותיו את כפשותיו אמרנו את כפושטל ונקחו אליך שכן זית זך כתיב למאור שהמנורה רומזת להארת כפשותיו ואם שלימות הגוף שנותן מזון לכל בנותיו ובפרט לנו ולזה סמך לו לחם הפנים שאמר ולקחת סולת ואפית אותם שתים עשרה חלות בא המקלל ואמר כל זה אינו כלום לא מקריב ולא קרבן ולא מזבחות האל ולזה כירך את השם לאמר לית דין ולית דיון :

שלמה פרשת אמור

פרשת בהר סיני

שש פנים תזרע שדך ושש פנים תזמור כרמך ובצמח השכועית שבת שבתון יהיה לך הרץ שבת לוי שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור יש בזה שאלות השאלה הא מה טעם למנות השמיטה שיהיה הפנה השכועית שבת שבתון ולא שאר הפנים השאלה הכ למה עשה עונש גדול בזאת המצוה בשלא יקיימו אותה שאם כסד אם במקומי או תרץ הארץ את שבתותיה כל ימי השמ' ואתם בארץ אויביכם אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה השאלה הב דתכן כמסתת אבות פרק חמישי בלות בא לעולם על עובדי עז ועל בלוי עריות ועל שפיות דמיכ ועל שמיטת הארץ מדוע ענש עונש בלות על שמיטת הארץ למה התבא אחר שעונש השמיטה בלות ואת שהפסוק ענש בלות עליו אינו בן שלא אמ' הפסוק עונש בלות עליו לא על עבדו אחרות ואמר שיעלו על עבדות אחרות אמר שאמר שהם בגלות אז תרצה הארץ את שבתותיה כראובן שהלך לדיון וטען שמעון שחייבו לו עזרת לפים לבנים והשליכוהו בכית האסורים ואמר שהוא בכית האסורים בא לוי וקצו מהדיון שלא יוצאוהו מבית האסורו אף שיפרע לראובן לפי שחייב לו חלק לבנים שליו לא היה טוען לפני הדיון שיפרע לו שמעון הלך לבנים שחייבו לו אבל אמר שראו אתו בכית האסורים טען עליו שיהיה עם עד שיפרע לו ב' וכקר' בלעו אויביכ' ארנו וכן לא אמר הפסוק שילכו בגלות בעון השמטות לא בעונות אחרים אבל אמר שהם בגלות יהיו בו עד זמן כל השמטות שלא שבתה הארץ שאעפ' שיפרעו שאר העונות לא יכאו מבלו עד זמן כל השמטות שלא שבתה הארץ וראויה לזה שהרי העובדי כלם שהזכיר בזאת הפרש' באו על העבדו שהזכיר בתחלת המוסר שאמר ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל

המצות האלה ואם במקומי תמאמו ואם את משפטי תגעל כפסכם וכו' אף אני אעשה זאת וכו' ואמר אחר כל הפסוקים האלו שהזכיר ואכלתם בשר כניכם ובשר בנותיכם תאכלו ואמר עוד והשמדתי את כמותיכ' והכרתי את חמיתכ' וכתתי את פניכום על פני פני גלויכום לומר שהקללות שהזכיר יבואו בפרט על עז וכן מה שאמר וכתתי את עריכ' מר' והשמיטתי את מקדשכ' והשמדתי את הארץ גכ הוא יהיה בעון עז ואמר על כל לו העבירות גכ שילכו בגלות ואתם אחר כנו' והריקותי אחרים מרכ והיתה ארצכם שמה וערכם יהיו מרכה ואמר כל זה אמר אז תרצה הארץ את שבתותיה אכ' כפי פשט הפסוקי לא בא בלות על עון השמיטה אבל התבא אמ' שהגלות בא על עון השמיטה וזה אם שקבל התבא כך או שקבל שפי' הפסוק הוא זה ולזה אינו שואל למה ענש בלות על השמיטה השאלה הד מדוע לא ענשה התורה עונש על שמיטת כספים התשובה לכלם בשנקדים הקדמה אחת והיא שיש ג' מונחים כבדראים בשלם אין עוד בעל טבע בעל רגון בעל בחירה בעל טבע הוא אותו שאינו יודע מת פועל ואין מכיר בפעולתו כגון היסודו והדומם המורכב מהם והנמוח שהאבן שנופלת מלמעלה למטה אינה מכרת ואינ' יודעת אם נופלת או לא ומה שיש' וכן האילכו והעשבי' שנזממים אין יודעים ואין מכירי אם נזממו או אין נזממים ואם הם רעננים או יבשים ואין יודעים הסגולות שיש בהם בעל רגון הוא אותו שיודע פעולתו הפרטית ופעולתו פרטיו אבל אינו יודע כללות הפעולות וכללות הדברים והם הבעלי חיים הכלתי מדברים שמשגיב הפרטים לא הכללים ואלו נקראים בעלי רגון כמו שנתבאר במקומו בעלי בחירה הוא אותו שיודע הפעולות הפרטיות וגם יודע הדברים הכללים וזהו האדם שהוא חי מדבר וזהו שאמר עיני כל איך ושכרו ואתה כותן להם את אכלם בעתו לו הם בעלי בחירה שהם מימלי לוי ואמר פתח את ידך ומשבע לכל מי רגון הם הבעלי חיים הכלתי מדברו שהם בעלי רגון ונרץ שדע עוד שבעלי רגון יש להם הדמות מה עם השית שהקבה יודע הפרטים ומשגיב בהם וזהו סוד נער בעלי חיים מן התורה ובעלי בחירה יש להם הדמות עם הקבה בפרט' גם בכללים שהיה יודע הפרטים הכללי' עוד צריך שדע שלכן הבעלי טבע משועבדי לבעלי רגון כמו שאמרנו במעש' דלכסדרום מקדון שאמר בו ששכבתי אדם רשעים אין הגשמים באים בשביל בני אדם לא בשביל הבהמות ואם אדם ובהמ' תושע וי' אדם כעבור הבהמה תושע וי' הנה שהקבה כותן מטר שהוא בעל טבע כעבור בעלי רגון ולזה אמרו כי השמית כל בשר את דרכו על הארץ אפילו בהמה חיה ועוף כזקקין לשאינם מונס הכלל בעלי טבע משועבדים לבעלי רגון ולבעלי בחירה אבל יש הפרש ביניהם שכעבור הבעלי רגון מתקיימו בעלי הטבע כפעולתם וכעבור בעלי בחירה מתחזקים פירוש בעלי טבע שהוא הארץ כעבור הבעלי חיים שהם בעלי רגון מתקיימיה בטבעם שעושים פעולתם כפי הטבע והוא שיביאו גשמים בעתך ונתנה הארץ ויכלה ועץ השדה יתן פרוו אבל כעבור הבעלי בחירה לא די שמתקיימים אבל עשין יותר שמתחזקים מאד לעשות פעולתם יותר גדולה מטבעם ודע שעל מאמר שאמר עד אשר יבואו ימים שלא תמצא חסך בהם אמרו אל אל ימות המס' ח שאין בהם לא זכו ולא חוב' כי הר' מן שתבטל הבחירה וזה הפך סברתי שאינו שמי' הבחירה כמעלה גדולה וכתב רלבג שהשואל מדוע לא עשה הקבה את האדם

שהיו כל פעולותיו טובות ולא יהיה פועל רעת הוא כשאל
 מהאדם לא יהיה אדם שאם כן יהיה מלאך אלא אין הכוונה
 אלא שכמו שעבדו בעולם הזה כוונת הכל או רובם ליצר
 הרע יהיו אז כוונתם ליצר הטוב ויהיה קצתם טובים וקצתם
 יותר טובים אבל הכוונה לא תוסר ובעבור שהכוונה
 היא ענין גדול וכשכילה יתחזק הטבע לעשות פעולת יותר
 גדולה מטבעם כדל כשאל אימתי יהיה זה והתשובה זה
 יהיה בימות המשיח ומי אמר לנו דל אמרו כן במה שאמרו
 עתידה ישראל שתזויל גלסקאות וכלי מילת שנאמר יהי
 סבת בר בארץ כללם ממש אפוי כלל טורח וכן כלי מילת
 וזה תקנו המזויל למם מן הארץ ויש להקשות והלא הקבה
 אינו מזויל למם אפוי מן הארץ שממשה מוכים הם המטים
 והשעורים ולו הממשה מוכים כשהם שוכים כקראי תבואה
 בכל מקום ואחר שדמין וזריין אותם כקראי דגן וכשטומטון
 אותם ולמין את קמחן ואופין אותן כקראים פת וכן כתב
 הרמב"ם בספר אהבה וידוע שפת ולמם הכל אחד ואם כן
 היאך תקנו המזויל למם מן הארץ שהקבה אינו מזויל למם
 מן הארץ אלא תבואה והאכסוס במלאכות שעושים בשכילים
 עשים למם אלא הכונה שתקנו כך בעבור שעקר חיותנו
 הוא לימות המשיח ומיו העולם הזה הוא הכל לכן תקנו
 המזויל למם מן הארץ לרמוז לזמן ההוא שיוציא הקבה למם
 אפוי ממש מן הארץ ולזה רמז השמיטה שלא יבטרכו למרוש
 ילזרוע ולזה אמ' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור שלא יהיה
 צריך לימות המשיח שהארץ מעצמ' תזויל למם במור ולכן
 מו שאינו טובת מכחש משיח ולזה נתן לו הפסוק עונש וגם
 התנאי פותן לו עונש גדול כאמרו גלות בא לעולם על שמיטת
 הארץ לפי שהמשיח הוא גאולה שיכונן לבאול לישראל והמט'
 רומז ליה ואם ישראל כפרו בשמיטה כפרו במשיח והכופרי'
 במשיח ראוי שלא יבוא לבאול אותם ושהיו בגלות ואם כן
 יפה מאד אמ' התנאי גלות בא לעולם על שמיטת הארץ אבל
 שמיטת כספים אינו רומז לזה אלא למה שכמשך מזה פירוש
 שמד שהשפע הארץ יהיה גדול מאד לא יהיו צריכי המלוים
 לתבוע ללוים ולכן לא ענש בו לפי שזה הוא מקרה לעגם
 והמקרה לא חשש התבא להענישו והתורה לא כתבה לו עונש
 שעל המקרה לא חשש כל כך לתת לו עונש בפירוש שמיט'
 הארץ הוא עגם ושמיטת כספים הוא מקרה לשמיט' הארץ
 וזכה הותרו כל השאלות וכל הספקות והוא ענין חשוב:

אז שכתתו תשמורו ומקדשי תוראו אכיוו כל מקום
 שכאמ' אכי לזמור המנוה לשכר גדול או לעונש גדול ולפי
 שפתי מצות אלו חמורות אמר בהם אכי וי' שהמלך שמנוה
 לעבדו ואומר לו עשה כך אכי המלך המנוה הוא לחוק הנזו
 לעונש גדול או לשכר גדול וכן במדר"בא ולמד מתן שכרן של
 מצות כשאמר פרעה אכי פרעה כמה גדלו ונתן לו שכר שב'
 ויסר פרע' את טבעתו הקבה שאמ' על כל מצוה אכי וי' ע"כ
 ללמד שאין קננה למתן שכרה פירוש שכל המנוה שאמ' בה
 אכי וי' יש בה שכר עגם ולזה הזהיר שלמה עה שכשומר כל
 מצוה שהזכיר בה אכי וי' שהוא דבור המלך זהו שאמר אכי
 פי מלך שמור:

נשלמה פרשת בהר סיני

פרשת אם בחקותי

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם
 וכתתו בשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה והשי

לכם דיש וגו' כזאת הפרשה יש ספקות: **הספק הראשון**
 שנרא' מזה ששכר המצות הוא בעולם הזה ואינו כן שהעולם
 הזה הכל וריק וכמו שאומר בכפר קהלת ואין ראוי שהמצות
 שהם קדושות ורמות גדולות ובנורות כשמים יהיה השכר
 בעולם ההכל שהיום כאן ומחר בקבר: **הספק השני**
 שאמר ומר לא תעבור בארצכם והכונה אפי' חרב של שלום
 לפי שלא היו צריכים ישראל חרב שנא' מנן אם וראה ורומח
 בארבעי' לף בנשאל ואם כן אך אמר ורדתם את אויביכם
 ונפלו לפניכם לחרב שאין להם מר: **הספק הג'** שאמר
 ורדפו מכם ממשה מאה ומאה מכם אפי' ירדפו
 הוא המוכין שהמכין הוא ממשה מאה ומאה מכם אפי' ירדפו
הספק הד' שזאת הפרשה שלא כסדר שהתחיל בגשמים
 ושפע המזונות ואח"כ בשלום ונכחון האויבים כמו שאמר
 וכתתו שלום בארץ ורדתם את אויביכ' ורדפו מכם ממשה
 מאה ואחר כן חזר על הראשונ' ואמר ואכלתם ישן כוסן שזה
 הפסוק היה מקומו למעלה בשפע הגשמים והתבואות

התשובה לראשונה שהקבה רצה להוליך עם ישראל הדרך
 שהאב מוליך עם בני לשיעבוד בתורה כשהוא קטן ואומר לו
 לך לבית המלמד ואתן לך מן הרמונים ומן התאנים ואחר
 שאינו כל כך קטן ואומר לו שילך ללמוד ואתן לך זהב או תאב
 ואמר לו לך ללמוד ואתן מלכות כשהוא גדול ואמר לך ללמוד
 ותירש עולם הבא ואח"כ אומר לו האמת לך ללמוד בעבור
 מעלת הקבה שכרא העולם ועשה לנו את הכפע הזאת לא
 תקלית שום שכר וכל זה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וכן
 הקבה אמר בתחלה אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו
 אתן לכם למם ופירות בשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה
 ועץ השדה יתן פרויו ואח"כ אמר וכתתו שלום בארץ ושכבתם
 ואין מתירד ואח"כ אמר ורדתם את אויביכם ובסוף אמר
 לכם האמת וכתתו משכבי בתוככם והתהלכתי בתוכם אטויל
 עמכם **פ' ערך** ואמר עוד האמת והייתי לכם ללדים בעבור
 מעלתי ועבמותי ואתם תהיו לי לעם שעבדי המלך ראוי למות
 בעבודתי בעבור מעלת המלך עגמו וזה הדרך עגמו הוליך
 בסדר עקב תשמעון ולזה אמ' שם וידעת עם לכרך כי כאשר
 יוסר איש את בנו וי' אלדיק מוסרך הכונה זה שאמרתי הוא
 שהוליד עמם בכרכות הדרך שהאב מוליך עם בנו ואמר אם
 בחקותי לומר החוקים אין אדם עושה אותם בעבורם שהרי
 אין להם טעם לא בעבור הקבה שהמנוה אותם אבל המנוה
 עושה אותם האדם בעבור הקבה המנוה ובעבור המנוה
 בעגמה שהרי יש לה טעם ולז' ואת מצותי תשמרו בעבורי
 ועשית' אותם בעבור המנוה בעגמם וזה טעם ועשית' אותם
 אחר אומר ואת מצותי תשמרו עוד אמ' תשמרו כמו ואכיו
 אמר את הדב' שצריך להמתין האד' למנוה ולא המנוה לאד'
 שזריון מקדימין למנות וזהו שאמ' שומר מצוה לא ידע דבר
 רע וכמו שארז' לעושה שחר אכי משרר השחר ואין השחר
 מעורר לו' ואמר מצותי תשמרו תמיתו ואח"כ כשיב' זמכה
 ועשיתם אותם ולפי שמרבה ככסו' מרבה דאגה ויבאנו בזמני
 וכתתו שלו' בארץ ועוד שאפי' שחרב לא תעבור בארצכם ולא
 יהיה להם חרב עכו' ורדתם את אויביכם ונפלו לפניכם
 כאלו יהיה לכם חרב ולא עוד אלא ירדפו מכם ממשה מאה'
 לקושיית המכין כראה שישראל הלוחמים בראשונה צריך
 שיהיו כמות אלה כלא ויעשה הקבה כם שיכנחו ישראל ואחר
 שכנחו ולוחמים עוד במלחמה עגמה אין צריך שיהיו כל כך
 ישראל כמות אלא אפי' יהיו מועטים ואח"כ יותר מועטים
 וכנחו זה שאמר שהתחילו ישראל לכנח מתחיל לכ הגוים
 להשכר

להשכר ואחכ פסבר ויתר ולזה אמר ורדפתם את אויביכם
 כמות אלנו כאלו ואחכ ורדפו מכם חמשה מאה ואחכ ומאה
 מכם רבבה ורדפו וחס תאמר שאם ישראל לוחמים מועטי
 לפי ששראל מועטים אינו כן אלא והפתי אתכם וכל כך
 תהיו פרים ורבים עד שאף על פי שאמרתי שיהיו לכם ריבוי
 מזונות עד שישיגו דוג את בניו ובניו את זרע עכו לא
 יספיק לכם הלחם והיון של שנה זו ותהיו זריכים לאכול מזל
 השנים שעברו ואכלתם ימן נוטן וחס תאמר שיהיה מעופש
 לא יהיה וישן מפני חדש תוניחו ולא יתכניס היסן מפני החדש
 ובה הותרו כל הספקי ונוכל לומר עוד בסדר לו הברכות
 לפי שיש ארבעה כתות של בני אדם במדינות ויש עובדי
 אדמה ויש בעלי מלחמות רבליים ופרזים ויש בעלי תורה
 חסידים קדושים ויש אכזבים שאינם לא זה ולא אותו אלא
 עשירים מלנים ושקטים האוכלים למערכים ובעלי מלאכה
 ולכת הראשון שהם עובדי אדמה אמר וכתתי בשמיכ בעתם
 כתה הארץ ויבולה ועץ השדה יתן פרוי לעשירים והמוני
 בעלי מלאכה וכתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד לבעלי
 מלחמה אמר ורדפתם את אויביכ ורדפו מכם חמשה מאה
 ומאה רבבה ורדפו לבעלי תורה אמר וכתתי משכתי בתוככ
 והתהלכתי בתוכם לא תשמעו לי ולא תעשו את
 כל המצוות האלה וחס בחקותי תאמרו ואת משפטו תגעל
 כפשכם לבלתי עשות את כל מצוותי להפרכם את בריותי בלן
 הפסוקים וספקות הספק הראשון למה האריך כל
 כך היה מספיק שאמר וחס לא תשמעו לי ולא תעשו את כל
 המצוות האלה מה צורך וחס בחקותי וחס את משפטו
 הספק הב' איך אמר במשפטו בשלש כפס שאמר וחס את
 משפטו תגעל כפשכם שהרי המשפטים השכלגור
 בהם הספק הב' למה חזר לומר לבלתי עשות
 את כל מצוותי שכבר אמר ולא תעשו את כל המצוות האלה
 התשובה לכן כראוי לי שלאחד מארבעה סבות לא
 ועשו מדינה אחת מה שיזוה המלך להם
 האחת בעבור שחשבו שהמלך לא ישיגם עליהם מצד שום
 לו טרדות אחרות ועיניו המלוכה רבים וככדיים כי רבה
 היא הב' בעבור שמצוה להם דברים חוץ מן השכל ומחשבים
 שמצד קלות דעתו נוה כן הב' לפי שמצוה עליהם צווים
 רבים מאד ומכבוד עליהם עליו במיני מסיב וארכיוו מכה
 בלו והלך וכמלחמו בסכמת גופה ודברי יקשים מצד ריבויים
 הסבה הרביעית לפי שמצוים למרוד במלכם לגמרי כנגד
 הא' אמר וחס לא תשמעו לי הכוונה לי בעבור שתחשבו
 שאיני משגיח בכם ולכן לא תעשו כל המצוות האלה כנגד
 השני אמר וחס בחקותי תאמרו שהחקים אינן להם טעם
 ואין השכל טובלן כנגד הב' שמצוה להם צווים רבים אמר
 וחס את משפטו תגעל כפשכם ואין הבעלה מצד המשפטו
 בעצמם אלא מצד ריבוי המשפטים והמצוות לבלתי עשות
 את כל מצוותי כנגד הד' אמר להפרכם את בריותי שרונים
 למרוד בו ולפרוק עול התורה והמצוות מעליהם ולזה כתן
 להם עונש מדה מדה כנגד מדה הא' להענישם עליו אמר
 אף אני אעשה זאת לכם כמו שאמר לי שאמרתי לא תשמעו
 לי כן אמר לכם שאמר אף אני אעשה זאת לכם ובעבור
 שמחשבתכם היא שאיני משגיח ומפקדתי עליכ כהלה שאמר
 והפקדתי שפירושו זכירה והשגת כמו פוקד עון אבות בודק
 אפקוד רוחו שאתם מחשבתם עליו רעה שאיני משגיח אני
 משגיח עליכם לרעה והכלה שאתם אומרו עליו יהיה עליכם
 ולא יהיה כהלה מצד מלחמות עליו לשאקיה בלתי משגיח

את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדינות
 כפס יס לשאול למה אמר בשחפת וקדחת מכלות עינים
 ומדינות כפס ולא אמר כן בקללות שיזכיר אחרי כן שהם
 יותר קללות כמרנות מאלו וכראה שהכוונה לפי שחפת
 פירושו כפית כמו שפרשו ואמרו חכמי הרפואה ששיקוי עם
 קדחת הוא רע מאד פירושו שאם בא השיקוי ואחר כך בא
 הקדחת רעה מאד לפי שלא בא אלא לסבה חזקה מאמר
 שבא הקדחת אחר מולי שהיא רק ולא שהיא הפך הקדחת
 ואם בא הקדחת ואחר כך השיקוי השיקוי הוא רע שלא בא
 השיקוי לא לסבה חזקה וגם לפי שכל ענין שיקוי עם קדחת
 רע מאד לפי שצריך תרופה הפכויות ומה שזועל לזה יזיק לזה
 ולזה אמר בהלה שיכילו הרופאים ברפואתו וזהו מכלות
 עינים ומדינות כפס ולזה אמר בזו וכתתי פני בככ פירושו
 השנמתי יהיה בכס ועונש כנגד הב' שהיא אם בחקותי
 תאמרו אמר וחס עד אלה לא תשמעו לי ווספתו ליסרה
 אתכם ושכרתו אתגאון עונכם לפי שהמואם בדבר אחד
 הוא מצד גאונו וגאונו ומוטב שהדברים מאוסים בערכו
 ואינו מחשבים לכלום ולזה וכתתי את גאון עונכם וכתתי
 את שמוכם שמורים ככרול ועם כל זה לא יהיה מטר ואת
 ארבעה פכחות וזה לפי שמאסו בחקים וכוף להם דבר
 שהוא כחוק שאמר שיש אידים לעשות ענבים ראוי שיתנו
 ג' אידים להגשים ועכו לא וכוף וגמשים ולא תתן ארבעה
 יבולה שאפילו הדומם לא ימשיב לכם לכלום לתת לכם יבולה
 ועץ הארץ שאין לו אלא כפס הנזממת לא ימשיב לכם לכלום
 לתת לכם פרוי ועונש כנגד הב' שהיא וחס את משפטו
 תגעל כפשכם שמועלין במשפטים ובמצוות מצד ריבויים לזה
 אמר בזאת והשלכתי כפס את חית השדה ושכלה אתכם
 והמעטיה אתכם כמו שאתם אינכם חפצים בריווי המצוות
 גם כן איני חפץ בריווי שלכם ותהיו מועטים ועונש כנגד
 הד' שאין חפצים במצוות מצד שרונים למרוד במלכם לגמרי
 ולפרוק עול התורה ומצוות מעליהם והוא שאמר להפרכ' את
 בריותי אמ' וחס בלא לא תוסרו לי והלפתם עמי קרוי הבאתי
 עליכם חרב נוקמת נקם בריתי ומצד החרב שבא עליכם
 מחוץ לעיר וכאספת אל עריכם וכשתהיו בעיר וכוף דבר
 באופן שמחוץ תשכל חרב ובעיר דבר שהצלת החרב הוא
 ליכנס תוך העיר והצלת הדבר לצאת מחוץ לעיר ולכן יבוא
 חרב ודבר לשלא יהיה לכם שום הצלה ועוד יבוא לכם מצד
 המצור שלא יבוא מחוץ לעיר לחם ואשבור לכם מטה לחם
 ואמר לשון שכירה לפי שהם בעלו הכרות ושברו אותם ואמר
 שמיים כל אלו הד' אמר וחס בזאת לא תשמעו לי ואכלתם
 בשר בניכם ובשר בנותיכם עכשוו כתן קללות גדולות שאין
 בכל הארבעה הכוזרות קללות כלא לפי שעברו כל הארבעה
 מיני קללות ולא לקחו מוסר לכן אמר עתה קללות כמרנות
 והוא ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכ וכתתי את פניכם
 על פגרי גלליכם ולזה אמר גלות בזאת אחר שעברו כל
 ארבעה מיני קללות וכלם ג' התראות לאלו הקללות שהזכיר
 בזו ולא בזו ואבדתם בניים והדתורו את עונם ואת עון
 אבותם כמעלם אשר מעלנו בוי אף אני אלק עמם בקרוי
 יש מקשים אחר הוידו למה ילק בקרוי והתשובה לפי שהם
 מתודים בפיהם והלב עקוב בפיו ובשפתיו כדדוני ולכן רחק
 ממנו בעקו בפיו חטאנו פתלתול ועקם לבנו וזהו שאמר
 והדתורו את עונם כמעלם אשר מעלנו כי הוידו הוא עש
 המעל והעברות בידם לא סרו מתאוותם והוא כטובל ושרץ
 בידו ואחשוב שהוידו ענמו אינו שלם שלפי שכלו עליהם

קללת כל כך כמרמות עד שאומרים ממנע הוא שחטאתינו גדלו כל כך לשיבוא עלינו כל כך קללות אמת הוא שחטאתנו אבל לא הספיקו לבוא עלינו כל אלו הקללות אלא שהקב"ה חבד עונותינו עם עונות אבותינו ולכן באה אלינו הנזרה הזאת וזה הוא שאמר והתגדו את עונכם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלנו כי המה ואבותם וזה אף אבי אלק עמם בקרו והבאתי אותם עוד בארץ אויביהם ויכבדו לבדם הערל וזו ירנו את עונכם פירושו שיאמרו שבעבור עונכם לכד באו להם כל הנזרות:

והשימותי את מקדשכם אף כשעה שהם שוממין בקדושתן הם עומדים וכן במדרש תלמי אף שחרב בית המקדש אין השכיב וזה מתוכו שכאמר יי' בהיכל קדשו יי' במזבח כסאו אעפ שכסאו כשמי' השכינה בבית המקדש וההיכל בקדושתו עומד: שכאמר והיו עיני ולבי עם כל הימים ואמר לעולם אין השכינה וזה מכותל מערב שכאמר הנה זה עומד אחר כתליו.

וכשלו איש באמיו בעון אמיו מלמד שכל ישראל ערבים זה לזה וכן בעבן ואמר רבותינו אל למה כמאלו ישראל לאגוז מה אגוז אתה נוטל אחד מן הכרי כלן מתגלגלן זה אחר זה כך לקח אחד מהם כלב מרגזים: **וזכרתי** את בריתי ועקב וגו' כאמר זכורה באברהם וכיעקב ולא ביחמק שאפרו כבוד ומנוח על גבי המזבח **וזכרתי** את בריתי ועקב ואף את בריתי ונחמק ואף את בריתי אברהם לא הזכיר כיעקב אף לפי שמתנו שלימה: ועד הקבלה יש הפרש גדול בין לשון אף ללשון גם אף מדת הרין גם מדת רחמים מלשון גמולו 'סודי' בכתב ועקוב מלא בוי' מיכיו כה' מקומו' שכתב ועקב מלא וכה' מקומות ככתב אליהו חסר דר'ל ועקב כעל אות אמת משמו של אליהו ערכו עד שיבוא ויכשר לכינוי 'בברכות התמול' באלף אס בחוקתי וסיום בתנו קוממות לו' שאין הברכות לישראל אלא כשיקיימו התורה מאלף עד תאו' בלות התמול בלאו ואם לא תשמעו ומסיום כלה הפרשה בהא בהר סיני ביד משה והוא חזי השם משום עמו אכזי בנדה: **איש כי** יפליא כדר בערך כפ' לו'י' בחאן יש ארבעה עניינים עד סוף הפרשה אחד פרשת ערכין כל איש כי ופליא כדר בערך כפשות לו'י' והיה ערך הזכר מין עזרי שנה ועד שאים שנה והיה ערך חמשי שקל בשקל הקדש וגו' פרשה שנית פרשת תמורה שאמר כה ואלם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לו'י' כל אשר יתן ממנו לו'י' יהיה קדש:

לא יחליפנו ולא ימור אותי טוב ברע או רע בטוב הענין השלישי ערכי השדה שאמר כה ואם משדה אחותו יקדיש איש לו'י' והיה ערך לפי זרעו זרע חומר שערות בחמשים שקל כסף: הענין הרביעי המעשר שאמר וכל מעשר בקר ונאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירו והיה קדש לו'י':

לא יבקר בין טוב ובין רע ולא ימורנו באלו העניינים יש חפקות:

הספק הראשון מה קישור יש לאלו הד' עניינים עם המוסר או עם פרשת הפקודים שאמריהם:

הספק השני שאין להם קישור לא עם המוסר ולא עם הפקודי' תמורה לא יחליפנו ולא ימור אותי וכפרשת מעשר לא כפל אלא אמר לא ימורנו ולא אמר לא יחליפנו:

הספק הג' למה בפרשת תמורת הקרבן אמר טוב ברע או ברע בטוב ובענין המעשר לא אמר כן לא לא יבקר בין טוב לרע: התשובה לראשונה הקישור שיש לפרשה הא' שהיא פרשת ערכין עם המוסר שכל איש ישראל שרוצה עבאו בנדה ראוי לו לטוב בתשובה ויתענה ויתפלל ויודר כדרים לו'י' אם ינוחאו הקב"ה מאותה נדה כמו שעשה ויכה במעו הדנה שאמר אשר כדרתי אשלמה ויחנה על כנה ולפי שפרשת המוסר היא נדה גדולה לישראל וכפרט שאמר שיהיו גולים בארץ אויביהם ראוי שיאמר כל איש ישראל אינו טודה עמו מהשוני וערכי עלי ולכן סמך פרשת ערכין למוסר: עוד כמאמרו מענין המוסר ג' רעות והוא כשאמר בו ואתכם אזרה בגוים הרע הא' שמאמ' שאמר כן אכ' החליף הקב"ה לישראל באומה אחרת ועזבו ולקח יו' לשם ההוא שאמו בגלות שמה

הג' שאלו הוכח שלא יחליף לנו באומה אחרת אם כן שאנו גולים בארצות לפחות האומה ההוא חזובה מישראל ואנו פחותים בערכם: הרע הד' שאמר שכתן ארץ ישראל לאומה אחרת לא תשוב עוד לנו שהרי נתנה להם ולרע הא' אמר פרשת תמורה שאמר **כה לא יחליפנו ולא ימור אותי** טוב ברע או רע בטוב לנשאל ויחליף הקב"ה לישראל לא באומה אחרת ויחליף אותי טובה ממנה: לרע ה' שיהיה ש' עבודתו ויהיה בולת אמר ענין המעשר שהוא רמז לשי' שהוא עשירו ולזה אמר וכל מעשר בקר ונאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש לא יבקר בין טוב לרע ולא ימורנו וכפרש' תמורה אמר טוב ברע או רע בטוב וכמעשר לא אמר לא לא יבקר בין טוב לרע הטעם שבשלמא בישראל לא יחליף לנו הקב"ה באומה אחרת ופול בטוב לא יחליפנו טוב זה הא' **כה לא יחליפנו ולא ימור אותי** טוב ברע או רע בטוב ענין המוסר שיהיה רע שהוא ישר כשענין עבירות ועו' בטוב שהוא אומה אחרת אם יעזבו ע' ויעבדו את יו' אותה האומה אפילו הכי ימורנו אבל בשית שלא כחליף אותו שהוא טוב ברע שהיא ע' נאמ' אבל רע שהוא ע' בטוב שהוא הקב"ה טוב וראוי שתחליפנו ואך יאמר או רע בטוב או ולכן אין ראוי שכאמר בו אלא לא תמוס חליף בעבודת הש' בין שתבא לך טובה בעבודתו בין שתבא לך רעה ואלם לא יבקר שבקר הוא לשון ביקור שהאדם מבקר ומכדיל בין הדברי ובין הגוים: עם האור וכערך מתערכין הנזרות ולכן כפל בקרבן לא יחליפנו ולא ימור לפי שיש בזה ב' חלוקות טוב ברע או רע בטוב אבל בשית אין בורק חלוקה א' שהוא טוב בעו' הוא רע ולזה לא עשה בו חלוקות אלא אמר בין בטובה שבא לך מעבודתו או רעה לא ימורנו לרע הד' שהוא שארץ ישראל לא תחזור לנו אמר שיהיה אחזנה שאמר כה בשר היוכל ישוב השדה לאשר קנהו מאתנו לשאר לו אחזות הארץ לומר שארץ ישראל תשוב לנו בימות המשיח: לרע ה' שאמר שאנו גולים בארצות אם כן הם חשובים ממנו לזה סמך לו פרשת הפקודים שהמוכה הדבר מחד חשיבות מוכה אותו וזהו שאלו ישראל כמשלו לערימות מטיב אדם טהולך לגרמו מוכה מכו' כמה כורים יש בו כמה כאים יש בו ואינו מוטע למכות התבן והקס כך הקב"ה מוכה את ישראל ויחליפנו כמו שמונה הכוכבים שכאמ' שאו מרוה עיכוס וגו' זה דעתו בהתרת כל אלו הספקות:

נשלמה פרשת אם בחוקותי

זחנה
פ' אלו

המשכן ובסמוך כחדש השני שהיא אוויר באחד למדש מכאם
 זאת היא אהב' יחסי' שרנ' למלך על ישראל והייתי לכם לאדני
 ואת תהיו לי לעם ומנחם אהב' הקב"ה לישראל שלמה מכאם עצה
 עיקר גדול מזה המכין שבעניניו החשובי ראוי שיעשו עיקר
 מן הזמן שיהיה הגון וכן כריך מקו' הגון וליה אמ' מקום הגון
 במדבר סיני ששם קבלו התורה ואם הזמן עדין לא נאכחו
 מהם כיסו מזרים ולא ח' בשנה השנית לנאחם מארץ מזרים
 וגם הכמינין חשובין שאנו את ראש כל עדת בני ישראל והמוני'
 אותם חשובין תפקדו אותם לנבואות אתה ויהררן וגם
 לכפי מו' שנעשה המכין היו חשובין ואתכ' יהיו איש איש למטה
 ואלעפ' שגם הם ג' במונין הרו חמשה תכאים לחשיבות ולזה
 אמר ואלה שמות האכאים לראובין אליצור וגו' והיה מכיפיק
 שואמו ואתכם יהיו כשואי המטות מה נודך להארץ בשמות
 אלה שזה לחשיבותם ולזה אמר אחר כך ויקח משה ויהררן
 את האכאי הלא אשר נקבו בשמו' שאשר נקבו בשמות מיותר
 לא רמו' מה שאמרתי לנמ' ויקח משה את האכאי הלא אשר
 נקבו בשמו' שמן הראוי לא היה לנקבם בשמות אכל לפי שהם
 ככבדי' נקבו בשמו' הרו התכאי האחד התכאי האחר ואת כל
 הפד' הרו משיכו' העד' הקהילו הרו חשובי' המוני' באח' למדש
 השכי הרו חשיבות הזמן ויפקדם במדבר סיני הרו חשיבות
 המקום ובו חזר לרמוז החמשה תכאים בשעת המעשה
 עוד תכאי ששני שמו'ד מנו כמה בתי אבות יש בשבט המשל
 עזרה בתי אבות יש בשבט ואחר כך מנו כל המשפחות
 שיש בכל בית אב בבית אב פלוני עשרה משפחו' ובבית אב
 פלוני חמשה משפחות במשל ואחר כך מנו כל האכאים שיש
 בכל משפחה ובזה ידעו כמה אכאים יש בשבט ההוא הרי
 שמנו המשפחות והבתי אבות וכל השבט כמה אכאים יש בו
 ואחר כך כל ישראל והיו שאמר שאנו את ראש כל עדת בני
 ישראל הרו כללות כל ישראל למשפחות הרי המשפחות
 לבית אבותם הרו בתי אבות ואתכם יהיו איש איש למטה
 הרו השבט כמה אכאים יש בכל שבט : וכן אמר אהב' לכפי
 שמעון למשפחותם הרו המשפחות לבית אבותם הרו בית
 אב פקודיהם למטה שמעון הרו כל המטה כמה אכאים יש
 בו : ואתכ' בכלל כל ישראל אלה הפקודים אשר פקד משה
 ויהררן שש מאות אלף וגו' : וזה לומר שאיפשר שימנו
 כל האכאים שיש בכל השבט בלא שימנו הבתי אבות כמה
 הם : והמשפחות כמה הם : ולא רצה אלא למנות הבתי
 אבות והמשפחות לחשיבותם ולמכתם : ואת מה היא החכה
 התשובה שאמר שכל איש ואיש כענה מנו משה ויהררן הרו
 הנושא מהכניאים הגדולי' האלה ובאמצעותם יושבחו מהשי'
 ואת שיהיו כמינין לגבלותם יש בזה טוב אחד ורע אחד טוב
 אחד שיושבחו כל אחד משה הכניאים רע אחד שיהיה בהם
 נגף ואם יהיו נמכים במחנות השקל יש בזה טוב א' ויש רע
 אחד הטוב הוא שלא יהיה בהם נגף הרע שלא יושבחו
 מהכניאים ולכן כתבו שמותם ובכתיבת השמות מנו משה
 ויהררן השמות ובהם כבר הושבחו כלא הם בעצמם יהיו כמינין
 אחר שהשמות רומזים אליהם וגם לא יהיה בהם נגף וזהו
 שאמר במספר שמות כל זכר לגבלותם שירוש שמנו השמות
 ואז יושבחו כאלו כמנו לגבלותם שכפי פשוטו קשה שימנו
 לגבלותם שהרי אמר זה יתנו כל העובר על הפקודי' מחנות
 השקל ולא יהיה בהם נגף הרי סבה אחת לזה המכין שהיא
 לשיושבחו : והסבה השנית לפי שרצה הקב"ה שיכבדו לארץ
 מיד ולא כל יונקא כבא בישראל למלמה : הסבה השלישית
 שששים רבוא היו ליכני הדור אומרים שהמזכרו' באו על כשו'

אחריו שכל תורת הכהנים בספר ויקרא כואר ככפר
 הזה המנות שנעשוה בענין אהל מועד והגביל
 המשכן בהיותו במדבר כאשר הגביל הר סיני בהיות שם
 השכינה ואמר והזר הקרב יומת כאשר אמר שם כי קול
 יסקל וזה ולא יבאו לראות ככלע את הקדש ומתו כאשר
 אמר שם פן והרסו' ל' לראות וזה חיד' יהיה משמר המשכן
 וכליו ואיד' ויבנו סביב וכל זה למעלת המקדש כמו שאמרו
 אינו דומה פלטרין של מלך שיש לו שומרים לפלטרין שאין
 לו שומרים :

פרשת במדבר סיני

נסמכה פרשה זו של חומש הפקודים לפרשת תמורה
 שלמעלה : אמרו במדרש ללמדך מה הקב"ה
 יחיד ואין לו תמורה שנאמר אין קדוש כיו' כי אין בלתיך כך
 לא ימיר ישראל באומה אחרת וזה הוא שאמר דודי לי ואני
 לו אל תמירוכי בשם שאינו ממיר אתכם קרוינס כאן
 בשם שאין ממירין בהמה בהמה כך אינו ממיר אתכם :
 ועוד במדרש מאשר וקרת בעיני נכבדת יקר אתה בעופי
 שלכל האומות לא כתתי להם מכין ולך כתתי מכין : משל
 למלך שהיו לו נורמות רבות וכלן מלאין תבין וקט ולא היה
 מרדק במכין היתה לו גורן אחת מלאה מטוס אמר לבן
 ביתו מנה לי כמה כורין יש בו המלך זה הקב"ה הגורן אליו
 ישראל שכאמר מרדשתי וכן גרמי התבואה שיש שם קדש
 שכאמר קדש ישראל לוי' ראשית תבואתה כן ביתו זה משה
 שכאמר בכל ביתו כאמן הוא כך האומות כמשלות לתבין וקט
 שכאמר יהיו כתבן לפני רוח וכתובות בית עשו לקט אכל ישראל
 מטוס כרורים הם נדוקים הם שכאמר ועמד כלם נדוקים
 לשכך הוא מדקק במכין : ויש לשאול מה נודך בזה המכין
 וחזל אמרו מתוך חבתן לפכו מונה אותם כל שעה כשיאנו
 ממכרו' מכאם וכשפלו בעבל מכאם וכשבא להשרו' שכינתו
 ביניהם מכאם : והכוונ' לפי שיש ג' מיני אהבות אהבת הטוב
 אהבת טבעית אהבת הבן לאב ואיש לאשתו אהבת יחסית
 כאהבת המלך עם עמו לפי שאינם ממין אחד שהמלך ואהב
 לעם כשידין להם דין אחת וישמרם מהלוחמים עליהם והעם
 ואהבו למלך כשיעבדוהו ויכבדוהו : כנגד אהבת טבעית
 אחר כשנאנו ממזרים מכאם שכאמר בני בכורי ישראל
 כנגד אהב' הטוב אחר כשפלו בעל מכאם שחזרו בתשובה
 שמה רבינו ושכט לוי לבד הרבו למי שרבו ושם מאות אלף
 רבלי לא הרמו' וד' למשה ונעטו כחל לפני גוזזה כאלמה
 ולכן הזכיר התורה עון העל לא לשיהיה דבה רעה על ישראל
 לשמנה כקמיהם לא להורות התשובה הגדולה שעשו ואמר
 כשרעה להצרות שכותב כיסיה' מכאם שכאחד ככיסן הוקם

פרשת נשא

איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל ושכב איש אותה וגו' בענין הסוטה יש ספקות הספק הא' מה נורח לומר איש איש יספיק שיאמר איש פעם אחד הספק השני מה נורח לומר ומעלה בו מעל אחד מהמעל אינו אלא ושכב איש אותה וכן פ'טו ומעלה בו מעל ומעו המעל ושכב איש אותה הספק השלישי למה התחיל כאן בפורענות שאמר ועבר עליו רוח קבאל וקבאל את אשתו והוא נטמא' או עבר עליו רוח קבאל וקבאל את אשתו והוא לא נטמא' הריאוי שיפתח בזמית ואחר כך ואמר הטרענות וכן עשה בסוף שאמר והשביע אותה הכהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תמת אושך הנקי ממי המרים המאריים האלה ואת כי שטית וכי נטמאת וחלל מנוה לפתוח תמלה לזכות בדיוכי נפשות הספק הרביעי למה נעשה זה הענין ע'ו כהן ולא ע'ו נזיר שזה הוא דין שנעשה באזהרה והדיוכי הם לסתדרוין והזופטום לא לכהן כמה שהוא כהן הספק ה' למה היתה קרבנה קמת שעור' ולא מחטים ורז'ל אמרו היא עשתה מעשה בהמה לפיכך קרבנה מאכל בהמה ויש להקשות הנה המנחה הראשונה שהיו מביאים בפסח שכונו ג' כל כך נסים וכפלאות היתה משעורים אם כן הוא דבר חשוב הספק השני מה טעם מן העפר אשר בקרקע המשכן יתן הכהן אל המים למה עפר ולמה מים הספק ה' מה נורח לכתוב האלות האלה בספר ותשתה כמים דיו שיאמר הכהן האלות בפיו בלא כתובה וכל שכן שהיו מומקים השם זה ויש אזהרה למוחק את השם ואם בעבור השלום יספיק אחד מהכיבוים ולא אחד משמות שאינם מחמקים הספק ה' מה טעם וכזרעה זרע שארזל שאם לא היתה וילדת תלך והיתר הספק הא' למה כפל איש איש שארזל שזאת האשה חטאה לשית שנקרא איש שכאמר ו' איש מלממה וחטאה לבעל ויש להקשות ג' כל חוטא לחבירו חוטא לשית ולא אמר איש איש השוכה שמו שחטא לחבירו ב' כל אינו כעשק בשמחל ה' ויחול הק' קצת עונו אבל באשת איש אף על פי שמחל הבעל לא ויחול לו הק' כלל' והיתר הספק ה' מה נורח ומעלה בו מעל שאמר ב' דברים אחד כי תשטה אשתו תטה מדרך הנביעות והיא עות פנים עד שחטד אותה השני ומעלה בו מעל שעברה על התראתה שהתירה בה ש' תסתרו עם איש פלטי' ה' ושכב איש אותה וכו' והיתר הספק ה' למה התחיל בפורענות הטעם שאמר שנטתה מדרך הנביעות לדרך עוות ועוד שעברה על התראתה ונסתרה עם אותו שחטדה בו א' מסתמא ושכב איש אותה והיתר הספק ה' למה נעשה זה הענין על יד כהן לפי שזה הוא לשים שלום בין איש לאשתו ולפי שאהרן היה אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין איש לאשתו לפיכך נעשה על יד בני אהרן והיתר הספק ה' למה היה קרבנה קמת שעורים יש בו טעמים הא' לפי שהיה כתבה לבעל ומעדימים ויהיה מאכלה שעורים שהוא קרבנה השני שה' שעורים יש להם עוות פניו שהחטא מכוסה כבעלת עבדה והשעורה מגולה כעוות פנים ה' לפי שהשעורה מעט זמן היא תמת הארץ וכן האשה הזאת אוכה בכיתה פנימה אלא פעם בחוץ פעם ברמוכות ככיתה

ישראל לוא ויתולדו על משפחותם פלו בן פלו עד יעקב ולזה אמר על פי ו' הרי מנין אחד המנין השני הוא לדגלים שג' הכתוב מנה כמה אנשי היו בכל דגל והסדר שסדר בדגלים הוא דגל ראשון יהודה יששכר זבולון דגל שני ראובן שמעון ד' דגל שלישי אפרים מנשה בנימין דגל רביעי דן ונפתלי אשר והטעם לזה כמעט כסדר תולדותם אלא שכראשונה יהודה והנולדים אחריו יששכר וזבולון וכשני ראובן שהוא בכור ושמעון כולד אחריו ועמיה הכבוד שבשפתת אים שהוא ג' וכשלישי כל כיו רחל שכולדו באחרונה וברביעי כל בני השפחות דן ונפתלי אשר ויש בזה טעם אחר בתחלה דגל יהודה לנד מורח שהוא מלך ומורח מאיר העולם ועם המלכות שהוא אורה אור התורה שהוא יששכר ועמו זבולון תומך לומדי התורה ראשון יסעו שכאמר ויעבור מלכם לפנייהם וי' בראש' דגל שני ראובן שהוא בעל תשובה שאמר התורה באה התשובה וגד שהוא בעל גבורה שצריך גבורה להיות בעל תשובה כמו שכתבאר במקומו שכשהאדם להיות בעבירות כמעט אין בידו לעשות תשובה ואי זהו גבור הכובש את יצרו ויחמו כימים לשמעון לכפר עליו שכאמר אהלסם כיעקב והיה לדרום שבוגשמי רצון וסללו כרכה ואחריו דגל אפרים ומנשה וכנימין שהם כל בני רחל והיו במערכ לפי שאכונה במערכ ובחלק בנימין בית המקדש וגם אפרים ומנשה שהם בני יוסף ויהי ו' את יוסף דגל רביעי דן ועבד עזולכן הוא כנפון מנפון תפתח הרע ויבא אשר להאיר ח' אכו שהחסיך העולם בע'ו וכתיב וטובל בשמן רגלו ונפתלי' ג' שהוא מלא ברכתו לברך לרן באחרונה יסעו שכל העובד ע'ו הולך לאמר ולא לפניו איש על דגלו באותו כל דגל היה לו מפה כבועה תלויה שנכעו של כל אחד כגון אכנו הקבועה בחסן בדגל יהודה גוון כוסף בדגל ראובן גוון אודם בדגל אפרים גוון שוהם בדגל דן גוון לשם עוד צורת משונות זו מזו בכל אחד מהדגלים בדגל יהודה צורת אריה שכאמ' גור אריה יהודה בדגל ראובן צורת אדם שכאמר וימנא דודאים כשדה והם צורת אדם בדגל אפרים שור שכאמר בכור שורו בדגל דן צורת כשר וקבלה כוד חכמים שהגוף צורת כחש שכאמר יהודן כחש עלי דרך והככפים כנפי כשר שמורים רחמים שכאמר ככשר יעיר קנו' ולו הארבעה הם מרכבה דיוחוקאל אדם אריה שור כשר ולו היו דגליהם גדולים אכל לכל אחד מהשכטים דגל קטן לשמעון צורת מככר של עיר שכם וצורה של דגל יששכר חמור שכאמר יששכר חמור גרם צורה בדגל זבולון אכיה שכאמר זבולון לחוף ומים ושכון בדגל נפתלי צורת אילה שכאמר נפתלי אילה שלמה צורת דגל גדוד על שם גדוד ידודי צורת דגל צורת דגל אשר וית שכאמר וטובל בשמן רגלו צורת דגל בנימין זאב שכאמר בנימין זאב צורת דגל מנשה ראש שכאמר וקרי רי ראש קרנו' וכל לו עביוטים כוראים לסודות כשנבים ודע שכארון שלמה כיוונים ככנר הכנאיה שהיא שלשה מדרגו' רוח הקדש אספקלירא שאינה מאירה אספק לריא המאירה והשלחן שלמה כיוונים ככנר המלכות שהיו שלמה משלות שופטים מלכו ישראל מלכו יהודה והמורה שכי כיווני תורה שכתב ותורה שבעל פה מוזכר הקטורת שכי כיוונים ככנר ישראל שהם שכי מעלות וראוי ובעלי מלכה שניכונים אלו לאלו דאלמלא עלייה לא מתקיימים אתכליו:

גשלתה פרשת במדבר סיני

בביתך לא ושכנו רגליה ה' לפי שזאת נחש' ככאף מנד מוס
 וכן הרעה והטעה חמה תביא שעורי שהם קרים לקרר חמה
 הה' לשון נופל על הלשון שלא שמה לתאונה שיעור' ה'
 סערת ו' חמה ונחמה וסער מתחלל על ראש הרשעה ויחול
 בעיני כלל שעורים גדעון שפתרוהו למער יח' לא השגיחה
 לכדקניו שיבאו ממזרים שאז מנחמים מכת עומר שעורים
 ה' שבעבור הכואף אינו ממטיר שכאמר וימנעו רכיבים
 ומלגוש לא היה ומנחם אשה זונה היה לך מאכת הכלל ואמ'
 רבותינו אל שנה הקכה עומר בפסח כדי שתתברך תבואה
 שבשדות ולקושיא שהקשתי שבפסח המכה הראשונה
 שמיבואים היא משעורים התעבה עם היה סולת מנופה כי
 כפי אכל בכא' אינו מנופה כלל ששם כאמר סולת וככאן אמ'
 קמח שעורים' והיתר הספק ה' למה עפר ומים ושם ו'
 התעבה לפי שמן הראוי היה שתעניגו את האשה ותסתכל
 ב' דברי מאין באה מנופה סרוחה ולאן תלך למקום עפר
 ולפניו מן עתידה ליתן דין ומשכיל לכן כנגד הטובה יבא מים
 וכנגד מקום עפר יקח מן העפר אשר בקרקע המשכן וכנגד
 לפניו מן עתידה ליתן דין ומחולו הפסקים שבהם השמות
 הקדושים והיתר הספק ה' מה טעם וכדעה זרע שאם לא
 הית' וילד תלד התשוב לפי שביטוייה ללא סבה ומרובה בתורה
 בלתי אמותי' ונוכל לומר עוד לפי שהיה מוריד בשמות זוג'
 זוגו לבעל ואשתו ואם הסוטה טמאה איכה בת זוגו ותמות
 ואם היא טהורה היא בת זוגו ואם היא בת זוגו מדוע לא
 ילדה עד הנה ודאי הוא מפני טמא שטמאה הוא או היא ולכן
 כסתלק הקסה מיביאה ולפיכך לא ילדה' לפי שזרע שלשה
 שותפין לאדם ואמר שאין בכאן לא שנים שותפין אלא שתלד
 שאין כאן אלא איש ואשתו ועכשיו ששתתה עם ו' כמים היו
 כאן ג' שותפין ולזה אם לא היתה יולדת תלד ולזה אמר ואם
 לא בטמאה האשה וטהורה היא ונקתה וכדעה זרע ככל'
 לא יצוק עליה שמן הטעם ארזל שלא יהא קרוב מהודר
 עוד שהיא עשתה דמוסך והשמן קרוי אור ונוכל לומר עוד
 שהשמן כמשל לשם טוב שכל טוב עם משמן טוב וזאת חכמה
 שמה הטוב ועוד לפי שהשמן אינו מתערב דשו משקה וזאת
 כתערב עם איש זר' ועוד לפי שהשמן עולה על כל המשקים
 והסוטה לא יאמר עליה ואת עלית על כלם: ולא יתן
 עליו לבונה ארזל לפי שההמות קרויות לבונה שכאמר אל
 גבעת הלבונה וזאת פרשה מדרכיהו ונוכל לומר לפי שאם
 תכנס בכתר ותרבלה בורית ככתם עונה ולא תתלבן ולכן
 לא יתן לבונה שהיא רמו ללבון עונ' וברלי חרם ארזל היא
 השקפת הכואף וזן משוכח ככוסות משוכחים לפיכך תשתה
 מים מרים בקדירה כווי' של חרם ונוכל לפרש לפי שכלי חרם
 אינו יונח מידו דפנו לעולם ואין לו תקנה אלא בשכירה כך
 זאת אין לה תקנה לא במיתתה ולא יכופר העון הזה לה עד
 שתמות: ופרע את ראש האשה סותר קליעת שעה
 ראשה כדי לבזותה מכאן לכבות ישראל סגלוי הראש גכאי
 להן ונוכל לומר לפי ששערות הכחורות כווי' להם וכמו שאמר
 אם ונתה בהינמה וראשה פרוע כתובתה מאתו וכמגלת
 שור המורים שערך כעדר העזים והסוטה גלתה שער ראשה
 לכואף להראות לו ויפיה לפיכך ופרע את ראש האשה מדה
 כנגד מדה: בתת ויאת ירכך כופלת ואת בטעך כנה
 לפי שטמאה עם הכואף באלו האיברים ונוכל לו עוד לפי
 שהסוטה היא אפיקורוסית שאין איפשר שזאת לקבל מיתה
 ברכושה ומי הוא הסכל שממית את עצמו ברכושה אלא ודאי
 זאת האשה כחמה כיו' ואמרה כלכה שאין כל זה הענין כלום

ואם אחרו מתו הוא שנתנו להן עם המו' ואם היו מסתכלות
 כמה שנותנות להן לא היו מתות ואין ממש בשם המפורס
 ולא נכסום ולכן הבה שמופש כל מדרי בטן רנה שתכנות
 בטטה ששם ממזכת הרעה וגם ירכה שבו באת לבי המקדש
 להשלים ממזכתה הרעה וללא ונתתה בטטה וכפלה ירכה
 אמר בתחלה בטטה ששם מקור המזכנות ואח' ירכה:
 איש או אשה כי ופלוה לכדור כדור כוזר להזיר לוי ארזל
 למה כמכה פרש' כוזר לפרשת סוט' לוי' שכל הרואה סוטה
 בקלקולה וזיר עצמו מן היון' כל מקום שאומר למה כמכה
 הוא שמן הראוי לא היה ראוי לסמוך פרשה זו אכל זו וכאן
 ג' הוא שהסוט' קנהה הרוע והעבירות והטומא והכזיר קנה
 החסידו' והטוב והקדושה ואין ראוי לסמוך הקדוש לטומאה
 ולפי שזכרה שאלו הב' קננות אמרו במדרש שהיא עברה על
 י' דבר וכד' אי' התם רב הוכא אמ' על י' דברו עוברין המכאף
 והמכאפת אמרו ליה תלמודיו על תשעה אנו מודים אבל
 חילול שבת כוונד אמר להם איכני שהכואף אשת חבירו כופר
 בשם שכאמר כחשו ביו' ויאמרו לא הוא' על לא יהי לך האשה
 המכאפת תחת אושה תקח זרים והיא לוקחת תחת אושה
 שהוא הבה' שהוא ביניהם שאיש ואשה יא ביניהם ולזה אמר
 מכת קנאות אחד לבעל ואחד לבועל לא תשא שהן שבעין
 לשקר לא עשיונו כך על זכור את יום השבת שלפעמים הבעל
 כהן ומתעברת אשתו מזר וולדת בן בחוקת שהוא כהן
 מכער אם במקדש בשבת ומעלה עולות על כבוד את אביך
 שמתעבר' מנואף ותולה בבעלה והבן הוא לבעל בחוק' שהוא
 אביו ועובר בשוק ומכה ומקלל לכואף שאינו מכירו על לא
 תרנח שהורג הבעל לכואף על לא תכאף כמשמעו על לא
 תגנו' טובכ מקור חבירו שכאמר מוס גכוכים ומתקני' על
 לא תענה ברעך עד שקר שמעידה עדות שקר מחד אינו
 מעוברת לא תחמוד שחומר אשת חבירו ולוקח כל אשר לו
 שלפעמים מתעברת מהנואף ויולדת בן ומיכה לו כל אשר
 לו ע' ולזה אמרו למה כמכה פרשת כוזר לפרשת סוטה
 שאמר שהסוטה עברה על כל י' הדברות והכזיר קיים כל
 עשרת הדברות ולא עוד לא יותר ממה שכתוב בתורה קיי'
 וא' למה סמוך כוזר לסוטה שאפילו אחר המות אין קוברין
 כדוק אבל רשעוכ' ש' בחיו ומי נתן כהן כליית הקברו והאינו
 לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה וזיר עצמו מן היון
 פירוש דרך מנהג שמי' להזיר עצמו מן היון בראות מיתתה
 מזד' שתיית היון וגם הבעל מזד' שתיית ויון הרב' עזה זומה
 וגם כן הו' דרך טבע כמו שאמר חכמו הרפוא' בחשק חמור
 לבחורה שאמרו להסיר אותה החולי ממנו שיבקשו זקנה
 מכוערת כלי כושת כאחת הככלו שתגנה ותנאיש עם רע על
 החשוקה לבושה בלווי' סכנות ותחת חוקה כגד' משום כרם
 הכדות ותקרב לפני החושק ותגנה אותה ותספר ברעתה
 ושהיא בעלת נתק ומשתכת כמט' ושהיא בעלת כפיה ונופלת
 ותנא קנף משה ושכופה מורסות רעות ויבלות ומומים
 רעי' ושהיא מזוהמ' בתכלית והישיבם שלה באוש ברוח הבה
 ואם בכל זה לא ישקוט החשק תנא' הזקנה הכגד' הכמשק
 מדם הכדור לעיניו ויאמר כך היא חזוקתך וזהו שאמר הרואה
 סוטה בקלקולה וזיר עצמו מן היון שכשיראה כיוול גדול כזה
 ירך כופלת בשוק ובטן ככה וגופה חתיכות חתיכות תבטל
 ממנו תאות כשים והוא מעצמו וזיר מן היון כי וראה שהיא
 חמת מלא כזאה ולזה בא העונש כפרט לכבות בטן ולכפול
 ירך מלבד טעם רזל' וכפרר עליו מאש' חטא על הכפז אין
 מבוחר כפסו' חטאתו כי מה חטא כי ומות מת עליו כשתע'

פרשת

נשא

פתאום וכתב רש"י מאש' חטא על הנפ' שלא נזהר מטומאת
 מת' ר' לע זה הקפר אומ' שצער עצמו מן היין עבולת הכימותי
 זה שהזכיר ידוע הוא שאינו אסור ליכנס בכ"ת שיש בה איש
 או אשה ואם מת האיש או האשה היא בפתע פתאום מה
 פשעו מה חטאתו פניהו עליו שיביא שתי תורים או שכי כפי
 כפי יונה אחד לחטא' ואחד לעלה וכפר עליו מאשר חטא על
 הכפא ומי שמת פתאום מי יודע סימות שמה לזיאר עליו
 שהיה ראוי שזהר מטומאת מת וגם לסכרת ר' לעזר הפקר
 שאר שציער עצמו מן היין אם כן למה קראו קדוש שהחטא
 אינו קדוש אלא הפכו' וכוכל להאיב שמנד' ה' הוא קדוש
 ומנד' אחר חוטא' מנד' כפשו הוא קדוש שהכפא שלימותה
 בשיבול מתאוו' העולם והגוף שלימותו כאלו יבדל מתאוות
 העולם בקנה אחרון אלא שיהיה באמצעות האכילה ובשתיה
 ויאלכל בשר ושתה יין כראוי לכריות גופו א"כ מנד' הכפא
 המשכלת הנזיר נקרא קדוש ומנד' הגוף נקרא חוטא' ומה
 שאמר מאשר חטא על הכפא הגוף נקרא פעמים רבות
 בתורה כפא כפא כי תחטא' אכל קשה לי על ר' אליעזר מנד'
 אחר שא"כ זה הקרבן שכי תורים או שכי כפי יונה הוא על
 שציער עצמו מן היין למה נזהר זה הקרבן על כיונות מת עליו
 בפתע פתאום דוקר והיה ראוי שיאמר כן בסוף הנזירות
 ולא בשמת מת עליו ונע' וכראה לפרש כמה שאמר הכתוב
 מאשר חטא על הכפא לפי שלפעמים כשזדמן כדוק אכל
 רשע מת הרשע ואפילו אינו רשע גמור כעשה כלו הוא רשע
 בערך כדוק גמור ורא' אלדים וסר מרעונות מוד' כמו שאמר
 בו באת ל' להזכיר את עוונותיו לזה אמר שזה שמת עליו פתא'
 הוא לפי שהזכיר קדושתו גדולה וכשכנס בכ"ת בעל הבית
 בזכר עון בעל הבית לפני הקדש ולכן מת עליו פתאום
 בסכתו ואף על פי שלא חטא הזכיר בזה שבעבדו הוא קדוש
 לא חטא אכל בעבור שמת בסכתו קרא לו חטא על הכפא
 אף על פי שלא חטא לפי שמי שמת בסכת אחר בעבדו אחר
 נקרא חוטא' הושאל לכאן לומר עליו אשה חטא על הכפא
 ואחר סוף סוף הוא סבת מיתתו נזה שיביא קרבן וזה
 דומה למתעבה תענית חלום בשבת שמציה שיתעבה בשבת
 ואף על פי שהוא מזהר ותענה וזה אחר על עבדו עובד שבת
 וכן הזכיר זכות גדולה הוא לו אכל לפי שמשך מזה שהרב
 את הכפא וביא קרבן: **כה תברכו** את בני ישראל
 אמור להם לפני שהקפה כתן לכהני' כל' מתנות כהונה וברכת
 כהנים היא מתנה משונה להם והם כמנון כה' ואמר אמור
 להם והיה ראוי לומר אמרו להם כמו שאמר לשון רבים כה
 תברכו ואמ' לשון יחיד לומר חידוש אמור מניינו רמז והמלה
 אחד הם רמז לומר שכל מה שהחכם ככנס ברמז אכרום כן
 ברכת כהנים ככנס ברמז איברים ואף על פי שבאמרו
 אהרן גם כן יש רמז לא ידענו זה חידוש אלא בזה הזמנו ואו
 ירצה אמור להם חזר לשראל שיאמרו לכהנים שיאמרו
 ברכת כהנים ושאינם עובדין הכהנים בעשה אל' אם אמרו
 להם שיברכו זה הוא שתרגם אבקלו כד' תמרון לשון וברכך
 השם וישמרך: **יש לשאול** מדוע ברכם בשלשה ברכות אלו
 ולא בשאר מיני ברכות שיש בתורה: והתשובה פירש בהם
 פירושים: הפירוש הראשון אלו השלשה ברכות הם כנגד
 ג' עלמות הכרחה הראשונה כנגד עולם המלאכים פירוש
 ישלח ברכה מעולם המלאכים וזהו אמר לשון ברכה שהיא
 תוספת טובה כמו שעולם המלאכים יש לו יתרון ותוספת
 טובה על שאר העולמות: **ואר' יי' כנגד** עולם הגלגלי' שהם
 באת האורה לזה העולם שבהם משם וירח וכו' ב' ולזה אמר

אמר יי' ישלח לך ברכה מעולם הגלגלי' ופתח יי' לך את אוזני
 הטוב את השמים וגו' ושא' יי' פניו אליך כנגד עולם השפל
 ולפי שזה העולם כאלו ככרא ככעם נבמדת הדין שכולו
 דאגות ומיתות לזה אמר ושא' יי' כעמו ממך ויש לך
 שלום ויהיה פניו כמו פניו חלקם: הפירוש השני אלו הג'
 פסוקים כנגד ג' כפשות משכלת חיונית נומחת כנגד כפא
 כפא המשכלת שיש בה תוספת טובה על שאר הכפא' שהיא
 לבדה יש לה השאריות וברכך השם וכנגד כפא החיונית
 שכלל אמר יאר יי' פניו אליך וחונך לשון כפא חיונית ושא'
 יי' פניו כנגד כפא הזנה שרוב המלאכים הם מנד' המזון ולזה
 אמר ושא' יי' כעמו ממך ויש שלום מנד' המזון והביר' וי' ממך
 כל חולי ואמר אלו ברכו לומר שהקפה וברך לאלו השלשה
 כפשות: הפירוש הג' ושא' מיני ברכות שאנו מכרכין בהם
 לשית ברכות המנוות טובות ותעלין ברכות האבא כגון מי
 שילדה אשתו זכר וברך הטוב והמטיב וברכות שהיונו:
 ברכות הנהנין כגון האוכל והשותה וברכות הרות' כנגד
 ברכות המנוות שהם העוקרות וברכך יי' כנגד ברכות
 השבת ואר' יי' פניו אליך וכנגד ברכות הנהני' אמר ושא' יי'
 פניו אליך ולא יכאו לך מולאים מנד' הנהנין ואל' שבעבור
 שאנו מכרכים לשם יתכרך באלו השלשה מיני ברכות יברך
 השית לנו בשלשה מיני ברכות יפירוש רביעי שלשה דברים
 אדם דורש בזה העולם בנים בריאות כבוד כנגד הכנס
 וברכך יי' וזה הוא שאמ' ל וברכך יי' בבנים וישמרך בבנות
 שהבנות בריכות שומור כנגד הכבוד אמר יאר יי' פניו וזה
 הוא וימך שחן וכבוד יתן יי' ושא' יי' פניו אליך ויש לך שלום
 שיהיו בשלום האיכויות הפועלים עם המתפעלים: פירוש
 חמישי כהן וישראל לכהנים הנגשים לו ויברכך יי' תוספת
 טובה על לויים וישראלים ללויים שהם משוררים על הדוכן
 ורכיבים מן וימך ל ישראל ושא' יי' פניו אליך: פירוש ששי
 יש דיוקים וביכוויים ורשעים לדיקים וברכך יי' לביכוויים
 שהם יתבר' אין מסתכל בהם כפינים מאירות אף שמתפלל
 בהם יאר יי' פניו אליך לרשעים שאין מסתכל בהם כלל ופני
 יי' מביטים בארץ כדי שלא לראותו ושא' יי' פניו אליך ורם
 פניו לעינין כן ולזה תקנו כנגד דיוקים אם טובים הם חזקם
 ואחנם כחלומותיו של יוסף הנדיק וכנגד ביכווי' ואם רכיבי'
 רפואה רפאם וכנגד רשעים שראויין לקלקלה אמר וכשם
 שהפכת קללת בלעם הרשע מרעה לטובה: פירוש ששיעי
 בפסוק ראשון שלשה תיבו' כנגד אברה' יצחק ויעקב שזכות'
 וברכנו בפסוק שני חמשה תיבות כנגד חמשה חומשי תורה
 שזכותם וברכנו: בפסוק השלישי שבעה תיבות כנגד
 שבעה רקיעים ישלח ברכה לנו משם: פירוש שמיני בפסוק
 ראשון שלשה תיבות כנגדן שלשה שעולים לקרא בתורה
 ובפסוק שני חמשה תיבות וכנגדן חמשה שעולים לקרא
 בתורה כוונת טוב: בפסוק שלישי שבעה תיבות כנגדן שבעה
 שעולים בשב' ולפי שאמר ויש לך שלום כדי שלא יריבו שבת
 לוי עם ישראל תקנו כך שבוין שבת לוי כמנון ישראל בכל
 שבוע לעלות לקרא בתורה בשבת כבקר שנים משבת לוי
 כהן לוי ובמכה שנים כהן לוי הם ארבעה ובשבי' שנים
 כהן ולוי וכן בחמישי בשש' שנים הם שמונה וכן קורין שמונה
 בכל שבוע מישראל חמשה בשבת בשמרתית אחד במכה אחד
 בשני בשבת אחד בחמישי בשבת הם שמונה שמוס' דלא אתנ'
 לאכזווי' פירוש תשיעי אותיות שבפסוק ראשון חמשה עשר
 כנגד זה שמונה שהשי' הווה ובפס' אמך כנגד היה שחזנו
 ד' ובפסוק שלישי עזרים וחמשה אותיו' כנגד יהי שחזנו
 עשרים

עשרים וחמשה לומר שהקבה הוא הוה והוא הוה והוא הוה
 פי' עשירי כל האותיות שכלשה פמקום הס ששים וזה הוא
 שאמר הכה מטתו של שלמה ששים כבורים סביב לה וכי ממו
 היה מפחד שלמה אלא היא ברכת כהנים שהיה מקוק סביב
 למטתו והאותיות כבורים וכלם כמו אחוזי חרב שאפי' חלם
 אדם שחוקים לו ורכו הולך ומשים עצמו כנגד הכהנים
 כשנשאים כפיהם וכלל ויבורך. וסמך ברכת כהני' לפרשת
 הכוור לומר שלפי שנתקדש לוי' והוור עצמו מן היין ומוצר
 הרע יחולו עליו כל אלו הכרכות. ויהי המקריב ביום
 הראשון את קרבנו כחשון למטה יהודה וקרבנו קערת כסף
 אחת יש בזה ספקות. הספק הראשון מדוע לא אמר
 בנשיא יהודה שהוא הראשון בדגל ראשון נשיא ויאמר כן
 נשיא כחשון כן עמידכ למטה יהודה שהרו בכל הנשיאים
 אמר נשיא. נשיא ושכר נשיא לבני זבולן לאב וכן בכלם.
 הספק הב' למה אמר בנשיא יהודה וקרבנו בואו וככל
 הנשיא האחר אמר קרבנו בלא ואלו הראוי בהפך שב הראשון
 יאמר קרבנו בלא ואלו ונשיאים האחרים יאמר וקרבנו לפי
 שאלו האחרונים באו על הנשיא. התשובה לראשונה
 שלא אמר נשיא לפי שהגדול כל עוד שהוא יותר גדול ראוי
 שישפיל עצמו יותר ולפי ששניא יהודה הוא הגדול מכלם לא
 רצה להתנאות ולקרוח לו נשיא בזה הותר הסכית שלזה אמר
 וקרבנו בואו כאלו כל האחרים הקריבו בראשונה:

נשלמה פרשת נשא

פרשת בהעלותך

את הכרות במדרש משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו
 אוהב ואמר לו המלך אנלך אכיו סועד התקן לי מקום
 הלך והתקין כפי כמו כיון שבא המלך באו עמו שמשין
 וסבליטי מכאן ומכאן ומכורות של זהב מכאן ומכאן כיון
 שראה אוהבו כל הכבוד הזה כתביוס והטמי' כל מה שהתקין
 לו אמר לו המלך לא אמרתי לך שאנלך אכיו סועד ולמה לא
 התקנת כלום אמר לו אדוני המלך ראיתי כל הכבוד הזה
 וכתביוסתי והטמכתי מה שהתקנתי אל המלך חויד שאני
 מביא את כל בני שהבאתי עמי ואיני משתמש אלא בשלך
 בשביל שהכתך כך הקבה כלו אור ומנוה לישראל לעשו לפניו
 מנורה ולבדלוקה כיון שעשה משכן ומנורה ובאה השכיב' מה
 כתיב שם ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד מוד ויקרא אל
 משה ובכא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול
 מדבר אליו ומהו הדבור בהעלותך את הכרות אמר ישראל
 הקבה כרא חמה ולככה שמאירוס את העולם כלו והוא חפץ
 סבדלוק לפכיו כרות. ואתנה את הלויס כתומי לאהרן
 ולבניו בפסוק הזה הפעמים ישראל דרך חכה ומעלה וכבוד
 כאדם המחזיר בני תמיד על כל דבור ודבור משל לתומק
 שהלך לבית הספר ובא אכיו לשאלו עליו אכל בני שמה בני
 ימן בני הלך בני לבית הספר בא בני מבית הספר מזכיר ועל
 כל דבור ודבור דרך חכה וכן ענין המשכן שכזכר בתורה ה'
 פעמים וטעם הפעמים ישראל ומשכן כנגד ה' מומשי תורה
 שהוא קיום העולם שכברא בהאי' גוסעים אכמו אל
 המקום וגו' וש להקנות מה הוסוף מרעה פעם השמית שמה
 שאמר בפעם השניות והיה הטוב הוא אשר יוטב וי' עצמו
 והטובו לך הוא מש' לו בפעם הראשונה והיה ראוי למשה

שואתוק או שופזיר עמו או שיאמ' לו טעב' אחר' ולא שוכפול
 לומ' לו הטעב' הראשון עצמה שכבר שמע אות' יתרו ולא רצה
 והרמזן השיב שכפעס הא' אמ' סתם והטובנוך ויתרו חשב
 שיתנו לו מן השלל כסף וזהב ולא תהיה לו נחלה בתוכ' ועבה
 כי לא ארצו ולא מולדתי אלך כי שם לי נחלה והשיב משה והיה
 הטוב ההוא רמו לקרקע' עב' וזה הפי' רמוק שאם כל תשוב'
 יתרו לא ארצו לך הוא ששם יש לו קרקעו היה ראוי שישיב משה
 בפיו ואמר והיה כן יתן לכו את הארץ כתן לך כחל בה ולא ברמו
 והיה הטוב ההוא שהטוב הוא אופש שיפורש כל טוב כסף
 וזהב ושלל ואעפ' שירמוז הטוב ההוא לקרקע ונת' ממטלטלי'
 בפיו היה ראוי לאומרו אחר שכל התלוכה היתה זאת והכנון
 בעיני כל לפי שהיה כר' ממאמ' מרעה שרצה לתת לו דרך כמו
 שאומ' לעבד לך ואעשה לך טובה וזה כר' לשון לך אנתו והטובו
 לך ויתרו חשב לכבודו ואמר למשה לא אלך שבארצו אני עשיר
 מכס כי שם יש לי עש' וככס' וכבוד וקרקעו ואיני כר' בדרקה
 לזה השיב משה אינו לדרך רק בחיוב שיהיה חייבין לך כי על
 כן ידעת מחובתינו במדב' כמו שפי' הרמזן כי מדעתך המדב'
 תהיה לנו לעיני' ככבוש הארצו' ויתורנו הדרך אשר נעלה בה
 זה הטוב שתעש' עצמו אכיו אומר והיה הטוב ההוא אשר יוטב
 וי' עצמו והיטובנוך לך: הפיכת הכוונ' לומר שהעולם הפך
 שיתרו שהו' מהאומ' העולם כתגויר ונעש' יהודי כשר וכל כך
 עד שישראל בקשו ממנו שילך עמם וישראל בני אברהם יצחק
 ויעקב מתאונכי' רע באזכי' וי' ומתאו' תאוה בוכי' ואומרי' מי
 יאכלנו כשר ואף וי' מרה בעם ויך בעם מכה רכה מאד וגם
 ומשע' מיהר וי' והס' ב' פורעניו' ואם והיות לנו לעיני' והוא לענוך
 יראת הש' שואמרו ישראל יתרו שהוצר ירא את יי' ונכש' אכמו
 בני אברהם יצחק ויעקב: ויהי העם כמתאונכים ראוי
 לדעת מה הוא זה האונכיו' וכוכל לומ' שלפי שמהם היה מתפלל
 קומה וי' וזה הרבה פעמים בכל מהעומס היה אומר ומצבנו
 שכשיתפלל משה כך פעם אחד יספיק ושכרבע יגיעו לארץ
 ישראל כלא קפידת הדרך וכמו שנעש' כמעט הראשון וכשאר
 שיתארך הענין קנת אמרו הכה' אינו שומע כמו האוי' המרש'
 שיש סיתומי' באזכיו' וזה שאמרו רע באזכיו' יי' מולי' וסתום יש
 באזכיו' יי' שאינו שומע והקבה שמע אכלל רעתם אס וישמע וי'
 ויחר אפני' או יאמר שהיו אומרי' כשיש להם כעם רע באזכיו'
 וי' ויש מפרשים שמשא המתאונכים הוא שחשבו שהעולם
 קדמון וזה לפי שראו הרים גדולי' באמיו והרואה אות' ימשוב
 שהם קדמוני' ולזה אלל הרואה הרים וגבעות אומ' ברוך עש'
 בראשית להנווא מלב הרואה שחושב שאותם ההרי' קדמוני'
 ואם בלעם כי מראש נורים כלו' קודם הנורים וההרי' ראיתי
 להקבה ובלק חשב להטעתי לומ' שהעולם קדמון ואם שהוא
 קדמון שלא יהיה לו יראה מהפ' ואם מן ארס יכחי' בלק מלך
 מואב מהררי' קדם פי' שהגיד לו שההרים קדמונים ולכן ארס
 לי ועקב וזה אמר כגד תפלת משה שהיה אומ' קומה וי' ויפגנו
 אויביך והיו המתאונכים אומרים שהקבה לא ישמע לתפלת
 משה שהעולם קדמון והו רע באזכיו' וי' ולכן וישמעו יי' וה'
 המיונות שהיו אומרים וכוכל לפרש שמשא המתאונכים הוא
 שחממו לפי שיצאו ממזרים כעבור טורח הדרך וכמו שכתב
 רש"י שאמרו אוי' לנו כמה ליכטנו בדרך ג' ימים שלא נחמו
 מעבנו הדרך ויחר אפני' אמר אכיו היותי מתכוין לטובתם
 שיכנסו לארץ מיד ולזה אמר ותאכל' בקבה המחכה פי' כמו
 שמכוין לפרה שאינה רונה לילך מכין אותה באחרונה כדי
 שתלך לפנים וכן הקבה סרף בקנה המחכה פירוש באחרונה
 המחכה לפי שהיו אומרים כתנה ראש ונשוכה מזרמה:

ותשקע האש כזו יש ספק למה שקע ואמרו חז"ל כשקעה במקומה בארץ שאלו חזרה לאחד הרומות היה שורף כל אמתו הרומי ויש להקשות אם כן היה ראוי שיכבה האש לא תשורף או היה ראוי שתעלה למעלה כטבעה וצ"ע ואחשוב שכונת השנית באקיעה לפי שהיה להם יראה ופחד מן האש ויאמרו אם אנו מוטאים תעלה האש מתחת הארץ כלפי מעלה בטבעה וישורף אתנו שהיה דרך גם מעבד אותה שלא תעלה למעלה ואם אנו מוטאים אין נריך הקבה לעשות כם להרע לנו אלא שיכויח האש לטבעה והיא תעלה מאיליה ולכן כשקעה האש הפך טבעה כלל והוא ענין חשוב מאד: זכרנו את הדגה אשר כאכל במצרימס אזל אפילו תבן אין כותבין להם ואיך היו כותבים להם דגה חסד והשיבו חסד מן המצות ומוכל לפרש שפרעה וכל עמו היתה כותבת להמות היהודי דרך תחבולה שלא יהיה כראה שרובים להרסם שכל הכה כתחכמה לו ודגה היא מעשפת שכ' והדג אשר ביאור תמונוכאש היאור קראו דגה על שם סופה אבל דג הוא החי שכאמר ויאמר וי' לדג ויקא את וונה אל היבשה ול'א ויתפלל יוכה אל וי' לריו ממעי הדגה ומזה אמר מבטן שאלו שועתי שמעת קולי לפי שהיה מת שאמר שהשל' מכוני מת ואש אשכ ויאמר וי' לדג ויקא את יוכה דג שני היה שהמת לא יכול להקיא ולכן קבלו דג שני וכלעו וכטעיה להקיא והיו המצריים כותבים להם במתכה הדגים הכבאש' לפי שזמנתו מנד העפוש שאפי' הדגים הטובים מתעפשים מהרה ויתכן להטיר זה הספק באופן אחר והוא באקספה עוד מה קסור יש לדגה עם קאואים והתשוב' שידוע שירקן מצרים הם גדולים ורבים מאד שכל כגן וי' בארץ מצרי' וכולום עולה ומשקה כל הגנות ונכספי' דגים רבים בגנות בעלויתו ואשכ כשיורד ההר כשארים כינודים דגים הרבה מאד והיו כמו במחמרות שלא יכלו לנאת מן הגנות וכשארים שמה עם הירקן ואם זכרנו את הדגה אשר כאכל במצרי' חסד שישראל היו מופרים הגנות והאילנות והיו לוקחים אותם חסד ול'א את הקיטואים כי שהדגים היו כשארים כינודי' את הקיטואים ואת האבטיקים: **ועתה** כפשמנו יבשה אין כל פי אמרו בנות מן המן באטו דברים הא שאלו הירקות מלחלח' אותם והמן מוכסם ואיכס ושמים מנד היובש' הכ' שמסמא עניהם שהוא לכן ואם עיכוכו ואמר הכתוב שכטניהם לא אמרו אמת ליוכס המן כזרע נד שהגד מלחלח ומוטן שהר' פוא' למו שלא יוכל לישן ועוד שטעמו כטעם לשד השמן שהוא לחלחיות רב כמו שהפך לשדו ועוד היה לח לפי שהיה טל מלמטה ומלמעלה כמוכס בקופס' והטל מלחלח' וכנגד השמי אמ' אדרב' מחזיק הראות שעיכו כעין הברדלח שהכדולח הוא ממין זכוכית שמשמיות הזקנים בחוטם כגד העינים לראות בהם הגונוכ' ואמ' שטו העם ולקטו לפי שהם אמרו זכרנו את הדגה אשר כאכל במצרי' חסד ומו שאומר אנו זוכר שהיינו אוכלים חסד משמע מזה שעתה אוכל ביוקר ול'א גם עתה אוכלים חסד שאין צריכין לא שטו העם ולקטו אין נריך לא הלקיטה ואוכן קוכי' אותו ואמר והיה טעמו כטעם לשד השמן ויש להקשות הרי אמר במקום אחר וטעמו כטעמית כדכש ור'א השוכי שהיה מזהמה לכמה טעמים ואופשר לפרש שהכוננה הוא מעצמו היה טעמו כטעמיות כדכש אבל כשדכו במדוכה וכשלו כפרור והיה טעמו כטעם לשד השמן: **וישמע** מזה את העם כוכה למשפחותיו ויחר אף וי' מאד וכעככו משה רע ראוי היה שמה שמה אף וי' מאד שגם למשה יהיה מרון אף ולא רע לבדו והתשוב' שמי ואכולנו כשר יש בו אחד

משני הכנות א' שהיה להם תאוה לאכול כשר השמי שחזן מן התאוה היו מושכים שאין יכולת בשנית לתת להם כשר וזה שאמר מי ואכולנו כשר כלומר אין יכולת בשום כמנא ואף הכורח לתת להם כשר והקבה הכין האמת כמו שאמר אסף ויכסו אל כלבכם לשאלו אוכל לנפשם אמרו היוכל אל לערוך שלמן כמדבר ולכן חרה אף וי' מאד שהיו מיכים אבל משה לא הכין אלא פשם הענין שהיה להם תאוה לאכול כשר ואין להם ולזה בעיני משה רע לבד כך כראה לי והוא ענין חשוב מאד: **כי יבכו** עליו לאמר היה ראוי שיאמר כי כנו והתשובה שלא כנו עליו אלא איש לפתח אהלנו לזה אמ' אטפ' שלא כנו עליו אינו יודע שזה הכבי עליו יבוא שיבואו לכנות לפני סכן דרכם ולפי שמרעה צוה לו הקבה שיאמר להם התקדמו למחר ואכלתם כשר והיה לכם לורה שהוא סכין וישר' יתרעמו על משה לאמ' לנו לא כבינו לפניך למה אתה בא אלינו בכשורה רעה לזה אמר כי בכיתם באזוני וי' כלומר אמת שלא בכיתם לפני אבל בכיתם באזוני וי' והקבה שלמנו לומר לכם כן: **ואם** ככה את עושה לי אזל תשש כמו של משה ככקבה יש להקשות את ככוי לשנית התשובה שהיה ראוי שיאמר אתה ולפי שתשש ככוי לא היה לו יכולת לסיים ולומר אתה ואמר את' ואופשר לפרש שכשהכשפע אינו מוכן לקבל השפע המשפיע אינו משפיע ואם כן כשתשש כמו של משה שהוא הכשפע כראה כאלו תשש כח המשפיע: **ויאמר** משה שם מאות אף רגלי העם אשר אכבי בקרבנו ואתה אמת כשר אתה להם ואכלו חדש ימים הצאן ובקר ישחט להם ומנא להם בכאף יש ספק גדול איך קצר מרעה ודו הקדו' כרוך הוא באמרו שלפי שהם רבי' לא יוכל להספיק להם מכשר עד שאמר הקדוש כרוך הוא הוד' וי' תקצר ולכן אמר ר' שמעון שהכוננה אתה אמת כשר אתה להם ואכלו חדש ואח' כך לא ואכלו עוד לעד לעולם וזה הוא שאמ' ומנא להם זה הכשר וספיק להם לעד לעולם ומה תושלת יש להם בזה והם אומה גדולה ואיך תהיו לחומה כל כך גדולה וכי זהו שכחך שזה כמי שאומר לחמור טול כור של שעור' ואמר כך כחמורך ראשך השיבוהקדו' כרוך הוא אם לא אתן ואמרו שידי קצרה הטוב בעיניך עוד וי' תקצר בעיניהם יאכדו הם ומאה כינוד' בהם ול'א תהא ידו קצר לפניהם אפי' שעה אח' **תשובה** שנית בשקספה קושיא אמת למה שאלו כשר שהרבה היה להם שכאמ' וגם ערכ רב עלה אתם וצאן ובקר מקסה ככד מאד ופרעה היה אומר לכל ישראל נכנסם ובקרכם וינג וכתיב וגם מקכנו ולך עמנו לא תשאר פרסה ואם תאמ' אכלום הא כתי' בשנת הארבעני' ומקסה רב היה לבני ראובן ולכני' גד' והתשובה לאלו השתי קושיות יש מפרשים שצאן ובקר הרבה היה להם אבל לא היו יכולין לאכול מהם עד שיביאום אל פתח אהל מועד בעבור זריקת הדם והקטר חלביתם שכאמר איש איש מבית ישראל אשר ישחט צאן וכו' ולזה אמרו מי ואכולנו כשר כשר יש לנו אבל מי יתן אותה לנו לאכול ולזה לא אמרו מי יתן לנו כשר ולזה אמר משה שם מאות אסף רגלי העם אשר אכבי בקרבנו והכניסם לזרוק הדם ולהקטיר חלביתם איכס אלא ב' אהרן ושני ככוי ואיך ומ' להם אמת הוא שאם את דבי הים יאסף להם ומנא להם והשיב הטי' הוד' וי' תקצר אנו אתה להם כשר שלא יהיו צריכי' להקריב ולזרוק הדם והם שלום ול'א ושחט להם ולא אמ' וכתן להם לא ישחט לנו אי' להם שחטין ואת' היה לו לאמ' אם אתי' דבי הים יאסף להם ומ' להם התשוב' משמע שאם יאסף רג' מועט' ויפיק להם וזה אינו אמת

תשובה שלשית בשקצה קודם אחר שאמר הקב"ה עד
 חדש ימים למה לא המתין הקב"ה להורגם עד
 חדש ימים אלא הבאר עודמו בין שיזיקהו מתו וכאמר שלפני
 שאמר הקב"ה שישראל יאכלו כל כך עד שימותו מאכילה נסם
 לא שם מאו' אף רבלי פירו' העם הרב הזה אשר אנכי בקרבנו
 כלומר בתוך קרובה ומבין מחשבותם כאלו הייתי במעיהם
 ידעתי כי לפי שאמתה אמתת ונלית העבין שיאכלו חדש ימים
 ובאופן זה ימותו וזכרו בעצמם כי אין זו גזר כשאר גזרו' על
 גזר העונש שבאות כלל עמי שאף אם נאין ובקר ישמע להם כי
 הבשר מוכן לאכול וקחו הנרו' להם וישמרו ממנו ספוק לזמן
 רב ולא יאכלו במהירו' ובאכילה גסה כמתאוו' באופן שימותו
 וכן אף אם יהיו דגים ויהיו כל דגו' יסו' ישמרו אותם לספוק
 זמן רב ואם כן איך יהיה כאלם מה שבזרת מה שהיא תלוי
 בבחירתם וזה הוא שאמ' ומא' להם הסיב' לו הפי' אף אם לא
 ומוותו כבשת האכילה הגסה כחדש ימים היד' וי' תקצר האם
 אין בו כח לקיים גזרתי אם לא בדרך טבע יהיה בכם כמו
 שאמר הבשר עודמו בין שיזיקהו טרם יכרת זה יורה כי לא
 היתה האכילה הגסה סבת מיתת' רק עונש הקב"ה ואם תאמ'
 והלא הקב"ה אמ' שדרך טבע ימותו ושיאכלו חדש ימים ואיך
 מתו מיד' **התשובה** שהם חטאו חטא אחר במעונם
 לאכול מעט כדי שלא יתקיים גזרת הקב"ה ולכן מתו מיד' וזהו
 מה שאמר וישטמו להם שטוח כלומ' לא רצו לאכול הרבה לא
 מעט מעט ולכן שטמום לקיור' לפוק זמן רב ולזה שטמום
 כדי שלא יתעפפו אחר שרצו לשומרו לספוק כמו שזמלתי
 בשם שיתקיים לכל המורף ולכן לא המתין להם הקב"ה למדש
 ימים בראותו כוונתם הרעה כי כבו את השם בתאותם
 ושינתהו באכילה באופן לא יזיקם וידוע כי מהש'ית בא להם
 העונש כך כל והוא ככון מאד' עוד פירו' רביעי שמעבתי
 בהית' זאת הקושיא וכתבתי בדורו' שמעבתי לקצת עיני
 התורה: **והמה** בכתובים אצל במכורו' לסכה דרין
 וככתבו כן נקובי בשמות ועל ידי גורל לפי שהשכונ' עולה
 ליד שבטים ששה לכל שבט ושבת חוץ משני שבטים שמיני
 להם חמשה המשה אמ' משה אין שבט שומע לי לפחו' מעבטו
 זקן אחד מה עשה כטל עב' פתקים ועל שנים חלק אמר להם
 ובאו וטולו פיתקיים מתוך קלפי מו' שעלה בידו זקן כתקדש
 מו' שעלה בידו חלק אמ' לו המקום לא חפץ כך ואלהד' ומידד'
 היו ביזיונה אמ' זה לזה אין בוקמי' הללו פחותים ממנו מוטב
 שכתביו' אנו ולא יתבישו הזקנים ועשו עמך שורון אמר
 הקב"ה לו שנעשו שורין תשר עליה רוח הקדש מיד ויתכבאו
 במחנה ולכן הוסיף להם השם כבוד גדול ששאר הזקמי' לא
 כתפרשו שמונת והם כתפרשו ושאר הזקנים היו מתכבאין
 מרותו של משה ולא מרות הש'ית גב' ואכלתי מן הרוח אשר
 עליך וכהם כתיב ותכח עליה הרוח וכתיב כיונתן יי את רומו
 עליהם ושאר הזקנים פסקה כבואתם ולולא פסקה שכלומר
 ולא יספוקו ולא פבקן והזקמי' כבאו על הדור ההוא ולמד
 ומידד' כבאו אף על הדורות אחרונים שאמרו אל שנכאו על
 עסקי גוג ומגוג לרעת קצת מחכמים אל ואם תאמר מו' הם
 אלו קבלה ביד הכביאים הראשונים כי לך ומידד' היו אחי
 משה מן האב שודע עמרם משה אסור עריות שעתיד' תור'
 לאסרתם ופירש מיוכבד דודתו ולקח אשה אחרת והוליד
 לו שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו הנאשרים
 להם וזהו אלהד' פירו' אין בו איסור דד' שהיא דודתו וכן
 מדד' וכי איסור דד' וש' כזה ואמרו כדשלא ר' הלל שהיה
 מארץ ישראל כתב לרב עמרם שראה קברם שכתוב עליהם

אלהד' ומידד' אחי אהרן מן ה' כולא מן האם :
ותדבר מרים ואהרן ראוי לרעת מה הוא הלשון הרע
 שדכרו ור' פירש על אודות גירושיה כי אשה
 כושית יפת מראה פ' גרסה לאחד משתי סבות או לפי שהיא
 כעורה או לפי שמדבר הקב"ה עמו אם לא אב' יפה היא אם
 בעבור כנואה הלא גם בנו דבר ולא פירשנו מדרך ארץ ולפי
 זה הפי' כאמר שמה שדכרו עתה ולא קודם לכן שמקור' לכן
 אמרו בטוב עשה שפירש ממכה בעבור שהיה מזא' ככד עליו
 לפיים לכל ישראל ולטרומ' כדויהם וככל עינייהם אבל עתה
 שמתויעין לו שבטים זקמי' למה לא חזר להיות עם אשתו ועל
 זאת ההקדמה איפשר לומר שלזה אמ' והאיש משה עם מאה
 כלומר לא ראה מימיו אם היא יפה או כעורה ולכ' אם יהיה
 כביאכם ולזה הפירו' העיקר חסד מן הספר שלא הזכיר
 הפסוק גירושיה לא לקימתה כי אשה כושית לקח ועוד למה
 לקח לשון כושית בעבור יפה שהיא הפך הכוונה זאת ע'ד
 סביא' טור' כלשון חכמים מצינו כן ולא כלשון הפסוק'
 וכראה שהלשון הרע שדכרו הוא שאם היה חפץ ביפה היה
 לוקח ולקח שמורה דרך הוראה לומר שאין לו חשש מיופיו
 לא לקיים פריה ורביה לבד ואמ' הכתי' שאין כוונתו להוראה
 לא רעבור האמת והאיש משה עבו מאד: צאו שלשתכם
 לאהל מועד יש להק' זאת למה קרא לשלשתן כיון שלא הוזכר
 רק לדבר לאהרן ומרים שלא דבר עם משה ושד' למה אמר
 להם שיכנסו לאהל כיון שלא דבר עם עמיהם' וכרא' שהכוונה
 לכי שמשכו שהם שזים למשה שאמרו הרק אך במשה דבר יי'
 רעה הקב"ה להודיעם ההכרל שיש ביניה וזה לא לבד בדבור
 שאמר שמשכו כל דברי אבל אף בפעל ולזה נזה לכלם שיכאו
 אל אהל מועד והפירוש ממזה לומר שלא היו ראויים לשבת
 עמו במקום אחד ועד שדבר עמהם בפני עצמם ולא שיהיה
 הוא עמהם בדבור שהיוותם מחוברי' שלשתן והפירול' לזכור
 כראה שאיכ' ראויי' לשדבור אחד ודבר עם כלם וש' הכרל
 גדול ביניהם בכרואה והוא מה אמר להם כשמוך אם יהיה
 כביאכם כלומר אתם כביאים לישראל והוא ראוי להיות כביא'
 לכם שהערך שיש לישראל עמכם יש לכם עם משה:
בכל ביתי כאמ' הוא וכי שאר הכביאים היו גובכו' מכית
 התשובה שגם כן נקרא כאמ' בענין הסוד שנאמר
 וכאמ' רוח מכסה דבר ויחוק אלמה שראה בבית יי' היה
 מגלה שנאמר כפתחו השמים וראה מראות אלדים וראה
 כעין שמל' וישעיה וראה את יי' וישב על כסא רכ וכא'
 וכו' וידוע שמה שראה יותר מכלם ולא גילה דבר' או הכוונה
 שהכביאי' היו רואים חידות כוכריה אינואמת אותנו המשל'
 אלא המשל ממנו ואם כן אין יש כאמנות במשל עצמו אבל
 כבואת משה אין בה מ' אלואם כן כאמ' בכל דיבורו וכדושי
 תמנא' ענין ככד על הרק אך במשה ובענין נאבים ירוק
 ירק כפניה ובענין מאד:

נשלמה פרשת בהעלותך

פרשת שלח לך

למטה ווסף למטה מכסה יש לשאול מדוע הזכיר במכסה
 למטה ווסף ולא אמ' כן כיושע עבן כן שלא אמ' לא
 כ ו ו ב ו

למטה אפרים הושע בן נון ויש מפרשים הטעם לפי שכתוב
 ביוסף ויבא יוסף את דבתם רעה ולפי שבדי בן סוסי הונוא
 דכה רעה על הארץ לכן הזכירו בו למטה ווסף אכל יהושע
 שלא הונוא דכה רע על הארץ לא יחס אותה ליוסף ואולי לזה
 טיטה מרעה שמו ויקר' משה להושע בן נון יהושע יח וישועך
 מעצת מרגלי' שלא תונוא דכה שאתה מורע יוסף או הכונה
 יח וישועך שלא יתרגוק המרגלים בעצתם הרעה וכמו שאמ'
 ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים : אפס כי עז
 העם וגו' לפי שכת' רש"י המוק הוא הרפה סימן מסר להם אם
 כפרזים הם וישבים מוקים הם שסומכים על גבורתם ואם
 בערים בגורות הם וישבים חלשים הם לזה אמרו לו הסימן
 שנתת לנו אינו אמיתי שהערים בגורות מאד ועם כל זה הם
 גבורים וגם ילדי הענק ראינו שכ' ואם תאמ' כמו שאינו אמת
 חזי הסימן גב' אינו אמת חזי הסימן האמר שאם כפרזים
 וישבים חלשי' הם לזה אמרו אינו בן שכתבי הסימ' אמת דכרת
 פי עז העם היושב בארץ שהם היושבים בערי הכרזות ולפי
 שהעיר תלכד לאחד מג' סבות הא' שיושביה חלשים השני
 שהמכבדי' אינם חזקי' השלישי כעבור ששומרי העיר אינם
 מסודרים כראוי לזה אמר לראשונה עז העם לכ' והערים
 בגורו גדולו מאד לשלישי עמלק יושב בארץ הנגב והחתי
 והיבוסים והאמורי יושב בהר וגו' : ארץ אוכלת יושביה
 היא אפילו התושבים מתים בחלאים רשע כל שכן הגרים
 ואם תאמר לפי שהם זוללים ומשתכרי' ורב אוכל כור ראשים
 ויש נספה כלל מאזפט לזה אמר כל העם אשר ראינו בתוכה
 אכשי מדות מדות טובות יש להם או הכונה שהם גדולים
 מאד שזריך לשער אותם במדה : לחטנו הם טבע
 הזמן יש להם שכחם השמש וכחם והקכה נקר שמש כי שמש
 ויזן וי' לזיוה הוא סר כלם שהסרת הכל הוא שזורח השמש
 וי' איתנו שהוא השמש וכחמו : ושבעו מנרים כי העלית
 בכחך איך איפשר שואמרו מנרים בן שהרי ראו כמה מכות
 וקריעת ים סוף התשונה שחשבו שהקכה כל כמו הולך
 בגבורות שעה במנרים וזה הוא כי העלית בכחך כלומ' כל
 כמו נתן בהעלותם ממנרים ואם אמרו הגוים מבלתי יכולת
 יי' להביא את העם הזה אל הארץ שחטם בדבר ולכן יגדל
 כא כח י' עשה בגבורות יותר מן הראשונות ואם לא ישרש כן
 קשה איך נתן חסרון כחמו שיגדל עתה : והמתה את
 העם הזה כאיש אחד פירוש מי שהורג לאומה כמו שהורג
 לאיש או הוא שלא שאר שריד ופליט אבל מי שהורג לאומה
 כמו שרונה להרוב לשבו אכשיו והורג איפשר שישאר שריד
 כמו שהרג אחד וכשאר אחד וזהו שאמר שלמת כדכריך פי'
 שאמתם כמו שרונ' להמית לשכי' שהרג אחד והמית אח' וכן
 אהרונ' לאבות ולא אהרונ' לבנים ואם לא ישרש כן איך אמ'
 שלמתי כדכריך ובסמוך אמר שיהרגם כלם לא הכונה כמו
 שפירשתי וכפרשה זאת יש ספקות הספק הראשון
 לא ומלט או שראוי למרגלים שיהיו רבים או מועטים אם
 ראוי שיהיו רבים למה שלא יהושע שנים ואם ראוי שיהיו
 מועטים למה שלא משה רבינו ע"ה שנים עשר

הכמתים אם במכררים שטובות הארץ ושמוכותיה היה
 ראוי שיהיו סמוכים זה לזה ואמר כך ומה הערים
הספק הרביעי שאמר ויהם כלב את העם אל משה
 שישראל לא דברו כלום וכל שכן שזה היה סבה שיחטאו
 המרגלים שלבו שאמר עליהם כעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל
 לה אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו
הספק החמישי מדוע משה רבינו לא דבר כלום בכל זה
 שיותר יהיה נחשך דבור אחד מידבר האז ממאה דבורים
 שידברו יהושע וכלב ואם היה אומר הלא ראיתם בעיניכם
 את מעשינו הגדול והנורא ועשרה מכות וקריעת הים וי'
 הולך לפניכם יומם בעמוד ענן ומן ובאר אולי יתחרטו
 ויאמרו חטאו כי דברנו בוי' ולא יבכו בלילה יהיא לקבוע
 להם ככה לדורות
הספק הששי והושע למה לא דבר כלום גם כן
 ויאמר הכתוב ויהם יהושע וכלב את העם ל'
 משה ויאמרו עליהם כעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה וכמו
 שאמר ויהושע עין כון וכלב בן יפוכה מן התרים את הארץ
 קרעו בגדיהם
הספק השביעי שאמר ועבדו כלב עקב היתה רוח
 אחרת עמו ולמה לא אמר ועבדי יהושע
 וכלב עקב היתה רוח אחרת עמם וימלאו אחרי ולמה לא
 קבע שכל ליהושע שקרע בגדיו על שכתבו בוי' ויאמרו לא
 הוא ושמייה אמרו טובה הארץ מאד מאד אך בוי' אל
 תמרודו ואתם אל תיראו את עמ הארץ כי למחמו הם סר
 כלם מעליהם וי' איתנו אל תיראו ועל שביהם אמר ויאמרו
 כל העדה לרגום אותם באבנים וכי בעבור שהיה משרת
 משה מכחורו לא קבע לו שכר ולספק הששי למה יהושע לא
 דבר נראה לו לפי שכשני כתות יש בויכיהם חילוק זה אומר
 ככה וזה אומר ככה מן הקשים שלוש סיכריע ביביהם ולזה
 אמר יהושע אם אני וכלב אומרים עליהם כעלה וירשנו אותה
 כי יכול נוכל לה ויכחמו לנו המרגלים ה' מרים שהם רבים
 ואחרי רבים להטות לכן אשתוק שלא ידעו כוונתי ויחשבו
 שדעתי נוטה אחריהם וכשיהיה חילוק ביביהם וכן כלב
 ואמרו יהיה מכריע יהושע האמת איתנו או אתך וכשראה
 שלא חששו למכריע אז יהושע קודם כלב קרע בגדיו כמו
 שאמר ויהושע בן נון וכלב קרעו בגדיהם ולספק
 השביעי למה לא קבע שכר ליהושע וי' אומרי' שלפי שהושע
 היה לו כגיבור והוא משה שקראו משה יהושע לאמר יח
 וישועך מעצת מרגלים אמר הקדוש ברוך הוא אנו אהיה
 סניגור לכלב אחר שגם כן עזר לטובס' וכראה לו לתרץ
 לכל הספקות בתשובה כללית והיא שכוונת משה רבינו
 עליו השלום בזה השלימות כדרך כל הבאים להלחם בארץ
 בכריה ששלחם לפניהם אכשיו לדעת הדרכים ומכאן
 הערים וכשוכם ולכן התרים בראש הנכח להורות לפניהם
 הדרכים וסיתנו להם ענה באיזה עזר ולחמו תחלה ומאזנה
 דן תהיה השלמה וכמו לכבוש הארץ וכמו שכתב הרמב"ם
 אבל ראוי שידע שאין ראוי שלכל הלוחמים ויבינו המרגלים
 תשובה רק למלך או לראש הנקרא בלעז קאפיטאין שאסג
 ופרסמו הענין לכל יש עם מרגלים ויודיעו הדבר לשומר
 המכנר והמלך או הראש ועשה כאלו דרכו להלחם עם
 מכנר אחד ויולך למכנר אחר וכן רעה משה שיגידו לו
 לכד זה אבל ראה שאם יאמר כן למרגלים שישיבו לו דבר
 בסוד יחשבו ישראל שזה הסוד הוא לפי שמהם יודע שהוא
 כמעט בשום דבר ללבו הערים שהיהודים הם משדנים
 ולכן

ולכן שלח מני עשר אנשי בעלי שכל לפי שיבחנו כוונתו שהוא
 שמה שאמר שידעו הדרך אשר ילכו בה ויאמרו לו כבוד אף
 שלא ופרש להם בפני ישראל כלום ולכן אמר הטובה היא אם
 רעה להורות לישראל שאין כוונתו אלא אם היא טובה וזאת
 התשובה שישיבו אם היא טובה שהיה כללית לכל ישראל
 וישמחו ישראל שאין כאן תשובה אחרת ורצה ישראל ושמחו
 שאין נדרך לדעת הדרך שילכו בה שהקב"ה ואמר למשה או
 העבן וילוכם בדרך הראונו ואמר כך כבוד ידברו המרגלים
 בלילה כבוד למשה הדרך שיעלו בה ולא המזק הוא הרפה
 ולא אמר באיזה מקום הוא רפה שאם כן היו מוכרחי להשיב
 תשובה על זה לישראל אבל כוונתו לפי האמת לא היתה אלא
 באיזה מקום חזק או רפה ושיגידו זה למשה לבדו ולזה אמר
 הטובה היא אם רעה והכנים ככתום ומה הערים וחזר לומר
 השמנה היא אם רזה לומר זה הדבר של טובה ושמנה תביט
 היטב שזאת היא התשובה כללית שתתנו לכל ישראל וזה הוא
 שאמר והתחזקתם לומר תחזקו בזה הדיבור שתגידו אותה
 לכל ישראל ולזה אמר שלח לך ואמר תשלחו כלומר
 דברים מיוחדים לך ודברים כללים לכל ישראל וראיה לכל
 זה שלא תמנא בכל זה השלימות שיאמר משה כמו שאמרו
 ישראל ויאמרו לנו את הארץ את הדרך אשר נעלה בה ואת
 הערי אשר נכא עליהם שאותם דברים פרטיו באיזה דרך
 נעלה ולא איזה ערים יעלו תמלה לא דברים כוללי מה הערים
 אשר הוא יושב בהם הבמחכים אם במצרים ועוד שישראל
 לא אמרו העב הושב עליה המזק הוא הרפה ולא אמרו
 הטובה הוא אם רעה ועוד ראיה לזה שכן עשו שכאמר וילכו
 ויבואו אל משה ואל אהרן ואת כל עדת בני ישראל ושיבו
 אותם דבר ואת כל העד ויראום את פני הארץ שזאת היא
 תשובה כוללת לכל ישראל והיא תשובה לטובה היא אם רעה
 השמנה היא אם רזה ואמר זה אמר ויספרו לו ויאמרו באנו
 אל הארץ אשר שלמתנו וגו' אפס כי עז העם והערים בצורות
 גדולות מאד זאת היא תשוב פרטית למשה ואמרו לא יועיל
 לדעת הדרך שנעלה והערי שכבא עליהם תמלה שנמנע הוא
 לעלות אליהם ולפי שדברו המרגלים כבוד עם משה אמרו
 ישראל מה סוד הוא זה אם הוא רע או טוב ומשדו שהוא רע
 ולפי שלא אמרו ישראל דבר כשלא והיו מכופקים מהו אף
 שמשדו רע לא אמר הכתוב מאמרם ולכן ויהם כלב לאמר
 הדבר בלתי נפלם ואמר אתם רוצים לדעת מה הוא הסוד
 שאמרו למשה עליה נעלה וירטנו אותה והאנשי אשר עלו עמו
 אמרו סקר הוא שהסוד שאמרכו הוא לא נוכל לעלות אל העם
 ומרעה לא דבר כלום שאם יאמר אמת הוא מה שאמר כלב
 לא היה אמת ואם יאמר אמת הוא מה שאמרו המרגלים
 שאמרו לא נוכל היה מחזק ברשעתם ולכן שתק ואם תאמר
 למה שתק יהושע כראש אכונתו היתה לעזור למרגלי באמת
 כאלו דעתו מוכיח עמם לגבוב את לבכם וזה לפי שיודו לו
 באחרת וכלב כיון לומר שתיים לפי שלפנות יודו לו באמת
 שאין דרך להכחיש הכל כלב אמר בשביל שתי סבות נוכל
 להם האמת בדרך טבע כאצל שישראל יותר גבורים מכל
 האומות השכנות דרך כס דרך טבע עליה נעלה וירטנו אותה
 ולא היה כריך לומר כי יוכל נוכל לה אבל הכוונה דרך טבע
 והאכמים אשר עלו עמו ואף יהושע עמהם אמר איכו אמת
 מה שאמר כלב שדרך טבע נמנע הוא הודה להם בזאת לפי
 שיודו לו האחרת שדרך כס איפשר הוא אבל כשראה יהושע
 שלא הועיל תחבולה רק הושיאו דבת הארץ או גם יהושע
 קרע בגדיו ואמר לפחות האמת לא תכחשו שהוא דרך כס

ולזה טעם אף כיון אל תמרודו ולזאת השכית לא ידעו ישראל
 מה יאמרו שאעפ"ה יהיה כלבם שאין יש יכולת בשית או לא
 התחזקו לאמרו בפה ואומ' המשל מי שאין לו דין כותן קולות
 וזהו שאמר ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים ואם כן
 יהושע וכלב שניהם עבדו את יי' אבל יהושע עבד בשתיקה
 וכלב בקולות לכן ראוי לבלב יותר מכר בעבור ששם כפשו
 בכפו וזה הוא שאמר ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת
 מיהושע שהיה לו כוונה אחרת שעבד את יי' בשתיקה
 וכלב בקולות אבל מי מלא הכבוד כלב מלא ויותר וזה הוא
 שאמר וימלא אחריו זה דעתי בהתרת כל אלו הספקות והוא
 ענין חשוב מאד :

נשלמה פרשת שלח לך

פרשת ויקח קרח

ויקח קרח לא פירש הכתוב מה לקח ונאמר שהכוונה
 ויקח קרח ודתן ואבירים לכבו ראובן שרוב ממשני
 ומאתים איש היו משכב ראובן שהיה בכור ואמר ויקחו
 לפני משה קרח ודתן ואבירים וגם ממשים ומאתים איש שלו
 פתו להם וכן מדרש קרח שעשה קרחה בישראל בן יצחק
 בן שהרתום כל העולם כנענים בן קהת שהקדיש שיני
 מולידי' בן לוי בן שעשה ליה לכהן ודתן שעבר על דת
 ואבירים שאבר לבו לעשות תשובה ואין שיטב באימות בן
 פלת בן שעשה בו פלא בן ראובן בן שראה וסבין
 קריאי מועד שהיו נקראים אל אהל מועד אנשי שם
 שהיו יודעי שם המפורש ומכלל לו היו יב נשיאים שהקריבו
 בחכות המזבח כתוב הכא נשיאי עדה קריאי מועד וכתו'
 התם אלה קריאי העדה נשיאי ממונת אבותם : אל לרי
 הרמות רל המושל בארבע רמות העולם ולפי שהאבות
 קלבוהו באלדי השמים ואלדי הארץ שהם מעלה ומטה קלבו
 משה בארבע רמות להשלים השבח בששה קננות : חיים
 שאולה האחרון משבעה מדורי גיהנם שאמר יטובו רשעים
 לשאולה ואצל לדיוטה התחטפה ואמר יטובו ולא אמר ירדו
 שאם ששכרפין באש גיהנם מורדים ומתחלש' ככתמלה לשיאו
 כשרפין עוד וכן חלילה לדורי דורות וארצל שאול מצוי אש
 ומצוי ברד והרשעים קופצים שם מאש לכרד ומכרד לאש
 כהוא טייעא ששמע שהיו אומרי משה אמת ותורתו אמת
 ואכחמו בדאים : ואת כל האדם אשר לקרח לא הוכיר
 בלועת קרח והזכירה במקום אחר שכ' ותכלע אותם ואת
 קרח וכן בקריעת ים סוף לא אמ' לא מרכבות פרעה ופירש
 דוד ונער פרעה ומילוכים סוף : אתם המיתם את עש
 יי' יש להקשות אחר שישראל היו חכמים וראו שמתו לבבת
 המלוקות רכ נשיאים וקרח והאדם אשר לו ועבדיו שהיו
 הרבה מאד ודתן ואבירים שהיו גדולי בישראל ואילו הרשעו'
 אף אמרו אתם המיתם את עש יי' יותר ראיה הם שאלים
 ממותת מאתו וממשים מלכים שהנשיאים הם מלאכי שכימ'
 וכשיא בעיך לא תאור והוא המלך ועוד מה מועלים השמים
 עשר מטות שאמר הקב"ה קח מאתם מטה מטה לא הועילו
 מיתת רכ מלכים ויועילו שנים עשר מטות עד שאמר הקב"ה
 והסודות מעלי את תלונות בני ישראל : התשובה
 לאלו השני קושיות בשכדע מי הם המולקים ומה שאלתם
 ומה טענתם : והוא שכדע שיש ארבעה מולקים והם

אחד קרח שני דתן ואבירם שלישית הלוי רביעית הככרות
 ואלו אעפ" שהם ארבעה בתות שאלתם היתה אחת והיא
 שחפצו להיות כלם כהנים והטעם לכולם הככרות היו רוצי'
 להיות כהנים לפי שקודם עון העגל הככרות היו מקריבים
 קרבנות שגאמ' וישלח את כערי בני ישראל ויעשו עולו' וגו'
 ואמרו אל שהם היו הככרות וכעון העגל הסיר הקד"ה מהם
 הכהונה וכתנה ללוים ועתה שואלים כהונה ומשדו למשה
 שבאביל שהוא משבט לוי לכן הסיר הכהונה מן הככרות
 וכתנה לשבטו ולא שמהו כן הקד"ה והלוים שואלים שמהם
 שהם משבט לוי וכלם בני לוי למ' לא יהיו הם כהני' כמו אהרן
 ובניו שכלם משבט לוי ומשדו למשה שבכבוד אהרן אחיו
 עשה לו הכבוד הזה ודתן ואביר' לפי שהם בני ראובן וראובן
 הוא כבוד השבטים וכיון שכן היה ראוי שיהיה כהן ומשדו
 למשה שמשבו שבכבוד שיהושע כערו משבט יוסף הסיר
 הככורה מראובן וכתנה ליוסף ואם יעקב עשה כן שגאמר
 ובחללו ינוש אביו כתנה בכורתו ליוסף היה לו למשה לתקן
 זה ויספיק העונש והעלכון שמתן לו יעקב עד זמן מרעה כי
 לא לעולם יריבו קרח היה שואל הכהונה משבו טעמיהם אחד
 שהוא לוי כמו אהרן ועוד שהיה כבוד שגאמ' ובני יצחק קרח
 יעקב וזכרי ולא עוד אלא היה רוצה להיות כהן גדול במקום
 אהרן שאלו המאמנים וחסמים אכש' מהם היו בכורות ומהם
 היו לויים שגאמ' שמעו כא בני לוי המעט מהם כי הכדיל לר'
 ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם ליו' וגו' ובקשתם
 גם כהונה רב לכם בני לוי ואם כאמר שכלם לויים אזי אפשר
 שחמשי' ומאח' אכש' כלם משבט לוי שלעולם נהגו בקדושה
 ויהודות מבעמ' במשה רבן וכמו שהקשה הרמב"ן ועתה
 שדתן ואבירם כבלעו ראייה היא שאין ראובן כהן וכאשר
 חמשי' ומאח' אכש' ראייה שאין הככרות וגם הלויים כהני' וגם
 כצנפר קרח ראייה שאינו ראוי לכהן אעפ" שהו' כבוד אבל
 עדין כאמר שהככרות ראויים לעבוד כמו לויים לא כמו
 כהנים שלפי שלקחו אומנות של כהני' שהוא להקטיר קטור'
 מתו אבל אם היה משה אומר לככרות שיעבדו עבוד' הלויים
 לא ימותו ואם יעבדו הלויים וינא אש מהשה ותאכל אותם
 כראה שאפי' עבודת לויים לא היו ראויים ואמרו ישראל שכן
 היה ראוי שיעשה משה ושיאכל האש אותם כר' שאין ראויים
 ללוים וכל שכן לכהנים וזהו שאמרו כל עדת ישראל שהם
 אכיהם של בכורות אתם המוות את עש' יי' שהם הככרות
 לכן כזה הקד"ה שהסגיאים יכתובו כל אחד שמו במטה ונס
 אהרן וכתוב שמו בשם כל שבטו וכשיפרח מטה אהרן ולא
 ופרח מטה שאר השבטים מורה שאפי' ללוים אינם ראויים
 שאם היו ראוי' היה פורח מטה כל שני' עש' שבטי' שבשרפתם
 כבר הורה שאינם ראויים לכהני' ולהורות שגם אינם ראוי'
 ללוים לא פרח אלא מטה אהרן ולא פרח להורות שהו' ראוי
 לכהן שבשלא כשר' במחתתו וורה שראוי לכהן אלא פרח
 בעבור שבטו שיהיו עובדים עבודת הלויים וכל הככרות
 אינם ראויים שלא פרחו מטותיהם וזה הוא שאמ' פרח מטה
 אהרן לבית לוי והותרו כל הקנזיות' וזאת ראייה שהר"ב
 פשיאום היו בכורו' ושאלו כלם לויים שאם היו כלם לויים למה
 ולונו כל עדת בני ישראל לאמר אתם המוות את עש' ויזמה
 להם שימותו משבט משה אלא ודאי היו בכורות רובן ולכן
 התרעמו כל ישראל שהיו כהנים' ובוה מתושב כל זה הענין
 שהיה מטובל מיד: והנה פרח מטה אהרן לבית לוי
 וינא פרח וינן נין הרבה נסים כעזו בזה אחד שהוציא
 שכי פרמ' האחד כפל כגמל שקד' שכן הדרך השכי כאמר

לעולם וזה הוא שאמרו חזל שגבנו מע' אהרן בפרחו ושקדו
 וזה כגדול' הכם השני שטבע שאר חילכות כשכברתם
 מונאום פרח מנד לחלמות שבהן ואילו שקד כשכברת
 מתוכם ואינו כשא' בו שום לחלמות ולזה ראה ירמיה מקל
 שקד שאבד לחלמות שבין ישראל' הכם השלישי במדרש שלו
 השקד' היו מתקו' ומרים המתוקים מנד ימון המטה והמרי'
 מנד שאל וכשיהיו ישראל עושים רצונו של מקום היו הפרחים
 המתוקים של נד ימון למים ושל נד שאל כמוסין וכשאין ישראל
 עושים רצונו של מקום היו הפרחים של נד שאל למים ושל
 נד ימון כמוסין' והטעם שהוציא פרח רמז לכני אהרן שהן
 פרחי כהונה לומר כי מו' היתה זאת להב וינן נין על אהרן
 שעליו נין כזר הקדש שקדים על הלוי' השקדים במקדש כל
 הימים לומר שהקדש שלח למשה כל אלו המנויים כי לא מלבד
 ומה שהקדי' הפרח לנין שכן התחילו בניו לעבוד כי כפרשת
 ויקרא כתיב בני אהרן ולא הזכר עדיין אהרן:

גשלה פרשת קרח

פרשת פרה

ותמת שם מרים ותקבר שם ולא היה מים לעדה רזל
 כתנו סמוכות לפרשת מרים לכמה ולאחריה
 לכמה אמרו למה כסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה
 אדומה לומר לך מה קרבנות מכפרים אף מיתת נדיקים
 מכפרת' לאחריה ולא היה מים לעדה מכאן שכל ארבעים
 שנה היה להם הכאר בזכות מרים' ומוכל לתת לה סמיכות
 באופן אחר לאחריה והוא שמן הראוי היה שיכבו אות' בני
 ישראל בעבור שהיתה כבואה ובעבור שהיתה אחות אהרן
 ומשה וכל שכן הכשים שתנאן אחריה בתופים ובמחולות
 היה ראוי שיכבו אותה בכיה רבה וכמו שמצינו באהרן שבכו
 אותה כל בית ישראל ולמשה כל בני ישראל ולא עשו כן לכן
 בעבור שהיה להם כילות ממומו עיביהם ולא בכונ אותה לכן
 עשה הקב"ה מדה כנגד מדה שלא יהיה להם מים לזמנו' ומה
 שסמכו רזל מיתת מרים לפרה לומר מה קרבנות מכפרים
 אף מיתת נדיקים מכפרת' יש לשאול אם כן היה ראוי
 שיסמכו לקרבנו' שלחטאת ועולה שהפרה אינה קרבן גמור
 ואף על פי שאמר בה שריפת החטאת' וכראה שכוונת
 רזל שמו שאינו עושה הרגש בכפשו במיתת הנדיקים אינו
 מכפר לו אבל כריך שיתאכל בלבו ויחשוב שמות נדיקים
 רעה גדולה לישאל ויכבש וישפיל באותו ויהיה כחשב לעצמו
 בעפרא דארעא ולכן סיך מיתת מרים לפרה אדומה שמה
 התורה ושקף את הפרה לעינו את עורה ואת בשרה ואת
 דמה על פת' ישראל ויאוש אשר בזה וכפר לו מיתת הנדיקי'
 וכן כת' במדרש הזהר דהא דקרינן ביומא דכפרות אחרי
 מות שני בני אהרן דמאן דמנעטער על מיתת הנדיקים
 מעברין ליה חוביה: וירב העם עם משה בא לספר
 בגנות העם שדרך הוא מו שום לו תביעה עם אבל אינו
 תובעו עד שיעבור אכלו וימו כביתו ולאנותמת שם מרים
 ותקבר שם וירב העם עם משה:
וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גועבו בגוע אחינו
 אחינו וי' כראה שהמריבה עצמה היה ולו גועבו כי
 למה נה' לאהרן בענין קרח קח את המחמה ותן עליה אם
 נשים קטור' והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם שיותר טוב
 למות

למות במגפה או מיתה פתאומית מלמות כזמא ולכן אמר
 משה אם אתם תבאו לידי פעם אחר אנו אנוי לכם שתמותו
 ולא חבקש מעצמי הגלה לכם ולכן בענין הכמשים השרפים
 לא התפלל עליהם מעצמו שאם כל כך חפץ יש להם למות ומותו
 מיתה משוכה וכן אמר ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו
 כי דברנו בך וכן התפלל אל י' ואז ויתפלל משה אל י' בעד
 העם ולא עוד אלא תפלתם לא קבל לגמרי שהם אמרו התפלל
 אל י' ויסר מעלינו את הכמס והקכה לא הסיר מהם הכמס
 שלעלכ היו נושכים אלא והיה כל הכסוף וראה אותו ומי וזה
 הוא שאמר והיה אם כסף הכמס את איש והביט לכמס הכמס
 ומי שזה הלשון מורה עתיד אם היה כסף מכאן ואילך ולזה
 לא אמר והכסופים הכיטו א הכמס ומי ולא עוד אלא בעד
 שנתעבב משה בעשותו הכמס היו הכמסוי' כושכי' והיו מתים
 באופן שהכסוף ילק לבקש לרופא ולא שהרופא יבקש לחולה
 כמו שעשה משה באמרו קח את המחתה ותן עליה אש
 וככל עוד לפרש מיה שאמר וירב העם עם משה הם ערב רב
 ולפי שהיה להם זמא גדולה ולבכייה ולטפס לזה אמר וירב
 העם עם משה ולא גועבו בגוע אחינו הם המצריים עצמם
 שטבעו בים סוף ואמרו עתה אנו מתים בזמא הלואי היונו
 מתים בשתיית מים הרבה כמו שמתו אחינו הכטבעים בים
 ולפי שאמר משה אתם כאתם מעצמכם אנו לא אמרתם לכם
 לבוא לזה אמרו אמת הוא אבל למה הבאת את קהל י' שהם
 בני ישראל וכמסך לנו דעה מזה למות אכחכו ובעירנו שאם
 לא הייתם מביאים אותם לא היונו באים אכחכו ולזה אמרו
 ואלה העליתנו ממצרים ולזה לא אמר למה העליתם את קהל י' אל
 המקום הרע הזה ולזה אמר ויאמרו לאמר מה לאמר אלא
 שהתחילו ברעה ובכנות לפי שישראל ישונו ויתרעמו על משה
 ואהרן כמו שאמר והאשפסוף אשר בקרבנו התאוו תאוה
 וישונו ויבכו גם בני ישראל ואמר למות אם והיה ראוי לומר
 למות כה אלא כוננתם לומר שאפילו שהקבה יתן להם מים
 עתה בשכחם ויתר במדבר הגדול והנורא שם כמות ולזה
 אמרו אכחכו ובעירנו ואם הם מתים מה תועלת וביאו להם
 בהמותיהם לא לפי שערב רב אין הפרש ביניהם לחמוריהם
 שהיו מוכים ואין מאמונים בני' לזה אמרו אכחכו מאמונים
 בני' כמו בעירנו שכחכם ויתר במדבר כמות ברע ובזמא
 ובעירוב ובחוסר כל ולא יוכל לתת לנו תאויתנו: לא
 מקום זרע ותאכה ונפן ורמון ומים אין לשתות הם לא היו
 מתרעמים עתה לא מן המים והזכירו הפירות לפי שמי שיש
 לו זמא נפן או רמון משקוטו לו הזמא לזה אמר אין לנו אפי'
 פירות להשקוט הזמא: כה אמר אחיך ישראל ארזל
 מה ראה לומר כאן אחוה אלא אמר להם אחים אכחכו בני
 אברהם מ' לו כי בר והיה זרעך ועל שנינו היה אותו החוב
 מוטל ליפרע אתה ודעת את כל התלחה לפיכך פירש אביכם
 מעל אבינו שאמר ויילך ארץ מפני יעקב אחיו מפני השטר
 חוב המוטל עליהם כדי להטילו על יעקב לכדו' ואופשר
 לפרש שהאדם ראוי לרחם על אחר לאחד מארבעה סבות
 וכל שכן אם ישכן כל ארבעתן הראשונה בעבור שהוא אחיו
 או דודו או בן דודו ולזה אמר כה אמר אחיך ישראל השכית
 אם אכרו עליו נרות רבות ראוי לרחם עליו שהאדם מדוני
 בטבע וגם יש לו רחמנות בטבע על מי שאבא עליו מכות
 גדולות וזה הוא שאמר אתה ידעת את כל התלחה אשר
 מכאתנו השלישי לפי שיש לו חלק ויד במלך ולזה אחי ובעק
 אל י' וישמע קלינו: הרביעי לפי שהאדם שהולך לבית אחר

ומתאכסן עמו ראוי שעשה לו כבוד שנאמר כי על כן באו
 בכל קורתיו וזה הוא שאמר והכה אכחכו בקדש עיר קנה
 גבולך וגם מי שאינו רוצה שיכנסו אחרים לעבור בנבולו
 הוא לאחד משלשה סבות: האחד בעבור שימחיתו כחלתו
 לזה אמר לא כעבור בשהה ובכרס: השנית לפי שימחיתו
 מיומיהם ולא שיאירו מעין ובור שלא ימחיתו ויהרסו אותו לזה
 אמר לא כשתה מי באר' השלישי לפי שילכו בכתיבות ויגזלו
 למי שימכאו בהם לזה אמר דרך המלך כלך לא כשה ימון
 ושמאל עד אשר כעבור גבולך: ויאמר אליו אדום
 לא תעבור בני פן כחרב אבא לקראתך אמרו רזל אתם
 מתבאי בקול שהוריש לכם אביכם שאמרת וכעק ל' וישמע
 קולינו ואנו נכא עליכם כמה שהורישנו אבי ועל מרדך תחיה:
במסלה נעלה עד עתה היונו שואלים ממך שכחכם
 במקומות ישוב עיירות ומדינות ועבשו
 אין אנו שואלים אלא במסלה שהיא מעבר לרבים:
ויאמר לא תעבור לפי שעתה כפעם השני לא שאלו
 לעבור במדינות ועיירות ולזה לא אמר כי
 לומר שאפי' במסלה לא יעברו ואמר עוד וימאן אדום נתן
 את ישראל עבור בנבולו לומר שאפילו במדבר או דרכים
 ונתיבים שאינם מסלה לא נתנם עבור דרך שמה:
וידבר העם באלדים וכמשה וישלח י' בעם זאת
 הכמשים השרפים הטעם ששלח בהם כמשים
 לארבעה סבות: הא' לפי שהכמס כפר לשון הרע על השפית
 כשהסית לאשה לאכול מעץ הדעת טוב ורע שאמר כי יודע
 אלדים כי ביום אכלכם ממנו והייתם כאלדים בונה עלמות
 וכל לזמן שאביה למכריה וזה שדבר לשון הרע ופרע מכעלו
 לשון הרע שהם כמוהו השכו לפי שהם התרעמו על המן
 שמשנתה לכמה טעמים יבא הכמס שאוכל מאכלים רבים
 וכלם נטעמים לו לעפר שנאמר וכתת עפר לחמוו הרי אוכל
 ירקות ופירות אלא שהכלו טעם עפר' השלישי לפי שהם
 חטאו בלשון ופרע מהם הכמס שיש לו ארס בלשון: הסכה
 הרביעי שזה המדבר היו בו כמשים רבים וגדולים כקורת
 בית הכד שנאמר המוליך במדבר הגדול והנורא כמס
 שרף ועקרב ודרך כס לא היו נושכים בעם והיו כמו ככות
 הסוהר וכחטאו התיר האסורים ונשכו את העסוזה הוא
 שאמר וישלח י' בעם פירוש התורם: **ויאמר** י' אל
 משה עשה לך שרף ויעש משה כמס כמשת יש להקשות אחר
 שאמר לו הנה עשה לך שרף למה עשה משה כמס ואם תאמר
 שהכל אחד למה שיכה בלשונו והיה ראוי שזאמר ויעש משה
 שרף והתשוב שישראל חטאו ב' עוונות: הא' שדברו בלדי' הב'
 שדברו במשה ומשה נקרא מלאך ס' וישלח מלאך וינאמו
 ממזרים והמלאך נקרא שרף שנאמר שרפי עומדים ממעל
 לו הרי הקדמה אחת: הקדמה שנית שהקכה בשמים הכין
 כסאו והזמם מראיהם ככחזאת ועל אלו השתי הקדמות
 אמר הקסה למשה שלי אנו מוחל לכן עשה לך שרף וזה טעם
 לך אמר משה אנו מוחל שלי אבל לעשה כמס כמשת לפי
 שחטאו כנגד הקודש ברוך הוא ולזה ויעש משה כמס כמשת:
אל תיראו אותו כי בידך כתתיו אותו: יש להקשות
 למה כתירה משה מענו ולא כתירא
 מסיחון עד שהוצרך הקסה לומר לו אל תירא אותו ועוד
 שנאמן משה אינו כבורה טבעית אלא כבורה לדית ואם
 כן למה כתיר' משה מענו שבורתו טבעית ולזה אביא ככאן
 מאמר ממשכ' כרכו והוא דגרוסין פ' הרוואה: הרוואה אכן
 שכקס עג לזרוק בישראל גמרא גמרי לה אמר עג מקפה

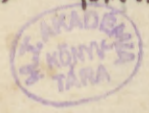
וישראל כמה הו' תלתא פרסאי אישקר טורא בת תלתא
 פרסי ואשדי עליהו אזל עקר טורא בת תלתא פרסאי
 ואייתיה על רישיה אייתי הקיפה קומניה ונקביה ונחת
 לנאריה בעא למושלפי משכו סיכיה להאי גיסא ולהאי גיסא
 והיינו דכתי' סיכי רשעים שכרת א תקרי שכר' לא שרכבתם
 משה כמה הו' עשר אמין שקל כרנא בת עשר ושנור עשר
 מחייה בקרסוליה וקטליה פירוש זה המאמר הוא שהאבות
 נמשלו בדברי הכתובים להרים שאמר שמעו הרים את
 ריבוי ריב את ההרים הכיטו א נור חכמתם וכיאר אחריו
 הכיטו א אברהם איכוס וכסאכאוישראל להורי גויס גדולס
 לא כדקתם רק בזכות אבות ומשמרו את השבוע' דכתיב
 לא כדקתם עד שהיתה מקטרת מדת הדין כמו שבא
 במדרש על כתיבא משה אמא תעמוד זכות אברהם לעוב
 והיא המחשבה שמשב עוב ואמר אחר שאין כח האומה
 הזאת עם ריבוי העם שממניה כשלא פרסאות רק מחד
 זכותם ואנו כבר קדמתי להם בזכות אברהם שאמ' ויבוא
 הפליט זה עוב אם כן הרינו עוקר ההר והוא מהם שהיו
 אברהם ואעזר בו להוכיח עליהם והקומנו שבאו ונקבואו
 להר משל לישראל שהם החגיגים שכחם כלשונם וכמו שבא
 במדרש כלמך הזור מה השור כמו כלשונם אף ישראל כחם
 כלשונם רנה לומ' שכתפלו תיהכ ותחנתם עמדה להם זכות
 אברהם ולא סויעה את עוב רק כהפכה עליו והיא שירדה
 על צוארו והקפה את סיכיו ומפני שהיה עוב מלך חזק ומחד
 הטבע וכח הזרוע לא היה להם מעמד בפניו ועוד שזכות
 אברהם היה מן הראוי שלא תפגע בו על כן הונרך משה
 בתפלתו לזכותו ולזכות השבטי' ולזכות אברה' ויחק ויעקב
 והוא אמרו משה כמה הו' פירוש משה עשר הו' זכותו
 והכרנא שלקח רמז לזכות העם בכללו שהיו עם עמו ומפני
 שהיו עם עמו המשלי' לכלו המושם בידו שהיה פועל בו ושנור
 עשר ר' זכות האבות ועל כן המשיל העבין למדלג שהונרך
 לרגל אבל זכות האבות שכבר קדמוהו והיו בזמן למעלה
 ממונו ואמ' כיאר למה הונרך זה להכות אותי בקרסוליו ר'ל
 לכטל ממנו זכות שלשה פסועות שפגע בקרסוליו בשביל
 אברהם ואמרם משה כמה הו' עשר כי כן היתה מדתו של
 מרע' כדאיתא בשבת ועל ידו כן לקח כל השיעורין בעזר
 ולא שיהיה כרוך כאן לכל השיעורים האלו אלא מפני שידור
 המשל כי הוא ממשל עוב בקומה גדולה מאד עד שעקר הר'
 של שלשה פרסאי' ושמו על ראשו על כן המשיל גובה קרסוליו
 לשלשים אמה כי כן דרך המשלים לתפוס פרטים כאותים
 למשל ההוא וכן עקר ואייתי ברישיה וכעא למשלפיה כל אלו
 דברים כאותים לסדור המשל לא לזולת זה ואמרו בכריתא
 הרוואה אבן שרצה עוב לזרוק עליהם דע שמפני שהיה עוב
 גדול כח מאד ומסון הוא באנו עם היותו בא בזכות אברהם
 לדעתו לא נמנע מהיותו מתעסק לבוא עליהם בכחו הגדול
 והיה מכין אבן או אבני' גדולות לזרוק עליהם מה שלא היה
 כן בכח אחד משאר אנשי המון האנושי ואמ' עקר בטמונו
 נכחמו היה בזכות אברהם לפי שכבר ראה שנכחו עמוס
 שלא בטבע ושעשו להם כסוים רבים בקריעת ים סוף וכו'
 אלא בעקרו ההר מהם חזר להיות כלמם עמהם בכח הזרוע
 והרואה אותם האבנים הגדול' וכור מהם שאיש חזק ואמין
 כמוהו להיות בכחו לזרוק אלו לא היה מן הראוי להכיל העם
 במלח' ממנו לולי שבעטה להם כס ועל כן הכריכו בראותו
 ברכת הכס ואשר יגלה לך זה שתמצא להם בכריתא אבן
 שרצה לזרוק עוב וכאשר העבין קראו הר ולא היתה האבן

וההר דבר אח' או היה להם לומ' כאן וכאן אבן או כאן וכאן
 הר לא שהם שני עניני' האבן השמני בכרית' היא אבן גדולה
 ממש וההר רמז לאברהם וכזה הותרו הספקות שמהם לא
 כתיבא מעוב בעבור גבור טבעית לא בעבור זכו' הפסיעו'
 ולא כתיבא מסימון שלא היה לו זכות

נשלמה פרשת זאת חקת

פרשת בלק

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי
 יש בזה העבין ספקות הספק הראשון
 למה לא אמר כסוים מפורסמי' יותר מזה שמה שעשה לאמורי
 היה כס כסתר ומה שעשה לפרעה ולמצרים היו כסוים
 ומפורסמים והיה ראוי שיאמר וירא בלק את כל אשר עשה
 י' לפרעה ולמצרים ויגר מואב וגו' הספק השני מה
 זה שאמר עתה ילמכו הקהל את כל סביבותינו שמשמע שלא
 היו מפקדים אלא שיאכלו מזונותיהם ולמה לא פחדו
 מהריגה אחר שראו שעם יבא ממצרים הכה כסה את עין
 הארץ ושמתו כל מצרים ועמלק וכל אויביהם הספק
 השלישי מה שאמ' ובלק בן צפור מלך מואב בעתה היא הו'
 שלא במקומו שהיה ראוי שיתחיל ויאמר וירא בלק בן צפור
 מלך מואב את כל אשר עשה ישראל לאמורי ולא בסוף העבין
הספק הרביעי מדוע התחיל בכלק ואמר ויגר מואב
 היה ראוי שיבא בזה שנכנסם כננס עם בלק
 יבא עם בלק ויאמר וירא בלק ויגר בלק מפני העם
הספק החמישי למה אמר בתפלה ויאמר מואב א זקני
 מדין שהם חכמייהם ואמר כך אמר וישכנו שרי
 מואב עם בלעם מוי הכנים בכאן שרים היה ראוי שיאמר
 וישכנו זקני מואב עם בלעם כמו שהתחיל ויאמר מואב
 אל זקני מדין ואמר וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים
 בידם ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק **הספק**
 הששי שבלק שלח לבלעם לאמר לכה בא ארה לי את העם
 הזה ובלעם אמר לשית בלק בן צפור מלך מואב שלח לי הכה
 העם הווא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קכה לי
 אותנו שבלק שלח לשון ארה ובלעם אמר לשית לשון קכה
 ומכמוס אל אמרו קכה קשה מן ארה שהווא נוקב ומפרש
 ויש להקשות אם כן למה השיב השם יתברך לבלעם לא תלך
 עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא שכלשון שדבר בלעם
 עם הקכה שהווא קכה היה ראוי שישיב הקכה ויאמר ויאמר
 לדיס א בלעם לאמר לא תקוב את העם כי ברוך הוא ועוד
 כמו שבלק אמר כבעם הראשונה ועתה לכה בא ארה לי
 היה ראוי ובכן בפעם השנית שיאמ' באותו הלשון ולא אמר
 כן אלא ולכה בא קכה לי את העם הזה: **הספק** השביעי
 שאמר ויבא אלדים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרוא לך
 באו האנשים קום לך אתם מהו אם לקרוא לך פשיטא שבאו
 לקרוא לו כמו שאמר וישלח מלאכים אל בלעם כן בעוד
 פתורה ארץ ככו עמו לקרוא לו לאמר הכה עם יבא ממצרים
 ופירוש רבי' אם הקריואה שלך היא וסבור אתה ליטול שכר
 עליה קום לך אתם וכראה שיש להקשות על זה הפירוש
 שראה מזה שכונת הקכה להעשיר לבלעם ולמה רצה לעשות
 טובה לבלעם ברע ועוד איך אפשר שיקבל שכר מבלק אם
 לא יקללם זה דבר שאי אפשר שאמר אם לקרוא לך באו
 האנשים

האכזמים קנס לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה והרמז פירש אם לא באור רק לקרוא לך אתם וגם זה הפירו' קשה מאד פשיטה שלא באור רק לסיקלל ואיך דבר הקבה לכלעם מה שאי אופשר הספק השמיני למה חרה אף לדיס כי הולך הוא אחר שהקבה נתן לו רשות שילך עמם היתר הספ' הראשון למה אמר את כל אשר עשה ישראל לאמורי ולא אמר את כל אשר עשה ישראל לפרעה ולמצרי' לפי סימון כלמס עם מלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו וישראל הרבו לבכור שהרג לאביו ולכן כתיבא מאד באמרו אם ישראל הרגו למי שהרג אבי שהיה סימון שהרג לאביו וישראל הרגוהו כש' שיהרגו לו ולזה אמר וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי שהיה סימון ולזה ויגר מואב' ולספק השני למה לא יראו מהריבתם הרמזין שהיב ששמעו מביעת הקבה שאמר להם לתגר את מואב ויש להקשות עליו אם שמעו מה שנוה הקבה אכב"ו מהמזונות לא היה ראוי שיפחדו שלא אמר הקבה אל תגר במואב מלחמה לכד אלא בכ' אל תגר את מואב ואין צרה גדולה מאכילת מזונותיהם וימותו מואב ברעב ועוד שאמר את כל סביבותיו לשון רבי' ומדין היה ראוי שיפחדו מהריגה וכוכל להתיר זה הספק בספק השלישי והוא שמה שאמר ובלק בן צפור מלך מואב בעת ההוא הוא שלא במקומו שהיה ראוי שיתחיל וירא בלק בן צפור מלך מואב והוא לפי שבלק היה גבור מאד כמו שאמר ופתח למלך מואב הטוב טוב חתם מבלק בן צפור הרוב רב עם ישראל אב כלמס כלמס בס' ואין מיראים למלך אלא במלך חזק ותקיף ממנו וכו' שכתב הרמזין ולזה נתן טעם הפסוק ואמר תדע למה לא יראו מהריגה אלא מהמזונות לפי שבלק מלך מואב בעת ההוא שהיה גבור מאד וזו אע"פ הספק השני באופן שלא יגדירוהו זאת התשובה ולא תשובת הרמזין והוא שראוייה בלק איכה מוסכמת עם מאמרם שראוייהם הוא וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי ומה זה שעזו לאמורי סימון ועונ הרגום ולקחו את כל ארצם ומאמר שראו כן ראוי שיהיה מאמר' ויאמר מואב אל זקני מדין עתה יהרגו אותנו ויקחו כל ארצנו וזה הספק לא יותר בהיתר שאמרנו שבעב' שבלק מלך מואב לא יראו מהריגה והלא סמון ועונ ויתר תקיפותם וגדולים מבלק שאמר למכה מלכים גדולים כלם ויהרגו מלכים אדירים כלם ועוד התחלת מואב ויגור מואב מאד עם מאמר עתה ולכחו איכה מוסכמ' לא יותר בזה ולכן כחזור להתיר הספק הזה למה לא יראו מהמית' אחר שיראת' גדולה וכראה שיותר בפנאמר שהטובה בעתה ולכחו יאכלו המזונות וכמות ברעב ומה שמשך מזה הוא ידוע שנעווב אותם לקחת ארצנו ויהרגונו פירוש שני לפי שירא שלא מלאכים אל סימון לאמר אעברה בארצם לא כטה כשהם וכברם ולא נתן סימון את ישראל עבור בבבולו ויאסף סימון את כל עמו וינא לקראת ישראל המדברה ויבא והנה וילחם בישראל ויכהו ישרא לפי חרב ולזה אמרו מואב סימון טעה בשיהיה ראוי שיתן את ישראל עבור כבבולו ולא היו מכים אותו אלא היו אוכלים המזונות לכד ולכן אמרו מואב אם ישאן לנו כעברה בארצך ונקבל לא יהרגו אותנו אבל לפחות ילמכו את כל סביבותינו וזהו לשון עתה וז' מואב מפני העם מאד פירוש יראו מהריגה אם לא יתמוס לעבור אבל אם יתמוס לעבור ילמכו פירו' שלישי אם כנא ללמוס והרגו ואם לא כנא מהערו' הבנורות ילמכו הקהל את כל סביבותם פירוש ד' כשהיו מואב לכד כל ארצו יראו מהריגה

וז' ויגר מואב מפני העם מאד כי רב היא אבל כשעשו שלום עם מדין לא פחדו מהריגה וז' ויאמר מואב אל זקני מדין עשה ילמכו פי' עתה שאנו בשלום ילמכו פירוש חמישי דרך הלוחמים שאינם מראים פחד לכת שכנגדו שזה יהיה סבה לשיכנעו ולפי שמואב ומדין מעולם היו שונאים זה את זה כנאמר המכה את מדין כשהיה מואב אמרו מואב עתה אנו בשלום מנד הסכרם אבל כשתסור הסכה נחזור לשנאתינו לא לפי האמת ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא זהו בלבם אבל כשלקח ענה ממדין לא הראו פחדם אלא לכד ולמכו מנד ריבויי' את כל סביבותינו והיתר הספק הד' למה נכנס עם בלק וינא עם מואב התשובה שהמלך און ראוי שיראה לעם שיש לו פחד אלפ' שבלבו יש יראה ופחד ולא וירא בלק וגו' אבל לא הראה פחד אבל המון העם ויגר מפני העם מאד היתר הכפף בה' למה התחיל בזקני' שאמר וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמי' בידם ואלה אמר וישבו שרי מואב עם כלעם שהיה ראוי שואמר וישבו זקני מואב עם כלעם השרים מו הכניסם כאן ואחשוב שכעבור שבלק הריומוהו אז למלך ולפי שהוא תחלת מלכותו רצה להראות גבורה גדולה ולזה עשה תחלתו שלם כשתר שריו לכלעם לסיקללם וכשעת הקלה ונא בלק וילמה בישראל ויכנעו והרואים וישבו שבלק בגבורתו נכנס וז' וישלח מלאכים ל כלעם בן בער ועתה לכה נא ארה לי פירוש לי שלא ידעו אחרים ולא אולי אוכל ככה בו היה ראוי שיאמר אולי אוכל אכה בו או אולי כוכל ככה בו אלא הכוונה ימזנו הרואים שאני אוכל ולפי האמת אתה גב' תעשה המלחמה וזהו ככה בו וישבו האכזמים שאני אגרשנו מן הארץ ולפי שהזקנים ידעו זה אמרו השרים אינם בעלי ענה ולא יהיו יודעים איך ואמרו העבין לכלעם או באי זה דרך ותנהגו עמו לשיבא עמהם לפיכך בלך אחתו מאליו וז' וילכו זקני מואב וזקני מדין שהם גדולים ורנו ללכת מעצמם ואתו הגיד להם דברי בלק שהוא נוה בדרך לעבדיו לא וקסמי' בידם כנאמר מכשפים היו וכבשוף ידעו זה וז' וקסמים בידם שנדחקו בו כל המפרשים ואלה באו השרים וישבו בדרך עמו כמו שזכה בלק וז' וישבו שרי מואב עם כלעם כדרך שאומר אדם לחיורו תשכ עם פלוגי בסתרוכה היתר זה הספק והיתר הכפף השני למה ככ' סיכויים בלשונות ארה וקבה כראה לי כזה שבלק שלם לומר לכלעם שיקללם כלשון ארה שזכה וספיק לגרם אותם מן הארץ ובלע' משב מחשבה רעה ואמר אכי יודע שאלהיהם אותם ושאלם אומר להקבה ששלם בלק לשאלקללם ושיב שלא אקללם לכן אכי רוצה לומר להקבה לשון שכשישיב שלא אקללם ויבן ממנו שאקללם כזה האופן אמר כלעם בלק שלם לי שאקללם כלשון ארור ואם אומר לשית שלם לי לשון ארור שהיא קללה קטנה מקבה הקבה ושיב לא תאור ולא ישאר לי מקו' כלל ועיקר לשאלקללם ולכן אומר להקבה ששלם לי קבה והשי' ושיב לא תקו' וישאר לי מקו' לקללם כלשון ארור והקבה שידע מחשבתו הרעה אל הכתתי מחשבתך הרעה לכן אכי אומר לך לא תאור את העם אפילו כלשון ארור ואמר שראה בלק שלא רצה לקללם כלשון ארור שלמו בלק שרים ונכבדו ואלו בעבור שהם רבים ונכבדים ורצה לקללם ושאל קבה לשאם ושיב לו שאי אופשר לקו' אותם עדין והיה אופשר כלשון ארור לזה השיב כלעם אם יתן לי בלק מלא ביתי כסף וזהב לא אוכל לעבור את שי' לעשות קטנה או גדולה פירוש לא תחשוב לדבר לי כלשון רמאות לומר שאשיב לא אקו' שהוא קללה גדולה אבל כלשון ארור

ארור אקלל שהוא קללה קטנה שלא אוכל לעבור את פיו
 לדי לעזות קטנה שהוא בלשון ארור או גדולה שהוא בלשון
 קבה ובה מיושב הישב ללשון קטנה או גדולה שהיה ראוי שיאמר
 לא אוכל לעבור את פיו לעשות טובה או רעה כמו שאמר
 אחר כך לבלק שאמר הלא גם אל מלאכך אשר שלחת אלך
 דברתי לאמר אם יתן לי בלק מלאכך כסף וזהב לא אוכל
 לעבור את פיו לעשות טובה או רעה מלבי מהו קטנה או
 גדולה הלא ודאי הכוונה מה שפרשתי בו והוא עבין חזוק
 והיתר הספק השיעור מהו אם לקרוא לך בלוי האכזרי קום
 לך אתם פשוטא שבאו לקרוא לו הנכון בעיני שהוא מלשון
 וכרוזא קרא בחיל שפירושו הכרוז שהיה אפשר שכוונת בלק
 לא היה שיקלל לישראל לא שישמעו וישראל שבלק שלח לכלעם
 סיכוא לקלל וכיזמשעו וישראל יכרמו משם וכך היה ראוי
 לבלק שבפרשהיא ושלח בעבור המקלל לפי שיכרמו ולא
 בסת' ולא אם לקרוא לך בלוי אם להכריז לך בלוי לפי שידעו
 וישראל שכל מקלל לקללם לך אתם אבל לקלל בפועל לא
 ואם ואלך את הדבר אשר אדבר אליך לברך ולא לקלל בפועל
 אותו תעשה זה דעתי לישב הפסוקים שכל המפרשי' כדמקו
 בהם והיתר הספק השמיני שאמר וימר אף אלדוים כי
 הולך הוא למה חרה אפי אחר שנתן לו רשות ללכת עמהם
 התשובה שהקב"ה אמר לו קום לך אתם ואף את הדבר אשר
 אדבר אליך אותו תעשה קודם שתלך אפי רוצה לדבר אליך
 ומה שאדבר לך אליך אותו תעשה מה עשה בלעם לא המתין
 לשודבר לו הקב"ה הלא ויקם בלעם בדרך וימכזז את אלתו
 וילך עם שרי מואב לכן חרה אפי' כי הולך הוא ויש להקשות
 עוד קושוא תשיעית והוא מה כמו של בלעם לא ימלט או
 כמו לברך ולקלל ויחול ברכתו וקללתו או לא ואם תאמר
 שדבורו עובר ודאי כח הקב"ה גדול מכמו ואם יקלל בלעם
 יברך הקב"ה כמו שאמר ויקללו המה ואתה תברך ואז למה
 מנע הקב"ה מקללו ועוד מאי זה גד אויפאר שיהיה כמו כל
 כך גדול לברך ולקלל ומאין בא לו זה הכח מה שאי' כח בשם
 אדם בעולם מיום ברוא אלדוים אדם על הארץ ואם תאמר
 שאין דבורו עובר ולא יועיל ברכתו ולא יזיק קללתו למה
 מנעו הקב"ה מקללו וזאת הקושוא היא על דרך מה נכסף
 עכשו אפי' רוצה לקיים אחד משני הנדד' והוא שדדאי אינו
 עובר דיבורו ולא יועיל ולא יזיק ולזאת החלוקה תהיה
 הקושוא יותר חמור שאם שדיבורו הכל למה מנעו שלח' ויק'
 הראשונה אין הקושוא כל כך חזקה שנוכל להשיב שהקב"ה
 אינו רוצה לבטל ידיעת האדם לא מניח אותו לטבעו ושעם
 כל זה יהיה רצון הש"ת קיים וכמו שאבאר ולזה נבוא ראיה
 שדיבורו הכל מבלק וגם מבלעם וגם מהניסיון מבלק שאם
 דבורו עובר כשרוהיה בלק שהקב"ה לא הניחו לקלל לישראל
 היה לו לבק מבלעם שיכרמהו ברכה גדולה ושלא ישלוט בו
 שום אומה ולשון שבה ויבר פחד בלק מוישראל מבלעם
 שהיה ראוי שיברך את עמו שהיה מלך גדול על כל המלכו'
 ולא יכטרך לכסף וזהב של בלק שהשכיר עמו לבלק בשביל
 מתנותיו מהניסיון שראינו שברך עמו באמרו תמות נפשו
 מות ישרים וגו' ולא נתקיימה ברכתו הלא אחריות רעה
 ותקומו מפח כפס שמת מיתה משונה שכאמר ואת בלעם
 בן בער הקוסם הרגו בחרב אם כן מנע לו ה' ראוי נראה
 שאי' דבורו עובר ואי' למה מנעו הקב"ה משוקללם שברכותיו
 וקללותיו הם הכל נרעת רוח ואם תאמר אם כן מה הועילו
 ברכותיו לישראל שברך אותם בפעמים התשוב' שמה שיש
 לו מנע עמו הוא הכל הברכות שברך לישראל היו

ככבוהא והכבוהא הוא אמוניות אין בה נפתל זעקם ואם
 תקשה עוד אם כן שאין דיבורו עובר במה היה חושב בלק
 שדבורו עובר שאם כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואמר
 תאור יואר וכתב החכם ר' אברהם ר' עזרא שהיה אינטנבין
 גדול וכשיודע שראובן ונחל מאד כפי מערכתו היה מכרמו
 והיו חושבי העול' שלפני שהיה מכרמו היה חל הכר' עליו וכן
 בקללה היה יודע שפלוני יהיה רע המול והיה מקללו והיו
 חושבי שמנע קללתו באה לו הרעה ונר' מכל זה שאין דיבורו
 עובר ולזה נוכל לומר שהחלוקה הראשונה היא אמוניות
 שדיבורו הוא עובר ובוה לא תהיה הקושוא כל כך גדולה
 ואם תאמר הרי הביאנו ראיה מבלק ומבלעם ומה ניסיון
 שדבורו אינו עובר התשובה לכל הראיות שיש דבר במה
 שדיבורו עובר ויש דבר במה שדיבורו אינו עובר בברכה
 אינו עובר בקללה עוב' ולכן ברכתיו לא הועילו במה שבר'
 עצמו תמו' נפשו מות ישר' ולא היה מועיל לבלק אם יכרמו
 ולא לעצמו וזה הוא שאמ' כי ידעתי את אשר תברך מבורך
 ואמר תאור יואר שהיה ראוי שיאמר כי ידעתי את אשר
 תברך יבורך ואמר תאור יואר או יאמר ידעתי את אשר
 תברך מבורך ואמר תאור ארור הלא ודאי הכוונה את אשר
 תברך ככר מכור וברכתך לא יועיל לא שידעת באנטנבין
 שיוכלם אבל אשר תאור יואר ויוזיק קללתך ואת מה כח הוא
 זה ומינין בא לו התשובה שנוכל בלעם במערכתו שאם יאור
 יואר אבל לא אשר יברך יבורך וזאת החלוקה יותר הספק
 שהקב"ה אינו רוצה לבטל המערכת לא להכרמ גדול ומאמר
 שמערכתו שלו שמו שיקלל יקולל לא רצה הקב"ה שיקלל בלעם
 ויברך הקב"ה שאם כן היה מבטל הקב"ה מערכתו של בלעם
 לא רצה לננות לו שלא יקלל ובוה גם כן לא בטל בחירתו לא
 ביוו שהיה מנעו עליו הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה וגם
 לזאת החלוקה יש קושוא שהאנטנבין אמרו שהמערכת
 הכללית יבטל לפרטיות והמערכת הפרטיות לא יבטל לכללית
 שאם נבזר על פלוני שיהיה ע' שכה כפי מערכתו שלו והלך
 למקום שיבזר בו כפי המערכת' שיומנו אפי' המדינה היא
 בדבר גב כן ויות בהות המדינה כשאר בני המדינה לפי
 שהמערכת כללית שהיא ממדינה בכללה ובטל המערכת
 הפרטיות וכן אב לאהלך למדינה אחרת לא שנובזר על אותה
 המדינה שהוא בה דבר ומות לו והסכה בענמה ואז מערכת
 של בלעם היא פרטיות שמו שיקלל יקולל ולא יבטל לו זרת
 ישראל כלום אב מערכת שלהם שיהיו מבלעמו ולא עוד לא
 אפי' גזרה פרטיות לא ובטל לגזרה פרטיות שאם נבזר שיהיה
 ראובן וכיתו ע' שכה והלך ונתחבר בכיתו של פלו' שנובזר על
 ביתו שמו' לא ימות ראובן שזה פרטיות פרטיות ומאי חזות
 דבמכת אהאי שמוך אהאי וכן אם נולד בלעם במערכת' שמו
 שיקלל יקולל בלעם פרטיות ולא יבטל לגזרת פלוני אם גזר' שלו
 שיוכלם הלא יועיל מערכת של בלעם שמו שנוכל במערכת
 בינכותי וכיוצא בו' תשובה זאת החלוקה אמונית שהיה לו
 כח מנע המערכת שנוכל בה שמו שיקלל יקולל ואם תאמר
 שהמערכת הפרטיות לא יבטל לכללית התשובה נראה שאולי
 מערכת הפרטיות היא כל כך חזקה מנע מיכור כוכבי' ונסבות
 אחרות ועניינים רבים עוזרים לפרטיות שיבטל זה הפרטיות
 לכללית שאין לו כל כך כחות וכן היה כח בלעם גדול לקלל לא
 לברך כי חכם הוא להרע ולהטוב לא ידע הכלל העולה שלא
 היה לו כח לברך הלא שידע מערכתו ומולד של ראובן ורואה
 שיוכלם ומכרמו' אבל היה לו כח לקלל מנע מולד בלעם
 ומערכתו גדול מאד ואת למה מנעו מקללם שאעפ' שכמו

גדול כח הטה גדול מכמו יקלל הוא המי ויכרך אין הטה רונה
 לבטל הטבע והמערכ אלא כשום הכרח ונורף גדול לבטל
 אותם ולמה יבטל הטה מזלו של בלעם שכמווי לכד שיכונו
 לא יעבור שו יי לעשות קטנה אונדולה וחזל אמרו אידועתו
 איכה אלא שידועה הטה כועס דאמר בכרכות פק
 מאי דכתיב פמי ולכו והכחותיו לך המתן עד שיעברו פנים
 של זעם ומי איכא ריתחא קמו הבה אין טכא' ואל זועם ככל
 יום וכמה זעמו רבע של כו רבע באפו ואין כרי יוכלו לכונן
 אותם שעה חזן מבלעם שכוודע דעת עליון השתא דעת
 בהמתו לא ידע דעת עליון ודע מלמד שידע לכונן אותה
 שעה שכועס בה הטה ואומתי רתח ככשעי קמייטי חוורה
 כרבלתא דתרגולא והיינו דכתיב וכוז כא מה יען בלק כו
 למען דעת דרקות יי מאי למען דעת דרקות יי מלא כעס
 בומי בלעם שאלו כעס לא נשתייר משוכאיהם של ישראל שרוד
 ופליט והיינו דכתיב מה אקוב לא קבה אל ומה אזעם לא
 זעם יי ותנא כל אותן הימים לא זעם יי וכמה זעמו רבע וכמה
 רבע כמיומיה של כו רבע באפו עב ופליטו הסכרא הקושיא
 קיימת שאמר שטה לא כעס כל אותן הימים א' כ' אין לו כח
 כלל לקלל וא' כ' למה מנעו הטה מלקלל שקללתו הכל ורעות
 רוח התשובה שגלו לפניו ותהמגפה העתידה להיות לישראל
 וכדו שלא ואמרו בשביל קללתו של בלעם באה לפיכך מנעו
 מלקללו וא' כ' לפי שהאשן שפרשתי שדיבורו אינו
 עובר והיה קשה אכ' למה מנעו הש' מלקלל ויתכזה ג' ולרזל
 יש קושיא מה קללת היה ויכל לקלל כרבע התשובה שהיה
 יכול לומר כלם והטה עקס פיו זעה לו שיאמ' בהפק והו' מלך
 שאמר ותרעות מלך בו כלם בהפ' אומר מלך וא' ויהפך יי
 מלהיך לך את הקללה לכרכה כו אהיך יי אלדיך ולה קשה
 ממעשה דריבל שרטה לקלל אותו היינו ולקח תרובול לקללו
 מה היה יכול לקללו ואת כללה וית' הוא כללה מרבע וכוז קשה
 מה שאמרו בחלק מברכותיו של אותו רשע אתה למר מה
 היה כל בו אכ' כל הכרכות שבוך היה רונה לקלל בהפק אכ'
 דברים רבים היה רונה לומר ויא' שהכל תלנו כמתו' ואומר
 אין באותו רבע ויקם בלעם כבקר וימבז את ה' תונו
 וש כזה הענין ממשה בספיק' הספק הראשון למה
 לא רכב על סוס שמה שהיזכ לאתון כמאמר חזל לרטיבא
 שדאו לו וכו' לא אמר אמת שהאתון השיבה לו האמת ומי
 ששלחו לו מלכים וכסוכו' וכלק מלך כעת שהיא ושדים רבים
 וככדו' ורכבים על סוסים למה היה הולך עמהם על אתון
 הספק השני הטבע יקר בעיני יי ואכ' מה נורף שידכר
 האתון שהרי המלאך ענמו דבר עם בלעם והיה ראוי שידכר
 כל הדיכרו' עמו מתמלה ועד סוף. הספק השלישי איך
 אמרו במס' אבות עשרה דברים ככראו בין השמשו' והאחד
 מהם פי האתון ואיך אופשר שהאתון ככר' בש' ומי בראשית
 וכתקיימה עד דור בלעם. הספק הרביעי שידוע
 שיותר גס הוא שתרעה האתון למלאך משתדבר והראיה
 שתדבר הוא שעלתה ממדרגת בהמה למדרגת אדם אבל
 שתרעה למלאך הוא שעלתה למדרגת נכחיא שהכחיא רואה
 למלאך ולא שאר כבי אדם ואכ' היה ראוי שיאמר אחד עשר
 דברים ככראו ערב שבת בין השמשו' האתון עיני האתון
 הספק החמישי למה שלח הטה מלאך לבלעם הרשע היה
 ראוי לשלח לו שטן כמוהו תשובה לספק הא' שרכב על אתון
 ולא על סוס לפי שזה הרשע היה שוטה וגם רוח וכאזל עין
 רעה וכו' והיתה כוונתו להטעות האכמים לומר שהוא שכל
 רוח ולכן לפי שהענויה רגילים שלא לרכוב על סוס' משם

ורכיבים על החמור אכרסה וישכם אכרסה כבקר ויחכוס
 את חמורו משום עני ורכוב על חמור ואת' למה לא רכב
 על חמור ורכב על האתון התשובה לפי שהאשה כנוע ויותר
 מן האיש רכב על אתון לומר שהו' כנוע וית' מכל לו הכחואים
 וכזה הותר הספק הב' מה נורף שידכר האתון שלפי שהיה
 גם רוח רנה הקכה לכוננו ולהשפילו לפי שהי' גם רוח וחורה
 ענמו כנוע ואמר לאתון לפני השרי' לוי' ש מר' כוידו כי עתה
 הרגתיך ואמרו השרים הולך להרוג אומ' גדולה בפניו ולא אתון
 נריך מר' וכזה כיוונו בענייה ולכן פתח יי פי האתון בעבור
 שבלעם ישיב תשובה שבה יהיה ככזה בענייה הרי טעם אחד
 למה הונרך שידכר האתון סבה שנית פתח פי האתון לפי
 שנית דבר גדול הוא לכנו' הבית מלכותו וכיון שה' שיתח
 פי האתון כ' ש' יאולס פי בלעם לפי שימנע מלקלל סבה
 שלישית להשפילו בענין אחר לפי שהוא היה קוסם ולא עלה
 למדרגת נכחואה אלא לכבוד ישראל ולפי שהיה מתבאה
 בכחואה ואומר כאוב שומע אמרו אל וידוע דעת עליון אחר
 מחזה שדי ומה רנה להשפילו ודכרה האתון ותר' את
 מלאך יי לו' חס אתה ככיא לא מכר מעלתך אלא אני מדכר
 עמך כמו שאכזי מדכר לאתון ומתרא' לה סבה רביעי' אדרך
 הוא לומר למתעקש זה הענין שאתה מפניו בו אפילו חמור
 וכן אותו וכן רונה לומר לבלע' אפי' האתון וידוע שזה הדרך
 בלתי הגון ולכן כעתה מפניו ותלך בשדה י' והיתר הספק
 השלישי שאיך אופשר שנכרא האתון כשעת ימו בראשית
 וכתקיימה עד עתה יא' שהכונה שזמן הדברים יש שנכראו
 בפועל והוא הטבע וכל המלאכות שברא הש' בששת ימי
 בראשית ויש דברים שנכראו בכח והוא הכסוס ואחד מן
 הכסוס' הוא דיבור האתון פי' שכשברא הטה הכעלי מייס ביום
 השישי ואמ' תנא הארץ כפש חיה למיכ' וברא מין החמורים
 התנה עמהם שכלל זמן שיר' הטה שידכרו וידכרו והדכר
 שהוא בכח מר' שכזו מה ינא לפוע דומה ליום שהוא דבר
 בפועל והו' אור ומר' שכשאונו בפועל והוא בכח דומ' להעד
 וכזה דומה ללילה וא' שפי האתון פי' דיבור האתון שהאתון
 ענמו לא ככרא אלא בזמן בלעם כולדה אבל הדכור ככרא'
 בכח ע' בין השמשו' ולכן דומה לבין השמשות שהוא כפק
 ווס ספק לילה והיתר הספק הרביעי למה לא אמרו ג' כ' שעיני
 האתון ככראו בין השמשות ככין אותו כשנכסה קודם שאי
 אופשר שראתה האתון למלאך שאפילו הכחואים אי אופשר
 שיראו למלאכי שאינה גוף ועיני האד' נופתו והנפשו א' א'
 לראו לכבדל תשובה לזאת שהכה מלבוש למלאך כלבוש גשמי
 באופן שיראהו העינים הנשמיים וזה סוד וזהו סוד רכינו
 הקדוש שהיה כא כל ע'ש ואומר קידו' לאשתו עד ששמעה
 שכנית ולא כא ע' כדו שלא להנכי' לעו על החסידו' הראשונ'
 שלא היו בא' וזה כקרא למכמו הקבלה חלוק דרבנן וכזה
 הענין כראה אליהו לחסידים הראשונ' א' ש' שאליהו מיותר
 מעלה שלא מת ומאמר שהמלאך מתגשם ג' האתון יכול
 לראותו ואזל ות' האתון את מלאך יי' והוא לא ראה שהכה
 כתן רשות לכהמה לראות יותר מן האדם שהאדם מתוך שיט
 כו דעת תטרף דעתו כשיראה מוויקין ואח' שהמלאך כתנשם
 האתון ראהו ולזה לא מכה עיני האתון כמו שמכה פי האתון
 והיתר הספק ה' למה שלח לו מלאך היה ראוי שישלח לו שטן
 כמוהו לפי שבלעם היה שטן ורשע והיה אומר ראובי שאכי
 טהור ושאיני מלאך לכן אמר הקכה זהו שטן ומראה לכני
 אדם שהוא מלאך אכי אשלח לו מלאך ושיקיה לו לשטן וא' ש'
 ויתכב מלאך יי' בדרך לשטן לו וזהו שאזל מלאך רחמים היה

פרשת

בלק

וכהכך יסמך לו ולכן חזנו שלופה כדור אמר רשע זה הכיח
 נלי אומנותו שכלו וזין של אומנו העול כחרכ והו' כל עליהם
 בפיו שהוא אומנותו שלום אף אני אתפוש את שלו ואכזר
 עליו באומנותו וכן כסופו הרגוהו במרכ וזוה המתרו כל
 הספקות ויתיצב מלאך בדרך לשמן לו יש להקשות
 למה כתבה המלאך בפעמים פעם אחת ותראה האתון את
 מלאך יי' ומרכו שלופ כידו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה
 ויעמוד מלאך יי' במשעול הכרמי גדר מזה וגדר מזה ויוסף
 מלאך יי' עבור ויעמוד במקום נר אשר אין דרך לנטו ימין
 ושמש מה נורך ג' והתשובה ר'ל אמרו זכות ג' אבות הראהו
 תמלה זכות אברהם ולא הועיל לו שהיה ריוח מאין שזרע
 פסול רוכו זש ותלך בשדה כלומר אמר בלעם או אתונו
 בערו ריוח גדול יש לקללם ולא יועיל זכות אברהם לישראל
 בערו בני קטורה ולזה לא אמר כאן אשר אין דרך לכמות
 ימין ושמש שהרבה ריוח יש כגלה כעם שנית שהראהו זכות
 יצחק שאין רוב פסול אבל עכ' יש טענה לומר עשו פסול
 וזש במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה ועב' היה קנת
 מקום לעבור בזה הגדר או בזה הגדר אע"פ שהיה רחוק אותו
 המקום לעבור אבל לא היה דומק כ' לאי דרך לכמות ימין
 ושמש' וכפ' הראהו זכו יעקב ולא היה לו מקום להשמש
 שכל זרעו כשר כלו זרעאמת וזש אשר אין דרך לכמות ימין
 ושמש' או כאמר בשדה שיש דרך לכמות ימין ושמש' שאם
 ירצה לקלל זרע אברהם וקלל בני קטורה ולא באמצע שהוא
 יצחק ואם ירצה לקלל זרע יצחק וקלל מצד אחר שהוא עשו
 ולכן עמד במשעול שאין עס דרך אלא דחוק במצוה ואחר
 כך במקום נר רמוז לזרע יעקב שאין עס מקום לקלל כלל
גדר מזה וגדר מזה פרסי סתם גדר של אבנים הוא וזה
 אינו כן סתם קיר הוא מעפר ואמר ותלחץ אל הקיר אבל
 כוונת המדרש שאלו סני גדרים הם גלי אבני שהקימו יעקב
 ולכן לאלא יעברו לרעה לזה ובלעם היה מזרע לכן הארמי
 וכמו שאין מן אדם וכמו בלק ואזל אמר בלעם כמה טפס
 בלק שטלטלני ממקומי כדי לקלל העם הנקד חלק יי' ואלמלא
 הם לא באו לעולם שבזכו אברהם בא בלק מלך מואב מזרע
 לוט שנ' ויהי בשחת אלדים את ערוי הכר וזיכור אלדים
 את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וזכות יעקב
 באתי אני שלא היו ללכן כמים מתמלה לא ככות שרמל רועה
 ומשהלך יעקב אלו זכה לבני ס' ושמע את דברי בני לכן
 וכן לכן אמ' כחשתי ויברכני יי' ובללך ואתה אומר לי לקללם
 כמינו סנינו כפני טובה עכ' הרי שכלעב מזרע לכן ובלעם
 בא לעבור הכרית שאמר ויאמר לכן ליעקב הנה הגל הזה
 והנה המזכה עד הגל הזה ועדה המזכה אם אני לא אעב'
 אלוך את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה
 לרעה ובלעם היה עובר הכרית ולכן ותלחץ את רגל בלעם
 אל הקיר בענין מולדה ובור שלקה בעדיו שנאמר יד העדים
 תהיה כו בראשונה וכן בלעם לקה בעדיו וכעשה חנר שנא'
 וילך שפי כלומר נולע כדאמריו בוקא ראטמ' דש' מדוכתיה
 וכן קוראים לו ח'לל בלעם חגירא : כי בראש גורים
 אראנו כראה שאלוהי ברכו שבוך בלעם לישראל הם כנגד
 ג' אבן כמו שרמזו לו ב' פעמים שנראה לאתן כנגד אברהם
 אמר כי מראש גורי אראנו פרוש אני מעיין בשרשי האומה
 הזאת ואני רואה ששרשיהם חזקים כגורים ונבעת והוא
 אברהם יצחק ויעקב והאמהות שאברהם נקרא גור שנא'
 הכינואל גור מונכת שהוא אברהם ואל מקבת גור נוקרתם
 והוא שרה וזהו שפירש אחריו והכינו אל אברהם אינוכס

ואל שרה תמוללכס כו אחד קראתו ולפי שאברהם היו לו
 כמים בלתי הגונים זולתי יצחק ואל אם כעיו לרוב ככו אין
 לישראל זכות מצד אברהם ללא הן עם לבדד ישכון כלומר
 אברהם ועמו לא תמכה אותם בני קטורה אלא כאלו הוא
 לבדד הרישלא תמכה לאברהם עם ככו אבל כמכה אותו
 עם ככו ככו והוא עשו שהוא בני גמור ומכד כן ככו יצחק אין
 לישראל זכות מאברהם שהרי בן ככו פסול ללא ובגויס לא
 יתמשכ אברהם ועמו ישראל אבל תדע לך עם מוי תמכה
 לאברהם עם כן ככו יעקב וזוה יהיה לישר זכות מאברהם
 וזש מוי מכה עפר יעקב תמכה לאברהם עם יעקב ואז יהיה
 לישראל זכות ויהיו רבים כעפר ואפילו רובע ישראל שהוא
 דגל אחד של דגלים לכל אחד ג' שבטים שהוא רביעית כל
 השבטים ולא לבד יהיה זכות לישראל מצד אברהם לעולם
 הזה אלא גם לעולם הנשמות תמות כפשי מות ישראלים וגם
 לעולם התמיה שהוא אחרית העולמות יהיה אחריתי כמוהו
 הרי הכרעה הראשונה כנגד אברהם והוא כנגד המראה
 הראשונה שאמר בה ותלך בשדה והכרעה הכ' הוא לא איש
 אל ויכזב וכן אדם ויתנחם יש אומרים לפי שהמתנדבים
 על ד' דרכים א' שמתנדבים לתת וכשעה שמתנדבים כרכים
 אין כוונתם לתת אלא להראות לעם שהם נדיבים וכנגד זה
 אמר לא איש אל ויכזב ולז' איש שמראה עצמו איש השכית
 שמתנדבים ורנוכס בעת ההוא לתת אבל אחר כך מתחרטי
 וכנגד זה אמר וכן אדם ויתנחם שיש להם לפרוע ומכד
 פחותות מתחרטים ולז' וכן אדם הג' שמתנדבים ברצון
 טוב ואינם מתחרטים אבל עשה לו רעה האיש הוא ואינו
 רוצה לתת לו לז' הוא אחר ולא ועשה אע"פ שהאחר עשה
 לו רעה ולז' בכאן לשון עשיה הד' יש מתנדב ורנוכס לתת
 ואינם מתחרטים ולא עשה לו רעה אלא שאז היה להם ממון
 ואח' אין להם ואין בכאן חסרון אלא שבעת הקיום אינם
 יכולים לז' ודבר ולא יקימנה אבל לפי דעתי עם הדרך
 שאמרתי יהיה הכוונה אחרת והוא שזאת הכרעה השכית
 היא כנגד יצחק והוא לפי שבעקידת יצחק כראה שהק'ה
 שאמר לאברהם והעלהו עם לעולה ואח' אמר אל תשלח ירך
 אל הכער הוא אחד משני דברים האחד שה'ה היה שומק
 עם אברהם כשנוה לו והעלהו עם לעולה ודרך שחוק אמר
 לו כן או שלא נזה לו אלא דרך האמת ואח' התנחם לז' א'
 לראשונה לא איש אל שמדבר דרך שחוק כנגד השכית אמר
 וכן אדם ויתנחם ואח' כשאהר קושיא למה נזה בראשונה
 דרך אחריות והעלהו עם לעולה ואח' נזה דרך רחמנות
 שלא ישלח ידו אליו לזה השיב שהכה שמדבר רעה אם יש
 תצובה או לסכות אחרות אינו עושה מה שבזר כמו הרשע
 שאומר לו הק'ה שיטוב כשצובה ולא מות אע"פ שבזר עליו
 מותם אבל אם דבר טובה לעולם מקיים אותו הק'ה אע"פ
 שיטוב ורשיע וכן בעקידה הרע שאמר הק'ה חזר בו אבל
 הטובה שאמר אל תשלח ירך זה כשאר קיים וזש ההוא אמר
 אמירה הוא לשון רכה מלשון את וי' האמרת והוא הטובה
 שהכה בזר גלוה אמר ההוא לשון תמיהא וכי ההוא אמר ולא
 ועשה אבל אם דבר שהוא לשון קושי כמו ידבר עמים לא
 וקימנה ולפי שזאת הכרעה כנגד יצחק אמר בה כן ורצה
 לכלול בדבריו ג' שמאח' שנוה לו הכרעה הראשונה שהיא
 כנגד אברהם לא יתחרט ממנה וזש בסמו' הכה כרך לקמתו
 וכרך ולא אשוככה ורצה לומר שבזכות יצחק יכרך אותו
 ולפי שיש שתי עניינים למכזע זה הא' עשו ככו הכ' שאמר
 שנעקד והשם תחתיו אול כראה מזה שחייב מיתה שלכן נזה
 הק'ה

הקב"ה הקרבות שאם חייב שמיטה או מיתה אחרת ויבא
 שור או כשב במקומו לזה השיב לראשונה לא תעשה חזבון
 מעשו שהוא בעל עבירות אלא מועקב כמו שלא הביט עון
 ועבירה בועקב ולא ראה עמל בישראל ולכן יי' לאו עמו ואם
 האיל רנ"ה הקב"ה לשפר מלכות ממלכות לפי' כי וגם הוא
 שופ' של גאולה שפ' כיום ההוא יתקע בשופר גדול וז' ותרוע'
 מלך בו' וכנגד הראשונה שהוא יעקב' אמר ה'כה
 הוציא לישראל ממצרים לא' ~~לפי' כי לא יתקע בשופר גדול~~
 שיהיה בחברתו אלא אל מוציאם ממצרים ועמ' ~~לפי' כי לא יתקע בשופר גדול~~
 וכו' ולמה אין זריכים כוחשי' לומר להם עתידות לפי שבעת
 מצריכים ישראל עתידות הקב"ה אומר להם עתידות ככבוד
 או באורים ותומים כי היום האלה אל מענכים ול קוסמים
 ישמעו וכו' תמוס תהיה כלומר לא יהיה לך חסרון מידועת
 עתידות אלא שלמות מצד הכובאים שהזכיר בסמוך כביא
 מוקרבך וכו' וכנגד השניות שהוא שופר של מלכות וכסמון
 לאויבים אמר' עם כלביא יקום וכארו יתגשא לא ישכב עד
 אכל טרף ודם חללים ישתה' הברכה ה' היא כנגד יעקב
 שכלו שלם ולכן התחיל מה טובו אוהליך יעקב וז' להקשות
 למה האריך בזאת הברכה יותר מהשני ברבות הראשונות
 וכל' בזה עבין שזכר והוא שר' לברך לכל יב' שבעי' או להזכיר
 מעלתם אמר כחלום נטיו כנגד ראובן שלפי שאמ' בו פשו
 כמים אמר כחלום נטיו שהחל שנטוה לכאן ולכאן לרומב
 הכהר אינו הולך בפחו בנות עלי כהר' כנגד שמעון שאמ' לו
 חלקט בועקב והדרך ממעט פריה ורביה וגמות עלי כהר
 עושות פירות רבות' וכנגד לוי כההלים כטע' שמריות רוח
 טוב כקטורת שליו מקטיר ש' ישימו קטורה באסך' וכנגד
 יהוד' שזכר באמיו כארז' עלי מים שהוא הבכור מכל האילנו'
 וכנגד יששכר שהוא בעל תורה וז' מים מדליו' וא"ל התורה
 באה מן הדליו' וזרעו של זכולן שהוא הנדקה שנותן לישישכר
 היא על מים רבים שהיא התורה שבישישכר' וכנגד בנימין
 גירוס מאבג שהוא שאול שהרג לאבג' ותגשא מלכותו הוא
 דן ש' בו כחש עלי דרך דן גור ארוה' אל מוציאם ממצרים
 כתועפות ראש לו כנגד יוסף ש' בו וקרני ראש קרניו יאכל
 גוים נרוו וכו' הוא כפתלי ש' בו כפתלי שבע רמון ומלא ברכ'
 וי' ודרוס יר זה וכוון שירש הכל לכן ואל' גוים נרוו כרע
 ש' כב כארוכלכיא מוקמומו הוא גד שאל' בו כרוך מרמיב
 גד כלאיא שכן מוכריך כרוך הוא אשר שאל' כרוך מכנים
 אשר זה דעתי בפרש' זו שהיו כה קו שיר' רבו וככ' הותרו כלם:

נשלמה פרשת בלק

פרשת פינחס

פינחס בן אשר בן אהרן וגו' לפי שמתו במגפה ארבעה
 ועשרים אלף ותעצר המגפה והיו מושבים ישראל
 שלפי שמתו כ' אלף בעגרה המגפה לכן אמר הקב"ה למשה
 לא יחשבו בן שלא נעברה אלא בעבור פחם שבעבורו לא
 כליתי את בני ישראל בקפאתי' ואמר בן אלפז בן אהרן
 הכהן לפי שזאת שבר ראוי מי שאינו גדול במלמ' ולא בכלי
 המלחמה ולוקח הכלים ההם והורג לאויבו המלך ממו שרביב
 ולז' פחם שה' תלמוד חכם בן תם בן בנו של תם השיב את
 חמתו כשלקח רומח שלא היה מורגל לקחתו ואמר שנתן לו

שני מוכי שכר בעבור שתי דברי שפ' א' כקנאו את קפאתי
 כקמו את קמתי' ה' ולא כליתי בעבור הראשונה שעזה
 בעבודתי הכני כותן לו את בריתי שלום שהקב"ה נקרא שלום
 ס' ויקרא לו יי' שלום וכנגד הטוב שעשה לישראל שלא כליתי
 אות' ראוי שיהיה כהן לעולם שזכר' מכפר הכהן על ישראל
 עוד לפי שראה מרעה בישראל על' וגלו ערוות ע' ויטמד
 ישראל לבעל פעור' ערוות בבנות מדון שדומה לערוות
 עתה בא פחם וז' דמים אולי יחשבו מרעה או ישראל שלא
 תהיה תקומה לישראל כשלא עבירות היותר חמורות שכל
 התורה לזה הודיע הקב"ה למשה לישראל שלא נקרא זה
 שפכו' דמים לא לדם קרבן והיה זה כפר לע' וגילו ערוות
 שעשו' ואחשוכ עוד שהטעם שנתן לו שלום לפי ששמעון ולוי
 היו אחים זה לזה יותר משאר האחים שנאמר ויקחו שני בני
 יעקב שמעון ולוי אחי דיבה איש חרבו ואמר שמעון ולוי
 אחי ועתה בא פחם שהוא משבט לוי ושבר האמה שהרב
 לכשא שמעון אח בן מכאן ואילך יהיה מלחמה גדולה בין
 שמעון ולוי לזה אמר הכני כותן לו את בריתי שלום וזה טעם
 בריתי שבין שמעון ולוי היתה אחותם ומכרתם ואהבתם
 גדולה מאד עד שכראה כאלו ברית כרותה ביניהם.

ושם איש ישראל המוכה כתן עוד טעם למה נתן לו ברית
 שלום לפי שהיו המוכים גדולים ויממפחה גדולה
 והיה אישכר שיבא לידו סכנה וזהו שאמר ושם איש ישראל
 המוכ' אשר הוכה זמרו בן שלום כשיא בית אב לשמעוני ושם
 האשה המוכה וגו' ראש אומות בית אב ואת' כבר מת ולא
 יורא ממנו במדין הוא' כי נוררים הם לכם בככליהם
 מה ככלים הם אלו והטעם לפי שאר' כל אהור להתלוץ
 חוץ מע' שנאמר וכמרו עלינו וגילו על כבודו כיגלה ממנו
 אל תיקרו כבודו אלא כבודו והפוער לפעור כראה שמכזה
 אותו ולכן אמרו המדוכים אם נשלח להם עבוד' זרה אחרת
 לא יעבדוה נשלח להם עבוד' זרה שיהיה נרא' להם שעבודת'
 בזיון ויעבדו' ואחשוכ עוד לפי שאמרו ז' שהמן ככלע
 באיכריה ולזה אמרו וכפשו קטה כלחם הקלוקל שלא היו
 זריכים לנכדים נחשבו כי הנה ימים באים ונבחה בענש
 ויהיה להם חולי קולבג וכן פיר' רש' שאמרו עתיד המן הזה
 ליפח במשיה כלים יש יוד' אשה שמכנים ואינו מוציא ולפי
 שפעור יש לו סגולה שמי שפוער לפגמו בא לו שלשול ויאמר
 ישראל רופא גדול בא לנו לכן שלחו להם פעור שודאי יתחכר
 ישראל עמו וזהו ויטמד ישראל לבעל פעור וזהו בככליהם
 אשר ככלו לכם על דבר פעור: **ברית** כהונת עולם
 כתב ר"א כי הכהנים הגדולים היו מבני פחם ומלת אחריו
 לאות שמת ואינו אליה עב' ואונה ראוה שאחריו רל אחרני
 הסתלקותו: בני שמעון בני גד בני יהודה ובאפרים
 הוסיף מלת אלה בני אפרים למשפחותם וכני דן אלה
 בני דן לרמוז לעבודה זרה דירבעם דשני עגלים א' בכית' ל'
 וא' בכאר שבע לרמוז על אלה אלדיך ישראל: ולא
 נותר מהם איש ארזל ולא אשה שלא היו הכשי כבוד המדבר
 ולזה כשמה פרשת כנות נלפחד לפקודי ישראל שהאנשים
 היו שוכאין את הארץ ואמרונתכה ראש ושוכה מצריו אכל'
 הכשים ממככות את הארץ שאמרו תנה לנו אחוזה:

לומר שיחיד מומחה מתיר את הכדר וזהו ראשי המטות שהם המומחים אבל אם אין מומחה שיהיה לכבי ישראל והוא שלשה הדיוטות ועוד לרמוז שאין לגלות שיש התר' להמון העם שלא יכנהו בשבוע' קלות ראש ואע"פ שא"ל אלא לגלותו להם בא לרמוז חומר שבשבע' לומר שחומר גדולה כ"כ שאם היה איפשר להעלימו מהם ראוי לעשות כן. ואם הפר ישר אות' אחרי שמש' וכפא את עוב' מכאן שהמטות את חבירו יהיה כעש' כחוטא עצמו והוא פטור כי לא ידע ולא שאם הפר אחרי שמש' הכדר מופר ואמ' לה שהוא הפר כיום שומעו ועברה על הכדר הוא ועש' וכפא את עשה:

בקהם כקמת בני ישראל אחר תאסף בעבור שאמר לא יח' דבריו אבל אחרי מומח'ין לו הנה שיש התרה לכדר ומש' מרעה אולי כ' יעשה הנה התר' לכדר שאמר לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם לזה שמך לזה בקום כקמת בני ישראל מאת המדיני אחר תאסף א' עמך וכמד' הנה אמר כקמת בני ישראל ומשה אמר כקמת י' אמר משה להקבה לו הניחו ערלי' או עובדי ע' לא היו שונאי' אותנו ועל מה שונאי' אותנו על התורה והמנות אכ' הכמה שלך לא בקמת י' שהעמד כנגד ישראל כעמוד כנגד הקבה שכל בני הכה אויביך יהיון ומשכא'יך כשאו ראש ומי הם על עמך ועריונו סוד' ויתכן שהקבה אמר בקום כקמת בני ישראל על מה שחטאו המדינים כגד' אויבי חושש כ' אבל על הרעה אשר עשו לישראל אכי חושש מאד ולכן בקום כקמ' בני ישראל ומשה אמ' על הרעה שעשו לישראל אינם חושש' כ' אבל מה שחטאו ל' חושש מאד ולא לתת כקמ' י' במדין: ויבסרו משפטי' להודיע שבחן עד שלא שמשו במותתו אומרים עוד מעט וסקלובי ומשמשו שמייתת משה תלוייה בכקמת מדין לא רנו ללכת עד שנמסרו על כרחן: אותם ואת פחם מה שלא הלך לעזר אמר הקבה מי שהתחיל במנהו שהרג כזבי ונמוח אותה' ואיפשר לפרש שבבעבור שזכר אביהם של כזבי היה נוש' הדם שהרג פחם לכתו לכן זוה הקבה שהוא עצמו והרגו לכזבי ועוד לפי שהקבה כתן לו את דרייתו שלו כרוך לשויהם השלום כגמר שיהרגו אויביו שכזה יהיה לו שלום: וכלי'

הקדש אלל זה הארון והניץ שהיה בלעם עמה ומפרות מלכי מדין ככשפי' והוא עצמו פורח עמה הראה להם הניץ שהשם חקוק בו וכפלו לכך כאמר על חלליהם במלכי מדין שנופלים על החללים מן האזור ובלעם הלך ליטול שכר כ' אלף שהפיל מוישראל בעצתו ונא ממדין לקרחת ישראל ומשאו'ן ענה רעה אם כשהיותם ששים רבוא לא יוכלתם להם ועכשו'ן יבי' אלף אתה באים להלחם נתנו לו שכרו מושלם ולא קפתוהו:

ואת בלעם הרגו במרב הוא בא על ישראל והחליף אומנותו באומנותם שאין כושעו אלא בפיהם על ידי תפלות ובא הוא ותפס אומנותם לקללם כך הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות הבאים במרב שכאמר ועל מרבך תחיה: וכל אשה יודעת איש ראוייה ליבעל וכמה ידעו לפני הניץ העבירו אותן הראוייה ליבעל פניה מוריקות והיה ראוי שיאמר ועתה הרגו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש ומה כרוך לומר פעם פניה הרגו התשובה אם היה אומר כן היה כמשמע שלא יהרגו הזכרים בטף אלא מכן ט' שנים הראוי לבואה דומה דאשה יודעת איש לא הרגו כל זכר בטף אפילו תימנן כן יומו:

כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש הכונה הגעלה והזהיר כן במדין ולא במיחון ועוב לפי שמיחון ועוב מלכי האמורי הוא כמלת ישראל והותר להם כל שללם

כחלה מצב אולי אכנס בארץ לתת להם כחלה לא לו הקבה עלה אל הר העברים ואמר יפקוד י' לדי הרומה ואמ' הרבה דברי אמ' לדי הרומות ואמ' עוד אשר יבא לפניה ואשר יבא לפניהם ואשר ינוחם ואשר יבואם לפי שלא ימנ' לו התכאי' אלא בוכן לפי שהקבה אמר סדר כחלות אמ' לפנות ישר אה מבני במקומו לא קח את יהושע איש אשר רוח בו למה שאמרת לדי הרומות ולתכאי' שאמרת וכמכת את ירך עליו ועוד והעמדת אותו לפני אעיר שייעור לו זכותו ועוד וכתת מהודך עליו ועוד האורי והתומי יעורוהו לזה ובה יתקיימו כל התנאים שאמרת ולכן שמך לכל זה על פיו יבאו ועל פיו יבואו הוא וכל העדה ולא שתי פעמים כאשר נזה י' אותו כאש דבר י' ביד משה כלומ' בעבור ההכרח עשה כן שכונתו לא היתה אלא או הוא או בנו לפי שאמר הקבה וסמכת את ירך עליו ואמ' משה מאמר שרנוך זה אם אתה ביד אח' איני בשתי ידי ולא וסמוך את ידי עליו לשון רבים ופרטי את ידיו בעי' ויה ותר מהה שכתובה שהקבה אמ' לו וסמכת את ירך עליו והוא עשה בשתי ידי: **תשמרו** להקריב לו במועדו תשמרו שהיו כהנים לויים וישראלים על גבוי מכאן תקנו מעמדות: **במועדו** ככל יום הוא מועד התמיד: **את** הככש אחד תעשה בכקר וגו' תמיד של שחר כשחט במערב ושל בין הערבים במזרח ובמ' ונא שנים ליום כנגד היום והוא כנגד זריחת השמש בין בתמיד של שחר בין בשל הערבי' והטעם לפי שאין היו אומות העולם עובדים לשמש לכן בכקר כשחט במערב וכערב במזרח שכשניה' הפך מקו' זריחתו: **נסך** שכר לוי' פרטי וין המשכר וכת' הרמב"ן וין מנתו אם הכיזו כזר אבל שכר להוכיח המזב שהוא פסול ושיעיר עזי' אח' למטאת לוי' אל שאין מכור בושא י' שמכפ' על טומאת מקדש וקדשיו שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ולזה כאמ' בזה השעיר לוי' שהוא שיעיר רמ' לוי' ולא אמר כן בשאר שעירי המושש' ופשוטו למטאת לוי' ולא ללכס' שבה זה השעיר לעקור אמונת עבדי הלבכה שהיו האומות כדורות ההם מקריבו' קרבנות ללבכה בכל רמ' לא בזה השעיר לוי' שלא יחשבו שאנו מקריבו ללבכה באומו': **וביום** הבכורי יש להקשות למה לא הזכיר בשעיר של עזרת מטאת כמו שהזכיר בכל המועדים בפרשה זו' תשובה לפי שעזרת זמן מתן תורה והיו ישראל כנוגד בלא מטא' ועד הקבלה רמו לעזרת העולם שבו יבטל וזר הרע' **וביום** השכי כאמ' כשני וכסיהם וכשפי' וכסיהם וכשכיעו כמשפטם אם יוד מס הרו כאן רמו לכסוך המים מן התורה:

נשלמה פרשת פינחס

פרשת ראשי המטות

וידבר משה אל ראשי המטות כסמכה זאת הפרשה לפרשת קרבנות המועדי לומר קרבנו המועדי' שהוא דבר של קדושה חייבי' ישראל לעשו' אבל יש בענין מולין דבר שנס כן חייב לעשותו כל איש ישראל והוא אם כדר או כשבע לא ימל דברו ועוד לומר שנס השבועה בחולין הוא כאלו כסתלקו דוש לפי שגדר או כשבע לוי' נזה טעם לא ימל דברו ופרטי לא יעש' דבריו חולי' ועוד לפי שלמעלה אמ' לה תעשו לוי' במועד וכס' לכד מכדריכם אמ' כ' וס' כדרי' הדיוט שחייב לקיים אותם והיה ראוי שיאמר וידבר משה ל בני ישראל ולמה אל ראשי המטות שהכדרי' והשבועות לכל ישראל הם והטעם

שללם אפי' האסורין דכתי' וכתו' מלאי' כל טוב אשר לא מלת
 וארז' קל' דחזירי אושטרי להו אבל מדון לא היה שלהם
 ולא לקחו ארנש רק לנקום נקמתם הרגום ולקחו שללם ולכן
 כאסרו כלבים וכן מה שהזכירם בדין הטומאה ואתם חנו
 מחזן למחנה וימה כי במלמ' סיחון ועבדו היו כל יטמאים
 וטומאה הותרה בכבוד וכן במכס אמר כאן והרמות מכס
 לוי ולא בסיוחן ועבד מפני שהלל הזה היה מנקמתי' בארץ
 לא להם אבל בארץ סיחון ועבד לא נתנו לכהנים וללוי' כלום
 אלא הזכירו מהם שכל' וחלק לא יהיה לך בתוכם אפי' כבזה'
 אצטרפה כליו על הרגל שנועדו בו צמיד לזרוע ספ'
 ושני כמדי' על ידיו עייל באזני' במקנה רב במדרש
 העושר כשכא מהס' קיים וחי לא לא שני עזיכ' היו בעולם
 קרם טוטר והמן באומ' העולם ושכיהם אכדו וכן בני ראובן
 וכני גד היו עזורים וחכבו ממוכס וישבו מונה לארץ לפי גלו
 תמלה מכל השבטים: ויאמר אליהו מזה אם תעשון
 הדבר הזה אנוכן לשני דברי' לומר תכאי כפול שכל תכאי
 טאיכו כפול איכו תכאי ועוד ש' שאמרו הם היו דברי' ועדין
 אין בזה קיום לזה רצה לישול מהם קנין ולפי שהקנין לכל
 אחד ותארך הזמן לזה אמר בדבור אחד נקח הקנין אם
 תמלכו לפני וולמלמיה ואמירה לנבזה כמוסרה להדיוע:

נשלמה פרשת מטות

פרשת אלה מסעי

הטעם שכתבה התורה המסעו לפי שלא כחשוב שהיו געש
 וכדים מ' שנה ממסע למסע ולא היתה להם מנוחה שאין כאן
 אלא ח'ב מסעות כל מהם יד שכלן היו בשנה הראשון קודם
 גזירה משכסעו מרעמ' עד שכלו לרתמה שמשם כשתלמו
 מרגלים ש' ואמר נכסו העם מחטרות ונו' שלח לך אנשי' וכאן
 הוא אומר וישעו מחטרות ויחבו ברתמה והוא מדבר פארץ
 ועוד כל מהם ח' מסעו שהיו לאח' מותת אהרן בשנת המ' הרי
 כ'ב מסעות מנח' שכל לא שנה לא כסעו לא פ' מסעו ולא שנה
 אלו ח'נים היה להם מנוחה בקדש סכא מ'ות' צנו בקדש ימים
 רבים וכסדר עולם י'ט טכה עמדו בקדש וזהו ימים רבי' כיומי'
 אזר וזבת' בשאר מסעו שהיו י'ט טכה אמר' אל' כל טלטולן
 במדבר לא היו לא י'ט טכה ועצו בהן י'ט מסעו' ועוד נודך
 לזכור המסעים גדול מאד כי הנסים והאותות שבעזת הם
 אמיתיו לכל רואיהם אך בעתיד יהיו דברי' בשמועה ויכויכס
 השומע ומכפלאות התורה העצומות עמודת ישראל במדבר
 מ'טכה ומן בכל יום ויום מקומו רחוקו מאד מן הישוב ואיכן
 טבעו לכבי אדם לא מקום זרעות' אכ' ובפן ורמון ואמר לחם
 לא אכלתם ויון ושכר לא שתיתם והשומעים לדורות הבאים
 יחשבו שהמדבר שעמדו י'ט' מ'טכה כשאר המדברו שהם
 קרובים מן הישוב כמדברות ששוככים בהם הערבו' שאפשר
 לאדם לחרוש ולזרוע בהן ולהיותו כזון באולכו ועשכוכ אשר
 שם אז אולי ואמרו שהיו שם בארות מים רביכו וכדי לעקר
 שרש הדעת הנפסדת הזאת ולקבוע בלב שהיו נסים גדולים
 באה חכמת התור' והודיע לנו שהמדבר ההול לא היה כשאר
 המדברות שאל המוליכך במדבר הגדול והכורא כמש שרף
 ועקרב ולא היה קרו' מן הישוב שיקבל מרישה זרוע' ופעולת
 הכמויה הוא שכת' לא מקוב זרעות' אכ' ובפן ורמו' וכמאון
 אשר אין מים ומים אין לשתות ועוד שלא היה בטבע האדם
 שמיים שם אפי' אם א'כ' עם כובד אכסום וטף שעמדו שם
 א' טכה ומיה אמר ארץ לא עבר בה איש ולא ישכ אדם שם לוי'

שאין בטבע האדם שמיים שם וכדי לחזק אמונה זו הזכירם
 בשמש לשיתפרסם הפלא הגדול לשעה בין העמים שכלותו
 הדור שהיו יודעי' קצת המקומו שאין בטבע האר' לחיות שם
 וג' לדורו הכאו ועוד תוע' אחר בבפור המכעו שהכניאום
 אמרו שהגאולה האחרוכ' כדמוין הראשונ' וינאו ושר המדבר
 וכעבור במקומו' הלא והקב' ינהלם ויכלכלם שב כמו שעשה
 לי' א' והוכאתים אל מדבר העמים ולכן כתב שני פעמים
 מונכאיה ויכתו' משה את מונכאיה וחזר ואמר ואלה מסעיהם
 למונכאיה שהיא' הוא ינאות ישראל' ממזרים והב' ינאותונו מזה
 הגלות ויא' שהזכרו המסעות שכשעשו שם אחד ממנו יודה
 ויכרך לפי' כמו שאמרו הרוא' מקוב שנעשו בו כפי' ליש' יכרך
 ברוך שעשה כפי' לאבותינו במקום הזה ונבמד' מה זכוליכתב
 בתור' כל המסעו' הללו על שקבלו את ישראל' ועתיד הקב' ליתן
 להם שכר ש' ישישו' מדבר וניה ותגל ערב' ותפרח כמכללת
 פרוח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלכנון נתן לה ומה
 מדבר על ידי שקבל את ישראל' המקבל תלמודי' חכמים לתוך
 ביתו על אחת כמה וכמה את מונכ' שעתיד המדבר להיות
 ישוב והישוב להיות מדבר הישוב מדבר ש' ואת עשו שכלתי
 ואשים את הריו שמה המדבר ישוב ש' אשים מדבר לאדם
 מים וכתו' אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן ע'ב' ויחננו
 ברתמה על שם לשון הרע של מרגלים של לשון דמו' חנו' גבור
 שנוכי' ע'ב גמלי' רתמים וכשכסעו באותן מסעו' ממחשכ' רעה
 לטובה היתה מדת רחמים מרחמת עליהם וא' ויחננו במדבר
 שפר ויחננו במיתקה ואם בהפך זה היתה מדת הדין מתונה
 כגד' וזהו ויחננו כמרה בדפקה במד' וצמצרים מקכרים
 את אשר הכה יי' בהם כל בכור וכאל' דיהם עשה יי' שפטים יש
 להקשות למה אמ' זה ככאן ולא שם במקומו כשאר ווי' הכה
 כל כפי' התשוב' לפי שכשהכה הכבור לא ראו השפט' שעשה
 בלדיהם שכלם היו בוכים ומספידים בכוריה' כל הלילה אבל
 ביום שהלכו לקבור ככוריהם ראו שכלדיהם עשה יי' שפטים
 לפי שכתו' קברו' שלהם היו בתי' ע'וזם ראו שנסכרו לדיהם
 כמו דגון שאמר בו ודגון כופל לפניו ארצה וראש דגון ושתי
 כפות ידיו כרותות וזה רצה הכתול' להודיע לנו כאן: תפול
 לכם בנחלה לפי שנתחלק בגורל נקר' החלוק' כפילה וכמדבר
 על ידי שהפיל הקב' שריהם של ע'אומ' מן השמי' וכפתן לפני
 משה אמלו ראה אין כח בהם עוד: את שלש הערים ונו'
 אע'ב שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן איכו לא שנים השוה
 מכין ערי מקלט שלהם משום דגלע'ד שכימי רונמו' דכתיב
 גלע'ד קרית פועלי און עקובה מדס: עך מות הכהן הגדול
 שהוא בא להשרות שכונה בישראל ולהאריך ימיהם והרונח
 בא לסיק השכינה מושראל ומקצר המיים איכו כדאי שיהיה
 לפני כהן גד' עוד לפי שהיו לו לכהן גדול להתפלל שלא יארע
 תקלה זו בישראל' ולא תטמא את הארץ ונו' כי אני יי' שוכן
 בתוך בני ישראל אף בזמן שהם טמאים שכונה כיניהם:
 ולא תשוב כמלה לכני' ישראל ממטה למטה זה הדין היה
 בדור ההוא לבד שנה שם שאם ימות אדם מן היום ההוא
 עד שתחלק הארץ לשבטים ותהיה בתו יורשת אותו לא
 תנשא לשכט אחר שלא ובא האיש שהוא בעת חלוק הארץ
 לקחת לו נחלה בתוך מטה אחר כי הקפידה להם תהיה וותר
 גדולה בעת החלוק שלא יתערבו השבטים זה עם זה כמלה
 כי לאחר כן כבר נודעה נחלתם ולא יקפידו כ' וכעבור שלא
 נודע זמן החלוק הזהיר בכל הדור:

נשלם ספר במדבר

טרמככו ומשאכ ורככס וזה טעם בעת ההוא או יהיה הכונה
 ב' ואומר לויכס בעת ההוא לאומר לא אוכל לבדי שאת אתכס
 עתה שאת כככבי השמים כריבוי אני אומר לכם לא אוכל
 לבדי שאת אתכס אבל כשוי אלדי אבותיכ יוקפ עליכס ככס
 חלף פעמי או אתרעס מכס יותר שעתה אני אומר לא אוכל
 לבדי שאת אתכס ואז אומ' איכה אשא לבדי טרמככו ומשאכס
 ורככס או יהיה הכונה כמה שאמ' וי אלדי אבותיכס יוסף
 עליכס ככס חלף פעמים לפי שמרעה כתרעם מהם באומר
 לא אוכל לבדי שאת אתכ ולפי שכשהע' מועטו איכ' מטרומחן
 טורח גדול לשפט לזא אתס רבים וכעלי מריכה שוי לדיכס
 הרבה אתכס והככס היום כככבו השמים לרוב ולפי שמה
 בראה שהיה בותן בהם עני הרע לזא מ' אלל יהירדון מלפני
 השית שעשוי לא יזיח לכם אלל יהיה בהפך ה' אלדי אבותיכס
 יוסף עליכס ככס לף פעמים ויכרך אתכס כאשר דבר לכם
 ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר אשר דברת לעשות גם
 זה מן התוכחות שהיה ראוי שאמרו אין לנו חפני בדיוניס
 זולתך ואמרו טוב הדבר אשר דברת לפי שהיו חפני דיוניס
 קרובים או שככים או אזהכים למיעשו חפניס וטעם לעשו
 לפי שלפעמי' האדם ידבר דרך מוסר ולא לשעשע כן וישראל
 חשדו למ' שלא אמ'ן לפי שרצונו שיעזו כן לא דרך מוסר
 לפי שס' שאמרו וישראל אין אמ' רובי דיון זולתך לזה אמרו
 לעשו אבורוני סכן תעש כאשר דברית : שמוע בין אחיכס
 ושפטתם נדק לפי שהדיון יעות הדיון לאחד מה' סבות' הא'
 לפי שזא לא מכעלי דוכי קוד' שיכא בעל דין חכירו והטעם
 טענותיו לז' לזא שמוע בין אחיכס הב' לפי שאזהב לא מהם
 לזא לא תכירו פני כמשפט הב' לפי שא' מהם גדול זקן ונשוא
 פנים לזא בקטן כגדול תשמעון הד' לפי שא' מהם רשע ושלם
 לזאל תגורו מפ' איש' הה' לחסרון ידיעה כדיו הה' והדבר
 אשר יקס' מכס תקריבון לי שמעתי : ותקרבוני לי כלכס
 ותאמרו כשאלמה אכסים לפנינו הכונה אחר שלקחתי ראשי
 שכטיכס ואתן אותם ראשים עליכס שרי אלפים שרי מאות
 שרי חמשים ושרי עשרות היה מן הראוי שכל דבר ראשו
 וכל ענין עבמי יכאו הראשים והשרים לדבר אליו ועשה
 הדבר כתקנו ולא ינא מהם דבר בלתי מתוקן ולא עזיתם
 כן אלל כאלו אין עליכס ראשים ושרים : ותקרבוני אלי
 כלכס ותאמרו כשאלמה אכסים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ
 ומד זה כשמת כל הענין ומה שאמרו ויטב בעיני הדבר
 לומר אלעפ שעזיתם שלא כדון וכשורה אמרתי לכם טוב
 הוא לפי שהייתם אומרים כפי תלונותיכ' אם לא הייתי חפץ
 במה שאמרתם כלכס שיש דכרי' בגו בענין הזה : ויאמרו
 טוב הארץ אשר וי לינו בותן לנו' בזה יש ספק אמ' ותקרבוני
 אלי כלכס ותאמרו כשאלמה אכסים לפנינו ויחפרו לנו את
 הארץ את הדרך אשר כעלה בה ואת הערים אשר ככא
 אליהם פי' את הערים אשר ככא אליהם תמלה שיהיו כוסים
 לכבוש והם השיבו טובה הארץ זהו טעמו והודה לו
 בשעורו' והתשובה שכל המרגלים אמרו טובה הארץ אלל
 שיהושע וכלב אמרו כן לכף זכו והאחרים אמרו כן לכף חובה
 שכונתם לומ' אתם שואלים מה הם הערים אשר ככוא איהם
 תמלה אנו מציבי שהארץ טובה כלומ' ענין הערים לא יועיל
 כלום שכמעט הוא לעלות שמה אלל אנו מציבי שהיא טובה
 לא עוד וזה אמרו דרך ערמה לא כנגלה אלל שהמשכילים
 יבינו עד שהשתיק כלב את העם ואמר עלה כעלה וירשבו
 אותה כי יכול כוכל לה אז אמרו כפי' לעיני הכל ערמתם
 ותחבולות ואמר והאכזאי אשר עלו עמו אמרו לא כוכל לעלות

במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן
 ומצרות וזו זה ארץ שכל התוכחות האלו משה מפי עצמו
 אמרן וכן קללות שבספר הזה ועל זה יש ספקות הספק
 הא' שהרי ארץ כפרק חלק כל האומר פסוק זה אמרו משה
 מפי עצמו אין לו חלק לע' הספק הב' איך אמרו כפרק
 חלק כן שהרי מנינו פסוקי רבים בתורה שאמרן משה כגון
 שלח בא ביד תשלח וכל ההפך שהפכו משה בשליחו' השית
 שילך לפרעו' אדרב' חרה אף יי' בהם וכן מה שאמרו המרגלי'
 לא כוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו' ונוכל להשיב
 שהכונה שהרבה פסוקי אמרו אמרו מלך סיחו' ומלך אדום
 ורבים כן אבל אחר כן אמ' הקבה למשה כתוב כל הפסוקים
 שיש מבראשית עד לעיני כל ישראל ולא כתב מפי עצמו כלל
 ואלו התוכחות מרעה אמרן כשעה שהזכרון אבל אחר כן
 כזהו הקבה לכתוב הכל ויש להקנות על זה אחי אראה לך
 שלא אמר משה מפי עצמו כלל מזה הספר שנא' כסמוך ויהי
 בארבעים שנה בעשתי עשר חמש באחד לחמש וגו' ועוד יש
 להקנות שהפסוקי מכחישים זה את זה שאמר בסמוך לזה
 בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה וגו' ופי' הרמזן שרצה
 משה מעצמו בלא נזוי הקבה אבל לרשי שפירש הואיל התחיל
 אינו קשה והתשובה לכלן שזה הספר כחלק לג' חלקים והם
 תוכחות ומצות מחודש' כגון בן סורר ומור ומצות מכווארות
 כגון גדילים תעשה לך אף מן הכלאים ועשר הדברות שאמר
 בו שמור לקצת דיוניס' וזאת הפרשה ופרשת ואתחנן הם
 תוכחות עד מקום שאמר וזאת התורה אשר טס משה וגו'
 ויש להקנות וכי מה שדבר עד עתה אינה תורה אלל הכונה
 וזאת חלק המצות המכווארות מכאן ואילך ואש' אלה העדות
 והחקי' והמשפטים אשר דבר משה כנאתם ממצרים פי' אלעפ'
 שאמרן לישראל כנאתם ממצרים חזר עתה לאמרם כדי
 לבארם וחזר אח' למצות מחודשות ואמר כפרש' ואתחנן
 ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם שמע ישראל את החקים
 ואת המשפטים אשר אכזי דוכר באזכיכ היום פי' דוק היום
 שהם מכו' מחודשו' ולכן עתה בתחלת הספ' אמ' כמו שמחבר
 ספר ומחלק אותן חלקי' ואמר אלל הדברי אשר דבר משה
 אל כל ישראל וגו' אהם תוכחו כלן כמון שפרשי מדברי רזל ואם
 מצות מחודשו' ויהי בארבע' שנה דבר משה אל כל ישראל ככל
 אשר נזוה וגו' ואם מצות מכווארות בעבר הירדן בארץ מואב
 הואיל וגו' ואומר אליכס בעת ההוא לפי שאמ' פנוסעו
 לכם וכאו הר האמרי וגו' ראה כתמי לפניכם את הארץ באו
 ורשו את הארץ אשר ככ' וי' לאבותיכ' והראו לעם היולכים
 למלמה שיהיו כלם אגודה אחת בלב אחד כאיש א' ולא יהיה
 ביניהם קטטה לפי שיהיו מנחמים ולא מכווא' ואחר שישראל
 היו הולכים לכבוש ארץ שבעה עממי היה ראוי שיהיו בשלום
 וכמו שזכר אלו עם אלו ולא עשו כן לזא ואומר אליכס בעת
 ההוא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכס איכה אשא לבדי

אל העם כי חזק הוא ממנו שאעפ שאמר להם הטובה היא
 אם רעה אין הכוונה בזה לא לשמח לישראל אבל העיקר הוא
 באי זה דרך כעלה והם השווים לתפל ולא השיבו לעיקר דרך
 תחבולה ואת' אכ' מה זה שאמר ולא אבייתם לעלות ראוי
 היה שלא ורצו לעלות כיון שטענו חטום והודה לו בשעורים
 התשוב' אמ' להם משה אם לא שאתם רשע' ואינכם מאמינים
 בני' לא היותם מכינים רשעת תשוכתם והיותם דנים לכף
 זכות מאמר המרגלים וז' ותמרו את פי' אל' ריבם ובה
 הותר ספק א' שהקש' הרמז' כפ' של' לך שלא מנינו במרגל'
 עון שהם השיבו היטב ואמת לכל של' שאל' משה בשלימות
 ההוא ולא מנא עון להם אלא כמלת אפס ובה שפורשתי
 כבר מנאנו עונם שרו' ואם תאמר הרי אמ' שם ושיבו אותם
 דבר ואת כל העד' ויראו את פרו הארץ ויסקרו לו ויאמרו
 באנו אל הארץ אשר שלמתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה
 פרוה אפס כי עו' העם ובו' התשובה כתבתיה שם שהרי כפי'
 אמר כהן וישיבו אותנו דבר את הדרך אשר כעלה בה ואת
 הערים אשר כבד' אלהים ויאמרו טובה הארץ אשר י' אל' דינו
 כות' לנו: ערים גדולות וצורות ארז' דכרה תורה
 לסון הבאי ויתכן שהכוונה שפרו מעלה הממונים על אותם
 העיורו לא הפיל' הנה' עדין על דרך יפקוד וי' על כבא המרנ'
 במרום ועל מלכי הארמה בארמה' ויקצרו' וישבע
 לאמר אם יראה איש באכסום האלה הדור הרע הזה את
 הארץ הטובה אשר כשבעתי לתל' לאבותי' כל' כל כך קנף
 הקצפתם לשי' עד שעשית' שכשבע שבועות הפכויות וראיה
 ודור רביעי ושבו הנה ויזכור ל' את בריות את אברהם
 וגם הקיימותי את בריותי א' א' ואם תאמר אך איפשר זה
 התשובה שאמר שהרשיעו לא חלה השבוע' על זה הדור ועם
 כל זה כתרעם משה עליהם שההמון לא ידעו להבדיל ולהבין
 אך השבועות אינן זאת הפכויות לזאת וזהו שאמר הדור
 הרע הזה ועוד קיים השבועה בכלל זה טעם ולכינו לפי
 שיהיו רבים כמו שכשבע לתת לכבו האבות ואם לא יפורש
 כן מה טעם ולכינו שהנה גב' לכני הדור הרע נתן הארמה
 ועשה לכלב ולכינו לפי שהיה דרוק כאלו כלם דור אחד אמר
 שהוא וכינו כדיוקים:

נשלמה פרשת דברים

פרשת ואתחנן

אל' וי' ויתפטר וי' בני למענכם ולא שמע אלי וס' בזה הענין
 ספקות' הספק הא' אמר שהקבה שומע
 תפלת כל פה וכ' תפלות החסידים ולמה לא קבל תפלת
 משה ושד' שזהו תומלת מחלת לב לכל ישראל המתפללי' שיאמרו
 אחר שלא כתקבלה תפלת משה שוא עבוד אל' ומה כצע
 כי כפגע בני' ואם תאמר מה שלא כתקבלה תפלתו הוא לפי
 שהיה גזר דין שיש עמו שבועה שאמר לכן לא תבואו את
 הקהל הזה ולכן הוא שבועה שנא' לכן כשבעתי לבית עלי אכ'
 וקש' למה התפלל משה ואמר אעבר' כאל' ואראה ואך איפשר
 שהיה מתפלל שיעבור השי' שבועתו ואם תאמר תשובה
 למה מה שאל' בעת ההוא לאמר שכשתי ארץ סימון ועוב
 דמיותי שאל' הותר הכדר אקשה אם ארץ סימון ועוב היתה
 ארץ ישראל ראוי לומר כדר שהותר מקנתו הותר כל' אבל
 לא היתה מארץ ישראל והנה כשבע לכן לא תבואו את הקהל
 הזה אל הארץ אשר כתתי להם: הספק הב' אהרן
 למה לא התפלל במרע' וכי לא היה תאב החיים כמרע' וכו'

כפימה שאל' וכי לאכול מפרוה היה תאב לא לקו' המנות
 התלויות בארץ ואכ' כש' שיש להקטו' אך לא התפלל ב' לקיים
 המנות התלויות בארץ' הספק הב' שאמר ואת יהושע
 צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הרואות את כל אשר עשה וי'
 אל' יכם לשני המלכים האלה כן ועשה וי' לכל הממלכות אשר
 אתה עובר שמה לא תיראון ואמר זה התפלל ואמר אעברה
 נא ואראה את הארץ הטובה וההפך היה ראוי שהיה לו
 להתפלל וכפיראה שלא כשמעו תפלתו אז היה ראוי שינוה
 את יהושע לאמר עיניך הרואות את כל כשנייה ליהושע כבר
 הוסרה ממנו ההכטחה מליכנס לארץ יס' ואכ' למה התפלל
 אכ' אעבר' נא ואראה ואת' בעת ההוא אינו מוזר למ' ואת
 יהושע צויתי לא לעת הגזרה אלא שלא הזכיר למעלה הגזרה
 ועוד שכל ענין שתפרש בעת ההו' היה ראוי שיזכיר התפלה
 בראשונה ואכ' ואמר ואת יהושע צויתי: הספק הד'
 אמר שכבר נזה' ליהושע מה נורך שיאל' לו הנה ונא את יהושע
 ויזקקו ואמרו הרי כבר נזהו ויזקק ואמץ אותו כמה שאמר
 לו עיניך הרואות: הספק הה' הנה לא גזר עליהם
 מיתה לא שלא יכנסו לארץ ואכ' למה לא נשא' מי עם ראובני
 וגדי ומני שבט המנשי ואת' הגי' זמנו אינו כן שהיה לא כהמה
 עיניו ולא כס' למה ואם כן למה הכמשך מהגזרה ויתר רע
 מהכזירה היה לו לקיים גזרתו וישאר עם ישראל שגור עונם
 מעט והעיטו הרבה ואין זו מדת השי' הספק הו' למה
 עשה הקדמה ככ' גדולה לשאלה קטנה שלא ואמר אדם לשר
 הלוה לו ק' זהובים שכבר נתת לו במתנה פעמים רבות אלף
 פרוס ועוד שכל הקדמה צריך שיהיה לתורה יחס עמה
 והגבורות שעשה הנה וגדולו אין להם יחס לעברת הירדן
 שעברת הירדן למשה אינה גבורה: הספק הז' למה אמ'
 אשר מי אל בשמים ובארץ אשר ועשה כמעטך וכי שכר את
 שיש אלוה שיעשה גבורות אלא שאינה גדולות בגבורות השי'
 והיה ראוי שיאמר אשר אין אל בשמים ובארץ לא אתה כמו
 שאמר וידעת היום והשבות אל לככך כי וי' הוא הלדי בשמי'
 ממעל ועל הארץ מתמת אין עוד: הספק ח' למה אמר
 את הארץ הטובה וההר טוב הזה שמי ששאל חסד מאת
 המלך ראוי הו' שלא ימציב ויגדיל אות' לפני המלך שכשיגדיל
 אות' לפני המלך לא יעש' אותו חסד ואם לא רצה להפחית'
 כדו' שלא יחר אף וי' לפחות לא יתשובה והיה ראוי שיאמר
 אעבר' נא ואראה את הארץ ועוד למה נתן לה מזרי' כמוכר
 שדהו כאלו הנה' לא היה מכירה שאמרה אשר בעבר הירדן
 וכראה לי היתר לכלם כתשוב' אמת והיא שהקבה כשבע לכן
 לא תבואו את הקהל הזה אל הארץ אשר כתתי להם והכוונה
 לא תהיו מכהוניה בארץ ישראל אבל לא גזר שלא יכנסו לארץ
 שאם גזר כן היה ראוי שיאמר לכן לא תבואו אל הארץ אשר
 כתתי להם ולפי שכשבע שלא יהיו מכהוניה לא של משה שרונה
 להביא לישראל' לא שיהושע יביאם ומשה יכנס כאמר מן העם
 ולפוכך מה שעשה בראשונה הוא שנוה את יהושע ואמר לו
 עיניך הרואות את כל אשר עשה וי' לשני המלכים האלה כן
 ועשה וי' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה לא תיראום כי
 וי' אל' יכם הוא הכלם לכס ואמר שעשה ליהושע מכהו' אז
 התמכן שיעבור הוא עם ישראל לא שיעברם וז' בעת ההוא
 אחר שצויתי ליהושע ולזה עשה ב' הקדמות האמר שהכניס
 הסטא רצוני שאינו חטא גדול והוא שמו' שעשה עמו טוה
 מאד לאח' אפי' הוא גדול מאד אינו מן התומ' שימט' לו שהוא
 כרעהו וז' אתה החילות' הב' שמי שעשה גבורה גדולה
 ללחום עם מלכים ולנחמם ראוי הוא שיכנס את עמו וז'

פרשת

ואתחנן

אשר מו' א' במים ובארץ אשר יעשה כמעט וכן בורותיך
 שלישי לו הוכח שיהיה חטאי גדול ופחיתותי לכבוד רחמיך
 את כעמך אעברה נא וזרחה את הארץ הטוב' פי' שמרעה
 מען להקבה כזה העונש ואמר ידוע שהב' מודד מדה כבוד
 מדה וא' למה ענשת לי שלא אבוא א' הארץ בשלמ' המרגלים
 שהזיזו דבת הארץ ראוי הו' שלא יכנסו שם אבל חני לעולם
 שבחתי אותה ואמרתי ארץ זבת חלב ודבש ואמרתי טובה
 וא' אלו הוכח שהייתי ראוי לעונש שחטאתי ושאויך רונה
 להתגבר לפמו עונש זה אינו ראוי לינו ואת א' ה' מרוב
 הענינו כזה העונש' השוכח שאמר מדוע לא קדשת אותי
 בתוך בני ישראל שלא ככדתם אותי ו' לא יהיה לעם כבוד
 כשתיו מנהיגו להם לכן לא תביאו אבל משה עשה הכנסת
 פירכא ואמר ראוי שלא יהיה לי כבוד עמהם ושחטאתי
 ושאויך רונה להתגבר על מדת הדיון סוף סוף חני רונה
 לקיים בזרתך אבל אכנס שם כאחד העם לא למנהיג ולא
 אעברה כא' כל' עתה בזאת הקדמה חני וכול לוכנס ולא
 לו ה' וכו' אתי יהושע כלו אע"פ שעצית כל מה שאיפשר לעשו'
 לוכנס לארץ והשתדלת כל ההשתדלות האופשרי לך שנות
 את יהושע ושחקת אותי ואמנת לולא עשית תועלת ככל מה
 שעצית כי דע לך שהוא יעבור והוא יכחיל ואתה לא תכחיל
 וגם לא תענו' ואת למה לא רצה הקב"ה שיעבור כאחד העם
 אחר שלא כשבע על זה התזכרה לא רצה ה' שיהיה קלון
 גדול למשה שיכנס כאחד העם ויהושע יהיה גדול ממנו וז'
 רב לך וכי רב וגדול ראוי שיהיה לך אינו ראוי שהיה אתה
 הוא הרב ויהושע תלמידך וכער שלך ואין ראוי שיהיה הוא
 רב עליך ולזאת הסבה בעצמה לא נשאר עם ראובן וגד לפי
 שהיה קלון למשה שיהושע יהיו לו שתי יתרונו' על משה אחד
 מנהיג בארץ ישראל ומשה מנהיג לארץ ה' יהושע מנהיג של
 ש' שבטים ומשה מנשי שבטים וגם זה ככלל ברכ לך אין ראוי
 שיהיה יהושע רב עליך או גדול ממך ומכאן שיתר טובה
 המיתה מהקלון שבהכרח הריקות מת משה הוא לא היה
 אפשר שיכנס למנהיג וגם בלא מנהיג הוא קלון וגם מנהיג
 ש' שבטים היה קלון בהכרח מת זאת אהרן למה לא
 התפלל לפי שאמר משה רונה לוכנס לקיים מצוות התלויות
 בארץ ואני עקר המצוות התלויות בארץ הם לתועלתו והם
 כ' מתנות הכונה ויאמרו בני אדם שבר' לקבל מתנות חני
 מתפלל לוכנס בארץ ולמה לא התפלל ואת למה לא קבל ה' א'
 תפלתו וכמו שהקשינו בספק הראשון התשובה שהיה נראה
 עול לאהרן שכששני אנשים חטאו חטא אחד והם בבית
 האסורים הזופט שגור אחד למיתה ואחד לחיים הוא עול
 ולא כפרת פתחם עלה אל הר העברים וכו' וכאשת אל
 עמיד גם אתה כאשר אהרן אחיך כלומר איך מניחם ממנו
 שאיך הוא וגם החטא אחד הוא כאשר מריתם ואם לא
 יפורש כן מה נורך לומר אחיך וגם לא היה נרי לומר כאשר
 מריתם פי' ולמה הזכיר לו עונות רא' זכרים ואיפשר שגם זה
 ככלל כמה שאמר רב לך כלו' אין ראוי שיהיה לך רבותא על
 אהרן עוד אופשר לומר שמה שלא התפלל אהרן לפי שכמו
 בכנסים במקומו לכהו' גדולה ולכל מעלה אבל משה כן משק
 ביתו ככנס תתניו וזכה הותרו כל הספקות: לא תעושו
 על הדבר אשר אכני מנ' אתכם ולא תגרשו ממנו וגו' ואמר
 בסמוך עינכס הרואות את אשר עשה וי' לך כבעל פוער
 מה קיפור יש לזה עם זה התשובה לפי שאמר ועתה ישראל
 שמע אל הקיום ו' המשפטים ויאמרו ישראל המצוות שהשכל
 גזור ראוי לעשותם אבל הקיום שאין בהם טעם מה נורך

בהם אין בהם תועלת ונזק לאל עינכס הרואות את אשר
 עשה וי' כבעל פוער כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פוער
 השמידו וי' וזה נראה חוק וכלי טע' שהשכל גזור שמו שיפער
 לפוער ראוי לתת לו שכר שכיה לעו' והרי אתם רואים
 שהקב"ה השמידו וא' ראוי לשמוע אל הקיום ואתם הדבקים
 וא' לא תוסיפו על הדבר ולא כסמוך כי מונוי גדול אשר
 לו אלדים קרובים אליו וזה יעשה הקב"ה שיטמע תפלתכם
 כשתעשו הקיום ואם כן אין נרוך טעם אחר לחקים אלא
 זה שאבו רואים שכעשותו בחקים ושמע תפלתו ככל
 קראינו אליו ואתם הדבקים ביו' אל ישראל דבקים ביו' אבל
 חיינו דבקים באלדיהם פי' שא' להיות הדבר
 מזון אלא כשהיה דומה לניזון המשל האבן א' לזון האדם
 והבעלי חיים לפי שאינו דומה לאדם ולא לבעלי חיים אבל
 הלחם יש לו דמיון עם האדם וכן מזון הנפש הוא המושכל
 והוא מזון כזה המושכל הוא אמיתי אבל אם אינו אמיתי אינו
 מזון לנפש ולכן אינו דבק לנפש אבל המושכל האמיתי הוא
 מזון לנפש ולכן דבק בו כמו שהמזון כדבק כזון וכפ' לניזון
 וכן המושכל כדבק במשכיל ושב הכל א' וללא ואתם הדבקים
 וי' דבקי ביו' לפי שהב' אמת והמושכל כדבק עם המשכיל
 אבל העו' הוא שקר ולזה א' להיות דבקה עם השכל ואם
 לא יפורש כן יקשה הרי כ' ואתם הדבקים ביו' אלא
 אחר שהוא שקר אין אותו הדבקות אלא מנד הדמיון לא
 מנד השכל וא' ויכמד ישראל לבעל פוער אלא כצמודי פירוש
 שהצמודים אינם דבקים בזרוע אלא שכנס לרוע וקרובים
 אליו וא' אתה וי' בקרב העם הזה: ראיה למדתי אתכם
 חקים ומשפטים כאשר נזני וי' אלדי לעזות כן בקרב הארץ
 א' מה אינו בחכם אף אתם בחכם כזה יש ספק למה אחר
 זה בכאן ולא אחר כן למעלה כאשר הכתוב עתה ישראל
 שמע אל הקיום ואל המשפטים אשר אכני מלמד אתכם
 לעשות והיה ראוי שאי' שם כאשר נזני וי' לדי ועוד שכרחה
 שלו הפסוקים מיותרים שמה נורך לומר ראה למדתי אתכם
 חקים ומשפטי' ריי למעלה אחר ועתה ישראל שמע אל הקיום
 התשובה שלמעלה דבר במצוות שגם כן היה חייב משה
 לעשות וללמדם וא' אע"פ שלמד משה מהקב"ה התורה בחכם
 ראוי שילמדם בחכם אבל בכאן שהיה מנהיג להם המנהיג
 ושיעשו בארץ ישראל כמש' לעשות כן בקרב הארץ ומשה לא
 יבא שם היה ראוי שיפטרע לו למוד אלו המצ' יותר מהמנות
 שגם הוא חייב בהם ולא בכא' כמש' נזני וי' מה אינו למדתי
 מן ה' בחכם אף לכם אלמד בחכם וזכה הות' הספ' ס' שאין
 כשל צדראשונה אחר שיעשו המנהיג וירשו את הארץ כמו
 שאמר ולמען תחיו וכאתה יורשתם את הארץ ועתה אחר
 המנו' שיעשו בארץ ישראל כמש' כאשר נזני וי' אלדי לעשות כן
 בקרב הארץ: ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם
 וכינת' כ' בכאן ספק למה אחר רק ויאמרו רק עם בכס
 וכזון רק השמר לך מה מועטו והתשובה שהאומות יכנסו
 המעמד הכבד לפי שאומרים שא' שיבוא כבואה לשום
 אדם שנכנס להדבק הנכדל מחומר עם המומרו' וכ' אומה
 בכללה ולא ושמרתם ועשיתם הקיום שהעמים לא יאמינו
 שה' נזה לכם רק שאתם חכמים וככוכים לסדר הדת הזה
 וטען כנגד שתי טענות הא' כי מונוי גדול אשר לו אלדים
 קרובים אליו אם החוקים והדת מנד חכמתכם אלא ודאי
 מאחר שה' שמוע תפלתכם אינו אלא לפי שהדת והחוקים
 והמצו' הם מה' ה' הטע' ה' הנה יש אומ' חכמו' הרב' מדוע
 לא סדרו דת אחרת מנד חכמת כזו ולפי שרושם יותר חזק
 ורשם

ירשם כנפש המושג מן המושג מהמושג מההיקש כמו שתרא' בלימודיות שמזכר שלא ירשם כנפש התמונה השכלית הכנה וניירה מכמוץ כדי שתהיה מושגת מהמושג אשר ירשם כנפש רשום חזק ולפי שלמות מעמד הר סיני סדר הקשי' וטענות האלו אמר אל תשען אל טענות הקשיות אשר שיש לך ידיעה מן המושג ולפי רך השמר לך נאמור כפזך מאד פן תשכח את הדברי' אשר ראו עיניך וכיוון שראית בעיניך מעמד הר סיני איך צריך לטענות האלה ולא לטענות אחרות:

קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים וזאתי קול וחזר לומר וכשמרתם מאד לכפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ראו לטפח למה כפל זה **ואמר אומר** כי פעמים התשובה שמפני אחד משתי דברים איפשר שיחשב שיש גם גוף הא' לפי ששמעו קולות וא"ל קול אלא מזכר גוף שהגוף פועל הקול וקול בלא גוף כראש שא"ל ולפי קול דברי' אתם שומעו וע"כ לא היה עם תמונה ותמונה אינכם רואים וזאתי קול' השמיעת כתיבת הלוחות ואין כתיבה בזולת גוף ולפי ויכתבם על שני לוחות אבנים וע"כ וכשמרתם מאד לכפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה: כי תוליד בנים בכאן יש ספקו: **הספק** הראשון מה צורך לומר והשמתם שהשמתה רבה היא עשויית פסל: **הספק** ה' מה זה שאמר תמונת **ב'א** אלא תמונה כללית אלא פרטית שאין זה חי כללי: **הספק** ה' האחר שאמר ועשיתם פסל מה צורך לומר ועשיתם הרע מה רע איפשר ויתר גדול מזה:

הספק ה' למה אמר בעיני העונש ועבדתם עם לדים אחרים שזאת עבודה היא ולא עונש עד שהוצרך המתרגם לומר ותפלחון תמן עממיא פלחי טענתא

הספק ה' איך אמר כזכר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד וי' לדיך נשמעת בקולו כי לא רמז וי' אלדיך הכה כזכר אמר למעלה ובקשתם ממס את וי' לדיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל כפזך: **הספק** ה' למה אמר לא ירפך היה ראוי שיאמר ימיוך כך שהרי כבר ריפ' אותם ועונשם וכראה שכל אלו הספקות ויתרו בשלאמר שרמז כאן שיעברו ג' עבירות על ג' עריות ששוכות דמים: **ב'ע** כי תוליד בנים ובני בנים ונכנסתם לפי שאל' הק' סוכאן זקן כואף עשיר וכב עני נאה לזו כי תוליד בנים ובני בנים ונכנסתם אמר ברמז שהוא זקן כואף והשמתם רמז ל'ע שכ' ושאת ארצה: ה' ועשיתם פסל תמונ' כל פי' כל מיני מתכות מוכסף וזהב ושאר מיני מתכות וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל ועשיתם הרע הוא מד' וכראה שלפי שהשני הראשונים בעש' בכח השתאוף ושפכו דמו' בכח כפס' לזו להכעיסו זה שעשית כעשם הוא להכעיס ומכעם שלך יש לי כעם ובסמוך חזר לאחורונה שהוא שפכו דמים ואמר לא תאריכוני ומיום אתה קצרת ימיו וכ' ותקצרו ומוך: ל'ע תהיו גולי' ג'לוי תחת ג'לוי והפין וי' אתכם: וכנגד עז' אמר קודם שתהיו גולי' היותם עשירים פסל תמונת כל מתכת גם כסף וזהב ומרגלית אבל כשתהיו גולים אתם תעשו פסל לא יהיה מזהב ששם מונה לארץ יכלה פרוטה מכוס שלכם אלא מעץ ואבן ואם כן אינו גזרה ועבדתם שט' לדים אחרים לא אתם תעבדו לדי' אחרים יהיה מעץ ואבן: ונראה שז'ע ובקשתם ממס את וי' אלדיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל כפז' ולא אמר בכל מאדך שהוא הממון ולפי שהם עביוס ואין להם ממון ואמר ובקשתם ממס ומיותר ממס אלא הכונה ראו מה הפרש יש בין הק' שה' לצ' שהע' עם במקום שעבדו לה איכה רואה כלל שמה

שאמר ועבדתם עם עם מושך עמנו ואחר עמו ועבדתם עם לדי' אחר' אשר לא יראון עם שאלמר בעת פקודתם יאכדו בשעה שמתפללן ובזעה שעובדים לה מתקרכת בעת פקודתם שהוא שמפקודי' לה לעובד' אבל הק' הוא בשמים שהוא רחוק מאד ממך שאתה בגלות ומונה לארץ ומצאת לו וכל זה בגלות כשתדרשוהו בעת צרה בעזרת בשמים או צרה אחרת אבל כשתרצה לדרוש את וי' סינאוך מגלות זה הוא ענין אחר כזכר לך ומצאך כל הדברים האלה וזה הוא שאמר באחרית הימים **ושבת** עד וי' אלדיך לא ירפך פי' לפי שהק' מחזק לב אותם שהרשיעו מאד לשלא וסובו שכאמ' ויחזק את לב פרעה השמן לב העם הזה אמר לא די שלא יחזיק לבך לשלא תשוב בתשובה אבל אפי' רפון בלבך לשלא תשוב לא יתן לך ולא ישמית לבך ויתכן לומר עוד לקושיא ועבדתם עם אלדים אחרים שזה עין הוא ולא עונש תשובה מו' שלקה וזנה מכניסין אותו לכיפה לזה אמ' כי תוליד בנים ובני בנים ונכנסתם בארץ ועשיתם פסל העידותי בכם היום כי אבוד תאבדון מעל הארץ והפין וי' אתכם בעמי' וגם עם מונה לארץ אמי יודע שתשובו לעבוד עז' ותעשו עון גדול בהכרח או ברצון שאף ההכרח היה רצון אפי' שמיים לקדש את השם וזה הוא שאמר ועבדתם עם אלדים מעשה ירי אדם ואמר שעבדתם גם כן בין האומות עז' לא היה ראוי שתקובלו בתשובה ועם כל זה ובקשתם ממס את וי' אלדיך ומצאת ואת איך איפשר לסלוח להם אחר שלקוונטנו ועוד שהתשוב' היא מתוך צרה לזה אמר כזכר לך ומצאוך כל הדברי' האלה ושבת עד וי' אלדיך כי אל רחום שאל כא' או הנסס אלדים ומי שעשה כזה לכיפה זה שימחול ואמר להוריש גוים גדולים שגם אחר שנחטא מונה לארץ כשוכ לארצונו וכירש גוי' כמכראשוכ' ולפי שיותר טוב הוא שלא ימלה האדם משמלה ויתרפא לזה אמר מה תעלת לך לשתמלה ואחר כך תתרפא ושתלך בשכי מונה לארץ ואמר כך תשוב לארץ ויתר טוב שלא תחטא ותאריך ימים על האדמה לעד לעולם וז'ע וידעת היום והשכות אל לבבך כי וי' הוא האלדים ואיך ושמת את חוקע ואת מכותיו אשר ייטב לך ולכבוד אחרך ולמען תאריך ימים על האדמה וכזה הותר הספק ובכ' קצרו אלו הפסוקים כלם קישור יפה: ויהי' כשמעכם את הקול מתוך המשך ותאמרו הן הראנו אלינו את כבודו ואת גדלו ואת קולו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי ודבר לדים את האדם ומי' ועתה למה כמות אתם וי' אפ' אכמנו לשמוע את קול וי' אלדינו עוד ומתנו וגו' כזה יש שתי ספקות:

הספק ה' הא' הם סתרו דבריה' הם אמרו היום הזה ראינו כי ודבר אלדי' את האדם ומי' ואיך אמרו אם וי' אפ' אכמנו לשמוע את קול וי' אלדינו עוד ומתנו הרי אמרו שלא ימותו: **הספק** ה' ידוע שהדבר שנעשה בו פועל את פעם אחד שכל כפעם שנית לעשותו מכראשונה שאלמר וירא מלאך אליו כלבת אש ואיך וירא וי' כי סר לראות ויקרא ליו לדים בתמלה מלאך ואיך אלדים ואם כן מאמר שנפעם הראשונ' לא מתו כל שכן כפעם שני' התשוב' שהכביא שהק' מדבר עמו הוא לאמר מ' סבות: הא' לשיכבא לו או לישראל ל' ה' לשיאמין בכבואה הכביא שכבואתו לשיכב לישראל לא ימות אע"פ שיכבא אלך פעמים אבל הכביא שהכ' מדבר עמו לפי שיאמין בכבוא ראו שימות אחר שכבא פעם אחד לפי שאין מטבע המין האנושי לשמוע קול וי' לא שימות לפי שהכבואה עובר מושג וסכלו וימות שכבר יעד החכם ב' מסבר הכעס חקירה אם איפשר' כשכל אשר כנו שיטכיל הדברי' הכפריים

והוא כמו או אי אויפאר אלא כשישולל מהנוף ולא הניע לנו חקירה זו ולכן הבאים אחריו הלכו בדרכי מחלופים קחתם חזבו שא"ל שהרי כאמר עם שלא תשכיל הכפש כלל מכלי נורה דמיונית אכ' הכפש המתאחד עם הנוף לא תשכיל הככר ולכמו שהחוש לא יסת' המושג החזק לפי שעובר גדול יחס החוש ואם ישיג יגיע לו הפסד ושריפ אשר אי אויפאר אחר זה להשיג מושגו בן כשכל שאף על פי שאין לו כלי גשמי יפסד מהמושג כל החזק והוא הככר שעובר כח שכלנו ולזה הדעת נוטה והכנאים שנכחו הוא דרך כס ולזה אמרו היום הזה ראינו כלום הסכ שהשם דבר עמנו אין כוונתו שיהיה כביאי מכבאים לאחריו או לנו לא לשכאמין בכבואה והתכלית הזה כבר הוא מושג בפעם הראשון מדבר עמנו שהיום הזה ראינו מה שלא היונו מאמונים שיהיה אויפאר בחק האינוסו להשיג ושהיה כמעט ולפי שרצה ה"ה שכאמין בן לזה דבר עמנו ואחר שהתכלית הושג מכאן ואילך אם יוספים אכחנו לצמוע את קול ה' אלרינו עוד כהיה נשארם לטבע המין האנוסו ומתנו :

נשלמה פרשת ואתחנן

פרשת והיה עקב

עקב תזמעון את המשפטים האלה וזמר יו' לדיך לך יש בזה כפקות הספק הא' הוא איך אמר שבשכר המצוות ישמור הכרית והחסד שנשבע לאבותיך שהשבעה שנשבע לאבות ראוי לקיימה ולא בשכר המשפטים והמצוות שישמעו הספק הב' אלכא דמאן דאמר שכר מצות כהאי עלמה לוכא הנה כאן אמר הפך והיה עקב ואהבך וברכך והרכך וביך פרי בטןך הספק הג' למה אמר לשון עקב והיה ראו לומר למען תשמעו את המשפטי וזמר וגו' והתשובה כשקשה קודם מה שהקשו חז"ל כי דברות אמר ועשה חסד לאלפים שלשנו אלפי דורות ועשה זכות אבות וכאן אמר לאלף דור ותירנו כאן בעושים מאהבה כאן בעושי מיראה כזה הפסוק סמך שומר המצוות שהוא מיראה לאלף דור וכי דברות סמך אזהבנו לאלפים שאמר לשפי לאהבנו ויתכן שפי' הפסו הוא שומר הכרי והחסד פי' זכות האב אם בנו אינו כדאי אינו נותן לו ה"ה וכן לכן בנו וכן ממתין אלף דור אם כלם רשעים עד שיבא נדיק אחד וזכה הותר הספ טעמו חז"ל שמה שאמר עשה חסד לאלפים הכוונה של אלפי דורות ופרע זכות האב כאמרם מדה טובה יתירה על מדת שרענו אמת על חמז מאות שזו לד' דורות וזו לאלפי שאמר כמדה טובה עשה חסד לאלפים וכמדת שרענות דורות שכא' פוקד עין אבות על כמים על שלשים ועל רבעים אבל חז' כאן שומר הכרית והחסד לאלף דור הוא עיני אחר שממתין ה"ה אפילו עד לף דור איש אחד שיהיה ראוי לקבל זכות אבות ולזא כאן שומר הכרית מלשון ואביו שמר את הדבר וגם אמר עושה חסד וזכה הפי הותר ספק חז"ל וזכה עמנו הותר הספק הראשון שכונת הפסוק שומר הכרית לאלף דור כמו שאמרתי ולא היה עקב פי' אם אתה תהיה נדיק לא ימתין ה"ה אלף דור ולא דור אחר אלא לך יהיה הכרית והחסד ולא ישמור לאלף דור אלא השמירה יהיה לך אז כאמר שפי' וזמר יו' אלדיך לך הוא אכ' תזמור המשפטים והמצוות ועשה ה"ה סגולה לך וזכרית אבות שלא יביאנו

כהוצאה אלא ועשה כמו ששמה סגולה כמלכים וזכרם שתשמור המצוות אהבך וברכך והרכך ולספק הכ' והג' כראיה שמה שאמר לשון עקב לפי שהעקב הוא ברנל שאדם דש בו וכלו הוא הפמות שבאפדים לזא המעט שיתן לך בשכיל שתשמעון המשפטים והמצוות הוא ושמר יו' ואהבך וברך פרי בטןך ואלו הם פירות המצוות אבל הקרן שהוא העיקר והככר מהכל יהיה שומר לך לעולם הבא ואכ' לא יקשה זה הפסוק למי שאמר שכר מצוות כהאי עלמא ליכא ואח' ברך תהיה מכל העמים לפי שיש יאמרו זה ש"ה כה נותן לנו בשכר המצוות או פירותיהן ג' אומות השלם יש להם שפע רב פרי הבטן דגן תירוש וינהר לזה אמר ברך תהיה מכל העמים ולפי שהטבע לעשיר יתלאנו מלאי רעים לכן סמך לזה והסיר יו' ומך כל מולי ועוד שאומו העולם אוכלים לחם בשר ופירות ואתה אכלת את כל העמים ולפי שבכלל העמים ימצאו פסל ומסכה זהב וכסף אמר ולא תעבוד את אלדיהם כי מוקץ הוא לך כל המנהג אשר אכזי מנוך היום תשמרון לעשות יאמר אם כל המצוות אשר אכזי מנוך היום תשמרון יהיה לכם ויתר שכר משכר המשפטים שבשכר המשפטים ותן לך דגן תירוש וינהר ובריות אבל בשכר המצוות יהיה לכם ויתר שכר שתחיון וירשתם את הארץ שעקר המצוות בארץ וכן אמר שירשו את הארץ תהיה קיימת כידם בשכר המצוות והביא ראיה לשכר המצוות וזכרת את כל הדרך : ויענך וירעיבך ככאן יש ספקו הספק הא' איך אמר ויענך וירעיבך ויאכילך את המן שזכרה מזה שהמן הוא עינו ואינו כן אלא עונן שנוטעו כנפשיית כדבש והיה כטעם לשד השמן :

הספק הב' איך אמר ויענך וירעיבך ויאכילך את המן שזכה בינה אותו וכמו כן לזה שכחו מאד שאמר אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך : הספק השלישי אחר שזכרו כל כך ואח' בו אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך לומר שהוא יותר טוב מאד מפת שלנו איך אמר למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו ויהיה האדם שהאומה לא על הלחם לבדו נדיק שיכא בדבר שהוא גרוע מלחם כגון שיאמר לא על הלחם לבדו ויהיה האדם כי על כל פירות אס יבאו מפיו ויהיה האדם שהפירות אינם חשובי כלם אבל על המן איך אמר לא על הלחם לבדו כי על כל מוצא פי וז' ששכחו ויענך וירעיבך קודם שיתן להם המן שכ' בפ' בשלח וילכי ב' ימים במדבר ולא מצאו מ' וגו' כן יתן ויתן מותנו כיד יי בשכחנו על סיר הכשר וגו' והשיב ה"ה הכני ממטור לכס לחם מן השמים וזכה הפי הותרו הכ' ספקות ראשון ושני אבל כפי כוונת חז"ל השכחו והרעבו הוא כמן עצמו אמרו במ' יום פ' יום הכפרים כתיב ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וכתוב למען ענותך למען השביעך מוכבי ליה רב אמי ורב אסי חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בשלנו למי שאין לו פת בשלנו וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל אמר רב ווסף מכאן לסומין שאוכלים ואינן שבעי אמר ר' יורא מאי קראה טוב מראה עינים מהלך כפש אמר אביו הילך מאן דאית ליה סעודת לא יכולה אלא ביומא ואם למען הודיעך כל לפי שהטכשו אמרו שא"ל לזון אלא מי שדומה לזון ולכן המים אינן זכין לא במקרה שמעבירי המזון וזה לפי שהם פשוטים והאדם מורכב והלחם שלנו זן לפי שהוא מורכב מד' יסודות כמונו והטעם שהוא מורכב לפי שהוא רחוק מהסי' וכתבגל מהסי' באמנעו רבי' שהסיח פשוט ואחד בתכלית הפשוטות והאחדות והמלאך שהוא קרוב מהסי' פשוט אבל יש לו קצת הרכה מנד שהוא עלול מהסי' והכה עלתו ולכן כאלו במלאך

קצת חומריו וזש הן בקדושו לא ואמיו ובמלאכיו וזים תהלה ומה תהלה יש במלאך אלף זה אבל אותו המרוות שיש להם אינו גשמי והשמים שהם יותר רחוקי מהאי הם חמרי גשמי אבל אינם מורכבים מד' יסודות אלף הם פשוטים והם יסוד השאין בו הפכויות ולכן הם כנמיים ואין בהם הפסד ומיתה ואחר כך נשתלשלו מהם הד' יסודות כפסדו והוים אלף מאלו מצד ההיולי שלהם מאבד נורה ולוקח נורה וההיולי כאלו מורכב מאחד שבו ד' יסודו זה אחר ואחר המזו מורכב מד' יסודו והמורכב מהם חמרי אחד זה לפי שהם רחוקי מהשי אבל כל הדבר שיתקרב יותר להשי הוא יותר פשוט והמן פשוט מאד לפי שאינו מורכב מד' יסודו והוא קרוי מאד להשי והוא ברואה חדשה שהבה אמר והימן ויהימן זה המידוש למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו ומה האדם שהוא מורכב והמורכב זן למורכב כי על כל דבר שיוצא מיו שהוא פשוט אחר שיצא מפינו יהימן ויהימן שלל בתהוה מתנועת הגלגלים כמו היסודו והמזו שמתהוה מצד תנועת הגלגלים גם כזה הפשוט שהוא מן ומה האדם והא הכני ממשורר למס מן השמים פירושו ממקום נבנה לא שהשמים מולידים אותו וזש על כל יוצא מיו שאין חמצי בכתים לא שיצא מפינו והיה כן בלא חמצי הכלל העולה שהמזון נריך שיהיה דומה למזון והמן פשוט ועכו זן וזש בפרק הכוזב לחם אכרים אבל איש לחם שמלאכו השרת כיוצא בו דברי ר' עקיב אמר לו רבי ישמעאל טעית וכי מלאכי השרת אוכלי לחם והלא כבר באמר לחם לא אכלתי אלף תקרי אברי אלף אכרים שכלע אכרים פי' מצד שהוא פשוט אין בו מותר וככל זה היתרו הג' ספקו אם הראשונה איך אמר ויעבך וירעבך ויאכילך את המן שכראה מזה שאכילת המן הוא עכני ורעבין ואינו לא עונב שאל' כנפיקו דרכש וכטעם לשד המן הכל יש כמן עונב ורעבון עונב מצד חוש הטעם רעבון מצד חוש הראות שהיו בסומי' שמתכלמה טעמים ואין רואין בו אלף כלוכן ועינו בעין הכדולח או עונב מצד חוש הטעם עינו ורעבון מצד שאינו בבית אלף מנפין אולי יבוא ואולי לא יבוא שאינו דומה מי שיש לו פת בכלו למי שאין לו פת בכלו שמי שיש לו פת בכלו אף שלא אכל ויש אחד הוא שבע שודע כי לא יחסר לחמו ממי שאין לו פת בכלו אעפ שאכל הוא רעב והחספק הכ' איך גבה אותו עי' וועבך וירעבך ואלף שבת אותו במא אשר לא ידעת בכ הית' שהעניו והרעבון הו' מצד שאין רואין אותו והיו בסומין או מצד שאין לה' פת בכליה והשבת הוא שלא ידעין אבותיך שמו' פשוט למורכ' ודרך כס זן והו' שבת גדול ומעלה גדולה ובה גב' הותר הספק הג' אחד ששיבו ככ ואמר אשר לא ידעת ולא ידעין אבותיך לו שהוא יותר טוב מלחם שלנו איך חזר וניכה אותו כשאמר למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו ומה שאדם וכאשר הוא מזה שהוא גרוע כבר הותר במה שאמרנו שהוא שבת לומר לא על הלחם מורכב מד' יסודות ומה האדם כי על כל מוצא פי יי שהוא פשוט ומה האדם וזה שבת גדול כמן וכס גדול ובה ככין קישור ופה שאמר בשמוך לזה שמלתך לא בלתה מעליך פי הראיה שהמן אינו זן מצד הדמות שיש לו עמכס שידוע שהמן אין לו הדמו' עם הכנד ועכו המן זן לכבדיו זה דרך כס וכמו שהמן זן לשמלה הפך הטבע כן זן לכה וזהו שאזל במדרש שאל ר' אליעזר את ר' שמעון מהיכן היו ושראל לבנו' כל מ'סכה אמר ליה ממה שהלבישום מלאכי השרת שכל' וכי רחמה מהו רחמה רכי סומאו אמר פרפרת אלף ולא היו כלין אלף קרית משלם

שמלתך לא בלתה מעליך אלף והיו הקטנים גדלי עמה אמר ליה בא ולמד מן הקומט הזה שלכוננו גדול עמו אלף ולא היו כריכין תכנסות אלף העגן היה סף בהם ומוהצן אלף ולא היו כשרפין אמר ליה זא ולמד מן הסיטין הללו שאינן מתנהבים אלף כאור ולא היו עשוי' מאכלת אמר ליה כמיתתן לא עשו במייהם לכא אמר ליה ולא היו מסרוחין מרוח הוועה כשלא היו ממלופין בגדיהם אמר ליה הכאר הזה מעלה להם מיכני דשאים שהי' ריחן כודף מסוף העולם ועד סופו והיו מנעבעין בהם שכל' כנאו דשא ירבינו בא שלמה ופירש ורוח שמלותך כרוח לכנון עכ' פי' סיטין בגדים וא' ת אשר שהמן טוב כל כך מדוע לא נתנו להם כלל עיניו לא יודעת כי כאשר יוסר איש את בנו פירוש שאין כונתו לבקמה בשמחה אותו אלף להטיבו כן ה' מוסר' ועוד שהאב אינו מכה לבנו כל מה שמוכ ועוד שהאב אחר שהכה לבנו יש לו רחמים עליו בלא מתקנס בעבור שהכהו ואלו שלמה וש' לטית עמנו: תס

נשלמה פרשת והיה עקב

פרשת ראה אנכי

אמר ראה לשון יחיד ואמר לפניכם לשון רבים שמדבר עם היחיד ועם הרבים והטעם לפי שהכרחה והקללה כאצלות מב' מדות שבהן נכרח העולם מדת הדין ומדת רחמי' שאין עניינם נגלה רק ליחיד לכן אמר ראה פירוש ענין האכל ולפי שהכרחה והקללה זירו' להמו' כקיו' המזו והפסד כעבורם עליהם לכן דבר עם ההמון ואמר לפניכם: את הברכה אשר תשמעו וכי' היה ראוי שיאמר את הברכה אם תשמעו שהכרחה סבתה השמיעה אבל אין השמיעה ענמה ברכה ועוד שאמר והקללה אם לא תשמעו וכן היה ראוי שאמר בברכה והתשובה אמר אשר תשמעו לומר ששראל בחזקת כז' וכוד' ראו ושמעו ולכן ינוה להם את הברכה או יאמר אין יש ברכה גדולה כמו שיהיה האדם שלם ביראתו ו' ולפי זה היה ראוי שיאמר והקללה אשר לא תשמעו אלף שלא רצה לומר לשון ודאות בקללה: לא תעשו כן לוי' לריכס כי אם אל המקום אשר יבחר ו' לדיכס מכל שכניכס לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה והבאתם שמה עילותיכ' וכתיב' ואכלתם עם לפניו ו' לדיכס ושמתם בכל משלח ידכם אתם וכתיב' אשר ברכך ו' אליך לא תעשו ככל אשר אכנתו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הכמלה אשר ו' אליך כותר לך ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר ו' אליכס מחיל אתכם והיחל לכם מכל אויביכם מכני וישבתם בטח והיה המקום אשר יבחר ו' אליכס בו לשכן שמו שם שמה תבואו עילותיכס וכתיב' ושמתם לפני ו' אליכס אתם וכתיב' וכתיב' ועבדיכס ואמהותיכ' והלוי אשר בשעריכס השמר לך פן תעלה עלותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר ו' באחד שכניך לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך וינהרך: כי אם אל המקום אשר יבחר ו' הוא הר המוריה ומה שלא אמר בפי' אל הר המוריה לב' סכו' אחד שלו ידעו האומי' שהתפלה מקובלת עם והקרבות יבוא כל אומה להחזיק בו ותרבה ההריגה בין האומות שני' שהכענו וישב הארץ אלו וודעים שעתידו' ישראל לירש ארצ' ולהקריב עם קרבות היו משחיתים אותו ג' שהכענו היו מריבין

מריבון זה עם זה עליו באחת שכתוב ולמעלה אמר
 מכל שכתוב הא כיצד כשקנה דוד הגורן מן ארונה היבוכי
 גבה הוזה מכל השכנים אכל הגורן כחלק כנימון היה וכן
 בדברי הימים שכותב דוד לארבעה במקום שקלו והם משקל
 שש מאות וכתוב בספר שמואל ויקח דוד את הגורן ואת
 הנקר ככסף חמשים שקלים וסותר זה לשש מאות אלא שש
 מאות ליב שכנים כלכל שכט וכ' שאמר בשמואל כעבור שכטו
 שכט יהודה וכללו הפסוקים יש ספקי הספק הא' אמר
 שאמר לא תעשון כן לוי' לדיכס כי אל המקום אשר ובחר יו'
 והכאתם שמה עלותיכם מה נור' למזור ולומר והיה במקום
 אשר ובחר יו' לשכן שמו שם שמה תבואו עלותיכם שהיא
 כפול' הספק הב' כראשונה לא הזכיר לא ושמתם אתם
 ובתיכם ואח' כך אמר ושמתם לפני יו' לדיכס אתם ובתיכם
 ובנותיכם ועבדיכם ואמהותיכם והלוי' למה בראשונה אמר
 שיטמחו הב' ובתיכם לבד ואח' אמר הב' ובתיכם ובנותיכם
 ועבדיכם ושפתותיכם והלוי' הספק הג' למה בראשונה
 אמר לשכנו תדרשו ואח' לא אמר כן לא והיה המקום אשר
 ובחר יו' ונו' הספק הד' למה חזר לו השמר לך פן תעלה
 עלותיך ככל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר ובחר
 יו' שהוא כפול ומכופל שאמר כן שלשה פעמים הספק
 הה' מדוע אמר עוד לא תוכל לאכול בשעריך מעזר דגוך
 ותירושך שכבר אמר זה למעלה והתשובה לכלן שכל מה
 שאמר בראשונה לא תעשון כן כי אם אל המקום הכונה
 כשהמשכן אינו במקום קבוע אלא לפעמים בשילה לפעמים
 בכוכ ובמקומות אחרות וללא בו לשכנו תדרשו שפי' שאינו
 במקום קבוע שאלים איה מקום כבודו וללא כאן ושמתם
 אתם ובתיכם לבד אכל לא עבדיכם ואמהותיכם שאמר שאינו
 במקום קבוע יספק שיבוא למו שיכל להביא למקום ההמשכן
 שם ואח' אמר כי לא באתם עד עתה למנוחה ול הנחלה
 ועברתם את הירדן והטות לבד מכל איוביכם ויזבתם כטח
 והיה המקום אשר ובחר יו' לשכן שמו שם שמה תבואו והוא
 בירושלם וללא כאן ושמתם לפני יו' לדיכס אתם ובתיכם
 ובנותיכם ועבדיכם ואמהותיכם והלוי' שאמר שהו' מקום קבוע
 לעד ראוי שכלם ולכו שם ולזה לא אמר כאן לשכנו תדרשו
 ולפי שאולי ואמר למה יהיה המשכן במקום קבוע יותר טוב
 שיהיה לפעמי' במקום א' ופעמים במקום אחר ויהיה לפעמי'
 קרוב לשכט זה ופעמים לשכט אחר כמו שהיה מקודם לכן
 לזה חזר פעם שליטת לדבר בענין המקום ואמר השמר לך
 פן תעלה עלותיך ככל מקום אשר תראה כמבראשונה וללא
 כאן לשון השמר בדרך התראה לו לא תחזור לעשות כמו
 שהיית עושה טרם שכבדת בית המקדש ולפי שעדין היותו
 אומר הקרבנות ראוי שיהיה כן ולא יעלו אלא לירושלם אכל
 מעשר שני מה נורד להלוכ לירושלם אמי וביתי כלנו חכמים
 וכאכל כאן דגן תירוש ונסה' במקומותינו ללא לא תוכל לאכול
 בשעריך מעשר דגןך תירושך ויזהרך ועדין נוכל לומר אלא
 שם המעשרות ולא אלק שמה ללא כי אם לפני יו' לדי תאכלנו
 במקום אשר ובחר יו' ושמתם לפני יו' לדי והותרו כל הספקות
 ואל' רמזו כזה אכל הספקות החמשה כברט הותרו יותר
 בכבוד באופן הכוכר : כי יסירתך אחיך בן אחיך אשלו בן
 אחיך שהיית עמו כבטן אחד ואל' אפי' בן אמו שאינו נוטל
 חלק עמו בירושה ואינו שוכחו לא ישמע אליו וכש בן אביו
 שנוטל חלק עמו ואולי שוכחו לו : בנים אתם לוי' אלדיכס
 כשכסה פרה זו לענין עוד הנדחת לומר שאסור להתאבל
 עליוס איש על כנו ו' : זאת הבהמה אשר תאכל

וכל בהמה מפרם פרסה כל אשר לו סנפיר וקסקס פירשתו
 כסדר כיוס השמימי : כי יהיה כן אביון מאחד אחיך
 באחת שעריך בארץ אשר יו' אליך נותן לך לא תאמץ את
 לבךך ולא תקפז את ידך מאחיד האביון כי פתוח תפתח
 את ידך לו והעבט תעביטנו מי מחסורו אשר יחס לו השמר
 לך פן יהיה דבר עם לבךך כלועל לאמר קרבה שנת השכט
 שנת השמטה ורעה עיכך באחיד האביון ולא תתן לו וקרא
 עליך אליו והיה כך חטא נתון מתן לו ולא ירע לבךך כדתך
 לו כי בגלל הדבר הזה וברכ' יו' כי לא ימדל אביון מקר' הארץ
 על כן אכזי מנוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאמי לענייך
 ולאביויך בארץך כלו הפסוקים יש הרבה כפקות : הספק
 הראשון היה ראוי שאמר כי יהיה כך אביון מאחד אחיך לא
 תקפז את ידך אכל הלכ' אין כאן מקומו אלא מה שנידך
 העני שפתחו ודיהס' לו : הספק השני למה אמר כאן
 במנות הנדקה והעבט תעביטנו שמנות נדקה בפני ענמה
 ומות הלואה בפני ענמה ושם בפרשת אב' כסף תלוה את
 עמו הוא מקומו : הספק השלישי למה אמר והיה כך חטא
 דבר ידוע הוא שאמר שאמר פן יהיה דבר עם לבךך כלועל
 לאמר קרבה שנת' השכט שנת' השמטה ורעה עיכך באחיד
 ואם הוא דבר כלועל ידוע שחטא : הספק הד' למה זה
 שאמר כי לא ימדל אביון מקרב הארץ על כן אכזי מנוך לאמר
 פתוח תפתח ידוע הוא שאם לא יהיה אביון בקרב הארץ
 לא יבוא לתת נדקה שהנדקה אינה לעשירים אלא לעניים :
 הספק החמישי והיא קושיא ענמה איך אמר כי יהיה
 כך אביון בארץ פתוח תפתח את ידך לו סנ' מזה שכחונה
 לארץ אין אנו חייבין במנות נדקה ואינו כן שהובת הגוף
 היא ועיד' חזר וקיים זה שאמר בסוף המזבח הזאת על כן
 אכזי מנוך לאמר פתוח תפתח את ידך לאמר לעניו ולאי' יודך
 בארץ הספק הששי שכאן אמר כי לא ימדל אביון
 מקרב הארץ ולמעלה אמ' אפס כי לא יהיה כך אביון כי בדרך
 יברכך בארץ : והתשובה לכלם לראשונה שהזכיר
 לכבכאן משום דגרסו' פק דמ' בתרא הנותן פרוטה לעני'
 מתברך בו ברכות דכתיב הלא פרוס לרעב לחמך וומר
 והמפייתו בדכרוב מתברך ברא ברכות דכתיב ותפק לרעב
 כפסך ונו' לזא לא תאמץ את לבךך אלא ראוי שתדבר על
 לבו אב' אין לך ממון ואם יש לך ולא תקפז את ידך כי פתוח
 תפתח את ידך לו אז כאמ' לפי שם נותני נדקה שאינו נותנין
 כספר פני' ויפול לזא לא תאמץ את לבכ' או כאמ' שיש אכפס
 שיש להם דעת טובה עם העניים ומזויאוב מטבע של זהב
 מן הכיס וכפסי' כידו ענש ודו ואינו כותב לזא אחר שהוצאת
 הממון והרו' בו ביד' לא תקפז את ידך אכל כרו' שכסה ונא את
 המטבע מן הכיס תפתח ידך ולא תפתחנו מעט לא פתחה
 גדולה ולזה כפל כי פתוח תפתח את ידך לו ומה שאמר העבט
 תעביטנו שאין כאן מקומו כראש שהכונה שום עניו' שימותו
 קודם שיקבלו פרוטה ולאיש כזה אכל שיתן לו לשם הלואה
 ולא יתבעו עוד וזה עניו' אמר הפסוק והעבט תעביטנו
 אם לא רצה לקבל נדקה תן לו לשם הלואה וכזה ישאר לו די
 מחסורו אשר יחס לו ועכשיו כשא' כאן כפס' שהיהודי יאמר
 בשנת שמטת קרקעות אין רווח שאינו זורע' ולא קוצרים
 ולא פירות באילן ואיך אתן נדקה שמצד אחד איני מרויח
 ומצד אחר אפסיד ועוד שאמר השנה הזביעי יבוא שמטת
 כספים בשמימי ואני מפסיד מה שהלוימי ואיך אתן נדקה
 ואזאר ערוס וערוה ואם השמר לך פן יהיה דבר עם לבךך
 כלועל לאמר קרבה שנת השכט הרי שמטת קרקעות שנת
 השמטה

השמיטה הרי שמועת כספים שהיא כסוף השכיעו והתחלת השמיטה ומאז והיה כך חטא הוא על דרך מה שאזל האומר חטא ואזוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה והטעם לפי שהתשובה היא חסר גמור שמה הושל מו שרמח שישו בתשובה שהרי לא ישוב לגופו כפי ההכרח בתשובה וכן מי שחלל שבת לא ישוב מקודש בתשובה אלא ודאי הוא חסר גמור כמו שאמר אוהב כדבך במתקרב שלא היה חייב בו ואזכר שאומר חטא ואזוב הנה התשובה היא שבת חטאו שאם לא יהיה תשובה בעולם לא יחטא ולא יתכן שהחטא שפעה השמיטה הוא עצמו שבה לחטוא וכן השמיטה היא מנה גדולה ועתה איפשר שיואמרו רבים מיושר קרבה שבת השבע שנת השמיטה ולכן רעה עינו באחיו ולא יעשה זדקה ואם לא יקרבו שנות השמיטה יעשה זדקה וזו והיה כך חטא פי' מנות השמיטה והפך לחטא שהיא שבת חטא ולא כך כלו השמיטה היא מנה לכל יום וכך שתאמר כך יהיה זאת המנה לחטא : נתון תתן לו ולא ירע לכך בתתן לו שיש אכסים שנותנים זדקה לקיים המנה אבל עושים כן הפך רמזם לא נתון תתן לו ולא ירע לכך בתתן לו לא אמר אל ירע לכך לתת לו כמו שאמר ורעה עיך באחיו האביון ולא תתן לו לא אמר ולא ירע לכך בתתן לו ויש אומרו שלפי שיותר טוב שית' האדם אלף לבנים כלף פעמים משית' כס בפעם אחד לפי שכמות הרבה פעמי' ומרגול עצמו בכך קונה קנין הכדיבות וכן פי' הרמזם כלשם התנא במ' אבות והכל לפי רוב המעשה ואיך יודע שקנה האדם קנין הכדיבות וכן כל קנין כשעושה בשמחה זהו אות גמור לשכר לו יש הכדיבות בקנין וכמו שכתבאר במקומו לא נתון תתן לו וכשתרגול עצמך בכתובה אל ירע לכך בתתן לו פי' תתן בשמחה שכל ספק בשתרגול עצמך בה לא תתעצב בכתובתה אלא תשמחה בה וכמו שאמר תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך בשמחה ועבדת את אויבך שלא יעד לו העונש על שלא עבד את יי' לא על שעבדו לא בשמחה ויז' בו לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אכני מנוד לאמר הכונה לפי שאמ' כי בגלל הדבר הזה ואלל בגלל הוא שחוזר בעולם לא מאח' שהו כן הגלגל קצתו למעלה לראשנו וקצתו כאלמטה והסבה שהעבי עמי הוא העציר שלפי שכוכב שלך ברומ הגלגל כוכב שלו למטה ולא את העני עמך מה צורך לומר עמך אלא לומר אתה הסבה שהוא עמי ואם לא נתן לו מה יעשה הקבה יתן סביב לגלגל באופן שהכוכב שהוא למעל יהיה למטה ולא בגלל הדבר הזה ולא אמ' בעבדו הדבר הזה ולא כי לא יחדל אביון מקרב הארץ לפי שבהכרח יהיה הגלגל קצתו למעלה וקצתו למטה ועל כן אכני מנוד לאמר פתוח תפתח פי' אתי כותן לך ענה ומנה לך פתוח תפתח לפי שיותר טוב הוא אחר שלא יחדל אביון שיהי' הוא האביון ויקבל ואתה העשיר והנותן משהיה הוא העזי' הנותן ואתה העבי המקבל וזהו שאזל את העני עמך אם כסף תלוה את עמי הרי טוב ואם לאו העביות יהיה עמך ומאז פתוח תפתח את ידך לאחיוך בארץ הכונה אפילו בארץ שיש שמיטה וכש מונה לארץ שאין יש דין שמיטה שלא יהי' דבר עם לכך בלועל לאמר קרבה שבת השבע ומה שאמ' כי לא יחדל אביון ולמעלה אמר חפסי לא יהיה כך אביון הכונה שהמשא שעל הסוס קודם שיפול לארץ נער קטון ויכל לעזור שלא יפול אבל אם כפל עם המשא נרדף ד' אכסים להקי' אותו ולא כי ימוך אחיו ומטה ודו והחזקת בו שהראשונה שבמדרגות הדקה היא לתת לו מלאכה שיתעסק בה וזהו והחזקת בו וזהו ומטה ידו שעדין לא כפל אלא שבוטה ליפול ולא חפסי לא יהיה

נד אביון כלל'א לא יהיה כך אביון מעט הוא העור שרדף וזהו לשון חפסי ועוד כי יכרדך ויתוכל לתת לו אבל כשהוא אביון נרדף עזר גדול ורב ולזה הרבה עתה כנווי' שאמ' לא תאמץ את לכךך ולא תקפץ את ידך כי פתוח תפתח את ידך לו והעבט תעביטו דו מחסורו אשר חסר לו ואמר השמר לך פן יהיה דבר עם לכךך בלועל נתון תתן לו על כן אכני מנוד לומר פתוח תפתח והותרו כל הספקי' : העניק תעניק לו מאז כאן לשו' העניק לפי שהעבד שעבד את אדוניו ואזכ' ינא מעמו אם אחר ימים העשיר מושבים לו שגכ מאדוניו ואם רואים שהוא עמי מושבים לאדון שלא פרע לו שכרו או מה שחייב לו לא מה שתתן לו ויוליכנו על צו'רו ויותרו שתי החסדות ויהיה העניק מלשון עניק' לברגרותך : כי משנה שר שכיר עבדך שש שנים שאין מנהג כמי אדם לשכור עצמן לזמן רב אלא ל' שנים שכל' שלש שנים כשמי שכיר וזה עבד שש שנים ועוד מכאן אמרו עבד עברי עבד בן ביום בין בלילה וזהו כפלים שבעבודותיהם עבודתו בלילה מותר לו שפחה ככעמיתיה והולדות לאדון : ופנית בבקר והלכת לאוהלך הטעם שהזכיר זה בפסח יותר משאר המועדים בעבור שאפילו האחרון שבארץ ישראל ויכל להגיע לביתו ולחזור פעם שנית לחג שבועות שהרי אין פכא' ללכת לבית המקדש שמי פעמים מפסח עד עזרת אלא אם הוא נוסע משם לבקריו של חג מנות אחר שאכל שם פסחו ועמד יט' ראשו ילון שם ולבקר שהוא חול ילך ועם זה יספיק לו זמן להגיע לביתו ולחזור לחג שבועות כנגד ארץ ישראל ארבע מאות פרסה באורך ורמחה כן וכית המקדש באמצע ואזכ' ר' פרסה הוא המהלך ליותר רחוק שבארץ ישראל ובעשרים יום יהיה אדם הולך ר' פרסה למשכון עשרה פרסה ככל יום ומפסח עד עזרת מט' יום חסר מהם ח' שבתות ויום אחרון של יט' נשארו מ' יום ולז' ופכית בבקר והלכת לאוהלך פי' בעשרים יום ובעשרים יום הנשארים תחזור : מכת כדבת ידך אשר תתן לא אחר זה בפסח וככותב אלא בחג שבועות שפסח וסוכות הרבה ימים וידוע שנר' לתת זדקה אבל שבועות שהוא יום אחד עלה עלה הדעת שאין נרדף ושמחת בחגך והיית' חך שמח ושמתת לפני יי' במדרש למה לא הזכירה תורה שמחה בפסח והזכיר שמחה בעזרת ובסוכות ג' שמחות לפי שאיננו בארבעה פרוקים העולם כדון בפסח על התבואה בעזרת על פירות האילן כרה כל באי עולם עובדים לפניו בכני מרון בחג כדוכין על המים ומפני שפסח יום הרין וכל הדוכין עתידין לעשות לא כוכר שמחה כלל אבל בעזרת שכבר עבר דין אחד של פסח ככתב בו שמחה אחת וכחג שעברו שלשה דינין פסח עזרת ראש השנה לכך ככתב בו ג' שמחות :

נשרמה פרשת ראה

פרשת שפטים

שופטים וסוברים תתן לך בזאת הפרשה יש ספקות הספק הראשון למה הארץ ככ כעמין עונת הדון יספק שואמר לא תטה משפט שבוה ככלל לא תכיר פנים לא תקח שומד נדק נדק תרדוף : הספק השני למה אמר ושפטו לשון כסתר היה ראוי שואמר שפטו את העם משפט נדק כמו שאמר לנוכח לא תטה משפט לא תכיר פנים לא תקח שומד נדק נדק תרדוף : הספק הג' למה אמר ושפטו לשון

פרשת

שפטים

לשון רבים ואחכ לשון יחיד לא תטה משפט לא תכיר פנים
 לא תקח שוחד הספק הד למה כפל נדק נדק תרדוף
 היה ראוי שאמר נדק תרדוף הספק הה למה כתיב
 ללאו דלא תקח שוחד כי השוחד יעור שאין דרך התורה
 לתת טעם למכות הספק הא מה הכונה בלא כי השוחד
 יעור עיני חכמים ויסלף דברי נדיקים הספק הוא מה
 קישור יש מכות השופטים עם לא תטע לך אשרה ולא תקים
 לך מזבחה לא תזבח לוי אלדיך שור ושה אשר יהיה בו מום
 הספק הח מדוע במזבחה אחד לשו' שפאה וכשור ושה לשון
 תועבה ובאשרה לא אמר לא זה ולא אותו הספק הט
 הוא דנרס' בלא הדברים רבה שופטים ושופרים אר' אחא
 בוא וראה ומעלות לכסאו של שלמה שאל' שש מעלות לכסא
 וכפרסה הזאת כתובים ופעמים לא תע' ואל' הן לא תטה
 משפט לא תכיר פנים לא תקח שוחד לא תטע לך אשרה לא
 תקים לך מזבחה לא תזבח לוי אלהיך והיה הכרוז עומד לפני
 כסאו של שלמה כיון שהיה עולה במעלה הראשונה היה הכרוז
 אומר לא תטה משפט מעלה שניה היה הכרוז אומר לא תכיר
 פנים ב' א' לא תקח שוחד ד' אומר לא תטע לך אשרה ה' לא
 תקים לך מזבחה ו' לא תזבח לוי אלדיך עד כאן ועל זה האמר
 קשה לי מאד מה קישור יש בין עליו שלמה בכסאו ללא תטע
 לך אשרה וכי היה נוטע שלמה אילנו במקדש שהיו מזהירים
 לו לא תטע לך אשרה וכן לא תקים מזבחה וכי היה בונה
 מזבחו אוזן כן לא תזבח לוי אלדיך וכי היה שפ' ע' ב' כסאו
 להקריב קרבנות התשובה לו הפסוקים בכלל הזהרה
 לנ' ב' כות' א' דבר בממני הדיונים כ' בדיונים עצמם ג' כבעלי
 דיונים שופטים ושופרים תתן לך מנה לממני הדיונים ואמר
 שימוני דיונים הגונים חכמים ונדיקים לפי שיפטנו את העם
 משפט נדק ולכן אמר ופטנו לשון רבים ודבר שלא לנוכח
 והוא מנות עשה לממני הדיונים שני בדיוני עמון ב' לאוין לא
 תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שוחד ומה שהזכירו ב'
 לאוין בדיונים הטעם לא תטה משפט כשעת פסק דין לא
 תכיר פנים כשעת הטענות לא יעזר לאחד לחבר דבריו
 ולהמתין לא תקח שוחד מורכב משניהם קודם הטענות
 וקודם פסק דין כזה האופן לא תקח שוחד קודם הטענות
 לעזרו לטעון ולקודם פסק דין ואחר הטענות לשייכמו בדיון
 וכתן טעם לשניהם לראשונה שהוא קוד' הטענות כי השוחד
 יעור עיני חכמים הדיונים אס קודם פסק דין ויסלף דברי
 נדיקים הס' גם כן הדיונים לפי שהדיוני נדיק שהיו חכמים
 ונדיקים ואת פטיה שלא יקח שוחד אחר שאמר לא תטה
 משפט לכן פ' שהשוחד שהזכיר בכאן אינו להטו הדיון לא
 לשפט אמת והיות אומר אחר שהוא לשפט אמת למה אסרו
 הנה לזה הזכיר לומר אעפ' שהיה לשפט אמת וטה הדיון לפי
 שאחר שדעתו קרובה וס' הדיון שהדיון עמו והיו יעור עיני
 חכמים ופי' שהטענות נר' ד' חכמה שראובן יהיה הדיון עמו
 ובכיל הטענו ועת דיון הוא יעור עיני הדיונים החכמים
 שיעזרו לטעון לבעל דין בחכמה כח' הדיון שהדיון עמו
 וכשעת הפסק הדיון ופי' לשון נדיקים צדק נדק תרדוף
 הוא לבעלי דין באל' הלך אחר ב' ד' ופי' ולא נדק נדק שתי
 פעמים אחד לטעון ואחד לטעון ולפי זה הפ' אין הפסוקים
 כפולים וככל לכוך גדול ולאו משפט לשון רבים והוא שלא
 לזכור לפי שעיניו כחכמו הדיונים ולפי שהתחיל שופטים
 לשון רבים נופל בו ופטנו ולזה הפ' כטו ח' וזה שפירשתי
 הכל מסודר ומתוקן וראוי לתת קישור לנ' לאוין שהזכיר שמוך
 לדיונים אשרה ומזבחה מום ולזה נסיב קודם לספק הח מדוע

במזבחה הזכיר לשון שפאה ובלא תזבח לשון תועבה ובאשרה
 לא זה ולא אותו וכרא' שהם ג' טעמים כדלום זה מזה מזבחה
 היתה אהובה קודם ועכשיו שפאה לא תזבח שור ושה אשר
 יהיה בו מום לעולם היה שמו כי תועבת ילדיך הוא אשרה
 וכל עץ אילן זה ולא אותו שהנה האילן אינו תועבה וג' לא
 היה אהוב קודם ועכשיו שפאו לא לפי שהנה אכל אחר והוא
 המזבח שיבואו לטעות בו שמו שקודם זה היה אילן כטוע
 אכל מזבח ע' אס יהיו מטעי אותו אכל מזבח יי' ויבואו לטעות
 לעבוד ע' וכיוצא באלו הב' לאוין יש בדיונים לא תטה משפט
 הוא עצמו תועבה להטו משפט נדר נדר פני עליון לא תכיר
 פנים הוא שהיה הדיון אהוב לטעון במשל ועכ' שיראוי שישים
 אותו בלבו כלא הוא שפאו לפי שהיו שוב בלבו טוען ונטען :
 לא תקח שוחד הוא עצמו אינו תועב' מצד עצמו שלשפט
 נדק לקחו ולא היה אהוב ועכשיו שפאו ואינו רע שלשפט
 נדק לקחו אכל ימשך ממנו רע כי השוחד יעור עיני חכמים
 ויסלף דברי נדיקים הנה קישור יפה בין ש' ה' לאוין לדיונים
 וזאתו כל הספקו ולזה היה הכרוז אומר לו ה' ע' השלמה
 שפ' דומים זה לזה : כי תבא למלמיה על אויביך וראית
 סוס ורכב איל' סמך הכתוב ויבאת למלמיה לעין בען שן כסן
 לומר שאין מחוסר אבר ונצ' למלמיה ד' לומר שאם עשית
 משפט אמת מונבטת אתה שאם תבא למלמיה אתה מונבט
 וכל כעבור שהגויס לעולם מושבים רעה על ישראל ש' הנה
 אויבו יהיוון ומשכאו כפאו ראש על עמך יערימו סוד יתיעבו
 על צפונך וכן פרעה וסיסר וכוכדכאנדר וכל האומות ולפי
 שאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לוה סמך לזה כי תבא
 למלמיה על אויביך שכל האומות אויבים לישראל ועזיתם
 להם כאשר זממו עליכם ונתנו יי' אלדיך בידך והבית את כל
 זכורה לפי חרב : לא תירא מהם כי יי' אלדיך עמך המעלך
 מארץ מצרים היה ראוי שיאמר כי יי' אלדיך הכללם לסיון
 וטען שהיה מלמיה בזאת ואין כן ויבאת מצרים התשובה
 לפי שראוי ישראל עצמם בכמה ענומה שש מאות רכב בחור
 וכל רכב מצרים מנד אחד והים מנד אחד ולא היה להם
 תקומה כן אס יראו ישראל עצמם בכמה ענומה האויבים
 סוככים להם מד' פיות עם כל זה לא תירא מהם כי יי' אלדיך
 עמך המעלך מארץ מצרים : ונ' שהנה ודבר אל העם
 ואמר אלרכם שמע ישראל אמר לשון דיבור שהוא לשון קושי
 ואמירה שהיא לשון רכה לפי שיאמר להם דברי קשים שמו
 שוכר מה ערכה קוצנים רליו' ורכים אחיו ישראל שמעו
 בזאת המלמיה כבוד יי' אס תבנמו וכבוד התורה וכבוד כל
 ישראל שפ' ישראל מנחמים אומרים כל האומות שתורתינו
 הקדושה שהיא אמתית עשתה זאת כי מיוגו גדול אשר לנ'
 אלדים קרובים אליו כיו' אלדיו בכל קראיכו אליו : אל'
 ירך לבכם אל תיראו אל תחפזו ואל תערכו מפניהם אזל'
 בסוטה פ' משום מלמיה אמר ד' דברי כבוד ד' דברו שמלכי
 אומות השלם עשו מקיסין בתריביהן להשמיע קול שיפחדו
 לו שכןגדם וינסו ורומסין בסוסיהן ומנהולי אותם ונווחים
 בקולם ותוקעין באפורות ומימי משמיע קול אל ירך לבכם
 ממהללות סוסים אל תיראו מהקשת תריסין אל תחפזו מקול
 הקרבו א' תערכו מקול הנוחה ע' וכל א' ירך לבכם לאחרים
 אלה הכו כהם בלא רכות הלכך ובלא רחמנות אל תיראו
 משיכי בכם ולפי שאומ' במקומו שהלוחם אין ראוי לו שירוב
 בתמלה במפוזן אלא במתון ואחר יגדל ואחכ עוד בחזקה
 מאד לז' אל תחפזו ולפי שאומר ש' כ' שאין ראוי ללוחם
 שהיה תפליתו להרוג א' שיע' מלמיה מפני מעלת הבורה

ולכו עדת ישראל בדרך פלגא מפני מצות לא תחיה כל נפש או
 לבטל על מהם לא אל תערנו ויהיה למסן רשע ערוץ ואמר
 להשיע אתכם לומר שמו סימון במלחמה תהיה נפשו טושעת
 מזונה של גויים וכן דרך אומות העולם לומר במלחמותיהם :
ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית
 חדש הטעם הזה הדיבור לא היה אומר הכהן שאמר
 הדיבור הראשון הוא לפי שהכהן שהוא קדוש דבר עמו של
 קדושה ועבודת השם והכטמה בשמו שלא יראו מהאויבי ויבטחו
 בסיכוי לו לדיכס הולך עמוס וכס לפי מה שאחזל שמע ישראל
 אתם קרובים היום למלחמה אפילו און ככם זכות לא שמע ישראל
 כלבד ראון אתה שיופיל אתך אבל השוטרי דברו בדבר סכני
 שהאבנים האלו לא ילחמו כראוי כזכרם בתורה שהדשים
 וכרמיהם וארומותיהם : **ולא ישיב** את העם מזרומה אינה
 מנוה לדורות שהרי הרבה הלוח דרים הם ולא מומה החכמים
 אלא הוראת שעה לפי שהיו אז רשעים מאד ולא ילמדו מעשיהם
 ויא לדורות הוא אבל לא אשר בדירה עם אלא לבאים מארץ
 ישראל וזה וורה לסון כדרך הזה שמגמת שכיב לארץ לא תשובו
 ממנו למצרו או שסכמרו כלכל האומות ונפשו מצרו אינם מצרו
 ויהוא נחלתו שלנו עשירי בבנים ממטה למעלה שדרך
 הרועה כשמצרו באנו לדור מוציאן את אחד ומי שנכנס אחרון
 יפא ראשון כך השבתי בשתתמיל למנות מבנין שהוא אחרון
 יהיה לוי עשירי שנס מבניו כתן מעשר שאמר וכל אשר נתן לו
 עשר אשר לו וזה ברא עולם עליון ואמנעו ותחתון ומסר
 לאדם חכמה משלשתן מעולם השפל עופות וזדים שמהם ידע
 עני דות מעולם האמצעי חזים בכוכבים מעולם העליון כביא
 על מלאך ועולם השפל מקבל תמורה מעולם האמצעי והאמצעי
 מכח העל העליון והעליון מכח השם שאלמר והנה יוכב עליו
 על ג' אלה ומה שהעוף והסד כזכ אבל הפוחה והחנה כזכ אבל
 הכביא והכביא אכל השית וזה ברעה כמו שמו בחזקיה וונה
 אבל לא כטובה : **בפר** לעמך ישראל כפסיקתה אליו השוים
 שמתכפרין בממונם אשר פדית אליו המתי שמתכפרו בממון
 השוים ולמדנו מזה שהקדשו שנתכנין השוים בעד המתים שבה
 תועלת למתים וכס אם הכן מקדוש בעד אבינו והה לאומר
 בשבילו קדוש או שומע ברכה בכבוד וכאברה דמעשה דרבי
 עקיבא כדאית' כמ' כלה : **תס**

פרשת / שופטים ושוטרים

פרשת כי תצא למלחמה

וראית בשבי אשת יפת תואר בזה יש ספק גדול איך התורה
 כתיב ראות לשכב עם גויה וכל סכן לדעת מי שאומ שביא ראשון
 מותרת מיד התשובה בשתי הקדמו אחת דאית בקידוש ג' גדול
 המנוה ועשה וית' ממו שאינו מנוה ועשה פי שהמנוה יש להם
 שתי סגולות א' מנה המנו כ' מנה המנוה ענמה לכן מי שמנוה
 ועשה יש לו שתי סגולות ממו שאינו מנוה ועשה אין לו לא סגולה
 אחת והיא סגולת המנוה ענמה הרי לך הקדמה אחת הקדמה
 שכי שטא הכשר ויתר קשה הסרתו מהחוטא מטא המינו זה
 חזן מהסבות הסוכרות במקומים ב' סבות אחרו א' שהולך מיד
 כשמוכר יש לו כח טכעו שמיר מושך המון אליו אבל המתעבה
 אינה כעוב' עד שגולד וכשגולד ויכא מבט' אמו יש לו כח דמיון
 ואכ ראו שפא' שמו שקדם הוא קשה להסי מהמאחר והקול'
 הוא מטא הכשר והוא תאות המגבל הסכה השכי שיות מוכיח'
 יש על המומת ממטא המעשה והוא המגבל ולו הסכות כתן ד' עשה
 כמטא בתשבע הא' הן בעין חוללתי וזה עשת הליד' שפאוס

כאבים לאשה שאז בא קדמיון אבל כמטא הכשר מיד בשעה
 שפסכה עם כעלה בזה ואש וכמטא יתמכתי אמו בשעה שזרע
 הרי טבה אחד והתנכלות למטא בת שבע שלכן מטא בה הב'
 הן אמת חפנת בטוחות וכמטא שהיא כלב וכמות חכמה
 תודיעני והוא מטא המומת שהארת לו ויתר על מטא המומת
 מעל מטא הכשר וגם זה התנכלות על שמתא בבת שבע ומאמר
 שיש התנכלות גדולה על מטא בת שבע אפילו מכברת קסכה
 מאד אטרה בה תמטאני באזכר ואטרה תכבסי ומשלב אלכין
 ולכן רנה הבה לתת רשות לזה המטא בעבו שמתא ערוה קשה
 מאד להסירו מן האד' לשתי סבות הכזברו ואם כן ראו להסירו
 ועוד שאם לא יתירנו השם יעשה בעבירה ויעבור כגולת המנוה
 וסגולת המנוה לכן ויתר ראו שיעבור סגולת המנוה משועבור
 סגולת המנוה והמנוה וזהו שאמרנו לא דברה תורה אלא כנגד
 ונר הרע ולפי שכל אהבה לשתיה גולה בדרך דברים א'
 שינוכרה כדמיונו שינויך שהיא נורה כאה שאכ לא לא יאהכנה
 הכ' כרי' כח תאוני שאף שינויך כאה אם לא יתאר לא יאהכנה
 ג' שישנו שיהי מותר שאם ימשיכ שהיא אסורה ושיענש עליה
 לא יאהכנה אהבה גמורה לא אמ' אשת יפת תואר לכ' אמת וחסקת
 בה לב ולקמת לך לאשה שימשיכ שהיא מותרת אחר שהתורה
 הכתוב' כנגד לו הב' כקס הקבה שימשיכ' כנגד היופי וגלמה
 את ראשה ויגדל כפרנו כנגד החשק והסירה את שילת שביה
 מעליהם שהם בגדים כאים שמנד' חשק בה' כנגד הב' אחר ואמר
 כך תגוא ליה ובעלתה וראה ותמשיכל שפמה לקחת לך לאשה
 שהיא שפחה ואתה כן חורין וכן חורין אסור בשפחה אעפ שאינו
 מתיר' לך ועוד עשה עכין רביעי מנה ומכו' לא תמכר' בכסף
 לא תתעמר בה תחת אשר עניתה אפילו כביאה ראשונה כמו
 שאמרנו בסופרי וראה ועיון שאכברת עשירים אף לכניס שתמטא
 בממכרה בעבור בואה אסורה ולזה אשר הבה שלא ומכרה
 בכסף בעכו' שלא יכוא עליה ולא יקסל לאשה וגם כלל כו' ומשק'
 בה שאם לא ימשיכ בה ואין זכרו להוסי אחרו לא שרונה לקחת
 אשה לא יק' זאת : כי יהיה לאו' כן סודר ומורה אחרו בגמ' שלא
 היה ולא עתיד להיות וכל כך תבאוס איתא בגמ' עליו שקרוב
 לכמע שומא' אלא דרוש וקבל שכר ויל ויתר טוב לדרו ולקבל
 שכר על דכרו תורה הרבילים והתמידים מדבר שלא היה ולא
 ככרא ויא שהכנס שלמדנו מזה שיקר גדול פראוי לכל אשר בשם
 ישראל וכנה להיות דבקה בו אהבת השית ויביא לכנו אהנו
 לכ' לסקילה אם ונפה ממנו שיהיה רשע כמו שפשה אברהם
 אבינו לנחמק בנו יסודו בעקירה להשלו ולקיים מצות השם אעפ
 שהיה דרוק גמור וככון הוא : כי קללת אלדים תלנו משל לשכי
 אחים שהיו דומים זה לזה אחד כעש' מלך ואחד כתפס' ללמטוא
 וכתלה כל הרואה אומר המלך תלנו כוס המלך והורידוהו פי'
 המלך הוא השכל הכדל המשיפע כבואה וחכמה על השפל
 ההילוכי ויש וחס כין המשיפע למוטפ והשכל ההילוכי הוא אחיו
 של מלך : וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלת יש להקשע'
 ידוע הוא זה סכן חמור ושמה שפאכד לאסוי מה נורך לומר
 כן וכן התזכה היותו אומר שר ושה ישיב לאסוי לפי פראוי
 להתקרב על בני המזבח ולא חמור לאא וכן תעשה לחמורו
 ועדיין היותו אומ' דוקא חמור שבעליו שמר אותו כראוי ושכר
 הדלת וינא אבל שמה אברהם מדעת היא שכתן אותו במקום
 שאינו משתמר לזה הונרך לומר וכן תעשה לשמלתו : כי יקרא
 קן כפזר לפכוך יש להקשות מנה קלה כואת ואין בה מסרוך
 כים כלל ולא טורח הגוף למה שפרו כל כך גדול ויטכ לך והארכ'
 ימים ועוד לעולם שכלו טוב ולעולם שכלו ארוך והתזכה בזה
 ששכ' הקלה שבמנו גדולה מאד סגולת המנו מ' רוח' ומיודע
 גדולת שהוא עד אין קץ עין לא ראתה אלדי' זולת וכל סכן מנד'

מעלת המצו מלך מלכו המלכו הנה ומכאן כבוד מעלת המצו
 החמורות ויש אומרים ששר הממונה על העוסות נועק לכבו
 הנה משר רחמנותו על האם שנתקת ונכבד על כניו והקבה
 מתלכס ברמזים על כניו שהנלם לבין האומות שאומר אם עוף
 בוכה ונועק על כניו קל וחומר אבי על כניו וכתוב במסתרים
 תבכה בפני מפניו ואתן של ישראל שנשפלה וכרא שלכן לא אמר
 בכבוד אב ואם ויטב לך אלא למען יאריכון יומך ובשלוח קן
 צפור תביט ויטב לך לפי שנתמלא השית רחמים על בניו :
 כי ופני אמים ידור טעם היכוב דרך טבע הוא שאם שהאב
 של אלו האמים הוא אחד והאיש כאלו נתן הנורה והקבה
 החומר אם כן הנורה של אלו האמין אחת ואם כן נורת העובר
 שהוליד האב הוא הנורה עצמה שהיה מוליד המת אה היה מי
 הנה נורת העובר היא הנורה שהיה מוליד המת וכאלו המת
 נתן הנורה בעובר ואמנם החומר הוא עצמו שהיה ראוי לכן
 המת אם היה מי לפי שהאם אשת המת ואשת החי אחת היא
 ואם כן הרי בן האוי הוא בן המת כנורתו ובחומריו זה שאמר
 יקום על אם המת ועוד שהדמיון כועל וזאת האם כשמודנות
 לאחיו יז לה דמיון כבעלה הראשון ולכן תתעבר מכן זכר כאלו
 הוא בן המת ועקשו שפרשנו קנת ענינו הפרשה ראוי
 לתת סדר לכל המצו או שפרשה שכתוב בלתי מסודר ואפילו
 האדם מקטר דבריו ומסדרם ואולי דרשינן כמוכיו ואפילו למאן
 דלא דרש במסכת תורה דרש ובראה שהפרש הואת כחלקה
 לה חלקיו וזה לפי שהאדם מדיני בטבעו וצרו שיתוף עם אחרים
 ויש ה מייני שותפות ה שותפות האיש עם אשתו שלקח לאשה
 לפי שהיו להם בניו ב שותפות הגוף כמו שני אנשים כעשים
 שותפים לשכל אחד מהם את רשעו ועוורו אם באים כנגד ה'
 מהם לעשות מריבת עמו ונקראים כל איראנוש דאיכמאם
 כשמעו ולוי אחיו שותפים מומן שכל ה' מהם יתן בשותפו עשר
 שק לכניו להרויח ויחלקו הרויח ד שותפות כבוד שאם יזלו
 בכבוד אחד מהם יעירה הזנתף להשיב כבודו למקומו ואם
 נולד בן לראובן יכבדנו שמעון וכן שמעון לראובן וכן בכל
 עניניו כבוד ה שותפות הנפש כזבולון ויששכר יששכר עוסק
 בתורה ויחלק זכותו עם זבולון וזבולון עוסק בפרקמטי ויחלק
 הרויח עם יששכר לכן כחלק זאת הפרשה לאלו ה' והם ה' מיני
 שותפות הדחלק הא' בענין זיווג האדם עם אשתו לענין
 הבנים והתחיל כי תצא למלחמ על אויבך וראוית בטביה אשת
 יפת תואר וסמך לו כי תהיון לאיש שתי נשים שמאשת יפת
 תואר ימשך שישאכאם כאלו ועוד ימשך מזה שוירש ככסו על
 ברחו בן השפחה אחר שלקחה לאשה מדבר טבעי הוא לאהוב
 לבן הנכרה ולהורשו ככסו ולא יוכל לכבר את בן האהוב ועוד
 שוירש בן השכור אם הוא בכור שי שנים אויבא להויל שאלה
 עם בת ישראל כמנהג השטופים בזמיה והמך לו בן סורר ומורה
 שסופו להנולד ממכ' בן סורר ומורה שכני האמו כנורו ומורים
 באכיהם מוכאי' וזוללים וסמך לזה וכי יהיה באיש חטא משפט
 מות שאם לא מת זכאוומות חויב שאם חסו עליו אביו ואמו
 מוות כשהיה גדול כאמרם אל ותלוהו על העץ לפי שהאילן
 דומה לאב והפירות דומים לבן וכשהיה מורד באביו הנה
 יביא אותו בחטאו שיתלוהו על העץ ולכן כתלה אכשלוס על
 האילן לפי שמר' כדור אביו וסמך לזה לא תראה את שור אחיך
 ואין לו הדמו עם חטא משפט מות וכראה שיש בו קישור שזכ
 לפי שכל חוטא ראוי לכל אונ ישראל להחזורו בתשובה ולפי
 שאמר כי יהיה באיש חטא משפט מות סמך לו השכת אבדה
 לבעליו ואם שורו וחמורו ושיכבו לו קל וחומר שאין להתעלם
 מעבדו עבירה להוכיחם וימרום ולהשיבם בתשובה שלמה
 ויש לו סמך מרביתו אל שאמרו והשכותי לו לרבו אכל עצמו

אם כן ישראל הולך לא יבוד במעשיו הרעים והלך לו להתעולל
 עלילות ברשע ושיכבו לו ויחזירו למוטב ותהי סבה שלא יתלוהו
 על העץ ואם בידך לראו ולא עשית כאלו הרבת אותו שתלוהו
 על העץ שמי שיכול למחות וזינו מוחה הוא כתבם עליו וסמך
 לזה לא תראה חמור אחיך או שורו כופלים בדרך שאם לא
 תקים עמו וכיחמו בעליו שלא יוכל הוא לבדו להקומו והרי הוא
 אבדה וסמך לזה לא יהיה כלי בר על אשה ולכאורה אין לו
 קישור עם המנו הזכרות וכראה שלפי שזה החלק ענינו
 בשותפות הבנים וצריך שהיו הבנים כשרים והבנים והתחיל
 באשת יפת תואר שעל הרוב בניו יהיו רעים ומטאים לזה
 סמך לזה בשתי נשים ושעל כרחו יתן פני שנים ובכני בן השכואה
 שהוא הרע שבהם וסמך לו בן סורר ומורה שתלד יפת תואר
 בן רשע ומות תלו ושראו לזה בן שהוא רשע להוכיחו ולימרו
 והשבותו לו וסמך לזה לא יהיה כלי בר שאחר שכות התורה
 בכל המצות האלו לומר לנו שנוליד בן כשר ומכלי גבר על אשה
 והפכו יומך זכותו וילדו בני זכונים לכן סמך למצות האלו לא
 יהיה כלי גבר על אשה ולא ילכס גבר שמלת אשה וסמך לכאן
 כי יקרא קן צפור לפיכך לפי שהנשא הראשון על מה שבאז כל
 המצות הזכרו בפרשה הזאת הוא אשת יפת תואר וזה יש לו
 אשה ישראלית והנה לו שתי נשים וכל מי שיש לו שתי נשים ביותו
 אובד כמו שאומר במסורת בפעמים ראשי פסוקים ולו יש
 בארבעה ועשרו אלו שתי נשים וכל מי שיש לו שתי נשים ביותו
 לו שתי נשים הבין לעצמו מיתה לזה אמר כי יקרא קן צפור
 שאפילו קן הצפור נותה התורה לא תקח האם על הבנים לפי
 שהלוקח האם עם הבני עוק ביותו של עוף לגמרי וכש שהקדוש
 ברוך הוא חפץ שלא יאבד ביותו של ישראל ואם לא עקרת ביותו
 של עוף תבנה בית חדש ועצית משקה לגבך ויהיה לך כרם
 ששם מקכנים הנפשו ויהיה לך שוורים לחרוש הכרמי והשדות
 ולא תחרוש בשור ובחמור וחדו כשהיה לך שור' שהם בהמה
 נסה ג' יהיה לך בהמה דקה ותעשה מלבושי ממנ' ולא תלבש
 שעטנו ועם כל זה גדילים תעשה לך אף מן הכלאים ולפי שזה
 החלק מדבר בשותפות הבנים וצריך שהיו כשרים לכן סמך
 לזה כי יקח איש וכו' אלה ונראה ואמר אח' כך ואם אמת היה
 הרבר הזה וסקלוה ואם ילדה בן הוא בן זמנו ונס לזה סמך כי
 ימנא איש שוכב עם אשה בעלת בעל ונערה בתולה מאורכה
 שכתיה בני זכונים ומענינו הוא כערה בתולה אשר אורסה
 ומענין זה לא יקח איש את אשת אביו ולפי שכל זה מד' כענין
 זנות סמך לזה לא יבוא פגוע דכא וכרות ספכה שנסותיה יהיו
 מזנות לפי שבעליהן אינם ראויים לביאה ולפי שאלו הנשי ילדו
 בכוס ממזרי לזה סמך כאן לא יבוא ממזר בקהל יי ולפי שממון
 ומואב הם בני זמנו ומהרין שבי בנות לוט מאביה ולא כמחזרים
 לזה סמך לזה לא יבן עמוני ומואבי בקהל יי ולאו תתעב אבל לא
 תתעב אדמוי ומדני וסמ' לזה כי תצא ממכ' על אויבי וכשמרת
 מכל דבר רע כעבור שהתחלת הפרש' אמו וכתנו וי' לדרך בודיק
 ומתו שכבר הם בדרך לקחת יפת תואר אבל כי תצא ממכה על
 אויבך לא יעלה על דעתך לומר כשיתנס השית בידי אחיך יפת
 תואר לפי שכשכר הם בדרך היכר הרע גוב' ולא דברה תור' לא
 כנגד יצר הרע שכר ראה אותה ואם אין הקבה מתור' ושאכה
 באינס אבל כשימנא ממנה שימנא כשיתנסה הנה בידו אחיך יפת
 תוארה לא התירה התורה שעדין לא ראה אות' ועוד שעתה
 הוא כנער ראוי שינו ויתפלל שיכנחו ולא יטמ עצמו במחשבות
 רעו וזהו שאמר וכשמר' מכל דבר רע שאין דבר רע יותר מזה
 שימנ' כן או יחשוב כן בלבד ולזה סמך לזה כי יהי כך איש אשר
 לא יהיה טהור מקדלה לילה ויבא אל מחוץ למחנה והוא שראה
 קרי שמנד שהוא מושב בזה לא יקרו וזה שאל אל יהרהר
 אדם

טוב עשיתי להציל לבעלי ועשתה רעה ומתנבלת שבעבדו כעלה
 עשתה וכן האיפה הגדולה למכור יש לו לפתח הבית ועושה רע
 בשם לו איפה קטנה תוך הבית ומתנבל כגדולה אנו מודד לכן
 סמך לזה לא יהיה בכיסך אכן ואכן איפה ואיפה ולפי שמך
 עמלק שקל לאשוי המלחמה שלו בשקל המערכה שאלח אנשים
 שלא יומתו בתוך השכה הרי כפי המולד שלהם ושקל המערכה
 הוא שקל מזויף לא יש שקל שלם ואמיתי לא שקל הקבה שהוא
 לכדו אמ' ומו' שהקבה גזור שימו' ומוה' ודאי לכן סמך למסקלות
 זכור את אשר עשה לך עמלק זה דעתי בקישור כל המנו' הלאה

נשלמה פרשת כי תבא

פרשת וזיה כי תבא

הגדתיו היוכליו אלרדך כי באתי אל הארץ אשר נשבעתי
 לאבותינו לתת לנו בזאת הפרשה יש הפקות' הספק' הרי'
 מה זה שנוה הכה' שיאמר המביא בכורי הגדתי היום לני' לרדך
 כי באתי אל הארץ הקבה וגם יושבי ורשלים רואים שמביא
 בכורים מארץ ישראל ושבאנו אל הארץ ומה טורח שיאמר כן
 הספק' השני שהוא התחיל לדבר ואיך אמר ועבית ולא אמ'
 שהוא כמו ועין איוב והוא דומק' הספק' ה' ארמו' אובד
 אבוירוד מזרימה מה ענין זה לכאן וגם כל ענין מזרים מה
 צורך לאומרו כאן יספיק שיאמ' ועתה הכה הבאתי את ראשית
 פרי האדמה וגו' הספק' ה' שאמר ארמו' אובד אבו ותרג'
 אכקלות בעל לאובדא ית אבא מדוע לא אמר עשו אובד אבני
 שכאמר יקרבו ימו' אבל אבני ואהרבה את יעקב אחי' הספק'
 ה' האמר שאמר ולקח הכהן העבא מידך והכיחו לפני מזבח יי
 אלדך מה זה שאמר והכיחתי לפני יי לרדך שאין מקום להכמה
 הזאת שכבר מוכח לפני יי והיתר אלנו הספקות הוא בשקדוקים
 שהקבה רצה להשלימו בשלימויות עם הכיבורים והשלמו' הוא
 שנהיה אנשים טובים ונדקוקים עם יי אנשים טובים כהיה בשמי
 דברים אחד שיהי' שלם כל אחד בעצמו והוא שלא יהיה גרנרן
 שמי שהוא גרנרן רעות רבות ימשכו ממנו עניות ושימות בלא
 עתו שכאמר רב אוכל כיר ראשים ויש כספה בלא משכט השני
 שיהיה טוב עם אנשים והיתד שהכל תלוי בו שלא יהיה לגאווה
 שממנה ומשך לזלל בכבוד הכריו' ושכחת הכריו' ורבות רעות
 וזרות מאת האנשים ואלו השלימויות יבואו מנד הכיבורים
 הראשונה שלא יהיה גרנרן שהתא' הראשון שרואה שזיכרה
 בכרמו מתאוה לה מאד אחר שכה שלא אכלה וכן האשכול
 הראשון והוא חייב לכוך עליה גמי ולומר הרי זו כיבורי וזכה
 וכעל לבבו הערל ולא יהיה זולל וסובא וכן מנד הכיבורים לא
 יהיה לו גאווה וזה הוא שאמר ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים
 ההם ואמרת אליו הגדתי היום לני' אלדך כי באתי אל הארץ
 וידוע שיבא אל הכהן אשר יהיה בימי' ההם אבל הכוונה שאפילו
 יהיה הכהן גדל אושים והמביא כיבורים יהיה שר וגדול וכו'
 לפניו וכן אמרו אל שאפי' המלך יטול הסל על כתפו מהר הבית
 עד העזרה ויתודה לפניו הגדתי היום הכה בזה יהיה ענין ושלם
 רוח וטוב עם אנשים גם ימשך מזה שיהיה טוב לשמים
 ולשהיה טוב לשמים נרדך יתקון העבר והעתיד אם העבר
 שהמרנלים היו מוכים אטיקורוסים שפחשו בו ויאמרו שלא
 היה לו יכולת להביאם לארץ ישראל שאמרו לא נוכל לעלו אל העם
 כי חזק הוא ממנו כנג' ה' דברו כן שאם משבו מהכה וכול לא
 היו אומרים לא נוכל לעלות אל העם שאם הם לא נוכל הקבה
 וכול והמבואים הכבורים היו מודים ביכולת הש'ית ושהקבה

אדם ביום ויבוא לירי טומאה בלילה ולפי שפשו' מח' ועמדו'
 במזרח ונאזים מן המבצר קצת אנשים וכש' עבדי לזה סמך לזה
 לא תסגור עבד אל ארצו ואש' שפרסוהו חכמים זל' בעבד
 הכורח מחוטה לארץ לארץ ישראל עכ' זה דומה לו ולפי שעבד
 שנסא בת מוריו נקראת קדשה וכן מוריו שנסא שפחה נק'
 קדש לזה סמך לזה לח' תהיה קדשה מכנות ישראל ולא יהיה
 קדש מכני ישראל לכן תא' לא תהא איתתא מוכת ישראל לגבר
 עבד ולא יסגברא מכני ישראל איתתא אמה ועב' לא שלל
 אכ' הזנות המופקרו' שהרי הכא' על פניה שלא לשום אישות
 חייב מלקות וסמך לזה לא תשך לאחיד לפי שאם לאשה שלא
 תשכב עם אדם שלא לש' אישות שהיה עלה בדעתי שכל מה
 שהוא ביד אדם או אשה יש לו רשות לתתו למי שירצה ואמר
 באשה לא תהיה קדשה ג' עלה על הדעת שהמזון שהוא ביד
 אדם יתבט למי שירצה לזה אמר לא תשך לאחיד והיא אזהרה
 ללוח' שלא יתן רבות למלוה שלא יתן שלו למלוה אבל יש מקום
 שאתה חייב לתת לאחר והוא כי תד' כד' לוי' אבל משלך תתן
 לאחרים ולא משל אחרים כי תבא בכרם רעך ואל' כלך לא תתן
 וסמך לזה כי יקח אדם אשה והיא אם לא תמ' ק' בעיניו לא נוכל
 בעלה הראשון לשכח לקחתה אחרי אשר הוטמאה לפי שובאו
 להחליק כשותיה ולפי שכל' או המנות הכונה שלא יקח אשה
 רעה דבר בסוף באשה הכשרה ואמר כי יקח אדם אשה חדשה
 לא יבא בכבא כקוי יהיה לביתו שכה אחת שזה רצון כל הכפיים
 ולפי שריתו' ורכב דומ' לאיש ואשה לזה סמך לו לא יוכל רומים
 ורכב שאם הולך בעל האשה בשכנתו למלחמה הרי חבלו רכב
 וגם חבלו רומים שהרי הבעל לכדו ואין אשתו עמו והיא לבדה
 בלא בעלה ואחר שסיים שותפות הכנים פירש שותפות הגוף
 ואמר כי יבא אדם גונב כסף מאתו שיס' כל' אחי' ושותפים
 וזה עשה אחיה רעה לאחיו ומת' הגנב וסמך לזה הזמר כנבע
 הכרעתלפי שהמנורע בדד ישב מחזק למחנה מושבו וכל ישראל
 שותפין זה לזה ואי' איפשר לישראל להתקרב למנורע לא צריך
 להתרחק ממנו ולא יהיה במחנה וכתאן סיים שותפות הגוף
 ואמר סיי' שותפות הגוף פירש שותפות המזון ואמר כי תזה
 ברעך משאת מאומה לא תבוא אל ביתו לענוט עבטו ואמר
 גם כן לא תעשוק שכר עמי ואכיון כיומו תתן שכרו זה ג' שותפו'
 ומזון לאי' שהיה זכאי ולפי שהשופט באים לפניו עדים והעדים
 צריך שלא יהיו קרובי' זה לזה לא לא יומתו אבות על בני' וכנים
 לא יומתו על אבו' וסמך ללו לקט שכח ופאה שכל זה שותפות
 מזון שהכל של הכה' ואם כן הבעל שות' לעמי וכאן סי' שותפות
 מזון והתחיל שותפו' כבוד ואמר כי יהיה ריב בין אנשים וכגשו
 אל המשפט והמלקו' הוא קלון למי שהוכה ולא' בו ונקלה אחיד
 לשמוך שאין ראוי שיעשה קלון להוסיף לו על ארבעה יספיק לו
 קלנו' מ'ואחר שנקלה תן לו כבוד שהרי הוא אחי' כאל' ונקלה
 אחיד אחר שנקלה הרי הוא אחיד וקוד' שנקלה הוא רשע כמו
 שאמר והרשיע את הרשע והיה אם כן הכות הרשע יכהו כרי'
 רשעתו וכשהוא רשע נרדך לכזותו שלא לכהוג בו כבוד ואחר
 שנקלה ראוי לכהוג בו כבוד כי אחי' הוא ולפי שרבו' המלקות
 יהיה משור לזה סמך כאן לא תמסום שור בדיושו וכזה סיים
 שותפות הכבוד ואחר שסיים שותפות הכבוד אחר שותפות
 הפשט ואמר כי יבאו אחי' יחד וומת אחד מהם וכמה יבא עליה
 ויב' שעל דרך הקבלה כפש' המת ככנס כגוף העוב' ויש הכאה
 גדולה בזה לפש' המת וכן ראוי ליכמה לעשו' הכאה לפש' בעל
 שלה אבל בו וכנו אנשים איש ואחיו וקרבה אשת האחד להציל
 את אישה מיד מכהו כראוי עזתה בזה שעשתה טובה לבעלה
 אבל אם החיזק כמבש'ו וקצת' את כפה ולפי שהאשה אומרת

הכוא אותנו א הארץ אשר נשבע לאבותינו הרי תיקון העבר
 ולזה אמרו הדתיו היום לנו כי כאתי א הארץ וייתנה לנו ואם
 תיקון העתיד הוא שלא ימטאו והוא כשזכרו בזמן טובתם
 כל הרע והעשוי שהיה להם ולא ישכחוהו שכ' פן תאכלו זשבעת
 ונתתי טובים תבכה וישכתי ורם לכבד ושכמת אתי וי אלדיך
 ואם ואתרת לפניי ארמי אובד אבי כלומר אינו חושב שהארץ
 שממנה הוצאתי אלו הביכורי שיר אתיה מאבותי שיעקב אבינו
 איש כאבד ועמי היה וקראו ארמי ליעק' לפי שגר בארס ואובד
 הוא כמו תנו שגר לאובד ואינו אומר שירשנה מאבותינו לא
 וירד מצרימ ויגר שם כמתו מעט ויהי שם לגוי גדול עגום ורב
 ועל כל זה וירעו אותנו המצרים ויעבדו ואבנו לא נתנה לו
 הקבה וגם הוא לא לקח במרב וכידו לא הנה הונאנו ממצרים
 ביד חזקה ויבואנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת
 ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה הנה בזמן הטובה
 וההשפעה וזכר ימי הרעה שעברו עליו וכזה לא ימטאו וכזה
 הותרו כל הספקות וגם קושייתו עמית שהיא לאון תשובה שלפי
 שהיהודי היה מכיא סגו על כתפו ובא עוף ויגע וכזעת אפים
 שכראה בעיניו שעה דבר גדול ולפי האמת היה דבר גדול
 לפיכך יבא הכהן ויחטוף הסל מיד בעל הכית לומר אתה חושב
 שהכרם שלך הכרם של הקבה הוא ולזה לא אמר ונתן לכהן
 הטכא אלא ולקח הבהן כאלו כוונתו בזרוע ולזה משיב האיש
 ההוא ואומר והלא אני אינו כופר בזה גם אני מודה לך שהכל
 מידו ומידו נתנלו שאמת הוא שלא ירשתיה מאבותי שאני
 איש כאבד היה וירד מצרימה וזהו ועמי שהיא תשובה למיטפת
 הבהן הטכא בזה הותר גכ הספק הה שאמר והניחו והנחתו
 שאמר והניחו הבהן כמו שמכית דבר שהוא שלו ואחכ יחזור
 ישראל לקחת אותו ולהניחו כאזל מניד שכוונתו אחר הכמת
 כהן ואותו בידו עד שקורא וחזור ומניף לומר זה הסל שאני
 מכיח אינו שלי אלא שלך הוא והרי לקחו הבהן כמו שכוונתו שלו
 ואני חוזר ליטול אותו ולהניחו לרמוז מיד הכל ומידך כתכנו
 לך כל מה שאני מותנים לית שלו הוא כתנו לנו ואני חוזרים
 לתתנו לו והותרו כל הספקות אלה יעמדו לכרך את העם
 על הר גרזים שמעון ולוי ויהודה וכו' ישאכר ויוסף וכימינן ואל
 יעמדו על הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן וכפתלי
 יש בזה הענין ספקו: **הספק** הא למה שיהא בארץ הארסון
 מאררו אחרים שכזה אמר ועמו כל העם ואמרו אמן ובשאר
 ארורים לא אמר אלא ואמר כל העם אמן: **הספק** השני
 למה אמר באלו העבירות ארורים יותר מעבירות אחרות
 שעבירות חמורות יש בתורה כאלו: **הספק** השלישי מדוע
 הם אחד עזר ארורים ואינם שמים עזר או עזרה או מכיין
 אחר: **הספק** הרביעי למה הוצרכו שתי הרים לענין קללות
 ונרכות יספיק הר אחד לכלם: **הספק** החמישי שהיו עיבון
 גדול למני השכטים שהם בהר עיבל ויהיו על הקללה וזה ספק
 גדול למה בזה אותם ומרפם שחטו השכטים האחרים והיו על
 הכרבה והם יהיו על הקללה והיה ראוי להם להתרע' תרעומת
 גדולה על משה שהיו הלויים הופכים פניהם כלפי הר עיבל
 ויאמרו בלשון ארור ופניהם כלפי הר גרזים ויאמרו בלשון
 ברוך ומה מטאו אלו מלו: **התשובה** לספק הראשון שזה
 הארור הוא בענין עבודה זרה ואמר כמתן תורה ויעשו כל
 העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר וי' כעשה ועיקר העניה שענו
 כל אשר דבר וי' כעשה הוא בענין עבודה זרה אם רנוכ' שיהיה
 להם לאלדים והם יהיו לו לעם שאכזו ולא יהיה לך משה הנבונה
 שמשם והמודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כלה לזה
 אמר גם כן כאן בענין עבודה זרה ועמו כל העם ואמרו אמן
 התשובה לספק השני למה אמר ארור בלו ולא כעבירו אחרות

התשובה שכל או הארורים הם הדברים שהארכ עוזה כסתר
 ולכן אמר בראשון ארור האיש אשר ועשה פסל ומסכה ושם
 כסתר לומר שכל או הדברי' הדרך בהם לעשותם כסתר ומקלה
 אביו ואמו כסתר שיש לכן כוונתם לבנותם בגלוי ומשיגו בבלגם
 כן הוא כסתר וכן משנה עור ומטה מופטו וסוכב עם ערוות
 ולקח שוחד כלב כסתר וכן אמר ארור מכה רעהו כסתר ולא
 קלל באלו אם היו בפרסי' שהדיוני' יעשו דין' והיתר הספק
 השלישי למה הם אחד עשר ארורים ולא חשבון אחר ככלל
 בהיתר הספק השני ולדעת המדרש אלא ואל ארורים הם כנגד
 יא' דברים שאמר דוד עה' בזמור וי' מי יגור באהלך' והיתר
 הספק החמישי והוא שמתן עלבון גדולה למני השכטים שהם
 בהר עיבל' התשובה שבאחד משני פני האדם מוכיח לחבירו
 אם הוא ממשהמם טובה וכן טובים אומרו' לו לא תחטא זכור
 מעשי אבותיך הטובי' ותדמה ליו ותהיה מבורך מפי השי' ואם
 אביו רשע אומרים לו הזסר אל תהי' כאבותיך שיכואו עליך
 קללות ולכן בשכטים שכבר גריוו' ראוי לומר להם תהיו דומים
 לאבוכם ואמכם כמו שאמר הביטו אל אברהם וגו' ולא להם
 בלשון ברוך לומר תהיו דומים ליעקב ולרחל ולאה אבל לכני
 השפמות ראוי לו להם לא תהיו דומים לאמכם ואביהן שיכואו
 קללה כאמרו' אל אין הגאווה מנויה לא כבזוי משפחה שכאמר
 ותגשן השפמות הנה וילדהן וגו' וכמי השפמו' בהר עיבל' וכזה
 היתר הספק הד' שלזה הוצרכו שתי הרי' ולא הספיק הר אחד
 לפי שהקללו כריך שיהיו לקחת השכטים זולת קנת' והברכ' לקנ' זולת
 קנתים' ויש ספק על זה אכ' ראובן מדוע נתן אותו בהר
 עיבל שהוא מכחי הבכירות ולזה היה איפ' שאמ' שלפי ששכב
 עם אשת אביו ואח' מן הארורי' הוא ארור שוכב עם אשת אביו
 וזה א' שבים' שבת אית' מוכל אותו האיש מעון והוא מ' ראובן
 חטא אינו לא טועה ולא הונח שחטא הרי א'ל ששכב בתשובה
 ואסור לומר זכור מעשיך הראשונים ועוד איך איפשר שהיה
 מ'רעה מלבין פני כניו ברכי' או לא הטע' הוא הפך מזה שלגלות
 שלא חטא נתן אותו במקום שאומ' ארור שוכב עם אשת אביו
 שכל העולם יאמרו אם ראובן חטא בזה איך הלבין פני בניו לו'
 ארור שוכב עם אשת אביו לא ודאי לא חטא וזה הוא שא'ל אז
 חללת ינושו והעולם יחשבו כן עד שיבוא אותו שכבו ומשה עלה
 וכונתם לומר שכימה שמתן בניו במקום שאל' בו ארור גלה שלא
 חטא ומה שמתן זבולן במקום הארורים לפי שהוא ספק לחוף
 ומים יסכון ולא ישמע דברי תורה כריך להוכיחו והראה שכל
 מה שעשה היה ככוונה רבויה ושלל רנה לבנות שום שכט שא'ל
 שהיו יא' ארורים כנגד יא' שכטים ומה שלא היו יב' לפי ששמעון
 היה בלבנו שלא לכרכו לא רנה לומר ארור כנגדו ואל' יב' ארורי'
 הם התשובה שארור אשר לא יקום הוא כנגד כל ישראל בכללם
 וכנגד כל התורה בכללה אבל יא' ארורים הם ממנות פרטיות
 וכנגד יא' שכטים' ודויה אם לא תשמע בקול יי' אלדיך וכאו
 עליך כל הקללות האלה והסיגוך יש בזה ספק והוא מדוע שונה
 בקללות מבכרבות שכברכות אמר בראשונה כריך פרי בטןך
 וכפרי אדמתך ואחר כך אמ' כריך טכאך ומשאריתך ובקללות
 בראשונה אמר ארור טכאך ומשאריתך ואחכ אמר ארור פרי
 בטןך ופרי אדמתך וכן בענין נגיפת האויבים אמר בכרבות
 נגיפת האויבים בראשונה ואחר כך ינו וי' אתך את הכרסה
 באסייך ובכל משלח יודיך ובקללות אמר בראשונה ישלח יי'
 כך את המארה את המהומה ואת המגערת בכל משלח
 ידך אשר תעשה וקללות אחרות ואחר כך אמר יתכך יי' כנף
 לפני אויביך' התשובה בכרכו הקדים היותר הטוב בתמלה
 ואמ' כריך פרי בטןך ופרי אדמתך שזהו עיקר הכרכות וטוב
 ויפה שיכואו מיד ואמ' כ' וכואו להם אותם שאינו ככ' עיקר והוא

טכאך ומשאתך אבל בקלות קלל בראשונה טכא ומשאת
 שזה התראה ואם לא ושמע ארור פרי בטחך ופרי אדמתך וכן
 לענין נגיפת האויבים הקדוים בכרבות אויביו כנפים בתמלה
 ואחר כך ונוי אתך את הכרבה באסמך ונוי כימה יועלו
 הכרבות אם אויביו ונכחו לנו ויקחו כל אשר לנו אבל בקלות
 הקדיח המארה וקלות אחרות להתראה ועדין אין אויביו
 טולטום כנו ואם לא יזמעו יתכס העם כנפים לפני אויביהם :

ידבק ויבך את הדבר אשר ידבק לפי שהדבר כדבק
 מאד יותר מחלואים אחרים הדבקים שאף מבדיל חולו הדבר
 כדבק: יבכה ויבזחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחור
 ובחרב ובשדפון ובירקון אחר שקלל כדבר קלל בקדחת והקדח
 ב' סוגים סוג אחד ברמות כגו פני בליות סוג
 ב' באברים והמשלו חכמי הרפואה כמתן שנו רוחות וימים
 וכתלי המרחץ לראשון שהוא ברמות אף שפתי וכן פיר' לרב
 נסוג הלימות כחלק לשנים טושנות ומדות לנושנות אחר קדחת
 למדות אף דלקת חרמור מרבוה לפי שיט' מייני מדות מדות
 דומת ולא מאד ומדות מאד ומדות במאד מאד ונקראים
 בלשונם אגודאש פיראגודאש פירפיראגודאש למדות אחר
 דלקת ליותר מדות אחר חרמור והם שבולס ל' הימים למדות
 במאד מאד אחר במרב והם שבולס לארבעה ימים זהורב
 כמו במרב' ופוג קדחת האויבים הוא שהקדחת בבשר עצמו
 ובעצמות האברים והיא בלמות טבעי אותו שבו כתיבה העיבר
 כמו הלימות שבו כתיבה הפתילה ואותו הלימות טבעי הוא בתיך
 הכשר וכן כדקון חלקי הבשר עו זו כמו שכתבו חכמי הרפואה
 והיו שמין אשר על ראשך כחשת והארץ כחשת והארץ
 אשר תמתך כרול ידוע שהשמי' על ראשו והארץ
 תמתני אלף הכונה שברמות הגוים והיה מטר והאדמה תתן
 ובלה אבל אותו חלקי השמים שהוא על ראשו כחשת והארץ
 אשר תמתני כרול: יבכה ויבזחפת ומכחיל מזכרים פ' שר' רע
 היה מאד לח מפכים ויבז' מכחול גרב שמין לח ובחרם שמין
 יבז' כחרם ולא של זה אחר אשר לא תוכל להרפא לפי שדרך
 תרופות הכינות ומה שיועיל לזה ויין לזה: והיית ממשש
 כהררים באזר ומשש העור באפלה העור כחשפה פאורה הכל
 שזה לנחם כן למה אחר באפלה שהרי הוא ממשש כהררים כמו
 במני הלילה והתשובה שבאפלה אין יש מישור וכאור ישיורו לו
 בני אדם וכן גרסין במגלה פרק הקורא את המגלה תניא
 אחר ר' יוסף כל ומי היותו מצטער על מקרא זה והיית ממשש
 ונוי וכי מה איכפת ליה לעור בין אפלה לאורה עד שבה מעשה
 לידו פעם אחת היותו מהלך באישון לילה ואפלה ראיתי סומא
 אחד ואכוקה כידו אמרת לו בני אכוקה זו למה למה אחר לי
 כל זמן שאכוקה כירי בני אדם הרואים אותי שומרים אותי ומן
 הפמתים ומן הקונים ומן הכרקונים: יבכה ויבזחפת רע
 על הכרכים ועל השוקים אשר לא תוכל להרפא מה שאמר בזה
 בשר לא תוכל להרפא כראה לי לפי שאמרו חכמי הרפואה
 שהאבר שמתכוונה תמיד קשה רפואתו כנגע בריא וכיוצא בה
 שהתרופה איכה כמה בו ולפי שהכרכים והאוקים מתנועעים
 בהתמדה אחר אשר לא תוכל להרפא: ועברת עם
 אלדים אחרים עץ ואבן וסמך לזה והיית לשמה לשל ולשכיכה
 ככל העמים אשר וכהנך י' שמה כראה שהטע בזה לפי ש

מכחו תלויים לך זה הקונה מטעם לפניה אחת ופחדת לילה וימים
 זה הקונה ככל שדוע ולא תאמין בחיך זה הסומך על פת של
 פלטר והשיבך וי' ממזכרים באכיות פירוט כשיצאתם
 ממזכרים עב רתם הים כיבשה ועבשו באכיו ושד פס אמרו מה
 זאת עשית כי שילמו את ישראל מעבדינו ועכשו והתמכרתם
 עם לאויביך לעבדים ולשפמו ואין קונה ויש להסתפק בזה
 המוסר ב' הפקו' הספק הא' מדוע קללות שבתורת כהני'
 לזכרם ולא שבמטה תורה שלא לזכרם שאמר בקלות שבתור'
 כהנים ואם לא תשמעו לי וכן בכל אותו המוסר כאלו מדבר
 השית עם ישראל פנים אל פנים בעצמו ובכבודו וכמוסר הזה
 מדבר שלא לזכרם שאמר והיה אם לא תשמע בקלו וי' ללדיך
 הספק הב' מדוע קללו שבתורת כהנים לשון רבים ובקלות
 האלו שבמטה תורה לשון יחיד ששם אמר ואם לא תשמעו לי
 ואם בחקתי תמאסו וכן כל אותו המוסר וזה וזה המוסר כי
 בלשון יחיד והיה אם לא תשמע ארור אתה' הספק הב'
 דאמרו במגלה פרק בני העיר אין מפביקין בקללו אמר אכיו
 לא שנו אלא קללו שבתורת כהנים אבל שכמה תור' פוסק ויש
 להקיות למה בזה אכיו פוסק וזה פוסק ואש' דאמר' התם
 מאי טעמא אמר אכיו הללו בלשון רבי אמורומזה מפי הגבור'
 אמר והללו בלשון יחיד אמורות ומזה מפי עצמו אמר גם לזה
 אכי מאל מה טעם יש בזה שלפי שאמורות מפי הגבורה לא
 יפסיקו ואלו שמשו עצמו וכפיק ולהתיר אלו הב' ספקי אקשה
 ספק רביעי והיא מדוע שיכה בזה מהב' הרבה שיכונים הסיכוי
 הא' בכתב אמואם לא תשמעו לו ולא תעשו את כל המצוה האלה
 ואמר עוד ואם בחקתי תמאסו ואמר עוד ואם את מושפטי
 תבעל בפשעה לבלתי עשות את כל מצותי להפרכ את ברתני
 עשה מהם רשעי' ומורי' ובקלות שבמטה תורה לא אמר אלא
 והיה הא לא תשמע בקולו וי' איך לשמור לעשות את כל מצותיו
 וחקותיו אשר לאכיו מנך היום למה שיכה בזה מזה ולמה אמר
 בזה המוסר כמו שאמר במוסר הראשון הסיכוי הב' בכתב אמו'
 ויפתי לזכרה אתכם שבעל חטאתיכם ובמשל' תור' לא אמר
 כן ולמה זה' השלישי מדוע בכתב אם תלכו עמו קרו והלכתם
 עמו קרו והלכי אף אכיו עמכם בקרו והלכת' עמו בקרו והלכתי
 עמכם במות קרו ולא הזכיר כלל מזה במטה תורה' הד' בכתב
 והכאתי עליכם מרב נוקמת נקם כריתולא אמ' כן במטה תור'
 ה' בכתב והז מדתי את כמותי וכיכרתי את חמוכי וכתבתי לא
 הזכיר כמות וחמוכי הששי בכתב וכתבתי את פתרכם על פגרי
 בללכים וכמ' תלא אמר כן' הד' בכתב והשימותי את מקדשוכ'
 ולא הזכיר מקדש בכתב' ח' בתורת כהנים הזכיר שמשו
 שאמר אז תרבה הארץ את שבתותיה ולא הזכיר שמשות בכתב'
 ט' למה והתירו בכתב ואין וידוי בכתב' י' והיא קשה מאד למה
 בתורת כהנים כתן' להם כחמה טל' ואף גם זאת בהיות בארץ
 אויביהם לא מאסתים ולא בעלתי ונוי וכמ' אין כחמה ולמה
 לא אמר בכאן בכתב כמו שאמר בתור' כהני' בכל אלו הדברי'
 ועד עכשו ספקתי בשמה שאמר בתור' כהנים למה לא אמר
 כן בכתב ועכשו אעשה עוד ספק למה מה שלא אמר בכתב למה
 שיכה בכתב ואמרו והוא' לא למה לא הזכיר ארורים בכתב והזכיר
 ארורים רבים בכתב ארו' אתה בעיר וארו' אתה בשדה ארו'
 טכאך ומשאתך ארו' פרי בטחך ופרי אדמתך ארו' אתה
 בבואך וארו' אתה בבואך כמו שלא הזכיר שם היה ראוי שלא
 יזכרם כאן' יב' למה אמר במטה תורת ידבק וי' כך את הדבר
 ולא בתורת כהנים' יג' למה שפתי קדחת דלקת חרמור מרב
 שדפון ירקון בכתב ולא בכתב' יד' בכתב בדרך אחד ת' אילוי
 וכשבעה דרכי תכנס לפניו ובכתב לא אמר כן' טו' והיית
 כבלתך למאכל בכתב לא אמר כן בכתב: וי' בכתב שמין

תצרי וכתחורים וכתחורים וכתחורים וכתחורים
 לכב והיות ממשם כמת ולא כתב: יח אזה תארש ואיז אחר
 ישככה כמת ולא כתורת כהני: יט סורך טובח לעיניך ולא
 תאכל מטבו במשנה תורה ולא כתב: כ כניך וכמותך כתיב
 לעם אחר במשנה תורה ולא כתב: כא יליך יי אותך ואת מלכך
 אשר תקים עליך כמת ולא כתב: כב ועבדת עם לדיה אחרים
 כמת ולא כתב: כג ישא יי עליך גוי מרחוק כאשר יראה הכשר
 כמת ולא כתב: כד גוי אשר לא תשמע לשונו כמת ולא כתב:
 כה הרכה כך והעבונה כמת ולא כתב: כו והפלא יי את מכותך
 ואת מכות ורעך כמת ולא כתב: כז גם כל מולי וכל מכה כמת
 ולא כתב: כח והפינך יי כלל העמים מקנה הארץ ועד קנה
 הארץ כמת ולא כתב: כט והפינך יי מנרו באכיות במשנת ולא
 כתב: ל' אלה דברי הכרית אשר נזה יי את מזה לכרות את
 בני ישראל כמת ולא כתב: ו' להשיב לכל אלני הספקות
 והשיכויים נקשה קושיא אחת וכזה וותרו כלם והיא מה טורך
 שתי כריות ושני קללות ואת לבנים אם כן בכל כמים שולרו
 אחר אלני הכמים נרוך ברית אחרת וכן בכל דור ודור: תשובה
 לנו בהקדמה אחת והיא לקומה מהרמון והוא ששתי גליו היו
 לנו אחר מתן תורה המוכר הראשון כלו רמז לבלו בכל המוסר
 השני הזה רמז לב' ההוא כו ובזאת ההקדמה
 וותרו כל הספקות שהמוסר הראשון כאמרו כו שלזה דברים
 האחד העבירות שעשו: והשני הקללות שיבאו עליהם: ה'
 הגולה והעבירות כלם היו בהם כבית ראשון והקללות שאמר
 בו כלם באו עליהם בגלו בכל וכן המוסר השני העבירו שנאמרו
 בו עשו כבית שני והקללות הנאמרו בו כלם באו עליהם בגלות
 אדום עד היום והגולה תבא כמו שאזכיר מחולף מן הראשון
 והנה כבית ראשון חטאו כע' גלוי עריות שפיכות דמים וכל
 העבירות הנאמרו שכל התור ולא כן כבית שני כמו שאמ' בית
 ראשון מפני מה חרב מפני ע' גלוי עריות שפיכות דמים בית
 שני שאינו בקיאות בהם שהיו עובדין בתורה ובמילות מסדים
 מפני מה חרב מפני שאית חנם ולזה במוסר דת' עשה מהם
 עברוויים גדולים שאמר ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל
 המצוה האלה ואם בחקתי תמאמו ואם את משפטו תגעל כפסכם
 להפרכם את בריתי ואמר בו אם תלכו עמי קרי ולא אמר כן
 במוסר דמשנה תור' שלא היו רשעי' כל כך וגם הקללות שכתב
 כלם באו עליהם שעשו עבשים גדולים כל אותם שכתובות בו
 שאמ' שבע על שטאיתכם ואמ' חרב נוקמת נקם כרית שעברו
 כרית יי ולא כן כבית שני ולא הזכיר בתורת כהני' כמו חמישים
 ופברי גלילי' ולא הזכיר במוסר שני שכבית ראשון היו שרדי
 עז ולא היו כן כבית שני ולכן לא הזכיר מקדש במוסר ראשון
 גלא במוסר שני לפי שהכית ראשון היה מקדש מקודש שהיתה
 האם יורדת ואוכלת הקרכו וכבית שני לא היתה האם יורדת
 שאזל שחסרו בו ה' דברים וזו אחד מהם ולכן הזכיר שמות
 במוסר הראשון ולא בשני כמו שאמר בירמיה בגלות הראשון
 למלאות דבר יי מפי ירמיה אזרצתה הארץ את שבתותיה כל
 ימי השמה שכתה למלאות שבעים שנה ולזה אמר במוסר השני
 בניך וכמותך כתובים לעם אחר ועיניך רואות וכלית ליהם כל
 היום ולא אמר כן במוסר הראשון שכבול' בכל גלו בגלות שלומה
 אבות וכבים אבל בגלו' אדום הזה הזכיר כן לפי שהיה ההוא
 מושלים בארצו ולא ההוא וכתב ונאמרו קצת האבות
 בארץ ולזה אמר בכרית השני הזה יי לך יי אותך ואת מלכך
 אשר תקים עליך שהלך אגרופם המלך בסוף בית שני לרומה
 ועל הליכתו עם נחרב הכית ולא אשר תקי עליך כלומ' שתקי'
 הפך מנות העורה שהיה גדולא בכרית השני ישא יי עליך גוי
 מרחוק כאשר יראה הכשר ולא אמ' כן בכרית הראשון שכאו

לכית שני עם ההוא רחוקים מאד מארץ ישראל ולא גוי אשר
 לא תשמע לשונו לפי שהיה רחוקים מאד אינם שומעים
 לשוננו אבל ככל קרובו ויודעים לשוננו ולא בכרית שני הרכה
 כך והעבונה שכן קרה כבית שני כמו שהזכיר בגמ' ולזה אמר
 בכרית הזה והפינך יי בכל העמ' מקצ' הארץ ועד קנה הארץ
 הוא גלותו היו' שאמ' מפורזין כד' פנות העולם מסוף העולם
 ועד בושו ולזה אמר בכרית הזה והפינך יי מנרו באכיות כן
 היה בגלותו זה שמואל טוטוס מהם פסיות וכן כתב הרמב"ן
 וכן כתוב בספורי הרומים וכזה גם כן הותרו ג' הספקות
 הראשונות והם הספק הראשון למה קללות שכתורת כהנים
 למוכח ושבמשנה תורה שלא למוכח התפסו שהכרית הראשונה
 כרת השית עם ישראל בעצמו ובכבודו לא על ידי שליח ולכן
 דבר למוכח כאלו מדבר ה' בעצמו עם ישראל אבל הכרית
 הזה שבמשנה תורה כרת משה רבינו ע"ה ולכן דבר שלא למוכח
 ואמר והיה אם לא תשמע בקול יי לדיך ואם תאמ' למה הכרית
 השני הזה לא כרת השני עצמו כמו הראשון תשוב' כבי' המקדש
 הראשון היה השם עצמו במקדש ולכן כרת השית עצמו הכרית
 אבל כבית שני לא היה השם במקדש שחסרו חמשה דברים
 ואחד מהם הזכיכה ולכן הותרך השם לשלוח שליח לכרית הכרית
 והשלוח מרעה ואף על פי שבמדבר היה ה' עם ישראל כשת'
 הכריתות לפי שרמו הכרית השני לזמן הכית השני רצה שיהיה
 על ידי שליח וכזה גם כן הותר הפסוקי השלש' והוא למה אמר
 במשנה תורה אלה דברי הכרית אשר נזה ונאת משה לכרות
 את בני ישראל ולא אמר כן כתב שהכונה אלה דברי הכרית
 על ידי שליח אבל הכרית הראשון לא נזה יי את משה לכרות
 אותו את משה שהכה בעצמו כרת אותו ובז'ם כן הות' הספק
 השני מן השלשה ספקות למה בזה הכרית דמשנה תורה דבר
 בלשון יחיד והראשון בלשון רבים: תשובה לפי שזה הכרית
 כרת אותו משה והוא רחמן לא רצה לקלל את הרבים כאלו לא
 יהיה בקללה אלא יחיד לא נבחר והקבה אעפ' שהוא רחמן רצה
 להפחיד את ישראל ואמר בלשון רבים: ועל זה יש הספק אם כן
 שכעבור שמש רחמן אמרן בלשון יחיד מדוע האריך בזה
 הכרית מאד ויתר מכרית הראשון ועוד שכבית הראשון יש
 מט' קללות וכבית שני כ' קללות: תשובה שהקללות שכבית
 הראשון בערך הזמן שעמדו בגלות ככל שהיא שבעים שנה הם
 רבים מאד ויתר מקללות שבמשנה תורה בערך הזמן של גלות
 אדום שכתב ארך כ' וכזמן רב שהיו בגלו' הזה כאו להם רעות
 גדולות וקללות רבות וכזה הותרו השיכויים השני יי' יד' סנ'
 או יי' ימיט' כ' שיש בזה הכרית ולא בראשון שלפי שכתב ארך הגלות
 הזה כל כך באו עליהם כל הקללות ההם: שבמשנה תורה ולא
 כ' בגלות ככל שזמנו קצר: וכזה גם הותר הכפך הגלמה איך
 מפסיקין במוסר הראשון ומפסיקין במוסר השני: התשובה
 שהגלות הראשון היה לזמן קצוב לע' שנה כמין השממות שלא
 שכתו ולא וישל תשובה ולכן און מפסיקין אבל הגולה הזאת
 תלויה בתשובה שאם ישבו ויפסיקו השם בגלות' וישל השם אותם
 וכמו שאמ' זכו אישיכ' ולכן מפסיקין בו וכ' כהנו שלא להפסיק
 גם בזה: וכזה הותר גם כן השיכוי העצירי למה כתב כתי' להם
 כחמה שאמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וכמשנה
 תורה לא אמר כחמה: התשובה שבזה הגלות כתן כחמו גדולות
 שאמר והיה בני יבואו עליך כל הדברים האלה והשבות אל לבבך
 בכל הגוים אשר הרוחך יי שמה ושבת עד יי אלדיך ושבת יי
 לדיך את אבותך ורחמך ושבת וקבך מכל העמים אשר הפינך
 יי שמה אם והיה כדמך בקצה השמים משה יקבךך יי אלדיך
 ומשם יקחך והכיףך יי אלדיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך
 וירשתה והפינך והרכך מאכותיך ואם תאמר מה וישל

שנשכח לחטוא וכחזור להיות גולים ומל ויאלדיך את לבכך וגו'
 וכתן וי אלדיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שוכאיך אשר
 דרשך אבל בגלות הראשון לא נתן בו נחמה אלא מעט שאינו
 מבטיח רק שיוכור ברית אבות וזכיר הארץ לא שימחול טובם
 ויוסף אהבתם כקדם ולא שיאכופו כדמיהם זכין היה בעלותם
 מבבל שלא שבו רק יהודה ובכח והכלוים מעט מקצ' השבטים
 שגלו לבבל ושבו בגלות ועבודת מלכי פרס וגם לא חמ' שיסובו
 בתשובה שלמה רק שיתודו עונם וחמ' הכחמ' רחוק מן הכרות
 לפי שנתארך הגלות מאד וכשנהיה מתיאשים מן הכחמ' יבוא
 הגאולה: תס

נשלמה פרשת כי תבא

פרשת אתם נצבים

ולא אתכם לכרכם אני כורת את הכרות הזאת ואת הלה
 הזאת כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני יו' לנו ואת
 אשר איכנו פה עמנו היום בזה יש שתי הספיקו גדולות: **הספק**
 הראשון מאי זה עד היה רשות לדור ההוא להכניס בכרות ולא
 לדורות העתידים להיות שעדיין לא נולדו ולא היו בעולם והיו
 יכולין לומר איך אין עלינו ברית ולא ואינו מסלקין עצמנו מזה
 ונהיה בגוים אשר סביבותינו ואת' שלא הכניסו בכרות לדורות
 העתידים לא לדור ההוא לבד אי אפשר שהיה אמר ואת אשר
 איכנו פה ואי אפשר לפרש לדור ההוא אות' שלא היו אז שמה
 והיו במדבר אמר אז הלכו לדרכם לעשות מלאכת' שהרי אמר
 אתם נצבים היום כלכם ראשיכם שבטיכם וקייכם ושוטריכם
 כל איש ושראל טפכם נאכם וגרך אשר בקרב מחיך וגו' ולזה
 פרש' ואת אשר איכנו פה אף עם הדורות העתידים להיות:
הספק הב' מה נורך לחזור להכניס בכרות אמר שכת
 ברית עמהם בהר סיני וכן כתב הרמב"ם זה לשונו והכרות היא
 השכונה והאלה אשר יזכיר לעכרך בכרות' ואלדיך ובאלתו
 ויתכן שכת עמהם עוד ברית בכרות הראשונה אשר כרת
 אתם בהר סיני שהקריב עליהם עולה וליקח חצי הדם וזרוק
 על המזבח וחצי הדם זרק על העם אבל לא הונרך להזכיר זה
 עכ"ד והפסוק אמר אלה דברי הכרות אשר נזה וי' לכרות את
 בני ישראל בארץ מואב מלבד הכרות אשר כרת עמם במדבר
 ואי' להקשות מה נורך ברית אמר בחור עם היות שהשכתי
 בסדר והיה כי תבאל לא תספיק תשיכתי ויש מפרש' לפי שעשו
 את העול ועברו ברית הונרך לכו' ברית אמר לא יתכן שלפי
 זה כל העוברים החרם הותר להם החרם ואינו כן ועוד שאי'
 בכל פעם שישראל עברו על היה נרי' ברית חדשה ויש אומרים
 לפי ששיבר הלוחות ואינו כן שהדין הוא חזרה שטרם לא חזרה
 מתכח' וואס ראובן חייב לשמעון אלף לבנים בשטר ושמעון
 קרע השטר עדין חייב לו אלף לבנים עד שכתן או מחל לו ויא'
 בעבור הכניס ואינו כן שהברית הראשון גב' היה לבנים ולכל
 הדורות ובי עליה על הדעת שלא כרת ברית אלא לדור ההוא
 לבד ומדוע כרת הכרות הראשון לאותו הדור וזה לכל הדורות
 העתידים להיות: והיתר הספק הא' חזל אף כפשו' העתידים
 היו עם ואכל' הדורות העתידים היו עם וזה הפיוס' לו שתי
 ראיות הא' כמו שאמר לפני וי' באשר ישנו פה מדוע לא אמר
 לפני וי' באשר איכנו פה אלא ודאי הכונה אשר ישנו פה הרי
 הגוף לפני וי' הרי הכפז שהכפז היא יותר לפני מן הגוף אבל
 באשר איכנו פה לא אמ' כן לא אשר איכנו פה שיכו הרי הגוף
 שאינו עמו אבל הכפז היא לפני וי' אי' סב' היה הראיה השנית
 באשר ישנו פה אמר עומד ובאשר איכנו פה לא אמר עומד
 לפי שהכפז היא עומדת שאין לה קפיס' כמלאך שכוכתתני לך

מהלכים בן העומדים האלה ולכן לא אמר אשר איכנו עומד
 שהכפז עומדת היא ולפי שהיתה שמה כפז כל ישראל לא אמר
 ואת אשר איכנו פה עומד עמנו היום וכרש' על מאמר העולם
 הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה לא גרסין ולא עמידה ולא
 אתם נצבים היום כלכם שאמר שפרטן אי' כלם אין נורך לו'
 כלכם אלא הכונה בעבור הכפזות ויש להקשו סוף סוף כפזות
 העתידים ראיות לעונם בעולם הנשמות אמר שחטאו בעודן
 בגוף אבל הגוף שלא היה עם אין ראוי לעונם שלא קבל ברית
 וחלות התשובה שהגוף איכו אלא כלי הכפז' זהו דעת רז"ל עם
 מה שפרשתי בו וזהו דרך דרש אבל דרך הפשט נפרש שיה
 לראובן עבד ידוע שכל כחו שילוד בעודו עבד הם עבדים
 לראובן ואם מכרו לשמעון כל הכני שילוד בעודו עבד לשמעון
 הם עבדיו וכן שמה שילדה בניו בעודה שמה האשה וילדיה
 תהיה לא דומיה וישראל היו עבדים לפרעה ולולא הוציא הבה'
 את אבותינו ממצרים עדין אנו ובנינו עבדים היינו לפרעה
 והק' קנה לישראל מפרעה להיותם עבדי לו של עבדי הם
 אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים ואכל' כל הכני שילדו ישר'
 הם עבדים לפי וחייבין לעשות כל מה שיגזור עליהם ולזה אמר
 ולא אתכם לבדכם איכנו כורת את הכרות הזאת ואת האלה
 הזאת כי אשר איכנו פה וכי תאמרו איך אפשר לכרות ברית
 עם הדורות העתידים לוי' כי אתם ידעתם את אשר ישכנו
 בארץ מצרים כלום ישכנו עבדים הנה שמרעה עמנו היתר
 הקושו' והיתר הספק השני מה נורך להכניס בכרות אמר
 שכת' ברית בהר סיני והוא בעבור הכני' לפי שהברית הראשון
 כרת לדור ההוא ולא לבני' ולא לדור' העתיד' והטעם שלא כרת
 לדור' העתיד' לפי שהם רצו לפרות ברית לעמם בס' שיאמרו
 קים אלה אח' ח' גדול ממנו בעבור החסדי' הנדול' והנס' שעש'
 להם ולזה רצו לקבלו כלוא שלא להיות כפויי טוב' אבל לבניהם
 לא רצו לקבלו ללאם שאולי זה מוכה לבניה' אם יש עם אלה גדול
 ממנו ואין חכין לאד' שלא בפניו וזה בעבור שערין לא ראו לא'
 עז' של מצרי' שהוא טלה אבל אמר שראו וגו' רבי ואלדיה ידעו
 כי כלם הכל הכל' וזהו זכות לבני' לכרות עמו ברית גם בעבור
 הבני' וזכין לאד' שלא בפניו וזה עצמו אמ' מרעה לישראל וכשאר
 מוזאת הקושו' ואם אתם נכני' לעכרך בכרות ואם אתם תאמרו
 מדוע איכנו רוב' לכו' ברית שמי שאין נורך בו נורך יש בו שהוא
 בעבור בניו שלא אתם לבדכם איכנו כורת את הכרות הזאת
 כי אשר ישנו פה לאשר איכנו פה ואם תאמרו מדוע לא כרת
 ברית בראשונה גם לבנינו השיב כי אתם ידעתם בראשונ' את
 אשר ישכנו בארץ מצרים וראיתם בעונכם שלדינו גדול ממנו
 ובכל אלדי מצרים עשה שפטו' אבל לא ראיתם אלדים אחרים
 ומשבתם שאולי יש באל' גדול מאלדינו אבל עתה
 אתם ידעתם הכל ואם ואת אשר עברנו בקרב הגוי' ותראו את
 שקוניהם ואת גוליהם שהם שקין ונלל ואתם רואים שהוא זכות
 לבניכם וזכין לאדם שלא בפניו והוא שאמר גם כן ולא נתן וי'
 לכם לב לדעת עד היום הזה שאשבתם שהוא מוכה וראיה לכל
 זה שבברית הזה אמר ולא אתכם לבדכם אני כורת וגו' ואת
 אשר איכנו פה ובכרות הראשון לא אמר כן וזה שהתרכו
 הספק הב' היתר גם כן הספק הראשון מו נתן לישראל רשות
 וכח להכניס בכרות למי שאין לו דע' ולמי שלא נולד עדין עכל'
פן יש כבס איש או אשה וגו' יש לשאל איך נתן טעם
 לפרש' לפני ככס ותראו את שקוניהם שראה שהסכה
 שועברו על לפי שראו שקונים ונלולים והוא בהפך שהרי ראוי
 שהם שקין ונלל הכלוריק אבל כונת הפסוק אמת שראיתם
 שהם שקונים ונלולים אבל ראיתם **שקונים** מאד
 ועשירי' גדול עשר וככס וכבוד ומה הדר תמכנו שיש בהם

פרשת

נצבים

מומם ואם כספק וזהב אשר עמם ר"ל עם העובדי ע"ז ולכן פ"י
 בכס א"ז או א"ש וגו' ובלו הפסוקים ספקו' הספק האלמה
 אמ' כ' פעמי' פ"ן פ"ן יש בכס איש או אשה אשר לכבו פונה היום
 פ"ן יש בכס שורש פור' ראש ולעל' ועוד מה שורש רע ומר איפס'
 מלהיותו פונה היום מעם י"ל לכת' לעבוד את לדי הגוים ההם
 ועו' מה ל' לא יאב י"ל סלוח לו דבר ידוע הוא שלא יסלח העבד'
 היותר חמורה שכל התורה ואם שב כתשובה מדוע לא יסלח
 הרי ארז' טובה ישראל עד י' אלדיך חפי' כפרת בעיקר ועוד
 אחר שאמר כי אז יעשן אף י' וקנאתו באיש ההוא ורכנה בו
 כל האלה הכתובה בספר הזה מה נורך לומר עוד והכדולו י'
 לרעה מכל שבטו ישראל מובדל הוא לרעה אחר שתרכן בו כל
 הלה הכתוב בספר הזה ומחה י' את שמו מתחת השמי' ואחשוב
 שהכונה בזה שהעבירות שהאשמו' עשו' הוא לאח' משתי סבות
 האחת שכופרים בעיקר ואחרים לית דין ולית דיין' השנית
 שוודע' כי י' אלדים אמת וי' עקרו הדת אמת אבל יצר הרע
 מעבד ומוטאו' מנד התלהבו' היצר ולהאמר למו שמו' עקרו
 הדת פ"ן יש בכס איש או אשה אשר לכבו פונ' היום והטעם לזה
 אינו לפי שכופר בעיקרו הדת לא לפי שהם מושלמי' בכספ' וזה
 אשר עמם וכמו שפירשתי ומד' תאות העושר עובד ע"ז וזה
 טעם היום שאומר היום שאין לו עושר אעבוד ע"ז ואחר שיהיה
 לו עושר אשוכה לעבוד את י' וכנגד הכופר בעיקרו הדת אמ'
 פ"ן יש בכס שורש פור' ראש ולעל' שורש ועיקר הכל אחר שכופר
 בשרשו האמונה ועיקרה' ואחד שאמ' לו השתי סבות לעשרה
 חזר לשניהם ואמ' כנגד המודה בעיקרו הדת אמ' והיה כשמע
 את דברו הלה הזאת והתברך בלבו לאח' שלו יהיה לו והטע'
 שיהיה לו שלום א"ע שאיני מוטא' לפי שהיצר הרע מכרו לו
 בעבור תאו' השמית ובשרירות לבו הוא מלסון שריר וקין לומ'
 מתחזק וקת' עלי' וכנגד הכופר אחר למען ספות הרוע את
 הנמאה פי' למען היתרון לרשע שמשיב עינו מעבירות עם
 הנמא מהם שבעיני אכי רואה שהרשע מושפע והנדיק אינו
 מושפע ויש יתרון בזה העולם לרשע על הנדיק או ירצה לפי
 שאינו רוא' שדאף תספ' הנדיק עם הרשע וחזרו עוד הפסוקים
 על אלו השני מיני מוטאים ואמר כנגד אותן שאינו כופר לא
 יאכה י' סלוח לו שעלה על דעת שאמר שאינו כופר פי' יסלח
 לו אמ' שאינו כן שמו שהוא כופר לא יטעו אחריו האשמו' שכלם
 ואמרו כופר הוא אבל זה שאינו כופר רבים וטעו אחריו אחר
 שהוא לתכלית עושר וזה טעם אז למו' הפך הוא ממה שמסבת
 כי אז באותו עתה ולאותה הסבה שהוא מושב שלא חטא ועשן
 אף י' וקנאתו באיש ההוא ורכנה בו כל האלה הכתובה בספר
 הזה ולא לכד זה אלא ומחה י' את שמו מתחת השמים אבל מי
 שחטא ככפירה לא ומחה י' את שמו אלא ימול עליו כל האלה
 הכתובה בספר התורה הזה ובפרש' וילך אפרש יותר זה הענין
 ב'ה: הנסתרות לוי' לדינו מה קיפור יש לזה הפסוק עם
 הפסוק הקודם לוי' לא לפי שאמ' איש או אשה אשר לכבו פונה
 היום ועונש היחיד הוא ויתש' ו' לכל אשר לא זה שלא כדי' שכעבור
 היחיד ולכו כל ישראל בגלות והו' תשובת ישראל לשי' זה הברית
 שאנו כורתים הוא על היחיד אם אנו ודעים העבירה שאנו
 חייבי' להוכיחו ולסרו' אבל הכסתרו' ממנו אין אנו כורת' ברית
 עליו והו' שאמ' הכסתרו' שיעשה הרשע הקבה ויטרהו ויענישו
 ואין עלינו אשם אבל הכנול' לנו ולכבונו להעניש ליחיד ואם לא
 נעניש עלינו העונש וכמו שאמר ומוקל הוא רשע בעונו ימות
 ודמו מידך אבק' או יאמר הכסתרו' שהוא השונב לוי' לכדו הם
 ואין עלינו עון עליהם אבל הכנולות שהם הזדכו לנו ולכבונו עד
 עולם לאשר ושמנו פה ועל אשר איכנו פה הוצאו מן החרם
 השעשה הכננה והוא כמו אגיות מי יבין מכסתרות קנאי

והיה כי יבואו עליך כל הדברי' הלה הפרשה הזאת עתיד'
 כי כלה לא היתה ומקנתה בעשר שבטו ומקנתה בנו ומקנתה
 בנו ובהם ומה שאמ' קודם זה ויתשם י' מעל אדמת' הוא עלינו
 וישלכם א' ארץ אחרת כיום הזה הוא על עשרת שבטים שהם
 מקובכי' והם מוז' לארנכס' כיום הזה שהיו מקובצו' במדבר מוז'
 לארנכס' ומה שאמ' והשבות א' לכבך הוא על עשרת שבטו' שהם
 כדמים ואיכס' כפצו' ולא בזה בכל הגוים אשר הדיוחך י' סאה
 נשבת עד י' אלדיך הוא גלותו יהודה ובכניוין וש' י' אלדיך
 את שבותך הוא עשרת שבטים וש' וקבכך הוא יהודה ובכניוין
 ולא כו' וקבכך' מכל העמים אשר הפינך י' אלדיך שמה':
 אם יהיה כדמך בקנה השמים הם עשרת שבטים משם
 יקבכך י' אלדיך ומשם יקמך והיבאך י' אלדיך אל הארץ אשר
 ירשו אבותיך הוא לנו ולהם' ומל' י' אלדיך את לכבך הוא לנו
 ולהם ולדע' הר' מכן הוא ביטול יצר הרע למריו כי ביום המשיח
 תבטל הכמירה והו' שאמ' כיחוקל וכתתי לכם לב חדש ורוח
 חדש' אתן בקרבכם ולפי דעתי אינו ביטול בחיור' שאם כן לא
 יהו' אכשם וכבר אמרו אין בין העולם הזה לימות המשיח לא
 שעבוד מלכות בלבד אבל הוא כטיה כדרך החסוד' ויפרושים
 שכלו מוככי' לכל טובה ומדות טובות ורואה לזה שאמר שאמ'
 ומל' י' אלדיך את לכבך ואת זרעך אחר ואת תשובתו שמעת
 בקול י' ואמר עוד כי תשוב א' י' אלדיך בכל לכבך ובכל כפצך
 ואם הוא בטול יצר הרע מה תשובה נדיך הרי לא חטא ואם
 תשובה על הזמן שהיה בו יצר הרע אחר מתנאי התשובה הוא
 שלא יחזור לחטאו והרי אין בו יצר הרע ואם חרטה הכה יצר
 הרע אין בו ולא מופל חרטה לא על החטא שהיה אפש' לחזור
 לעשותו והתשובה היא שאם יבא לידו פעם אחר זאת העביר'
 לא יעש' והנה לא יבא לו עוד לידו שאין בו יצר הרע ועוד שאם
 יתבעל יצר הרע למריו לא נעשה עוד מנות וכל שכן מנות לא
 תעשה וכחאן אמ' ועצית את כל מנותיו אשר אכיו מנוך היום
 ואמר כי תשמע בקול י' אלדיך לשמור מנותיו ומקתיו הכתוב'
 בספר התורה הזה' ובה הענין יש ספקות והוא למה כפל
 נשכ ושכ פני פעמים שאמר ושכ י' אלדיך את שבותך ורחמך
 נשכ וקבכך ועוד אחר שאמר והשבות א' לכבך מה נורך לחזור
 ולומ' ושבת עד י' אלדיך והתשובה לראשונה ושכ י' את שבותך
 הוא לעשר שבטו' ושכ וקבכך הוא ליהוד' ובכניוין וכמו שפירשתי
 אבל התשובה לשני הספקות היא שהתשובה היא בשני פנים
 אח' תשובה בלתי שלמה כגון מיראת עונש' ויש תשובה שלימה
 והיא מאהבה ואמ' כנגד הראשונה והיה כי יבואו עליך הברכ'
 והקללה והשבת אל לכבך בכל הגוים אשר הדיוחך י' שמה לפי
 שהדיוח שמה וכו' עליהם הקללו שב מיראת קללו' עוד ומדת
 שעבוד המלכות וכבוד השכיח שהיא תשובה שלימה אמ' ושבת
 עד י' אלדיך ושמעת בקולו ככל אשר אכיו מנוך היום את ובכך
 בכל לכבך ובכל כפצך וכנגד הראשונה שהיא מיראת המלך
 והעם אחר ושכ י' אלדיך את שבותך ורחמך שיתן' להם
 לרחמים כעמי שוכיהם אבל לא ונזואם מגלות וכנגד השכיח
 שהיא תשובה שלימה אמר ושכ וקבכך מכל העמי' אשר הפינך
 י' אלדיך שמה אם יהיה כדמך וגו' ויש לשאול עוד מדוע חזר
 לכפול שתי פעמים עוד תשובה שאמר ואתה תשוב ושמעת
 בקול י' וחזר ואמר כי תשוב אל י' אלדיך בכל לכבך ובכל
 כפצך' התשובה שיש עוד שני מיני תשובה אחרות
 אחת שכשרואה שבאים עונשים על אחר' שכים בעבור שאלו
 לא יבש וכמו שאמר בפסוקים הכרת גוים כשמו פנותם החרבתי
 חונותם מכלי עובר וגו' אמרתי אך תראו אותי תקמו מוסר
 השכיח ששכ מנד תוכחת המוכחים כנגד הראשונה אמ' ונתן
 י' אלדיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שוכאיך אשר

רדפק ואתה תשוב ושמעת בקול יי' שלסכה שנתן האלות על אויביהם וישובו כנגד השנית אמר כי תשמע בקול יי' אלדיך לשמו' מנותניו והוא ששומע תוכחו המוכיחי' כלל: כי המנהג הזאת אשר אכזי מניך היום לא כפלאת היא ממך ולא רחוקה היא: לא בשמו' היא ולא מעבר לים אמצוב שהכוונה בזה שהיה אויבך לומר שהאדם מוכרח במעשיו לאחד מארבעה סבות האחת להמנות האדם שהאדומי והדמי מוכנס לביאוף והשחורי לכעס וכן כל ההמנות למדות רעות כל המונ' למדה רעה מיוחדת כפי אותה ההמנה וכן המדות הטובות כפי ההמנה הטובות שידועת השית' מחרתת שאם ידע בראובן כשנולד שיהיה רשע או אפשר שיהיה דיוק השלושית מנד המערכה שהמערכה להם ממלה בעולם הזה עד שהצטבטבין ואח' פלוגי יהיה רשע או דיוק דהאי מאן דאיתולד במאדים ליהוי אשיד דמא הרביעית אויר הארץ שיט אויר מחכים או מטפס ואוירא דארעא דישר מחכים ואויר המנדל אשר בנו בכבל משכח וכן מכרוח להיות רשע להוט בעבירות או להיות ישר ונאמן וכמו שאצל על ויטכ ישראל כשטי' ויחל העם לזנות אל כנות מואב שאויר אותה הארץ מוכה ולזה אמר הכתוב כי לעתיד לבוא ומעיון מאת יי' יבא והצקה את כחל השמים וזה להסיר משם הכיאות ולא' ששום אחד מאלו הארבעה אינו מכריח ויזכו מסור הבחירה אמת שמכין וז' כי המנהג הזאת לא כפלא' היא ממך כלומר אינה ככדלת לסבת המנהג שלך וזהו ממך אמת הוא שמכין אבל אינו מכריח ואם מצד ידיעת השית' אינה מחרתת וזהו ולא רחוקה היא שהשית רחוק רחוק מי ומאכזו ואם מצד מערכת הכוכבים לא בשמי' היא שהמערכה מוכיכה למדות אבל אינו מחרתת וגם בזרת המערכה כללית כמו שאמר רבא או אומנא או מנהלא ואם מצד אויר המוח הזוחם ההוא ולא מעבר לים היא שאמת הוא שמכין למדות טובות או רעות אבל אינו מכריח ואמר כנגד כל ארבעתן כי קרוב לך הדבר מאד כפוך ובלבד לעשותו כנגד הסכה השית' אמר קרוב אליך הדבר אינו רחוק לא קרוב וכנגד אויר הארץ אמר מאד שהוא קרוב אליך מאד יותר מאות והמחוו וכנגד המערכה אמר כפוך שהוא הדבור רמו' לשכל שהוא למעלה מן המערכה לומר אין המערכה מחרתת מהרו' וס' לך פה שהו' כלם אל'ים ואמר בלבדך כנגד ההמנהג לפי שהלכו המדות כפי ההמנהג שבו כח המתעורר ואמר בלבדך ברטונך יהיה הכל ולכן אמר שגו הארבעה אינם מכריחים אכ' הבחירה הוא ביד האדם ולכן סמך לזה ראיה נתתי לפניך היום את המים ואת העוב ואת המות ואת הרע ואמר ובחרת בחיים למען תמיה אתה ובייתך:

נשלמה פרשת נצבים

פרשת וילך

וקם העם הזה וזכה אמרו אל'יו ככר הארץ וחרה אפי' בו ביום הוא והיה לאכול ואמ' ביו' ההוא הלח על כן אין לדי בקרבי מנאונו הרעות האלה ואכזי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פכה ל' לדי' אחרי' בזה יש קושיא גדולה הבה התשובה מן ונכה על כל העבירות ומכילה מכל העבירות ואין אמר על התשובה והוידו' ואכזי הסתר אסתיר פני ביום ההוא אמר שהתודה ואמ' הלח על כן אין לדי בקרבי מנאונו הרעות האלה: וכתב הרמב"ן וטעם ואמר ביום ההוא על כן אין לדי בקרבי אינו וידו' במו' כענין והתודו' את עכס אבל הוא הדבור כמרמ' שיתמרמו' על מעלם ויכירו כי אשמים

הס והיה ראוי לרוב חסד השם שיעזרם שכבר כפרו בעו' ולכך אמר כי על הרעה הגדולה אשר עשה לבטוח בעו' וסתיר עוד פני מהם לא כמת' פכים הראשון שהסתיו' פני רחמו וינאווהו רעו' רבו' וצרו' רק שיהיו בהסת' פני האולה ויעמדו בהבטחת ואף גם זאת בהיותה בארץ אויביהם לא מאסת' ולא געלתים לבלות עד שיוספו על הרמ' הכוכר' וידו' גמור ותשוב' שלימה כמו שכאמר למעלה ושבת עד יי' אלדיך עכ'. ואכ' לומר אמר בראשונה והסתרת' פני מהם ובאחרונה הסתר אסתיר שכלל ההסת' והכנון בעיני שכוונת הפסוקים האלו היא מנד הלב ומנד הטובל וזה וכן בשמחור לפרש עוד פסוקים שפירשנו בפרשה שעבר' והם פן יש בכס איש או אשה או משפח' או שבת אשר לבכו פוכה היום מעט יי' לדינו ללכת לעבוד את ל' הבוים ההכ' פן יש בכס שר' פורה ראש ולענה אמר פני פעמי' פן לפי שזה האיש עבד עו' כידיו שעבר עז בפועל ולא האמי' בה בלכו ולא כפר בעיקרו' דת משה ואש' אשר לבכו פוכ' היו' ללכת לעבוד את ל' הבו' הוא בפועל וכן יש הרבה ~~אשר לבכו פוכ' היו' ללכת לעבוד את ל' הבו' הוא בפועל וכן יש הרבה~~ עובדי' לשית' כי בלכ' עיקרו' דת משה ואש' והתברך בלבכו לאמר שלום יהיה לי פני שאמר שלו' יהיה לי מנד שליבו טוב ושלו' עם יי' ואמר בלבבו שעם הלב שהוא שלם יתברך ויאמר שלום יהיה לי לפי שבשארירות לבו ובמחשבתו טובה ויש לי חנוך בלך והוא רונה ~~למען שפנת הרוע את הנמאה פורה~~ למען שפנת הרוע את הנמאה פורה ~~ועל כן~~ ועל כן ~~היה רוע~~ היה רוע מתאוות העולם ותורתנו נמאה שמוכע כל התאוות ונשאר האדם נמא מהם וזה האיש מוסף תורה רוע על תורה נמאה ~~ועל כן~~ ועל כן ~~בלכו ותורת~~ בלכו ותורת ~~ועל כן~~ ועל כן ~~הדע' פיסלם לו בעבור שהו' מאמין בעיקרו' הדת~~ לא לא יאכזו יי' בלוח לו ואמר פן יש בכס שורש פורה ראש הוא איש' אמר שעובד עז בפועל וגם בלב ואמר עליו והכדלו' יי' לרעה וגו' ובה שפירשתי כדעפיר' הפסוקים האלו הלח על כן אין אלדי בקרבי שזה האיש עבד עז בפועל וגם בלב ואש' וקם העם הזה וזכה אחרי' אל'יו ככר הארץ זהו שעבד עז בפועל וחזר ואמר ועזבני והפר את בריתי זהו שגם בלב הוא מין וזה קרא הפרת ברית ואחכ' חזר בתשובה לפנות המינות והתוד' ממנו אבל לא התודה מהטובל לפי שדעתו שאם יעבוד לשית' בלכו ויעבוד עז כידיו שאינו רע ולא יבואו לו נרות ולכן לא התודה אלא על המינות וזש' ואמר ביום ההוא הלח על כן אלדי בקרבי מנאונו הרעות האלה וזה טעם בקרבי ולכן הכפול הסתר שזה וטעם אחריו כפי אדם ולא יטעו במינות וזש' ואכזי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה בפועל ובלכ' כלום עתה ופרעמה שעבד עז קודם זה בפועל ובלכ' זה לפי שעתה פנה אל אלדיו אחרים שעבד עז בפועל זה דעתו וזכה הפי' ויתשב מאד זה הענין ולשון הפסוקים:

נשלמה פרשת וילך

פרשת האזינו

אזל' כספירו גדולה שורה שיש בה עכשו' ויש בה לעשר ויש בה לעתיד ויש בה לעולם הבא והוא נחלקת לו חלקים ומכמים חלקים ונתנו הסיומן להם האזינו לך וכל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסוי' בדבר טוב מן מהאזינו דאמרו' כפ' הקורא את המגלה שמתחילין בסיומן היו' לך והטעם שפסקין בעניינות אלו מפני שהיא תוכחה לפי שימורו העם בתשובה והטעם שנתנו חכמים סיומן להפקדות פרשה זו יותר משאר פרשיות

פרשת

האזינו

פרשיות התורה כדי שלא יתקוטטו עם אֵל העולו לקרובי
 מהם הפסקות רעות ועוד טעם אחר לפי מעתה אנו תלויים
 בדון והאספה כשהיא בימי לידה אומרון לה השם יאיר לך וכן
 האדם שהוא כנראה אומרי השם וינאל לאורה לכן לקחו לסימן
 טוב ה' יולך כלומ' ויוו והודו ואורו של הכה' יבא לך והשם יאיר
 לך: ועוד טעם אחר שזאת הפרשה כחלקת לשמה חלקים לפי
 שכל חלק מלוג' חלקי מדבר בדבר מיוחד: החלק הראשון
 מדבר בטובות שעשה ה' עם מנד שהם אדם לא מנד
 ישראל שאמר הלא הוא איך קנך פירוש שבראך הוא עשך
 ויכונך מלמד שבראך הק' כונניות באדם בבני מעים שאם
 יתהפך אחר מהם ימות עב ה' וכן שה' מזכור וימות עולם
 חכר הטובות שעשה עם ישראל במדבר וקודם המדבר מנד
 שהם ישראל והיו שאמר בהחל עליון גוים וכו' כי חלק י' וכו':
 ומכאן בארץ מדבר וה' יוד שפר הטובות שעשה עם ישראל
 מנד שהם ישראל בארץ ישראל לא במדבר כמו בזו' וכן ורכיבו
 על במותי ארץ ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות והוא ארץ
 מקבה ו' חמת בקר וכו' וישמן וסורון שם בארץ ישראל והיו
 שה' יורא ו' וינאל הוא העונש שמתן להם ה' לפי שהיו כפוי
 טובה ששמעו ובעטו ו' וינאל מכעם וי' חמת תורה והלמד'
 סכר שאע' שה' כתי' להם עונשים היו סבלים ורשעים ולא
 חשבו שכוכות מכונן כאלו להם הרעות והעונשים רק במקרה'
 ו' לו חכמו ויכילו זאת איכה ירדוף א' אלף ושב' יטובו רבבה
 אם לא כי נור' מכה וכו' והכף מהכר העונש שיתן ה' לפי
 שמים כלומר איני נשבע בשמים וגם בכתרי ואמרתיו ח' איכתי
 שאשכח כליון שלי ואשי לוקח הכלו זין כדיו ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
 ודי שאיב' בקס לנרו וכו' עד כי בראשו ופרע לו האויב ועוד
 כל שכל' א' מאלו החלקים יש תוכחת מוז' מחלק השמי' שהוא
 כחמה ישראל ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
 עשה הקדמה כמו שאמר והוכיח להם ב' ח' הנור' תמו' וכו' שחת
 לו לא בניו ה' וכו' ומחלק ה' יש תוכחה ב' ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
 בתכאי שלא יהיה עם יש' אל ככר כלומר יטר הרע ועוד שכונ'
 שעשה להם טובה ראוי שהיו בבני האל' ית' ולא עשו כן ובחלק
 ב' אמר תוכחה וישמן וסורון ויכעט ובחלק ד' מבאר הוא כי
 דור תשובו המה וגו' והלמד לו חכמו ויכילו זאת הוא תוכחה
 שהיו סבלים ולא השגיחו שירדוף אחד לפי ו' ו' ו' ו' ו' ו' ו'
 וכן לעת תמוט דגל ישראל כי קרוב יום איודם והחלק השמי'
 אין בו רק כחמה והוא כי דיון י' עמו ולכך חלקו לו חלקי' שכל
 חלק מדבר בענין בפני עמו ובכל חלק תוכח מוז' מחלק שמי'
 ואחר שבארתי אליו חלקים בכלל אבאר אותם בפרט החלק
 הראשון התמו' ואמר האזינו השמי' ואדבר הונ' הטעם שזכר
 לשמים ולארץ לפי שכל קיום וחיזוק הכעשה בין הכמות ראוי
 שיהיו העדי מתחמין ודומין אל בעלי הדבר וכאן השי' הוא
 קיים לעד היה מקי' ברות עם ישראל שהם הווים וכפס'ים
 לקח מרעה להעיד ביניהם את השמים שהם קיימי' כאיש כשם
 שהוא נכחו ואת הארץ שחלקיה הווים וכפס'די ואינם קיימים
 אלא כאומה שהוא כמין ופור שאם יזכו העדים יתנו שחרם
 ויתנו מטר בעתו והארץ תתן יבולה ואם יתחייבו יד העדים
 יהיה בהם ועצר את האזינו והאדמ' לא תתן יבולה ויש להקשות
 ב' שאלו א' למה דבר בכסתר עם הארץ באומרו ותשמע ודבר
 בכסתר עם השמים באומרו האזינו הכלמה אמר לשון דבור
 בשמו ואמירה בארץ הב' באז' למה אמר האזנה בשמי' ושמיעה
 בארץ ועוד למה ישעיה אמר בהפך' והתשובה לראשונה כי
 דבור הוא לשון קושי כמו דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות
 ואמירה לשון רכה דכתי' בה תאמ' לבית ועקב וכתן לנו מרעה

מוסר שלא כעשה כהמוכיוס הפחותי' שעשוין חפופה לעשירים
 ומכזים לעניים אלא בהפך ולכ' הורה לנו שלא נדבר בפני
 האדם טוב ממנו לו נדיק אתה שלא בפניו נדיק רעים אלא
 בהפך ולכן בשמים שדבר לככר דבר בלשון קושי ולא רץ שדבר
 שלא למכר בלשון רפה לב' אול' משה שהיה קרוב לשמים אמר
 האזינ' בהם ובעבור שהיה רחוק מן הארץ אמר שמי' וישעיה
 היה בהפך שהאזינו הוא מלשון אזינו שהוא קרוב לאזון: הצור
 תמים פעלו כל לפי שזה כפול ומכופל שהכונה הוא התחיל
 עתה להוכיחם שה' עשה טובות עמהם והם היו כפויי טובה
 ולפי שהיו כפויי טובה ש' פעלתו איכה שלימו' אחר שדיוק
 ורע לו רשע וטוב לו לא' ד' חלקיות יש השני הכזכרים ועוד
 שנים נדיק וטוב לו רשע ורע לו לא' ח' נדיק וטוב לו תמים
 פעלו והם הלשון כאמר בנדיקים תמים תהיה נדיק תמים ורצה
 שהוא תמים עם התמים: ואם לרשעים רע כיו כל דרכיו משפני
 שזה הלשון כאמר כשה' עושה משפט ברשעים שכל לעמו כהם
 משפט כתוב וכו' הותר ספק א' איך אמר כל דרכיו משפט
 והלא כ' הם רחמים אכל מדבר עם רשעים במורים ואם הוא
 רשע וטוב לו וה' אמר בהפך בתורתו שאמר ואם לא תשמעו
 לי ויסתרי אתכם וכו' וכראה ח' שלא כתאמת דברו אמר אל
 חמוכה שלכן אנו אומרים אל חמוכה ערבי' שהוא מאמן דבריו
 ולא שהוא עושה משפט ולכן אמ' אל שאין אל' ואלא דיון וככנר
 נדיק ורע לו אמר ואין עושה עול לאיש שהוא נדיק וישר' אלא
 לכל מי שהוא נדיק הוא משלם פעלו או כפשוטו שאמר בכלל
 בכל הד' חלקיו נדיק וישר הוא כלל' עוד כל טע' להכפל הפסוק
 לפי שיש ה' עולמות ובכלם ה' וישר אחד העולם הזה ואמר
 אע"פ שתרצה נדיק ורע לו רשע וטוב לו תמי' פעלו ולא תמים
 לשון רבי' ולא תם שהם כ' פעלו השני עולם הכשמו' שמת האדם
 ומולך למקנת אנשים ל' עמוקתם לניהם כל דרכיו משפט
 והעם כי לפי שדיוק ורע לו אינו עול אם נכרף עולם הכשמות
 עם זה העולם כי שם שר הד' שלם ובעולם הזה כותן לו עונש
 עברה שעשה א' הטעם שתימי' פעלו בעולם הזה הוא לפי שכל
 דרכיו של עולם הכשמו' משפ' אמת ופס' יתנו לו שר וכן ברשע
 וטוב לו תמי' פעלו לפי שדרכיו משפט בעולם הכשמו' שיעשו
 לו שם וזה ע' משפטיו י' א' נדיק וימדיו נדיק בשתחב' משפטיו
 העולם הזה עם משפט העולם הבא ואם עולם המשיח שאנו
 ממש' לו אל חמוכה וכו' נופל לשון אמו' ולפי שאחר המשיח
 יהיה התי' ה' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח' ח'
 לא ואין עול ולפי שאחר התמים ודין אותם הקבה וישאר
 מהם קיימים בגן' וכפ' כליהו וזה כקרא עולם הבא וה' עולם
 חיישי ויש שימות ויהיה לדראון עולם אמר כנגד מי שימות
 נדיק וכנגד מי שיהיה ח' לעד וישר הוא ולזה אול' פלוני מוזמן
 לחיו הע' ח' אחר שמת ואלו ה' עולמות תקמו עליהם אין
 ערוך לך ו' אלדונו בעו' הזה הנה עולם אחד ואין זולתך מלכנו
 לחיו הע' בכאן כלל עולם הכשמות ועולם שאחר התחיה אפס
 בלתי ג' ואלו לימות המשיח הוא עולם ג': מי דומה לך מושיענו
 לתנוות המתים מי יחיה מי לא יחיה ולזה נהגו לאומרו כדיוק
 הדיו של המתים לפי שהוא נדיק הדיון לה עולמות שכלם ועברו
 על אונתו המת: עמד אומר שלן הפסוקים הם הקדמה לכל האז'
 חלקו זה לפי שהאזינו תהיה רעה לא מנ' סבות האחד בעבור
 החלק שהוא רשע כירכעם ומלכו ישראל רשעים שהם מחטיאים
 את ישראל או בעבור שתורתו רעה כדתות עובדי ע' אונשיה
 מנד עכמה רעה אם התורה וערוך כמטר לקחי שכותן חיוס
 לעולם כמו המטר אם החלק כי שם י' אקרא הנור תמים פעלו
 ואכ' לא נשאר הרוע אלא מנד ענמם: שחת לו לא בניו
 מומם מוס' מנד ענמם: דלוי' תמלו זאת וגו' ככל הוא מין

אמר ככל בלבו אין אלהים ולפי שיש מינים מזה שמקרו
 במחמה אמר ולא חכם : הלא הוא איך קנד הוא
 עשך לפי שאומר המכה שהאב הוא סבה מקרית לכן לא הלא
 הוא איך הענמו וכוון שאתה מכבד לאב המומדי שהוא מקרי
 כש לטית שהוא סבה עצמות וזה וכוונך שהאב מקרי אינו
 סבת קיום הכן לא סבת יוצאת לאוור העולם או סבת הולדתו
 אבל הבה הוא סבת קיומו או הכונה לפי שהאב אינו עשה
 רק הכן שמזרע שכי אזי ואמו עזובני שאחר שמזרע זה
 הופך פניו לכאן וזה לכאן אלא שהקבה מאסף אותו לא לא הוא
 עשך וכוונך או ירצה קנד עם לך כמו כי יקר קן צפור כלומ'
 נתן לך בתים מלאי כל טוב ועד הנה הזכיר המסדי הכוללים
 שעשה השם ביצירתו אם המומדים הנכרים לכל כחמדי האב
 עם הכן ולא הלא הוא איך קנד כלומר שבראך כמו ש' עליון
 קונה שמים וארץ ואם הבלתי נכרים אלא לחכמים היודעים
 חכמת הכתום ותועלת האיברים וכנגד זה אמר ולא חכם כי
 אם חכמת הים לך להכיר כי הוא עשך וכוונך כאמ' אל מלמד
 שברא הקבה כוננו באדם שאם תתהפך א' מבני מעים ימות
 ואחר שסיים להזכיר המסדים הכוללים שעשה הש' עם ישראל
 מזה שהוא אדם שכ' להזכיר המסדי הפרטי שעשה עם ישראל
 על שאר האומות ולפי שהאדם יודע הדבר בא' מ' דבריה'
 בראייה ואחר משאר המומדים הכ' ככל שנתן לו הש' שנתן
 בו המומדות הראשונות הב' בקבלת הזקנים למומים אמר
 זכור ימות עולם לשכל כינו שנות דור ודור לקבלה אמ' שאל
 איך וגו' אם הקבלה בהכח עליון גוים והמשפחות אלו מאלו
 ונתן להם כחלה וכ' גבולות עמים למספר בני ישראל שהיו ע'
 כפש ויש ע' אומות בעולם ואז חלקם לעשרים ולכס לקח לחלקו
 כי חלק י' עמו ולהורות שההשגחה נכ' היא פרטית מז' לומר
 ועקב חבל כחלתו ואם במוש ומנחהו כלומ' ימצא ישראל להקבה
 לכל מה שרובו בארץ מדבר ואם באכל וכוונתו ובשכל תראה
 מעלת האל והטוב שעשה לך ולפי שהוא דרך שהאב מוכיחם
 לו לעובדו שכוונה תשובתו אומותיכם עוד משגיחו' בו מאד
 בכל עניויו אמר כאן היה בהפך שהקבה סבב להם והשגיחו
 בהם וזה וכוונתו וכוונתו עוד יש לחלק אכזי משמר לפניו
 ולאחריו לנצרו ובה היה הפך ונראה באישון עיניו כאותו
 מעשה לחלק ב' קלונמוס וכ' או יר' סבב לישראל סביב לחמ'
 שכינה דבגלו לד' רוחו העולם ולאזנה תכלית עשה כן לשיכינו
 ישראל שכונת הקבה שינרו להבה כלו למנותיו כמו שזמורין
 לאישון עיניה שלכך נזה שהיו סביב להם כאכשי שהם סביבות
 המלך לשומרו וכמו שהמלך נותן פרס לאותם שזמורין לו כן
 הקבה נתן להם פרס כי ספק נראהו וכן תרב' אכילו אשרינון
 סמור' סמור לשכינותיה : וכנשר יעיר קנו כל שהוא מלשון
 ותער כדה אל השוקת כמו הנשר שמריק קנו כשרונה ללמד
 לגוליו לרחף ועם גוליו ירחף ותדע איך מלמד אות' שפרוש
 כנפיו יקחמו ונשארו על אברתו ללמדו לעוף כן הש' למד
 אתכם לרחף ולעוף לנאת מומרים שלא היותם יכולים לנאת
 משם עם בעל פעור כולד שאינו יודע לנאת וללכת ממקום
 שמוכומו אותו וכן י' כד יכמו כלומר כהלם לדרכם ולמד להם
 בלא עזר ש' ככר או ירצה י' כד יכמו כשאין עם ישראל ש' ככר
 ואחר שסיים זה החלק הטובות שעשה להם במדבר הזכיר
 החלק הב' הטובות שעשה עמהם בארץ ישראל והתחיל ירכיבהו
 על כוונתו ארץ ישראל וכוונה מכל הארצו והכוונה שאעפ'
 שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות והיא ארץ הר' ונכעו' ואינה
 ארץ שדות עכ' ויאכל תבוכו' שדי ואעפ' שכלה כלעייב ויניקו
 דכש גם מן הסלע ושמן גם מחלמוש גור וכן מן הכשרים חממת
 בקר ועכבים שגרהה ההסים כדם כ' הוא טוב וחזק וישמן

ישורון ויבעט שאמרו כחמו ועונו דיומי עשם הזמן ועבית
 וכסית לומר שהוא מהשגחת הקבה וישכח לומר שאלוה עשה
 לזה הזמן ויככל וכי פי אמרו שהקבה אינו עושה טוב ושאיך
 טוב יורד מלמעלה ואינו כדוב וזהו הפך האמת כמו שאמר
 בסמו' לכוים ולא די זה לא שאמרין שהעו' נתן להם זה שאמר
 ומאז חללנו לקטר למלאכת השמים חללנו כל ולא יקניאוהו
 בזרים : יזכרהו לשדים שמו שמכבד לאחד הוא לא מד'
 סכות או בעבור שהוא גדול או שהוא אוהבו או אוהב אביו או
 זקן לא אמר לא אלה ואין לו יכולת לכ' אלדים לא ידעם לזקנה
 חדשים הם לאוהב אביו לא שערס אבותיכם לא כתעסקו
 אבותיכם או ירצה לא הסירו אבותיכם להם המצפית והכובע
 לשי שאר הראש מגולה כדרך המשתמשים לא דון שעושים לו
 כבוד בהסרת הסכע מן הראש והוא מן לשון שער וגלם את
 כל שער או יר' לא חמר בשערם מיראת' מהם או ירצה לריום
 לא ידעם שלא רחמו לישראל כמו וידע אלמותיו לא שערס
 פוה שער לא נתנו להם אבותיכם ואיך אתם זוכר' להם נקר
 זנאן כמו שאמר אשר חלל זכמ' וכו' עוד אכילו שער חמד
 לא כתבו להם אבותיכם ואתים רעות עשיתם שלא די זה אלא
 גור ולרך תשי עובת אותי ועוד ותשכח אל מחולך . או הוא
 לשון תשז כמו כלומר אף אם רוצה לעשות טובה עמכם אתם
 מתישים כמו במעשיכם או ירצה שכחת האב הנשמי שהוא
 אברהם שפאר הכינוי ל' גור חננתם הכינוי ל' אברה' אביכם
 וגם האב הרומני ותשכח אל מחולך ואחר שסיים החלק הב'
 התחיל בחלק הד' לומר העשם שהשי' יתן להם והתחיל וירא י'
 ויכאן מכעם שהיו בניו וכוונתו של הבה שיות' עוכש מייב הכן
 המוטל לאביו מאיש ככרו : ויאמר אסתירה פני שהם
 ואעפ' שאסתיר פני מהם באדם שחזר פניו שלא לראות את
 חבירו לא תמשנו שלא אר' אמת שאסור השגחתי והשפעתו
 מהם אבל עכ' אדע מה אחרותם ופעולותיהם שדבר א' הוא
 השגחה ואחר ידיעה : הם קנאוני בשאמר שאינו אל ואינו
 אקניאם בשאקרא אותם לא עמו אתם בשאקרא להם גוי ככל
 דכת' עש ככל ולא חכם אכעסם : או יר' הם קנאוני בשאמר
 אל תהפך אותו ויאמר לא וסו' בלא אל וזה כי דור תהפכות
 המה דור שהופכים שמי ששמו א ואומרום לא : כי אש קדמה
 באפי פי' אעפ' שאין דרך אלא לעלות עשן ולא אש כל כך הם
 רשעים כי אש קדמה בפי' ואעפ' שדרך האש לעלות למעלה
 ולא לירד למט' עכו' ותיקד עד שאול תחתית ואעפ' שהאש אינו
 שורף הארץ ולא ההרו' עכו' ותאכל ארץ ויכולה ותלקט מוסדי
 הר' ויאכלה כל הרעות שבעולם ואינאם עליהם מני אכלה כס'
 שיהיו מזי רעב וכ' ועל העבירות שעשו' בגלו זהו כחן תשכל
 חרב ועל העבירו' שעושו' בסתר ובא להם אימה לפי שגם כמור
 ויונק הוא עם איש סיבה פירוש שאיש סיבה אין לו יותר שכל
 מחבורים ועמהם נמנאי' ואמרתי אפאיהם אקח כעם עליהם
 ועכ' אשבתיה מזה חנוש זכרם כלומר שאכשו' משוכי' ולכדום
 ולא פחותים וגו' וכל אלא שאם יהיו משוכים ואמרו הם שמד'
 גדלם ידם רמה ואם תאמרו לא יראו מעלת הש' ואלא וכל
 לנו אכ' לא בעבור כי חטאנו לו לא כי גוי אוכל ענות הגוים
 ואין בהם תבונה או יר' וירא י' ויכאן לכינוי ולכנותו והמיתם
 מזה הכעם ויאמר אסתירה פני מהם לפי שהם דור שאפילו
 שאכי רוצה לעשות טובה עמהם מהפכים כונתי מטוב' לרעה
 ככה שאין בהם מדה טובה ויהיה אמון מלשון ויהי אמון וירצה
 אעפ' שהכה נותן להם מדות טובות שזש אל אמונה אל שנותן
 ומלמד מדות טובות לישראל עכ' לא אמון כס' : מזי רעב
 מלשון מזויה כלשון חמ' הוא שער פי' אינו אעשה להם מגודלי
 זקן כמו העני שהולך לשאל' גדקת' וכמו האכלים מחוץ כלומר

היה לו לומר וי' מסיבוי בא והופיע מהר פארן וזרח מעשיר למו
 שחר פארן היה בתחלת המדבר וזרחת שחר היה בסוף שעי'
 ולמה לקחם למפרע ועוד שמה סדר הוא זה התחיל לרב בענין
 מתן תורה ודילג לזרחת שחר בכוף המ' וחזר למדבר פארן
 ואח"כ חזר לרב בענין מתן תורה באומרו ואתא מרכבו קדש
 היה ראוי שיקיים ענין מתן תורה ואח"כ יוא' הופיע מהר פארן
 וזרח מעשיר למו ועוד שכל זה אינו אלא שמזכיר חסדי השי'
 עמכו ולא פדקותיכו ואם כן איך הקדים זה לו שראויים לכרכה
 ואת שכל לומר לנו לא לחסס עשה הקב"ה כל זה עממה ולא עם
 שאר אומות אלא בעבור אבותם או בעבור זכותם הפך הוא
 שאמר וזרח מעשיר למו ולפי דעת הרמב"ם שמשעיר בשכת
 המ' זרח להם אכל מפארן שהוא בתחלת המ' עד עתה נתקדה
 העם ולא היה הדבור אל משה ואם כן הפנוק הזכיר רשעותם
 באמרו משעיר שהוא שכת המ' זרח אכל קודם לא זרח ולא היה
 ראוי שיאמר הכתוב אלא זרח למו ולא יואמר מאי זה מקום
 ועוד לפי פירושו איך יתישב מלת אף שאם יואמר למעלה שהיה
 חבב לאומה אחרת יואמר אף חבב לישראל שהם עמוי רבים
 אכל למעלה לא הזכיר אלא חבבה שמכב הא' את ישראל ואיך
 יואמר ב"כ חבב את ישראל שהם עמי ואיפ"ל להתיר אלנו הקנאו'
 אכל בדיוחק ור"ל אמרו שכוונ' הפסוק וי' מסיבוי בא ונא לקראת'
 כשבאו להתיכב בתחתי ההר כמו מתן היונא להקביל פני כלה
 שכל לקראת האלדים וזרח מעשיר למו שפתח לבני עשו שיקבלו
 את התורה ולא רנווכן לישמעאל וגם על רבותי יש להקשות
 שלא מנאכו רמז במתן תורה לזאת ההליכה וראוי היה שיהיה
 בה רמז ועו' שאם כן מה הופיעה הוא זו ומה זרחה הוא זו לא
 היה לו לומר אלא והלך לשעיר והלך לפארן ועוד שלפי פירושו
 בראה שהלך לעשו וחזר לישראל ואחר כך קזר לישמעאל ואח"כ
 חזר לישראל שכן אמר וי' מסיבוי בא שהלך לישראל וזרח מעשיר
 למו כלומר שכאשר לא רנווכי עזו לקבל אותה בא לישראל
 וכן פי' הרמב"ם על רבו' וא"כ יש להקשו למה נזרך כל אלנו
 וי' מסיבוי בא וי' מסיבוי בא וי' מסיבוי בא וי' מסיבוי בא וי' מסיבוי בא
 והכל בתירוץ או הקושינות לראשונה שאין כוונת רבותינו שהלך
 ממש או שזלח אלא שאחר שהאומות ראו הכסיוס גדולים שנעשו
 לישראל שלא שמעו מעולם ולא ראו ועצרה מכו' וקרועת הים
 כמו שאמר שמעו עמוי ורנוון מול אמו יושבו פלשת וכו' הראוי
 היה שיבא כלם לחסות תחת כנפי השכינה ולקבל התורה וזה
 היה פתח גדול להם ולא רנו וזהו שאמרו שפתח לבני עשו
 שיקבלו את התורה וי' מסיבוי בא לישמעאל ולא אמרו ששלח או
 שהלך לא שפתח לומר פתח גדול נתן להם לשיקבלו את התור'
 ולא רנו וכל מו' שיבא והנה הזרחה לישראל זרחה גדולה מצד
 שעור כי זכות גדולה וזרחה גדולה לישראל שעשו אחיו לא קבל
 התורה וישראל קבלה וכן הופיע והזרחה לישראל מצד ישראל
 שלא רנו לקבלה כי זה תפארת גדול לישראל ומעלה גדולה ולכך
 הזכיר זרחה בשעיר והופיעה בפארן שמאברהם כל זמן שהולך
 יותר ומקרב לשכיו עשר שבטו' וית' שלמים היו וא"כ ממי באה
 יותר מעלה לישראל משעיר או מפארן משעיר שהיה קרוב יותר
 אל השלימו' ועב"ל לא קבל וכזה יותר ספק אחד במאמר מדוע
 לא הזכיר שאר האומות שלפ' הרמב"ם כמו שכתב הרמב"ם
 וכן ראוי לא הטעם שמשאר האומות שלא קבלו התורה לא היה
 זרחה לישראל שאינם מורע אברהם ממי באה הזרחה מורע
 אברהם וזכה לא יקצה למה כתב זרחה והופיעה וגב' מלת למו
 אינו קשה והכוון בעיני שמש' אדוכיניו היה לו שכאח' גדולה
 עם ערב רב לפי שלכתם לא ככנס לארץ כמו שתמצא בענין
 מו' מריבה שלעולו לא הזכיר אלא העם כמו שאמר שם ושב העם

בקדש ואומר בכמוך ויקהלו על משה ועל אהרן פי' העם הכוזב
 ואמר וירב עמך עם משה ויחמרו ולו גוענו בגוע אחינו לפנונו'
 וממנו אין חשש כ"כ אכל למה הכאתם את קהל ויאל המדבר
 הזה למות שכ' ולכך דבר בזרון כנגדם ואמר שמעו כא המורים
 המן הסלע הזה נוטא' לכם מים ואחריהם ב"כ רבו בני ישראל
 הם היו לעו' המתחילי' המריבה ולז' וזאת הברכה אשר בורך
 משה שהוא מקושר עם מה שאמר למעלה כלומר בעבור שנעב'
 בעבור הערב רב לז' וזאת הברכה אשר בורך משה איש השלדום
 את בני ישראל למותו ולא בורך לערב רב שלכתם יית כי
 לא כהתה עיניו ולא כס לוחם וקאים גרים לישראל כספחת ולז'
 וזאת בנו זרחה לתת סבה שישר' היו ראוי' לכד' ולא הער' רב
 ואמר וי' מסיבוי בא וכו' כלו' ודוע שהגיע מעלת הכבוד לז' בפי
 מעלתו' ולכך אמר וי' מסיבוי בא לתת תורה לישראל וזרח
 בכבודותו יותר ממה שזרח לשעיר הוא עשו שהיו מעורבים שם
 למו לישראל וכן הופיע בכבודותו וית' מפארן וקו' מלשאר אומות
 שאלו זרע אברה' ואם אתא הנה לתת תורה הסבה היה בעבו'
 רבבות קדם שהם לישראל וכן אמר משה טובה יו' רבבות אלפי
 ישראל ויהיה מסמרכבו' כמו מחטאת כביאי' שהרנו' בו בסכ'
 חטאת כביאי' ומימין תפארתו היתה האם דת למו לישראל
 וברנו' טוב יותר מלערב רב ואף אם חכמת לעמים שהם ערב
 רב לתת להם התורה כל קדושי וישראל בודק יותר קרובים לך
 והם ראויים לכן שהם הזכו במצו' בעבודך וערב רב לא הזכו
 וישר' ב"כ אומרים כן וישר' דכרך על פיו ואומרים תורה זוה
 משה לנו לכד' ולא להם ומורסה למו סנקר קהלת ועקב ואומרי'
 ב"כ ויהי בישראל לכד' הנה מלך בשנתאספ' ראשי ישרא' וזקניה'
 יחד עם כל שכני ישראל ולזה קראם כאן ישרון שהוא לשון
 ראויה שראו' בסני' השכינה שלא יפלה אלא בעבור זרע ישראל
 יחדו ראוי ואל ימות ארצל בעו' הו' ובעו' וכן תא' ומות תמוי' לא
 ימות' ויתכן לפי שיש חיים שהוא כמותה והוא העניות שמש
 ובכמת לז' ומי ראובן ולא יהיה חיים שיהיה מיתה אלא הפך
 שיהיו חכשו' חסוב' ואכשו' מספר ור' לפי שהוקס לו שהדבר
 הנספרי הוא מעט כח' והיה מספר בני ישראל כח' הים אשר
 לא ימד' ולא יספר פירוש' וי' מיתו מספר ויתכן לפי שהיונא'
 למלחמה מוכ' אותם ושלט' עין הרע בהם וראובן ועבור חלון
 לבני ישראל אמר ואל ימות עב' היות שאכשו' והיו כספרים או
 ירצה עם היות שהספרה ממנו הבכור לעולם יהיה הוא התחלת
 המספר וכן מנינו ממנו התחלה בכל התורה או ירצה כשיקך
 חלון למלחמה לבני ישראל לא ימותו ויחזרו לכתיה כל המספר
 שהנך שמה: וזאת ליהודה כת' ר'א וכן אמר ליהודה
 שיחיה ולא ימות והוסיף לו עוד שמעיו' ונו' וכתב הרמב"ם איכנו
 כהן על פירושו כי יהודה לא כתמיוב ככרת הזה שיתפלל עליו
 כן אכל הוא כפשוטו וזאת הברכה אשר ליהוד' ואכני תמה עליו
 שר' אכנס בזה לפי שראה שכוונ' בזאת הברכה מכל שאר הברכו'
 שלא אמר וזאת לבנימין ואיך יואמר הרמב"ם אכל הוא כפשוטו
 אכל על פירושו ר'א יתישב לפירושו כן שלפ' שהוא יונא חלון אמ'
 עם היות שהם כספרים אל ימות ולפי שהודה איש מלחמה
 ויהיו כספרים אמר וזאת הברכה ליהודה ג' ועוד אמר שמע
 יו' ונו' ואמר שמע יו' קול יהודה לפי שהוד' היה בעל מלחמות
 וארצל שמו שיש לו אומנות אחת און לו ליקח אומנות אחרות
 שאמרו און מלחמה כוננת שאין בה מזרע עשו ואין תפלה
 כשמעת שאין בה מזרע ועקב וכן אמרו בכלעם שלקח אומנות
 ישראל שכחם כפיהם לקח או ומנותו והרנו' אותו במרד לכן
 התפלל עליו ואמר עם היות שאומנותו מלחמה ג' יהיה תפלתו
 כפ' מעל ולא ינא מכלל עמו ולא עמו תביאו אות' כ'א איכו כוננ' ידיו
 רב לו ולא יהיה נריך עזר אלא אתה ולפי' המפרשים שאל עמו

לבינון אמר וידיו כתב הרמב"ם כמינון שהוא וידיו וי
 וסכנו לכטח על השם והשם יהיה חופף עליו כל
 היום ולא עליו הראשון חוזר על השם ועליו השני על כמינון
 והסכנו שחזרו שניהם על כמינון וזה לפי שכוונת ללוי בקרבנות
 ושימוקטורה באפך וכלל על מוצחק ולפי שכותב המקדש היה
 בחלק כמינון לא לכמינון לוי שהוא ידיו וי' וי' סכנו לכטח עליו עם
 כמינון ויהיה בקרבנותיו חופף ומגין על כמינון ומכפר עליו כל
 היום וכמוקד גבוה שכן שהוא בית המקדש וישמור אותו כשומר
 חומה אכל כל המפרשים פירשו ידיו וי' כמינון:
 חופף עליו כל היום שמעכבחה ירוש' לא שרתה שכונה
 במקום אחר ובין כתפיו בגובה ארצו בית
 המקדש ורמז כאן על ג' מקדשות ישפן לכטח עליו מקדש
 ראשון סכ' וכבוד וי' מלא את בית י' חופף עליו כל היום בית ב'
 שלא היתה בו שכונה שרונה אלא מכסה ומגין וכן כתפיו שכן
 לימות המשיח כי אז וקראו לירוש' כסא יי' וכספי מה זכה
 כמינון הנדויק שתשרה שכונה בחלקו משל למלך כו' שבה אצל
 בניו לפרקיו וכל א' וא' אומר אצלי שורה אבא וקטן שבהם אומ'
 אף שכיח אחי הגדולים וישרה אצלי עמד לו ופניו מכויש' וי' ופניו
 וכספו עומ' עליו אומר להם ראיתי בני קטן וכפיו מכויש' וכפאו
 עגור' עליו עבשו מאכל ומשתה יהיה משל' ולמיני אצלו כך
 אהבה בית הבחור יהיה של כמינון וקרבנו מכל השכטים:
 ד'א מפני שכלם היו במכירתו של יוסף וכמינון לא ד'א מפני שכל
 השכטים נולדו חוץ לארץ וכמינון נולד בארץ וכמושי צרפ'
 לכך נעשה הבה אופשופטיה מפני הדיבוע שכתב באמתתו
 והכוהן אחריו בין כתפיו זכה לכך לבין כתפיו שכן:
 וליוסף אמר מכורכ' וי' ארצו הטעם שכירך ארצו הוא לפי
 שאדם הראשון טמא כששמע לקול אשתו וכתללה האדמה
 בעבורו ויוסף שלא שמע לאשת אדונו תהי מכורכת ארצו ועוד
 לפי שכלל את בית יעקב למס לפי הטף ושלח לאביו בר נלחם
 ומזון לכך בירכו בכירות ואמר מכורכת יי' ארצו ממד שמוס
 פירי שמים הוא העל וגם מתהוה רוכבת תמת עינות ותהיו
 הרי מים מלמעלה ומלמטה ולהבת המים ירדו פרו העץ ופרו
 אדמה וזהו וממנד תבואו שמש' שהש' מפסל פרו העץ וממנד
 גרש ירחים הם פרו האדמה שצרכים למות הרבה והירח
 מלמלח ומר' הררו קדם שפרותיו ומהרו להתבשל מפירו' שאר
 השכטים והיו קדם מכורכת מראשית בשול הפירות שהרריה
 מקדימים לבשל ולככר בשול פירות וזהו גם כן גבעות עולם
 ולפי שכיר' הררי' כור' בארץ היו פרו וזהו וממנד ארץ ואמר
 ומלואה שהארץ מלאה בבהמו' וי' והיו מכורכו' כמו שאמ' שגר
 לאלפך ועשתרו' אכך: ובכל זה אם אין שם רעון לדי לא וועל
 אף ורעון שוכני סנה: גזיר' אשיו שהופרש מאחיו במכירתו
 אף אפרש ארצו מכורכ' זה יהיה לסכה שכלה עובדי אדמה
 בכלווי כחכו והשקנו כרגליה' גן הירק אמ' יוסף שהו' ככור שכותב'
 לו בכורתו של ראו'ן הד' לו ואת' הופים אינם בני מלחמה כמו
 שאמ' בגל' על דוד ויבט הפלשתי ויראה את דוד ויבזהו כי היה
 כפר ואדמוני עם ופה מראה ואחר שארצם מכורכ' מאד יבואו
 האויבי' לאכלה וקרבו ראם קרניו ובהם יפנה לעמים רבים ולא
 יגרשם למקום קרוב אלא עד אפתי ארץ ואף אפרש כל כך
 גבורה לפי שה' שני שכטים זכהם רכבות ולפנים:
 ולזבולון אמר שמח בנאתך למלחמה ויששכר בשכנתו
 בביתו שפאמר וירא מנוח כי טוב' או ואמר
 שמח וכולון בנאתך למחמה ויששכר במדרשות ויחלקו הריוח
 והזכות עמים אלו שני שכטים להר המוריה ולכו להקריב
 קרבנות רכות וכדכות בעבור שלהם עושר גדול כי שפע וימים
 יסק ויעשו סגולות כמלכים מזהב ומרגליו וישמוכוהו בחול:

תבואו פירושו תבואו לשלום מן המלחמה וכי לא בירך אותו
 אלא שלא יבואו ראוי שיתפלל שיכנס וכמו שכירכו יעקב ידך
 בעורף אויביך והתאזכה שתפלת משה כשהודה לא יהיה נדויק
 ואינו הולך בדרך ושרה כראוי לו והתפלל ואל עמו תבואו וזה
 אמו מתפלל כשאתה עוזר לריו שזהו מורה לשון ועוז מריו
 תהיה ואשתיו מר' ל לזה הפירוש שאמר מאי דכתיב ודיו רב
 לו אמר לפניו רבונו ש' עמה שאמ' ידיו אל תהי' כוניהם משפיק
 לו כראה שמדבר בשאון לו זכות ומכס' זכות אבותיו עוד כל'
 ידיו רב לו עם היות שלא יהיו לו כלי מלחמה אלא הידים לבד
 יספיקו לו כמו שמסון בלתי וכן בידיו שאחז עמודי הבית והרב
 בזמותו יותר מבחינו: ול' לוי אמר אף כסיתו במה
 והיה נדויק שיאמר שיהא שלם מן הכסיון וכן תריבחה וזה תא'
 דכוסיתיהו ב' כסיתיהו והיה שלם בחכתי עליו מותא ואשתכח
 מהמן והעיקר חסר לין הספ' והסכנו שאינו חסר כלל לפי שאמר
 ר' ל סה' אינו מכסה אלא לנדיק' ס' ו' נדיק' וכן משל לקד'
 שאינו מכסה לקדירות שבורו' והיה אינו מכסה לרשעי' ואכל' אין
 צריך לומר שיהא שלם וכן תריבחה על מי מריב' שדקדקת עמו
 כמוט השערה שכן דרך הש' עם נדיקים ס' וסכיוני כשער'
 מאד וכן פ' י' כסתקפת לו בא' בעלילה: האומר לאביו
 ולאמו אר' ל שזה בעל בשאמר משה מי לוי אצלי ויאספו אליו כל
 בני לוי ויאמר להם הרבו אים את אחיו ועשו כן והרגום והקשו
 אביו ואחיו וכן חטאו והא כתי' ויאספו אליו כל בני לוי והשכיבו
 אביו אביו אמו והוא משר' זאת כבוו בן בתו ואחיו מאמו: ואבא
 מרי' החכם הר' יוסף קארו אצל אמר שאין צורך לזה אלא אביו
 כפאטו וכן אחיו וכמינו' ההכונ' האינו' לאביו ולאמו לא ראיתו
 בעל' שלא היו' עם ואת אחיו לא הכירם עם מנחקים עם העל
 שלא היו עם ואת בניו לא ידעם עם שודאי לא היו עם וכל שכונ'
 הפסוק לפי שיעקב אמר ללוי אלקט ביעקב ואפינ' כשאר'
 ומשה לא היה יכול לכרכו הפך אותה הקללה ולכן לא בירך
 לשמעון לפי שיעקב לא בירך אותו ומנד אמר היה ראוי לכרכ'
 לכן אמר לוי שלפי קללתו של יעקב יאמר לאביו ולאמו לא
 ראיתו לפי שאמר שהם כפוזים לא יראה לאביו ולאמו שהאב
 במקום אחד והבן במקום אחר וכן את אחיו לא הכיר שאח
 אחד בעיר אחר ואח אחר במקום אחר וכן בניו לא ידע
 הגזרה או אפשר שתבטל אבל מתחנן לפניך שאחר שחזרו
 בתשובה כי שמו' אמתך ובריתך נכסרו שיתקיימו דבריו
 אבל לטובה שילכו מעור לעור וממדינה למדינה ללמד לישראל
 דרך יי' ולדרוש להם דרושים יקדים בעבודתו ית' כמו שהיה
 עושה שמואל שפאמר וישפט שמואל א' ישראל כל ימי חייו
 והלך מדי' שכה בשנה וסכב בית אל והגלגל והמנפה ושפט
 את ישראל את כל המקומות האלה: יודו משפטוך ליעקב
 לאותה שהס בעל' דינוס ורו' להם דינו ממכות ותורתך שהוא
 מנוות שבין אדם למקום לישראל שהוא עם יותר מעולה וגו'
 לפי שיעקב אמר אלקת ביעקב ואפינ' כישראל לכך הזכיר
 כאן יעקב וישר' על הכונה הפזכר' ומה דרשה ידרשו להם שהם
 חיוכים מיתה ושימו קטורה באפך שמנפה ראווה לבא עליהם
 וכן שראויים להיות כשפ' כעולה ולכן וורו להם שיבואו כליל
 על מוצחק ולפי שהדרך ממעט פריה ורביה וממון והשם וגו'
 מקללות לנר ואומרי' לו שאינו תושב וכוונת בזה לא לראשון'
 בדרך יי' חילו וכן כתב הרמב"ם שיהיו חיל גדול שירכו ולא ימעטו
 ולענין העושר ופועל ידיו תגלית ולמי שיקום ככבודו מחץ מתבי'
 קמיו וי' כי שמו' אמתך הוא בעל' לא יהיה לך אל' ים אחר':
 ובר' יודך יכסרו ברית חילה שהכל' במדבר לא מלנו ושפט
 לוי מלנו מחץ מתכו קמיו המעורר' על הכונה ד'א התפלל
 על השמנים ומשכחו מן קמיו מהיות להם תקומה:

ברוך מרחיב גד שיעשה הרמזה גדולה כמרכו כשיוצא
מתערה שכלם יכרחו ונכרתו גדולה עד שיטרוף
כמרכו בבת אחת זרוע וקרדך גם אם יתחיל מהזרוע הנקרא
רובים בלעז וכאם אש יתחיל מהראש: **וירא** ראשית לו
סלקח כחלה בראש ארץ סימו' ועונ קוד שיכחלו שאר השבטי'
ודן אותם לכף זכות שפעו כן לפי שהיה משה סנקרא מחוקק
קבור עם ואם חלקו ולא אמ' קבור דכאלו לא מת לא הוא טמון
עם וגם אמר ספון לפי שלא ידעו אים את קבורתו: **וירא** גד
חלוץ לפני ישראל למלחמה בראש המערכה ובוז קיים דכרו
טכר לוי' לילך חלוץ וגם קיים דכרו עם ישראל לילך למלחמה
או חוזר ונתא למשה שכל לתת תורה לראשי עם ולזכותם ובוז
עשה נדקת וי' ועם ישראל: **דן** גור ארוה זנב פי וילג
הוא שמשא שהיה בא בפתע והורג בפלשטים כלא הרגשת חיל
והשמעת קול: **נפתלי** שבע רצון יש אכזים עבים ושמים
במלקט ויש עשרים וארבע שמח' במלקט כיו אוהב כסף לא יט'
כסף אמר נפתלי לו שתיקה שמח בחלקו והוא עשיר וזהו שבע
רצון וגם מלא ברכת יו': **ברוך** מוכי' אשר העעם מכירך
לאשר זאת הברכה לפי שהיה מותרם שהחרימו למו שיבלה שיוסף
חי וסרח בתאשר אמר ליעקב וטף חי כפי מאמר ר' אלן
אומרת הבה לפתח אלא מה ששומעת בכירוס א' אשר גלה
והמוחר ק' ארור לא ברך ואסור בתשמיש המטה ולא יהיו
לו בניס לא ברך מכי' אסו' לדבר אחיו עמו באהבה ומכרה
והי רצו אחיו אסור בסיבה וטובל כחן רגלו אסור בפעולת
סכר לדעת מקבת חכמו ברזל וכחשת מנע' אינו מאריך ומיס
וכימך דכאך: **ברזל** נחשת מכליק אשר היה בסוף ארץ
ישראל ולא ברזל נחשת שהיו לו דלתות כחופה ובהי' ברזל
וכל הארץ כעולה בהם או יאמר בעולה בהרים שמוכחין מהם
ברזל נחשת וכמך דכאך ימי הבחורות קראים ימיו של אדם
וימי הזקנה כאלו אינם שלו ואמר כומו הבחור' יהיו ימי הזקנה
ודכאך הסך מדאבן כפס': **אין** כאל ישורן היא ברכה
לכל ישראל וטעם אלו הפסוקים לפי שכללות ברכותיו שלשה
אחד שיהיו בעלי תורה הש' יהיו מוצלחים בכספי וארנס תהיה
מכורכת. ב כחן אויב': כמון וישכר בורך בתורה ובעבודת
הש' ליוסף וכולון כפתלו ואשר בעושר לראובן וליהודה ולגד
ודן ככחן אויבים ולמקבת שבעים ברכות כפגולת וללוי בורך
כל שלשתן תורה תומך ואוריק הנלמות ברך יו' חילו ופועל ידיו
תרצה ככחן מחן מתמט קמיו ויקאלו השבטים ולמה לא כתת
ליהודה כמו לשאר שבטים ולמה לא בתתלי הנלמות ולמה לא
כתת לו ככחן כמו לשאר שבטי' ועוד לשכטו למה כתן כל שלשתן
לכן בורך עתה לכל ישראל ככל ג' ברכות וכלו אל הד' פסוקים
הזכור ישראל לומר שלכל ישראל היה מברך ככל הג' ככחן
אמר אין כאל ישורן לומר עם היות שהמערכה יחייב שיהיו
מונחים הקפה רוכב המערכה והשחקי' כרוכב הסוס וילוכו
על כרחו למקום חפזו ולזה נקראו שחקים שהקפה ישחקם
כמו נשחקת ממנו הקם שהשמים מקומו ומעונתו של ארז קדם
ומתחתיו המערכו שהם זרועות עולם שמקומו העולם ויפקוד
על כבא המרום במרום ואח' על מלכי האדמה ויגרם מפניך
אויב' ובענין ההנלמות וישכון ישראל כטח כדד כל מי שכל
ממשין ועקב והם יוצאי חלצו לא ארץ דגן ותירוש בענין התורה
אשר יך ושרחל' ובכת בזוהר וכי באותם של ישראל חרב
היא והלא לפשו מותנה אלא דא היא דתלמידי' כדמשעין מלה
ולא אתישיב כלכהן לוחמים כמו במרב: **וימת** עם משה
עבד יו' לא קראו עבד יו' בכל ה' מומשי תורה עד שמת וכחיו
קראו איש האלרים וזה למעלתו ולהשגתו כי העבד רביל אכל
אי' וכו' וככנס עמו במדרי' חדרים ומשמש לפניו תמיד ואמרו

גדולים דריוקים כמיתתן יותר מבחניהם ולכן בורך את ישראל
סמוך למיתתו שהוא יותר זך ומחמתו זכה והיה כמלאך כדל
מחומר וכן ישקב ברכם כמך למיתתו ואף ליהו לא מת ומשה
שהיה כיותר מדרגה מת התשובה משה מטא ואליהו לא מטא
ויש לשאלו מי כתב וימת עם משה וכמס' בכתרא פ' ח' פסוקים
והושע כתבן אפטר משה מי וכת' וימת עם משה דכרי ר' יהודה
אל' ר שמעון איפטר ס'ת חסר אות אחת וכתב לקוח את ספר
התורה אלא עד כאן אל' ה' ומשה כותב ומכאן ואילך הק'ה
אומר ומשה כותב בדמע ולכך אמרו התם סיחוד קורא אותם
וי' שקורא אותם שלא בעז' הואיל ואישתנו אישתנו במעלתן
והסיכוני הוא שכתבן יהושע ואף למד שכתבן משה אישגנו
שכתבן בדמע פירוט שכל כך היה מוריד דמעות שהיה מטבל
בהם הקולמוס וי' כל התורה הק'ה אומר ומשה אומר וכותב
כלומר שהיה מזור הדברים בשמחה גדולה ואלו ה' פסוקים
הק'ה אומר ומשה כותב בדמע שלא היה חוזר איתן מרוב
בכה ולא שכתבן בשהיה מטבל הקולמו' בדמעותיו וזה הס'נו
שלא חזר אותם לזה יחיד קורא אותם שלא בי' מה שאין כן
בשאר התורה שאין קורין אלא בי' וי' שאין מפסיקין בהם לא
שקורא אותם אחד וי' יחיד קורא אותם לא יותר שהמקיים
מתחיל מן וימת משה ולא למעלה שלא יערכם עם הפסוקים
שלמעלה מהם וי' כיחוד בלא עזר החזן שכל התורה הק'ה
אומר ומשה אומר וכותב והיו שפיהם אומרים כל כתוב וכותב
וכן העולה לקרות החזן מחזן עליו וכמו שמהגין בקושט' למוכה
שהחזן אומר הפסוק ומזמר הקורא וקורא אותו אכל אלו ה'
פסוקים הק'ה אמרן לכדו ומשה לא חזר מרוב דמעותיו ולכן
קור' אותם הממין לכדו בלא עזר החזן וכן מהגין בפרו' כנסה
ויקבור' איותנו בני הק'ה קברו פי' שכתב לו הארץ דרך
כס' וזכנס עם ומת וכסתמה ר' שמעאל אומר הוא
קבר את עצמו וכן בוים מלאת כורו וכיא אותו וכיא את עצמו
פירוט שכתבם במער': **לא** פקתה עיניו ולא כס לימה לחותנו
שהזקן גובר עליו הונכס וזה גם אחר שמת וזם כמותו לא
כהתה עינו: **ויבכו** בני ישראל את משה הזכרים אכל
בארץ פאמר כל בית ישראל זכרים ונקבות לפי שהיה אוהב
שלוט ורודף שלום ומשי' שלום בין איש לחבירו ובין איש לאשתו
ניתכן משה שפ' יותר כבוד לאהרן מפני כבודו של משה שהיה
חי' אבל כשמת אהרן לא נשאר לו אח': **ולא** קם כביא עזר
בזש' אל' כמשה ב' מקומות הודיענו התורה מעלתו של משה
על שאר הכבאים בפרשת וארא הודיענו מעלתו על האבות
הקודמים אליו ובפרשת בהעלותך הודיע מעלתו על כביאי
דורו וככאן על כל הכבאים העתידים: **ולכל** הוד
המזקה זו קריעת ים סוף שנאמר בו וירא ישראל את הוד
הגדולה: **ולכל** המור' הגדול זו מתן תורה שכל'ה ובעבור
תהיה יראתו על פניכם: וכספרי הוד המזקה זו מכת בכורות
שנאמר כי בוך מזקה ושלום ולכל המור' הגדול זו קריעת ים
סוף' וכמדרש כשיבכר הלמות תפסו בידיו אהרן ויהושע
שלא ישכרם וכתמזקה בהם ידיו ושיכרם ואמ' הק'ה תבורך יד
מזקה כזה הלא הוא דכתיב ולכל הוד המזקה:

תס' ונשלים' ויה עם וי' מבורך מעתה ועד עולם' גדול יו'
ומהילל מאד ולגדולתו אין חקר' ברוך כותבן ליעף כחולצין
אזכרים ענמה ירכה:
אמר המחבר איפ' שיש טעיו' בזה הספר שטעה הכופר'
והחכם המשעין יתקן וידכני לכף זכות כי לא מלכו'
וזהה לפני ה' ולא היה לי פכאי לעיין ולפספש בזה כי היה
דרכי כחן לילך לארץ ישראל אם יגזור השם במי' :

אמר

המחבר במקצת עמוינים כתבתיו בזה החיבור כשהיה בעיניו ענין מחודש ונחם וזה ענין חשוב
 וזה אינו לנאום חלילה לא שכוונתי שחכמו ומשכילי וכל יודע ספר ועיוני בזה החיבור בשבתות
 פירוש הפרשה לזכותם ולזכות את כפזי ולפי שספרי רבים ומכורים לחכמים ולמשכילי ולכל עמי
 בתים וקר יאולי ושכחו ולא יעיינו בזה החבור כשידעו שאומר וזה ענין חשוב כרצון או בהכרח ירצו לעיין מה הוא
 הענין החשוב הזה וכמאתי בזה זוכה ומוזכה את הרבים וגם לזאת הסבה קצרתני בפירוש קצת הפרשות שכל
 מאריך טרחא וכל לוקח ספר בידו ורואה שמאריך בעמוינים מאד עוזב אותנו ואין רואה תכליתו וכשהענין קצר הוא
 המתקול הוא המעיים וכל שכן בזה הדור שגריך להיות מקצר ועולה:

ויצא יצחק

לשון כשדה תורת אלדינו כאיש מלחמות ועיר גבורתו כפסג ודרש כדרש
 למכסו ידרוש יחרוש כחכמה בתוכה ודיו על העליונה חלק לו בכינה
 מלא על כל בדותיו ספרים מאירים מגבעות המורים מראש גורם אבני קדש
 מפותחים פתוחי חותם אשרי אמוש ישא חשב אפודתם מאירים כאורים ותומים וחדו יהיו תמים מלשוננו וטפנו
 לשמים תרשים שם ויטפה וברקת וזהב הכ הכ יאמר הרואה אותו בעודו ככפו ובלע קדש דכריו ומאמריו
 ומטמוני מסתרו הן גבורותיו ונוראותיו אלה תלדות יצחק אשר זרע לזרע כרד השם אור זרוע
 לכדיק ולשורי לב שמה אשר באמתת תכונתו ומלא ידע עשות ככמה ולא ירא מאכזה בעיני תורתנו
 הקדושה עם היות אשר טלטלו הזמן טלטלה גבר ידעו ויחבר חכר בשנף קנף הזמן עם עם לא אלמן אשר רד
 ונטרד ושדר מספרד יחד אוספו אספה אמיר ויב יצחק בגרר על דגן ותירוש התורה יתגורר כתעורר
 לחכר אהל פטמו להיות משכן תכונתו אמר נפת תטפנה שפתותיו דבש וחלב תחת לשונו
 המחזיק בידו תרכב דולתו ומאדו כאשר שם אל מדבר כאז כקי ובר פניו ושאל מים כמסון
 ממשויני הטיעה ויצחק בא מבא באר לחי היא הבאר אשר ביאר באר חפרה
 שרים כרוה נדיבו עם וממדכר מתג כחלקת מחוקק ספון סדרו ועברו כחת
 שלחנו מלא דגן וארוחתו ארוחת תמיד כתכה לו מאת המלך האוכל
 לחם התורה לפנו תמיד ליום אחרון ויצחק

כאם העיר כמשיכי שבת ועט כרזועפרת שלמה בן לאדני החכם השלם הר מול טוב אלהם

ותשלם

המלאכה מלאכת שמים ביום ד' רח מרששון ט"ט לפק ע"י
 הסופרים הר הכופר כמד מאור י"ו בכמר אפרים ז"ל
 מפדו"ה ויעקב בכמר כפתלי הכהן מבאזרלר והשית אשר זוכנו לגמור זה
 הכפר וזכנו להתקול ולגמור ספרים אחרים עד אין קץ לזכות בהם
 את הרבים אכיר:

אבנד הוזהטי

הו

Handwritten notes in a cursive script, likely a library or collection stamp, including the text '1/2 Schwaninger Institut'.

